

Dr. D. van der HAAR

Gællemuun
en 'et
Gællemunegers

THOBEN OFFSET NUMEGEN

Voor de uitgave van dit boek werd een subsidie verleend door: Het Prins Bernhard Fonds te Amsterdam en door: De Stichting Edwina van Heek te Enschede, waarvoor ik, ook op deze plaats, mijn hartelijke dank betuig.

Gen

Gællemuun en 'et Gællemunegers

Een Studie over Genemuiden en het Genemuider Dialect

door

Dr. D. VAN DER HAAR

IJSSELAKADEMIE
Molenstraat 28A
8261 JW KAMPEN
Telefoon 05202 - 15235

1967

THOBEN OFFSET NIJMEGEN

1901

1902

1903

1904

1905

1906

1907

1908

1909

1910

1911

1912

1913

1914

1915

1916

'Mijne moedertaal die houd ik steeds in eere'

naar Frans de Cort

Aan de nagedachtenis
van mijn Ouders

Aan mijn Vrouw

Copyright © 2000
by the American Psychological Association
0893-3200/00/\$12.00
DOI: 10.1037/0893-3200.13.1.6

INHOUD

	blz.
Bibliografie	13
Voorwoord	17
Het Materiaal	19
HOOFDSTUK I: GENEMUIDEN	25
HOOFDSTUK II: NAMEN.	67
Genemuiden	67
Achternamen	75
Voornamen	77
Veldnamen	81
HOOFDSTUK III: KLANKEN	85
Spelling	85
Het Consonantisme	87
De Medeklinkers	87
Explosieven	87
Spiranten	90
Nasalen	91
Liquiden	92
Halfvocalen	95
Sonantische nasalen	95
Geminatie	96
Assimilatie	101
De Sandhi-assimilaties	102
Het Vocalisme	106
Rekking	108
Ronding	110
Umlaut	111
Vernauwing + Rekking	116
Klinkers en Tweeklanken	118
Klinkers (Overzicht)	118
Tweeklanken (Overzicht)	119
Klinkers	120
De ongespannen Klinkers	120
i	120

e	122
æ	123
a	127
u	130
ö	132
ó	134
õ	135
De korte gespannen Klinkers	136
ie	136
ee	139
èè	141
ae	141
aa	143
uu	144
eu	145
èù	146
oe	147
oo	148
òò	149
oa	150
De lange gespannen Klinkers	151
ie:	151
uu:	155
oe:	156
De Tweeklanken	158
j -Tweeklanken	158
w-Tweeklanken	161
Distributie der Fonemen	165
Contracties	176
HOOFDSTUK IV: WOORDEN	181
Het Zelfstandig Naamwoord	181
Het Geslacht	181
De Naamvallen	182
De Meervoudsvorming	183
Verkleinwoorden	187
Zelfstandige Naamwoorden op -a	193
Voornaamwoorden	199
Het Persoonlijk Voornaamwoord	199
Het Wederkerend Voornaamwoord	206
Het Bezittelijk Voornaamwoord	207
Het Aanwijzend Voornaamwoord	210
Het Betrekkelijk Voornaamwoord	214

Het Vragend Voornaamwoord	215
Het Onbepaald Voornaamwoord	216
Het Bijvoeglijk Naamwoord	221
Het Bijwoord	225
Het Lidwoord	231
Het Telwoord	235
Het Werkwoord	236
De Infinitief (vorm)	236
Het Participium Perfecti	237
Het Participium Praesentis	240
De Imperatief	242
De Persoonsvormen	244
Het Praesens	244
Het Praeteritum	248
De Klassen der Sterke Werkwoorden	250
Klasse I	250
Klasse II	251
Klasse III	251
Klasse IV	252
Klasse V	253
Klasse VI	254
Klasse VII	255
De Praeterito Praesentia	255
Weezn, doen, wiln, goan	256
De Zwakke Werkwoorden	257
De Infinitief (functie)	259
De Infinitief zonder um (tə)	259
Vf. + Object + Infinitief	264
De Infinitief als Zelfstandig Naamwoord	264
De Infinitief + tə.	266
De Infinitief + um tə	266
 HOOFDSTUK V: ZINNEN	 269
De Hoofdzin	
Aanvang van de Hoofdzin	269
Bouw van de Hoofdzin	272
Overzicht Aanvang en Bouw van de Hoofdzin	280
Het Nevenschikkend Zinsverband	281
en -zinnen	281
mær-zinnen	282
of -zinnen	283
want-zinnen	284

De Bijzin	
Bijzinnen met Woordorde Hoofdzin	284
Het Onderschikkend Zinsverband	287
Voegwoordverbindingen	288
Bijwoordverbindingen	295
Voornaamwoordverbindingen	296
Aanvang van de Bijzin	297
Bouw van de Bijzin	297
Functie en Inleiding van de Bijzin	302
Gezegdezinnen	302
Lijdende Voorwerpszinnen	302
Vorzetselvoorwerpszinnen	304
Vorzetselbepalingszinnen	304
Inhoudszinnen	304
Bijvoeglijke Bijzinnen	305
Bijwoordelijke Bijzinnen	306
Beperkende Bijzinnen	306
Bijzinnen van Evenredigheid	306
Gevolgaanduidende Bijzinnen	306
Bijzinnen van Graad	307
Oorzakelijke Bijzinnen	307
Bijzinnen van Plaats	307
Toegevende Bijzinnen	308
Bijzinnen van Tijd	308
Vergelijkende Bijzinnen	309
Veronderstellende Bijzinnen	309
Voorwaardelijke Bijzinnen	309
Onduidelijke Bijzinnen	310
Overzicht Aanvang en Bouw van de Bijzin	311
Overzicht Functie en Inleiding van de Bijzin	312
Plaats V. en Vf.	313
Plaats Voorwerpen	313
Plaats van <i>er</i>	314
Plaats van het Lidwoord	315
Plaats der Bijwoordelijke Bepaling	315
Plaats van het Voorzetsel	315
Apokoinou	316
Anakoloet	319

HOOFDSTUK VI: VERANDERINGENSINDS DE JAREN TWINTIG 323

HOOFDSTUK VII: TWEETALIGHEID 329

HOOFDSTUK VIII: DIALECTGEOGRAFIE	341
HOOFDSTUK IX: TEKSTEN	375
De Kedetties	375
De Molle	378
Kroebesien	380
De Leeuwrik en de Muske	391
O Moeier	392
Bethle'em	393
Vroagn	395
Woar 't op ankump	397
In 't Ærm'uus	398
't Diep	399
't Riet	401
De Buuzn	402
't Matteredaem	404
De Maejer	405
Zoemeroavndzonne	407
Zoemeroavnd	409
Mei	411
De Meule	413
Cellemuun	416
Noajoar in Cellemuun	420
Winternacht in Cellemuun	421
't 'Aentien op de Toorn	422
't Staanbeeld	423
De Witte Wiewm	426
Kiepekærmse	428
't Skuutien met Wittebrood	430
SUMMARY	431
REGISTER	435

BIBLIOGRAFIE

v.d.Aa

A.J.van der Aa, Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden, Gorinchem, 1839.

Bezoen, Enschede

Dr.H.L.Bezoen, Klank en Vormleer van het Dialect der Gemeente Enschede, Leiden, 1938.

Bezoen, T(aal) en V(olk)

Dr.H.L.Bezoen, Taal en Volk van Twente, Assen, 1948.

Bosworth-Toller

J.Bosworth en T.Northcote Toller, Anglo-Saxon Dictionary, Oxford, z.j.

Broekhuysen, Zelhem

Dr. J. Broekhuysen, Studies over het Dialect van Zelhem in de Graafschap Zutphen, Groningen, 1950.

Cohen, Fonologie

A.Cohen, Ch.Ebeling, P.Eringa, K.Fokkema, A.G.F.van Holk, Fonologie van het Nederlands en het Fries, 's-Gravenhage, 1959.

van Dale

van Dale's Groot Woordenboek der Nederlandsche Taal, 's-Gravenhage, Leiden, 1924.

Dauzat

A. Dauzat, Dictionnaire Etymologique de la Langue Française, Paris (1938?).

Dickins-Wilson

Bruce Dickins and R.M.Wilson, Early Middle English Texts, Cambridge, 1952.

Draaijer, Wdbk.

W.Draaijer, Woordenboekje van het Deventersch Dialect, Deventer, (1896?).

Driem.BI.

Driemaandelijke Bladen, Nieuwe Serie, 1949-heden.

Dumbar, Analecta

G.Dumbar, Analecta III, Deventer, 1722.

Eykman, Phonetiek

L.P.H.Eykman, Phonetiek van het Nederlands, Haarlem, 1937.

- Feist, Gotisch
S. Feist, Etymologisches Wörterbuch der Gotischen Sprache, Halle, 1923.
- Franck-van Wijk, Fr.-v.W.
Franck's Etymologisch Woordenboek der Nederlandsche Taal, 's-Gravenhage, 1949.
- Gallée, A.S.Gr.
Dr. J. H. Gallée, Altsächsische Grammatik, Leiden, 1910.
- Gallée, Vorstudien
Dr. J. H. Gallée, Vorstudien zu einem Altniederdeutschen Wörterbuche, Leiden, 1903.
- Girvan, Handboek
R. Girvan, Angelsaksisch Handboek, Haarlem, 1931.
- Gunnink, Kampen
J. Gunnink, Het Dialect van Kampen en Omstreken, Kampen, 1908.
- van Haeringen, Neerlandica
Dr. C. B. van Haeringen, Neerlandica, 's-Gravenhage, 1949.
- Holthausen, A.S.W.
F. Holthausen, Altsächsisches Wörterbuch, Münster, 1954.
- Holthausen, A.E.E.W.
F. Holthausen, Altenglisches Etymologisches Wörterbuch, Heidelberg, 1934.
- Jespersen, M.E.Gr.
O. Jespersen, A Modern English Grammar, Heidelberg, 1909-1949.
- Jespersen, Philosophy
O. Jespersen, The Philosophy of Grammar, London, 1924.
- Jones, Outline
D. Jones, An Outline of English Phonetics, Cambridge, 1932.
- Jordan, Mi.E.Gr.
R. Jordan, Handbuch der Mittel-Englischen Grammatik, Heidelberg, 1934.
- Kiliaan
C. Kiliaanus, Etymologicum, Trajecti Bat., 1777.
- Klooke, Expansie
Dr. G. G. Klooke, De Hollandsche Expansie in de 17e en 18e Eeuw, 's-Gravenhage, 1927.
- Klooke, Taall(andschap)
Dr. G. G. Klooke, Het Taallandschap van onze Noordoostelijke Provinciën, Amsterdam, 1955.
- Klooke, Verz.Opst.
Dr. G. G. Klooke, Verzamelde Opstellen, Assen, 1952.
- Kluge, E.W.
F. Kluge / A. Götze, Etymologisches Wörterbuch der Deutschen

- Sprache, Berlin, 1943.
- Kruisinga, English Sounds
Dr.E.Kruisinga, English Sounds, Utrecht, 1925.
- Leopold, S.t.W.
J.A.en L.Leopold, Vande Schelde tot de Weichsel, Groningen, 1882.
- Naarding, De Drenten
Dr.J.Naarding, De Drenten en hun Taal, Assen, 1948.
- Nagge, H.v.O.
W.Nagge, Historie van Overijssel, Zwolle, 1908/1915.
- Nuytens
Dr.E.Nuytens, De Tweektalige Møns, Assen, 1962.
- Overdiep, St.Gr.
Dr.G.S.Overdiep, Stilistische Grammatica, Zwolle, 1937.
- Overijssel
Overijssel, onder redactie van Mr. G.A.J.van Engelen, Mr. G.J.ter Kuile, R.Schuiling, Deventer, 1931.
- Over(ijsselsche) Alm.
Overijsselsche Almanakken voor Oudheid en Letteren, 1837-1849.
- Ov.R(egt) en Gesch.
Verslagen en Mededelingen van de Vereniging tot beoefening van Overijsselsch Regt en Geschiedenis.
- Paul, Prinz.
H.Paul, Prinzipien der Sprachgeschichte, Halle, 1920.
- Racer, Ov.Ged.
H.W.Racer, Overijsselsche Gedenkstukken, VI, Campen, 1786.
- Sassen, Ruinen
Dr.A.Sassen, Het Drents van Ruinen, Assen, 1953.
- Schönfeld, H.Gr.
Dr.M.Schönfeld, Historische Grammatica van het Nederlands, Zutphen, 1947.
- Schönfeld, Waternamen
Dr.M.Schönfeld, Nederlandse Waternamen, Amsterdam, 1955.
- Schönfeld Wichers
Mr.K.D.Schönfeld Wichers, Woordenboek van het Rijssens Dialect, 1959.
- Schothorst, N.W.Veluwe
W.van Schothorst, Het Dialect der N.W.Veluwe, Utrecht, 1904.
- Schrijnen, Volksk.
Dr.J.Schrijnen, Nederlandsche Volkskunde, Zutphen, z.j.
- Sisam
K.Sisam, Fourteenth Century Verse and Prose, Oxford, 1948.
- Sweet, A.S.Primer
Dr.H.Sweet, Anglo-Saxon Primer, Oxford, 1953.

Verdam

J.Verdam, Middelnederlandsch Handwoordenboek, 's-Gravenhage, 1932.

de Vooyts, Ned.Spr.

Dr.C.G.N.de Vooyts, Nederlandse Spraakkunst, Groningen, 1963.

Wanink, Wbk.

G.H.Wanink, Twents-Achterhoeks Woordenboek, Zutphen, 1948.

Winkler Prins

Winkler Prins Encyclopaedie, 1947-1955.

W.N.T.

Woordenboek der Nederlandsche Taal.

Wright, O.E.Gr.

J.Wright and E.M.Wright, Old English Grammar, London, 1950.

Wumkes, Wirdboek

Dr.G.A.Wumkes en A.H.de Vries, Lyts Frysk Wirdboek, Bolsuert, 1934.

Zandvoort, Handbook

Dr.R.W.Zandvoort, A Handbook of English Grammar, Groningen, 1950.

VOORWOORD

In dit boek heb ik getracht een duidelijk beeld te geven van Genemuiden, zoals het was in mijn jeugd, dat is in de eerste twee decennia van deze eeuw, van het geestelijk en maatschappelijk leven van de *Gaellemunegers*, hun zeden en gewoonten, hun middelen van bestaan enz., enz., als inleiding tot het hoofdonderwerp, het dialect; dit laatste ook, in opzet, zoals het gesproken werd in mijn jeugd.

Ik kon moeilijk anders doen, omdat alleen het Genemuiden en het dialect uit die tijd mij uit eigen ervaring goed bekend waren, uit mijn kinder- en jongensjaren tot 1913 en, na mijn schooltijd in Nijmegen en mijn militaire dienst in de eerste wereldoorlog, als lichamelijk volwassene, van eind november 1919 tot 1 februari 1921; daarna ook uit de vele vakanties die ik er doorbracht tot de dood van mijn ouders in 1931. Ik heb dus bewust het accent gelegd op het verleden, maar ik heb noch in de inleiding, noch in de beschrijving van het dialect, de huidige tijd uit het oog verloren. Bij het beschrijven van de taal viel daaraan ook niet te ontkomen, want bijna al het niet-eigen materiaal was van de laatste vijftien jaar. Ik hoop er in geslaagd te zijn om het nieuwe zowel als het oude recht te laten wedervaren, en de ontwikkeling van oud naar nieuw tot zijn recht te doen komen.

Het inleidend hoofdstuk eist, geloof ik, geen nadere verklaring. Wie het te lang, of hier en daar wat te uitvoerig mocht vinden, kan zonder bezwaar naar eigen verkiezing stukken overslaan.

Het tweede hoofdstuk is vooral gewijd aan de naam *Genemuiden*, zoals hij wordt geschreven, en *Gaelmuun*, zoals wij hem uitspreken. De uiteenzetting wordt gevolgd door een lijst van achter- en voornamen, opgetekend bij de volkstelling van 1947, en door een lijst van veldnamen.

In de daaropvolgende hoofdstukken worden de vele facetten van het dialect belicht: klanken, woorden, zinnen, enz., enz.

En, omdat men geen goed beeld krijgt van een taal uit theorie alleen, zijn als sluitstuk een aantal proeven in dialect opgenomen, *beriemd* en *onberiemd*. Behalve *De Kedetties*, *De Molle* en *'t Skuutien met Wittebrood* zijn ze alle van mijn hand. Ik heb getracht een zo zuiver mogelijk beeld van mijn moedertaal te geven, een eenvoudig plattelandsdialect.

Mevrouw A. Mateboer-Haverkamp was zo vriendelijk mij toestemming te verlenen voor het opnemen van *De Kedetties* en *De Molle* van haar op Paasmaandag 1966 overleden man, de Heer J. Mateboer. Zijn naam staat meermalen in dit boek vermeld en ik grijp deze gelegenheid gaarne aan, om hem postuum mijn warme dank te betuigen voor zijn hartelijke gastvrijheid en gul verleende hulp bij de vele moeilijkheden, waarvoor ik mij gesteld vond. Nooit klopte ik vergeefs bij hem aan. Ik acht het een voorrecht hem te hebben leren kennen.

Men heeft mij meermalen gevraagd, hoe ik als niet-Neerlandicus er toe gekomen ben dit boek te schrijven. Toen ik vijfenvestig jaar geleden mijn Engelse studie aan de Universiteit van Amsterdam begon en Gotisch en Oud-Engels leerde, trof het me telkens weer, dat ik zoveel van die oude woorden en vormen terugvond in mijn dialect. Toen reeds kwam het idee bij me op daar later iets over te schrijven. Dat het moest wachten tot na mijn pensionering en dat het zo'n dik boek zou worden, heb ik niet vermoed. Ik heb van deze studie veel geleerd, van eenvoudige mensen, die mij om hun eenvoud lief zijn, en van geleerde schrijvers, die ik bewonder. Het was geen gemakkelijk werk, maar ik heb er zoveel plezier aan beleefd, dat ik me rijk beloond voel.

Rest mij hier nog mijn hartelijke dank te betuigen aan mijn zusters, mijn broer, zwagers, neven en nichten en de vele andere *Gællæmunegers* die mij hebben geholpen mijn geheugen op te frissen, mijn fouten hebben gecorrigeerd, of mij bijdragen hebben geleverd in geschrift of op de bandrecorder; aan de vele officiële instanties die mij hebben voortgeholpen, zoals: het Geografisch Instituut te Utrecht, het Rijksarchief te Zwolle, het Stadsarchief te Kampen, Burgemeester en Wethouders en de ambtenaren van het Stadhuis te Genemuiden, het Bestuur van het Waterschap Mastenbroek (voor hun toestemming per auto de polderwegen te berijden), de uitgever van de Genemuider Stadskoerier (die mij in staat stelde mijn prijsvraag te houden), aan Dr. A. Sassen te Haren (die mij toestemming verleende in grote trekken de opzet van zijn studie over Het Drents van Ruinen te volgen, om vergelijking van de twee dialecten te vergemakkelijken, ook al is van dit voornemen niet zo heel veel terecht gekomen), aan Mevr. Dr. J. Daan van het Dialectenbureau van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam, die mij waardevolle adviezen gaf, en last but not least aan mijn vrouw, die mij op al mijn tochten vergezelde, meehielp materiaal verzamelen en nooit geklaagd heeft, dat ik me meer dan voor mijn pensionering opsloot in mijn studeerkamer.

Ik wil U allen, mijn waarde medewerkers, met nadruk verzekeren, dat dit dankwoord niet zo maar een beleefdheidsfrase is, want ik kan moeilijk onder woorden brengen, hoeveel arbeidsvreugde het schrijven van dit boek mij heeft gegeven. Het heeft mij mijn jeugd in Genemuiden opnieuw doen beleven, oude vrienden weer nabij gebracht en me met vele prettige mensen leren kennis maken.

Ik heb dit boek opgedragen aan de nagedachtenis van mijn ouders, en door hen mede aan mijn broer en zusters, omdat zij mij deze taal leerden spreken (ik was op één na de jongste van zeven kinderen) en dus, zij het onbewust, hebben meegewerkt aan de totstandkoming ervan; en aan mijn vrouw voor haar onverflauwde belangstelling en steun.

Amersfoort, mei 1966

D. van der Haar

HET MATERIAAL

Mijn materiaal omvat:

- a. J. W. Racer's Overijsselsche Gedenkstukken, stuk VI, gedrukt te Campen in 1786;
 - b. twee stukken uit J. A. en L. Leopold: Van de Schelde tot de Weichsel; Wolters, Groningen 1882;
 - c. acht stukjes, als resultaat van een prijsvraag die ik uitschreef in de Genemuidersche Stadskoerier, variërend van 600 tot ruim 1000 woorden; een vijftal artikelen over dialect-woorden, en vier stukjes in het dialect, alle uit de Stadskoerier; enkele brieven in het dialect geschreven;
 - d. bandopnamen en losse zinnen en uitdrukkingen, die ik in gesprekken noteerde; gegevens uit 17 omliggende woonkernen, die ik mondeling verkreeg, aan de hand van + 200 woorden;
 - e. achternamen, voornamen en veldnamen.
- Ik laat hieronder van elk der onderdelen bijzonderheden volgen.

a. Racer's Overijsselsche Gedenkstukken

In het zesde stuk van zijn uitstekend gedocumenteerde en boeiend geschreven werk wijdt Racer 254 bladzijden aan Genemuiden, één der kleine steden van Overijssel, voor wier rechten hij opkwam. Na zijn inleidende beschrijving van 53 bladzijden, geeft hij kopieën van alle documenten die hij 'ter secretarije' vond. De meeste daarvan zijn afkomstig van de bisschoppen van Utrecht, het Hof te Brussel, het Hof van Rennenberg te Leeuwarden, enz., enz. en vallen dus buiten het bestek van mijn boek. Ook de 'willekeuren', de besluiten van de Magistraat te Genemuiden, omdat ze geschreven zijn in een officiële ambtenaarsstijl met nogal veel 'geleerde woorden', waaronder zo nu en dan wat Latijn. Mijn hoop, dat dan tenminste de 'Protocollen van Contentieuse Gerichthandelingen der Stad Genemuiden, wegens betaalde boeten van mes-trekken, te vroeg byslaapen, te ligt broot en te ligte maten, wigten' enz. enig materiaal zouden opleveren, bleek ook nagenoeg ijdel. Hoewel zij geschreven zijn in een eenvoudige taal, is het vrijwel steeds dezelfde formule, die de klerk blijkbaar overnam van zijn voorganger in de bijna anderhalve eeuw, 1617-1751, die ze bestrijken. Ik geef een paar voorbeelden: 1694 Jacob Cloosterboer over te ligt broot; 1698 Egbert ten Napel over te ligt broot; 1717 Jan Fokking over het mes trekken tegen Jan Ram; 1741 Jan van Rees wegens te vroeg byslapen; 1751 Lucas van

Rees wegens ongeykte wigte. Op enkele woorden na zoals *wigte, wange* is het geendialect. Twee dingen wil ik vermelden. In mijn jeugd leerde ik de uitdrukking *blönt en blōw sloan*. Later merkte ik dat het A.B. zegt: *bont en blauw slaan*. In de Genemuider 'willekeuren' lees ik echter ook: *blönt of blaw slaen*. Voor zover ik kan nagaan, want het jaartal wordt sléchts zo hier en daar eens vermeld, dateert dit *blont en blaw* uit ongeveer 1500 (na MIIICXCI). In bovengenoemde protocollen vind ik ook onder 1668: *Wynold Hendriks die huysfer van Arend Smit blond en blaauw geslaegen*.

Het tweede interessante woord is *moeitagtig* voor muitachtig, vechtlustig, dat vele malen voorkomt in dezelfde protocollen, terwijl ook *moeyterie* wordt gebruikt. Al is *möjtn* geen veel voorkomend woord in Genemuiden, ik geloof, dat het zo zou worden uitgesproken. Franck-van Wijk geeft de afkomst als: mnl. *moyte, meute, muete*. Nu heeft Genemuiden ook voor *moeite* de uitspraak *möjta* naast *muu:jtā*. In Leopold, S.t.W. I blz.579 lees ik: *z'em muite um 'r vaste te òllen*, en in de Stadskoerier van 28-2-1952: *Zo'n febriek minsen dat is de muite weerd um dat ies te zien*. Bij *moeite* geeft Franck-van Wijk: ohd. *muoen*, en got. **moian*. Als *möjtn* niet rechtstreeks uit het A.B. is overgenomen, zou zich dus uit de *oei* van verschillende oosprong dezelfde *öj* ontwikkeld hebben.

b. J.A. en L.Leopold: Van de Schelde tot de Weichsel, 1882, Groningen.

Van de hand van H.W.van Dalfsen en J.W.van Dalfsen zijn in deze bundel, deel I, twee stukken opgenomen: *Kraggenburg* en *'n Braand*. Van Dalfsen is een der meest voorkomende namen in Genemuiden. Bij de volkstelling van 1947 staat hij als no.4 op mijn lijst met 159 gevallen. De schrijvers waren de twee oudste zoons van *meester* Jochem, Hendrikus Wilhelmus, geboren 1856, Jan Willem, geboren 1853, en waren woonachtig buiten Genemuiden. Het tweede stuk werd geschreven in Aalsmeer. Ik vermeld dit als mogelijke verklaring van het feit dat er in hun dialect vreemde elementen voorkomen. Het beste stuk is *Kraggenburg*, geheel in dialect, met goede weergave van de klanken (als ik die mag vergelijken met wat ik twintig jaar later leerde spreken), met typisch idiomatische uitdrukkingen, zoals ik die in mijn jeugd hoorde, met doorgaans goed onderscheiden lange *ie:, uu:, oe:* en korte *ie, uu, oe*. Ook de sandhi-assimilaties zijn vaak duidelijk aangegeven, zoals: *was tat, as tat, op te stroate, op te kop, of taor, is taor*, enz. Toch moet dit stukje met een kritisch oog bezien worden, want naast het vele goede, komen er dingen in voor, waarbij de herinnering de schrijver parten heeft gespeeld. Ik zal de voornaamste hier signaleren.

1. het gebruik van het vnw. *zich:* blz.574, 18 *'et sp̄iegelt zich;*
2. de reductie van *'eur* (= hun, haar) tot *'r:* 573, 12 *dat ze'r graf zollen*

- vienen - 23 mit 'r skeepien - 25 dan is 'r doodsstried kurt - 577, 22
 tut 'r verdōen - 578, 7 mit 'r vieren, 14 mit 'r iēne 'ānd;
3. het gebruik van *ze* voor enkelvoudige zaaknamen: 573, 17 *z' is wel klein* (de Zuiderzee) - 20 *zoo klein as z' is* (de Zuiderzee) - 578, 22 *de stellaezie daer z' op stet* (de lantaren) - 580, 11 *zooas ze daor* (de schuit), en éénmaal *zie* in *zie 'aar 'estooten* (de schuit);
 4. het gebruik van *ae* voor *ao*: 578, 22 *de stellaezie daer z' op stet* - 577, 8 *de raezende gōlven*; en regel 28 *de golven slaon raozend*;
 Verder heb ik vraagtekens gezet bij:
 5. *ao* voor *aa*: *de locht is pikzwärt, jao, ik zol 'aoste zaegen* - 577, 39 *de golven gaon drg 'ooge*; *jao, tussenbeien slät 'et waeter tut an de geute*; 575, 7: *asof 't groote zwärte schepen waoren*;
 6. 573, 14 *ie kun oe zoo verbielen* en 580, 2 *redenieren*, waar ik alleen een *ee* ken: *vabeeln* en *ridānee'n*;
 7. 573, 3 *w' 'oeven*; ik ken alleen *wij 'oe:vm*. Bij de vele gevallen van contractie kwam deze niet voor en ik ken hem ook niet uit eigen ervaring.
 8. 575, 22 *geskrieww*; 576, 26 *skriewwt*; ik ken alleen *skroewt* en *gāskroew*;
 9. 573, 6 de zee *brōest en skoemt*; ik ken het ww. *broe:zn*, maar heb *skoemm* nooit gehoord. Wel het znw. *skuum*, vooral in *skuumspoanā*. In het tweede stuk '*n Braand* echter vind ik op bl. 580, 23 eveneens *geskrieww* en op bl. 583, 4 *Het op'estuude waeter schoemt en broest*. Toch overtuigt me dit niet van het bestaan van *ie* en *oe* in deze woorden. De schrijver van '*n Braand* doet heel vreemde dingen, die m.i. op fantasie berusten.

Ik wil het hierbij laten wat *Kraggenburg* betreft, al zou ik nog vrij wat kleine ongerechtigheden er aan kunnen toevoegen.

Ik vermoed dat de schrijver van '*n Braand* dominee was. Zijn stijl is retorisch, hij gebruikt veel 'stadhuiswoorden' die een echte Genemuiders niet licht zal gebruiken, zoals *rosse vuurgloed - die roode vuurzee, tegen wier* (sic) *schienzel de onvermoeide blusschers as spookachtige gestalten ofsteken*, enz.

Zijn stuk is slechts gedeeltelijk in dialect geschreven. De eerste tien regels in dialect worden gevolgd door zeven in het A.B. Soms vindt men deze afwisseling in één zin: *Men begint het vee lös te snieden en op straote te jaogen, dan kan 't zich reddē - Die roode vuurzee, tegen wier schienzel de onvermoeide blusschers as spookachtige gestalten ofsteken; die kraekende gebinten, instörtende daeken en gebouwen, de omver'etrokken muren, die bij tientallen in de vuurpoel verdwienen en bi-j 'un doffen val schienen te roepen: 'Nu wij, aanstonds gij!*

Toch zitten ook in dit stuk wel goede dingen, maar het wemelt van onjuistheden en kan in kwaliteit niet halen bij *Kraggenburg*. Ik zal de

belangrijkste hier aangeven:

1. het gebruik van het vnw. *zich*: 581, 18-41; 582, 10-18-32; 583, 1-20;
2. het gebruik van het vnw. *men*: 582, 6 - 9 - 40; 583, 5 - 24 - 32;
3. het vnw. *mie* voor *mij*: 582, 30 'elp *mie* toch;
4. *ao* voor *ae* of *æ*: 583, 2 *moar nou onmachtig is*; in regel 7, 15, 18, 22 enz. spelt hij *maer*; 582, 10 *jaogen*, maar in regel 13 *jaegend*;
5. *ae* voor *ao*: 583, 24 *gevaerluke plek*, regel 33 *gevoar*; 582, 9 *gevoar*;
6. *a* voor *æ*: hij spelt steeds *karke*, *scharp*, *arg*, 'eubarg, waar de schrijver van Kraggenburg: *stärk*, 'ärte, *färme*, *ärgste* heeft, wat overeenkomt met mijn ervaring.

Het aantal vraagtekens dat ik verder nog in dit verhaal plaatste is te groot om ze hier te bespreken. Ik hoop voldoende bewijsmateriaal te hebben aangevoerd voor mijn mening, dat beide stukken met een kritische blik moeten worden gezien, vooral het tweede. Ik heb er in mijn boek een spaarzaam gebruik van gemaakt en slechts die klanken en woorden verwerkt, die overeenstemden met mijn eigen ervaring.

c/d. Het materiaal dat ik vond in de Stadskoerier, het plaatselijke nieuws- en advertentieblad, dat éénmaal per week verschijnt, dateert uit 1951/52 en 1964 tot heden. Uit 1951/52 zijn er vier stukjes van één schrijver; de vijf stukjes over dialectwoorden zijn vermoedelijk van de hand van de redacteur van het blaadje, maar het is slechts een vermoeden, want ik heb nergens een aanwijzing kunnen vinden, wie ze geschreven had. In elk geval zijn ze van een autochtoon. De acht stukjes, die ik op mijn prijsvraag kreeg waren van twee dames, waarvan de ene slechts met haar voornaam ondertekende en geen leeftijd vermeldde, zoals ik gevraagd had (ik vermoed dat ze tot de jongeren behoort) en de andere 61 jaar oud was en (in 1964) reeds 12 jaar buiten Genemuiden woonde, wat zich in haar stukje: *Mien schoeljaren* weerspiegelt. Ik heb de eerste aangeduid met R, de tweede met O. De zes heren laat ik hier volgen met letter, beroep (voorzover bekend) en leeftijd:

L, kokosmattenfabrikant, 41 jaar;

M, kokosmattenfabrikant, 52 jaar;

N, student, 22 jaar;

P, beroep onbekend, 33 jaar;

S, beroep en leeftijd onbekend, heeft van zijn 2e tot zijn 25e jaar in Genemuiden gewoond; en

X, die een aardig stukje schreef, maar naam, leeftijd, noch adres vermeldde.

Ik heb deze medewerkers in mijn boek aangeduid als *schrijvers* L, M, N, O, P, R, S, X, ter onderscheiding van mijn leveranciers van het gesproken woord, die ik heb aangeduid als:

A, 86 jaar, veehouder, oud-*mie:ntə-ópsiendər* over een periode van 25

jaar, oud-bestuurslid van de Boerenleenbank, de Melkfabriek en de Landbouwvereniging;

B, 78 jaar, veehouder en oud-riethandelaar;

C, 70 jaar, veehouder;

D, 70 jaar, ongehuwde zuster van F en bij haar inwonend;

E, 69 jaar, veehandelaar, oud-gemeenteraadslid;

F, 65 jaar, huisvrouw en echtgenote van C;

G, 61 jaar, gemeenteontvanger;

H, 41 jaar, kokosmattenfabrikant (zie *schrijver* L);

I, 38 jaar, kokosmattenfabrikant;

J, 31 jaar, ambtenaar ter secretarie, voorzitter jongelingsvereniging, lid provinciale commissie Gereformeerd Hervormde Jeugdbond;

K, 18 jaar, slaggersgezel, studerend voor de meestertitel, werkzaam in het bedrijf van zijn vader.

Allen zijn te Genemuiden geboren en hebben hun gehele leven daar gewoond, allen stammen uit oude Genemuider families, die er zeker meer dan een eeuw woonachtig zijn, behalve de hierboven genoemde *schrijvers* O, die in 1964 al 12 jaar buiten Genemuiden woonde, en S, die er van zijn 2e tot zijn 25e heeft gewoond; en misschien R en X van wie ik geen gegevens heb, maar die op mij de indruk maken van autochtonen. Voor zover ze gehuwd zijn, hebben ze op één na een Genemuider vrouw. Tot slot nog mijn jongste helpers, een meisje en een jongen van vier à vijf jaar, waarvan ik een aantal zinnen optekende, toen ze bij hun grootmoeder zaten te spelen. Ik zal ze zo nodig aanduiden met Y en Z.

Ik wil hun allen op deze plaats nogmaals gaarne mijn dank betuigen voor hun vriendelijke hulp.

Voor de vergelijking van het dialect van Genemuiden met dat van de omliggende plaatsen, bezocht ik: Genne, Grafhorst, Hasselt, 's Heerenbroek, Holten, Kampen, Kampereiland, Kamperzeedijk, Mastenbroek, Oosterholt, Westenholte, Wilsum, Ysselmuiden, Zalk, de Zande, Zwartsluis en Zwolle. Over de gegevens die ik daar verkreeg verwijs ik naar hoofdstuk VIII. Ik wil hier ook aan mijn vriendelijke medewerkers uit deze plaatsen graag mijn hartelijke dank brengen voor de wijze waarop zij me op gelegen en ongelegen tijden geduldig te woord stonden, en antwoordden op de schijnbaar onsamenhangende vragen, die ik hun stelde.

e. Op het Naamkunde-bureau van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam kreeg ik van de Heer Buitenhuis inzage van de fiches van de Volkstelling 1947 voor Genemuiden. Van de achternamen had het bureau reeds een lijst van frequenties gemaakt, die ik mocht overnemen, van de voornamen stelde ik er zelf een samen. De lijst van veldnamen werd samengesteld uit gegevens, die ik ontving van mijn

broer, een zwager en een vriend uit vroeger dagen. Ook aan deze medewerkers komt een woord van dank toe, dat ik hun gaarne breng.

GENEMUIDEN

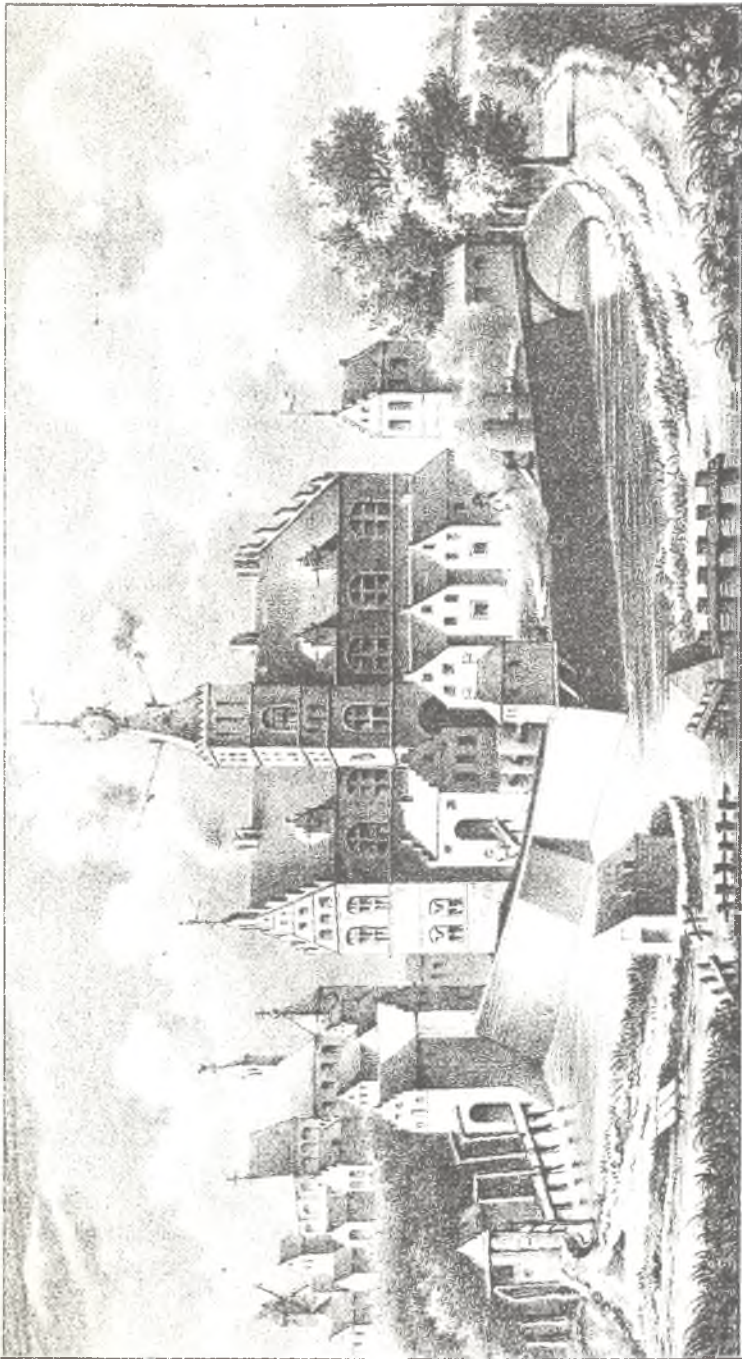
*Elk heeft een plekje op aarde
Hem dierbaar bovenal.*

De Genestet

Genemuiden is gelegen aan de mond van het Zwartewater en aan het begin van het Zwolse Diep. Met de buurtschap Kamperzeedijk en enkele boerderijen langs de dijk naar Hasselt, welke deel uitmaken van de buurtschap Cellemuiden, vormt het de gemeente Genemuiden.

Het verkreeg, volgens Nagge in 1272, volgens Racer in 1275, stadsrechten van Bisschop Johan van Nassau. Nagge, Hist. van Ov. I, bl. 96, zegt: 'Op Pontiani-avond des jaers 1272 heeft Bisschop Johan van Nassau die Kercke tot Genemuden gewijet, ende dat vleckte stadrecht verleent, om sulx te gebruijcken als die van Deventer, Swolle, ende andere steden van Sallant'. Maar Racer, Ov. Ged. VI, bl. 54 nam voor de grote brand van 1868 uit de 'oorspronglijke stukken ter Secretarije van Genemuden' als datum over: 'Anno M^oCC^o septuagesimo *quinto* in die Ponciani martyris'. Volgens een oorkondenregister in het Rijksarchief te Utrecht geeft een copie eveneens: 'anno Domini millesimo ducentissimo septuagesimo *quinto*, in die Ponciani martyris', en een copie in het Gemeente-archief te Kampen (Diversorum A, fol. 121) heeft ook '*quinto*'. Tot mijn spijt heb ik niet kunnen vaststellen waar Nagge zijn datum vond. Ik meen uit de drie bovengenoemde stukken te mogen aannemen, dat 1275 het juiste jaar is.

Door zijn belangrijke ligging aan de mond van een brede, uitstekend bevaarbare rivier, sleutel voor het achterland, vooral van Hasselt, Meppel, Zwartsluis en Zwolle, was het eeuwen lang een zeer betwist punt, en had het met en om zijn machtig *Blokhuis* onnoemelijk veel oorlogsleed te verduren van Geldersen, Stichts en Spanjaarden. Het werd herhaaldelijk bezet en ontzet, uitgeplunderd en uitgemoord, en was vele malen een oord van troosteloze ellende. Behalve de naam '*t Blókh'uus*' herinnert nog een andere, '*t Fört*', in mijn jeugd een groepje huisjes aan de zuidkant van de Hasselterdijk, waar nu de nieuwe Hervormde Kleuterschool staat, aan deze woelige tijden. Op de plattegrond van Van Deventer, ca. anno 1550, zie ik zo ongeveer op die plaats, eveneens ten z. van de dijk, een rode vlek, die een groot huis moet hebben aangeduid, dicht bij de twee gebouwen die waarschijnlijk de poort aan

HET BLOKHUIS TE GENEMUIDEN.

het Hasselttereinde van Genemuiden aangeven.

Deels door oorlogsgeweld, deels doordat de talrijke hooibergen het in dit opzicht zeer kwetsbaar maakten, brandde Genemuiden vijfmaal voor een groot gedeelte af, nl. in 1580, 1625, 1698, 1738 en 1868. In het laatstgenoemde jaargingen 105 huizen en 39 hooibergen verloren, meer dan éenderde van het stadje. Mensenlevens waren niet te betreuren, het vee had men weten te redden, maar 250.000 kilogram hooi, vele mijten biezen en russen, duizenden rollen matten werden tot as verteerd, zes honderd mensen waren niet alleen dakloos, maar misten de onontbeerlijke grondstof voor hun bestaan, hooi en biezen.

Vóór de afsluiting van de Zuiderzee en in nog sterker mate vóór de afsluiting van zijn eigen binnenhaven door een dijk met sas, waarvan op 10 augustus 1866 de eerste steen werd gelegd, werd het vele malen door stormvloedengeteisterd, voor het laatst in de grote overstroming van 1825, waarbij 22 mensen, 298 runderen, 12 paarden en 3 schapen omkwamen, 48 huizen weggespoeld en 118 onbewoonbaar werden. Een catastrofe voor een bevolking van 1384 zielen.

Genemuiden is echt gebouwd als een stadje, in aaneengesloten huizenrijen. In het oude gedeelte is er niet een tuintje voor of tussen de huizen en slechts zeer weinige erachter. Er was eenvoudig geen plaats voor. Het enige wat er voor de meeste huizen kon overschieten als onbebouwd terrein, was een klein binnenplaatsje, waar de huisvrouw de was kon doen, waar de melkbussen gereinigd en op het *melkrak* gedroogd konden worden. De rest was nodig voor huizen, schuren, stallen en mestvaalten, voor zo ver het de veehouders betrof, of voor woon- en werkgelegenheid der ambachtslieden. Want het lag ingeklemd tussen de dijken langs de Zuiderzee en het Zwartewater en de drassige polder van Mastenbroek, waar de bodem lichtelijk gaat golven als een troep geschrokken koeien in massale vlucht voor een of ander vermeend gevaar naar het andere eind van de wei galoppeert, en waar de oude boerderijen of tegen het binnentalud van de rivierdijk zijn gebouwd, of in de polder op een werf. Pas na de tweede wereldoorlog is een stukje van dit *Binplaant* opgespoten en een uitwijkmogelijkheid geworden voor Genemuidens groeiende bevolking. In mijn jeugd woonden de beter gesitueerden langs de drie hoofdstraten, zeer globaal genomen, in de Langstraat tussen 't *zieltien* (het sluisje) en de *Meulasteegə* (de Molensteeg), op de *Kaaj* (de Westerkaa) en *d'Oovə'kaant* (de Oosterkaa). De minder met aardse goederen bedeedden huisden in de weinige, smallere tussenstraatjes en in de vele stegen, enkele breed zoals de *Boodəman-* en de *Bentəmansteegə*, de meeste smal, soms onvoorstelbaar smal, zodat men er met een kruiwagen doorkon, maar beslist niet met een handkar. En toch woonden daar mensen, ook grote gezinnen, opeengepropt in eenkamerwoningen, donker en somber, met een paar bedsteden als slaapgelegenheid, een

regenton voor het drinkwater en voor huishoudelijke doeleinden, meestal met een gemeenschappelijk 'uusien, dikwijls zonder deur, met slechts een houten schot er voor, ergens in de buurt.

De hoofdstraat, de *Lanstroata*, ligt tegen de Zuiderzeedijk aan gebouwd. De weg op de dijk, die dus parallel loopt met de Langstraat, de *Nachtaweg*, nu *Nachtweg* (Achterweg) geheten, had aan de oostzijde vrijwel niets dan stallen, schuren en mestvaalten, aan de westzijde bijna niets anders dan hooibergen, en zal een van de weinige, zo niet de enige straat in Nederland zijn, waar het bordje *Verboden te Roken* staat. Achter die hooibergen wapperde 's maandags de was, van het *Kaampøvejndø* tot het *Enølsø værk* (het Plantsoen), een luchtig, kleurig, grillig ballet. En in mijn jonge jaren, toen de biezenmattenindustrie nog floreerde, stond er van juli/augustus tot het voorjaar, achter de hooibergen, of in een *gløp* er tussen, een lange rij biezenmijten.

Op de plaats van het vroegere Blokhuis, dat aan het eind van de zestiende eeuw werd geslecht, waren behalve het Werkhuis (d.i. het Armenhuis) en het kerkhof, zo'n 40 à 50 hooibergen, die in de loop van de tijd voor een groot deel door brand verwoest werden en niet meer herbouwd mochten worden vanwege dit brandgevaar. Recht daartegenover, aan de overzijde van de binnenhaven, stond vroeger een grote groep rietmijten en een hooiperserij. Deze rietmijten zijn door het brandgevaar dat ze opleverden, verbannen naar de *Værkø's'oe:k* (Varkenshoek) in 't *Binn-laant*. Hoewel er aan de oostzijde van de binnenhaven nooit een blokhuis heeft gestaan, heette deze verzameling rietmijten 't *Rie:tbløk'uus*, als tegenhanger van 't *Bløk'uus* met zijn hooibergen aan de overzijde, zodat de oude betekenis van: *versterkte plaats, fort*, veranderde in: *stapelplaats voor hooi of riet*.

Eenderde groep hooibergen stond in een rij, haaks op de Hasselterdijk aan het eind van het *Snøtkalf*. Ik schrijf hierover zo uitvoerig om U te laten zien wat hooi, riet en biezen voor Genemuiden betekenden. In plaats van de wallen, die het stadje omringd hebben, was er in het begin van deze eeuw een muur van hooi en biezen aan de Kamper- en Hasselterzijde, terwijl bij de Sas, recht tegenover het Zwartewater, aan de westkant een bastion stond van hooi, en aan de oostzijde een van riet, die de bevolking beschermden tegen andere vijanden dan de hierbovengenoemde, de werkloosheid en de honger.

Tot de afsluiting van de Zuiderzee liep bij noordwesterstorm al het buitendijkse land daarlangs, een strook van ongeveer twee kilometer breedte, onder water, zodat van landbouw geen sprake kon zijn, ook al was de grond vruchtbare zeelei. De Mastenbroeker polder was zo drassig, dat ook daar akkerbouw uitgesloten was. Het stadje was dus aangewezen op veeteelt, biezenhandel en -industrie en riethandel, terwijl een klein gedeelte zijn bestaan vond in de visserij en de gewone

ambachten en neringen.

De biezen groeiden bij de oever van de Zuiderzee en langs het Zwartewater; zij werden, voorzover dat nodig was, in het voorjaar gepoot, in juli gesneden en gedroogd, en gedurende de winter in de huisindustrie verwerkt tot matten, of naar elders verkocht. In elk arbeidersgezin stonden in het woonvertrek één of meer *matæraemm* (mattenweeframen) waarmee men in het winterseizoen een dunne boterham verdiende. Het was een saai, geestdodend werk dit matten, voor man, vrouw en kinderen, één op één neer, dag in dag uit, van de vroege morgen tot de late avond, in een kleine bedompte ruimte, waar de zurige biezenlucht zich 's morgens vermengde met die van de afgehaalde *tuusæbððltn* (met het pluus van de lisdodde opgevulde) bedden, en later met de geur van het middagmaal op de plattebuiskachel; vertrekken, waar zelden of nooit een zonnestraal in doordrong, en frisse lucht alleen, wanneer de buitendeur openging. Maar zelden was er een portaal; soms een smal schotje, dwars op de deuropening, vaak helemaal niets om de inwoners tegen de koude winterlucht te beschermen, als de deur openging. Is het wonder, dat de *teerægæ*, de t.b.c., hier letterlijk schering en inslag was?

De biezen- en russenmatten werden gebruikt als vloerbedekking; de grove, zogenaamde *dikæ matæ* of *ðnda^vlaegæv*, waarvan de zijkanten eenvoudig recht afgesneden werden, diende als onderlaag voor vaste tapijten, een luxe-artikel dat men in Genemuiden niet aantrof. De dikke mat was dus bestemd voor export naar de grote steden. De fijnere biezenmat met omgeslagen, ingeweven zijkant, en de nog weer fijnere, smallere russenmat bleef voor een gedeelte in Genemuiden. Hij vormde de vloerbedekking in de meeste burgerwoningen. Na de eerste wereldoorlog ging de mattenmakerij, deels door de grote concurrentie van de Japanse *twisted mats*, deels door het toenemend gebruik van linoleum en vloerkleden, over op genaaide matten. Hiervoor werden de biezen eerst gevlochten; de lange vlechten werden dan geëxporteerd in allerlei frisse kleuren en vervolgens door vaardige handen met *matægoa^vn* aaneengenaaid tot ovale, ronde of vierkante matten, die een tijdlang zeer gewild waren en naar tal van landen geëxporteerd werden. Zij werden op hun beurt verdrongen door de veel sterkere kokosmat, naturel of gekleurd. Wie nu Genemuiden bezoekt zal, van welke kant hij ook komt, aan de Kamperdijk, langs de Veerweg, en vooral ten oosten van de binnenhaven, aan de Hasselterkant, de lange slingers *kookæsgoa^vn*, die ter plaatse geverfd zijn, zien hangen, drogend in de buitenlucht.

De huisarbeid is volkomen verdwenen, en de arbeider heeft een zekerder en beter bestaan dan de vroegere thuiswerker. Menig arbeider of arbeiderszoon van voorheen is nu een welgesteld fabrikant; en omgekeerd werken er thans verschillende van de vroegere *burgers* in de kokosfabrieken. Tempora mutantur.

Er zijn nu, anno 1965, ruim twintig fabrieken en fabriekjes van kokosmatten, waarvan sommige hun produkten exporteren naar alle delen van de wereld. Daarnaast zijn er twee machinefabrieken, die een deel der benodigde machines vervaardigen; er is één textiel¹fabriek, één visrokerij en één zuivelfabriek.

Deze brengt ons naar het tweede belangrijke middel van bestaan: de veeteelt. Oosthoek's Encyclopedie 1928 geeft de middelen van bestaan in de volgorde: 'veeteelt, hooibouw, riet- en biezensnijden, matten- vlechterij; belangrijke industrie van biezen- en cocosmatten, 15 fabrieken.' Nu vindt 60% van de bevolking zijn bestaan in de industrie, slechts 25% in de veeteelt, 5% vindt zijn brood in het verrichten van *grondwerken* en de resterende 10% in de overige ambachten en bedrijven.

Behalve de boerderijen langs de Hasselterdijk in Cellemuiden, en ten dele ook langs de Kamperzeedijk, die vrij ver van elkaar, hun landerijen onmiddellijk om zich heen hebben, vindt men in Genemuiden geen boerenhoeven. Het woord *hoeve* wordt er ook niet gebruikt; men spreekt van *en plaesə* of *en spul*. De boer in Genemuiden zelf bewoonde een huis in de rij, met hoogstens een steeg ernaast. Zijn stallen en schuren stonden erachter, maar zijn land, hetzij eigendom of gepacht, lag verspreid, in Mastenbroek, langs de Zuiderzee of het Zwartewater (waarvan een deel 't *Buutnlaant* heet), en het kostte niet weinig tijd en moeite om het vee daarheen te brengen, het van tijd tot tijd te *ver Sloan* van de ene wei naar de andere, de melk en het hooi thuis te krijgen. Er liggen landerijen in de Oude Pijper *də Pruupərt* langs de Goot, die zeker een half uur rijden met paard en kar van Genemuiden verwijderd waren. Er waren vijftig jaar geleden nog maar weinig auto's en geen melkmachines zodat het bij koud, regenachtig weer geen pretje was, een uur op een open melkkar en een uur *onder de koe* te zitten. Ook hier werd de boterham zuur verdiend. Er waren vrij wat grote boeren, die 25 of 30 stuks melkvee hadden, maar de meesten hadden er minder en moesten alles met eigen krachten doen. Daarnaast waren tal van neringdoenden halfboer. Verscheidene bakkers hadden wat koeien en een paar varkens, de eerste beheerder van de Boerenleenbank had een stal met vee, één der mede-eigenaren van de stoomboten op Zwolle, een kruidenier, een manufacturier eveneens. Misschien vond dit ten dele zijn oorzaak in de Genemuider *gemene weiden*: de *Mie:ntə* of *Grie:ntə*, het *Tag*, de *Værkns'oe:k*, de *Sta(t)skaamp* en de *Wö'təlboe:r* en na 1951 ook eenderde deel van de *Töp* (waar, tussen twee haakjes, de Genemuider kindertjes vandaan komen). Iedere *grootburger*, d.i. iedere gehuwde, of gehuwd geweest zijnde zoon van een *grootburger*, te Genemuiden geboren en daar wonend, mocht gratis een koe daarop weiden. Met de groei der bevolking werd deze *koe*: gereduceerd tot *driej pootn*. Voor deze denkbeeldige driepotige koe moest, in mijn jeugd al, het weiderecht voor één

poot worden bijgekocht. De leveranciers daarvan waren de *grootburgers* die geen koeien hielden, waartoe ook behoorden de burgemeester, dominee, notaris, hoofd der school en nog enkelen meer. Bijna was het nodig geworden de koe nogmaals van een poot te beroven, maar voor het zover kwam (ik geloof niet dat de wankale positie van een tweepotig rund daarbij een rol heeft gespeeld) kreeg de idee de overhand, dat het hele stelsel economisch niet langer verantwoord was. Men besloot al het gemene weidebezit te verkavelen, de stukken te verpachten, en de opbrengst te verdelen onder de rechthebbenden. Het nieuwe stelsel werkt al verscheidene jaren tot vrijwel algemene tevredenheid; vrijwel, want de niet in Genemuiden geboren notabelen, hierboven vermeld, raakten het recht kwijt (zie blz.59/60).

In het voorjaar, zodra de stand van het gras zulks gedoogde, werd de *Mie:ntə ópəskae^{vt}*. Voor de jeugd in het bijzonder was dit een gebeurtenis, die niet gemist mocht worden. Het begon, als mijn herinnering me niet bedriegt, 's morgens om zeven uur. Elke koe, en elk paard (wat het weiderecht betreft daarmee gelijkgesteld), dat naar de *Mie:ntə* moest, werd eerst naar de smid van het jaar gebracht, om daar, onder toezicht van de *Mie:nt'ópziendə^{rs}*, na inlevering van 't *brie:fien*, op hoorn of hoef, het merk van het jaar ingebrand te krijgen. De prikkelende lucht van het schroeiende hoorn, werkte op mens en dier. Koeien rukten zich los, paarden sloegen op hol, en werden weer gevangen, een enkele koe rende pardoes de *Bærmsloot* in, de lucht was vervuld van geloei, gehinnik, geschreeuw, gevloek, gelach; kortom, het was een van de dagen van het jaar, een dag van opwinding en luidruchtige bedrijvigheid, want als het vee na de lange winter op stal, de frisse voorjaarslucht in de neus krijgt, raakt het even de kluts kwijt. Honderden stuks vee bevolkten zo tegen de middag de *Grie:ntə*.

De *gemene weiden* werden en worden beheerd door vier *ópziendə^{rs}*, die vier jaar zitten. Tot 1928 traden er om de twee jaar twee af, nu elk jaar een. Wie als opziener gekozen wordt en weigert het ambt te aanvaarden, krijgt f 25 boete. Het salaris was in mijn jeugd f 7 (zegge zeven gulden) per jaar. Ze kregen enige vergoeding voor verloren eigen tijd, zodat ze in totaal ongeveer f 50 jaarlijks ontvingen. Zoals de oudste der nog levende oud-opzieners me vertelde: 't was meer *ən eerəbaentien*'. Maar een erebaantje waar een massa werk aan zat. Ze moesten keer op keer de plaats door, om 'də *matəbulties die: elk bij 'uus 'adə óp tə koopm veur mesə*', ze moesten het vervoer van die mest aanbesteden en daarbij toezicht houden, ze moesten de hoorn- en hoefmerken zo nu en dan op de weiden controleren, ze moesten toezicht houden op de *bólaskuu:rə*, ze moesten eenmaal per week zitting houden voor inning en uitbetaling van gelden, onder anderen aan de *wejdəgreevm*, de twee arbeiders in dienst van de *Mie:ntə*, ze moesten bij het opscharen

aanwezig zijn en de voorbereidende werkzaamheden verrichten, enz. enz. En dat alles voor f 7 per jaar. Sinds 1935 is het verhoogd tot f 250 'ōnda^rt rieksdaeldā^rs, en zie maann 't wel 'em ook.' Voor verdere bijzonderheden over dit interessante instituut moge ik verwijzen naar Ebbinge Wubben's uitvoerige verhandeling in Versl. en Med. Ov. Regt en Gesch. II, 6 uit 1871. (Zie over recente verkoop blz. 59/60).

Tot de *grootburgers* behoorden natuurlijk ook de arbeiders. Ook zij verkochten hun *poott* aan de veehouders, waren zelfs door hun aantal de hoofdleveranciers. Er bestond vijftig jaar geleden een vrij sterke tegenstelling tussen *arbeiders* en *burgers*, die zo nu en dan, op feestdagen, als de hoofden verhit waren door een *slukien* wel eens tot uiting kwam in scheld- en vechtpartijen onder de opgeschoten jongelui. Op zulke dagen kwamen de *mæ^rsasees* uit Zwolle de plaatselijke *diendā^rs* assisteren, en ook daartegen werd wel eens slag geleverd. In het algemeen echter was de onderlinge verhouding in Genemuiden goed en het standsverschil kwam in de taal niet tot uiting, wat blijkt uit het ontbreken van de beleefdheidsvorm *U*. Ieder geboren en getogen *Gælə-muunagər* sprak en spreekt zijn plaatsgenoot aan met *ie* en *oe*, de enige pers. vnw. van de tweede persoon die het kent. En bij de voornaam, zelfs de jongste tegen de oudste. Zo was het en zo hoorde het, en niemand *voelde* zelfs ook maar, dat dit ongepast zou kunnen zijn. Alleen tegen de burgemeester, dokter, dominee, notaris en andere notabelen bediende men zich van *də burgəmejtər*, *də dōktər*, *də dooməneer* enz. als men *ie* en *oe* vermijden wou. Maar het woordje *U* was onbekend. Veel is er veranderd sinds mijn jeugd in de maatschappelijke verhoudingen, de tegenstellingen zijn vervaagd of verdwenen, soms zijn de rollen omgekeerd. Was het in mijn tijd een zeer grote uitzondering dat een *burger* trouwde met een *arbeider*, thans is die barriere zo goed als opgeheven. Maar het *ie* en *oe* is gebleven.

De dames waren ingedeeld in drie categorieën, *məvrōwm*, *jufə^rs* en *vrōwm*. Alleen de echtgenoten van de burgemeester, dokter, dominee en notaris konden aanspraak maken op *məvrōw*. Die van de onderwijzers, directeur van de zuivelfabriek, gemeenteopzichter, en natuurlijk ook de onderwijzeressen zelf en de vroedvrouw waren *jufə^rs*, en de rest kreeg *vrōw* voor zijn naam, als dat nodig mocht zijn, want in de regel was het niet *vrōw Beens*, maar *Femə*, al of niet gevolgd door de naam van haar man. Toen een der dames, niet gerechtigd tot deze titel, zich *mevrouw* liet noemen door haar dienstbode, kwam spoedig de commentaar: '*də kladə kumpook al in də məvrōwm*'. Nu zijn alle gehuwde dames gelijkgeschakeld en heten officieel *mevrouw* Bakker, Beens, Bruintjes enz., maar in de wandeling is het nog steeds *Jenne van Appien*, *Maej van Jaapien* enz.

In deze kleine gemeenschap vond men naast de maatschappelijke tegen-

stellingen nog een andere, die van de godsdienst. Op één Joods gezin na, dat in volkomen harmonie tussen de anderen leefde, was de gehele bevolking Protestant, maar hier ontbrak de eensgezindheid. Tot omstreeks 1907 was er een grote meerderheid van Nederduits Hervormden, ook wel de *Grote Kerk* genaamd, en een minderheid van Gereformeerden, ook wel de *Kleine Kerk* geheten, zoals men in Engeland pleegt te spreken van *Church*, voor de Anglikaanse Kerk en *Chapel* voor de *Non-conformists*, de Afscheidenen. De Gereformeerden werden ook in Genemuiden gewoonlijk aangeduid als de *Øfgəskejdn̄n*, soms als de *Koksjaann̄*. Hoewel deze laatste benaming eenvoudig 'volgelingen van Hendrik de Cock' betekent, had ze in mijn jeugd een ietwat geringschattend accent.

Omstreeks 1907 scheidde zich een kleine groep af van de Nederduits Hervormde Kerk, en omdat het maar een clubje van nog geen 20 mensen was, werd het prompt *də klup* gedoopt, de aanhangers *klupəʹs*, enk. *klupəʹt*, waarmee ze in de wandeling nog worden aangeduid. Deze groep, nog strenger van opvattingen dan de in die zelfde tijd ontstane Gereformeerde Bond, noemde zich aanvankelijk Oud-Gereformeerd, maar heet nu Gereformeerde Gemeente en omvat een kwart van de gehele bevolking.

In het begin van deze eeuw trouwde een lid van de *Grote Kerk* zelden met een van de *Kleine*. Ik herinner me, hoe men, als het jonge paar dan de *Kleine Kerk* als de hunne koos (de Transvaalse oorlog lag nog vers in het geheugen) van de man wel zei: '*ij get də Tuugəlaa oovar*'. De Gereformeerde Kerk lag namelijk aan de overzijde van de *Drecht* (nu gedempt) en men moest het *meuləbruchien* over, om er te komen. Hoewel de stilstaande, vaak stinkende *Drecht* in geen enkel ander opzicht een vergelijking met de woeste *Tugela* kan doorstaan, heeft de maker van deze uitdrukking het barrière-element in beide prachtig aangevoeld. J. Klok, *De Boerenrepublieken in Zuid-Africa*, zegt op bl. 673: 'Hebben de Zoeloes de *Tugela* steeds de stroom der verschrikking genoemd, voor de Britten was de rivier bij Colenso in den volsten zin des woords eene rivier der verschrikking'. Al zal de overgang voor de Genemuiden bruid of bruidegom geen verschrikking geweest zijn, het lijdt geen twijfel, dat er meestal een bittere strijd aan voorafging. Nu is deze tegenstelling zo goed als verdwenen.

Niet echter die tussen de twee groepen die omstreeks 1907 uiteengingen, waar dus de scheiding zoveel jonger is en de herinnering eraan bij de ouderen nog levendig. Wat er toen al niet te doen was. Geen *klupəʹt* zou het in zijn hoofd halen om zoon of dochter toestemming te geven tot een huwelijk met iemand van de andere partij. De boer van de *Grote Kerk* liet zijn paarden niet beslaan door de *klupəʹsə* smid, kwam niet meer bij winkelier of bakker van de andere zijde. Zelfs vechtpartijen kwamen voor. Ofschoon de tijd wel de scherpste kantjes heeft weggeslepen, is de tegenstelling gebleven. Men trouwt niet graag bij de

ander in, heeft zijn eigen school, jongelings-, meisjes-, vrouwen-, en zangvereniging, maar blijkbaar damt, schaakt, gymt en voetbalt men wel gezamenlijk, want ik zie op mijn lijst maar één vereniging in die takken van sport, en maar één ijsbaan.

Er was naast deze drie nog een miniatuurgemeente, die wij als kinderen wel de *elfsenskaerke* noemden. Het waren de Ledeboerianen, slechts enkele gezinnen, uit twee families, die hun bijeenkomsten hielden in het ouderlijk huis van de ene familie en één of twee keer per jaar bezocht werden door een Zeeuwse voorganger in kuitbroek en met een steek op. Deze gemeente is nu verdwenen.

Katholieken waren er tot voor kort in het geheel niet. Nu zijn er drie, allen vrouwen. Het aantal buitenkerkelijken is 3%.

Naast de gebruikelijke diaconale arbeid op het gebied van de armenzorg, bezit Genemuiden twee *Fondsen*, die getuigen van grote sociale bewogenheid in de schenkers uit een lang vervlogen tijd. Voor het ene, dat in Genemuiden eenvoudig 't *fóns* heet, citeer ik Ebbingse Wubben (Ov. R. en Gesch. 1/5, bl. 112, vv.): 'Hetzelve is zijn oorsprong verschuldigd aan de milde gift van den Heer Henricus van Camen, Scholtus van Genemuiden, en echtgenoot Teunisje Greve. Deze echtelieden, ofschoon kinderen hebbende, verspraken bij hun mutueel Testament van 26 Oct. 1791, onder daarbij breeder omschreven bepalingen (o.a. voorzieningen omtrent uitkeringen aan hun kinderen, v.d.H.) aan de huiszittende armen der stad Genemuiden alle hun vaste goederen om de opkomst te besteden, onder toezicht van de Heeren van de Magistraat der stad Genemuiden tot nooddrift van zoodanige huiszittende menschen wonende in de stad Genemuiden als de Heeren van de Magistraat van Genemuiden na besten rade zouden oordeelen. Het Beheer van het Fonds, dat aanzienlijk te noemen is, is thans gedemandeerd aan het Dagelijks Bestuur der Gemeente Genemuiden.'

Tot zover Ebbingse Wubben. Zijn verslag is echter onvolledig. In het Rechterlijk Archief van Genemuiden, deel V, vond ik twee Testamenten fol. 47/48 d.d. 27 okt. 1792 en fol. 49/50 d.d. 20 april 1792 van Teunisje Greve, weduwe van de Heer oud-Scholtus van Genemuiden, Hendrikus van Camen, waarin zij 'alle voorgaande testamenten en acten van uitersten wille, door Testatrice alleen, ofte met iemand anders bevorens opgerigt' herroept, aan 'd'arme Whezen een honderd Caroli guldens, aan de Diaconie (beide dezer Stad) een honderd Caroli guldens' legateert, haar beide dochters Judith van Camen en Johanna van Camen 'tot haere mede erfgenamen institueert en nomineert in de bloote legitime portie' en haar kleindochter, Antonia Sophia Ex Alto d'Almaras institueert 'tot eenige en universele Erfgenaam van haere overige geheele nalatenschap'.

Het bovenvermelde Fonds kreeg dus alleen de nalatenschap van de

oud-Scholtus, niet die van zijn vrouw. De data van deze testamenten zijn verwarrend, want die van fol. 47/48 27 okt. 1792, waarop zij 'gezondes lijves en bij blijkenden goeden verstande is', is later dan die van fol. 49/50 20 april 1792, waarop zij 'enigzints onpasselijk dog bij volkomenen blijkbaren verstande' is.

Misschien ligt de oorsprong van dit Fonds veel verder terug, want in een testament d.d. 4 oktober 1622 vermaakt Gijsbert Koninck twee rentebrieven 'eewelijck ende erfelijck aen de huijsarmen der Stadt Genemuiden'.

Nu, anno 1966, krijgen nog ongeveer zestig inwoners van Genemuiden om de drie weken een kleine aanvulling op hun A.O.W.

Het tweede fonds, *Provisoorfonds* geheten, dient tot ondersteuning van minderjarige wezen en halfwezen, De oorsprong ervan is onbekend, maar het moet, zo werd mij verteld, heel oud zijn, want een stuk uit 1828 vermeldt, dat het reeds sinds onheuglijke tijden heeft bestaan. In de rechterlijke archieven van Genemuiden vond ik enkele documenten, die misschien een tipje van de sluier oplichten. Aan het eind van deel I van deze archieven vond ik vier gevallen van inkoop in een Proven(s)huis of Proveniershuis, dat is 'een liefdadigheidsgesticht, waarin men voor een bepaalde som huisvesting en verzorging kan kopen' (Verdam, mndl. wbk.).

Op 29 januari 1578: 'yst dat Burghermeisteren ende Schepen ende Raedt van versuecke van Teys Luytens ende..... syn husfrouwe een proevenhus *op nyes* hebben opgericht, myts dien dat teys myt syn husfrouwe voer Schepenen ende Raedt vs. sampt die geswooren meente *alle hoere goederen* int vs. proevenhus gegeven hebben nementlicker *hus, hoff, lant, sandt, sampt hoer ganse Imboel ende andere Incoemende renten die men haerluyden noch schuldich is myt alle haer ses peerden en beesten'*. *Op nyes*, het had dus al eerder bestaan.

Op 16 augustus 1578 kocht Gheertien Lubbers zich '*myt thoedoen der hylligeestes Meysters*, int Stadtsprovenhuys', en bracht '*het vierde deel van thyenderhalve margen Landts gelegen in Mastebroick'* mee.

Op 22 september 1578 werd Reyne Welicken *myt volch consent ende wylle der hyllige Ghiestes provisoren* aangenomen tegen betaling van *twee hondert end vyffendartich golt gulden* (een kapitale som voor die tijd).

Op 14 december 1578 hebben 'Albert van Wieringe ende Steiven Janss *als hyllige Ghiestes provisoer meisters* Chris Berenss aangenomen in 't Provenhuis, tegen betaling van *twee hondert golt guldens ende noch vierthien tot coepinge van een bedde'*.

Bij de laatste drie gevallen waren dus de *provisoren* van de Heilige Geest Kerk betrokken. Ik vermoed, dat hier de oorsprong gezocht moet worden van de naam Provisoorfonds. In deze archieven zijn alle Stads-

officianten, d.w.z. Stads dienstdoende ambtenaren, van 1705 tot 1796 vermeld. Daarbij komen voor elk jaar twee Armen Provisoren voor, gewoonlijk een der burgemeesters en een lid der gezworen gemeente. Ik maak hieruit op dat het werk van de Provisoren van de Kerk later is overgegaan op de Stads Provisoren. Dat er een nauw verband bestond tussen Kerk en Stadsbestuur blijkt uit het feit dat steeds een burge-meester als eerste der kerkmeesters vermeld wordt, en deze laatsten tot de Stadsofficianten gerekend worden.

Het Provisoorfonds is zeer rijk, want behoeftige wezen zijn er weinig of geen. Vroeger werden ze financieel gesteund, of in gezinnen uitbesteed. Als ze meerderjarig werden en *eruit* moesten, kregen de meisjes bijv. een naaimachine, en de jongens wat gereedschap mee, zo ongeveer ter waarde van honderd gulden. Nu zijn er nog zeven of acht, die een uitkering krijgen.

Het *Weeshuis*, naast de Grote Kerk, wordt sinds het begin van deze eeuw al niet meer als zodanig gebruikt. Na in mijn jeugd nog als *bæ-waerskoelæ* dienst te hebben gedaan, was het al voor 1910 *het* vergaderlokaal voor tal van doeleinden. De zangvereniging hield er haar repetities en uitvoeringen, de dorpsdokter entte er ons in tegen de *pòkns* en de rijksontvanger inde er op gezette tijden de belastingen.

Ook het oude *Werkhuis*, 't *Erm'uus* genoemd, waarin in mijn jeugd nog vele oudjes hun laatste levensjaren sleten, heeft door gebrek aan gegadigden een andere bestemming gekregen. Het is verbouwd tot kleine huurwoningen.

De vaak bittere armoede van het oude, mattenmakende Genemuiden is verdreven door de welvaart, die de kokosmattenindustrie bracht en door de hedendaagse sociale voorzieningen, zoals A.O.W. en W.W.

De ligging van Genemuiden, aan een rivier en dicht bij zee, bestemde het al van den aanvang af voor de visserij en de handel. Reeds in 1347 bevestigt Bisschop Johan van Arkel (Racer, Ov. Ged. VI, bl. 117) '*onse burghere ende die ghemeyne ghebuere onser Stat van Ghenemuden*' in hun recht '*aen die visscherye alle des waters, dat ghelegen is binnen onsen lande van Watersteyne nederwaert tot aan die Voerst ende dwers over in alle den water van den enen lande tot den anderen*' en verklaart, dat '*die voergenoemde borghere ende ghebuere dese voerseyde visscherye ewelic vrilic houden, hebben en ghebruken sullen.*'

Deze rechten worden in 1365, 1372, 1393, 1394, 1433 en 1460 door de Utrechtse bisschoppen opnieuw bevestigd (Racer, Ov. Ged. VI, bl. 118/9, 120/1; zie ook Requestenlijst, Rijksarchief Zwolle). Toch zijn er herhaaldelijk geschillen over, die soms tot in de hoogste instantie worden uitgevochten. In 1559 moet zelfs de '*grote raet des Conincks*' te Mechelen deze zaak beslissen. Zij verklaart, dat '*die verweeiders* (dat zijn

hier *'eenige steden en vlekken van Holland, gelegen op die Zuderzee'*, de eisers waren *'die Ridderschap en steden des landes van Overijssel'* (Nagge, H. v. Ov. II, bl. 244) geen recht hebben te mogen visschen *'met waterschepen noch anderssins in die monden van die rivieren...noch in dat Swartewater ofte mondt van die Vecht, van die Voorst vorts opwaerts na Gelemuden van een lant tot dat andere'* (Nagge, ibid. bl. 245). Een *waterschip* was *'een visschip met water om de visch levend te bewaren'* (Verdam, MNH.). Visserij en scheepvaart moeten lang belangrijk gebleven zijn, want er was een scheepstimmerwerf, waaraan de straatnaam *de Helling* met de officiële *h*, en de naam van de plek zelf *d' El(ə)gŋ* op zijn *Gæləmuunəgərs* nog herinnert. In het begin der twintigste eeuw werd, voorzover ik me herinner, de visserij alleen bedreven met punters, in het visrijke Zwartewater en onder de Overijsselse kust. De botters kwamen uit Urk en Vollenhove. Nu heeft Genemuiden er zelf weer drie. Slechts een klein deel der bevolking vindt er zijn bestaan in. De visrokerij met zijn *'anə*, die ik me herinner, is er nog.

Voor de komst van de trein, auto en vliegmaschine, was het schip het snelste en goedkoopste vervoermiddel en over het Zwartewater had Genemuiden een prachtige verbinding, noordwaarts met Zwartsluis, dan zuidwaarts met Hasselt en Zwolle, westwaarts met alle Zuiderzeesteden. Hoe belangrijk het Zwartewater als verkeersweg was voor alle eraan gelegen plaatsen en ook voor Kampen, blijkt uit de vele twisten waarvan Nagge melding maakt. Ter illustratie wil ik twee daarvan aanhalen. In zijn H. v. Ov. I, bl. 413 vv. beschrijft hij zeer uitvoerig de rampzalige strijd die in 1519 ontbrandt als: *'die van Campen sustineerden volgens oude tollcedulen, ende oock brieven van die voorgaende Bisschoppen van Utrecht, dat alle schepen die int Swarte water quamen, schuldig waren toll te betalen; dat die van Swolle niet wouden toestaen...'*. Na hevige en langdurige strijd probeert de Bisschop van Utrecht in 1521 het geschil bij te leggen. Zonder resultaat. *'Entlick heeft die Keiser het oordeel over deze questie an sich getrocken. Maer beide die van Campen en Swolle hadden geen goedt genoegen, an des Bisschops, noch an des Keisers handelinge over haer verschil'*.

Dan mengt de Hertog van Gelder zich erin, bezet Genemuiden en opereert van daar uit met groot succes, al moet hij ook tegenslagen incasseren. Hij brengt *'dat gehele lant van Vollenhove en die Cuinder in dingtall'*. *'Voort hierna hebben sij dat gehele lant van Sallant, Twente en Drente in brandschat gebracht'* en *'verdorf (hij) Over-IJssel allenthalven'*. Nameloze ellende, stromen bloed, een uitgemergeld Overijssel, dit alles en nog veel meer, om een tol over het Zwartewater.

In dl. II, bl. 138 lezen we: *'Die stad Hasselt, gelegen in Overijssel oppet Swarte Water, wolden daer over eene brugghe slaen, beginnende te timmeren mit aller macht; die stad Swolle ende hare burgeren waren*

in gener manijeren daermede tevreden ende woldent niet gehengen, in menonge, dat durgh de brugge haer neronge ende negotie solde verkortet worden, soo de coopman van Oosten sijn weg op Hasselt solde nemen; ende sustinierden, dat de van Hasselt sulx te doen niet geoorloft was, soo se seiden, dat die stroom van het Swarte Water hent in die see de stad van Swolle toequam ende was haer Swanevlot.' Een vinnige strijd volgt, waarin eerst Kampen, daarna de '*stadtholder samt ridderschap en steden van Overijssel*' betrokken worden, waarna de zaak vijftien jaar slepende wordt gehouden.

Ik moet hiermee volstaan, hoe verleidelijk het is meer voorvallen aan te halen uit Nagge's boeiende Historie.

Terug dus naar de twintigste eeuw. In mijn jeugd was er een stoomboot, die driemaal per dag heen en weer ging naar Zwolle en behalve passagiers, veel vrachtgoed vervoerde, vooral boter, kaas, matten en vee. Een enkele reis duurde zeven kwartier. De boten Amsterdam-Meppel legden aan bij de steiger aan het Veer; ook die van Utrecht-Meppel. Voor vrachtvervoer (en tevens voor passagiers met een heel smalle beurs) ging de trekschuit dwars door Mastenbroek, 's maandags naar Kampen, 's vrijdags naar Zwolle, wanneer daar markt was. Deze reis duurde maar liefst drie uur. Het vrouwvolk zorgde, dat het een breikous bij zich had.

Ongetwijfeld heeft het contact met de Gelderse, Utrechtse, Noordhollandse en Friese steden door het verkeer over zee, invloed gehad op de taal, al is het meestal moeilijk daarvan bewijzen aan te voeren, bij gebrek aan geschriften. De contacten waren veel en velerlei.

Als brandstof gebruikte men hoofdzakelijk turf, die per schip uit het Drentse veengebied werd aangevoerd, *lanə turf, spōnturf en bagalə^vs*. De hele winter door lagen er verscheiden, 's zomers altijd wel een of twee turfschepen in het *Veergat*, de binnenhaven, om in de dagelijkse behoefte te voorzien. Want het kleine mattenmakersloon stond niet toe grote voorraden aan te leggen, en er werd dus meestal slechts voor enkele dagen tegelijk gekocht. Om voor de hele winter *braant* op zolder te hebben, welke mattenmaker kon zich dat veroorloven?

Nog een ander artikel kwam uit Drente, schapen. In augustus kwamen er gewoonlijk iedere zaterdagmorgen Drentse schapen op de *mærk*, het kleine pleintje tegenover ons huis, wel zo'n honderd tegelijk. Ze waren lopend gekomen en werden verkocht voor de slacht. Voor een rijksdaalder, drie gulden, had je een schaap. Ze gingen dan gewoonlijk nog een week of vijf, zes '*t laant*' in en werden daarna geslacht. Volgens een zegsman, ging zo'n schaap in het grote gezin, in een week op en '*die Drensə skoapm smeukn noar wilt, ik glewə de broenn nog meer as de witn.*'

In het najaar kwamen de schepen met Friese kleiaardappelen en

wintə^rwö^rtəls, waaruit men zijn wintervoorraad opsloeg. Nog hoor ik de stem, versleten en schor, van de vrouw van de aardappelschipper, met die vreemde, Friese klanken. Uit Noord-Holland kwamen schepen met witte kool, voor de zuurkool, die in grote Keulse potten werd ingelegd.

De Urker- en Vollenhoofse botters brachten *gənie:ln* garnalen, 'eerək haring, *spie:^rlink* spiering, *bót* en *skólə*, alnaar gelang van de tijd van het jaar.

Zodra zo'n schip met vis of andere koopwaar aan de *kaaj* gemeerd lag, ging *Jan de Roeper* met zijn grote bel rond en verkondigde met zijn scherpe, verdragende stem op de daarvoor geschikte vaste punten, wat er weer te koop was en tegen welke prijs, waarop mannen, vrouwen, kinderen met emmers, pannen en schalen zich derwaarts spoedden om van deze gunstige gelegenheid te profiteren.

Voor de dijken en polderwegen werden schepen met grint aangevoerd, dat tussen houten schotten op de Markt werd gelost en dagenlang een heerlijk speelterrein bood. Die schepen moeten uit de streek van onze grote rivieren zijn gekomen en zuidelijke woorden en klanken hebben meegebracht.

Er kwamen schepen om het overtollige hooi naar elders te vervoeren, los hooi of in de perserij tot balen samengepakt. In het voorjaar kwamen er schepen om stalmest te halen voor de bloembollenvelden, grote, mooie schepen met friswit geverfde roef. We speelden met de schipperskinderen. Zelfs de draaimolen voor onze bescheiden kermis kwam in een klein scheepje door de Mastenbroeker weteringen, en we vonden het een voorproefje van de pret die op komst was, als we mochten helpen met het lossen, een paard of ander geliefd stuk mochten sjouwen en een praatje maken met de kermisklant en zijn gezin.

Een andere vreemde eend in de bijt was de *módərbak*, dat was de baggermolen, die op gezette tijden verscheen om het Zwolse Diep een schoonmaakbeurt te geven. De mannen deden hun inkopen en zochten hun vertier in Genemuiden en brachten Hollandse accenten mee. Ze bleven soms weken in de buurt.

Maar als ik probeer de neerslag van al deze infiltraties te vinden, ontdek ik maar weinig op het gebied van de klanken en de grammatica. Blijkbaar was de *Gæləmuunəgər* in hoge mate immuun voor besmettelijke invloeden op deze punten. Is dat misschien de oorzaak, dat, zoals Prof. Kloeke zegt in zijn Verzamelde Opstellen, bl. 146, noot 246, 'dit stadje zich kenmerkt door een apart en zeer 'echt' dialect'? In het vocabulaire van Genemuiden meen ik grote veranderingen te zien, maar aangezien deze inleiding niet de juiste plaats is voor uitvoerige taalkundige uiteenzettingen, zal ik alle veranderingen die ik meen te hebben geconstateerd in een later hoofdstuk nader bekijken.

Terug dus naar Genemuiden zelf.

In 1382 verleende Bisschop Florens (van Wevelinchoven) aan Genemuiden het recht drie vrije jaarmarkten te houden. Het document luidt als volgt (Racer, VI, bl. 189):

'Florens bi der genaden Goeds Bisschop Tutrecht doen kond alleen luiden dat wy onsen lieven getrouwen Schepenen Raet ende Gemeente onser Stat van Ghenemuden gegeven hebben, ende geven mit desen brieve drye vrye jaer markede te hebben in onser Stad van Ghenemuden ewelike te duyren des men den eersten hebben ende holden sal alle jaer op palmedach, den anderen op onser Vrouwen dach, als men schrijft nati-vitatis, ende den derden op sente Willebrordus dach, die wy hem gevryet hebben ende vryen willen achte dagen voere ende achte dagen na voer ons en voer onse nacomelingen Bisschoppen Tutrecht sonder argelist, behoudeelic ons en onsen Gestichte onses rechts. In orkonde des briefs besegelt met onsen segel. Gegheven tot Vollenhoe int jaer ons Heren dusent drie hondert twee ende tachentich op sente Urbaens dach eens heyligen Pawes ende martelers.'

De data waren waarschijnlijk Palmzondag, Maria-Geboorte 8 september, St. Willebrordsdag 7 november. Gedurende acht dagen voor en na de markt werden beperkingen van de bewegingsvrijheid ingetrokken of verzacht. Misschien vinden we nog een overblijfsel hiervan in het recht, dat men soms vrij over het veer mocht, ook toen deze markten al lang niet meer bestonden. Mijn oudste spreker A vertelde mij dat men in zijn jeugd nog vrij over het veer mocht met de jaarmarkt: *'æn joad^rmærkt is ær doe: inæstelt in achtien'óndæ^rtfuufstæg en doe: móchⁿ zæ veur niks móchⁿ zæ oovær 't veer; jaa, ik zaegæ, ik wie:tæ ook nõg dat wij veur niks oovær 't veer gónⁿ; as jónæs dan kwaamæ wij mit Poasmoandag, Shuus, Laanfænoo, Gælæmuun, dan móchæ wij veur niks oovær 't veer en dan ginæ wij noa dæ Noo^rdæ ejæ^rstikⁿ.'*

De huidige jaarmarkt is, zoals uit het bovenstaande blijkt, dus ingesteld in 1850, had in zijn bloeitijd 500 stuks vee aan de touwen door heel de Langstraat heen, maar is nu met zijn 30 à 35 stuks, verbannen naar de Oosterkaai. Maar trekt door zijn kermis en kramen zoveel mensen als ik nooit bij enige andere gelegenheid in Genemuiden heb gezien.

Sinds enige jaren is er ook op dinsdagmiddag markt, waar de dames zich verdringen om lappen, aardewerk, snoepgoed, koekjes etc. etc. te kopen. Blijkbaar doen de kooplieden er goede zaken, want ze komen van ver, waarschijnlijk met lede ogen bezien door de plaatselijke winkeliers zoals vroeger de reizende manufacturiers.

De zaterdag vooral bracht vrij wat bedrijvigheid in Genemuiden. Naast de dagelijkse verschijningen, zoals *bakæ^rskæ^rn*, *pietreuliekæræ-chies* en *turfkoæ^rn*, kwamen dan de kooplieden per boot met hun kar of

pakken handelswaar uit Zwolle. De *keezakoarə* had meestal op elke halte een groep vrouwen om zich heen, proevend, keurend en kopend. Ook de lappenkoopman wist het vrouwvolk om zich heen te verzamelen en deed meestal goede zaken, want voor een schappelijke prijs nam men nog wel, wat in de stad geen kopers vond. In de goede tijd kwam ook de kar met sinaasappels. Uit Vollenhove kwamen de *'ondəkæʳn* met vis, en het geroep *bòdt, bòdt*, waarin de doffe *ó* tot een heldere *òd* gerekt werd, was niet van de lucht. Marcus, die in Genemuiden *Mærkəs* heette, liep te venten met zijn *steekn*, de suikerballetjes of kussentjes, die men bij de koffie (zonder suiker) nam, in plaats van de *klunties*, de kandijklontjes. Met zijn twee zwarte zakken, vol bussen met witte, bruine en gestreepte *steekn* over de schouder, liep hij zijn vaste adressen af en telde zijn *steekn* uit. Als bewijs, hoe zuinig er soms met deze versnapering moest worden omgegaan, vertelde men mij: *'tis wel gəbeuʳt dat as z' ən steek die:ldn, dat z' əm midndeur knaptn, en dat z' ieder ən 'aalvə steek kreenn, dat as ie:nə tə slim was'*; en in een van mijn verhalen lees ik: *'t was zundagen wij 'aannkòfie ədrunkn met 'n steek van Mærkəs, want sunəs kree'w altiet ən steek bij de kòfie'*. Een zinnetje als dit laatste spreekt boekdelen.

Ook de groenteboer had het 's zaterdags druk. Daar Genemuiden nagenoeg geen tuingrond had - ik herinner me alleen één adres waar men *kərvəl* voor de *groenmoes* en *seldarjie* voor de soep kon krijgen - werd bijna alle groente en ook de aardappelen van elders aangevoerd. De wintervoorraad kwam per schip, de gewone dagelijkse behoeften per paard en wagen uit Grafhorst en Ysselmuiden, of per hondekar uit Ambt Vollenhove, of zoals wij zeggen, *Grafəs, Iesəlmuuən* en *'t Laanfənoo*. Al met al was er zo 's zaterdags grote bedrijvigheid van buitenaf, naast de stoepenschrobbende en ramenlappende vrouwen uit Genemuiden zelf. En als het toeval wilde dat de boot ook nog een *lie:vrə* oftewel draaiorgel had meegebracht, of *lie:tieszanzəʳs*, die met hun versleten stemmen bij harmonicamuziek de laatste schlagers (of die van 't vorig jaar) ten gehore brachten, dan was het voor de jeugd haast een feestdag, vooral als we vrij hadden, één zaterdag in de maand, als de *meestəʳs* ter vergadering gingen in Zwartsluis.

Op zaterdag kwam ook de klokkenmaker uit Zwartsluis in zijn zwarte *slipjasə*, die met zijn grote leren tas reparatiewerk kwam halen en brengen, en kwam horen *òf əv nòg wat neudəg was*. Tegen Pasen, als de nieuwe lidmaten van de kerk bevestigd werden, deed hij goede zaken, want de meisjes kregen vaak een *kærkbuu:kien met ən gòoldn knipien*, de jongens *ən gòoldn 'aloozie* of *'aloozieketn*, terwijl ook de leverantie van een *gòoldn oorje:zəv* met toebehoren hem geen windeieren gelegd zal hebben.

Andere vreemde gasten die op geregelde tijden verschenen waren de

manufacturiers uit Meppel en Zwolle, die op hun vaste adressen hun waren aan de 'vrouw' trachtten te brengen. Er waren in Genemuiden ook wel enige manufacturenwinkels, maar zij konden er niet zo'n uitgebreide sortering op nahouden als de winkels in de stad, en waren misschien soms ook wel iets duurder. Zij zagen de vreemde heren met lede ogen komen.

Een typische figuur uit Genemuiden zelf was het vrouwtje dat met schuurzand ventte. Zand is in de bodem van Genemuiden niet te vinden, althans niet op geringe diepte, dus moest het van elders worden aangevoerd. De boeren haalden hun voer *root zaant* voor de stallen uit Grafhorst, de huisvrouwen kochten het witte *skoe:ʳzaant*, waarmee de klompen en ander houtwerk gereinigd werden, per emmertje aan de deur.

Voor zo'n kleine plaats van ongeveer 3000 inwoners had Genemuiden een groot aantal ambachten en neringen, die ik, in het kort, zal moeten beschrijven, zal het beeld dat ik voor U op tracht te roepen, volledig zijn.

Er waren wel zo'n 20 bakkers, dat betekent dus gemiddeld voor ieder van hen 150 monden om van brood te voorzien. Er waren natuurlijk grote en kleine bakkers. Ik herinner me dat sommige gezinnen twee of drie bakkers hadden, die elk hun dagen hadden om te komen 'horen'. Dikwijls waren familierelaties hier de oorzaak van. Maar van 150 monden kan geen bakker bestaan en er was dan ook veel broodnijd, in de letterlijke zin van het woord. De meesten hadden een boerenbedrijfje er naast, zodat het mes van twee kanten sneed. Zonder uitzondering hadden ze een oven die met takkenbossen en turf werd verhit en waarvan de vloer schoongedweild werd met een apparaat dat bestond uit een bundel oude netten aan een lange stok, die voor het gebruik in de sloot of onder de pomp werd natgemaakt. Ik heb daarvoor nog wel de naam *dweegal* horen gebruiken, maar een oud-buurman-bakker, die ik er naar vroeg, kende het woord niet meer.

Genemuiden telde een stuk of vijf, zes *bærbie:ʳs* of *skeeʳboazn*. De drukke dagen waren woensdag en zaterdag, want de meeste inwoners lieten zich maar twee keer per week scheren, soms bleef het bij één keer. De scheersalon, of liever het scheervertrek, want het was een vrij kale kamer met één bescheiden spiegel, zonder wastafels of wasbakken, de vloer met wit zand bestrooid, smalle lange banken tegen de wanden, hier en daar een houten spuwbak voor de pruimers, en een enkele reclameplaat als wandversiering, was op die avonden een soort sociëteit. De grappenmakers onderhielden de aanwezigen met hun kwinkslagen, de laatste nieuwtjes en de politiek werden uitvoerig besproken, terwijl de *skeeʳboas* de harde stoppels wegschoor, en de *inzie:pær* de kin en wangen van het volgende slachtoffer (de operatie was geenszins altijd pijnloos) met zijn vingertoppen en knokkels bewerkte en een dikke

schuimlaag opwreef, waarbij de klant zelf het koperen bekken met scheerwater onder zijn kin hield. Maar het was er blijkbaar zo gezellig, dat menigeen nog een tijdje bleef hangen, nadat zijn baard er af was. Pas na 1910 kwam er een moderne kapsalon. Dameskappers waren er niet. Een *mavròw* of *jufər*, die behoefte had aan een kapper, moest naar Zwolle. En de Genemuider vrouwen leverden dan commentaar.

De drie kleermakers, die ik me kan herinneren, vervaardigden zo goed als alle bovenkleding der mannen. Een mannenpak moest degelijk en stevig zijn. Van *koopgoet* confectie, viel weinig goeds te zeggen. De Genemuider droeg voor de zondag een zwart lakens pak, van dezelfde snit als dat van zijn plaatsgenoten. Alleen jongelui droegen wel blauw of grijs, maar ook deze costuums werden meestal ter plaatse gemaakt. Dena-oorlogse tijd heeft een grote ommekeer teweeggebracht. De zondagse kleedij verschilt niet meer van die van de stedeling, en de confectie heeft het costuum naar maat naar de achtergrond gedrongen.

Het aantal kruideniers was nagenoeg even groot als dat der bakkers. Ook hier maakten vele varkens de spoeling dun, zodat een nevenbedrijf uitkomst moest brengen. Er waren er die ook koeien hielden, die er een slijterij bij dreven, of een wolwinkel enz.

Over de manufacturiers is hierboven reeds iets gezegd. Er waren er slechts drie of vier. Ze verkochten voornamelijk de sterke, duurzame stoffen, die het arbeiders- of boerenleven vereisen. Maar duurzame stoffen hebben het nadeel voor de winkelier, dat ze niet dikwijls vernieuwd worden, zodat hier alweer een combinatie met iets anders noodzakelijk was. In mijn jeugd ging alle verkoop per *elə* en *vörəl*, al lag de officiële metermaatstok op de *tuu:nəbaanʒə*.

Er waren drie of vier metselaars, blijkbaar net voldoende voor een gemeenschap van 3000 mensen, want hier herinner ik me niets van nevenbedrijven. Ik heb zo de indruk, dat ze doorgaans goed in hun werk zaten.

Hetzelfde geldt van de schilders, waarvan er ook drie of vier waren. Ook hun ambacht leverde blijkbaar een behoorlijk bestaan op. Er was er niet één, die ook aan veehouderij deed of een winkel in andere artikelen had, dan die welke in verband stonden met zijn werk.

Genemuiden telde zes *skoe:maekə*^ʳs, waarvan er vier nauw aan elkaar verwant waren. Het waren echt schoenmakers, want evenals bij de bovenkleding had men niet veel vertrouwen in *koopskoenn* confectie, *slicht leer met papie:ʳŋ zoolŋ*, *róməl*, zo luidde het oordeel. Nu hadden de mannen niet zo heel veel schoenwerk nodig, want bij hun werk droegen arbeiders en boeren klompen, bij het baggerwerk *leeʳzaklompŋ*, zware klompen met hoge leren schacht er boven op. Schoenen werden dus door de meeste mannen alleen 's zondags gedragen, en dat waren maatschoenen, misschien niet altijd elegant, maar stevig en sterk. Degelijkheid ging voor alles, een stelregeldie ik bij vele Genemuiders heb gevonden. Hij gold

ook voor vrouwenschoenen. Voor het moderne oog zwaar en plomp, maar ze gingen jaren mee en dat was het voornaamste. Bovendien zag je er bijna niets van onder de zeer lange rokken.

De zeven of acht *slachtørs*, volgens hun beroepsaanduiding boven de deur officieel *vleeshouwers en spekslagers* geheten, hadden op een enkele uitzondering na, ook een boerenbedrijf erbij, soms alleen wat mestvee, soms ook melkkoeien. Ze verrichtten in het najaar de huisslachten bij de boeren tot in de wijde omtrek, rookten gewoonlijk voor hen ook de worst en het vlees dat daarvoor in aanmerking kwam. Maar ze hadden door deze huisslachten gedurende de winter en het voorjaar een beperkte klantenkring, want van het kleine loon der mattenmakers kon niet veel af voor vlees of spek, zodat ze dan bijna uitsluitend aangezien waren op de betrekkelijk weinige andere ingezetenen. In de zomertijd, als de inmaaktonnen en -potten leeg waren, en de *wiemø* vrijwel lege *spitn* te zien gaf, als de arbeider weer beter betaald werk kon verrichten, gingen de zaken beter, maar ik geloof niet, dat het, in figuurlijke zin, *vetpøt* was bij de Genemuider *slachtør*.

Van de vier smeden die ik me herinner, was er ook niet één die behoefte had aan een nevenbedrijf. Ze hadden meestal volop werk. Er waren in Genemuiden veel paarden, karren en wagens, die zo nu en dan door de smid onder handen genomen moesten worden, veel melkbussen, -emmers en -jukken, waaraan wat te repareren viel. Bovendien waren ze niet alleen hoof- en kachelsmid, zoals hun uithangbord of deurraam vermeldde, maar ook blikslager, koperslager, loodgieter. Ze moesten van alle markten thuis zijn. Eén ervan had een winkel in aanverwante artikelen, waarin ook wel enkele andere zaken verkocht werden, maar dit was meer liefhebberij dan noodzaak.

Evenals dat bij de schoenmakers het geval was, bleef het smidsambacht tot twee families beperkt. Het ging over van vader op zoon. Ook bij de timmerlieden was dit zo. Van de acht, die ik me herinner, waren er vier die dezelfde naam droegen, drie van de overige vier eveneens. Ook zij hoefden niet te klagen over gebrek aan werk. Het vele houtwerk aan schuren, stallen en hooibergen gaf hun naast het onderhoud aan woonhuizen, nieuw- en verbouw, volop te doen. Van nevenbedrijven was geen sprake.

Voor de boerenwagens en karren was er één wagenmaker, met een goed beklante zaak. Zijn opvolger heeft het veld moeten ruimen, nu ook het boerenbedrijf voor een groot deel gemotoriseerd is en gebruik maakt van vervoersmiddelen, die meer uit metaal en rubber dan uit hout bestaan.

De enige kuiper, die er in mijn prille jeugd nog was, moest al spoedig na 1900 naar ander empoel omzien.

Tot slot van deze opsomming nog iets over de '*øerbørgn*, waar een

klein deel der mannelijke bevolking ontspanning zocht, wat biljartte, of een spelletje kaart speelde onder het genot van een glas bier of een borrel. Voornamelijk was dit de opgeschoten jeugd, die vooral op zaterdagavond daar wat vertier zocht. Ook wel ouderen, maar een kleine minderheid. Vrouwen kwamen er nooit, voor zover ik weet. Nu is mijn ervaring op dit gebied zeer beperkt, ik ken alleen 't 'ootel, waar ik met mijn vrienden wel ging biljarten en kaarten. Maar ik geloof niet, dat het in de andere gelegenheden veel anders toeging. Alleen op de feestdagen werd er nogal veel gedronken. Dan zag je wel dronken lieden langs de straat en waren er vechtpartijen.

Er waren ook een paar slijterijen, waar je zo over de toonbank een glas sterke drank kon krijgen en waar je de stille drinkers even zag binnenwippen. Op zondag waren alle café's gesloten. De jongelui wisten daar echter wel raad op; ze kochten samen één of meerdere flessen sterke drank, vonden in stal, schuur of hooiberg wel een plaatsje waar die één nacht veilig was en wisten er dan 's zondagsavonds wel weg mee. Werd ze toch gestolen, wat ook voorkwam, dan was het zaak uit de buurt van de gedupeerden te blijven, want er was niet veel nodig om de achterdocht te wekken en dan waren *də raepm gaer*.

Er waren in mijn tijd twee hotels, vijf of zes café's en een drietal slijterijen.

Enigszins buiten en boven de hierboven beschreven grote massa van Genemuidens bevolking stonden de *nootaebeln*, de burgemeester, de gemeentesecretaris, de dominee's, de dokter, de notaris als de *upper ten* (niet *thousand*, maar toch een groep apart); dan, een tredje lager de directeur van 't *melkfabriek*, de onderwijzers, de gemeente-opzichter, en als aparte zeer kleine minderheid onze twee *diendə's*, in blauw uniform van antiek model, hoge sjako en met de korte sabel op de linkerheup, onze ordebewaarders, die er wel dreigend uitzagen maar toch niet zo kwaad waren. Hoe bont we het ook maakten, we bleven buiten de *priezón*, met zijn drie cellen, achter het *stat'uus*.

Ik zei hierboven dat de manufacturier zijn ellewaar inderdaad nog per *ela* verkocht; en voor kleinere stukken per *vövä*, 'aalfelə en *driej vövä*. Dit *vövä* werd ook gebezigd, als men bijvoorbeeld samen een koe of varken slachtte. De een prefereerde een *veur-* de ander een *achte^r-vövä*. In beide gevallen had het nog zijn oude betekenis van vierendeel. In een *vövältien* van een sinaasappel, een partje, was dit begrip van vierde deel verdwenen.

Ook bij de rest van het metrieke stelsel kwamen naast de nieuwe, nog zeer veel de oude namen voor, evenals bij de geldswaarden. Voor de laatste gebruikte men: ' *æl(ə)fen* halfje, *vie:˚döjtŋ* tweeënehalve centstuk, *stuu:vər* stuiver, *dubəltien* dubbeltje, *stootər* twaalfenehalve

cent, *kwæ'tien* kwartje, *skilək* dertig cent, *gul(d)ŋ* gulden, *daeldər* daalder, *rieksdaeldər* rijksdaalder, *gödl(d)ŋ* tientien. Tot zo ongeveer een rijksdaalder werden tussenliggende bedragen bijna steeds uitgedrukt in *stuu:və's*, hele en halve. Men zei dus: *aandəraalvə*, *zestaalvə*, *dæ'tiend-aalvə* *stuu:vər* en *vuuftien*, *vie:vmtwintəg*, *vie:ʹndæ'rtəg* *stuu:və's*. De woorden *vie:ʹdöjtŋ*, *stootər* en *skilək*, die nu zo goed als verdwenen zijn, waren de gewone, algemeen gebruikte termen.

Voor natte waren gebruikte men *mēütien* maatje, 1 dl, vooral voor sterke drank; *oo't* halve liter, eveneens, maar bovendien voor melk; *menəl* liter, alleen voor melk; een *gaan̄k* waeter was twee emmersvol, wat je in eenmaal kon dragen. Als, in droge perioden, de particuliere regenbakken leeg raakten, werd van gemeentewege uit de grote bakken bij de kerk aan gegadigden een *numər* of een *gaan̄k waeter* verstrekt.

Voor droge waren sprak men van: *köp* 1 liter, *liekə* afgestreken 5-litermaat, *vuufköp* hoog opgetaste 5-litermaat, *skeepəl* kwartmud, en *mudə* mud. Ook heb ik wel de *giftə* een aarden test, als maat zien gebruiken, bijv. voor kruisbessen.

Als gewichten hoorde men een enkele keer: *wichien* 1 gram; verder *loot* of *leutien* 10 gram, *óns*, *pónt* en *kieloo* resp. wichtje, lood, ons, pond en kilo.

Als landmaat werd *mærgŋ* of *mövgŋ* morgen, nog wel gebruikt; nu is het steeds *bundər* hectare, en *voe:* are.

De waterstanden werden uitgedrukt met *doem* cm, *voe:t* voet en *elə* el, meter. Zelfs op de officiële peilschaal aan de sasmuur, gebouwd omstreeks 1866, las ik *el*, hoewel de afstanden meters waren.

Uit de ruim achttien jaar, die ik in Genemuiden heb gewoond, van mijn geboorte in 1897 tot 1913 en, na mijn schooltijd en militaire dienst, van eind november 1918 tot eind januari 1921, is mij een schat van herinneringen bijgebleven. De meeste hebben vanzelfsprekend betrekking op het leven in het ouderlijk huis, en zijn hoofdzakelijk van persoonlijke aard. Wat daarvan echter als voorbeeld van het leven in het algemeen kan dienen, zal ik vermelden. Andere hebben betrekking op school, het spelen met vriendjes en buurtgenoten, het dorpsleven in het algemeen. Vele uren heb ik doorgebracht bij de bakker, de schilder, de schoenmaker, de smid, de timmerman en de kleermaker en hen gadeslagen bij hun arbeid. Ik heb daarbij onschatbare kennis opgedaan, die mij later bij mijn onderwijs van groot nut is geweest, en ik heb grote waardering gekregen voor het ambacht en de bekwaamheid van de ambachtsman.

Naast mijn herinneringen is mij uit mijn Genemuider tijd een algemene indruk bijgebleven van bedrijvigheid, werkzaamheid; naast verdeeldheid op godsdienstig gebied, toch een grote saamhorigheid als *Gæləmuunəgə's*; een sterk godsdienstig leven; grote eenvoud in leef-

wijze en kleding; een indruk bevestigd en versterkt in de vele vakanties, die ik er heb doorgebracht, en waaruit ik nu, anno 1965, alleen de grote eenvoud in leefwijze en kleding zou kunnen schrappen, wat de jongere generatie betreft.

Door de streng christelijke levenshouding was Genemuiden een plaats met zeer weinig ontspanning. De tweedaagse kermis met zijndrie olie-bollenkramen, zijn noga- en speelgoedkraam, zijn paardendraaimolen, schiettent en kop-van-jut was al omstreeks 1910 verdwenen. Alles wat naar vermaak zweemde was op zondag verboden. Dus op zondag geen schaatsen onder, als er ijs was, tenzij (het doel heiligde de middelen) men er op naar de kerk ging. De diensten in de Mastenbroekerkerk werden dan ook, zodra de Weteringen betrouwbaar waren, druk bezocht. Op zondag werd er niet gefietst, tenzij naar de kerk door mensen buiten de bebouwde kom, alle café's bleven gesloten; in de streng orthodoxe gezinnen werd het huishoudelijke werk beperkt tot het hoognodige, dus de maaltijden zo eenvoudig mogelijk en de afwas moest wachten tot maandag.

In het catechisatielokaal van de N.H. Kerk was een Christelijke Uitleenbibliotheek, de *boe:kɲdie:lågə*, waarvan in de winter drukgebruik werd gemaakt. Daar maakte ik kennis met Mevr. Bosboom-Toussaint in: De Delftse Wonderdokter, De Graaf van Devonshire (wij spraken dat uit *dee-vons-hie:rə*, want wat wisten wij van Engels af). Ik las de boeken van Penning over de Transvaalse Oorlog: De Leeuw van Modderspruit, De Held van Spionkop, De Verkenner van Christiaan de Wet, die er als koek in gingen. Ook maakte ik kennis met de edele, reine Genoveva, de enige andere titel, die mij is bijgebleven. Van dit laatste soort was er veel, zwart-witte Christelijke lectuur, en dat ze in een behoefte voorzag bewees de grote drukte op vrijdagavond, als de *boe:kɲdie:lågə lös* was, bleek ook uit de smoezelige, grijze omslagen en de talrijke ezelsoren. Zwart-witte lectuur, maar als kind hindert zo iets je niet.

Sinds een half jaar heeft Genemuiden een afdeling van de Centrale Plattelandsbibliotheek, gehuisvest in een zeer modern ingericht houten gebouwtje, dat tevens dienst doet als leeszaal, en wel lezers moet trekken, zo licht en gerieflijk ziet het er uit. Overzichtelijk gerangschikt staan daar de 4000 boeken, nog wel ingedeeld in groene (veilige) en rode (gevaarlijke) rugetiketten, zodat ieder duidelijk kan zien op welk terrein hij zich begeeft, maar zonder enige prikkeldraadversperring. Hoe groot de dorst naar ontwikkeling en ontspanning er is, blijkt uit het grote aantal leden, 775 op een bevolking van 5000, verkregen in nog geen half jaar. De Stadskoerier van 20 jan. 1966 schrijft hierover: 'Een explosie - zo staat er letterlijk in het rapport (van de Centrale Plattelandsbibliotheek voor Overijssel) - veroorzaakte de vestiging van een bibliotheek te Genemuiden. Op een bevolking van ruim 5000 inwoners werden

eind 1965 925 leden geteld. Dit betekent 1 'lezer' per $5\frac{1}{2}$ inwoner. Het landelijk gemiddelde is 1 lezer per 17 inwoners. Per ingezetene werden in Genemuiden 12 boeken gelezen; het landelijk gemiddelde is $2\frac{1}{2}$ boek per inwoner.'

Andere dan Christelijke lectuur heb ik bij de autochtone bevolking zelden aangetroffen in mijn jonge jaren. In vele gezinnen was de Bijbel het enige boek dat men bezat, en wie maar één boek bezit, heeft daarmee geen slechte keus gedaan. Soms waren er ook bundels preken en de Callenbach-boekjes, die we met Kerstmis op de zondagsschool kregen. Ze stonden gewoonlijk in de *boe:kn'angər*, een aan dikke koorden hangend rek in de mooie kamer. Vanzelfsprekend was daar voor een boekhandelaar geen boterham te verdienen. Nu heeft Genemuiden een modern ingerichte, goed geoutilleerde en welvoorzien boekhandel. Op mijn vraag wat er zoal gelezen werd vernam ik het volgende. De dames houden van lichte ontspanningslectuur. Ook de arbeider leest bij voorkeur het lichte genre, o.a. Havank. Jongelui, die niet verder gaan dan het L.O., kopen detectives en Wild West. In het algemeen worden er veel streekromans gelezen, ook is er nogal vraag naar oorlogslectuur, zoals Exodus. A.M. de Jong is in trek. En toen ik zo eens rondneusde zag ik: Belloc, Bomans, Boudier-Bakker, Cor Bruyn, Cronin, Curwood, Carmiggelt, Anne Frank, Thijssen, Roothaert, Undset en bij de detectives: Ellery Queen, Cyril Hare, Ngaio Marsh en Dorothy Sayers in vertalingen. En ik dacht zo: Toch wel wat anders dan Genoveva.

Wat de dag- en weekbladen betreft herinner ik me naast de Provinciale Overijsselse en Zwolse Courant, die in vele gezinnen werd en wordt gelezen, bladen zoals: De Vriend van Oud en Jong, De Vriend des Huizes, De Blijde Boodschap, Alleden Volcke. Uit Zwartsluis kwam een advertentie- en nieuwsblaadje, dat algemeen 't *Klikien* (klikje) werd genoemd, vanwege het oude, uit andere bladen overgenomen nieuws. Nu heeft Genemuiden een eigen Stadskoerier.

Het Verenigingsleven bleef beperkt tot de Christelijke Meisjes-, Knapen-, Jongelings- en Vrouwenverenigingen. Ook was er een gemengd koor, dat onder zijn energieke, zeer muzikale leider op zijn jaarlijkse uitvoering uitmuntende prestaties leverde. De *veurdrachtŋ* die hierbij ten beste gegeven werden, waren zo ongeveer het enige wat er ooit op *toneelgebied* geboden werd.

Na de eerste Wereldoorlog in Genemuiden teruggekeerd na een afwezigheid van vijftien jaar, richtte ik een Rederijderskamer op, waarvoor veel animo bestond. We speelden heel eenvoudige, onschuldige, bescheiden amateursstukjes, waarin geen onvertogen woord voorkwam. Omdat toneel een *novum* was, verwachtten we succes, en, inder-

daad, we speelden voor een uitverkochte zaal (ik schat zo 200 personen) en moesten een tweede avond geven. Maar de Kerk kwam in het geweer. Een dominee deed huisbezoek om zijn gemeenteleden tegen dit zondige bedrijf te waarschuwen. Desondanks trokken onze latere voorstellingen weer veel publiek. En uit de verslagen in de Stadskoerier zie ik, dat er nog (of weer?) toneelstukjes worden opgevoerd bij de niet-Christelijke verenigingen.

De enige sport die met animo door nagenoeg iedereen beoefend werd, was het schaatsenrijden 't *skae(s)ns loopm*; het zwemmen bleef tot ons jongens beperkt. Een blik op de lijst van verenigingen aan het eind van dit hoofdstuk laat een heel ander Genemuiden zien.

Ik heb hierboven gezegd, dat de kleding eenvoudig was. De boeren droegen bij hun werk de *beeve'tiensæ broek* en blauw katoenen kiel, de arbeiders in plaats van de laatste een donker boezeroen of gebreide trui. Allen droegen klompen, wit geschuurde bij de arbeid, mooi geverfde als men netjes wou zijn. 's Zondags droegen beide categorieën donkere, gewoonlijk lakense pakken, eenvoudig van snit, schoenen aan de voeten en op het hoofd de zwarte of grijze pet. Hoeden waren hoge uitzonderingen, behalve dan voor de notabelen.

Ook de vrouwen droegen eenvoudige kleren. In hun werk een meestal donker jak met ruimvallende schoot, donkere tot op de schoen vallende rok en *wulm slont* wollen voorschoot, die van de voet tot het middel reikte, of bij jongere vrouwen en meisjes een *skulk* schort, die ook de borst bedekte. Als het werk gedaan was, werd de *vuufskachtm* rok verwisseld voor een *mæ'nasæ of tæbeen* van merinos of tibet, er kwam ook een mooier jak en *skulk* te voorschijn. Op zondag kwamen de beste spullen voor de dag, maar de kleur was bijna altijd donker en het snit eenvoudig. De hoofdtooi bracht een lichtere toets aan. De echtgenoten der welgestelde burgers droegen een gouden oorijzer, dat het gehele achterhoofd omvatte. Over het kortgeknipte haar kwam eerst een nauwsluitend zwart satijnen kapje. Daarover een wit katoenen ondermutsje, dat eveneens het hoofd nauw omsloot, maar met een koket kantje afgezet was, dat net onder de gouden kap uitkwam. Dan volgde het oorijzer, in vorm niet ongelijk aan een gespleten Edammer, uit één blad goud gemaakt, van midvoor tot ongeveer het midden van de bol ingeknipt, en de twee voorbladen door een gouden kettinkje verbonden. Daarmee was door de week, als het werk aan de kant was, de hoofdtooi af. Op zondag evenwel kwam daarover de muts van Brusselse kant, met lange pijpplooiën, die met draadjes om de oorknoppen werd vastgezet, en aan de ondermutsjes werd vastgestoken met *vee'n* en *speldm*. De *vee'n* waren lange spelden, waarvan de knop de vorm had van een korte veer; ze waren van zilver en met diamantjes bezet. De *speldm*, eveneens van zilver, hadden een

ronde knop, iets minder dan 1 cm in doorsnee, gewoonlijk met één grotere diamant; ook de oorknoppen, kortweg *knōpm* genoemd, maar in de loop der tijden in vorm en grootte uitgegroeid tot die van een flink populierenblad hadden één grote steen. Wie naar de kerk ging, droeg over de gouden kap een strooien hoed, versierd met struisveren en een breed lint, dat in een sierlijke strik gebonden, onder de kin werd vastgehaakt. Het was voor de jonge vrouw een groot moment, als ze, op ongeveer twintigjarige leeftijd, voor het eerst zo, in vol ornaat ter kerke ging, het hoofd trots geheven, de blos der emotie op haar wangen en misschien met bonzend hart, onder het keurend oog der andere kerkgangers, na kerktijd het onderwerp van vele kritische gesprekken.

Een ander oorijzer bestond alleen uit een, naar ik schat, zes à zeven cm brede gouden of zilveren band en was voorzien van oorknoppen als hier boven beschreven, maar zonder diamanten, of had bij het oor een kurketrekker versiering. Ook hierover kwam bij kerkgang de mooie veren hoed. Het werd gedragen door wat ik misschien de middenstand mag noemen. De arbeidersvrouwen droegen op zondag de *knipmusə* neepjesmuts, soms ook met kaphoed. Door de week, bij het werk, droegen bijna alle wat oudere vrouwen een gehaakt mutsje met een geplooid valletje, dat nagedane arbeid, voorzover daar sprake van was, door de burgervrouwen verwisseld werd voor de *Zwōlsə musə* van wit katoen, met korte pijplooien in de nek en een smal geplooid strookje van voren en opzij. Wie meer *gekleed* wou gaan, droeg het oorijzer, maar zonder kanten muts. Om de hals zat meestal een mooi *ziedn knubəlduu:kien*, smal gevouwen en met een sierlijk strikje opzij. Naar de kerk kwam natuurlijk de *gōōldn of zulvəʳn ketn* als halsversiering; de brede band van vier of vijf snoer *bloe:tkvaln* met een breed gouden slot, werd ook door de week gedragen. Het toilet werd voltooid door *gōōldn of zulvəʳn beləchies* in de oren, waarin al op jeugdige leeftijd gaatjes werden gemaakt.

Het oorijzer, dat het gehele achterhoofd omsloot, was door zijn gewicht en de twee mutsjes eronder de oorzaak van veel hoofdpijn. Nu, anno 1965, zijn er nog ongeveer vijftien vrouwen, die het dragen. Het smallere is geheel verdwenen. De jeugd wil er niet meer aan. Bovendien is de kanten muts bijna niet meer te krijgen en is het hele geval een erg dure liefhebberij geworden. Daarom leek het me nuttig het wat uitvoerig te beschrijven. Van één der oudste draagsters hoorde ik het woord *neezəchien* voor een uiterst smal bandje van kant, waarmee de versleten rand van de kanten muts werd versteld.

De dames die ter kerke gingen hadden behalve het *psalmboe:k* met gouden of zilveren slot, soms aan een zilveren ketting gedragen, gewoonlijk ook een *zulvəʳn peepəʳmuntdeusien* en een met goud of zilver versierd *aldərejwlesien* eau-de-cologne-flacon, bij zich, die (de dienst

duurde meestal wel twee uur) langs de rij werden doorgegeven ter verkwikking. De mannen hadden veelal een bruine versnapering achter de kiezen.

Zodra de kerk uit was en men, meestal vlug, een kopje koffie had gedronken, werd er *gaköjä*^{vt}; groepjes vrienden en vriendinnen *kaməroadn* geheten, want het woord *vrent* vriend wordt zelden gehoord, de seksen streng gescheiden, liepen van de *Sas* tot aan het *Ejndə* druk kwebbelend heen en weer; ook wel mannen mengden zich daar onder, maar de jeugd overheerste. Dit duurde zo tot etenstijd en herhaalde zich na de middagdienst, maar nu veel langer. Hier werden alle nieuwtjes van de week uitgewisseld en van commentaar voorzien. Dit *köjä*^{vñ} was een belangrijk sociaal element in het leven van de *Gələmuunəgər*. Wat hier *niet* ter sprake kwam had geen betekenis.

Op zondag waren alle winkels en café's gesloten. Men onderscheidde echter *koopzundaənn*. Dat waren nieuwjaarsdag, biddag, tweede paasdag, hemelvaartsdag, tweede pinksterdag, dankdag en tweede kerstdag. Na de kerkdienst (op die dagen was er maar één, in de morgen) gingen dan deze gelegenheden open, de kinderen kregen wat snoepgeld en gingen eens lekker *snoejn*. De snoepwinkels deden op zo'n dag goede zaken, want gewoonlijk viel er niet veel te snoepen. Zakgeld was een onbekend begrip. Je kreeg wel eens een cent of een halfje om een *lombók*, *ən toovə*^v*balə*, *ən stuk drup* *əfzuu:t'əðəlt tə koopm*, maar dat was een extra-tje; een vast inkomen, zoals vele kinderen nu hebben, daarvan durfden we zelfs niet te dromen. Het leven was eenvoudig, ook voor ons, kinderen, en ik betwijfel, of we er in dit opzicht over de hele linie op vooruit zijn gegaan. Die cent was een verrassing en een klein feest, had het element van het onverwachte, en maakte je echt blij. Een cent, wat kon je daar al niet voor kopen. Welke voordelen het vaste zakgeld ook moge hebben, die vreugde van één hele cent geeft het vast niet.

Geboorte, huwelijk en dood waren natuurlijk, zoals overal ter wereld, belangrijke gebeurtenissen.

Kort na de geboorte van een kind, die niet door kaartjes of advertentie werd meegedeeld, maar door de *baekstər* bij de familie werd aangezegd, was er *kroamvəziete*. Behalve kleertjes voor de jonggeborene kreeg de *kroamvərdwə* meestal een *krentəwəgə* en *soe:zn*, grote holle soezen, geel van de eieren, die opengebrosen en van binnen met suiker bestrooid werden, voor ze opgesmikkeld werden. Het kind zat de eerste tijd in het *pak* gewikkeld, waardoor het aandoen van een *skoonə doe:k* een ingewikkelde bezigheid werd, het kreeg na verloop van tijd rokken aan, de jongen zo goed als het meisje en pas veel later, ik vermoed, als hij zindelijk was, mocht een jongen een broek gaan dragen.

De moeder deed spoedig na de geboorte haar *kærkgaank*, waarbij de predikant haar in zijn gebed gedacht. Dan volgde de doop, waar een oudere zuster of andere bloedverwante het kind moest *ópbrenn*, d.w.z. naar de kerk dragen, en zodra het gewichtige ogenblik was aangebroken, het in de kerk aan de moeder overgeven. In verband hiermee moet ik het woord *deupəʳs* voor dopelingen vermelden. Na een doopdienst kwam thuis de vraag: '*oe:vuu:lə deupəʳs waaʳn dər?*' Zo sprak men ook van *aneeməʳs* aannemelingen, en van *trouwəʳs* voor trouwende paartjes. De japon waarin een meisje haar belijdenis deed heette *aneeməʳsjurk*, het costume van de jongeman *aneeməʳspak*.

De kerkelijke trouwplechtigheid geschiedde steeds op de zondag onmiddellijk na de burgerlijke huwelijksvoltrekking, dikwijls voor enige paren tegelijk. Bij het huwelijk hoorde natuurlijk de *bruləftə* of *bruus-troann*, als overal een vrolijk feest, waarbij de *braandəwienkómə met pruumpies* rond ging, waaruit elk op zijn beurt proefde met de grote versierde zilveren lepel. De *bruidəgóm* kreeg een versierde pijp of sigarenpijpje, hij en zijn *bruit* dronken uit versierde kopjes, de *bruusköpies*. Veelal werd er één avond gegeven voor de ouderen en één voor het jongvolk. Er werd veel gezongen en voorgedragen, en vanzelfsprekend veel gegeten en gedronken. De drank was meestal *rooə of witə wien*, ook wel *afəkoat*, voor de dames; *braandəwien*, *jəneevər*, *besn* voor de heren. Ik kan me niet herinneren, dat er ooit bier geschonken werd.

Een begrafenis was een gewichtig gebeuren. Zodra iemand gestorven was trok de doodgraver-aanspreker, Wiecher Beens, zijn zwarte jas aan, en zette zijn hoge hoed op. Huis aan huis, het hele stadje door, werd het overlijden aangezegd. Daar bijna geen enkel huis een bel had, opende Wiecher, zoals iedereen hem noemde, de deur, riep: *vòlk*, en zodra een der bewoners zich vertoonde, deed hij plechtig, met luider stemme, zijn mededeling. Als de boodschap beëindigd was, zei de toegesprokene: *daank oe wel*, of *ie: wöʳn bedaankt* en Wiecher ging een huisje verder. De volksmond maakte de uitdrukking: '*ij's veur Wiechər*'; hij laat aan duidelijkheid niets te wensen over, wel aan fijngevoeligheid.

Zolang de dode *boomn eeʳdə* stond, waren niet alleen in het sterfhuis, maar ook bij de naaste familie de overgordijnen aan de voorzijde dichtgetrokken. Soms werd de spiegel omgekeerd. Op boerderijen buiten de kom werden de *vejnstəʳs* de vensterluiken, afgehaakt en tegen de muur gezet.

De begrafenis was gewoonlijk tussen twaalf en twee uur. De dragers in strak zwart, zonder tressen, meestal mannen uit de buurt van de overledene, droegen de kist op hun schouders van het sterfhuis naar het kerkhof even buiten de kom. Achter de baar kwamen eerst de mannen, in het zwart en met hoge hoed, daarachter de vrouwen, eveneens in het

zwart, over het oorijzer nugeen kanten, maar een eenvoudige witkatoenen muts, zwarte hoed met dito veren. Langzaam en statig ging de meestal lange stoet de weg naar het graf. Er werd zelden gesproken, soms zong men psalm 103, vers 8: Gelijk het gras is ons kortstondig leven. Terug in het sterfhuis, hield de dominee of ouderling, die tevoren ook reeds een korte dienst had gehouden, een toespraak, die gewoonlijk een algemene beschouwing was over leven en dood, zonde en bekering, en weinig of geen aandacht schonk aan de overledene zelf. Het was meer een ernstig vermaan, hoe men moest leven om eenmaal de hemelse heerlijkheid deelachtig te worden, en wat de gerechte straf was voor een zondig leven. Na het gebed, waarmee dit gedeelte besloten werd, vertrokken de meeste mannen. De vrouwen bleven voor een verdere bepreking van het behandelde thema. Soms was het half vijf voor de laatsten vertrokken. Gedurende de bijeenkomst werd koffie gepresenteerd met enorme krakelingen. Een sobere, ernstige plechtigheid. Bloemen voor het graf heb ik in mijn tijd nooit gezien.

Om de dood van een nabestaande werd streng gerouwd. Om een vader of moeder droeg men drie jaar rouw, waarvan twee jaar vol en één half. In de volle rouw was alles wat glinsterde verboden. De kleren waren diep zwart. De kanten muts bleef vervangen door de katoenen. Op de hoed een garnering van krip en zwarte veren. De kralen dofzwart, evenals de oorbellen. Geen gouden of zilveren sieraden. In de halve rouw was grijs geoorloofd, ook een zilveren ketting of oorbel. Pas na drie jaar was *kleur* toegestaan, die zich toch al beperkte tot gedekte tinten. Buiten de rouwtijd droegen alleen kinderen felle, lichte kleuren.

Hoe streng de rouw werd opgevat moge blijken uit het volgende. In mijn jeugd stierf het hoofd van een der lagere scholen en zijn dochter volgde de baar in een rode blouse. Zoiets was nog nooit vertoond, en wat er over gezegd werd zou boekdelen kunnen vullen. In de jaren twintig droeg de zoon van een der notabelen bij de begrafenis van zijn vader een grijze streepjesbroek. ' *Ij mós 'əm skaemm, met zien grie:zə broek'*, hoorde ik na afloop iemand zeggen. Maar een jaar of vijftien later zag ik, bij de begrafenis van mijn zuster, een nichtje met een blauw hoedje en ik dacht, dat er wel commentaar op zou volgen. Aangezien ik er echter geen woord over gehoord heb, neem ik aan, dat de normen toen reeds begonnen te veranderen. De tweede wereldoorlog, met zijn schaarste aan textiel, zal het proces wel versneld hebben. Ik hoor althans dat er veel minder rouwkleren gedragen worden.

In 1965 maakte ik twee begrafenis mee in Genemuiden. De laatste daarvoor, waarbij ik aanwezig was, had plaats in 1941. Men kan zich moeilijk een groter verandering indenken. Het stoffelijk overschot werd per auto van het sterfhuis overgebracht naar de *garfkamer* van de Nederduits Hervormde Kerk. Te voet daarachter gingen de nabestaanden.

In de moderne aula werden zij gecondoleerd door de genodigden, zodra deze binnen kwamen. Op de voor de dienst vastgestelde tijd kwam de predikant vergezeld van een van zijn ouderlingen en hield een lijkrede, die wel evenals vroeger een ernstige vermaning was om 'in Christus' te leven, maar nu toch ook een persoonlijk element bevatte. De overledene was niet meer uitsluitend als 'stoffelijk overschot' in ons midden, en de treurenden werden getroost. Na deze rede, die een half uur duurde, ging de stoet te voet achter de lijkauto naar het kerkhof, niet meer eerst de mannen en daarachter de vrouwen, maar meer in gezinsverband. Beide keren werd er aan het graf gesproken. Toen het stoffelijk overschot ter aarde besteld was, keerden allen terug naar de aula, waarna de ouderling een lange passage uit de bijbel voorlas en daarover een beschouwing hield. De gehele plechtigheid duurde ongeveer anderhalf uur.

De kleding van de nabestaanden was zwart, bij de genodigden was veel blauw, grijs en bruin, stemmige kleuren, maar niet meer uitsluitend het sombere zwart. Hoge hoeden waren er bijna niet meer.

Als vanouds werd er koffie geserveerd met grote krakelingen.

Er waren omstreeks 1900 twee Openbare Lagere Scholen en één Gereformeerde. Toen een jaar of wat later een Nederduits Hervormde Lagere School werd gesticht, werden de twee Openbare tot één gecombineerd. Voor de kleuters was er een algemene *bewae^vskoela*, die bij de opheffing van de tweede O.L.S. vanuit het oude *Wees'uus* verhuisde naar de vrijkomende *Ejndaskoela*. In de avonduren werd er aan de Openbare School een vervolgcursus gegeven, die door slechts weinig leerlingen werd gevolgd.

Voor ik overga tot het Genemuiden van 1965 nog enkele, deels verdwenen, deels nog in zwang zijnde gebruiken.

Elke zondag, klokke twaalf, werden van de hoge stoep van het Stadhuis officiële kennisgevingen voorgelezen door één van de *diendə^vs*, onder grote belangstelling van de bevolking. Dit moet een wijd verbreide gewoonte geweest zijn, want een jaar of tien geleden, maakte ik hetzelfde mee in het Oostenrijkse dorp Brixen-im-Tale, waar vooral de boeren die uit de bergen waren afgedaald voor de mis, in groten getale, onder een veelvoudig koepeldak van druipende paraplu's, aandachtig de monotone afkondiging volgden. In Genemuiden behoort het tot het verleden.

Vijf maal per dag werd de torenklok geluid, om vijf uur (althans in de zomer), om acht, twaalf, zes en negen uur, om de tijd van opstaan, eten en naar-bed-gaan aan te geven. In vroeger tijd, toen horloges nog schaars waren, was dit *ludn* een nuttig instituut voor hen, die buiten de plaats aan het maaien of hooien waren en zo de tijd van schaften en het einde van de werkdag vernamen. Er wordt nog steeds *ahut*.

Op paasmaandag gingen de kinderen *ejə^vsgoojn* op de wei achter het Veerhuis, of zoals wij zeiden *óp 't 'euft* het havenhoofd. Vergezeld van vaders en moeders gaan ze ook nu nog, na de middag daarheen, om de hals een gehaakt netje, gevuld met gekleurde, hard gekookte *ejə^vs*, een chocola- of suikerei, een sinaasappel en wat noten. De eieren worden zo vaak opgegooid tot de *bastə* stuk is, waarna ze met de andere lekkerrijen opgepeuzeld worden.

Op 1 mei wordt de *löjamótə* luiemotte gehouden. De dag tevoren wordt een ladder omgetoverd tot draagstoel, door er een *baantəl* hoepel, loodrecht op te bevestigen met touwen, en daarna het geheel te versieren met veldbloemen, *stiesəlbloemm* pinksterbloemen, *bətə^vbloemm* en wat er meer te vinden is. Vroeg in de morgen trekt dan de luiemotte door de straten, dringt de huizen binnen en haalt de langslapers onder de kinderen het bed uit, om hem (meisjes worden met rust gelaten) zo in zijn nachtplunje op de ladder mee te dragen, tot een nieuw slachtoffer gevonden wordt. En ze zingen, in het Hollands, behalve de aanroep:

Luiemotte, luiezotte, op gaan staan,
Die moet weer naar bed toe gaan.

De Heer van Dijk, hoofd der Geref. Lagere School, vertelde mij, van zijn moeder gehoord te hebben, dat het vroeger luidde:

Meiemotte, meiezotte enz.

De *meizot* zou dan een voortzetting kunnen zijn van de *april dwaas*, op de eerste april stuurt men de gek waar men wil; in Engeland heet 1 april *All Fools' Day*. De overgang tot *luiemotte* laat zich verklaren doordat men een lui *varken* uit zijn bed haalde. Dit luie varken vindt men weer terug in een liedje uit Westfalen, waarin zowaar ook de pinksterbloem voorkomt:

Pinksterblome, fūle sūge
harstu êr uppestaun
harr et di kin leid edaun.

(Schrijnen, Ned. Volkskunde I, 197). In de laatste jaren tracht men de *Luiemotte* nieuw leven in te blazen door prijzen uit te loven voor de mooiste versierde ladder. Het streven is begrijpelijk, want het was een aardig en interessant overblijfsel uit oude tijden. Maar het is een veeg teken, als zoiets met kunstmatige middelen in stand gehouden moet worden, en dus de oude levenskracht er uit is. Bij de jongste *Luiemotte*, 1 mei 1964, zag ik dat de ladders ook geen echte stalladders waren, zoals wij die vroeger gebruikten, maar voor de gelegenheid gemaakte lichte laddertjes, groen geverfd, met sinaasappelen en narcissen versierd, die voor mij geen echte *luiemotte* waren, hoe fleurig sommige er ook uitzagen. Ik vrees, dat een flinke stevige knaap er door heen gezakt zou zijn. Ik houd het meer op de ongeverfde *ledər met stiesəl- en bətə^vbloemm*, echt jongenswerk, dan op de bouwsels, die ik verleden

jaar erbij zag, zeer duidelijk met hulp van ouderen vervaardigd.

Met oudjaar, op *ððldəjoa'soamt*, kwamen velen, die *opbleemm van 't ððld' in 't nijə*, opdedriesprong van Langstraat en Kruisstraat samen, om zodra de kerkklok zijn twaalf slagen had laten horen, gezamenlijk het eerste couplet van het Wilhelmus te zingen. Waarom hiervoor het Wilhelmus was gekozen heb ik nooit kunnen ontdekken. Ik heb het vele malen meegezongen en het deed me altijd wat, al kan ik mijn gevoelens niet duidelijk beschrijven. Trof het me als een uiting van saamhorigheid? Accentueerde het in mij het besef, dat er voor ons allen een nieuw jaar begonnen was? Ik weet het niet, maar ik denk er met veel genoegen aan terug. Was het lied uit, dan ging het laatste vuurwerk de lucht in en keerde de rust geleidelijk terug.

En op nieuwjaarsdag, met *nij joar*, als de kerk uit was, gingen we *nij joar winn*. Ooms en tantes (mijn grootouders heb ik nooit gekend) werd *vuulə zeenn in 't nijə joar* gewenst, soms met een mooi versierde nieuwjaarsbrief, op school geschreven in ons mooiste schoonschrift (Meester DuBurck had een hele verzameling toepasselijke versjes). We kregen een kopje koffie met toebehoren, de ouderen een glaasje wijn of anisette, en een kwartje (met zo'n mooie brief kreeg je wel eens een gulden van *Bæ'təmuu:jə*, een rijke, ongetrouwde oud-tante) en we hadden een fijne dag. We aten ons dik aan koek en ander lekkers en lustten geen eten.

Dedagdaarop, tenminste als dat geen zondag was, gingen de armere inwoners, en het was een tijd waarin veel en vaak bittere armoede heerste, van huis tot huis met hun goede wensen: *vuulə zeenn in 't nijə joar*, of *aləs wat wunsələk is*. Ze werden beloond, een enkele keer met een kort *van 't zeldə*, maar dat was een uitzondering. Meestal kregen ze een stuk koek met een stuiver of een dubbeltje. Met een *kuspsloop* of een *slónt* voorschoot, vol koek en een paar gulden aan klein geld, plus een hart vol goede retourwensen, ook niet te versmaden als ze met warmte gegeven zijn, keerden ze laat in de middag naar huis terug.

Zo herinner ik me Genemuiden. Nu zijn herinneringen *tricky things*, en ik ontveins me niet, dat er op detailpunten onzuiverheden in mijn beschrijvingen kunnen zitten, want dierbare herinneringen hebben de neiging zich mooier voor te doen dan de werkelijkheid. Toch durf ik met de hand op het hart te verklaren, dat ik het nergens bewust heb verfraaid en ik U naar mijn beste weten een zo getrouw mogelijk beeld heb gegeven van mijn geboorteplaats en zijn bewoners in hun doen en laten. Een beeld, vele malen met hun vriendelijke hulp geretoucheerd.

Nu het Genemuiden van 1965, waarbij ik toch telkens weer naar het verleden zal moeten teruggrijpen, want de vergelijking met de oude toestand dringt zich onweerstaanbaar op.

Het stadje zelf heeft grote veranderingen ondergaan. De meest opvallende is de demping van de oude *Drecht* en dat deel van het *Veergat* (de binnenhaven) dat tussen de vroegere brug erover en de *Ziel* schutsluis, aan de *Hasselterdijk*, lag. Er is een prachtig, ruim plein verkregen, minder schilderachtig, maar praktischer en uit hygiënisch oogpunt verre te verkiezen boven de oude toestand. De vele tyfusepidemieën, die Genemuiden heeft gekend, waren voor een groot deel te wijten aan het soms onbeschrijfelijk vieze water van de Drecht. De zware, oude kastanjes met hun enorme kruinen, die het oude Veergat een bijzonder pittoresk effect verleenden, zijn nu alle gerooid. Wie deze prachtige bomen in hun volle glorie hebben gekend, zullen waarschijnlijk een gevoel van spijt niet kunnen onderdrukken, maar de oude, lang niet kwade gevels, die nu weer het volle profijt van het licht trekken, en waaraan men een zekere statigheid niet kan ontzeggen, gevoegd bij het idee van ruimte en openheid dat men nu krijgt, zullen de teleurgestelden spoedig over hun spijt heenhelpen. En wie daar oog voor heeft, zal zich kunnen verlustigen in de prachtige weerspiegeling van die huizenrij in het water, gezien vanaf de Oosterkaai of de Sas.

Tot omstreeks 1910 was er uitsluitend petroleum- en kaarsverlichting; en de *lantee'nópsteekør* had druk werk om de houders gevuld en de pit recht te houden, de lichten 's avonds te ontsteken en 's morgens uit te doven. Reeds vóór de eerste wereldoorlog kreeg Genemuiden aansluiting op de IJsselcentrale te Zwolle, met alle voordelen van dien, beter licht, minder werk en grotere veiligheid in huis, stal en werkplaats.

Het drinkwater kwam vroeger uit regenbak en regenton; het werd dikwijls ongekookt gedronken en vormde een ernstig gevaar voor de gezondheid, dat met de komst van de waterleiding verdwenen is. Het stromende water heeft ook een eind gemaakt aan de *'uusies met 'n tónə*, die als ze binnenshuis waren een vaak ondraaglijke stank verspreidden, en als ze buiten stonden, door hun lekkages in de *Drecht*, de grote besmettingsbron van de tyfus waren. Het moderne water-closet is een niet genoeg te waarderen verbetering. Met het nieuwe systeem is ook het woord *'uusien* in de ban gedaan. Ik hoor niets dan W.C.

Het derde belangrijke voordeel, dat de waterleiding bracht, was voor de stallen, waar nu automatisch werkende *drinkjnsbækies* het vee in de gelegenheid stellen te drinken als ze daaraan behoefte hebben, in plaats van twee maal per dag een grote hoeveelheid in één keer te moeten drinken.

In het *binplaant* is een moderne woonwijk verrezen, met lichte, praktisch ingerichte huizen, omringd door tuintjes; er staan vier mooie nieuwe scholen en een fraaie kerk. Helaas, is de oude korenmolen, die op zijn *meuløbelt* aan het brugje over de Drecht, geflankeerd door het

oude Gereformeerde kerkje aan het vlakke weiland een schilderachtige toets gaf, verdwenen, evenals het kerkje, maar dat is vervangen door een nieuw van moderne, fraaie architectuur.

De talrijke kokosfabrieken, tussen *Sasdijk* en *Hasselterdijk* dragen zeer bepaald niet bij tot verfraaiing van die buurt, maar ze hebben welvaart gebracht, en ik vermoed dat men daarom het rommelige aanzicht wel op de koop toe neemt. 'Te: kunn ook tã vuu:lã van 'n meinsã værgn'.

In de oude straten hebben de winkels met ouderwetse, kleine ramen, plaats gemaakt voor modern ingerichte ruimten, die de hand van de deskundige architect verraden, met grote spiegelruiten en brede etalages, waarvan vele in de grote stad geen slecht figuur zouden slaan.

Het oude *Blók'uus* van de hooibergen, is een fraai plantsoen geworden en het vroegere *Engelse Werk*, nu *plantsoen* geheten, ligt er niet meer verwaarloosd bij, maar is 's zomers een lust voor het oog, met zijn volière, bloemen en struiken. In mijn jeugd zou zo'n keurig verzorgde tuin onmogelijk geweest zijn; bloemen en heesters zouden spoedig een prooi zijn geworden van schendende en roofzuchtige handen. Dat ze ongemoeid blijven getuigt van een veranderde geesteshouding, van ontvankelijkheid voor de schoonheid der natuur, van begrip en waardering voor het streven van de overheid om Genemuiden meer leefbaar te maken, zoals men dat tegenwoordig noemt. Als man van het vak, denk ik zo, dat hiervoor ook aan het onderwijs een woord van lof toekomt.

De afsluiting van de Zuiderzee heeft Genemuiden niet alleen bevrijd van het overstromingsgevaar, zij heeft ook de mogelijkheid geschapen de tuinbouw te beoefenen. Toen het gevaar voor overstroming geweken was, kwamen er onmiddellijk groente- en bloementuintjes, eerst achter de hooibergen, aan de *Nachtøwæg*; later werden volkstuintjes aangelegd op het *Tag* en had menigeen daar zijn aardappellandje en groentebedden.

Nude huisindustrie verdwenen is, en er welvaart heerst in dit energieke stadje, is ook het interieur van de meeste woningen totaal veranderd, behalve misschien bij de oudste generatie, die geen afstand kan doen van het oude vertrouwde. Vroeger lag in de meeste huizen de biezen- of russenmat op de vloer, en in de mooie kamer lag een kleed, meestal een omkeerbaar tapis-belge, in het midden. De huiskamerstoelen hadden een zitting van biezen, de tafel was bedekt met een *zejltien* met een of ander bloemenpatroon. In de mooie kamer hadden de stoelen of rood of groen trijp, of een *gaetiesmætien* van gevlochten pitriet of rotan; er lag een *flaweeln* kleed op de tafel, er stond een glimmende mahoniehouten *køjfkastø* of *kamønet* voor het linnengoed, en een vulkachel. Aan de wand hingen een spiegel, een reguleurklok, familieportretten, gewoonlijk in zwarte lijsten, een ingelijste herinnering aan een zilveren huwelijk, een attest van lidmaatschap van de kerk, een bijbeltekst en dikwijls een plaat van *De Brede en de Smalle Weg*. Bij een

oom en tante hingen portretten van Luther en Calvijn. Slechts zelden zag je platen, die enkel dienden tot versiering. Ik kan me er tenminste niet een herinneren in de vele huizen, waar ik kwam.

Voor de ouders was er gewoonlijk een stoel met armleuningen (ik druk me met opzet voorzichtig uit), maar een echte luie stoel, een lage fauteuil, kwam niet voor. Ik herinner me hoe een jongeman met zijn meisje een avond op visite geweest waren bij de burgemeester en ons de volgende dag vertelde: *zie: 'em van die leegə (lage) stoe:ln, entoe: a'k wòl goan zitn, sleu'k achtəroovər en ik zaktə dər 'ie:ləmoal' in wæg.* Dergelijke zetels waren bij de Genemuiden onbekend.

Bijna alle mensen sliepen in de *bèədəstee*, en bij ziekte liet men zich slechts na grote aarzeling overbrengen naar een ledikant van het Groene Kruis, want: *'ie: wusn noojt wat a'j ópdeunn in zó'n leedakant, kòdt en tóchtəgen zoo zóndər gədienn dər um 'en, en gien lichtər um oe: an óp tərək'n'.*

En kom nu eens kijken. De bedstee bestaat, gelukkig, bijna niet meer. Meubelen en stoffering volkomen gemoderniseerd; de ouderwetse kachels vervangen door glimmend zwarte of grijze antraciet- en oliehaarden; radio en televisie in vele huizen; wandversiering in moderne trant; met teak en andere kostbare houtsoorten beklede kamerdeuren; praktisch ingerichte keukens, van alle moderne gemakken voorzien, geen woonkeuken meer, status-symbolen in de vorm van T.V., radio en pickup-combinaties, siermeubelen, antiek en lichtkronen; voor de ramen niet meer alleen de oude *beləbós* fuchsia, of clivia, maar hybiscus, sansevieria, azalea en cyclamen pralend tussen hun bescheidener zusters zoals ster-van-bethlehem, vlijtig liesje, geranium en begonia. Kortom, een andere wereld, waarin het oude, eigene (maar vaak onpraktische en onhygiënische) heeft plaats gemaakt voor het gelijkgeschakelde moderne. Winst en verlies. Het warme, beslotene, intieme, huis, verwisseld voor de opene, praktisch ingerichte, hygiënische, maar dikwijls wat kil aandoende moderne woning. De *wasəbaelie* heeft plaats gemaakt voor de elektrische wasmachine en de *peekəltónə* voor de diepvrieskist.

Genemuiden gaat met zijn tijd mee, moet dat doen, onverbiddelijk voortgedreven door de drang van de moderne wereld naar betere levensvoorwaarden, die o.a. tot uiting komt in een nauwkeurig berekende, bewust gerichte economie. Als het oude, hoe dierbaar het ook moge zijn, niet meer rendeert, moet het vervangen worden door iets beters. Zo moest Genemuidens oudste instelling, het gemeenschappelijke grondbezit der Grootburgerij, dat de *Grie:ntə*, de *Staskaamp*, het *Tag*, een deel van de *Tòp*, de *Værkns'oe:k* en de *Wòrtalboe:r*, een oppervlakte van 198 hectare omvatte, waarop generatie na generatie zijn koe gratis had geweid, verdwijnen, omdat langzamerhand de lasten groter werden

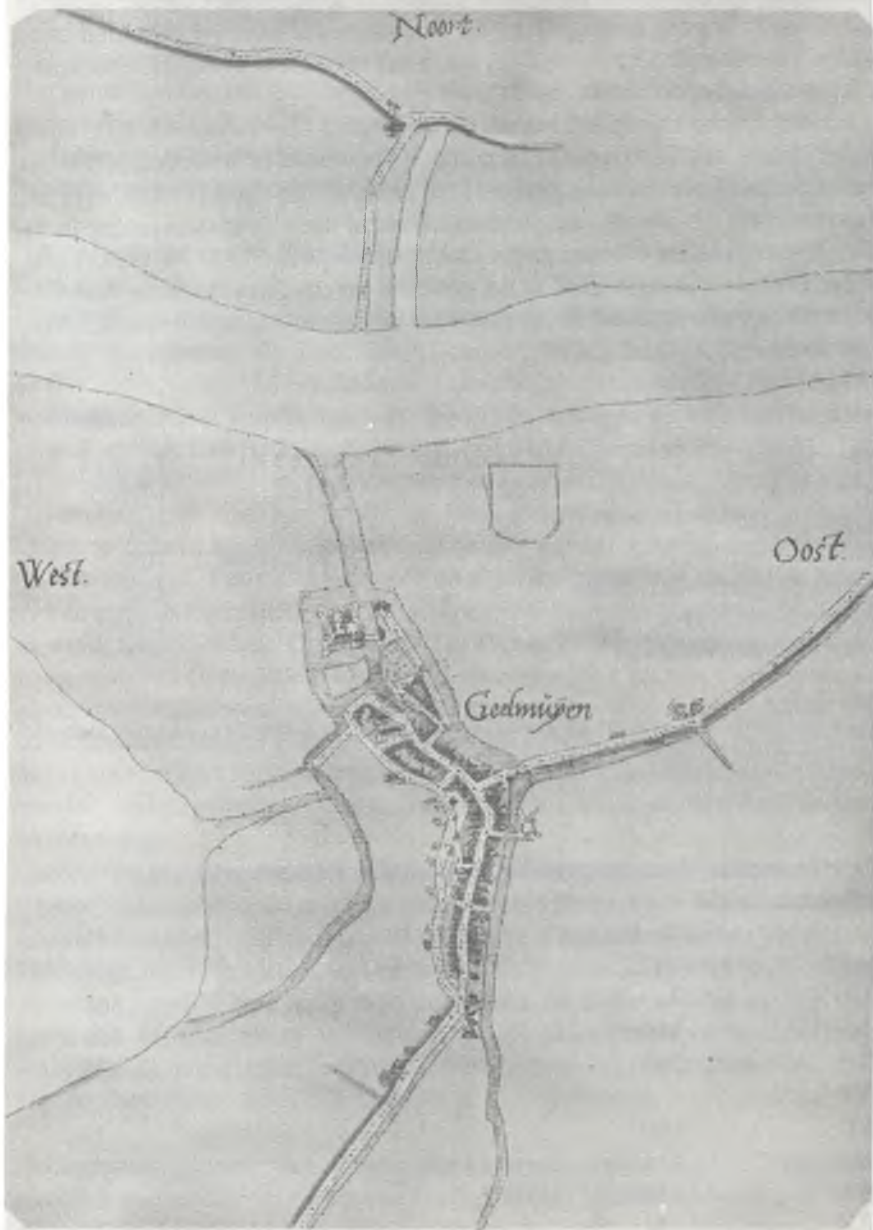
dan de lusten. Na uitvoerige studie en rijp beraad werd op zaterdag 20 maart 1965 het zonder twijfel moeilijk vallende besluit genomen om al deze gronden te verkopen aan de Gemeente Genemuiden, voor een bedrag van f 1.020.000, zegge één miljoen en twintig duizend gulden. Van grootgrondbezitter is de burgerij miljonair-couponknipper geworden, want de Groot Burgerij als lichaam blijft bestaan, en elk van zijn leden kan aanspraak maken op zijn rechtmatig deel van de rente, die dit kapitaal zal afwerpen. Het bezit is wel van eigenaar veranderd, maar niet van Genemuiden vervreemd.

Tot besluit van dit hoofdstuk volgen enkele statistische gegevens en topografische bijzonderheden.

Op de oudste kaart van Genemuiden, omstreeks 1550 door Jacob van Deventer getekend, bestaat *dat vleck*e waaraan Johan van Nassau op 14 januari 1275 *stadrecht* verleende, uit niet veel meer dan de Langstraat en de Hoek tot aan de tegenwoordige Gedempte Heve. Deze Gedempte Heve was toen een deel van het water, dat als een brede gracht twee eilandjes omsloot, waarvan het zuidelijkste vrijwel overeenkomt met het terrein van het vroegere *Armhuis*, en waarvan het noordelijkste nagenoeg geheel bezet werd door het Kasteel of Blokhuis. Een breed water verbond deze gracht met het Zwartewater. De enige andere aangesloten huizengroep werd begrensd door de *Nijstad*, de steeg aan de zuidzijde van Hotel Zwartewater en het gedeelte van de Westerkaai ten zuiden daarvan, misschien eenvoudiger gezegd, van het oude, nu verdwenen hotel 'De Pauw' tot aan de oude brug. Dat was het hele Genemuiden. Aan de zuidkant van de *Hasselderdijk* zie ik vier huizen, tegenover de *Kromme Steeg* twee hoge bouwwerken, die wel de oude poort zullen aanduiden en aan die zelfde noordkant van de dijk nog één huis. Aan de overkant van de Drecht alleen de *meula*. Aan het eind van de tegenwoordige *Westerkaai* staat één huis, vermoedelijk het *Veerhuis*, zo ongeveer waar vroeger de *Oostpietbrug* was. De *Westerkaai* werd vroeger 't *Veer* genoemd. Tussen de vroegere grote brug en de *Oostpietbrug* was open terrein. Langs de *Nachtaweg* waarschijnlijk wat hooibergen, aan de *Kamperdijk* vijf lage gebouwtjes en één hoog, waarschijnlijk weer een poort. Dat was alles.

De oudste vermelding van het zielental vond ik in de Ov. Alm. 1836 bl. 55 vv. waar Ebbinghe Wubben in een artikel: Geschiedkundige Herinneringen aan Genemuiden zegt: 'De Katholieke Gemeente telde in het jaar 1575 (om de eigene woorden van de schrijver te bezigen) 500 personen, die de Priester met het levende en levendmakende brood aan het altaar spijzigde'. Dit zal wel zo ongeveer de hele bevolking geweest zijn, want volgens Molhuijsen (Ov. Alm. 1841, bl. 122) 'kwam de Hervorming in Overijssel later tot stand, dan in andere Nederlandsche ge-

GENEMUIDEN

JACO VAN DEKEN, 1717

Fig. 1. THEODORE W. CO. 1864

westen'.

Een besluit uit 1584 wijst ook in die richting. 'Op ten voirss. Martyr anno 84 is by de Magistraet ende gemeente gewilecoert dat de Schoele der Jonger ioecht (= jeugd) by de Presters sal worden gehouden ende sullen van elc kynt ider verrendel jaers vyf stuyvers ontfangen' (Rechterlijk Archief Genemuiden, deel I).

Op een kaartje van 1867 wordt de bevolking opgegeven als 2225 en de oppervlakte als 1615 bunder. Bij die oppervlakte is waarschijnlijk het water buiten beschouwing gelaten. Nu is de totale oppervlakte 2476 ha, waarvan 600 ha water. In deze eeuw werd door landaanwinning in de Van Vleutenpolder 40 ha, en in de Biesveldpolder 130 ha verkregen. In onderstaand staatje geef ik de getallen uit de Encyclopedie van Kemink (1924), van Winkler Prins (1950) en de mijten Stadhuize verstrekte, eind 1964.

	Kemink	W.P.	Genemuiden
oppervlakte	2423 ha	1782 ha	2476 ha
bevolking	3272	4164	+ 5000
Hervormden	70%	} 95% (Prot.)	60%
Gereformeerden	13%		10%
Gereformeerde Gemeente			25%
Rooms Katholieken			3 pers.
Geen kerkgenootschap		3%	3%

Drie gezinnen bezoeken in Zwartsluis de Ger. Kerk art. 31; die van de Kamperzeedijk gaan hiervoor naar Kampen.

Bij de laatste Gemeenteraads- en Tweede Kamerverkiezingen waren de stemmen als volgt verdeeld:

	1963 2e Kamer	1966 Gem. Raad	1967 2e Kamer
PvdA	443	644	504
CHU	443	673	555
AR	389	428	445
SGP	797	702	778
KVP	4	-	5
VVD	60	-	79
CPN	4	-	5
PSP	16	-	21
GPV	24	-	19
Boeren	74	-	95
Kl.Gr.	-	-	17

Van de loontrekkers is:

60% werkzaam in de industrie,

25% in het boerenbedrijf,

5% in het grondbedrijf,

10% in de overige bedrijven.

Het aantal bedrijven bedraagt 140, waaronder ruim 20 kokosfabrieken, 1 textiel fabriek, 2 machinefabrieken, 1 zuivelfabriek.

Er is handel in biezen, kokosmatten, riet, vis en vee. Het aantal veehandelaren bedraagt ongeveer 10. Er zijn 7 aannemers van grondwerken.

Er zijn drie kerken: Ned. Hervormd, Gereformeerd en Gereformeerde Gemeente.

Er zijn vijf lagere scholen, 1 VGLO-school, 3 kleuterscholen. De OLS telt 77 leerlingen, de Ned. Herv. School 316 ll., de Ger. School 61 ll., de Ger. Gem. School 187 en de School aan de Kamperzeedijk 94 leerlingen.

Een kleine 200 jongens en meisjes trekken dagelijks per bus of fiets naar Kampen, Zwartsluis of Zwolle, om daar Gymnasium en HBS (25), LTS (40), ULO (80) en Huishoudschool (20) te bezoeken. Van deze getallen kon men mij ten Stadhuize geen exacte opgave verstrekken; ik kreeg ze van een achterneef, die in Kampen school ging en ze onder enig voorbehoud gaf. Ver mis zullen ze niet zijn. Ze geven een duidelijk beeld van de grote honger (of is het dorst?) naar kennis en ontwikkeling in het nijvere Genemuiden. Omstreeks 1915 ging er één jongen, de dokterszoon, naar het Gymnasium te Zwolle, vier jongens en één meisje waren op diverse Rijkskweekscholen, en enkele meisjes bezochten de Industrie- en Huishoudschool te Zwolle. In totaal niet meer dan tien. In de laatste halve eeuw zijn er toch successievelijk vrij wat gestudeerden uit Genemuiden voortgekomen, artsen, dominee's, ingenieurs, leraren, onderwijzers enz.

Ebbinge Wubben, Ov. Alm. 1836, bl. 55 vv. zegt: 'Indien Genemuiden de geboorteplaats is van Jan van Geelmuiden, dan kan het dezen als eenen beroemden zoon vermelden. Hij was de 34ste Abt van het beroemde klooster Lidlum in Vriesland, en tevens de laatste kloostervoogd, dewijl hij er ten jare 1572 uit verdreven werd door de Geuzen. Men getuigt van hem, dat hij een groot liefhebber van de geleerdheid en boekoefening was, die de hand hield aan wetenschap en geleerde lieden (H.v.H. en H.v.R.Kerk.Oudh. V.D. blz.188)'.¹

Genemuiden heeft twee artsen, die tevens schoolarts zijn. Twee tandartsen, één uit Zwartsluis, één uit Zwolle, houden er eens per week spreekuur.

De wijkverpleging dateert al uit mijn jeugd; van de laatste tijd zijn de consultatiebureaus voor zuigelingen van de plaatselijke artsen.

Dat er veel actief leven is in Genemuiden bewijst het aantal verenigingen op allerlei gebied. Het geeft een zo duidelijk beeld van het godsdienstige, culturele, economische en sociale levenspatroon, dat ik ze hier alle 59 wil vermelden, zoals ze mij verstrekt werden op het Stadhuis.

Godsdienst

Belijden en Beleven
 Geref. Mannenvereniging
 Geref. School
 Herv. School
 Jongel. Ver. Geref. Gemeente
 Knapenver. Geref. Gemeente
 Leid ons in Waarheid
 Meisjesver. Dorcas
 Meisjesver. Martha
 Mannenver. Bidt en Werk
 Meisjesver. Bidt en Werk
 Ned. Herv. Meisjesver.
 Christ. Vrouwenbond
 Herv. Vrouwenbond
 Ver. Verstrekk. L.O. Ger. grondsl.
 Herv. Vr. ver. Schrift en Belijd.

Economie

Christ. Bestuurdersbond
 Christ. Boeren- en Tuind. Bond
 Ver. Cocosfabrikanten
 Coöperatieve Raiffeisenbank
 Coöperatieve Zuivelfabriek
 N. V. V.
 Overijss. Landbouwmaatschappij
 Ned. Christ. Textiel
 Ver. Groot Burgerij

Sociaal

Bazarcomité
 Bond van Bejaarden
 De Laatste Eer
 Com. tot Wering v. Schoolverzuim
 Com. Verz. Reisje Ouden van Dagen
 Controlever. Genem. en Omstreken
 Het Groene Kruis (Melkonderz.)
 E. H. B. O.
 Landbouwadviescomité
 Ver. v. Ned. Huisvrouwen
 Oranjever. Kamperzeedijk
 Oudercomm. O. L. School
 Pro Juventute
 Het Rode Kruis
 Ned. Bond Veilig Verkeer
 Woningbouwvereniging

Cultuur en Ontspanning

Damclub O. en O.
 Gymnastiekvereniging
 Jagersvereniging
 Muziekver. Ons Genoegen
 Postduivenver. De Snelvlieger
 Schaakver. De Pionier
 Schietvereniging
 Sportclub (Voetbal)
 Supporters Sportclub (Voetbal)
 Vogellust
 Volksijsbaan De Eendracht
 Volleybal- en
 Wandelvereniging De Ruutvoorn
 IJvereniging Kamperzeedijk
 Zangver. Door Eendracht Sterk
 " Christ. Gemengde
 " De Lofstem
 " Neutraalkoor

Zangver. Geref. Gemeente
Zwemver. De Ruutvoorn

De rubricering is van mij, onzuiverheden zijn dus voor mijn rekening. Het was alleen mijn bedoeling U de grote verscheidenheid van activiteiten in zo'n betrekkelijk kleine gemeenschap te tonen. Ik heb hierboven al meer dan eens gezegd, dat ik een algemene indruk van werkzaamheid en bedrijvigheid van mijn geboorteplaats heb bewaard. Deze indrukwekkende lijst bevestigt hem.

Hoofdstuk II

NAMEN

*'What's in a name? that which we call a rose,
By any other name would smell as sweet.'*

Shakespeare

De officiële naam van mijn geboorteplaats is *Genemuiden*, maar wij die daar geboren en getogen zijn, zeggen *Gælæmuun* en wij noemen ons *Gælæmuunagərs*. En 'thereby hangs a tail', om met Iago te spreken.

Want, als we zien, hoeveel spellingen er na die eerste vermelding in 1275, toen het van Jan van Nassau stadsrechten kreeg, gebruikt zijn, kunnen we onze ogen nauwelijks geloven. In totaal vond ik er twintig, waarvan we *Ghenemeden* als evidente drukfout buiten beschouwing kunnen laten. Ik vond de meeste ervan in Nagge's Historie van Overijssel en Racer's Overijsselsche Gedenkstukken en zal ze hieronder in chronologische volgorde vermelden. Of ze in de oorspronkelijke stukken inderdaad zo gespeld zijn geweest, is in vele gevallen aan twijfel onderhevig. Mijn vertrouwen in de betrouwbaarheid van copieën is sterk geschokt, toen ik in de afschriften van één en hetzelfde stuk, nl. de brief waarin Johan van Diest in 1333 stadsrechten verleent aan Grafhorst, een epistel van + 175 woorden, vermeld in Nagge I bl. 124 en Racer VI bl. 266, meer dan 90 verschillen noteerde. Daar alle oorspronkelijke stukken uit het archief van Genemuiden, door Racer aldaar gecopieerd, bij de brand van 1868 verloren zijn gegaan, is verdere naspeuring niet mogelijk. Ik geef dus alle vormen voor wat ze zijn.

1275 Genemuden	brief waarin Jan van Nassau Genemuiden stadsrechten geeft (Racer, VI, 54)
1330 Gennemuden	brief van Swedeer van Rechteren, Here van Apkoude (Nagge, I, 118 vv.)
1332 Ghenemuden	in judiciaal register (N.G.N. I, 48)
1333 Ghenemude	in Oorkondenregister Rijksarchief Utrecht
1336 Geijnmuden	in brief waarin Johan van Diest geld leent van Reijnaude van Ghelre (Nagge, I, 136)
Genemuijde	ibid. bl. 137
1363 Gheenmuden	brief van Jan van Arkel (Racer, VI, 139)
1428 Geelmuyden	brief van Frederick van Blanckenheim (Racer, VI, 147)
1433 Genemueden	brief van Roedolph van Diepholt (Racer, VI, 192)

1436 Ghenemuyden	brief van Alfer van Yselmuden en Egbert van Rutenberghe (Racer, VI, 133)
1474 Gelemuden	Overijss. Almanak 1850, bl. 174
1528 Geelmuden	tractaat George Schenk (N.G.N. II, 106)
1550 Geelmuijen	plattegrond van Genemuiden door Van Deventer
1570 Gelmuyde	kaart van 's Grotens
1579 Gelmuyden	brief van Raad van Staate van Filips den Tweeden (Racer, VI, 168)
Genemuyden	verslag Apomus en Gramaye aan Rennenbergh (Racer, VI, 143)
1658 Gelmuden	(Nagge, II, 32)
Geelmuiden	(Nagge, II, 5)
1661 Genemuiden	(Nagge, II, 114)

In de hierboven aangehaalde brief van Alfer van Yselmuden en Egbert van Rutenberghe uit 1436 komen de volgende genitieven voor: Ghene-mudenre stal (2 x), Ghenemudenre water (2 x), Ghenemudere stal, Ghene-mudere water (2 x), Ghenemuderen priuilegien, Ghenemuedere stal, Ghenemuideren water.

Nagge, die in de 17e eeuw leefde, gebruikt in zijn Historie van Overijssel 80 maal Geelmuden, 3 maal Gelemuden, 1 maal Gelmuden, 1 maal Geelmuiden en 1 maal Genemuiden, op één na allemaal *l*-vormen.

Racer, die in 1786 zijn Overijsselsche Gedenkstukken publiceerde gebruikt zelf een paar maal Genemuiden, voor de rest zonder uitzondering Genemuden, allemaal *n*-vormen.

In de officiële stukken, die hij 'ter Secretarije' van Genemuiden copieerde komt tweemaal de *l*-vorm voor: *Geelmuyden* en *Gelmuyden*, overigens slechts *n*-vormen. In het volgende staat je heb ik deze gesplitst in twee groepen, nl. *uitgaande*, dus te Genemuiden zelf gebruikte vormen, aangeduid met *stad*, en *inkomende*, elders geschreven, aangeduid met *land*:

	<i>stad</i>	<i>land</i>	totaal
Genemuden	14	10	24
Genemuiden	35	23	58
Genemuyden	53	81	134
Ghenemuden	5	73	78
Ghenemuyden	-	6	6
Genemueden	-	2	2
Gheenmuden	-	1	1

In totaal 303 *n*-vormen.

In Dumbar, Analecta III vond ik nog de volgende spellingen: bl. 234 Gelmuyden (+ 1580), bl. 602,603,604,606,623 Gelemudam, bl. 605,617 Gelemuda, bl. 620 Genemudam en bl. 624 Gelemuden (1522).

Na de vele *l*-vormen uit de 16e en 17e eeuw hebben dus de *n*-vormen hun oude rechten hernomen. Maar, zoals gezegd, wij spreken van *Gælə-muun*, met bewaarde oude korte klinker en nieuwe *l*. Het is opvallend dat van de negentien spellingen er slechts vier duidelijk een korte klinker geven. Als Genemuiden inderdaad *mond van de Genne* betekent, zoals ik met Moerman aanneem, zou men meer korte vocalen verwachten.

De overgang van *n > l* is interessant en Racer houdt zich daar al mee bezig. Hij zegt in deel VI, bl. 1/2: 'Wat betreft de naam *Gelmuden* of *Geelmuden* in plaats van *Genemuden*, is bekend dat Overijsselsche landtaalen zich dikwyls van onderscheiden buigingen en samensmeltingen van woorden bedienen. Dus is *Genemuden* hetzelfde met *Genelmuden* of *Genlemuden*, gelyk *Herkeberg* hetzelfde is met *Herkelberg*; en voords *Gelmuden* of *Geelmuden* waarschyntlyk kortsheid halven gezegd in plaats van *Genelmuden* of *Genlemuden*. Een ander voorbeeld van diergelyke versmelting wordt ook in de buurt van *Genemuden* bevonden, naamlyk in het gehucht *Zelmuden* of *Zelemuden*, oudtyds genaamd *Zedemuden*. Want *Zedemuden* komt op hetzelfde uit met *Zedelmuden* of *Zedlemuden*' waarvan het verkorte *Zelmuden* of *Zelemuden* schynt overgebleeven.' Aldus Racer, maar de vormen *Genelmuden* en *Genlemuden* heb ik nergens gevonden en bovendien zijn de twee gevallen, *Gelemuden* en *Zelemuden*, niet gelijk; het eerste is een overgang van *n > l*, het tweede van *d > l*.

Schönfeld (Watern. bl. 87) noemt *sethe* even onduidelijk als *rotte*. Hij zegt: 'De waternaam blijkt het duidelijkst uit de samenstelling met *mond*; vgl. *Sedemoeden* (Rek. Utr. I 508: a. 1499/1500); *Zeemuden* (ald. I 651: a. 1504/5). Reeds vroeg werd *Sede*- soms verzwaard tot **Sedel*-; vandaar in de 15e eeuw *Seelmueden*, *Zeelmuiden*, thans met verkorting van de vocaal *Sellemuiden* (polder onder Hasselt en Genemuiden).'

Eveneens aannemelijk, want intervocalische *d* wordt dikwyls gesyncopeerd, *cedel* - *ceel*, *schedel* - *scheel* (vgl. *hoofdscheelplaats*), *vedel* - *veel*, *boedel* - *boel*. Maar hij plaatst een sterretje bij *sedel*-, en heeft dus deze vorm niet gevonden.

In de Driem. Bl. 1960, bl. 21 vv. wijdt Naarding een uitvoerig artikel aan deze kwesties. Hij zegt:

'De bevolking van die streek spreekt van *Gellemuiden*, d.w.z. heeft de korte klinker gehandhaafd. Alleen doet dat *Gellemuiden* de vraag rijzen naar de herkomst van de *l*: de overgang *nn > ll* is niet alledaags, is langs taalkundige weg zelfs niet te verklaren.

N.G.N. I, 96, noemt als oude vormen *Genemuiden* (1275), *Geelmuiden* (1474), *Gelmuiden* (1534), *Geelmuyen* (1474); op bl. 146: *Geynmuden*, *Genemuyde*, *Genemuden* (1336); *Geelmuyden* (1561). De varianten met *n* en *l* komen dus van ouds voor, evenals die met lange en korte klinker.

Niet ver van Genemuiden ligt de polder *Sellemuiden*. N.G.N. I, 86, noemt de oude naamsvormen: *Seelmueden* (1405), *Zeelmuiden* (1422),

Zedemuden (1429), *Zenemuden* (1442); in Schönfeld, Ndl. *Waternamen*, 87, treffen wij verder nog *Zeemuden* en *Sedemoeden* (+ 1500). Dit toponiem vertoont dus ook de variant met *n* en *l*, om voorlopig van de andere niet te spreken, die het probleem nog ingewikkelder maken. Laten wij met de laatste naam beginnen.

Zedemuden moet natuurlijk gezocht worden aan de mond van de *Zede*. Deze naam komt blijkens Schönfelds *Waternamen* reeds in de 12e eeuw voor ter benoeming van het huidige *Meppelerdiep*. De vorm *Sethe* (1134) had zich in 1429 normaal ontwikkeld tot *Zede*, die op zijn beurt *Zee* werd, b.v. in *Zeemuden*. Schönfeld t.a.p. schrijft ervan: 'Reeds vroeg werd *Sede*- soms verzwaard tot **Sedel*-'. Daaruit, zo meent hij, is *Seel*- ontstaan. Voorbeelden van deze 'versterking' noemt hij er niet bij; ze staan in voldoende aantal t.a.p. bl. 95 vv. b.v. *Reuzel*, *Berkel*, *Burgel*, *IJssel*, enz. Een paar Drentse aanvullingen zijn het voormalige *Sipel* (veen) onder Emmen en de *sepelties*, + 1600 veenbeekjes onder Buinen, beide verwant met *Zepe*, *Zijpe* enz. Voor de verklaring van de variant *Sede*- — *Sele*- is van grote waarde het toponiem *Sedelveen*, onder Sleen bekend in mijn jeugd. De oudere vorm van het eerste lid is blijkbaar *Sethele*- geweest. Want *Sellemuiden* en *Selemuiden* kunnen daaruit worden verklaard: *Sethle*->*Selle*->*Sele*-. Als de slot-*e* is afgevallen, heeft men *Sethel*->*Sedel*->*Seel*- als normale ontwikkelingsvormen te verwachten.

Waar naast *Sethe* een vorm **Sethele* zich laat vermoeden uit de overgeleverde plaatsnaamvormen, mag men naast *Genne* een afleiding **Gennele* aannemen. De ontwikkeling daarvan loopt parallel met die van *Sethele*: *Gennele*-, *Genle*-, *Gelle*->*Gele*. *Genne* is bewaard in *Genne*- en *Genemuiden*, *Gelle*- in *Gelle*- en *Gelemuiden*. En daarmee zijn wij klaar, wat de varianten van de plaatsnaam *Genemuiden* betreft.'

Tot zover de Heer Naarding. Het is allemaal vernuftig beredeneerd, maar bevredigt mij niet, wat de naam *Genemuiden* betreft. Want in *Racer*, *Nagge*, *Dumbar*, op de vele kaarten die ik heb gezien, komt *niet éénmaal* een vorm als *Genle*- of *Genel*- voor. Van de ongeveer 400 gevallen, in negentien varianten, uit vele bronnen, is er niet één die *-nl* of *-nel* heeft, maar steeds of *n* of *l*. Ik zal dus ondanks Naardings verklaring, dat de 'overgang *nn* > *ll* (hij zal bedoeld hebben van *n* > *l*) langs taalkundige weg niet te verklaren is' een poging daartoe doen.

Hoewel niet alledaags, komt de overgang van *n* > *l* meermalen voor. Beide klanken worden gevormd met de punt van de tong tegen het boventandvlees; de stand van de tong is vrijwel gelijk. Bij de *n* zijn de zijanten van de tong omhoog gericht, in contact met het boventandvlees (zodat de uitweg voor de luchtstroom door de mond geblokkeerd is) en het velum hangt omlaag (zodat de uitweg door de neus vrij is); bij de *l* is dat net andersom: zijanten van de tong omlaag gericht en het velum

opgetrokken. Bij zwakke of slordige articulatie kan *n* gemakkelijk in *l* overgaan.

Wanneer in een woord twee nasalen onmiddellijk of vrij dicht op elkaar volgen, kan dissimilatie plaats vinden; bij drie nasalen zal dit proces nog gemakkelijker gaan. Ik heb elf gevallen bijeengebracht; onder I negen van regressieve, onder II twee van progressieve dissimilatie.

I	Genemuden	Gelemuden
	Gravenduin	Grevelduin (v.d.Aa: Aardr. Wdk)
	Greveningen	Grevelingen (Schönfeld, Waternamen, 111)
	Scheveningen	Schevelingen (v.d.Aa: Aardr. Wdk)
	Seveningen	Sevelingen (kaarten 17e eeuw, 1825, 1879)
	bunzing	bulsing (Bosch: Woordenlijst Heerde)
	eveneens	eveleens (mij opgegeven door Prof. Heeroma)
Mi. Eng.	<i>enemy</i>	elmy, elemi (Jordan, Mi. Eng. Gramm., 155/222)
Mi. Eng.	Martinmas	Martilmas (ibid., bl. 155, waar hij wijst op mogelijke invloed van: Candilmas)
II	gymnastiek	gymlestiek (meermalen gehoord in de volksmond)
Mi. Eng.	remanent	remelant (Jordan, t.a.p. bl. 222). Mo. Eng. remnant

Interessant is dat de gevallen Genemuden - Gelemuden, enemy - elemi volkomen identiek zijn. Hieronder nog enkele bijzonderheden.

Grevelduin: v.d.Aa zegt: 'nochtans bestaan er verschillende redenen om te geloven dat het *Gravenduin* moet zijn'. Dit komt overeen met wat Schönfeld zegt van Grevelingen op bl. 111 van Waternamen: '*Grevelingen* (*Greveningen*); de naam heeft niets met 't w.w. *graven* te maken, maar is een afleiding van *graaf* 'comes': '*'s graven stroom*'. In de schoolatlas van Beekman - Schuiling, op kaart 15, bijkaartje (1300) heet het water ten zuiden van de groep schorren *Grevelingee*, dat tussen de twee zuidelijkste, Berwoudsmeer en Geestland, heet *Greveninge*. In het midden ligt de '*s Graven zee*'. V.d.Aa schrijft: 'Grevelinge is het grievend lange water', maar voegt er aan toe: 'Sommigen meenen dat de naam Grevelingen zamengesteld is uit greve (graaf) en ingen (velden) en alzoo 's Gravenvelden of 's Gravenland zou beteekenen.'

De zuidpunt van het Kampereiland *Seveningen*, staat op een kaartje uit het midden van de 17e eeuw, op een uit 1825 en op een uit 1879 aangeduid als *Sevelingen*. Ik herinner me uit mijn jeugd dat men sprak van *Zewelingen* en toen ik op het Gemeentehuis te Ysselmuiden aan twee ambtenaren vroeg naar de naam van de zuivelfabriek aldaar, zeiden beiden *Zewelingen*. In Versl. en Med. Ov. Regt en Gesch. 1871, 2e afd. 6e stuk, bl. 109 lees ik: 'Dit zijn de Eijlande die ons stat van Campen zin toegheslaeghen: Int eerste zoveninghen holt VI hoeven xij marghen'

en *ibid.* bl. 41: 'Item zullen die van Campen den ghenen die visserijen hebben op zevenijngnen....'. De betekenis zal dus zijn: *zeven ingen*, d.w.z. *zeven stromen*.

Het woord *bulsing* dat ik eerst vond in het woordenboek dat Bosch van Heerde samenstelde, bleek ook voor te komen in: Genne, Grafhorst, Hasselt, Holten, 's Heerenbroek, Kampereiland, Oosterholt, Wilsum, Westenholte, Ysselmuiden, Zalk en de Zande.

Ik meen met deze voorbeelden aannemelijk te hebben gemaakt, dat Naarding's en Racer's *Gennele-*, *Genle-* en *Genel-* niet nodig zijn om de *l* in *Gelemuden* te verklaren, nog daargelaten dat ze niet geconstateerd zijn.

Als familienaam heb ik in Soest en Utrecht *Geelmuyden* aangetroffen. De Heer T. Hoekema te Groningen zond mij een Noorse krant, waaruit blijkt dat een zekere *Jens Mulgthe Geelmuyden* in 1820 te Christiania, nu Oslo, een krant uitgaf. *Genemuiden* heb ik in deze functie niet gevonden.

Wat betekent de naam Genemuiden? Ik zal eerst Racer aan het woord laten. Hij begint het zesde Stuk van zijn werk (waarvan 254 pagina's geheel aan dit stadje gewijd zijn) als volgt:

'Genemuden, gelegen aan den mond van de rivier het Zwarte Water, was oudtyds, zoowel als andere Steden van Overyssel een Vlek of Dorp. De gissing, door sommigen gemaakt, alsof de waarzeggende Velleda der Brukters, die ten tyde van Keizer Vespasiaan heeft geleefd, hier ter plaatse haaren zetel gehad zou hebben, en dat deeze plaats, die ook in stukken van laater tyd somtyds Gelmuden wordt genaamd, daar van haaren naam ontleenen zou; is al te willekeurig om eenig geloof daar aan te geeven. Beter zou gelyken, dat, zo als anderen meenen, Genemuden zou betekenen gindsche monden, in onderscheiding van de insgelyks aan de Zuiderzee uitlopende monden van Yssel of Ysselmuden, ter linker zyde van de rivier het Zwarte Water gelegen. Doch als men aanmerkt, dat meer plaatsen bevonden worden, waar in het woord *gene*, *genne*, of *ginne*, in samenstelling of afzonderlyk schynt voortekomen, dan is te vermoeden, dat dit woord een zekere soort van plaatselyke gesteldheid des gronds te kennen geeft: gelyk veele plaatsen aan diergelyke woorden hunne benaamingen verschuldigd zyn.'

In een noot laat hij volgen: 'Waarschynlyk is *gene* enz. gesprooten van *gaan*, en bedoelt eene geschikte plaats om te gaan wandelen, of alwaar veel gang is. Het woord *gene* is in de landtaale nog bekend, en betekent, zo ik meen, elken gang, dien een grasmaaijer in het maaijen afdoet, en waar het gras wordt gezegd te liggen zo als het is nedergeveld. Anders ook betekent *gyn*, *geen* gaapen; en *ginne*, daar van afkomstig, wyd, ruim. Ten Kate, aanleid. Deel 2. proeve .2 bl. 637. Dit zou niet kwalyk stroo-

ken met het bygevoegde *muden*; zo dat Genemuden te kennen geeven zou wyde of gaapende monden.'

Wat Velleda betreft, Racer zelf wijst het verband met Genemuden al af. Bovendien heeft de oudste vorm *n* en niet *l*, zo dat we deze verklaring gevoeglijk naar het rijk der fabeltjes kunnen verwijzen.

Zijn tweede veronderstelling dat *gene-* zou betekenen *gindse*, zou vanuit Ysselmuiden gezien misschien zin hebben, maar in Genemuiden is het zeer bepaald deze en niet *gindse* mond.

Ten derde: 'gene is gesprooten van gaan' enz. Wanink zegt: 'Gēen = wade afgemaaid gras, verwant met gaan; wat in één gang afgemaaid is; 't wordt ook wel in verband gebracht met A.s. *gian* = gapen. De gēen zou dan eigenlijk de opening tussen twee rijen afgemaaid gras zijn.' Ook Halbertsma (Over. Alm. 1836) wijst in deze richting: 'Geen (gyn) = swade. Ook gine. Eig. gaping, opening tussen twee regels.'

Schönfeld Wichers (Ryssens Dialect) geeft: 'in gee'n = ligging van gras na het maaien.' *Gee'n* is hier kennelijk een meervoudsvorm, waarvan het enkelvoud overeenkomt met het *gie*: uit Genemuiden, in de zelfde betekenis. Men spreekt daar ook van *gie*: 'onər geeuwhonger, wat ook in de richting van het Oud Eng. *gīman* wijst.

Dit is allemaal echter *by-the-way* (maar langs de weg staan soms mooie bloemen, die de moeite van het bekijken waard zijn), want ik geloof met Moerman, N.G.N. I, 48, dat: 'De betekenis van het woord is mond van de Genne of Gannite. Genne (buurtschap in Zwollerkerspel, anno 1531 Ghinne (Leenreg.).'

Schönfeld, Waternamen bl. 93 zegt: 'Zonder *r*-suffix is deze waternaam (Genner) indirect bewaard in *Gene-muiden* (*Ghenemude*: Registers en Rek. van Utrecht, blz. 439); alle drie hier in elkaars buurt liggende plaatsen met *-muiden* hebben als eerste lid uiteraard een waternaam: *IJselmuiden*, *Sellemuiden* (zie *Sethe*), *Genemuiden*. Naar dezelfde *Gen(n)e* is genoemd het gehucht *Genne* (*Ghenne in Swolre kerspel... in Swoller kerspel in Ghenner marke*: Registers en Rek. van Utrecht, blz. 766). Daar deze plaats ligt bij de samenvloeiing van Vecht en Zwartewater, komt Moerman terecht tot de conclusie, dat het Zwartewater vroeger aldus heeft geheten.'

Is Schönfeld's *uiteraard* voor 100% gerechtvaardigd? *Arnemuiden*, *Cellemuiden* (= *Sellemuiden*), *Leimuiden*, *Meermuiden*, *Muiden* (< *Amuthon*), *Reestermuiden* (nu verdwenen), *Ymuiden*, *Ysselmuiden* (zie voor vele van deze namen Naarding's artikel, Driem. Bl. 1960, bl. 53 vv.); *Leksmond*, *Roermond*, *Wichmond* (Driem. Bl. 1960, 54), *Ysselmonde*; in België: *Dendermonde*, *Rupelmonde*; in Duitsland: *Stolpmünde*, *Swine-münde*, *Travemünde*, *Warnemünde*; in Engeland: *Bournemouth*, *Exmouth*, *Falmouth*, *Plymouth*, *Tynemouth*, *Weymouth*, *Yarmouth* geven alle de mond van een water aan. De Drentse *-monden* kunnen hier buiten be-

schouwing blijven, omdat *mond* daar *vaart* betekent. Maar *Warmond*? Schönfeld (Waternamen bl. 152 vermeldt de *Warmonder Lee*, maar niets over een water dat *War* heette. Over *Portsmouth* vindt men in de Anglo-Saxon Chronicle (Sweet: Anglo-Saxon Primer, bl. 74) onder het jaar 501: 'Hēr cōm *Port* on Bretene and his twēgen suna Bieda and Mægla, mid twām scipum, on þære stōwe þe is gecweden *Portes*-mūpa.' (cursive-ring van mij). Portsmouth is dus blijkbaar naar deze Angelsakser genoemd. Een water van zijn naam heb ik niet kunnen vinden.

Ondanks deze uitzondering, ben ik met Moerman en Schönfeld van mening dat *Genemuïden* betekent mond van de *Genne*. De korte klinker indeplaatselijke uitspraak, en de oude spellingen: *Gennemuden* (1330), *Gelmuyde* (1570) en *Gelmuden* (1658) wijzen ook in die richting. Als deze *Genne* het tegenwoordige Zwarte water is, en de plaatsnaam *Genne* wijst daarop, kan men hem een zekere wispelturigheid in de keus van zijn naam niet ontzeggen, want N.G.N. VII, bl. 22 geeft ook nog *A*, *Aa*, en *Ae*.

Zwartewater heet de rivier nu, maar wie hieruit mocht afleiden, dat hij somber en onaantrekkelijk is, vergist zich zeer. Een rivier is altijd een boeiend element in een landschap, door het spel van het licht op het beweeglijke water, de weerspiegeling van lucht en wolken, het gevoel van iets levends. Het Zwartewater geeft dit alles in rijke overvloed, door zijn talrijke bochten met steeds weer nieuwe vergezichten. Zijn prachtige oevers met grazige weiden, zijn zilverig glanzend riet, zijn diepgroene biezen wuivend en golvend in de wind hebben een zeer eigen bekoring, verhoogd door zijn rijke vogelleven van eenden, futen, meerkoeten, karkieten, waterhoentjes, reigers, zwanen en tal van andere soorten. Wie in deze jachtige tijd er eens een morgen of middag voor neemt om langs de rivierdijk van Zwolle naar Genemuïden te fietsen (wandelen is nog beter, maar wie wandelt nog?) zal kunnen genieten van een landschap van zeer grote schoonheid. Hij zal zo nu en dan moeten afstappen om met volle teugen dit wijde, boeiende landschap in zich op te nemen. Wie op een zonnige oktobermiddag de roodgloeiende rietlanden opzoekt, zal een kleurenweelde vinden, die het oog gevangen houdt en het hart in verrukking brengt. Ze hebben je zwart gemaakt, rivier van mijn hart, maar, hoewel door dijken getemd, je bent ongerept, en de lucht weerspiegelt zich in jou even blauw, de wolken even wit of grijs of zwart, als in iedere andere. Zwartewater. What 's in a name?

ACHTERNAMEN (Volkstelling 1947)

		Transport 865		Transport 1701		Transport 2123	
Aa, ten	2	Brinkman	1	Gelder, van	3	Hutten	5
Adams	1	Broekman	1	Goede, de	1	Huurnink	1
Agen, van	2	Brouwer	61	Goedkoop	1	Ittersum, van	1
Altena	63	Bruggen, van	3	Goeyen	1	Jager	2
Apperlo	3	Bruinewoud	1	Gombert	3	Jansen	23
Arends	4	Bruins	11	Graaf, de	4	Janssen	8
Assen, van	1	Bruintjes	67	Graaff, de	1	Jong, de	1
Baar	1	Brussel, van	2	Grollema	2	Jonge, de	4
Bakker	108	Bruyn, de	1	Groot, de	5	Jonker	3
Bransema	1	Buit	1	Groothuis	11	Junte	5
Barneveld	23	Buitenhuis	1	Gunneman	1	Kammelar	1
Bastiaan	4	Buitink	20	Gunnink	5	Kamp, van der	17
Bax	2	Buiter	1	Guyt	1	Kanis	3
Been	11	Buuren, van	1	Haar, ter	5	Kaper	2
Beens	223	Bijlsma	1	Haar, van der	50	Kattenberg	10
Bekendam	30	Cirkel	4	Hagendoorn	2	Keppel	14
Beldman	1	Dalfsen, van	159	Hamer	2	Keulen, van	3
Belt, van de	1	Dalfzen, van	23	Hammer	62	Kiers	1
Bennink	19	Dalsems, van	1	Hee, van der	3	Kisjes	2
Bentink	4	Dekker	2	Heimel	2	Klaassen	25
Berg, van de	109	Diederiks	1	Hellendoorn	1	Klasen	15
Bergkamp	1	Dieren, van	1	Hellenthal	3	Klaver	6
Bergman	16	Doelder, de	1	Hengeveld	2	Klerks	1
Bertelink	2	Dokter	1	Herssenberg	3	Klooster, ten	3
Biezepol	5	Driessen	37	Hetebrij	1	Kloosterman	29
Blok	1	Drost	1	Heus	1	Knol	8
Blom	21	Duister	1	Heutink	50	Koers	1
Boender	2	Duyn, van	1	Hobbeling	1	Kok	1
Boer	1	Dijk, van	206	Hoeke	1	Kolk	26
Boer, de	10	Edink	1	Hoekman	106	Kolk, van der	14
Bode, de	1	Eenhoorn	138	Hofstede	6	Koning, de	1
Boersema	8	Egter, van	1	Hoksbergen	1	Kooiker	4
Boes	1	Ekkel	1	Hollander	1	Koopman	3
Bonthuis	51	Elfving	2	Holtland	7	Koops	1
Booi	15	End, van den	4	Horst, ter	17	Kornet	16
Boon, de	1	Enk, van	12	Horst, van der	6	Korporaal	1
Booy	10	Enzen, van	1	Hospers	6	Koster	6
Bor	1	Ettehoven, van	1	Houbolt	2	Kramer	7
Bos	16	Eunen	1	Hove, ten	1	Krikke	1
Bosman	43	Evendik	2	Huisbrink	7	Kroes	18
Boswijk	1	Evink	1	Huisman	17	Kruidhof	1
Breman	33	Eijken, van	7	Hulleman	14	Kruiff	1
Brink	11	Felix	2	Huls	1	Kuilart	4
Brink, ten	<u>1</u>	Fuite	<u>50</u>	Hulsebos	<u>2</u>	Kuiper	<u>5</u>
	865		1701		2123		2427

Transport 2427		Transport 2777		Transport 3291		Transport 3679	
Kunt	5	Oever, van 't	1	Ruys	1	Veen	3
Lammertsen	1	Olde, de	1	Santing	1	Vegt, van der	26
Landman	1	Olst, van	35	Schaapman	44	Veldhoven	1
Lange, de	18	Onderweegs	3	Schaftenaar	3	Velde	
Lans	1	Oosterhout, van	3	Schenkel	3	Harsenhorst	1
Lassche	1	Oostwolde	6	Schinkel	5	Velthuis	3
Last	64	Oostwoud	8	Schilder	1	Verhoef	2
Leemkule, v.de	2	Opgelder	1	Schneider	2	Verhoek	35
Leeuw, de	7	Otten	13	Scholten	1	Versteeg	3
Lente, van	58	Pap	1	Schoonhoven	3	Visscher	196
Leusink	1	Pelleboer	1	Schrijver	1	Vliet, van	1
Limburg	1	Penninkhof	9	Schutte	5	Voerman	9
Linde, van der	1	Pierik	8	Schuurman	13	Vonk	1
Lindeboom	12	Piso	1	Selles	15	Vos	2
Lodeweges	1	Pleiter	1	Siebert	25	Vreugde, van de	1
Lohuizen, van	1	Pleijzier	85	Sloot, van der	1	Vries, de	3
Lok	1	Pol, van der	22	Slot	3	Wal, van der	3
Lokhorst	1	Polman	6	Sloten, van	3	Wapstra	2
Lokken	3	Post	73	Sluis, van der	32	Weener	1
Luiten	4	Potman	1	Smirren, van	2	Wendel, van	1
Maastricht, van	9	Potters	2	Smit	8	Wesseling	1
Mandt	1	Prins	4	Snel	2	Westera	1
Mansvelde	2	Provo Kluit	5	Soek	1	Westerhuis	1
Mastebroek	1	Raak	4	Son, van	1	Westerink	1
Mastrigt	2	Ras	1	Span	1	Westhoff	5
Mateboer	21	Rees, van	76	Stam	1	Westra	4
Meer, van der	1	Regelink	1	Steeg, van der	42	Wetering, v. de	15
Meuldijk	1	Regt, de	1	Steege, van der	1	Wibulda	2
Meuleman	3	Regteren, van	1	Stevens	1	Wierds	1
Meulen, van der	4	Reiger, de	1	Stoel	1	Wink	1
Meyer	2	Remmerts	2	Stoter	6	Winter	6
Meywaard	7	Reurink	2	Surink	1	Winters	1
Milgen, van	1	Reuyl	1	Struyk	1	Witten	3
Moelard	2	Reyenga	1	Talen	1	Witteveen	4
Mol	17	Ridder, van de	1	Temmegje	1	Wulp, van der	4
Monsuur	1	Ridderinkhof	1	Termaat	1	Wijtman	1
Mooiweer	6	Riesema	2	Timmer	1	Zandbergen	3
Muis	1	Riezebos	19	Timmerman	81	Zanting	1
Mulder	17	Riezebosch	4	Trenning	1	Zeedijk	1
Naberman	44	Rietman	17	Troost	1	Zegers	1
Netjes	6	Roeland	24	Tuender	1	Ziel	1
Netten, van	1	Roeten	24	Tuin	2	Ziengs	1
Nieuwbroek	4	Roetman	19	Tuinman	57	Zonnenberg	1
Noordstra	8	Ronk	1	Tukker	2	Zwaan	1
Nummerdor	1	Rook	16	Twijnstra	1	Zwaan, van der	1
Nijboer	2	Rooy, de	1	Udo	1	Zwerus	1
Odink	1	Ruiter, de	4	Vahl	6		
	2777		3291		3679		4036

		Transport 2043		Transport 2747		Transport 3127	
Beens	223	Fuite	50	Barneveld	23	Kornet	16
Dijk, van	206	Haar, van der	50	Dalfzen, van	23	Rook	16
Visscher	196	Heutink	50	Jansen	23	Booi	15
Dalfsen, van	159	Naberman	44	Pol, van der	22	Klasen	15
Eenkhorn	138	Schaapman	44	Blom	21	Selles	15
Berg, van der	109	Bosman	43	Mateboer	21	Wetering, v.d.	15
Bakker	108	Steeg, van der	42	Buitink	20	Hulleman	14
Hoekman	106	Driessen	37	Bennink	19	Keppel	14
Pleijzier	85	Olst, van	35	Riezebos	19	Kolk, van der	14
Timmerman	81	Verhoek	35	Roetman	19	Otten	13
Rees, van	76	Breman	33	Kroes	18	Schuurman	13
Post	73	Sluis, van der	32	Lange, de	18	Enk, van	12
Bruintjes	67	Bekendam	30	Horst, ter	17	Lindeboom	12
Last	64	Kloosterman	29	Huisman	17	Been	11
Altena	63	Kolk	26	Kamp, van der	17	Brink	11
Hammer	62	Vegt, van der	26	Mol	17	Bruins	11
Brouwer	61	Klaassen	25	Mulder	17	Groothuis	11
Lente, van	58	Siebert	25	Rietman	17	Boer, de	10
Tuinman	57	Roeland	24	Bergman	16	Booy	10
Bonthuis	<u>51</u>	Roeten	<u>24</u>	Bos	<u>16</u>	Kattenberg	<u>10</u>
	2043		2747		3127		3385

Op een totaal van 4036 zielen komen 356 namen voor. Tachtig daarvan hebben een frequentie van 10 of meer en omvatten 80,37% van het geheel. Tien, met een frequentie van meer dan 80, vormen 34,92% ervan. Vier, met een frequentie van meer dan 150 en een totaal van 784, halen 19,4%, bijna een vijfde van de gehele bevolking. 'The big four' van Genemuiden.

VOORNAMEN (Volkstelling 1947)

		Transport 132		Transport 288		Transport 390	
Aafje	1	Age	7	Aline	1	Antoon	1
Aage	1	Agnes	1	Alise	1	Arend	33
Aagje	3	Alberdientje	1	Amelia	2	Arendina	1
Aagte	6	Alberdina	17	Andriesjen	1	Arendjan	4
Aalderd	1	Albert	83	Anna	6	Arendje	25
Aaldert	1	Alberta	2	Annie	1	Arentje	1
Aalt	3	Albertha	2	Annigje	64	Arie	4
Aaltje	93	Alberthus	5	Anthoni	4	Arieëtte	1
Aaltjen	1	Albertje	15	Anthonia	1		
Aart	15	Albertus	4	Antje	7	Barbara	1
Aartje	2	Aleida	3	Anton	2	Barend	2
Adriaan	2	Ali	1	Antonia	6	Barendina	1
Adriana	<u>3</u>	Alida	<u>15</u>	Antonie	<u>6</u>	Barteld	<u>14</u>
	132		288		390		478

Transport	478	Transport	817	Transport	1131	Transport	2042
Bartelt	1	Dries	1	Geeske	1	Herman	6
Bartha	3			Gerard	2	Hermannna	1
Barthines	1	Egbarta	1	Gerarda	1	Hermannes	1
Bartinus	3	Egberdina	4	Gerardus	2	Hermannus	4
Bartje	5	Egbert	23	Gerbrig	1	Hermina	27
Bastiaan	3	Egbertha	1	Gerda	1	Hermke	2
Bastiaantje	3	Egbertje	2	Gerhardi	1	Hillechien	1
Beegje	1	Egbertus	1	Gerhardus	2	Hilligje	25
Beeltje	1	Eibert	1	Gerridina	1	Hubert	2
Belea	1	Eimbert	1	Gerrie	1	Hubertje	1
Berend	55	Einbert	7	Gerrigje	41	Hylkje	1
Berendina	18	Elbertus	1	Gerrit	101		
Berendjan	16	Elisabeth	14	Gerritdina	12	Ida	1
Berendje	34	Elizabeth	11	Gerritjan	7	Ineke	1
Berendjen	1	Elsje	1	Gerritje	4		
Bertha	3	Emiel	1	Geuje	1	Jacob	92
Betje	1	Engbert	1	Geurdina	1	Jacoba	35
Betske	1	Engel	1	Gezina	1	Jacobje	17
Binno	1	Eugen	1	Gheerhardus	1	Jacobus	5
Bonneta	1	Everdina	3	Giesje	1	Jacomina	1
Boukje	2	Everhardus	2	Gooswijn	2	Jakob	7
Bouwe	1	Evert	12	Gozina	1	Jakoba	2
Bram	1	Evertje	2	Grada	1	Jakobje	4
Bregje	1			Grietje	91	Jakop	1
		Felix	1	Gijsbert	9	Jan	267
Catharina	6	Femmie	1	Gijsbrecht	1	Janna	22
Christiaan	8	Femmigje	49			Jannes	17
Christina	13	Fennechien	1	Harm	120	Jannesien	3
Cornelia	13	Fennigje	9	Harman	1	Jannetje	1
Cornelis	34	Flip	1	Harmen	1	Jannigje	6
Cornelius	1	Florus	1	Harmina	10	Jansen	3
Cristina	2	Foeke	1	Harmjan	6	Jansien	2
Cristoffel	1	Foekelina	1	Harmke	11	Jansina	1
		Foekje	1	Harpnje	15	Jansje	12
Daniël	3	Francisca	1	Heimrich	1	Jantina	7
Derk	6	Frans	1	Hein	7	Jantje	64
Derkjan	3	Fransina	1	Helmich	23	Janwillem	22
Derkjen	1	Frederik	8	Henderik	10	Jennegien	1
Diederik	1	Frederika	2	Hendrieka	1	Jenni	1
Diekje	1	Freerk	2	Hendrik	185	Jennie	1
Dieuwertje	1	Froukje	1	Hendrika	65	Jennigje	39
Dina	4			Hendrikjan	26	Jenny	1
Dine	1	Geer	1	Hendrikje	114	Jentina	2
Dirk	66	Geerhard	2	Hendrikjen	2	Jentinus	11
Dirkjan	3	Geert	5	Hendrikus	20	Jentje	70
Dirkje	11	Geertje	45	Hennie	1	Jetske	1
Dominicus	1	Geertruida	4	Henny	1	Jintje	1
Dominikus	<u>1</u>	Geesje	<u>83</u>	Herm	<u>3</u>	Jochem	<u>29</u>
	817		1131		2042		2863

Transport 2863	Transport 3301	Transport 3618	Transport 3784				
Jochembet	1	Lummigje	14	Pietertje	1	Teuntje	2
Jochemien	1	Lummina	1	Pleuny	1	Thijs	8
Jochemina	1	Luite	7			Tiem	3
Johan	25	Luitzen	1	Quirinus	1	Tiemen	21
Johanna	94	Lute	2			Tietje	1
Johannes	58			Rein	2	Tini	1
Josinus	1	Maaike	1	Reina	1	Titia	1
Joukje	2	Maarten	8	Reind	1	Trienke	1
Judikje	3	Machiel	1	Reinder	1	Truida	1
Judith	4	Machteld	2	Reindert	4	Truitje	2
		Machteldje	1	Reinier	3	Trijntje	59
Kaatje	2	Magteldje	1	Reintje	3	Tijmen	18
Karel	1	Magteltje	1	Remmeliëna	1		
Karl	1	Magrieta	2	Remmelt	1	Udo	1
Karst	23	Margaretha	3	Richard	1		
Katharina	1	Margien	1	Riekje	1	Walther	2
Kees	10	Margje	93	Rika	3	Werner	1
Kerst	1	Maria	51	Rinske	1	Wessel	5
Klaas	80	Marie	2	Rinze	1	Wicher	3
Klaasje	32	Marina	2	Roelfina	1	Wichertje	5
Klasina	4	Marinus	3	Roelof	18	Wiebe	1
Klazina	1	Marrigje	7	Roelofje	28	Wiechertje	2
Koenderika	1	Marten	3	Rutger	3	Wilhelm	2
Koenerdina	4	Martha	2	Rijk	11	Wilhelmina	26
Koenraad	7	Martina	8	Rijkend	1	Wilhelmus	1
Koop	7	Martines	1	Rijkent	2	Willem	79
Kornelis	12	Martinus	9			Willemien	1
Krijn	1	Meetje	1	Sander	14	Willemina	21
		Mergeretha	1	Sannigje	1	Willempje	29
Lambert	4	Mina	1	Safarien	1	Willie	1
Lamberta	1			Siebert	1	Willy	1
Lambertha	1	Neeltje	1	Siebren	2	Wobbina	2
Lambertus	23	Nellegje	1	Siem	2	Wolter	30
Lammert	2	Nelligje	7	Siemen	10	Woltertje	7
Lammigje	5	Nennetje	1	Siemke	1	Woltrina	1
Leendert	1	Nicolaas	1	Sientje	1	Wouter	10
Leinders	1	Niesje	11	Simen	1	Woutertje	1
Lena	1			Simon	2	Wubbina	1
Leo	1	Oebele	1	Sjoerd	1	Wijcher	4
Liesje	1			Sjoerdje	1	Wijnand	1
Lodewijk	1	Peter	28	Sophia	3	Wijnanda	1
Lubbertje	1	Peternella	7	Steven	8	Wijntje	1
Lubbertus	9	Peternelleke	1	Stijntje	5		
Lubertha	1	Pertertje	5	Sijbregje	1	Zwaan	2
Lucas	4	Petronella	7	Sijmon	11	Zwaantje	8
Lucerdiena	1	Piet	11	Sijtje	1	Zwaninus	6
Lulof	1	Pieter	4			Zwiertje	1
Lummie	1	Pietermella	1	Teunis	8		
	3301		3618		3784		4159

Op een zielen aantal van 4036 telde ik 4159 voornamen. Het aantal personen, bijna allen vrouwen, dat meer dan één voornaam heeft, is klein. In vele gevallen zijn twee namen tot één vergroeid, en bij de vrouwen meestal ook als één naam gespeld, zoals: Alberdientje, Alberdina, Arendina, Barendina, Berendina, Egberdina, Everdina, Foe-kelina, Gerridina, Gerritdina, Jochemina, Koenderika, Koenerdina, Peternella, Petronella, Pieter-nella, R Emmeliëna. Onder deze namen zijn er enige, die waarschijnlijk geen samenstellingen zijn, maar af-leidingen van de mannen naam. Ik herinner mij dat Barendina gemaakt werd van Barend, en ik vermoed dat Jochemina en nog enkele andere ook zo ontstaan zijn. Roelfina en Woltrina zijn duidelijk afleidingen.

Van de mannennamen heb ik Arendjan, Berendjan, Derkjan, Dirkjan, Gerritjan, Harmjan, Hendrikjan en Janwillem als één naam geteld, omdat de zeer zwakke betoning van het eerste lid, tegenover de zeer sterke nadruk op het tweede, voor mij het bewijs is, dat de Genemuider ze als één naam beschouwt.

Ik laat hieronder de frequenties van 10 of meer volgen:

Jan	267	Trijntje	59	Willempje	29	Berendjan	16
Hendrik	185	Johannes	58	Peter	28	Aart	15
Henderik	<u>10</u> 195	Berend	55	Roelofje	28	Alida	15
Harm	120	Maria	51	Arendje	25	Christina	13
Harmen	1	Marie	<u>2</u> 53	Arentje	<u>1</u> 26	Cristina	<u>2</u> 15
Herm	<u>3</u> 124	Femmigje	49	Hendrikjan	26	Harmpje	15
Hendrikje	114	Wilhelmina	26	Elisabeth	14	Albertje	14
Gerrit	101	Willemina	21	Elizabeth	<u>11</u> 25	Alberje	<u>1</u> 15
Jacob	92	Willemien	<u>1</u> 48	Hilligje	25	Barteld	14
Jakob	7	Cornelis	34	Johan	25	Bartelt	<u>1</u> 15
Jakop	<u>1</u> 100	Kornelis	<u>12</u> 46	Karst	23	Piet	11
Margje	93	Geertje	45	Kerst	<u>1</u> 24	Pieter	<u>4</u> 15
Marrigje	<u>7</u> 100	Tiem	3	Siem	2	Lummigje	14
Johan	94	Tiemen	21	Siemen	10	Sander	14
Aaltje	93	Tijmen	<u>18</u> 42	Simen	1	Cornelia	13
Grietje	91	Gerrigje	41	Sijmon	<u>11</u> 24	Derkjen	1
Albert	83	Wolter	30	Egbert	23	Dirkje	<u>12</u> 13
Geesje	83	Wouter	<u>10</u> 40	Helmich	23	Evert	12
Klaas	80	Jennigje	39	Lambertus	23	Gerritdina	12
Willem	79	Harmina	10	Janna	22	Jansje	12
Derk	6	Hermina	<u>27</u> 37	Janwillem	22	Harmke	11
Dirk	<u>66</u> 72	Jacoba	35	Jacobje	17	Jentinus	11
Jentje	70	Jakoba	<u>2</u> 37	Jakobje	<u>4</u> 21	Niesje	11
Hendrika	65	Berendje	34	Hendrikus	20	Rijk	11
Hendrieka	<u>1</u> 66	Arend	33	Roelof	18	Kees	10
Annijge	64	Klaasje	32	Alberdina	17		
Jantje	64	Jochem	29	Jannes	17		

VELDNAMEN

De ruim 150 veldnamendie hier volgen heb ik, voor het grootste deel naar de betekenis van het eerste lid of van het adjectief, ingedeeld in groepen, om de saaiheid van een alfabetische lijst te vermijden. Hier en daar heb ik getracht een onduidelijke naam te verklaren. Correcties daarop zullen me welkom zijn.

a. algemene namen voor landerijen:

d'Akkerties; de Kaempies; 't Laentien (= 't Landje); 't Meütien

b. diernamen:

't 'Aenik (?); de Bollenakker; de Gaanzekoele; de Koeweide; 't Kootestukkien; de Osseweide; 't Paddegat; de Peerdemergen; de Ramskooi; de Roenekaamp; 't Roepenöst; de Roozevoorn; de Slange; Slangenburg; de Slobben; 't Snotkalf; 't 'Untien; de Verkens'oe:k; 't Vinkelaand; 't Vosselaand; 't Vössien; 't Vuu:geltien.

Ik heb aangenomen, dat 't *Aenik* van 'aenð haan komt; de *Bollenakker* was in mijn tijd de begraafplaats voor dood vee, dat niet voor consumptie geschikt was; in *Kootestukkien* heb ik aangenomen, dat met *koot* meerkoet bedoeld is, niet gewrichtsbotje; 't *Roepenöst* betekent rupsennest; ik vermoed dat de *Roozevoorn* een *riet-* of *ruisvoorn* is; ik heb *Slobben* in verband gebracht met *slobeend*.

c. eigennamen en eigenaarsnamen:

't Apomstukkien; 't Bloemerslaand; 't grote Blom; 't kleine Blom; 't Doomeneersstuk; 't 'Erm Roetenstukkien; de Flodderties; 't Jaapien; 't Jan Aagestukken; 't Jan Poststukkien; 't Kerkelaand; de Laamerskoeweide; 't Merijestukkien; 't Noordstralaand; 'Ofman; de Pastorije; 't Postlaand; de Provisoormoat; 't van Reede; 't Roetmanslaand; 't Skoapmanslaand; de Stadskaamp; 't Stadsstukkien; 't Trientieslaand; de van Vleutenstukkies.

Misschien horen hierbij ook: d' 'Aaverkaamp; 't Apdummel; de Knolle. De *Pastorije*, zoals notaris Hospers het noemt in de Stadskoerier van 17-2-1966, heet in de wandeling *posterijen*; bij *Provisoormoat* heb ik aangenomen dat het eigendom is van het Provisoorfonds; de *Flodder-ties*, gelegen naast de *Stoevenberg* zijn genoemd naar Jan Flodder, blijkens een testament uit 1606: 'lant daer ten Suyden Jan te Walle en Jan Flodder te noerden genaempt de Stuivenbergh'! (Rechterlijk Archief van Genemuiden).

d. gewasnamen:

't 'Aeverlaand; de Bluumpies; 't Buuslaand; de Buu:zeblukkies; de Doornkaamp; de Koornbelt; de Reusies; de Rie:tlaanden; de Twiegweerd.

e. grootte-namen:

't 'Alve Mergentien; 't Mergentien; de neegntien Mergen; de zeuven 'Ond.

f. kwaliteitsnamen:

de Dör'eid; de Roebollige Kaamp; de Roebollige 'Oe:k; 't Roebollige Stukkien; de Rottige (?). In een testament uit 1711 heet de Dör'eid *Dorheijde* (Rechterlijk Archief van Genemuiden).

g. niveaunamen:

't Beltien; de Bruukies; de Bult; den 'Euvel; de leege Fonkert; de 'ooge Fonkert; 't die:pe Laand; de Putten; de Regenbak; de Riete; de Soppen; de leege Vlakte; de 'ooge Vlakte; de Werf; 't Zaanbergstukkien.

Ik heb de *Bruukies* opgevat als broeklanden; een *Riete* was oorspronkelijk een waterloop; de *Soppen* deed me denken aan drassig land.

h. plaatsnamen:

d' Achtermoat; 't Buutenlaand; de Buuten'oe:k; de Buutenvlakte; 't Eindestukkien; 't Kolkstukkien; 't Meulestukkien; 't Noorderstukkien; de Noordkaant Top; de Noordkaant Vlakte; d' 'Oe:kkaamp; d' Oostermoat; d' Ooster'oe:k; 't Tussenlaand; de Veurkop; de Vuurmoat; groot Cellemuun; klein Cellemuun.

i. vormnamen:

't Driej'uu:kien; de Fokke; de Geerkaamp; de kromme Kaamp; 't lange Einde; 't ronde Blok; 't smalle Laand; de Tippe; 't Zeil.

j. overige namen:

't Akslaand; de Bikkel; 't Blik; de Boerieten; de Botterman; de Bouwkaamp; de Braamerije; de Brie:nn; de Brugslaanden; 't Dämpien; 't 'Eemelkaempien; 't 'Eemerik; 't Eevangeliestukkien; d' 'Ekkemoat; de Grie:nte; 't gruu:n' 'Ekke; 't Gruu:nlaand; 't Juffertien; 't Kaalaand; de Kedoe:zen; 't Kerremelksgat; de Kie:rsweg; de Koa; de Kölders; de Kribben; 't Lappertien; 't Messestukkien; de Mie:laanden; de Mie:nte; 't Onweerstukkien; de Pol; de Poorties; 't Pootersstukkien; de Prins; de Puupert; de Skeelebrink; de Skinkert; de Snörre; de Stie:ndiek; de Stikkedrecht; de Stoe:venberg; 't Tag; de Top; de Turfwal; de Weevenkaamp; de Wörtelboe:r; de Zielkaamp.

Misschien betekent de *Brie:nn* de brede stukken? Ik vermoed dat 't 'Eemerik wel het Hemelrijk zal zijn; over *Grie:nte* zie § 39 opm. 2; de *Kedoe:zen* heten officieel *Kardoezen*, waarom is me onbekend; de *Koa* is de kade, het dijkje; 't *Messestukkien* zal wel meststukje betekenen; de *Puupert* heet officieel *de Pijper*; van de *Skeelebrink* schrijft een vriend me, dat men zegt *Skeelebrink*, maar dat *Skeetelbrink* de ware naam is, maar een testament uit 1747 geeft: 1½ morgen naast de Schelebrink. (Was dit misschien vroeger de plaats waar misdadigers terecht

gesteld werden? Vergelijk du. Scheitel, en ned. scheel = schedel). Van de *Skinkert* hoorde ik het verhaal dat het vroeger voor een *skinke*, een ham, verkocht is; 't *Tag* was vroeger het *Hag* (zie Overijssel, Deventer 1931, kaartje op bl. 48). Ik zie het als een variant van hd. Haff. Schönfeld, Waternamen, bl. 212 vermeldt naast het fries *hef*, in Groningen *hecht*, en geeft voor de buurtschap *Hefswal* onder Uithuizermeden ook *Heegswal*. Het *Hag* zou dan oorspronkelijk een waternaam geweest zijn. In een testament uit 1773 vond ik Weemerskamp voor *Weevenkaamp* (Rechterlijk Archief van Genemuiden). Vele anderenamen blijven me duister.

Ik ben er mij van bewust, dat de spelling van de veldnamen hier en daar nogal afwijkt van die in de rest van dit boek. Ik meende me dit terwille van de duidelijkheid, ook voor de leek, te mogen veroorloven.

KLANKEN

*No sound is dissonant
which tells of Life.*

S.T. Coleridge

§ 1 Spelling

In de schrijfwijze der dialecten heerst geen eenheid, noch onder de dialectschrijvers, noch onder de auteurs van studies over onze Nederlandse dialecten. Zo vind ik voor de open [ɔ:] bij Bezoen *ao*, bij Broekhuysen *oo*, bij Naarding *ao* en *oa* voor een meer open en een meer gesloten variant, bij Nuytens *òò* en bij Sassen *oa*. Een grotere eenheid in de spelling van deze en andere klanken zou de bestudering der dialecten zeker ten goede komen. Want ik geloof niet dat de uitspraak van deze [ɔ:] in Enschede, Zelhem, Ruinen plus het overige Drente, en Borne zo sterk verschilt, dat vier verschillende symbolen nodig zijn. Ik ben mij zeer wel bewust van de grote moeilijkheden die zich zullen voordoen bij het zoeken naar een gemeenschappelijk systeem, maar het zou te proberen zijn. In het eerste nummer van de nieuwe serie der Driemaandelijksche Bladen hebben Bezoen en Naarding al nuttige wenken gegeven, waarop voortgebouwd zou kunnen worden.

Zoals reeds eerder vermeld, heb ik mij, terwille van de mogelijkheid tot vergelijking, zo veel mogelijk aangepast aan het boek van Sassen, wiens spelling ook voor de buitenstaander goed leesbaar is. Daar Genemuiden klanken kent die in Ruinen niet voorkomen, heb ik er enkele symbolen aan toe moeten voegen, terwijl ik bij de tweeklanken een wijziging heb aangebracht. Hier volgen de afwijkingen:

1 Bij de tweeklanken heb ik als laatste element steeds *j* en *w* gebruikt. Sassen heeft *ei* voor bijv. *ei*, vogelei, en *ej* voor de tweeklank in *beje* bij, insekt. Dit insekt heet in G. *bije* met een zeer duidelijke *i* als eerste element van de tweeklank. Ik kon dus voor het vogelei *ej* gebruiken. Sassen heeft *ui* in *fluitn* fluiten, en *uj* in *buj* bui. Daar deze tweeklanken in G. een onderling zeer verschillend eerste element hebben, gebruik ik voor fluiten *flöjtn* (het eerste element is vrijwel gelijk aan de *ö* van *pötien* potje) en houd ik *buj* voor bui. Voor de overige tweeklanken zie men de tabel hieronder.

2 G. kent een korte en een lange zeer open *e*. Voor de korte heb ik *æ* gebruikt, voor de lange *ae*: 'ælstər halster; zaegə zaag. Beide klanken

komen ook in tweeklanken voor: *koestæjə* kastanje, *kraejə* kraai.

3 Voor oude lange *â* heb ik Sassen's *oa* gebruikt. Uit oude *a+l+cs.*, *o+l+cs.*, *u+l+cs.* heeft zich in G. een minder open klank ontwikkeld, die ook door de heffing van het achtergedeelte van de tong bij de *l* overeenkomt met de Engelse [ɔ:] in *called*, *ball* etc. Ik schrijf *ðð* voor deze klank: *ððlt* oud, *'ððlt* hout.

4 De *r* voor *cs.* na zowel korte als lange klinker is soms zwak, soms misschien in het geheel niet hoorbaar. Toch is zijn invloed steeds merkbaar in de klankkleur van de voorafgaande klinker; *stætien* stadje heeft een andere *æ* dan *stæʀtien* staartje, *pötien* potje een andere *ö* dan *pöʀtien* portje, glaasje port; terwijl *Betien* Betje en *Bæʀtien* Bertje geheel verschillende klinkers hebben. Ik heb daarom overal de *r* in de spelling aangegeven. Voor verdere bijzonderheden zie § 6.

5 Bij de woorden die in het AB op *-ən* uitgaan, is door syncope van de *ə* sonantische *-ŋ*, *-m*, *-ŋ* ontstaan, soms als laatste deel van een geminaat: *-mm*, *-nn*, *-ŋŋ*. De spelling *kn*, *-qn*, die Sassen, en ook Bezoen en Naarding gebruiken, is voor G. niet juist. Na velare medeklinker volgt hier velare nasaal *ŋ*. Ik heb daarom gebruikt: *kŋen* *gŋ* (de *g* is spirant, niet explosief). Voor verdere bijzonderheden zie § 8.

6 De *h* ontbreekt in de uitspraak van mijn geboortedialect. Daar, door het weglaten in de spelling, het woordbeeld sterk verandert en voor buitenstaanders misschien onherkenbaar wordt, heb ik voor de ontbrekende *h* het weglatingsteken ' gezet. Waar een enkele maal *h* door een tweetalige is uitgesproken, is hij ook aangegeven.

7 Bij *-vm*, *-zn*, *-gŋ* wordt dikwijls de voorlaatste *cs.* geassimileerd aan de laatste. Bij ouderen en bij langzaam sprekenden wordt hij gewoonlijk bewaard. In de voorbeelden komen dus twee spellingen voor: *blie:vm* en *blie:mm*, *weezŋ* en *weenn*, *zaegŋ* en *zaenn*.

8 Ter wille van de leesbaarheid heb ik de sandhi-assimilaties, die zeer talrijk zijn, zowel van stemhebbend naar stemloos als omgekeerd, niet aangegeven; ook niet voor de *d > t* zoals Sassen doet in bijv.: *as tet* als dat; waar *t* en *d* worden 'samengetrokken' zoals in *as tan* als het dan, heb ik de *t* ook gespeld.

Bij de verkleinwoorden heb ik evenals Sassen: *-chien* gebruikt.

9 Genemuiden kent lange en korte *ie*, *oe*, *uu*; ze zijn aangeduid met *ie:*, *ie*, *oe:*, *oe*, *uu:* en *uu*. De *ii*, *ue* en *uo* die Sassen gebruikt voor de derde lengtevariant in Ruinen, konden hier vervallen.

HET CONSONANTISME

§ 2 De Medeklinkers

De medeklinkers zijn:

- 1) de explosieven: [p b t d k]
- 2) de spiranten: [f v s z ʃ γ]
- 3) de nasalen: [m n ŋ] als geminaten [mm nn ŋŋ]
- 4) de liquiden: [l r]
- 5) de halfvocalen: [w j]

Opm. Terwille van de leesbaarheid is het verschil tussen [ʃ en γ] niet in de spelling aangegeven; beide zijn aangeduid als in het AB: *væcht* recht, *dag* dag, *goan* gaan, *maegər* mager. Bij de verkleinwoorden is *ch* gebruikt in het suffix *-chien*.

In het algemeen worden de medeklinkers uitgesproken als in het AB. Afwijkingen zullen bij de afzonderlijke medeklinkers besproken worden. De *h* komt zo sporadisch voor, dat ik er alleen aandacht aan besteed heb bij de geografie en de tweetaligheid. Daar het weglaten van de *h* in de spelling een voor de buitenstaander onbegrijpelijk woordbeeld kan opleveren, is de omissie steeds door het weglatingsteken ' aangegeven, dus: 'aenə haan, 'ónt hond, 'em hebben, 'ie:tn heten, 'eu'ŋ horen; bə'a(a)lvə behalve, bə'ændəlŋ behandelen; bə'elpm behelpen, gə'eurəg gehorig, enz. Hoede *h* de Genemuider parten kan spelen moge blijken uit de volgende passages uit de Stadskoerier van 11 nov. 1965: 'in het besef daarvan hebben we, heerlijk gezegd, voor ons persoonlijk die maatstaf aangelegd', en 'Maar wij blijken ons vergist te hebben. Het zij zo. Dit te herkennen is voor ons geen oneer of schande.' En in het nummer van 9 juni 1966: 'Het mooiste van de gevonden kop zijn de ovens die een enorme afmeting hebben.'

Evenals in het AB komen de stemhebbende medeklinkers niet voor aan het wordeinde.

Voor de positie der medeklinkers zie Distributie der Fonemen.

§ 3 Explosieven

- 1) *b* > *m* in: *kamənet* kabinet, *kærmənaadə* karbonade.
- 2) epenthetische *d* komt voor: a) na klinker: *noadər* nader, *smoadər* comp. van *smoa* lenig, soepel: *zie: 'eft zoo in də bie:nn, as zə də knie:nn mæv smoadər 'at*; b) na *l*: *daeldər* daalder, *geeldər* geler, *pieldər* pijler, *smoe:ldər* zwoeler, *voeldər* vuiler; c) na *n*: *diendər* veldwachter, *dundər* dunner, *fiendər* fijner (van vorm), *fejndər* fijner (van smaak), *gruu:ndər* groener, *ie:ndər* eender, *kapsiendər* capucijner (erwt), *də Kuundər* Kuinre, *liendə* lijn, touw, 'e'j 't goet al in də liendə heb je de

was al aan de lijn, *skoondær* schoner; en in de attributief gebruikte bnw. *drónkñdæ* dronken, 'n *drónkñdæ keeʷl*, *dubældæ* dubbele, 'n *dubældæ doora* dubbele dooier, *enøkaldæ* enkele, 'n *enøkaldæ rejzæ*; voor *miendæ* de mijne, *ziendæ* de zijne enz. zie § 96; d) na *r*: *duu:ʳdær* duurder, *guu:ʳdær* guurder, *veeʳdær*, *væʳdær* verder, *zoe:ʳdær* zuurder.

3) *d > t* in: *etgæʳt* etgroen, *gruntæl* grendel, vgl. ohd. *grintil*; in de verkleinwoorden *nèultien* naaldje, vgl. *noaldæ*, *vèultien* vouwtje, vgl. *vòòldæ*.

4) paragogische *t* komt voor in: *alæbejdnt* allebei, *alæmoalnt* allemaal, *alie:nt* alleen, *brómæʳt* brommer, *dikæʳt* dikkerd, *dófæʳt* doffer, *drónkñt* dronken (pr.), *dubælt* dubbel (pr.), *enøkælt* enkel (pr.), *foestæʳt* voetzoeker, *gændg(t)* genoeg, *groapæʳt* inhalig mens, schrok, *kikæʳt* kikker, *klupæʳt* bijnaam lid Ger.Gemeente, *mie:gæʳt* pisser, *mist* mis (bnw.), *dat 'e'j mist*, *noomt* oven, *poestæʳt* onsmakelijk individu, *rakæʳt* rakker, *ròpæʳt* harde werker, *saemt* samen, *skejtæʳt* schijter, bangerik, *smakæʳt* smeerlap, *smoestæʳt* onguur persoon, *stakæʳt* stakker, *stum-pæʳt* stumper, *sufæʳt* suffer, *vluu:kæʳt* vloeker, *wielnt(?)* enige, *zejkæʳt* pisser.

De znw. hebben geen *t* in het meervoud: *kikæʳs*, *rakæʳs*, *nooms*, enz.

5) syncope van *d* in: a. *lae* lade, *mee* mede, *muu*: moede, *roe*: roede, *skae* schade, *slie*: slede, *snee* snede, *spae* spade, *stee* stede, *tree* trede, *zoo* zode, zoi, 'n *moojæ zoo vis*; b. in *eerapæl* aardappel, *eeʳbeezæ* aardbei, *euræg* aardig (bij ouderen), *oaræg* (bij jongeren), *vægaerægæ* vergadering;

5a) De overgang van intervocalische *d > j* komt in Genemuiden slechts op zeer beperkte schaal voor. Ik noteerde: *væejær* vader, naast *lae* lade, *skae* schade, *spae* spade; *kaaj* aanlegkade, naast *koa* kade, dijkje; *goejæ* goede, *moejær* moeder, *poejær* poeder, naast *roe*: roede in *bærg-roe*:; *doojæ* dode, *oojævaar* ooeivaar, *roojæ* rode, naast *zoo* zoodje vis, ook in *ròtzoo*; *kwoajæ* kwade.

De overgang van *d > w*, zoals in *ouwe*, *kouwe*, *gouwe* voor *oude*, *koude*, *gouden*, komt in G. in het geheel niet voor, omdat de oude *l* van deze woorden bewaard is gebleven.

6) assimilatie van *d* in: *deuʳkeln*, vgl. os. *kaldon*, verkleumen van vingers en tenen, *geln* gelden (ww.), *gòðln* gouden, 'òðln houden, *skeln* schelden, *vækòðln* verkouden, *wòln* wilden (ww.), *zòln* zouden;

7) assimilatie van *t* in: a. *-stl böʳsl* borstel, *diesl* distel, *fisl* fistel, *nòsln* nestelen; hiernaast vormen met *æ*: *böʳsæl*, enz.; b. *-stn kòsn* kosten, *lusn* lusten, 'oesn hoesten, *proesn* proesten, *rusn* rusten, enz. Bij oudere voorzichtige sprekers hoort men de *t* nog dikwijls. Steeds zonder *t* *gæsn* kinderen (zie opm.), *mesn* mesten (vgl. het znw. *mesæ* mest); c. *-ts desnoos* desnoods, *Döjsær* Duitser, *fies(æ)* fiets, *frasn* fratsen, *groos* groots (verwaand), *groostæ* grootste, *klæsn* kletsen,

knusəlŋ knutselen, *koesə* koets, *lestə* laatste, *mesəlŋ* metselen, *mesə-lər* metselaar, *musə* muts, *nies* driftig, vgl. mnl. *nijtsch*, *ōdłstə* oudste, *plaesə* plaats, *plansoen* plantsoen, *poesŋ* poetsen, *roasvəgaerəgə* raadsvergadering, *rōsŋ* rotsen, *oo zukə* 'oogə *rōsŋ*, *en dan gōŋ ie mæŋ* zoo deur də *rōsŋ*, *deur zukə tunəls*, *skaesŋ* schaats, *uutsluusəl* uitsluitel, 's 'ærfs in de herfst.

Opm. 1: Het woord *gæsŋ* is niet duidelijk. Ik vat het op als gasten; vgl. AB een rappe, jonge gast (zie Van Dale). Schönfeld Wichers (Rijssen) geeft *gaste* jonge man, *de gaste* jongelui, smalend. Bij Bezoen, Draaijer, Sassen en Wanink heb ik het niet gevonden. In mijn stukje komt het vier maal voor in uiteenlopende spellingen: *gessn*, *gessen*, *gers'n* en *gersen*, dustwee maal met een *r*. Ik hoor zelf geen *r*, maar heb me afgevraagd of een andere afkomst mogelijk is en gedacht aan fra. *gars* jongen *engarce* meisje. Dauzat, Dict. Etym. geeft: *garce*, *fille*, *puis* 'fille de mauvaise vie' (XVIIe s.) *et terme d'injure*, wat wonderwel past bij het *smalend* van Schönfeld Wichers. In Genemuiden heeft het dit ongunstige nooit. Integendeel, *gæsŋ* eng*æsies* drukken dikwijls een zekere genegeheid uit en worden door ouders veel gebruikt voor *kiendərs*. Mijn vier gevallen, alle afkomstig van moeders zijn: *Roelie get ook met 'eur gessn ergens 'en - onze gessen gaan er vuule naar toe - zie woll'n met alle geweld zwarte maantels em, ja, vebeeld oe, zwarte maantels veur jonge gers'n* - (uit een advertentie Stadskoerier 15 okt. '64) *De gersen mun trouwens ook nog wat em. De deerns un maantel, en de drie jonges ook nog wat, een pekkien of broek'n kwiet et niet goed.* (Spelling van de schrijvers.)

Opm. 2: Genemuiden kent een woord *lies* niet stevig, zwak, *ən lies tēufeltien* een zwak tafeltje. Als dit het fri. *lyts* klein, is, behoort het bij 7c (zie § 27, g.)

8) syncope van *t*: in diminutiva van woorden op *-cht* en *-st*: *buchien* vgl. *bōcht*, *lichien* vgl. *licht*, *nichien* vgl. *nichtə*, *zæchies* vgl. *zachtə*; *kæsien* vgl. *kastə*, *kisien* vgl. *kistə*, *nōsien* vgl. *nōst* nest, *puusien* vgl. *poestə* puist, enz.; in ww. en znw. op *-chtŋ*: *dachŋ* dachten, *mōchŋ* mochten, *væchŋ* vechten, *vlæchŋ* vlechten, *vračhŋ* vrachten, *zōchŋ* zochten, enz. Bij oudere, voorzichtige sprekers hoort men de *t* nog dikwijls.

9) een prothetische *t* komt voor in: de veldnaam *Tag*, ontstaan uit *het Hag* (zie Overijssel, Deventer 1931, kaartje bl. 48). De officiële naam is nu *Tag*. In de Stadskoerier vermeldt een advertentie van het Gemeentebestuur: 'Het blijkt dat de belangstelling voor het huren van een volkstuintje op het Tag afneemt'. De straat die er naar toe leidt heet Tagsteeg. (Zie ook Veldnamen, bl. 82/83); in de uitdrukking: *ōp toekŋ zitŋ* gehurkt zitten, ontstaan uit: op de hoeken zitten, waar de *t* door assimilatie uit *d* is voortgekomen. (Zie § 81, Pluralia Tantum, opm. 2)

10) *k > n* in: *mənaerə* elkaar, *mənaandər* elkander;

11) *k* is bewaard gebleven in: *muskə* mus, *viskər* visser, soort- en eigennaam; bij de jongere generatie *visər*;

12) aferesis van *k* in: *nikn* knikken.

§ 4 Spiranten

In enige woorden heeft Genemuiden aan het woordbegin *f* waar het AB ook wel *v* zegt. Bij enkele woorden zou dat een voortzetting van oudere *f* kunnen zijn: *fals* vals, *fejlæg* veilig, *filt* vilt, *fiejoe:lə* viool, *fiejoe:lties* viooltjes, *fleeʳmuus* vleermuis, *flie:ʳbós* vlierstruik, *floe:rə* vloer, *foos* voos. Bij *fənejnæg* venijnig, *fielaa* villa, *fies* vies, *fitn* vitten, *foestəʳt* voetzoeker, is dit niet het geval. In *frijdəs* 's vrijdags, kan de oude genitief-s, zoals die in 'smoandəs 's maandags, 'swónzəs 's woensdags, voorkomt, een rol gespeeld hebben, want de niet verbogen vorm is *vrijdag* met *v*.

Owg. *w > f* in *ærftə* erwt en owg. *f > v* in *vlesə* fles.

Owg. *f* en *s* bleven bewaard in de telwoorden: *feeʳtæg*, *fuuftæg*, *sestæg*, *seumtæg*, maar werden stemhebbend in *vie:rə*, *vie:və*, *veeʳtienə*; in *vuuf*, *vuuftienə*, *zesə*, *zestienə* werd alleen de begin-cs. stemhebbend, evenals de begin-cs. van het tiental in de getallen van 41/49 en 51/59: *vie:ʳnveeʳtæg*, *vie:vmveeʳtæg*, *vie:ʳnvuuftæg*, *vie:vmvuuftæg*. In de getallen van 61/69 en 71/79 bleef de begin-cs. van het tiental stemloos: *zesnsestæg*, *zeumseumtæg*, enz.

Owg. *g*, *v* en *z* bleven (dikwijls vóór het restant van de oude slotvoocaal) bewaard in: *ploe:gə* ploeg, *veegə* veeg, *vie:gə* vijg, *vlie:gə* vlieg, *vraagə* vraag, *wie:gə* wieg, *wilgə* wilg, *zaegə* zaag; *doe:və* duif, *droe:və* druif, *gəloovə* geloof, *goavə* gave, *kloovə* kloof, *peuləvə* peluw, *raevə* raaf, *skaevə* schaaft, *skərvə* scherf, *skroe:və* schroef, *zalvə* zalf, *keuzə* keus, *kraanzə* krans.

Owg. *f* en *s* werden stemhebbend in: *kərvə* kerf, 'oe:və hoof, (*keezə-*) *vie:və* rasp, *roovə* roof (op wond), *schoovə* schoof, *stoovə* stooft; *beezə* bes, *bloazə* blaas, *buu:zə* bies, *deuzə* doos, *elzə* els (boom en priem) *gaanzə* gans, *keezə* kaas, *koe:zə* kies, *kreuzə* kroos, *meezə* mees, *neuzə* neus, *rejzə* reis, *roozə* roos, *spie:zə* spijs, *spónzə* spons, 'ulzə huls, *vreezə* vrees, *weezə* wees.

Ook werd *s > z* in: *leerzə* laars, *loozə* loods, *sjeezə* sjees, *soe:zə* soes, *təpoe:zə* tompoes.

ch > k in: *Krisjan* Christiaan, *kristələk* christelijk, *Kristəs* Christus, *suukərej* cichorei; maar blijft in *ærchief*, *chloor*, *chloorəform*, *chroom*;

g is bewaard in 'unæg honi(n)g;

s is bewaard in *besəm* bezem;

s > sj in: *kəsjet* corset, *sjet* sajete;

s > z in: *zəkə* sok;

sk is bewaard in: *skaemm* schamen, *skepmm* scheppen, *skip* schip, *skoop*

schaap, *skuu:rə* schuur, enz.; *baskaedəgt* beschadigd, *baskuut* beschuit, *ónbaskóft* onbeschoft, enz. [sʰ] komt niet voor; de *sk-* uitspraak in AB *sch*-woorden, zal de oorzaak zijn dat een schrijver in de Stadskoerier van 9-6-'66 *sch-* geeft voor *sk-*: Ongeveer een maand later werd..... een gedeelte van een *schelet* gevonden;

[ʃ] > s in: *māseeʳŋ* marcheren, *māsienə* machine, *sieliesalpeetər* chilisaltpeper, *sachərejənəg* chagrijnig, *sierurg* chirurg, *sienees* chinees;

[ʃ] > sj in: *sjampanjə* champagne, *sjef* chef, *sjəfeur* chauffeur;

[ʒ] > z in: *'aloozie* horloge, *gəvæzie* garage, *lækæzie* lekkage, *sen-trəfuu:zə* centrifuge, *stelaëzie* stellage.

f wordt gesyncopeerd in: *zeldə* zelfde, *zeləs* zelfs, *'t get van zeləs, van Dalsn* van Dalfsen; bij de jongere generaties hoort men de *f* wel; *g* wordt geassimileerd in: *daes* des daags, *overdag, frijdəs* 's vrijdags, *smidəs* 's middags, *smoandəs* 's maandags, *smōʳŋs* 's morgens, *sun-(d)əs* 's zondags. Bij de genitieven van de andere namen van dagen *dinjtəʳs* 's dinsdags, *swónzəs* 's woensdags, *dóndəʳs* 's donderdags, *soatəʳs* 's zaterdags, is de hele laatste syllabe tot (ə)s gereduceerd.

§ 5 Nasalen

Prothetische *n* komt voor in *Nachtəwæg, Nachtwæg* Achterweg. De ouderen spreken de ə nog uit, de jongeren maken het woord tweesyllabig, waardoor het volkomen onherkenbaar wordt; *nærm* arm (znw.), *gəncærm*t gearmd, *noomt* oven; ik hoorde: *de mie:stəbakəʳs 'em nów ən eelæktriesə noomt, ən enkəldə nõg ən turfoomt*, het simplex met *n*, het compositum zonder; *numər* emmer; *tównemər* touwevenaar;

n > l in: *Gæləmuun* Genemuiden;

n > ŋ in: *dinjtəʳdag* dinsdag;

n is bewaard in *ketŋ* ketting;

ŋ wordt gesyncopeerd in *məkie:ʳŋ* mankeren, *wat mekie:ʳt oe:*;

epenthetische *n* in *aləmoalŋt* allemaal, waarschijnlijk beïnvloed door *aləbejdŋt* allebei;

ŋ > g in van ww. afgeleide znw. op *-ing*, voor het merendeel abstracta: *anbəveeləgə* aanbeveling, *'æchtəgə* hechting, *'ærkenəgə* erkenning, *bə-dienəgə* kerkelijk avondmaal, *bəgrootəgə* begroting, *bəleedəgə* belediging, *bəlastəgə* belasting, *bəpoaləgə* bepaling, *bəskoejəgə* beschoeiing, *bəsteləgə* bestelling, *bəsteməgə* bestemming, *bətaeləgə* betaling, *bə-trekəgə* betrekking, *bəvaaləgə* bevalling, *bəvremdəgə* bevreemding, *bə-vòlkəgə* bevolking, *bəzendəgə* bezending, *bəzuu:kəgə* bezoeking, *die:-ləgə* deling, *'eləgə* helling, *ingeevəgə* ingeving, *inzetəgə* inzetting, *kòr-təgə* korting, *laedəgə* lading, *lejdəgə* leiding, *ligəgə* ligging, *lootəgə* loting, *luu:nəgə* leuning, *neerəgə* nering, *'dòldəgə* houding, *richtəgə* richting, *rikəgə* afrastering, *riləgə* rilling, *ruu:rəgə* roering, *skeerəgə* schering, *skejdəgə* scheiding, *skepəgə* schepping, *spuu:ləgə* spoeling,

speling, *streujgə* strooisel, *teerəgə* tering, *tentoonsteləgə* tentoonstelling, *tiedəgə* tijding, *toe:wie:zəgə* toewijzing, *uutvoe:rəgə* uitvoering, *vegaerəgə* vergadering, *vəgunəgə* vergunning, *vəkloarəgə* verklaring, *vərie:nəgə* vereniging, *vəskeunəgə* verschoning, *voe:rəgə* voering, *wae-tə'lejdəgə* waterleiding, *woonəgə* woning, *zendəgə* zending.

ŋ > ŋk in: *dɪŋk* ding, *gɪŋk* gónk *gʊŋk* ging, *kriŋk* kring, *riŋk* ring; in woorden op *-ling* en *-ring*: *bəroe:'liŋk* beroerling, *doeməliŋk* duimeling, *drenkəliŋk* drenkeling, *gie:təliŋk* gieteling, merel, *kraekəliŋk*, krakeling, *kweekəliŋk* kwekeling, *lee'liŋk* leerling, *vədóməliŋk* verdoemeling, *vənieməliŋk* bedrieger, gemeen ventje, *vərəkəliŋk* ellendeling, *weetə-riŋk* wetering; ook in eigennamen: *Bə'təliŋk* Berteling, *Richtəriŋk* Richtering, *Weetəriŋk* Wetering; alle in sterk- of zwak-betoonde syllaben; onbetoonde in *bókŋk* bokking.

ŋ(k) > k in: *bunzək* bunzing, *koonək* koning, *penək* penning; ook in eigennamen: *Benək* Bennink, *Buutək* Buitink, *Eedək* Edink, 'Eutək Heuting, *Ruu:rək* Ruurink enz., alle in onbetoonde syllaben.

§ 6 Liquiden

Genemuiden onderscheidt twee varianten van de *l*, evenals het Engels, dat voor vocaal de *clear l*, zoals in *land*, *life*, *look*, na vocaal, als slotmedeklinker of voor andere slotmedeklinker, de *dark l* uitspreekt, zoals in *fall*, *bold*. In G. komt de *donkere l* alleen voor in de groep *ððld*, *ððlt* uit oude *a, o, u + l + d of t*, zoals in *ððlt* oud, os. *ald*, 'ððlt hout, os. *holt*, *gððlt* goud, os. *guld-*. In zijn *Outline of English Phonetics* § 668, zegt Daniel Jones: 'The difference between 'clear' varieties of *l* and 'dark' varieties of *l* is simply a difference of vowel resonance. In clear varieties of *l* there is a raising of the front of the tongue in the direction of the hard palate, while in dark varieties there is a raising of the back of the tongue in the direction of the soft palate. In other words, clear *l*-sounds have the resonance of front vowels, whereas dark *l*-sounds have the resonance of back vowels.'

In het Engels treedt deze *dark l* in bovenvermelde positie op na alle klinkers, in G. alleen na de *ðð*. De bijzondere kwaliteit van deze klinker zal daarvan de oorzaak moeten zijn, want ik kan, na ernstig onderzoek, bij mijzelf geen verheffing van de achtertong constateren in de combinaties van de andere *gesloten en gemiddelde achterklinkers + d of t*, zoals in: 'oelt (de hond) huilt, *stoe:ldə* stoelde, *zoo stoe:ldə dat rie:t uut*, *zól't* zou het, *vəkoolt* verkoold, *bəpoalt* bepaald. Het G. *zððlt* zout, klinkt voor mij precies als het Eng. *salt* zout, als ik het verschil in *stem* tussen *z* en *s* buiten beschouwing laat. Ik geef hieronder alle woorden waarin deze *l* voorkomt: *bððltə* hout, *gððl(d)ŋ* gouden, *gððlt* goud, *kððldə* koude, *kððlt* koud, 'ððlŋ < 'ððldŋ houden, *ððlt* oud, *skððldəv* schouder, veerpont, *skððlt* schout (in een kinderspelletje zongen we:

dan za'k noar skòðltnðiendær goan, die: zal oe: de kòp òfsloan), smòðlt smout, stòðlt stout, vòðlda vrouw, vòðlŋ<vòðldŋ vrouwen, -wòðlt in plaatsnamen Ruunə'rwòðlt Ruinerwold, Stie:nwiekə'rwòðlt Steenwijkerwold, Wòðltər Wouter, zòðlt zout. Naast zòldər komt zòðldər voor, misschien onder invloed van òðldər, kòðldər, skòðldər.

Syncope van *l* in: *as* als, *aweer* alweer, *zókə*, *zukə* zulke; en in de contracties: *a'j* als je, *a'k* als ik, *a'w* als we, *we'js* wel eens.

Genemuiden maakt de *r* met de punt van de tong en mocht in mijn jeugd nogal eens graag de spot drijven met de scherpe Zwolse huig-*r*. Het spotrijmpje luidde dan: *brij, bötər en proemm, dat kunn də Zwòlsn niet noemm* brij, boter en pruimen, dat kunnen de Zwolsen niet zeggen, met *noemm* voor *nuu:mm* terwille van het rijm.

Vandeze dentale *r* komen varianten voor. Voor klinkers is het steeds de duidelijk gerolde klank. Ook als slotmedeklinker is hij gewoonlijk gerold, zij het dikwijls minder sterk. Hij komt in die positie na ongespannen klinker weinig voor: *bəv* bar, *dəv* daar, *pakaan*, *məv* maar, *döv* dor, *pöv* por, *sjöv* sjor, *sköv* schor, *gəknöv* geknor, en in *Köv* Cor; na gespannen klinker veelvuldiger, en naar ik meen te horen, iets zwakker. In zeer zwak betoonde woorden, na gespannen klinker, gaat hij dikwijls over in een vage *ə*.

Voor labiale en velare medeklinkers is de *r* eveneens duidelijk gerold. Hij wordt in deze positie dikwijls intervokalisch door het optreden van de svarabhakti-*ə*: *tur(ə)f* turf, *dur(ə)v*m durven, *döv(ə)p* dorp, *kəv(ə)kə* kerk, *bəv(ə)g*n bergen.

Voor dentale medeklinker, zowel na ongespannen als na gespannen klinker is de *r* uiterst zwak, of in het geheel niet te horen. Omdat hij echter zijn stempel heeft gedrukt op de voorafgaande klinker, heb ik hem in de spelling aangeduid met een iets verhoogde *r*. In onbetoonde syllaben, waar hij spoorloos verdwenen is, is hij ook in de spelling weggelaten: *gədien* gordijn, *gənie:lə* garnaal, *vəkie:ʀt* verkeerd.

Naar aanleiding van de spelling *wij waann* wij waren, vroeg ik de schrijver, een 42-jarige kokosmattenfabrikant, die zijn hele leven in G. heeft gewoond en van al mijn *schrijvers* het dialect het best weet weer te geven (wij correspondeerden in onze moedertaal): '*Eur ie doar 'ie:lemoale gien r meer in? Veur mij is tər verskil tussen dit waann en et Ollaanse waan en verwaand.*' Hij antwoordde: '*Dr is zeker verskil in klaank tussen et Ollaanse waan, verwaand en et Gellemedeger wij waann, mer een r eur ek er niet in, of miskien een iele zachte.*'

Dit is precies zo als ik het zelf hoor, de *r* is een zwakke, moeilijk te definiëren klank, of is niet meer hoorbaar, maar heeft de klinker gewijzigd. Het duidelijkst treedt dit aan het licht in de groepen *əv* < *ar*, *er*, en *öv* < *or*. Zonder uitzondering correspondeert AB *ar er* met

Genemuider *ær*, en *or* met *ör*. De naam *Kör* Cor(nelis), en de autonaam *Fo^rt* Ford (ook *Fö^rt*) laat ik hier buiten beschouwing. In de distributie der fonemen blijven de vakjes *ar* en *er* dus leeg. Na *i, u, ö*, komt *r* als slotmedeklinker niet voor, en *Kör* Cor is het enige geval van *ör*.

In de volgende opposities en daarmee ongeveer gelijk te stellen paren, veroorzaakt de *r* voor dentaal een verandering in de kleur van de klinker:

<i>stætien</i>	stadje	<i>stæ^rtien</i>	staartje
<i>pötien</i>	potje	<i>pö^rtien</i>	glasje port
<i>kösien</i>	kostje	<i>kö^rsien</i>	korstje
<i>butien</i>	botje	<i>flu^rtien</i>	scheutje
<i>Betien</i>	Betje	<i>Bæ^rtien</i>	Bertje
<i>gaetien</i>	gaatje	<i>alægæ^rtien</i>	allegaartje
<i>keel</i>	keel	<i>kee^rl</i>	kerel
<i>zwie:t</i>	zweet	<i>zwie:^rt</i>	zwiert
<i>beut</i>	boodt	<i>beu^rt</i>	beurt, tilt
<i>stuu:n</i>	steun	<i>stuu:^rn</i>	sturen
<i>bæ^usien</i>	baasje	<i>bæ^u^rsien</i>	baarsje
<i>noot</i>	nood	<i>noo^rt</i>	noord
<i>boas</i>	baas	<i>boa^rs</i>	baars
<i>voe:t</i>	voet	<i>voe:^rt</i>	voert

Misschien is het restant van de *r*, voor zo ver het aanwezig is, mede oorzaak, dat geen echte Genemuider zich zal vergissen in de opposities uit dit lijstje.

Syncope van *r* vindt plaats in onbetoonde syllaben voor medeklinker; *føn^uus* fornuis, *gæ^dien* gordijn, *gæⁿie:lə* garnaal, *kætⁱe:r* kwartier, *pæ^misⁱe* permissie, *pæs^es-vəbaal* proces-verbaal, *pæsⁱe*s precies, *pətoal* portaal, *væ^dienn^ɪ* verdienen, *vægeetⁿ* vergeten, *væ^lie:zⁿ* verliezen, enz.

In samenstellingen met *önder-* meen ik nog een zwakke *r* te horen: *öndæ^rlaegæ^r* onderlegger, *öndæ^rloagə* houten bodem van bedstee, *öndæ^rmelk* taptemelk, enz. Evenzo in *dinstæ^rdag* dinsdag, *dinstæ^rs* des dinsdags, *döndæ^rdag* donderdag, *döndæ^rs* des donderdags, *zoatæ^rdag* zaterdag, *soatæ^rs* des zaterdags. Bij een *schrijver* vind ik naast *donder-smörms 's zoatesmiddus*.

r > l in: *Kæ^rspəl* Kasper.

Behalve in het bovenvermelde *gæ^rsⁿ* naast *gæsⁿ* kinderen, vind ik bij een der *schrijvers* achtmaal een *r* in *kök^er^s* kokos; en ik hoor een *r*-geluid in de zojuist genoemde naam *Kæ^rspəl* Kasper, die voor mij precies zo klinkt als *kæ^rspəl* kerspel in Zwollerkerspel; in *mæ^rstⁿ* menigste en in *skörtəl* schotel. Ook in *gæ^rspəl* gesp meen ik soms een vage *r* te horen.

§ 7 Halfvocalen

De halfvocalen *w* en *j* zijn in klank gelijk aan die in het AB. Ze komen in G. zeer veelvuldig voor in samentrekkingen van persoonsvorm en vnw. zoals in: *bi'j* ben je, *ku'j* kun je, *bi'w* zijn we *ku'w* kunnen we enz.

wr > vr: *vrak* wrak, *vratə* wrat, *vreekn* wreken, *vrie:vm* wrijven, *vrinn* wringen, *vruu:tŋ* wroeten.

§ 8 Sonantische nasalen

Bij syncope van *ə* in de eindgroep *ən* treden verschijnselen van het sonantisch worden van nasalen, van assimilatie en geminatie op, die ik hier nader uiteen zal zetten.

A. Het sonantisch worden van nasalen

Na syncope van de *ə* in de eindgroep *ən* wordt *n* sonantisch na dentale medeklinker:

a) na één cons.: *'adŋ* hadden, *laedŋ* laden (ww.), *ludŋ* luiden van torenklok, *midŋ* midden, *tōdŋ* sjouwen, *waedŋ* waden, *wedŋ* wedden; *atŋ* aten, *bie:tŋ* bieten, *boe:tŋ* boeten, *gaetŋ* gaten, *petŋ* petten, *dasŋ* sjaals, *mesŋ* messen, *pasŋ* passen, *vōsŋ* vossen, *beezŋ* bessen, *boazŋ* bazen, *kie:zŋ* kiezen (ww.), *koe:zŋ* kiezen (znw.), *'aelŋ* halen, *pelŋ* pellen, *vilŋ* villen, *vuu:lŋ* voelen, *'eu'ŋ* horen, *gae'ŋ* garen (ww.), *goa'ŋ* garen (znw.), *poe'ŋ* peuren enz. (voor *laedŋ*, *waedŋ* zie ook § 8.d.).

b) na twee cons.: *pee'rdŋ* paarden, *rōldŋ* rolden, *wildŋ* wilden, *zeldŋ* zelden, *taptŋ* taptten, *paktŋ* pakten, *pestŋ* pesten, *skōftŋ* schoften, *falsŋ* valse, *dat bin falsŋ* dat zijn valse (bankbiljetten), *kipsŋ* onelegante, oude hoeden, *fōksŋ* slordig in elkaar naaien, *roomsŋ* Rooms Katholieken, *wunsŋ* wensen, *gaanzn* ganzen, *Belzn* Belgen, *lichtŋ* lichten, *geraemtŋ* geraamten, *tentŋ* tenten, *lentŋ* lengten. In de groepen *-chtŋ* en *-stŋ* gewoonlijk syncope of assimilatie van de *t*.

c) na drie cons.: *ærfdŋ* erfden, *wurgdŋ* wurgden, *ærftŋ* erwten, *slurptŋ* slurptten, *snurktŋ* snurkten, *galptŋ* schreeuwden, *brulftŋ* bruiloften, *melktŋ* melkten, *dōmstŋ* domsten, *wunstŋ* wensten, *'enstŋ* hengsten, *dreugstŋ* droogste. Na de liquide in deze groepen ontwikkelt zich dikwijls de svarabhakti-*ə*, *ærfədn*, *wurəgdŋ*, *meləktŋ*, enz.

B. Assimilatie van plaats tot sonantische *m* en *ŋ*

Assimilatie treedt op in de volgende gevallen:

a) in de groepen labiaal+*n* en velaar+*n*: 1) na één cons.: *lipm* lippen, *skubm* schubben, *blafm* blaffen, *blie:vm* blijven, *keukŋ* keuken, *lachŋ* lachen, *vraagŋ* vragen, *vrouwm* vrouwen. (Voor *-vm* en *gŋ* zie ook § 8.c.) 2) na twee cons.: *zwelgŋ* zwelgen, *melkŋ* melken, *'elpm* helpen, *ka(a)lvm* kalven, *laampm* lampen, *daankŋ* danken, *bærgŋ* bergen, *wærkŋ* werken, *dōrptm* dorpen, *durvm* durven. Na de liquide in deze groepen ontwikkelt zich dikwijls de svarabhakti-*ə*, *'eləpm*, *wærəkŋ*, enz.

C. Geminatie bij syncope van *ə* in *-ən*

- a) *n+n > nn*: *bin_n* binnen, *kun_n* kunnen, *tón_n* tonnen;
- b) na assimilatie van *n* aan voorafgaande *m* of *ŋ* ontstaat uit:
m+n > mm: *aamm* amen, *koomm* komen, *stemm* stemmen;
ŋ+n > nn: *'ann* hangen, *rin_n* ringen, *tón_n* tongen;
- c) nadat uit *-v+n* en *-g+n* na gespannen klinker door assimilatie van de *n* aan de voorafgaande medeklinker *v_n* en *g_n* zijn ontstaan, wordt op zijn beurt de voorafgaande spirant geassimileerd aan de nasaal:
v_n > m_n: *eev_n* > *eemm* even, *blie:v_n* > *bliemm* blijven, *draev_n* > *draemm* draven;
g_n > ŋ_n: *teeg_n* > *teenn* tegen, *draeg_n* > *draenn* dragen, *vroag_n* > *vroann* vragen (zie ook § 1, 5, 7 en § 10).
- d) in de groep *-d+n* na gespannen klinker, wordt de *d* dikwijls geassimileerd aan de *n* en ontstaat een gemaat:
besteed_n > *besteenn* besteden, *broad_n* > *broann* braden, *toe:verdan zól 'ie* (de rollade) *dan ies əbroann wō'ŋ*, *əleed_n* > *əleenn* geleden, *laed_n* > *laenn*, *road_n* > *roann* raden, *en nów maag ie roann wat ər met mien kiepəvoer gəbeu't is*, *waed_n* > *waenn* waden enz.
- e) in de groep *-nd+n* wordt de *d* meestal geassimileerd, zodat een gemaat ontstaat:
'aann handen, *baann* banden, *bienn* binden, *bunn* bonden (ww.), *gunn* gunden, *kenn* kenden, *kónn* konden, *laann* landen, *mónn* monden, *zie* (de kinderen) *krienn alə moalə slichtə mónn* ze krijgen allemaal een slecht gebit (van dat snoepen), *taann* tanden, *vienn* vinden, *wienn* winden;
- f) bij het ww. *weez_n* wezen wordt de *z* dikwijls geassimileerd aan de *n*. Ik noteerde bij mijn *schrijvers: now mut't weenn - dat kan best weenn - now kan't ook wel weenn - Dolf zól Dolf niet ween - de meener, die boer bleek te weenn*. Echter ook: *dat mag de lestə tied wel weez_n*. Het znw. *weez_n* wezen heeft steeds *z*.
- g) Voor *waa'ŋ* waren (ww.) schreven sommigen *waann* (zie § 6). Misschien speelt hier *'aann* hadden, een rol. Ik noteerde zowel: *wij 'aa'ŋ* als *wij 'aann* en *wij 'ad_n*.
Zie verder § 9 over geminatie in het algemeen.

§ 9 Geminatie

Of we onder geminatie altijd werkelijk verdubbeling moeten verstaan, betwifelijk. Ik zou liever spreken van verlenging, van lange medeklinkers, die naar omstandigheden hun lengte wijzigen van vrij lang tot zeer lang en, onbetoond, gereduceerd worden tot een normale korte medeklinker. De klemtoon en de lengte van de voorafgaande klinker spelen bij deze wisseling in kwantiteit een rol.

In de meeste der voorbeelden, die ik zal geven, staat het woord met 96

geminat in betoonde positie, zeer dikwijls achter aan de zin. In een zinnetje zoals: *dan muu'j ook mæv kunn* of: 'e'j dat van *midæg alæmoal' ævõnn*, hoor ik een veel langere medeklinker dan bijv. bij de geïnverteerde vorm van de 2e pers.: *dan kun ie dit wel krienn* of: *zoo van ie niks*. In een brief over een prijsvraag lees ik: *wij kunn'n hier wel een skoelmeester kriegen - wi-j hem in olde kraanten nog wel een paer stukkies in dialect stoon, die a-j wel kunn'n overschrieven*, maar: *netuurlijk kun ie alle ingezunden stukkies wel krieg'n* en: *koom ie nog wel ies in Gellemuun?* Dus *wij kunn'n*, (*ie*) *kunn'n*, maar *kun ie*, *koom ie*.

In *bonn* bonnen, *bienn* binden, *temm* temmen, *klumm* klommen, *krinn* kringen, *lan* lange (mv.praed.) hoor ik na de korte klinker een iets langere, gegemineerde medeklinker dan in de opposities met lange klinker: *boonn* bonen, *bie:nn* benen, *teemm* temen, *kluu:mm* kleumen, *krienn* krijgen, *laann* lagen (ww.)

De meeste gevallen van geminatie komen voor na syncope van *ə* in de eindgroep *ən*, dus vooral bij het meervoud der znw., bij stoffelijke bnw., bij de inf., het part.perf., bij de 2e pers.sing. en alle pers.pl. van praesens en praeteritum der ww. Het is echter geen kwestie van verbuiging of vervoeging, zoals *aamm* amen, 'aemm haven, *bin* binnen, *boom* boven, *lin* linnen, en eigennamen als *Steemm* Steven en *Joom* Joochem bewijzen.

Ook bij samentrekking van voorzetsel en lidwoord of voornaamwoord komt geminatie voor. Ik vond bij schrijver N: *een kiepokke in plaese vann mooie bungalow*; bij X: 't is ook al wel wat laete um'm (de rollade) op't vuur te zett'n. Zo zegt men: *zes en 'n a(a)lf - in 'n uu:r - in 'n oonnblik - an 'n aandər - ie: muun an 'n nijə - ik nam'm as ik oe: was - ik deu't um'm t' 'elpm*.

Bij woorden als: *anneemər* aannemer, *kiekkastə* woonwagen, *litteek* litteken, *rolloagə* rollaag, *sliepplaankə* slijpplank enz. meen ik soms ook een wat langere medeklinker te horen. Ik heb dat meestal aangegeven.

Een lange *tt* zoals Weijnen die in Driem. Bl. 1963, bl.93 voor Drente en Groningen signaleert, heb ik in G. niet gehoord.

Lange sonantische nasaal komt ook voor na niet-nasaal, zodat de verlenging hier niet ontstaan is door het samenkomen van twee nasalen. Misschien ligt de oorzaak in de kracht van de nasale explosie. Ik noemde bij mijn *schrijvers*: *betaelnn* betalen, *boaznn* bazen, *deinknn* denken, *kieknn* kijken, *wietnn* weten, *wolnn* wilden, *zitnn* zitten, in deze spelling.

De meervouden van de volgende znw. hebben eveneens *nn*:

a. znw. die eindigen op een klinker: *keukeunn*; *knie: knie:nn*; *koe: koenn*; *skoee: skoenn*; *sproa sproann*; *tie: tie:nn*; *vloo vloonn*;

b. znw. waarin een *d* gesyncopeerd is, hetzij in het enk., hetzij in het

meerv.: *lae laenn; pat paenn; slie: slie:nn, snee sneenn; spae spaenn; stee steenn; tree treenn.*

Ik vond in Leopold, S.t.W.I, bl.576, r.14 en 19 *koenen* koeien, geschreven door een oud-Genemuider over Genemuiden. Ik trof dezelfde vorm ook aan bij Nagge (die in Twello geboren en getogen was) H.v.O. II, 378: 'Want vele minschen, coenen, peerden sijn verdroncken.' Ik betwijfel of deze spelling ook de juiste uitspraak weergeeft, vooral wat Genemuiden betreft, dat als mv. van *keu* varken *keunn*, *sproa* spreekw *sproann*, *vloo* vlo *vloonn* heeft, waarbij niemand aan tussenvormen als *keunen*, *sproanen*, *vloonen* zal denken, al zijn ze theoretisch mogelijk, zoals AB *schoenen*, *tenen* bewijzen. Ik neem dan ook aan, dat het meervoud van *koe:* koe, *skoe:* schoen, *knie:* knie en *tie:* teen, in G. nooit *koenen*, *skoenen*, *knie:nen* en *tie:nen* is geweest, maar *koenn*, *skoenn*, *knie:nn* en *tie:nn*, zoals ook *skoe:* en *tie:* in het enk. nooit de *n* hebben aangenomen; maar bij gebrek aan oudere documenten kan ik het niet bewijzen.

In zijn artikel in Driem. Bl. 1963 bl.93 vv. betreft Weijnen het, zo meen ik uit zijn woorden op te maken, dat er aan geminatie in Nederland weinig aandacht is besteed. Ik zal daarom van de geminaten: *mm*, *nn* en *nn* na elke klinker waar achter ze voorkomen een voorbeeld geven:

<i>i</i>	<i>klimm</i>	klimmen	<i>binn</i>	binnen	<i>zinn</i>	zingen
<i>u</i>	<i>klumm</i>	klommen	<i>kunn</i>	kunnen	<i>zunn</i>	zongen
<i>e</i>	<i>temm</i>	temmen	<i>kenn</i>	kennen	<i>brenn</i>	brenghen
<i>ö</i>	<i>zwömm</i>	zwommen	-	-	<i>'önn</i>	hingen
<i>ó</i>	<i>sómm</i>	sommen	<i>bónn</i>	bonnen	<i>lónn</i>	longen
<i>a</i>	<i>vlaamm</i>	vlammen	<i>pann</i>	pannen	<i>wann</i>	wangen
<i>æ</i>	-	-	<i>spænn</i>	spannen	-	-
<i>ie</i>	<i>riemm</i>	riemen	<i>bienn</i>	binden	-	-
<i>ie:</i>	<i>lie:mm</i>	lijmen	<i>bie:nn</i>	benen	<i>vlie:nn</i>	vliegen
<i>uu</i>	<i>pluumm</i>	pluimen	<i>tuunn</i>	tuinen	-	-
<i>uu:</i>	<i>nuu:mm</i>	noemen	<i>tuu:nn</i>	tonen	<i>buu:nn</i>	buigen
<i>oe</i>	<i>proemm</i>	pruimen	<i>skoenn</i>	schoenen	-	-
<i>oe:</i>	<i>'oe:mm</i>	behoeven	<i>boe:nn</i>	boenen	<i>zoe:nn</i>	zuigen
<i>ee</i>	<i>neemm</i>	nemen	<i>speenn</i>	fopspenen	<i>weenn</i>	wegen
<i>eu</i>	<i>zeumm</i>	zomen	<i>speunn</i>	tepels(koe)	<i>deunn</i>	deugen
<i>oo</i>	<i>koomm</i>	komen	<i>boonn</i>	bonen	<i>oonn</i>	ogen
<i>oa</i>	<i>kroamm</i>	kramen	<i>koann</i>	kaantjes	<i>vroann</i>	vragen
<i>aa</i>	<i>kwaamm</i>	kwamen	<i>'aann</i>	handen	<i>zaann</i>	zagen
						(ww.praet.)
<i>ae</i>	<i>raemm</i>	ramen	<i>baenn</i>	banen	<i>daenn</i>	dagen
						(znw.)

Ik laat hier alle gevallen van geminatie, die ik bij mijn *schrijvers* vond, volgen in hun eigen spelling, en in de volgorde zoals ik ze in hun stukjes aantrof:

't Is deink al meer as sestig joar *eleenn*; ja, ek gleuve dat et op de kop of vievmsestig joar *eleenn* is; aaj bij ons in 't petoal *kwamm*; dan adden ze eur wel weer kloar ekreegn, dat *aann* ze; wij *aann* koffie edrunken; toe aaw de koffie op *aann*; wij *aann* twie kiepm; wij *koomm* bij 't kiepökkien; door leut ek mij fel veurzechtig op de *knîenn* zakken; toe aakeem*m* ewacht adde; now mut 't *weenn*; en toe, draem*m*, zo hert aaw *kon*ui** noar uus; alle meinsen in de Benteman *kwamm* buten; toe aaw bij dokter Bax veur 't huus *waann*; kan de dokter niet astoeblijf *eemm* elpen; dat is now al weer vievmsestig joar *eleenn*; aj't niet gleumm dan kan 'k oe de lieksee nog wel loaten zien; met de biestemerik was 't al *begunn* te vriezn; alle mörns *stonn* de bloem*m* weer dekke op de glaezn; de boaz*nn* *aann* de zolders tuut an de kattedeukel toe vol; de börgers die *aann* nog wel turf, want die *deenn* s'erft altied turf op mer dat *konn* wij niet betael*nn*; dan muuj der mer op rekenn; gelukkig is 't niet zo verre *ekoomm*; in februari is 't *begunn* te deujen; de Blokzielegers waarn weer *ekoomm*; wij *aann* de boel een bietien an de kaant emaeht; met iene aaw door *waann*; zo'k vlieng aaw *deunn*; toe kwamp onz Erm te vaaln over een rietstengel en ekke boom*m* op um; wij meukn 't aaw weer in de *bienn'* kwaam; en muu aaw *waann*; toe aaw wat uuterust *waann*; now maeke wij 'taaw noar uus *koomm*; wat zuln ze kiek*nn* aaw door met zo'n dekke gaanze ankoomm; toe ew't mer overegeem*m*; dat kank zelf ook wel verdienn; toe aw tuus kwaamm; zie dacht netuurlijk 't aaw der niet eerlijk anekoomm waarn; wi-j *stonn* al laank en bried buut'n; en ebie 't erte ies in de balg 't aai weer met gaanzn tuus *koomm*; dan muujdoar toch de tied ies veur neem*m*; die is um zo te zaeng vuuf-tig joor *eleenn* bliem*m* steekn; de boern löten de koenn lös; toe as de boern weg *waann* löte wij ze d'r weer uut; die zalve is uutevunn deur iene Paracelsus; aaj der goed an toekoomm; aaj een keer *koomm*; dat ebik ondervunn; de miesten die as weevm *kunn*, die *kunn* deur mekaere ook wel goed met de skuppe ummegoan; oe ak deur al die rompslomp en *ekoomm* bin; zie adde troann in d'oogen; van 't beroo zal ook wel niks *koomm*; ik bin dan ook beslaeng op 't ies *ekoomm*; ik stonæ nog gawer weer op stroate as da'k er in *ekoomm* was; ik ginge met lood in de skoenn op uus an; de minsen bin der allemoal 'of *ekoomm*; doar za'k nota van neem*m*, as ie 't niet opneem*m*; ik kan z'oe met naeme en toenaeme opnuumm; zonder de Gellemudeger erbeiders *koomm* de Zuderzeewerkn nooit kloar; d'r *stonn* der wel tiene in 't pad; toe wij terugge kwaamm; allemoale klongels koopm die a'j in Gellemuun ook wel krieng*kunn*; zo loatn eur de meinsen bij de *bienn* neem*m*; die gingg mij doar 'Asselder skoapekuukies aeln; ik wil oe die iele siele niet op-

nuumm; die ier al joarn met negosie koomm; zol die man soms dood weenn; met de grote koffer zal ze de spuln wel kunn oln; zie wil zovuule meugelijk meeneemm; over een paer slechte zaandweggies kwaamm ze bij de boerderije; en zee dat ze de spuln wel uut konn pakng; achter et gedien stonn twie bedn; dat de wécé op de deele was en doar ook een kraene mos zitnn; eerappels en sloa konn ze bij de boer krieng; de pann dieder stonn mos ze ook nog skone maekn; de kienders mosn toch ook ies een keer zwemm; de kienders mosn binn bliem en begonnn te vechng; ij zee dat zie over een zoemeruussien begönn was; umda 'knog noar 't binnlaand mos; now maag ie roann wat er met mien kiepevoer gebeurd is; uut et binnlaand kwam mij een vrachtwaeg'n teeg'n; 't was net a'j in ien' oogopslag konn zien; achter in 't binnlaand; de deerne vól der of, de nijlons kepot en de knien'n flink 'eschaefd; de oldere jonge die achterop zat kon 'um nog zon bietien in de bien'n oll'n; ik adde in de beide aann 't zelde nommer; wat zoln de meinsn wel deinknn; ie wietnn wel, met zo'n paer grote kruln dr veur an; ek dachte 't as 't nog zûverder was as miennde.

Dit zijn de spellingen die aan de bedoeling van de schrijvers geen twijfel overlaten. Maar daarnaast zijn er nog tal van andere pogingen om geminaten in de spelling tot uitdrukking te brengen, die voor mij een even duidelijke taal spreken, bijv.: koom'n, remm'n, geem'n, overdreem'n, aankoom'n, eem'n, angn, ging'n, vang'n, waar de schrijver nog niet de moed heeft mm, ngg, ngng te schrijven of niet weet hoe hij er mee aan moet.

Eenmaal zei een spreekster: *die man kan nog een boom uməsloan, as ie anklapgef dan lig 'ie umə. Dat bin gien boomún, gien dikη. Hier dus boomún voor dikə boomη.*

Ik herhaal, dat al deze voorbeelden gegeven zijn in de spelling van de Schrijvers. Spellinge met *h* en *sch*, en andere afwijkingen van mijn klankbeschrijvingen, betekenen niet noodzakelijkerwijs, dat zij ze bij het spreken realiseren.

In de klankleer heb ik losse woorden, zoals bijv. *bienn* binden, *koomm* komen, *'ann* hangen, aangegeven met lange sonantische slotmedeklinker. Ik wil er hier echter met nadruk op wijzen, dat dit alleen geldt voor betoonde uitspraak. In niet-betoonde positie, dikwijls bij inversie, vooral als het volgende woord sterk betoonde is of begint met een klinker, komt de korte, niet-sonantische consonant voor, zoals in het begin van deze paragraaf reeds met de voorbeelden *kun ie, koom ie* is aangegeven. In de bandopnamen hoor ik korte *n* in bijv. *deun zə deden ze, vele malen bij spr.F. Bij spr.C hoor ik in niet geïnverteerde vormen: zie: kun gien vólk krie:nn, zie: biedη fee^vtəg guldn en zie: kun zə nõg niet krie:nn.*

Wanneer echter de geminaat ontstaan is uit *nd(ə)n* zoals in *kõnn* kon-
100

den, *stónn* stonden, komt hij ook voor in zwakbetoonde positie. In de hierboven vermelde spellingen vind ik: *alle mörms stonn de bloemm weer dekke op de glaezn - mer dat konn wij niet betaelnn - achter et gedien stonn twie bēdn - eerappels en sloa konn ze bij de boer krieng*. Als bevestiging hiervan hoor ik in de bandopnamen, bij spr. A: *dankónn də burgers* en bij spr. F.: *mær die: kónn zə gaw maekn*.

Het ww. 'em hebben, gewoonlijk zwak betoond, heb ik steeds met één m gespeld.

In verkleinwoorden zoals *eemties* (vgl. *eemm*) eventjes, *èumtien* < *èüvantien*, avondje, *Jeumpien*, *Joompien* (vgl. *Joomm* Joochem), hoor ik één korte medeklinker. Ook in *saems*, *saemt* samen, *zeumtienə* zeventien (vgl. *zeumm* zeven), *oamt* < *oavnt* avond, hoor ik niet de lange cons. van *kóm* komen, *koom* komen, *damm* dammen. Hoofdzakelijk in eindpositie in betoonde woorden komt de zeer lange medeklinker voor.

§ 10 Assimilatie

b > p in *anslipm* aanslibben, *doe sliptə dat an - deurdat dat ansliptə - die grónt is deur anslipm* 'oogər əwöʀn.

b > m in 'em < 'ebm hebben

ld > l in *peləgæʀstə* gepelde gerst (zie ook § 3.6: *deurkelt* enz.)

f > m in *elmdə* elf(de) *twaelmdə* twaalf(de),

f > s in *roes(ə)l* < *roefsəl*, bovenstuk van klomp, *sties(ə)l* stijfseel

t > f in *gro(e)faejər* grootvader

t > p in *grópmoejər* grootmoeder

[X] > m in *Joomm* Joochem

gn > gn > m in *Kraamburg* Kraggenburg

k > l in *zaldoe:k* zakdoek

n > ŋ in 'ærlinçhien hermelijntje, *dinstəʀdag* dinsdag;

ŋk > ŋ in diminutiva van woorden op *-inç*: *dinç dinçhien* enz.

mt > mp in: 'emp hemd, *kump* komt, *nemp* neemt; het praet. *kwamp* kwam sluit zich bij het praes. aan. In andere woorden blijft *mt*: *damt* damt, *kemt* kamt (met fijne kam), *remt* remt, *vremt* vreemd, *zwemt* zweemt.

De in § 8C. vermelde assimilatie van *-vən*, *-gən* tot *vm*, *gn* zoals in *blie:vm* blijven, *vroagn* vragen, en van *-zn* < *zən* in *weezn* zijn, hoort men alleen bij oudere, bedaarde sprekers. Ik noteerde bij hen: *baleevm* beleven, *bəskreevm* beschreven, *geevm* geven, *leevm* leven, *zie*: 'oe:vm *niks tə vroagn*, *opəskreevm* opgeschreven, *onzə Steevm* onze Steven, *əstörvm* gestorven, 's *oavms* en 's *smörgns* 's avonds en 's morgens, *zeevm* zeven, *weezn* wezen (ww.), *vroagn* vragen, *vəkoopəgn* verkopeningen, *graevm* graven, maar ook: 'oe:mm hoeven (ww.), *bleevm* bleven, *zeumm* zeven.

Assimilatie van stem komt voor in verbogen vormen en afleidingen van znw., vnw. en bnw.:

f > v in: *lie:f* lijf *lie:vm*, *stie:f* stijf *stie:vər*, *stie:vm* stijven, *brie:f* brief
brie:vm, *die:f* dief *die:vm*, *lie:f* lief *lie:vər*, *troef* troef *troe:vm*, *stroef*
stroef stroe:vər;

[X] > g in: *dag* dag *daegn*, *slag* slag *slaegn*, *wæg* weg *weegn* enz. *vróg*
vroeg vrógər;

s > z in: *glas* glas *glaezn*, *fies* vies *fie:zər*, *gries* grijs *grie:zər*, *ies*
ijs ie:zəl ijzel, *pries* prijs *prie:zn*, *wies* wijs *wie:zər*, *bloes* blouse
bloe:zn, *broes* schuim *broe:zn* (ww.), *ons* ons *onzə*, *fənuus* fornuis *fə-*
nuu:zn, *kruus* kruis *kruu:zn*, *luus* luis *luu:zn*, *muus* muis *muu:zn*, *pluus*
pluis pluu:zn, *shuus* sluis *shuu:zn*, *'uus* huis *'uu:zn*.

Het ww. *kruisen* behoudt blijkbaar zijn korte *uu*: (*zie*) *kruuste vlak*
veur de vrachtwaeg'n en veur mi-j langes (spelling van de schrijver).

De stemloze medeklinker blijft behouden in verkleinwoorden: *dæchien*
dagje, *liefien* lijfje, *brie:fien* briefje, *boefien* boefje, *bloesien* blouse,
muusien muisje.

§ 11 De Sandhi-assimilaties

Bij dit onderzoek heb ik mijn bevindingen getoetst aan wat Cohen, Ebeling, Eringa, Fokkema en van Holk zeggen in § 16 van hun *Fonologie van het Nederlands*: 1. 'v en z worden geassimileerd door een voorafgaande stemloze consonant, en 2. b en d veranderen door assimilatie een voorafgaande stemloze consonant, behalve wanneer de d het eerste foneem van een lidwoord, aanw.vnw. of een van een andere groep van veel voorkomende woorden is, zoals *dan*, in welk laatste geval de assimilatie naar verkiezing progressief of regressief kan zijn.'

Bij de bovengenoemde v en z zou ik voor Genemuiden ook de g willen voegen. Bovengenoemde heren verklaren dat de g aan het begin van een woord bijna steeds stemloos is. Ook in Eijkman: *Phonetiek van het Nederlands* vind ik, bl. 101: 'De beste uitspraak van g wordt geacht: a. initiaal: *gaan*; na pauze: stemloos, maar los, dus [\dot{v} + a.n]. Sommigen maken hem, althans gedeeltelijk, stemhebbend onder invloed van de spelling.' In dit opzicht wijkt Genemuiden af van het AB, want ik hoor initiaal een stemhebbende g.

Wat nu de sandhi-assimilatie van g, v en z betreft, meen ik, bij het beluisteren van mijn bandopnamen te constateren, dat deze klanken door een voorafgaande stemloze consonant worden beïnvloed, maar dat ze niet altijd geheel stemloos worden. Ik aarzel vooral bij de v, maar toch ook wel bij de g en z in vele gevallen, en vraag me af, wat hoor ik nu: *ch* (welk teken ik hier gemakshalve gebruik voor stemloze g), *f*, *s* of *g*, *v*, *z*? Zou het kunnen zijn dat hier, evenals in het Engels bij initiale v en z, de stemspleet zich geleidelijk vernauwt gedurende de formatie van deze klanken, zodat de aanvankelijk stemloze *ch*, *f*, *s* aan het einde van hun bestaan stemhebbend zijn geworden en aansluiten bij de vol-
102

gende klinker? Bij het beluisteren van mijn opnamen verkeer ik herhaaldelijk in het onzekere of de spreker zegt: *ópsiendər* of *ópziendər*, *net as frógər* of *net as vrógər*, *niet fóldoende* of *niet vóldoendə*, *wærk feur* of *wærk veur*.

Op bl.55 van zijn *English Sounds* zegt Kruisinga: 'the glottis does not begin to put itself in the position for voice till the narrowing has been formed; thus English *v* en *z* are formed in *veal* and *zeal*. This is analogous to the gradual beginning of vowels.'

Deze paragraaf kwam bij me op, bij het horen van bovengenoemde gevallen. Er zou dan in sommige gevallen slecht een partiële '*devo-calisation*' plaats vinden. Met dit voorbehoud geef ik dan de volgende gevallen uit mijn opnamen; met mijn excuses voor de afschuwelijke spellingen *ch*, waarmee ik alleen hoop de zaak duidelijk voor te stellen:

a. *g > ch*: *ik 'ep chien sent - wat chelt - ik choa - is chawoon*

b. *v > f*: *broot feur koopm - stuu:vəʳs feur - 'alf fie:rə - die: 'ef frógər - óf fan - ik fienə*;

c. *z > s*: '*t sal wel - 't seldə gelt - dan kump sə - dan kump s' ie:r an - ópsichtər - ópsiendər - niet soo òòlt - ik saegə - as sə leeʳŋ wildŋ - die: is siek*.

Bij de sandhi vóór *b* en *d* ondervond ik dezelfde moeilijkheden als hierboven vermeld, maar kreeg daarbij steun van bovengenoemde schrijvers van Fonologie van het Nederlands, wanneer zij zeggen: 'behalve wanneer de *d* het eerste foneem van een lidw., aanw.vnw. etc. is.' Ik meende in mijn opnamen de volgende gevallen te beluisteren: *óp tə pədaalŋ - toe: leup tat - wat wöʳt tat - toe: stónt toar - goojt tan - met tə rógə - met tə boot - met tə beuties*; maar ook: *uud Duuslaant - dad deunn də kiendəʳs - dad die: toe: al*.

De *n* wordt zowel progressief als regressief sterk beïnvloed door voorafgaande of volgende velaar, in mindere mate door een labiaal. Vooral het lidw. *ən* in zijn sterkst gereduceerde vorm 'n wordt veelvuldig aan zijn omgeving geassimileerd.

a. *n > ŋ*, progressief: *wij 'em ook 'ŋ afəkoat əneumm - ik wil ook 'ŋ joar də mie:nt' 'em - die: 'adŋ nòg 'ŋ burgərræcht - doar is ook 'ŋ boe:l rie:t - doar kump 'ət ook 'ŋ 'oop vandoan*; regressief: het pers.vnw. *ik* in zijn gereduceerde vorm 'k veroorzaakt assimilatie in de contracties: *kaŋ 'k*, *kón'k*, *biŋ'k*; eigenaardige combinaties zijn: *aŋchie:l niet*, *aŋchie:s niet*, in 't geheel niet; de voorvoegsels *aan-*, *in-*, *ón-*, worden *a(a)ŋ-*, *iŋ-*, *óŋ-*, in: *aangəwasŋ vet - aangəslipt laant - as sə met də bók ankwaamm - iŋ-geemm - óngəliek - óngədəept - óngətròwt*; 'en (=heen) wordt *en*: *loa'k dər mæc ies 'engoan - dan muu'w 'engoan en zaegŋ*; verder *ŋ* in: *gien kookes - dər lig 'ŋ koart' óp - 'əŋ gəwicht - 'əŋ klejn veuʳbeelt - iŋ Kaampm - stie:nŋ eŋ kookəs - niet zón grootə boe:l*;

b. *n > m*, progressief: *um 'm aandər joar*; regressief: *oo, dat was zó'm*

makələkə stoe:l - dan lag tər am bulties - dam mós ie - in zó'm bak - əm boe:r im Mastəbroek. Spreker G. die langzaam, weloverwogen sprak, assimileerde weinig. Hij zei duidelijk: nòg ən óngəveer - in bətrəkiŋ - ən mejsien - ən geldələkə tagəmoetkoomiŋ - 't mós veu'zichtəg an gə-beu'n - dər meer grös in giŋ gruuŋ; echter aangəslipt laant - in kwaa- lietejt - ook 'ŋ vak. Spreker A. voor wiens rekening veel van de hierboven gegeven voorbeelden komen, waarschijnlijk omdat zijn bandopname verreweg de langste van alle is (+ 45 minuten), leverde me ook drie gevallen waarin, na een geminaat, geen assimilatie plaats vond: in 'ŋ grootə bók - van 'ŋ burgər - də burgə's kónŋ koomŋ, waar de lange ŋ blijkbaar zijn invloed doet gelden; hij gaf me ook nog één geval zonder assimilatie na t: met 'ŋ kòpəl vòlk, waar de invloed van de t blijkbaar groter is dan die van de k.

Vóór liquiden, nasalen en semi-vocalen heb ik geen sandhi-verschijnselen kunnen ontdekken. Ik geef enkele voorbeelden van wat ik optekende: *dat leup - loat 'ət laant mər mooj weezŋ - dat rie:t - dat blatrie:t - ik reekənə - ook reegəlmoatəg və'pacht - dat is mər pətət eetŋ - nów kó'w 't ies mooj liek maekŋ - mach niet - 't is nów zoo - dat is nów niet meer - 'n 'alfjoar - kóm óp jónəs - 'alfweezŋ - ies weer - is wel - tòch wel - ik 'ep wel enz.*

Intervocalisch worden finale *f, ch, s* meestal stemhebbend. Ik noteerde: a. *f > v*: *ðv'aelt - ðvəbreukŋ - ðvəloopŋ - ðvədoan - ðv ambəsteenn - 'n dag ðv achtə - vuuv 'ónda't - vuuvuu:r - die: 'ev ook - die: 'at sə zelv əzet - 'ij 'ev oovər d' 'ónda't bundər - die: 'ev 'əm bəzee't - zelv ook - vrógər zal't wel wejdəgraav əwest 'em - 'ij gav ónz' 'Ærm 'ŋ klap an də kòp - ðv óns leemŋ dər van ðv'òŋ.*

b. *ch > g*: *die: 'adŋ ən goejə dag' ejn - nòg an toe: - die: krig ən sleutəl - nòg an 't wærk - wægəgraeft - nòg altiet - 'n dag of tienə - dan lig ie (=je);*

c. *s > z*: *waz altiet - waz 'ie:r - waz ook - óp 'uuz an - iz aləmoalə - doe:'z ik əv kwam - doar as chien gaetiez in zitŋ - lazəpəraat - dan waz 'Olaant fól - 'ət iz ónstoan - toe: az ónz' 'Ærm - deur zukə tunəlz 'en - dər lanəz əzet - 'e'w'm brie:v əskreevŋ.*

Er doen zich hier echter interessante verschillen voor. Bij inversie van S. en Vf. wordt het pers.vnw. 3e pers. enk. masc. 'ij gereduceerd tot 'ie, en dus gelijk aan dat van de 2e pers. ie. Voor dit 'ie van de 3e pers. nu, blijft de stemloze cs. steeds behouden: *toe: zəch 'ie - dan lich 'ie - doe: 'ef'ie - dan trəf'ie - toe: gaf 'ie - doe: is 'ie - toe: was 'ie - dan mós 'ie enz.* Maar bij ie, 2e pers. hoort men de stemhebbende cs.: *dan lig ie - wat zaeg ie - dan maag ie - dan vroag ie - dan bloaz ie - dan valie:z ie - dan 'oe:v ie - dan geev ie enz.*

In beide gevallen blijft de klank van de niet-geinverteerde vorm behouden:

'ij lich	dan lich 'ie	ie: lig η	dan lig ie
'ij zwich	dan zwich 'ie	ie: zwie:g η	dan zwie:g ie
'ij mach	dan mach 'ie	ie: maag η	dan maag ie
'ij kös	dan kös 'ie	ie: kie:zn	dan kie:z ie
'ij blös	dan blös 'ie	ie: bloaz η	dan bloaz ie
'ij gef	dan gef 'ie	ie: geev η	dan geev ie
'ij skrif	dan skrif 'ie	ie: skrie:v η	dan skrie:v ie enz.

Ook na *as* en *öf* treedt dit verschil op: *as 'ie* - *öf'ie* tegenover *az ie* - *övie*. Hier is van invloed van een niet-geinverteerde vorm geen sprake, zodat het aan de *ie*'s moet liggen. Ik zie twee mogelijkheden: a. de klemtoon: '*ie* is steeds onbetoond, *ie*(:) wordt betoond en onbetoond gebruikt; b. '*ie* gaat terug op ouder *hî*, *hê*, begon dus stemloos; *ie*(:) komt, vermoedelijk via *jie*, van ouder *gî*, en begon stemhebbend. Maar ik geef mijn mening graag voor een betere.

Vóór *ik* vind ik eveneens verschillen, gelijk aan de hierboven vermelde:

<i>ik dachə</i>	toe: dach <i>ik</i>	<i>ik ligə</i>	dan lig <i>ik</i>
<i>ik mafə</i>	dan maf <i>ik</i>	<i>ik 'oevə</i>	dan 'oe:v <i>ik</i>
<i>ik wasə mij</i>	dan was <i>ik mij</i>	<i>ik bloazə</i>	dan bloaz <i>ik</i> , enz.

Bij inversie blijft hier de *cs.* uit de niet-geinverteerde vorm behouden. Hier zal misschien ook van invloed zijn, dat de *cs.* in de niet-geinverteerde vormen al intervocalisch was.

Bij het praet. van *weez η* hebben de geinverteerde vormen *z: was ik*. Ook *as* en *öf* krijgen stemhebbende *cs.* vóór *ik*: *az ik*, *öv ik*.

De klemtoon kan in vele gevallen een rol spelen bij deze sandhi-assimilaties, maar lang niet altijd is dit het geval. Of bijv. in de laatste gevallen *ik* betoond is of niet, het is *waz ik* en *waz ək*, *öv ik* en *öv ək*.

Behalve in deze paragrafen heb ik de sandhi-assimilaties niet in de tekst aangegeven.

HET VOCALISME

§ 12

De klanken zijn fonologisch behandeld; zo nu en dan is ook aan kleine fonetische verschillen aandacht besteed.

Om de niet taalkundig-technische lezer enig houvast te geven, is de dialect-klank telkens vergeleken met het AB. Maar, ook dit heeft geen vaste klankwaarden. De *aa* van *taak* bijv. varieert van *ae* tot *oa*, gaat althans in de richting van de laatste, zoals bij verschillende, waaronder zeer hooggeplaatste, sprekers voor radio en T.V. valt te beluisteren. Ik moet dus de lezer waarschuwen voor het gevaar, dat voortvloeit uit deze vergelijking met onvaste waarden. Hij geve er zich rekenschap van welke *aa*, *ee*, *oo*, *a*, *e*, *o* enz. hij zelf gebruikt, en of deze overeenkomt met de algemeen gangbare.

Ik ben steeds uitgegaan van de klank zoals ik die ken uit mijn jonge jaren in de eerste twee decennia van deze eeuw, maar zal de veranderingen, die ik sindsdien heb geconstateerd, telkens vermelden. Ik heb bij elk woord, dat als voorbeeld van een klank gegeven is, de afkomst in het oud-west Germaans of het Gotisch nagegaan; waar mijn woordenboeken twijfel uitspreken is het woord vermeld in de rubriek 'Verder in.'

De spelling is hierboven reeds uiteengezet. Alvorens aan de afzonderlijke klinkers en tweeklanken te beginnen, wil ik van enkele klanken, die niet in het AB en soms ook niet in de naburige streken voorkomen, een korte verklaring geven.

1. Genemuiden onderscheidt scherp de doffe δ van de heldere δ . Wanneer bij de verkleinwoorden *umlaut* optreedt, en dat is meestal het geval, wordt $\delta > u$ en $\delta > \ddot{o}$. Dus:

<i>bōlā</i>	stier	<i>bulāchien</i>	<i>bōlā</i>	brood	<i>bōlāchien</i>
<i>bōt</i>	bot	<i>butien</i>	<i>pōt</i>	pot	<i>pōtien</i>
<i>slōk</i>	slok	<i>slukien</i>	<i>stōk</i>	stok	<i>stōkien</i>

2. \ddot{a} Kloeke, Taall. N.O.Prov. bl.32 midden, zegt: 'Al met al moeten we de diagnose stellen, dat de \ddot{a} een stervend foneem is'. In G. is hij nog springlevend. Hij komt voor:

a. als lijnrechte afstammeling van oud-west Germ. *a*, zoals in 'ælstar halster, *spænn* spannen, *vætn* vatten. Voor meerdere voorbeelden zie § 21.a;

b. als *umlaut* van oude *a* in tal van verkleinwoorden;

c. vóór *r(+cs.)*, zowel uit *e* als *a*: *kærkə* kerk, *ærkə* ark, enz. vóór *g* en *k* uit *e*: *wæg* weg, *bæk* bek, enz.

Door de opposities:

<i>slet</i>	slet	<i>slæt</i>	(hij) slaat
<i>endə</i>	eind	<i>ændə</i>	eend
<i>gest</i>	gist	<i>gæst</i>	gast
<i>vetn</i>	vetten (adj.pl.)	<i>vætŋ</i>	vatten

heb ik deze klank met *æ* aangeduid als afzonderlijk foneem. Ik heb lang gearzeld, wat te doen met de *æ* vóór *r(+cs.)* en vóór *g* en *k*. Voor deze gevallen zijn geen opposities te vinden, want vóór *r(+cs.)* wordt elke *e* of *a* tot *æ* en vóór *g* en *k* elke *e*. Als ik ze als positioneel foneem zou beschouwen, moest ik weer onderscheiden *e + r(+cs.)* en *a + r(+cs.)*. Uit praktische overwegingen heb ik ze bij de andere *æ*-gevallen gevoegd.

3. *aa* en *ae*

De opposities:

<i>'aann</i>	handen	<i>'aenn</i>	hanen
<i>laagə</i>	(ik) lag	<i>laegə</i>	(ik) leg
<i>vaaln</i>	vallen	<i>vaeln</i>	valen (adj.pl.sbst.)
<i>zaagə</i>	(ik) zag	<i>zaegə</i>	zaag

geven de twee fonemen *aa* en *ae*.

4. *aa* en *oa*

De opposities

<i>braann</i>	branden	<i>broann</i>	braden
<i>skaalə</i>	schaal	<i>skaolə</i>	(peil-, weeg)schaal
<i>Klaas</i>	Klaas	<i>Kloas</i>	Klaas

geven de twee fonemen *aa* en *oa*.

5. *oa* en *òð*

De oppositie:

<i>Oalt</i>	vrouwennaam	<i>òðlt</i>	oud
-------------	-------------	-------------	-----

geeft de twee fonemen *oa* en *òð*.

Men hoort het zelfde verschil in klank in *'n òðldə noaldə* een oude naald. De *òð* is steeds ontstaan uit w.Germ. *a + l + d of t*, *o + l + d of t*, *u + l + d of t*: *òðlt* oud, *'òðlt* hout, *gòðlt* goud. De *oa* is bijna altijd oude *â*. Ook in *bəpoalt* bepaald, is de klinker *oa*, niet *òð*. Voor verdere bijzonderheden, zie §§ 6, 14 en 37.

6. *ëü*

De *ëü* komt bijna alleen voor in verkleinwoorden als *umlaut* van *oa* en *òð*:

<i>'oakə</i>	haak	<i>'ëukien</i>
<i>moal</i>	maal	<i>mèültien</i>
<i>skoop</i>	schaap	<i>skëüpien</i>
<i>Wòðltər</i>	Wouter	<i>Weültien</i>

7. *èè*

De *èè* komt slechts voor in één woord: *bèèdə* bed. Bij sommige sprekers hoort men een genasaleerde *èè* in *dèènkn* denken en *mèènsn* mensen, maar gewoonlijk hoort men *dejnkn*, *mejnsn*.

8. Onder de gespannen klinkers zijn er drie paren, die vooral in kwan-

titeit verschillen; de lange zijn echter ook meer gesloten.

a. <i>ie</i>	<i>ie:</i>	<i>bietŋ</i>	bijten	<i>bie:tŋ</i>	bieten
		<i>lie:f</i>	lijf	<i>lie:f</i>	lief
		<i>rie:pə</i>	rijp	<i>rie:pə</i>	reep(touw), ruif
		<i>sliεpŋ</i>	slijpen	<i>slie:pŋ</i>	slepen
b. <i>oe</i>	<i>oe:</i>	<i>boek</i>	buik	<i>boe:k</i>	boek
		<i>doekŋ</i>	duiken	<i>doe:kŋ</i>	doeken
		<i>smoel</i>	smoel	<i>smoe:l</i>	zwoel
		<i>'oet</i>	huid	<i>'oe:t</i>	hoed
c. <i>uu</i>	<i>uu:</i>	<i>buukien</i>	buikje	<i>buu:kien</i>	boekje
		<i>zuut</i>	zuid	<i>zuu:t</i>	zoet

9. Voor *ns*, *nt* en *nz* treedt bij sommige sprekers een lichte nasalering op, in woorden zoals *kaans*, *kaant*, *gaanzə*, *óns*, *ónzə*, *mèensə*, *þænsə* pens, maar deze is nooit sterk. In de spelling heb ik er geen aandacht aan besteed.

§ 13 Tweeklanken

Het aantal tweeklanken dat ik heb geregistreerd is 35. Tien daarvan komen alleen voor in de veelvuldige contracties van Vf. en pers.vnw. of van voegw. en vnw., zoals:

<i>ój</i>	<i>kó'j</i>	kon je	<i>iw</i>	<i>bi'w</i>	zijn we	<i>aew</i>	<i>zæ'w</i>	zeggen we
<i>òj</i>	<i>ð'j</i>	of je	<i>æw</i>	<i>zæ'w</i>	zeggen we	<i>euw</i>	<i>deu'w</i>	deden we
<i>eej</i>	<i>zee'j</i>	zei je	<i>uw</i>	<i>ku'w</i>	kunnen we	<i>oaw</i>	<i>loa'w</i>	laten we
<i>uij</i>	<i>muu'j</i>	moet je						

Een uitvoerig overzicht van deze en andere contracties is gegeven in § 78.

§ 14 Rekking

Rekking van owg. *a*, *o*, *u* voor *l* + *d* of *t* tot *òð* in: *bòðltə* bout, *gòðl(d)ŋ* gouden, *gòðlt* goud, *kòðldə* koude, *kòðlt* koud, *'òðlŋ < òðldŋ* houden, *òðlt* oud, *skòðldəv* schouder, veerpont, *skòðlt* schout, *smòðlt* smout, *stòðlt* stout, *vòðldə* vouw, *vòðlŋ < vòðldŋ* vouwen, *-wòðlt* in *Ruunərwòðlt* Ruinerwold, *Stie:nwiekərwóólt* Steenwijkerwold, *Wòðltəv* Wouter, *zòðlt* zout. Naast *zòldəv* zolder, komt ook *zòðldəv* voor.

Rekking van ongespannen tot gespannen klinker in open lettergrepen: soms gepaard gaande met overgang van stemloze tot stemhebbende medeklinker, soms met syncope van de slotmedeklinker van de onverbogen vorm:

a > ae in: *blaenn* bladeren, bladen, *daegn* *daenn* dagen, *van daega* vandaag, *daekŋ* daken, *daeln* dalen, *gaetŋ* gaten, *glæzn* glazen, *grævŋ* graven, *paenn* paden, *raenn* raderen, *slaegn* *slaenn* slagen, *vaetŋ* vaten, evenzo in de verkleinwoorden: *blaechien* blaadje, *gaetien* gaatje, *glæ-sien* glaasje, *paechien* paadje, *raechien* wielkje, *vaechien* (zout)vaatje. *ie > ie:* in: *advie:zn* adviezen, *fi:zəv* viezer, *grie:vŋ* grieven, *Grie:tə*

(ook *Griet*), *grie:zə* grijze, *ie:zəl* ijzel, *lie:vm* lijven, *prie:zn* prijzen, *rədie:zn* radijsjes, *rie:zəbos* takkenbos (dunne takjes), *rie:zəbesm* stalbezem, *stie:vər* stijver, *stie:vm* stijven, *wie:zər* wijzer, *wie:zn* wijzen;

uu>uu: in: *fənuu:zn* fornuizen, *kruu:zn* kruisen, *luu:zn* luizen, *muu:zn* muizen, *pluu:zn* pluizen, *sluu:zn* sluizen, *'uu:zn* huizen;

oe>oe: in: *bloe:zn* blouses, *broe:zn* schuimen, *stroe:vər* stroever, *troe:vm* troeven;

o>oo in: *gəboodn* geboden, *goodn* goden, *'oo^rloogn oo^rloonn* oorlogen, *'oovm* hoven;

e>ee in: *gəbeedn* gebeden,

æ>ee in: *gəbreekn* gebreken, *weegn weenn* wegen;

i>ee in: *leedn leenn* leden, *skeepm* schepen, *smeedn* smeden;

a>ee in: *steedn steenn* steden;

u>uu: in: *vluu:kñ* vloeken (enk. ook *vluu:k*);

e>èè in: *bèèdə* bed;

uu>ie: in: in *vie:və* vijf, *wie:vm* wijven.

Rekking van *a* komt ook voor bij contractie van voegwoord of werkwoord met vnw. in: *aa'j* als je, *aa'k* als ik, *aa'w* als we; *'aa'j* had je, *'aa'k* had ik, *'aa'w* hadden we, *waaj* was je, *waak* was ik.

Vóór nasaal + medekl. treedt rekking op van:

a>aa voor *mb*, *mp* in: *daamp* damp, *kaamp* kamp, *Kaampm* Kampen, *Kaampər* Kamper, *klaamp* klamp, *kraamp* kramp, *Laamə't* Lambert, *laampə* lamp, *raamp* (ook *ramp*) ramp, *slampaampər* slampamper, *staampər* stamper;

vóór *nt*, *nd*, *ns*, *nz* in: *aandər* ander, *'aant* hand, *baant* band, *baantəl* hoepel, *bəlaant* beland, *bəstaant* bestand, *braandəwien* brandewijn, *braant* brand, *braantkærəchien* brancard, *ejlaant* eiland, *ingəwaann* ingewanden, *kaant(ə)* kant (zijde), *kaantə* kantwerk, *klaantə* klant, *kraantə* krant, *laant* land, *maandə* mand, *maantəl* mantel, *məkaandər mənəandər* elkaar, *paant* pand, *plaantə* plant, *vaant* rand, *Saandər* Sander, *salə-maandər* salamander, *spaant* spant, *staant* stand, *straant* strand, *taant* tand, *tulbaant* tulband, *vəkaant* vacant, *vəstaant* verstand, *vie:^rkaant* vierkant, *vijaant* vijand, *waant* wand, *zaant* zand; *'aansə* handschoen, *daansn* dansen, *Fraans* Frans, *gaanzə* gans, *glaans* glans, *graanzərəg* snauwerig, *kaans* kans, *kraanzə* krans, *kwaanswies* kwansuis, *kwie-taansie* kwitantie, *maans* mans, *raansoen* rantsoen, *raanzərəg* ranzig, *skaans* schans, *vəkaansie* vakantie, *waansə* want (handschoen); in enkele woorden blijft *a*: *Jantə* Jantje (vrouwen-naam), *kantoor*, *lantbouw* landbouw, (een nieuw woord, want landbouw was er onbekend), geïmporteerd in *Landbouwvereniging* denk ik. Mijn oudste spreker zei: *ik was van də lantbōwvareenəgin;* *doe zat ik in 't bestuur van də lantbōw*, *tantə* tante en voor het oude *Saandər*, hoorde ik nu *Sander*;

vóór *ŋk*: *aan̄kər* anker, *baan̄kə* bank, *blaan̄k* blank, *daan̄k* dank, *daan̄kən* danken, *draan̄k* drank, *gaan̄k* gang, *jaan̄kən* janken, *klaan̄k* klank, *kraan̄k* krank, *laan̄k* lang (praed. of vóór enk. neutra, *ən laan̄k stuk* een lang stuk *ən lan̄ə keeʷl* een lange kerel), *maan̄k* mank, *óndaan̄ks* ondanks, *plaan̄kə* plank, *slaan̄k* slank, *staan̄k* stank;

e > èè in: *dèèn̄kən* denken, *mèènsə* mens; naast deze gerekte klinker komt ook de diftong *ej* voor in deze en enkele andere woorden: *dejn̄kən* denken, *ejndə* (ook *endə*) eind, *mejnsə* mens, *vejnstər* venster;

a > oa vóór oude *m̄b* in: *rejdəkoamə* haarkam, *koamə* kam van haan, enz.

Ik wil hier nogmaals wijzen op overeenkomst met het Engels. Jordan, Mitt.Eng. Gramm. § 22 zegt: 'In der zweiten Hälfte des achten und der ersten Hälfte des neunten Jahrhs. wurden kurze Vokale und Diphthonge gedehnt vor 'dehnenden Gruppen' Liquida oder Nasal + stimmhaftem homorganem Verschlusslaut, also vor *ld, mb, nd, ŋg*.....'

De rekking vóór *-ld* is in het Engels en in G, noch aanwezig: *old* óólt oud, *cold* kóólt koud enz. De lange *oo* in *comb* correspondeert met de *oa* van *koamə* kam. De Mi.Eng vormen *hānd*, *bānd*, *lāng*, *ēnde* komen vrijwel overeen met '*aant, baant, laan̄k* en *ejndə* in G.

Bij deze vóór nasaal + cons. gerekte klinkers treedt dikwijls, maar niet algemeen, een lichte nasalering op. Ik hoor deze het minst vóór de *m*, iets meer vóór *n* en *ŋ*, maar het wordt nooit een sterk genasaleerde klank, zoals men die in het Frans hoort. In de spelling heb ik er geen aandacht aan besteed.

Rekking van *a > aa* vóór *bə* en *bm* in: *flaabə* algensliert, *kraabə* krab, schram, *kraabm̄* krabben, *slaabə* slab, *zaabm̄* sabbelen (vooral van kalf aan hand).

§ 15 Ronding

In een aantal woorden heeft G. een geronde klinker vóór of na een labiale cons., zodat het vermoeden rijst, dat de labiaal deze ronding veroorzaakt, of, in sommige gevallen, bewaard heeft. Alle labialen: [*p b f v m w*] treffen we hierbij aan.

a) owg. *i > uu(:)* in: *buu:zə* bies, *spuu:ləgə* speling, *spuu:lŋ* spelen, *vuu:lə* veel, *vuustəvuu:lə* veel te veel, *wuulŋt* naast *wielŋt* enige, du. welke; *> u* in: *spul* spel, en in de vormen van het praet. van weten: *ik wus(ə)*, *ie: wusŋ*, 'ij wus, pl. *wusŋ*; *> eu* in: *zeumm̄*, *zeumdə* zeven, *seumtəg* zeventig;

b) owg. *i > uu* in: *buubəl* bijbel, *fuuftəg* vijftig, *puupə* pijp, *də Puupəʷt* de Pijper (veldnaam), *spuukər* spijker (slechts in een deel van G.), *vuuŋf* vijf, *wuuŋf* wijf;

c) owg. *e < a > u* in: *grupə?* greppel; *> eu* in: *speunə* tepel van koe; *> uu* in: *vuustə* vast, *begint m̄er vuustə*;

d) owg. *ê > u* in: *numər* emmer;

- e) owg. $\delta > uu$: in: *gruu:pə* mestgoot in stal;
 f) owg. $u(oe) > u$ in: *wunsn* wensen, vloeken; $> eu$ in: *peuləvə* peluw;
 g) owg. $i(u/eo) > u$ in: *umə^rs* immers; $> uu$: in *vluu:s* vlies.
 h) verder ronding in: *drumpəl* drempel, *fiuləstee^rn* feliciteren, *pum-pəlⁿ* pimpelen, *skroewm* schreeuwen, en in de samengetrokken vormen: *bδ'w*, *bu'w* naast *bi'w* zijn we; deze laatste vormen kunnen beïnvloed zijn door: *kδ'w* konden we, kunnen we, *ku'w* kunnen we, *zδ'w* zouden we, zullen we, *zu'w* zullen we.

Ook komt in enkele woorden ronding voor vóór *n* en *ŋ*: *gónk*, *gunk* naast *gink* ging, *grunəkŋ* *grónəkŋ* het maken van een donker keelgeluid door een paard, dat mij een variant van grinneken lijkt, *gruntəl* gren-del; vóór *l* in *zulvər* zilver, en na *l* in *bijluchtŋ* bijlichten, *deu^rluchtŋ* doorlichten, *lucht* licht, *δfluchtŋ* laatste avondrondgang door de stal-len maken.

§ 16 Umlaut

Umlaut komt in het dialect van Genemuiden veelvuldig voor:

1. bij de vorming van het merendeel der diminutiva;
2. bij de vorming van de 3e pers. sing. praes. van vele sterke w.w.;
3. bij enkele znw.
4. bij enkele stoffelijke bnw.

1. *Umlaut* bij diminutiva

Bij de daarvoor in aanmerking komende klinkers veroorzaakt het di-minutieve suffix *-(ə)chien*, *-ien*, *-pien*, *-tien* regelmatig *i*-wijziging. Bij de znw. zal ik nader ingaan op de verschillende vormen van het suffix, hier alleen op het verschijnsel umlaut,

$a > \text{æ}$: *bak bækien* bakje; $\delta > u$: *bók bukien* bokje; $\delta > \text{ö}$: *pot pötien* potje; $aa > ae$: *'aant 'aentien* handje; $oe > uu$: *boek buukien* buikje; $oo > eu$: *boot beutien* bootje; $\delta\delta > \text{èu}$: *vòðdə vèültien* vouwtje; $oa > \text{èu}$: *boas bèüsien* baasje; $oe > uu$: *boe:k buu:kien* boekje.

Bij de groepen *as* en *at* vindt tegelijkertijd rekking plaats: *glas glae-sien* glaasje; *gat gaetien* gaatje; in de groepen *af* en *ag* blijft de korte klinker behouden: *drاف dræfien* draffe; *dag dæchien* dagje.

Bij de *aa*, die, behalve vóór nasaal + cs., weinig voorkomt en dan steeds jong is, treedt umlaut wel op bij de uit *a* vóór nasaal + cs. ont-stane *aa*: *laampə laempien* lampje; *taant taentien* tandje, *gaank gaen-kien* gangetje, niet bij de jonge *aa*: *sjaalə sjaaltien* sjaaltje. Evenzo: *kənaaltien* kanaaltje, *lieniejaaltien* liniaaltje, *lookaaltien* lokaaltje, *ooiəvaa^rtien* ooeivaartje (het oudere woord was *'ejlewer*), *sandaaltien* sandaaltje, *skaaltien* schaal-tje, *səgaa^rtien* sigaartje, *skandaaltien* schandaaltje, *suukəlaachien* chocolaatje, *'uuzaa^rtien* huzaartje.

De tot *aa* gerekte *a* in *vlaagə* vlag, is kort gebleven in *vlæchien* vlaggetje.

Van Haeringen, Neerlandica (1949), bl. 89: Invloed van *r* op klinkers in de Germaanse Talen, zegt onder b.: 'In wat later tijd zien we dezelfde klanken met *r* samen (*w* in mindere mate) een negatieve werking uitoefenen in het Duits, waar *i*-umlaut wordt tegengewerkt door *h*-, *l*- en *r*-verbindingen.

Het verplaatsen van een velare vocaal in palatale richting (de umlautstendentie) wordt tegengewerkt door de boven beschreven velare eigenschappen van deze consonanten.'

'Vóór *r*-verbindingen zien we in het o.s. meest umlaut' (Holthausen F.B. 2 § 79). Ook in het oud-hoogduits is de invloed van *r* niet sterk; in het Frankies al vroeg reeds vóór *r*-verbindingen, in het Opperduits vóór *r*-consonant minder tegenwerking dan vóór *l*-consonant. Het is moeilijk te bewijzen dat hierin de geleidelijke afnemng van de sterke velare articulatie bij *r* zou blijken, maar gelet op de latere ontwikkeling zou men het kunnen vermoeden.'

Verschijselen als de hierboven beschrevene vind ik ook in Genevuiden. Vóór *ch*, *l* en *r* treden verschillen op wat de *umlaut* betreft. De *ch* is een duidelijke velaar; de *l* in de groep *-ððld* heeft een sterk velaar element, maar vertoont wel *umlaut*; de *r* in G. is steeds de met de punt van de tong getrilde consonant, of een vaag, moeilijk te definiëren klank. In de meeste diminutiva is hij nauwelijks hoorbaar.

Ik laat hier van alle drie de mij bekende voorbeelden volgen:

ch: *dag dæchien* dagje - *lach læchien* lachje - *vracht vræchien* vrachtje - *bócht buchien* bochtje - *rógə ruchien* ruggetje - *tócht tóchien* tochtje - *boogə beuchien* boogje - *oogə euchien* oogje - *droat drèuchien* draadje - *koa kèuchien* zomerkade - *koanη kèuchies* kaantjes - *loagə lèuchien* laagje - *sproa sprèuchien* spreekwtje - *vroagə vrèugien* vraagje - *roe: ruu:chien* roedje.

Zonder *umlaut*: *babəlagoechies* mallepraat - *kroeg kroechien* kroegje; *koe: koechien* koetje - *skoe: skoechien* schoentje.

l: *balə bælachien* balletje - *stal stælachien* stalletje - *valə vælachien* valletje - *bólə bulachien* stiertje - *rólə rulachien* rolletje - *skólə skulachien* scholletje, schotsje - *knólə knölachien* knolletje - *kólə kólachien* kolletje - *lól lólachien* lolletje - *tólə tólachien* tolletje - *koelə kuulachien* kuiltje - *kool keultien* - kooltje - *zoolə zeultien* zooltje - *bòoltə bèultien* boutje - *'òolt 'èultien ('òltien)* houtje - *vòoldə vèultien* vouwtje - *Wòoltər Wèultien* Woutertje - *kwoalə kwèultien* kwaaltje - *moal méultien* maaltje - *noaldə nèultien* naaldje - *oal èultien* aaltje - *Oalt Èultien* Aaltje - *poalə pèultien* paaltje - *skoalə skèultien* (peil-, weeg-)schaaltje - *stroal strèultien* straaltje - *stoe:l stuu:ltien* stoeltje. Zonder *umlaut*: *katoelə katoelachien* uiltje - *poelə poelachien* schatje -

skoelə skoeləchien schooltje - *troelə troeləchien* schatje - *boe:l boe:ltien* boeltje - *fiejoe:lties* viooltjes - *spoe(:)lə spoe(:)ltien* spoeltje.

əl: *apəl əpəltien* appeltje - *baantəl baentəltien* hoepeltje - *koogəl keugəltien* kogeltje - *maantəl maentəltien* manteltje - *roasəl rəusəltien* raadseltje - *toafəl tēufəltien* tafeltje - *voe:gal wuu:gəltien* vogeltje - *woafəl wēufəltien* wafeltje.

Zonder *umlaut*: *bóchəl bóchəltien* bocheltje - *kachəl kachəltien* kachel-tje - *rachəl rachəltien* fluijpje - *róməl róməltien* rommeltje - *skófəl skófəltien* schoffeltje - *trófəl trófəltien* troffeltje.

r: oor *eu^vtien* oortje - 'oo^rη *eu^vntien* horentje - *woo^vt weu^vtien* (ook *woo^vtien*) woordje - *zwoorə zweu^vtien* zwoerdje - *bloarə blēu^vtien* blaartje - *boa^vs bēu^vsien* baarsje - *boa^vt bēu^vtien* baardje - *joar jēu^vtien* jaartje - *kloarə klēu^vtien* glaasje oude klare - *koa^vtə kēu^vtien* kaartje - 'oar *ēu^vtien* haartje - *oarə ēu^vtien* adertje - *Oa^vt Eū^vtien* Aartje - *snoarə snēu^vtien* ondeugende meid - *voa^vt vēu^vtien* vaartje.

Zonder *umlaut*: *boorə boo^vtien* boortje - *boo^vt boo^vtien* boordje - *koo^vt koo^vtien* koordje - *poo^vtə poo^vtien* poortje - *woo^vt woo^vtien* woordje - *boe:r boe:^vtien* boertje - *floe:rə floe:^vtien* vloertje - *moe:rə moe:^vtien* moertje - *roe:r roe:^vtien* roertje - *snoe:r snoe:^vtien* snoertje - *voe:r voe:^vtien* voertje.

ər: ik herinner mij *klēu^və^vtien* klavertje, *ən klēu^və^vtien van vierə*, en bij het kaarten: 'k 'ep *nòg ən klejn klēu^və^vtien*, maar bij navraag aan meer dan een half dozijn Genemuiders kreeg ik alleen *kloavə^vtien*; bij *zöldə^vtien* zoldertje, kreeg ik van sommigen steun, anderen zeiden *zöldə^vtien*. Dit zijn de enige woorden, waar ik me een *umlaut* herinner.

Zonder *umlaut*: *adə^vtien* addertje - *akə^vtien* akkertje - *bakə^vtien* bakkertje - *boe:ndə^vtien* boendertje - *bótə^vtien* bottertje - *dðbə^vtien* dobertje - *dðchtə^vtien* dochtertje - *dófə^vtien* doffertje - *dðktə^vtien* doktertje - *gloepə^vtien* gluiptertje - *kaapə^vtien* kapertje (mutsje) - *kapə^v-tien* kappertje - *kófə^vtien* koffertje - *kookə^vtien* kokertje - *loedə^vtien* loedertje - *loopə^vtien* lopertje - *plakə^vtien* plakkertje - *poepə^vtien* gatje - *póchə^vtien* pochertje - *pófə^vtien* poffertje - *pookə^vtien* pookje - *rakə^vtien* rakkertje - *roovə^vtien* rovertje - *Skðkə^vtien* Schokkertje - *stakə^vtien* stakkertje - *stðfə^vtien* stoffertje - *taltə^vtien* schommeltje - *toe:tə^vtien* toetertje - *vəkoopə^vtien* verkopertje - *vrógə^vtien* vroeger-tje - *wəgkroepə^vtien* verstoppertje - *zoe:gə^vtien* zuigertje - *zoe:mə^v-tien* zomertje - *zoepə^vtien* zuipertje.

Resumerend zien we dat *-oechien*, *-oeləchien*, *-oe(:)ltien* bijna niet, *-oe:^vtien* nooit (meer?) *umlaut* hebben; dat *-oar-* steeds, *-oor* dikwijls door *ie* beïnvloed worden; dat vóór *-əl* het aantal gevallen met en zonder *umlaut* ongeveer gelijk is (8/6), dat vóór *-ər* *umlaut* zo goed als niet meer voorkomt. Ik kan alleen de feiten vermelden, het waarom

ontgaat me. Ik zie de *oe*(:) als sterkste anti-umlautselement. De *ch*, *l* en *r* beletten bij de meeste klinkers de *umlaut* niet.

Ook *èùwëntien* avondje, meestal samengetrokken tot *èùmtien*, heeft *umlaut*. Het komt voor in een oud versje, dat we de dag voor Kerstmis zongen, hand in hand door de straten lopend, een soort wrange *Christ-mas Carol*:

kærsèùwëntien, kærsèùwëntien,
mien moejær kookt kæramelksa brij,
mien vaejær 'ef ən peekæleer'k,
die: gef dā kōp an mij.

Veel namen, zowel voor- als achternamen hadden een diminutief, sommige met, andere zonder *umlaut*. Ik laat ze hier volgen, met het grondwoord tussen haakjes: *Eùltien* (*Oalt*) Aaltje, *Eu^ŋtien* (*Oo^ŋt*) Arendje, *Eù^ŋtien* (*Oa^ŋt*) Aartje, *Jaentien* (*Jaana*) Jaantje, *Jenæchien* (*Jan*) Jennigje, *Jenæsien* (*Janæs*) Johannesje, *Jèùpien* (*Joap*, in mijn jeugd al verdwenen) Jaapje, *Jæwænæsien* (*Jæwanæs*) Johannesje, *Klèùsien* (*Kloas*) Klaasje, *Wèùltien* (*Wòdltær*) Woutertje; zonder *umlaut*: *Aaltien* Aaltje, *Anæchien* Annigje, *Antien* Antje, *Daantien* Daantje, *Jaapien* Jaapje, *Jan-tien* Jantje, *Joompien* Joochempje, *Kaatien* Kaatje, *Klaasien* Klaasje, *Koochien* Cobaatje, *Koopien* Koopje, *Koosien* Koosje, *Lamæchien* Lam-migje, *Roefien* Roelofje, *Saandæ^ŋtien* Sandertje. Bij de oude *oa* *umlaut* tot *èù* in *Eùltien*, *Eù^ŋtien*, *Jèùpien*, *Klèùsien*, bij de jongere *au* niet: *Aaltien*, *Jaapien*, *Klaasien*.

Interessant zijn de voornamen *Eùla*, *Eu^ŋtæ*, *Jent*, *Klèùs*, *Klèùzæ* en *Wèùla*, die we op zijn Engels 'back-formations' zouden kunnen noemen (zie Jespersen, M.E. Gr.II, 5.63, Zandvoort, Handb. 827/8, 962). Van het diminutief is een nieuw grondwoord gevormd met behoud van de *umlaut*, die bij gebrek aan de volgende *ie*, zijn feitelijke reden van bestaan heeft verloren. Evenzo interessant is de genitief *Jan Wèùlties* Jan Wolters, die in het bevolkingsregister Jan van Dalfsen heette. De van *Wòdltær* afgeleide meisjesnaam was *Woltæ^ŋtien* of *Wòdltæ^ŋtien*, zonder *umlaut*.

Uit mijn Lagere Schooljaren herinner ik me de volgende achternaam-diminutiva: *Bee^ŋt Blumæchien* (Blom), *Dirk Breemænæchien* (Bremman), *Jan Mòlæchien* (Mol), *'Ærm Pösien* (Post), *Jan Kòlkien* (Kolk), *Jan Læ-sien* (Last); de bijnamen *Toon Fusien* (*fósæ*), *Aa^ŋtjan Pupien* (*pópæ*), meer vleinenamen dan bijnamen. Zonder *umlaut*: *Jan 'Amæ^ŋtien* (Hammer), *Klaas Bakæ^ŋtien* (Bakker), *Jan Stootæ^ŋtien* (Stoter), *Kroesien* (Kroes). Ook hier weer de boven vermelde afwezigheid van *umlaut* vóór *ær*, en in *oes*. Met Polonius kunnen we zeggen: 'Though this be madness, yet there is method in it.'

Naast het diminutieve element hadden deze laatste verkleinwoorden een meer of minder sterke gevoelswaarde. Ze drukten kameraadschap, genegenheid, vertrouwelijkheid uit. Dat ze nog niet verdwenen zijn blijkt

uit een vrij recent stukje uit de Stadskoerier (18-4-'52) over een bezoek aan de kokosfabrieken: 'Bij Lässien in de schure daor zag et er nog weer ielaanders uut as bij Kerst.' 'Jan Lässien stond er zelf veur'. Maar iets verder: 'Endrik Last die ef oaste allemoale eigen volk in 't werk'. (Spelling van de schrijver).

Bij nieuwe woorden hoor ik geen umlaut meer: *bəroochien* bureautje, *bónachien* bonnetje, *dwtoochien* autootje, *snoepien* snoepje. Een plaatsgenoot geeft in de Amsterdamse vragenlijsten echter: *bunächien* bonnetje, *mätörächien* motortje, en *pieleutien* pilootje.

2. Umlaut in de derde pers.sing.praes. van sterke ww.

Daar de tweede pers. sing. praes. zich heeft aangepast aan de pluralis komt alleen in de derde *umlaut* voor bij de daarvoor in aanmerking komende klinkers. Lange klinkers tonen tevens verkorting.

Klasse II. In de infinitief van de ww, van deze klasse komt als stamklinker voor: *ie(:)*, *uu(:)* en *oe(:)*. Daar *ie(:)* en *uu(:)* niet aan *umlaut* onderhevig zijn, begin ik met de *oe(:)*-ww.: *doekŋ duk/dök* duiken, *gloepŋ glup/glöp* gluisen, *kroepŋ krup/kröp* kruipen, *roekŋ ruk/rök* ruiken, *skoe:vm skuf/sköf* schuiven, *sloepŋ slup/slöp* sluisen, *snoe:vm snuf/snöf* snuiven, *stoe:vm stuf/stöf* stuiven, *zoe:gn zug/zög* zuigen, *zoepŋ zup/zöp* zuipen. De *umlaut* van *oe(:)* is *uu(:)*, verkorting daarvan *u*. Deze *u* is bezig het veld te ruimen voor *ö*, hetzij door spontane, geleidelijke verwijding, hetzij beïnvloed door de vele *ö*-vormen uit klasse VII. Schrijver L (42 jaar oud) met wie ik alle ww. heb gecontroleerd, kende alleen *u* in *bug* en *krup*. Als mijn herinnering me niet bedriegt, werden *u* en *ö* in mijn tijd door elkaar gebruikt. Zie sterke ww. kl.II, § 152.

De *uu(:)*-ww. hebben, regelmatig, door verkorting *u*, daarnaast *ö*: *buu:gn bug/bög* buigen, *sluutŋ slut/slöt* sluiten.

De *ie(:)*-ww, die door verkorting *i* behoren te hebben, zijn de *ö*-vormen nagevolgd: *bədr̥ie:gn bədr̥ög* bedriegen, *biedŋ böt* bieden, *gənie:tn gənöt* genieten, *kie:zn kös* kiezen, *lie:gn lög* liegen, *skie:tn sköt* schieten, *vlie:gn vlög* vliegen, *vrie:zn vrös* vriezen.

De *ö* vaart in klasse II dus onder de valse *umlaut*svlag " , want de *ö* waarvan hij de echte *umlaut* zou moeten zijn is niet in het praesens aanwezig.

Klasse III: *vroagŋ vrög* vragen

Klasse IV: *koomŋ kump* komen

Klasse VI: *sloan slæt* slaan, *stoan stet/stiet* staan

Klasse VII: *bloazŋ blös* blazen, *broaŋŋ bröt* braden, *loaŋŋ löt* laten, *loopŋ löp* lopen, 'döðlŋ 'ölt houden, *roaŋŋ röt* raden, *roepŋ röp* roepen, *sloapŋ slöp/slæp* slapen, *stootŋ stöt* stoten, *vaalŋ vælt* vallen.

De athematische ww.: *doen dut* doen, *goan get/giet* gaan.

En tenslotte enkele zwakke ww.: *ploagŋ plög* plagen, *proatŋ pröt* praten,

woagn wög wagen.

Hiervan gedraagt *roepm* zich als de ww. uit kl. II door *ö* aan te nemen; bij *loopm*, *stootn* eveneens *ö* i.p.v. de te verwachten *u*; bij *sloapm* naast het regelmatige, jongere *slöp* een ouder, bewaard *slæp*, dat het meest gebruikt wordt. Misschien is dit beïnvloed door *sloan slæt*. (Zie ook Kloeke, Taall. N.Pr. bl. 29 vv.)

De *e* in *get*, *stet* kan verkorting zijn van de *ê* in os, *-gêd*, *stêd*, *stêt* (Gallée, A.Gr. §§ 424/5). Dat *sloan slæt* heeft, kan veroorzaakt zijn door de *h* in *slahan*. Gallée t.a.p. § 396 Anm. 4 geeft os. *slehit*, met korte *e*. De *ie* in *giet*, *stiet* zou de voortzetting kunnen zijn van de *ê* in *-gêd*, *stêd*, zoals men die ook aantreft in enkele andere woorden: *gien* < *nigên* geen, *ies* < *ênes* eens.

3. Van de oude umlaut zoals we die zien in AB lengen, lengte vinden we in G. nog enige restanten in: de znw.: *bretā* breedte, *dreugtā* droogte, *'eugtā* hoogte, *greetā* graagte, *greetā* grootte, *keltā* koude, *leegtā* laagte, *ruumtā* ruimte, *zweu'tā* zwaarte; de bnw. *dempā* kortademig, *eurāg* aardig (nu steeds *oarāg*), zie ook § 20.6.

4. Ook van de oude umlaut bij stoffelijke bnw. zijn enkele resten over: *'öltñ* houten, vgl. *'òdlt* hout, *wulñ* wollen, vgl. *wólā* wol, en misschien *glæzñ* glazen, vgl. *glas*. Van deze drie is *wulñ* bij de jongere generatie niet meer bekend. In mijn jeugd kwam het eigenlijk alleen voor in *wulñ slónt* wollen voorschoot, maar men zei ook toen al: *wólñ deekñ*, *wólñ óndā'goet*.

§ 17 Vernauwing + Rekking

De drie zeer lange klinkers *ie:*, *uu:* en *oe:* corresponderen in een aantal woorden met AB *ee*, *eu* en *oo*, en hebben dus een vernauwings- + rekkingsproces doorgemaakt. Bij de *ie:* < *ee*, zijn dit voor het merendeel woorden met owg. *ê*, en de vernauwing voltrekt zich voor bijna alle medeklinkers. Ik heb naar deze *ie:* een onderzoek ingesteld ook in de omliggende plaatsen. Het resultaat daarvan is vermeld bij de dialectgeografie in § 253. Bij de *uu:* < *eu* en *oo*, de *oe:* < *oo* is het aantal woorden veel geringer, ook het aantal medeklinkers waarvoor de vernauwing plaats vindt. Daar het verschijnsel zich openbaart zowel bij jonge als oude woorden, kan het niet heel oud zijn. Onder de jongere woorden noteerde ik b.v.: *druu:mās* dreumes; *skuu:kñ* scheuken; *fie-joe:lā* viool; *moe:dā* mode, *nijmoe:s* nieuwmodisch; *riejoe:l* riool. Hier volgen alle gevallen die ik heb opgetekend.

a. *ee* > *ie:* voor *p*: *grie:pā* greep (mestvork); *rie:pā* reep (touw); *slie:pñ* slepen; *zie:pā* zeep; *zwie:pā* zweep; voor *t*: *brie:t* breed; *ie:t* eed; *'ie:tā* heet; *'ietñ* heten; *zwie:tñ* zweten; voor *d*: *brie:dā* brede; *vābrie:dñ* verbreden; *vóórk*: *blie:k* bleek (bnw.); *blie:kā* bleek (znw.); *blie:kñ* bleken;

*blie:k*ns blekens (mazelen); *wie:k* week (bnw.); vóór *f*: *skie:f* scheef; *slie:f* sleef (pollepel); vóór *s*: 'ie:s hees; *mie:st* meest; vóór *z*: *wie:-zəboom* weesboom (op voer hooi); vóór *g*: *die:g* deeg; vóór *m*: *lie:m* leem; vóór *n*: *alie:nəg*, *alie:nt* alleen; *alie:(n)s* eender, gelijk; *bie:n* been (lichaamsdeel); *gəmie:n* gemeen; *ie:ndəv* eender; *ie:nə* een; *lie:nŋ* lenen; *mie:nŋ* menen; *Mie:ntə* Meent; *stie:n* steen; vóór *l*: *die:l* deel; *die:lŋ* delen; 'ie:l heel; 'ie:ləmoalə helemaal; 'ielŋ helen (genezen); *mie:laant* < *meelaant* weiland, hooiland; *pəsie:l* perceel; *sie:l(ə)* ceel; 'ulp-, 'ölɸzie:lŋ hulpzelen, bretels; *zie:l* zeel (touw); *zie:ltə* zeelt; vóór *r*: *kie:ŋ* keren; *vəkie:rəgə* verkering; *vəkie:ʳt* verkeerd; en in tal van ww. zoals: 'aantie:ŋ hanteren; *prakəzie:ŋ* prakkezeren; *riskie:ŋ* ris-keren; aan het wordeinde in: *tie:* teen; vóór *w*: *ie:wəg* eeuwig.

Vóór *r* is de situatie zeer onduidelijk, want naast bovengenoemde ww. vond ik ook: *məsee'ŋ* marcheren; *oəpəvee'ŋ* opereren; *s(t)ðldee'ŋ* solderen; en in oudere woorden: *beerə* beer (varken); *bəzee'ŋ* bezeren; *ee'ðər* eerder; *leerə* catechisatie; *lee'ŋ* leren; *gee'ŋ* geren; 'eeʳskòp heerschapp; ook vóór andere medeklinkers zijn er veel *ee*-gevallen: *eek'oo'ŋ* eekhoorn; 'eemroat heemraad; *geest*; *keezə* kaas; *kleet* kleed; *teekŋ* teken; *vreezə* vrees; *weezə* wees.

Met korte *ie* < *ee*: *gien* geen; *ies* eens; *liestə* leest; *stiewəg* stevig.

b. *eu*, *oo* > *uu*: vóór *k*: *juu:k* jeuk; *juu:kŋ* jeuken; *skuu:kŋ* scheuken; vóór *g*: *vuu:gəltien* vogeltje; vóór *m*: *druu:məs* dreumes; vóór *n*: *druu:nŋ* dreunen; *duu:ntien* (ook *deuntien*) deuntje; *kruu:nŋ* kreunen; *luu:nŋ* leunen; *stuu:nŋ* steunen (stutten); *tuu:nəbaankə* toonbank; *tuu:nŋ* tonen; vóór *l*: *spuu:lŋ* spelen; *vuu:lə* veel.

Met korte *uu* < *ee*: *fuuləstee'ŋ* feliciteren; *vuulə* veel (vóór comparatief).

c. *oo* > *oe*: vóór *d*: *moe:də* mode; *nijmoe:s* nieuwmodisch; vóór *k*: *spoe:k* spook; *spoe:kŋ* spoken; vóór *g*: *gəvoe:gəltə* gevogelte; *voe:gəl* vogel; *voe:gt* voogd; vóór *n*: *krøe:nə* kroon; *pətroe:n* patroon (model en projectiel); vóór *l*: *fiejoe:lə* viool; *fiejoe:lties* viooltjes; *fietriejoe:l* vitriool; *riejoe:l* riool.

I Klinkers

Ik heb de vocalen verdeeld in a. *ongespannen*, b. *korte gespannen* en c. *lange gespannen* klinkers. De klinkers onder b. zijn niet alle van gelijke lengte; de *ie*, *uu* en *oe* wijken in kwantiteit niet of niet veel af van de ongespannen klinkers; de overige zijn langer, vooral de *òò*, maar ze zijn alle korter dan *ie*:, *uu*:. en *oe*:. In elk der drie bovengenoemde groepen zijn ze gerangschikt naar hun positie van *voor* naar *achter* en daarna van *gesloten* naar *open*. Van elke klinker heb ik, voor zover dat mogelijk was, een voorbeeld gegeven in gesloten en open lettergreep (of daarmee overeenkomende positie), en aan het wordeinde. Ook bij de tweeklanken heb ik dit gedaan. Sommige tweeklanken komen uitsluitend voor in de veelvuldige contracties van Vf. of voegw., en *j* of *w*, als representanten van het vnw. Ook daarvan heb ik voorbeelden gegeven. Drie van de korte gespannen klinkers komen niet aan het wordeinde voor, nl. de *èè*, die Genemuiden slechts in enkele woorden gebruikt, de *èù* die nagenoeg uitsluitend voorkomt in verkleinwoorden als *umlaut* van *oa* en *òò*, en de *òò*, die alleen optreedt vóór *l* + cs. Twee klinkers, de *ie* en de *oe* komen wel aan het wordeinde voor, maar slechts in onbetoonde positie. Ik heb daarvan geen voorbeelden gegeven.

a. ongespannen klinkers:

<i>i</i>	<i>skip</i>	schip	<i>kidə</i>	hit
<i>e</i>	<i>mes</i>	mes	<i>mesə</i>	mest
<i>æ</i>	<i>slæt</i>	slaat	<i>bækien</i>	bakje
<i>a</i>	<i>dak</i>	dak	<i>katə</i>	kat
<i>u</i>	<i>bult</i>	bult	<i>putə</i>	put
<i>ö</i>	<i>löp</i>	loopt	<i>köpəl</i>	koppel
<i>ó</i>	<i>bók</i>	bok	<i>mótə</i>	zeug
<i>ò</i>	<i>pòt</i>	pot	<i>zókə</i>	sok

b. korte gespannen klinkers

<i>ie</i>	<i>tiet</i>	tijd	<i>bielə</i>	bijl		
<i>ee</i>	<i>steek</i>	steek	<i>keezə</i>	kaas	<i>nee</i>	nee
<i>èè</i>			<i>bèèdə</i>	bed		
<i>ae</i>	<i>raek</i>	raak	<i>daelə</i>	omlaag	<i>skae</i>	schade
<i>aa</i>	<i>Jaap</i>	Jaap	<i>skaalə</i>	schotel	<i>jaa</i>	ja
<i>uu</i>	<i>zuit</i>	zuid	<i>duudə</i>	lisdodde	<i>truu</i>	terug (tegen paard)
<i>eu</i>	<i>geut</i>	goot (ww.)	<i>geutə</i>	goot (zwn.)	<i>deu</i>	deed
<i>èù</i>	<i>Klèùs</i>	Klaasje	<i>mèùtien</i>	maatje		
<i>oe</i>	<i>sloek</i>	sluik	<i>kloetə</i>	kluit		
<i>oo</i>	<i>boot</i>	boot	<i>zoolə</i>	zool	<i>zoo</i>	zoodje
<i>òò</i>	<i>òòit</i>	oud	<i>'uus'òòlagə</i>	huishouding		
<i>oa</i>	<i>boas</i>	baas	<i>poalə</i>	paal	<i>koa</i>	kade (dijkje)

c. lange gespannen klinkers

<i>ie</i> :	<i>bie:n</i>	been	<i>bie:tə</i>	biet	<i>knie</i> :	knie
<i>uu</i> :	<i>juu:k</i>	jeuk	<i>luu:nəgə</i>	leuning	<i>muu</i> :	moe
<i>oe</i> :	<i>voe:t</i>	voet	<i>koe:zə</i>	kies	<i>koe</i> :	koe

II Tweeklanken

Ik heb de tweeklanken onderscheiden in *j*- en *w*-tweeklanken en rangschik ze naar het eerste element.

I. *j*-tweeklanken:

a. ongespannen klinker:

<i>tj</i>	<i>spijt</i>	spuwt	<i>btjə</i>	bij (insect)	<i>nij</i>	nieuw
<i>ej</i>	<i>brejt</i>	breit	<i>lejə</i>	lei	<i>ej</i>	ei
<i>æj</i>	<i>Gæjt</i>	Gerrit	<i>koestæjə</i>	kastanje	<i>zæj</i>	zeg je
<i>aj</i>					<i>waj</i>	hui
<i>uj</i>			<i>bujə</i>	bui	<i>kuj</i>	kun je
<i>öj</i>	<i>köjf</i>	kuif	<i>köjəʔn</i>	kuieren	<i>löj</i>	lui
<i>öj</i>					<i>zöj</i>	zou je
<i>öj</i>					<i>öj</i>	of je

b. korte gespannen klinker:

<i>iej</i>			<i>driejə</i>	drie	<i>driej</i>	drie
<i>eej</i>					<i>kreej</i>	kreeg je
<i>aej</i>	<i>naejt</i>	naait	<i>vaejər</i>	vader	<i>draej</i>	draai
<i>aaej</i>			<i>jaajəm</i>	jenever	<i>kaaj</i>	kaai
<i>uuje</i>					<i>muuj</i>	moet je
<i>euj</i>	<i>deujt</i>	dooit	<i>'eujər</i>	hooier	<i>deuj</i>	dooi
<i>oej</i>	<i>snoejt</i>	snoept	<i>poejər</i>	poeder	<i>vloej</i>	vloeipapier
<i>ooj</i>	<i>goojt</i>	gooit	<i>gloojəgə</i>	glooiing	<i>mooj</i>	mooi
<i>oaaj</i>			<i>poajə</i>	betalings- termijn	<i>boaj</i>	baai (stof)

c. lange gespannen klinker:

<i>ie:j</i>			<i>ie:jə</i>	jij		
<i>uu:j</i>	<i>bluu:jt</i>	bloeit	<i>muu:jə</i>	tante	<i>bluu:j</i>	bloei

II. *w*-tweeklanken:

a. ongespannen klinker:

<i>iw</i>					<i>biw</i>	zijn we
<i>ew</i>					<i>ew</i>	hebben we
<i>æw</i>					<i>zæw</i>	zeggen we
<i>aw</i>	<i>snawt</i>	snauwt	<i>gawəg'ejt</i>	gauwigheid	<i>gaw</i>	gauw
<i>uw</i>					<i>kuw</i>	kunnen we
<i>ɔw</i>	<i>pəðɔws</i>	pardoes	<i>rɔwər</i>	ruwer	<i>rɔw</i>	ruw
<i>ɔw</i>	<i>rɔwt</i>	rouwt	<i>pɔwə</i>	pauw	<i>dɔw</i>	dauw

b. korte gespannen klinker:

<i>iew</i>			<i>kiewə</i>	kieuw	<i>ziew</i>	zien we
<i>eew</i>			<i>leewərik</i>	leeuwerik	<i>kreew</i>	kregen we
<i>aew</i>					<i>zaew</i>	zeggen we
<i>aaw</i>	<i>kaawt</i>	kauwt	<i>maawəʔt</i>	miauwer	<i>aaw</i>	als we
<i>uuw</i>			<i>grauwəl</i>	gruwel	<i>muuw</i>	moeten we
<i>euw</i>					<i>deuw</i>	deden we
<i>oew</i>	<i>skroewt</i>	schreeuwt	<i>skroewəʔt</i>	schreeuwer	<i>gəskroew</i>	geschreeuw
<i>oaw</i>					<i>goaw</i>	gaan we

c. lange gespannen klinker:

<i>ie:w</i>			<i>ie:wəg</i>	eeuwig		
-------------	--	--	---------------	--------	--	--

DE KLINKERS

a. De ongespannen klinkers

§ 19 *i*

De *i* is iets minder gesloten dan in het AB. Voór [f, x, γ, k, p] komt bij een deel der bevolking een zeer open *i* voor, die door enkele van mijn *schrijvers* met *e* wordt aangeduid: *blef*, *dechtə*, *leg*, *ek*, *knep* voor *blijf* blijft, *dichtə* dicht, *lig* ligt, *ik* ik, *knip* knijpt; voor mijn oor klinkt hij niet zo open als de *e* van *pet*, *met*. Mijn *sprekers* van de bandopnamen zeggen bijna allen duidelijk *i*. In de spelling heb ik overal *i* gebruikt.

a.owg. *i*: *bibəʷn* bibberen; *bidn* bidden; *bikn* bikken; *binn* binnen; *bit* bit; *bitər* bitter; *blikn* blikken (adj.); *dikə* dik; *dink* ding; *dinstəʷdag* dinsdag; *disə* deze; *dit(ə)* dit; *dril* dril (gestold vleesnat); *drinkn* drinken; *filt* vilt; *flikəʷn* flikkeren; *gəriŋə* gering; *gəwicht* gewicht; *giftə* gift; *gistər* *gistəʷn* gisteren; *grifəl* griffel; *griməg* grimmig; *ik(ə)* ik; *'inkn* hinken; *kinə* kin; *kistə* kist; *klimm* klimmen; *klinkn* klinken; *kribə* krib; *krimpn* krimpen; *krink* kring; *krinkəl* krinkel; *kwik* kwik; *licht* licht (adj. en subst.); *lich(t)mis* losbol; *lich(t)n* (weer)lichten; *lign* *linn* liggen; *likn* likken; *lindəboom* linde; *lint* lint; *lipə* lip; *list* list; *lit* lid (deel, deksel); *litteekn* litteken; *midəg* middag; *midəl* middel; *midn* midden; *mikn* mikken; *milt* mild; *mittə* milt; *min* min (gemeen); *mindər* minder; *minstə* minst; *misələk* misselijk; *misn* missen; *mist* mist; *mis(t)* mis (adj.); *nichtə* nicht; *nikər* nikker; *nikn* knikken; *pik* pek; *pikn* pikken, kleverig zijn (*smeerəg*, *dat wuuf*, *aləs pikt əv*); *Pin(k)stəʷn* Pinksteren; *pip* pip; *pitə* pit; *plicht* plicht; *prikn* prikken; *ribə* rib; *riŋk* ring; *sik* sik (baard, geit); *sikəl* sikkel; *sikien* baardje, kalfje); *skiftn* schiften; *skilək* schelling; *skiməl(n)* schimmelen; *skinə* ham; *slichien* effen klinkerpad naast rijweg van hobbelkeien; *slicht* slecht; *slim* erg, in hoge mate, *en ən vòlk óp 't ejndə*, *slim* - 't *deu slim zeer*; *slinər* slinger; *slinkn* slinken; *smit* smid; (*pòt*) *smit* potsmet, roetafzetsel aan bodem van kookpot; *snipəʷ(n)* snipper(en); *spinə(kop)* spin; *spinn* spinnen; *spit* spit (ook lat om vlees en worst aan op te hangen); *stikə* ijzeren pen waarmee een geit wordt vastgezet bij het grazen; *stikn* stikken; *stilə* stil; *stiləchien* kamergemak; *stinkn* stinken; *strikn* strik, stropdas; *tilln* tillen; *timəʷn* timmeren; *vəgif* vergif; *viln* villen; *vimə* vim; *vinə* vin, blaasworm (bij vee); *vinər* vinger; *vinə* vink; *vis* vis; *vis(k)ər* visser; *wrikn* wrikken; *wriŋn* wringen; *wicht* wicht; *wichtə* gewicht; *wikə* wikke; *wilə* wil; *wilgə* wilg; *wiln* willen; *wilt* wild (subst. en adj.); *wimpəl* wimpel; *winn* winnen; *wintər* winter; *wis(ə)* wis, gewis; *wisə* wis (subst.); *ziftn* zeven, ziften; *zin* zin; *zinn* zingen; *zink* zink; *zinkn* zinken; *zitr* zitten; *zwich(t)n* zwichten; *zwil* eelt.

Aparte vermelding verdienen misschien *slindəⁿ* glijden, en *slindər-baene* glijbaan, die ik niet vond bij Bezoen, Draaijer, Sassen, Schönfeld Wichers en Wanink. Wel vond ik *slinteren* in Leopold: S.t.W. I, blz.612, in regel 6 van de *Raere Reize*, in het dialect van Hoogeveen. Oude *i* vóór *n + cs.* is hier niet gerekt tot lange *t*, zoals in oeng *slīdan*, eng. *to slide* glijden, waarvan men een parallel vindt in os. *findan* naast *fīdan*. Holthausen vermeldt *slindan = schlingen*, dat, ondanks zijn andere betekenis de stamvader moet zijn van het frequentatief *slindəⁿ*;

b. owg. *t*: *disəl* dissel; *glimm* glimmen; *'igtŋ* hijgen; *lichəm* lichaam; *licht* licht (van gewicht); *lichtər* draagband voor zieke arm, touw in bedstee om zich aan op te trekken); *lich(t)ŋ* lichten (ww.); *likdooⁿ* likdoorn; *linŋ* linnen; *snit* kleine zeis; *vəblikŋ* verkleuren; *wit* wit;

c. owg. *ê*: *lilək* lelijk; *twintəg* twintig;

d. owg. *e*: *bilə* dij; *blik* blik (metaal); *gindər* ginder; *mispəl* mispel; *richəl* richel; *richtər* minder ver, *deur Mastəbroek is 't ən ketier richtər*; *skinkŋ* schenken; *snipə* snip; *stiftə* stift; *stip* jus, vet; *stipə* stip; *stipm* indopen; *tikŋ* tikken; *wisəl(n)* wissel(en);

e. owg. *iu*: *licht* licht; *vəlichtŋ* verlichten;

f. in de 3e pers.sg. praes. van de sterke ww. uit de 1e klasse komt op enkele uitzonderingen steeds *i* voor:

bit bijt; *blik* blijktt; *drit* drijt, *drif* drijft, *grip* grijpt, *kik* kijkt enz.;

g. Verder komt de *i* voor in:

bigə big; *bik* pijnlijk gevoel in het zitvlak door lang zitten op harde zetel; *bikəl* bikkel; *bint* bint; *blikstien* bastaardvloek; *blindər* bastaardvloek; *brik* brik (rijtuig); *brilə* bril; *dildalŋ* op en neer wippen; *fiks* fiks; *fisien* zeer kleine hoeveelheid, *doet ər nōw nōg məer ən klejn fisien zōdłt in*; *fistəl* fistel; *fitŋ* vitten; *flinstə^rtien* heel klein stukje; *flink* flink; *frikədilə* frikkadel; *giftə* aarden potje, test; *gips* gips; *gisŋ* gissen; *glibərəg* glibberig; *glinstəⁿ* glinsteren; *glintə* fuut; *glisŋ* uitglijden; *grif* grif; *'ildə* hilde (hooizolder); *'indəⁿ* hinderen; *kibəlŋ* kibbelen; *kidə* hit; *kikə^{rt}* kikker; *kimə* kim; *kipkəvə* kipkar; *kipsə* dameschoed (geringschattend), *wat veur 'n dōldə kips'e'j nōw əp*; *klikien* kliekje; *klikŋ* klikken; *klinkə* klink; *klinkər* klinker(steen); *klipə* klip; *klitsə* ontuchtige vrouw; *knibəlŋ* knibbelen (kinderspel met dunne benen staafjes); *knik* knik; *knikər* knikker; *knikəⁿ* knikkeren; *knipə* knip; *knipien* damesbeurs, sluiting van halsketting; *knipm* knippen; *knipmusə* neepjesmuts; *kribəg* kribbig; *krikə* krik; *krip* krip, rouwfloers; *kwispəldoor* kwispedoor; *link* links; *lisə* lus; *mikə* brood; *minəsieⁿ* minderen; *miskien* misschien; *nikəl* nikkel; *niks* niets; *padəpistər* ontsteking aan ooglid; *pilə* pil (geneesmiddel, snee brood); *pinəlŋ* pingelen; *pinŋ* pink; *pinŋə* pink (jonge koe); *pisŋ* pissen; *plint* plint; *rikdroat* draad voor omheining; *rikə* zitstok voor kippen, *də kiepm bin al əp 't*

rikæ; *rikægə* omheining van draad of latwerk; (*ōf*)*rikŋ* omheinen; *rilə* plooi in huid door dikte, 'ij 'ef dā *rilŋ* in dā *nækə*; lange rij hooi, zwil (zie beneden); *rimətiek* reuma; *rimpəl* rimpel; *riŋənətə* reinet; *rit* rit; *ritnoaldə* ritnaald; *ritwörm* ritnaald; *siŋəriŋə* sering; *skildər* schilder; *skilfər* schilfer; *skin* hoofdroos; *slipə* slip; (*an*)*slipm* (aan)slibben; *snibə* snibbige vrouw; *snikŋ* snikken; *snipsnoa^vdəriŋ* onbeduidende zaken; *splintər* splinter; *timpə* puntbroodje; *tipə* tip; *tipəlŋ* tippelen; *tipien* driekantige halsdoek voor vrouwen; *tripəlŋ* trippelen; *wiŋərt* wingerd; *winst* winst; *wipm* wippen; *wispəltuu:væg* wispelturig; *ziŋkŋs* (in 't 'euft) zware hoofdpijn; *zwikŋ* zwikken, (zich) verstuiken, kaartspel; *zwil* lange rij hooi in het hooiland, vóór het aan oppers wordt gezet.

§ 20 e

De *e* is gelijk aan de *e* in het AB. Vóór [*k*, *ŋ*, *γ*] en vóór *r*(+ cs.) is de *e* verwijd tot *æ*. Zie hiervoor § 21 f en g, opm.

a. owg. *e*: *belə* bel, flard of vod, oorbel, *də belŋ* 'anŋ dər bij - *spinə-belŋ* - *góóldŋ beləchies*; *benə* ben, mand; *besəm* bezem; *bəstelŋ* bestellen, commanderen, *ie*: 'oe:mŋ mij niet tə *bəstelŋ*; *efm* effen. even; 'elŋ helm; 'elpm helpen; 'eŋst hengst; *etgərt* etgroen; *gel(d)ŋ* gelden; *gelt* geld; *gest* gist; *gəbet* gebed; *lendə* lende; *lentə* lente; *les(ə)* les; *meldŋ* melden; *melŋ* melken; *penək* penning; *skel(d)ŋ* schelden; *skelə* schel; *stemə* stem; *stenn* steunen, persen bij constipatie; *tret* hagel-snoer van ei, *ie*: *muun tret goet uut d'ejərs* 'aelŋ, *aandərs lust mij d'afəkoat niet*; *vel* vel; *veləgə* velg; *velt* veld; *wel* wel (bijw.); *west* west; *zeldŋ* zelden; *zelf* zelf; *zesə* zes; *zweŋ* zwellen;

b. owg. *a*: *ambelt(?)* aanbeeld; *bendə* bende; *best* best; *betŋ* betten; *brenŋ* brengen; *dempə* benauwd, kortademig; *denə* den; 'eft heft; *elə* el; 'elə hel; 'eləg kwaad, nijdig; 'elŋ hellen; 'em hebben; 'emp hemd; *en* en; *endə* eind; 'enə hen; 'enəp hennep; *eŋəl* engel; *eŋkel* enkel; *gəwelt* geweld; *gəzeləg* gezellig; (*deur*)*kelŋ* verkleumen, d''*aanŋ kelŋ mij deur*; *keltə* kou; *kemkoamə* fijne kam; *kemm* kammen met fijne kam (naar ongedierte); *kemp'aenə* kempgaan; *kenn* kennen; *ketŋ* ketting; *kwelŋ* kwellen; *lep* leb, in *lepmaegə*, *lepkaelfien*, *lepkeuchien* (biggetje met de fles gevoed); *lenn* lengen; *lentə* lengte; *lesŋ* lessen (w.w.); *lestə* laatste; *letŋ* letten; *menn* mengen; *mes* mes; *metwö^vst* metworst; *netə* net (znw.); *pletŋ* pletten; *redŋ* redden; *remm* remmen; *skelə* schil; *skepŋ* scheppen; *stelŋ* stellen; *stəŋəl* stengel; *stremm* strekken; *stremsəl* stremsel; *streŋə* streng (bnw.); *telŋ* tellen; *temm* temmen; *velŋ* vellen; *vənem-stəg* vernuftig, pienter; *vlesə* fles; *vremt* vreemd; (*spinə*)*webə* web; *wedŋ* wedden; *welə* wel, bron; ook: striem 'ij 'ef dā *welŋ ondər d'oonŋ*, vgl. eng. *weal*; *welŋ* wellen; *wenn* wennen; *wetŋ* wetten; *wetstie:n* wetsteen; *zəlvə* salie; *zendə* zeis (nu verdwijnend); *zetŋ* zetten; *zwemm* zwemmen;

c. owg. *ê* (< *ai*): *bretā* breedte; 'eftāg hevig, zeer, 'eftāg mooj; *elf*, *elmdā* elf (telw.); *elk elk*; *enkālt* enkel (bijw.); *entār* enter (paard); 'etā hitte; *etār* etter, pus; *ledār* ladder; *twentār* tweejarig paard; *vet* vet;

d. owg. *i*: *brenn* brengen; *melk* melk; *mesā* mest; *penā* pin; *renn* rennen; *smetn* smetten; *speldā* speld; *wet* wet;

e. in de 3e pers. sing. praes. van enkele ww.: *et* eet; *gef* geeft; *get* gaat; *nemp* neemt; *stet* staat; *vāget* vergeet; *vret* vreet; *wet* weet;

f. Verder in: *apālpent* appelmoes; *bef* bef; *bāretā* baret; *brāk(w)etn* bricketten; *brem* brem, *zoo zōdlt as brem*; 'elāveegā helleveeg; *empā* kleinerig; *fel* fel; *flensies* flensjes; *fretā* fret; *gelpārāg* gallig (van mensen); *grentā* grint; *kledārāg* viesnat, *kledārāg weer*; *klemā* klem; *klemm* klemmen; *klep(ā)* klep; *klepāⁿ* klepperen; *klep^m* kleppen, voortdurend komen aanlopen bij iemand, *ie*: 'em *pārtie mejsn die: klep^m māer deur*; *kletāⁿ* kletteren; *kneln* knellen; *knetāⁿ* knetteren; *krenā* krenge; *krenkⁿ* krenken; *krenkop* vervelend mispunt, dwarskop; *krentā* krent; *lelā* lel; *lemāt* lemmet; *lempā* meid; *lenā* leng (in meel); *lens* lens (van pomp); *lenzā* lens (znw.); *lesāl* letsel; *letār* letter; *letārlapā* borduurlap; *letāⁿ* borduren; *menn* mensen; *menāl* liter, *ān menāl melk*; *mep* mep; *mesālār* metselaar; *mesālⁿ* metselen; *nel* nel, troefnegen; *neties* netjes; *ōp-rem^m* rimpelen van naaiwerk; *pārkāment* boekoms slag; *pēlagā^rstā* gort; *peln* pellen; *penduulā* pendule; *pentār* kleine stuiter; *pēpāl* pepel; *peskop* pestkop; *pes(t)ⁿ* pesten; *pet(ā)* pet; *pētāgoojārtien* petjebal; *prētā* prent; *p(r)āsent* procent; *prāzent* present; *rāmentⁿ* te keer gaan; *rentā* rente; *rentānier* rentenier; *rep* rep (en roer); *rest* zeer veel, 't *kōst ān rest 'eur - 't maekt ān rest vāskil - die kee^rl 'ef ān rest ān dā kōp*; *sjet* sajete; *skelm* schelm; *skelpā* schelp; *slet* slet; *sprenkālⁿ* sprengelen; *stel* stel; *stelaezie* stellage; *tentā* tent; *testā* test; *vent* vent; *ventār* venter; *ventⁿ* venten; *vest* vest; *vet* jus; *weltār* dubbelgevouwen hoeveelheid hooi bij het opladen; *weltāⁿ* (hooi) netjes opladen; *wentālⁿ* wentelen; *wentāltee^fien* wentelteefje; *zwesn* zwetsen.

§ 21 æ

De *æ* heeft vrijwel dezelfde klank als de Eng. [æ] in *cat* kat, een zeer open klinker. Kloeke: Taall. bl.32 noemt hem een *stervend foneem*. In Genemuïden lijkt het daar nog niet op. De *æ* komt er veel voor en in nogal uiteenlopende situaties.

a. als oude *umlaut* van owg. *a*: 'ælstār halster; *ændā* eend; 'ændāg handig; *gæsⁿ* kinderen (plurale tantum, naar ik aanneem van) *gæst* gast; *spænn* spannen; *vætⁿ* vatten; en in de 3e pers. sing. praes.: *slæp* (naast *slōp*) slaapt; *slæt* slaat; *vælt* valt;

b. als jonge *umlaut* van Genemuïder *a* in: *dælie(?)* 'ij gef 'm goet *dælie* de kachel snort lekker; *fræjn* franje; *koestæjā* kastanje, *mædælie* medaille.

Opm.: Kloeke: Taall. bl.30 zegt: 'de *ā* die Gunnink in gemouilleerde woorden als *frājn* en *kestānje* optekende, kan in ons verband geheel buiten beschouwing blijven. Het is *dezelfde licht gepalataliseerde* (cursivering van mij, v.d.H.) variant van korte *a*, die men ook in verzorgd Nederlands hoort'. Gunnink publiceerde zijn dissertatie in 1908, toen ik elf jaar was. Ik vermoed dat de *ā* die hij bedoelt in beide woorden, dezelfde zal zijn, die ik toen gebruikte, en dat was geenszins de *licht gepalataliseerde a* die men ook in het Nederlands hoort, maar de *æ*. Gunnink spelt deze klank *a. fra.jn*, en noemt hem in § 170 *umlaut* van *a* in diminutiva: *pak pa.kien, kat ka.tien*, waarvoor ik overal *æ* kreeg.

c. als jonge *umlaut* van Genemuider *a* in verkleinwoorden: *atlæsien* atlasje; *ækien* hakje; *ælfien* halfje; *ælmpien* halmpje; *ælsien* halsje; *æpæltien* appeltje; *æsien* asje; *bækien* bakje; *bælæchien* balletje; *bælkien* balkje; *bæsien* bastje *dat ie:nə 'enæchien laegt ejəʻs met een 'ie:l dun bæ sien;* *bætien* batje (priktoiletje); *dæchien* dagje; *dækien* dakje; *dæmæchien* dammetje; *dæsien* dasje (sjaal); *dræfien* drafje; *fræbæchien* korzellig, venijnig persooantje; *gæbækien* gebakje; *græfien* grafje; *græpien* grapje; *in'æmæchien* inhammetje; *jæchien* jachtje; *jækien* jakje; *jæsien* jasje; *kælfien* kalfje; *kælmpies* kalmpjes; *kæmæchien* kammetje; *kænæchien* kannetje; *kæpien* kapje; *kæsien* kastje; *kætien* katje; *klædæchien* kladje; *klæpien* klapje; *klæsien* klasje; *koejækien* cognacje; *krælæchien* kraaltje, *də lucht is zoo 'eldər as ən krælæchien;* *kræmæchien* krammetje; *kræpien* werveltje om deurtje te sluiten; *kræsien* krasje; *kwæbæchien* kwabje; *kwæsien* kwastje; *læchien* lachje; *læmæchien* lammetje; *læpien* lapje; *læsien* lasje; ook van *Last*, achternaam, *Jan Læsien stónt ər zelf veur* (voor de mattenmachine); *lætien* latje; *mænæchien* mannetje; *mæsien* mastje; *mætien* matje; *næchien* nachtje; *næpien* napje; *nætien* (en *dreuchien*) natje (en droogje); *pædæchien* padje; *pækien* pakje; *pænæchien* pannetje; *pæsien* pasje; *plækien* plakje; *plænæchien* plannetje; *plæsien* plasje, ook in *sie:ræpplæsien* broodje met stroopsmaak; *ræmæchien* rammetje (jong konijn of schaa); *salmiejækien* salmiakdropje; *skælmpien* schakeltje; *slæbæchien* slabbetje; *slæchien* slagje; *slækien* slakje; *slænæchien* slangetje; *spætien* spatje; *stælæchien* stalletje; *stæmæchien* stammetje; *stæpien* stapje; ook: klein plankier boven sloot om was, melkbussen te spoelen; *stætien* stadje; *tækien* takje; *tænchien* tangetje; *tæsien* tasje; *tjækien* tjalkje; *træmæchien* trammetje; *træpien* trapje; *væchien* vachtje; *vækien* vakje; *vælæchien* valletje; *vlæchien* vlaggetje; *vlæmæchien* vlammetje; *vræchien* vrachtje; *vrætien* wratje; *wæchien* wachtje; *wækien* wakje; *wælæchien* walletje, *dan mósŋ zə də grónt die: dər uut kwamp, mósŋ zə brenŋ in die: sloot, tusŋ də Mie:nt' en də wælæchies;* *wænchien* wangetje, *ðch, wat 'e'j rooŋə wænchies;* *wæsien* wasje; *wætien* watje; *zæchies* zachtjes; *zækien* zakje; *zælfien* zalfje;

d. andere palatalisatie van *a*, in twee woorden vóór labiaal, in de overige vóór dentaal: 'aantfetsəl handvat (maar: 'aantfat); 'ændəl handel; 'ændəlŋ handelen; bænsəlŋ jagen, gooien?ik 'eb əm də deur'wut əbænsəlt; gæntə gent, mannetjesgans; gæstəʔt (ook gastəʔt) viezerik (vgl. du. garstig); kənsəl kansel; kəntəlŋ kantelen; knæstəʔt (ook: knastəʔt) exemplaar, knaap?jónə, jónə, wat was 't ən dikə knæstəʔt (die gans) 'ij weug wel tien pōnt; knæstəʔŋ knarsen, woar 'e'j dat broot vandoan, 't zaant knæstəʔt mij tusŋ də koe:zn; mæmə moeder (bij heel jonge kinderen); pæpə tepel (van mens en dier); vænsəl ransel (soldatenrugtas, slaag); vænsəlŋ ranselen; spæn span; Spænsə Spaans, in: Spænsə zie: pə, voorheen toiletzeep, tegenover geelə en gruu:nə zie:pə; spæntōw spantouw bij het melken; stændəʔ(t) stander; wutspænsəl uitspansel; vək wænsəlŋ verkwanselen; ook in de twee voornamen: Kæʔspəl Kaspar; Wændər Werner;

e. door verwijding van *e*, (*i*) tot *æ* in enige woorden vóór dentaal: Gælə-muun Genemuiden; gæspəl gesp; klæskōp kletskep; klæsnat kletsnat; klæsə klets (om de oren); klæsŋ kletsen; klæs wörtəl kliswortel; pænsə pens; vóór *f* in: træfm treffen.

f. uit Genemuider *-ar*, zowel met oude als jonge *a* (zie opmerking onder g.): ærbejdər arbeider; ærbejdŋ arbeiden, eveneens gebruikt van koe, 'ij lig al t'ærbejdŋ; ærbejt arbeid, weeen van koe vóór het kalven; 'ærdŋ harden; æræstie: arreslee; ærkə ark; 'ærləkejn harlekijn; ærm arm (bnw.); ærmbaant armband; ærmoe:də armoede, ook: narigheid, onenigheid, maekt tōch gien ruu:zie, wat 'e'j an al die: ærmoe:də; 'ærmooniekaa harmonika; 'ærmas harnas, zó'n kəsjet an, 't is net aa'j inn 'ærnas zitŋ; 'ærpə harp; 'ærs hars; 'ært hard; 'ærtə hart; bæŋ bar; (bnw.); bærbie:r barbier; bærietōn bariton; bærm'ærtəg barmhartig; bæʔnstie:n barnsteen; bæʔs bars; bənæʔt benard; biljæʔt biljart; dærm darm; dæʔtəl dartel; dwæŋ dwarrelen; dwæʔs dwars; Færiezeejər Farizeeër; flæʔtə flard; gæʔdə garde; gæŋə baldie garibaldi (hoed, soort pepermunt); kær bənaada, kær mənada karbonade; kær bies karbies; kær bōl karbol; kærə kar; kærəkiet karekiet; kær əmelk karnemelk; kær əwats karwats; kærkas karkas, stander voor neepjesmuts; kær nə karn; kær nŋ karnen; kær pər karper; kær pet karpet; kær wej karwei; knæʔs kraakbeen; kwæʔt kwart; kwæʔtəl kwartel; mærk mark; mærk(t) markt; mærkŋ markten, vee aan de markt brengen, vleen weekə 'e 'k əŋ nōg twintəg əmærk(t); mæŋ lien marlijn (touw); mæŋ mər marmer; mæŋ mótə marmot; mæʔs mars; mæʔsə pejn marsepein; mæʔsə see marechaussee; mæʔtəlŋ martelen, ook: tobben met een karweitje: wat stoa'j tōch tə mæʔtəlŋ, loat mij oe: 'el pŋ; mæʔtər marter; næʔm arm (znw.), ook: gənæʔmt gearmd, maar ærmbaant armband; næʔsis narcis; pær ədies paradijs; pær ə pluu paraplu; pær ə sōl parasol; pærk park; pær t part, dat maa'j um miens pær t wel doen; pær təkə lie:r particulier; pær tie som-

migen; *pæʹtien* partje van sinaasappel; *sæʹn* sarren; *skæʹvəlŋ* scharrelen; *smæʹtŋ* smarten; *snæʹs* snars; *spæʹtəlŋ* spartelen; *tæʹtŋ* tarten; *tæʹrvə* tarwe; *væʹrkŋ* varken; *wæʹrm* warm; *zwæʹt* zwart;

g. uit Genemuider *-er*, zowel met oude als jongee (zie opmerking hier onder): *ʹæʹrbæʹrgə* herberg; *ʹæʹvdəʹr* herder; *ʹæʹrjasəs* bastaardvloek; *æʹrf* erf; *æʹrfənīsə* erfenis; *æʹrfgənaemə* erfgenaam; *ʹæʹrfs(t)* herfst; *æʹrftə* erwt; *æʹrg* erg; *ʹæʹrlinçhien* hermelijntje; *æʹnstag* ernstig; *ʹæʹsŋs* hersens; *ʹæʹrt* hert; *æʹrvŋ* erven; *bæʹrg* berg; *bæʹrgŋ* bergen; *bæʹrkə* berk; *bæʹrmsloot* bermsloot; *bæʹvstə* berst; *bæʹv(s)tŋ* bersten; *bədæʹrvŋ* bederven; *dæʹvdə* derde; *dæʹrie* derrie, prut, mest; *dæʹrtag* dertig; *dæʹrtiena* dertien; *dwæʹrg* dwerg; *gatvədæʹrie* bastaardvloek; *gæʹrfkaemər* gerfkamer; *gæʹvstə* gerst; *kæʹrfsstək* kerfstok; *kæʹrkə* kerk; *kæʹrmŋ* kermen; *kæʹrmsə* kermis; *kæʹvsdag* kerstdag; *kæʹvsə* kers; *kæʹvspəl* kerspel; *kæʹvəl* kervel; *kæʹrvŋ* kerven; *klæʹrk* klerk; *knæʹrvŋ* knerpen; *mæʹrgəl* mergel; *mæʹrie* merrie; *mæʹrk* merk; *mæʹrkŋ* merken; *mæʹrnas* merinos; *næʹrgŋs* nergens; *pæʹrkəment* perkament, boekoms slag; *pæʹvsə* pers, hooipers; *pæʹvsŋ* persen; *pæʹvzak* perzik; *sjæʹrp* sjerp; *skæʹrm* scherm; *skæʹrp* scherp; *skæʹrvə* scherf; *snæʹt* snert, *dan wöʹrt də snæʹt goet lódəʹrəg*; *stæʹrk* sterk; *stæʹrvŋ* sterven; *tæʹrgŋ* tergen; *tæʹrŋptien* terpentijn; *væʹrgŋ* vergen; *væʹrməsəlīe* vermicelli; *væʹvs* vers (bnw. en znw.); *væʹrvŋ* verven; *væʹvzŋ* verzenen, *də væʹvzŋ teəŋŋ də pʹrikals sloan*; *vədæʹrie* bastaardvloek; *vədæʹrvə* verderf; *vəʹspæʹvŋ* versperren; *wæʹrf* werf; *wæʹrk* werk; *wæʹrkŋ* werken; *zæʹrkə* zerk; *zwæʹrm* zwerm; *zwæʹrvŋ* zwerven;

Opm.: Kloeke, Taall. bl.30, zegt: 'Zowel in het Kamper als in het Zwolse dialect zijn nl. *er* en *ar* vóór consonanten volledig samengevallen tot *əʹr*, zodat woorden met *əʹr-* of *ar-*uitspraak eenvoudig niet bestaan (zie Gunnink § 44), men mag zelfs zeggen: niet kunnen bestaan. Deze onmogelijkheid hangt samen met de geprononceerd-velaire uitspraak van de *r*, die zowel te Kampen als te Zwolle algemeen is.' Nu is ook in Genemuiden *er* en *ar* zonder uitzondering tot *æʹr* geworden. De Genemuider *r* is echter nooit velaar, maar zonder uitzondering de palatale, getrilde *r*. Genemuiden dreef in mijn jeugd graag de spot met de Zwolse huig-*r*. Ik betwijfel dus, dat de huig-*r* de oorzaak zou zijn van de verdringing van *er* en *ar* door *æʹr*. Blijkbaar is de palatale *r* daar even goed toe in staat.

Ik wil hier nog opmerken dat de *æ* vóór *r*, iets anders klinkt dan vóór andere dentale c'ss. Ik hoor verschil tussen *stætien* stadje en *stæʹrtien* staartje; tussen *bæʹsien* bastje (eierschaal) en *bæʹvsien* barsje. Het is zonder technische apparatuur (en daarmee misschien ook) niet uit te maken of hier nog een restant van de *r* hoorbaar is, of dat de *r* de kwaliteit van de klinker iets heeft gewijzigd, of dat er van beide iets waar is. Om het kleine verschil, dat ik meen te horen, aan te duiden is de *r* in de spelling gehandhaafd. Zie ook § 6;

h. vóór velare css.: *æcht* echt; *'æch(t)ŋ* hechten; *ægə* eg; *'ækə* hek; *'ækəpōst* hekkepost; *bæk* bek; *bālæchien* uitvlucht; *dæk* dek; *dækŋ* deken; *Dræcht* Drecht (waternaam); *drægə* dreg; *dræk* drek, oogvuil; *gæk* gek; *gəbræk* gebrek; *jækər* jekker; *knæcht* knecht; *læk* lek; *lækər* lekker; *lækŋ* lekken; *nækə* nek; *plæchtæg* plechtig; *plækə* plek; *væcht* recht (bnw. en znw.); *væchtər* rechter; *væk* rek; *vækŋ* rekken; *spæcht(ə)* specht; *stækrījə* bovenbalk in stal, waaraan de *stækŋs* vastzitten; *strækŋ* strekken; *tæksə* tekst; *təræchtə* terecht; *træk* trek; *trækŋ* trekken; *væchtŋ* vechten; *vəræchtæg* waarachtig, *'t is vəræchtæg woar*; *vərækŋ* verrekken; *vərækəlīŋk* gemeen individu; *vlæchtŋ* *vlæchŋ* vlechten; *vlækə* vlek; *vlækŋ* vlekken; *wæg* weg; *zægə* zegge, en in de 3e pers. sing. praes. van enkele w.w.: *bræk* breekt; *spræk* spreekt; *stæk* steekt; *zæg* zegt; Opm.: Zoals uit *er* en *ar* een gemeenschappelijk *ær* is voortgekomen, zijn vóór velare cs. sommige woorden samengevallen; bij de verkleinwoorden ontstond uit *ak æk*, door *umlaut*, welk *æk* samenviel met het onder h. vermelde *æk* in: *'ækien* hakje, hekje; *bækien* bakje, bekje; *dækien* dakje, dekje; *plækien* plakje, plekje;

i. owg. *ā*: *'ærkə* hark; *eulækvræpien* oliebol; *jaemər* jammer;

j. in *stæʔt* staart, óf behoud van oude korte klinker, óf latere verkorting uit *aa*;

k. owg. *ê(<ai)*: *ækəl* eikel; *vækŋ* reiken, *dat* (i.e. het Zwartemeer) *is nog ən 'ie:lə utgəstrækt'ejt, dat vækt 'ie:ləmoalə, 'ie:r, van Gælə-muun, Vólnoo, tət an Kaampŋ - ik zal 't oe: wel eemŋ anvrækŋ*;

l. in de eigennamen: *'Ærm* Harm, *'Ærmpien* Harmpje; *Bæʔt* Bert; *Bæʔtaa* Bertha; *Bæʔtəs* Bertus; *Gærə(chien)* Gerrigje; *Mærə(chien)* Marrigje; *Mæʔŋ* Marten; en in *Gæjt* Gerrit.

Opm.: Naast *jak* jak, vrouwenlijf, *nach(t)jæk*, zie: *wil zoovuu:lə meugəlæk meeneemŋ: nachjækŋ veur iederie:nə*; misschien werd *a > æ* door de gecombineerde invloed van gepalataliseerde *ch + j*?

Bij een der *sprekers* noteerde ik *zæ'k mæər zaenŋ* voor *za'k mæər zaenŋ* zal ik maar zeggen. Speelt hier de opeenvolging van *æ* en *ae* in *mæər* en *zaenŋ* misschien een rol? Ofschoon ik hiervan slechts één geval noteerde, komt het me heel gewoon voor, alsof ik het me van vroeger herinner.

§ 22 a

De *a* is gelijk aan die van het AB.

a. owg. *a*: *achtə* acht; *achtər* achter; *achtŋ* *achŋ* achten; *akər* akker; *'akŋ* hakken; *'aksəl* haksel; *al* al; *'alf* half; *'alm* halm; *al(ə)machtæg* al(le)machtig; *'als* hals; *ambacht* ambacht; *an-* aan-; *anəl* angel; *'anəl(ŋ)* hengel(en); *'anŋ* hangen; *anəkər* anker; *apəl* appel; *as* als; *asə* as (van vuur en wiel); *astónə* asvat; *bakər* bakker; *bakŋ* bakken; *balə* bal; *balg*

migen; *pæ'tien* partje van sinaasappel; *sæ'n* sarren; *skævəlŋ* scharrelen; *smæ'vn* smarten; *snæ'vs* snars; *spæ'vtəlŋ* spartelen; *tæ'vn* tarten; *tærvə* tarwe; *værkŋ* varken; *wærm* warm; *zwæ'vt* zwart;

g. uit Genemuiden *-er*, zowel met oude als jongee (zie opmerking hier onder): *'ærbærgə* herberg; *'æ'vdər* herder; *'ævjasəs* bastaardvloek; *ærf* erf; *ærfənīsə* erfenis; *ærfgənaemə* erfgenaam; *'ærfst(t)* herfst; *ærfstə* erwt; *ærg* erg; *'ærlinčien* hermelijntje; *æ'nstag* ernstig; *'æ'sns* hersens; *'æ'vt* hert; *ærvm* erven; *bærg* berg; *bærgŋ* bergen; *bærkə* berk; *bærmsloot* bermsloot; *bæ'vstə* berst; *bæ'vs(t)ŋ* bersten; *bədærvm* bederven; *dæ'vdə* derde; *dærie* derrie, prut, mest; *dæ'vtəg* dertig; *dæ'vtienə* dertien; *dwærg* dwerg; *gatvədærie* bastaardvloek; *gærfkaemər* gerfkamer; *gæ'vstə* gerst; *kærfstək* kerfstok; *kærkə* kerk; *kærmŋ* kermen; *kærmsə* kermis; *kæ'vsdag* kerstdag; *kæ'vsə* kers; *kæ'vspəl* kerspel; *kærvəl* kervel; *kærvm* kerven; *klærk* klerk; *knærpm* knerpen; *mærgəl* mergel; *mærie* merrie; *mærk* merk; *mærkŋ* merken; *mærnas* merinos; *nærgŋs* nergens; *pærkəment* perkament, boekomslag; *pæ'vsə* pers, hooipers; *pæ'vsŋ* persen; *pæ'vzək* perzik; *sjærp* sjerp; *skærm* scherm; *skærp* scherp; *skærvə* scherf; *snæ'vt* snert, *dan wö'vt də snæ'vt goet lódəvəg*; *stærk* sterk; *stærvm* sterven; *tærgŋ* tergen; *tærpm'tien* terpentijn; *værgŋ* vergen; *værməsəlīe* vermicelli; *væ'vs* vers (bnw. en znw.); *værvm* verven; *væ'vzŋ* verzenen, *də væ'vzŋ teengŋ də prikəls sloan*; *vədærie* bastaardvloek; *vədærvə* verderf; *vəspæ'vŋ* versperren; *wærf* werf; *wærk* werk; *wærkŋ* werken; *zærkə* zerk; *zwærm* zwerm; *zwærvm* zwerven;

Opm.: Kloeke, Taall. bl.30, zegt: 'Zowel in het Kamper als in het Zwolse dialect zijn nl. *er* en *ar* vóór consonanten volledig samengevallen tot *ər*, zodat woorden met *ər-* of *ar-*uitspraak eenvoudig niet bestaan (zie Gunnink § 44), men mag zelfs zeggen: niet kunnen bestaan. Deze onmogelijkheid hangt samen met de geprononceerd-velaire uitspraak van de *r*, die zowel te Kampen als te Zwolle algemeen is.' Nu is ook in Genemuiden *er* en *ar* zonder uitzondering tot *ær* geworden. De Genemuiden *r* is echter nooit velaar, maar zonder uitzondering de palatale, getrilde *r*. Genemuiden dreef in mijn jeugd graag de spot met de Zwolse huig-*r*. Ik betwijfel dus, dat de huig-*r* de oorzaak zou zijn van de verdringing van *er* en *ar* door *ær*. Blijkbaar is de palatale *r* daar even goed toe in staat.

Ik wil hier nog opmerken dat de *æ* vóór *r*, iets anders klinkt dan vóór andere dentale *cs*s. Ik hoor verschil tussen *stætien* stadje en *stæ'v-tien* staartje; tussen *bæsien* bastje (eierschaal) en *bæ'vsien* barstje. Het is zonder technische apparatuur (en daarmee misschien ook) niet uit te maken of hier nog een restant van de *r* hoorbaar is, of dat de *r* de kwaliteit van de klinker iets heeft gewijzigd, of dat er van beide iets waar is. Om het kleine verschil, dat ik meen te horen, aan te duiden is de *r* in de spelling gehandhaafd. Zie ook § 6;

h. voor velare css.: *æcht* echt; *'æch(t)ŋ* hechten; *ægə* eg; *'ækə* hek; *'ækəpōst* hekkepost; *bæk* bek; *bālæchien* uitvlucht; *dæk* dek; *dækŋ* deken; *Dræcht* Drecht (waternaam); *drægə* dreg; *dræk* drek, oogvuil; *gæk* gek; *gəbræk* gebrek; *jækər* jekker; *knæcht* knecht; *læk* lek; *lækər* lekker; *lækŋ* lekken; *nækə* nek; *plæchtæg* plechtig; *plækə* plek; *væcht* recht (bnw. en znw.); *væchtər* rechter; *væk* rek; *vækŋ* rekken; *spæcht(ə)* specht; *stækrījə* bovenbalk in stal, waaraan de *stækŋs* vastzitten; *strækŋ* strekken; *tæksə* tekst; *təræchtə* terecht; *træk* trek; *trækŋ* trekken; *væchtŋ* vechten; *vəræchtæg* waarachtig, *'t is vəræchtæg woar*; *vərækŋ* verrekken; *vərækəlīŋk* gemeen individu; *vlæchtŋ* *vlæchŋ* vlechten; *vlækə* vlek; *vlækŋ* vlekken; *wæg* weg; *zægə* zegge, en in de 3e pers. sing. praes. van enkele w.w.: *bræk* breekt; *spræk* spreekt; *stæk* steekt; *zæg* zegt; Opm.: Zoals uit *er* en *ar* een gemeenschappelijk *ær* is voortgekomen, zijn voor velare cs. sommige woorden samengevallen; bij de verkleinwoorden ontstond uit *ak æk*, door *umlaut*, welk *æk* samenviel met het onder h. vermelde *æk* in: *'ækien* hakje, hekje; *bækien* bakje, bekje; *dækien* dakje, dekje; *plækien* plakje, plekje;

i. owg. *ā*: *'ærkə* hark; *eulækræpien* oliebol; *jæmər* jammer;

j. in *stæʳt* staart, of behoud van oude korte klinker, of latere verkorting uit *aa*;

k. owg. *ê(<ai)*: *ækəl* eikel; *vækŋ* reiken, *dat* (i.e. het Zwartemeer) *is nog ən 'ie:lə utgəstrækt'ejt, dat vækt 'ie:ləmoalə, 'ie:r, van Gælə-muun, Vólnoo, tət an Kaampŋ - ik zal 't oe: wel eemŋ anrækŋ*;

l. in de eigennamen: *'Ærm* Harm, *'Ærmpien* Harmpje; *Bæʳt* Bert; *Bæʳtaa* Bertha; *Bæʳtas* Bertus; *Gærə(chien)* Gerrigje; *Mærə(chien)* Marrigje; *Mæʳŋ* Marten; en in *Gæjt* Gerrit.

Opm.: Naast *jak* jak, vrouwenlijf, *nach(t)jæk*, zie: *wil zoovuu:lə meugəlæk meeneemŋ: nachjækŋ veur iederie:nə*; misschien werd *a > æ* door de gecombineerde invloed van gepalataliseerde *ch + j*?

Bij een der *sprekers* noteerde ik *zæ'k mæŋ zaenŋ* voor *za'k mæŋ zaenŋ* zal ik maar zeggen. Speelt hier de opeenvolging van *æ* en *ae* in *mæŋ* en *zaenŋ* misschien een rol? Ofschoon ik hiervan slechts één geval noteerde, komt het me heel gewoon voor, alsof ik het me van vroeger herinner.

§ 22 a

De *a* is gelijk aan die van het AB.

a. owg. *a*: *achtə* acht; *achtər* achter; *achtŋ* *achŋ* achten; *akər* akker; *'akŋ* hakken; *'aksəl* haksel; *al* al; *'alf* half; *'alm* halm; *al(ə)machtæg* al(le)machtig; *'als* hals; *ambacht* ambacht; *an-* aan-; *anəl* angel; *'anəl(ŋ)* hengel(en); *'anŋ* hangen; *anəkər* anker; *apəl* appel; *as* als; *asə* as (van vuur en wiel); *astónə* asvat; *bakər* bakker; *bakŋ* bakken; *balə* bal; *balg*

balg, lichaam, *ik zal oe: wel ies óp dā balg koomm* je krijgt een pak slaag van me; *balkn* balk; *ban* ban; *bandiksn* de banvloek uitspreken, *ban + dixi?*, *vluu:kn* en *bandiksn* te keer gaan; *banə* bang; *bastə* bast, schaal (van ei), *ejərbas(t)n* eierschalen; *blat* blad; *dag* dag; *dak* dak; *dal* dal; *dan* dan; *dapər* dapper; *dat* dat; *dracht* dracht; *drafdraf*; *dwan* dwang; *fakəl* fakkel; *fals* vals; *Frankriek* Frankrijk; *gafəl* gaffel; *galə* gal; *galgə* galg, *gat* gat; *gəslacht(ə)* geslacht; *gətal* getal; *glas* glas; *glatglad*; *grafgraf*; *kafkaf*; *kalf* kalf; *kalk* kalk; *kamə* kam; *kanə* kan; *kankər* kanker; *kapə* kap; *kastə* kast; *katə* kat; *klap* klap; *klapə* klep van ouderwetse klepbroek; *klapm* klappen; *krabə* krab (schaaldier); *kracht* kracht; *kwabə* kwab; *kwaboal* kwabaal; *lachn* lachen; *lam* lam (bnw. en znw.); *lanə* lang; *lapə* lap; *last* last; *lastər* laster; *latə* lat; *macht* macht; *man* man; *mañəl* amandel; *mat* mat (bnw.); *matə* mat (znw.); *nacht* nacht; *Nacht(ə)wæg* Achterweg (de ə in mijn jeugd nog algemeen, nu alleen nog bij ouderen); *napə* nap; *nat* nat; *padə* pad (dier); *palm* palm; *panə* pan; *pat* pad (weg); *pracht* pracht; *rak* rek, in *melk-rak* rek voor lege melkbussen; *ram* ram; *rat* rad (vlug; wiel); *sap* sap, dierlijk en menselijk zaad; *skacht* schacht; *skat* schat; *slachtñ slachñ* slachten; *slag* slag, (ook: koord van zweep, stuk land, *ik 'ep driej slaegñ noast mækaerə*); *smachtñ smachñ* smachten; *smal* smal; *stal* stal; *stamə* stam; *stanə* stang; *stap* stap; *stapm* stappen; *stat* stad; *stragə* strak; *tach(ñ)təgt* tachtig; *taltər* schommel; *tam* tam; *tanə* tang; *tasə* tas; *trapə* trap (treden); *vacht* vacht; *vak* vak; *valə* val (ook afhankelijk deel van plooiuits), kort gordijntje; *van* van (ook achternaam, *wat is oe: van*); *vann* vangen; *vastə* vast; *vas(t)n* vasten; *vat* vat; *vlak* vlak; *vlas* vlas; *vrak* ondeugdelijk, *ən vrakə koe* (zie Driem. Bl. 1949, bl.35); *vratə* wrat; *vuufskach(t)n* vijschachten; *wachtə* nachtwacht, *də wachtə zal óns um twiej uu:r roepm*; *wachtñ wachñ* wachten; *wakər* wakker; *wal* wal; *walgñ* walgen; *walm* walm; *walvis* walvis; *wan-* wan-; *wanə* wan (in mijn jeugd *het* woord voor schelp); *waneer* wanneer; *want* want; *wanə* wang; *was* was; *wasə* was (wasgoed); *wasñ* wassen (groeien, reinigen); *wat* wat; *zachtə* zacht; *zak* zak; *zalm* zalm; *zalnə* zalf; *zan* zangvereniging, *ik muut noar də zan*; *zat* zat, verzadigd (ook dronken);

b. owg. *ā*: *adər* adder; *gədachtə* gedachte; en in de praet. *brach(t)n* brachten, *dach(t)n* dachten;

c. in de praet. der sterke w.w. van de 4e en 5e klasse, en in enkele praet. praes.: *at* at; *brak* brak; *gaf* gaf; *kan* kan; *kwam* kwam; *lag* lag; *mag* mag; *mat* mat; *nam* nam; *sprak* sprak; *stak* stak; *vəgat* vergat; *vrat* vrat; *was* was; *zag* zag; *zal* zal; *zat* zat. Ik heb hier steeds de vorm van de 3e pers. sing. vermeld, omdat bij *breken*, *geven*, *komen*, *liggen*, *mogen*, *nemen*, *wezen* en *zien* in andere personen ook *aa* voorkomt;

d. Verder in: *achñdie:l* lichtendeel; *achtər'ækə* opklapbaar achterstuk

van hooiwagen; *afəkoat* advocaat (drank en persoon); 'akə hak; *alderejn* eau de Cologne; *aləman* iedereen; *alie:s* gelijk, *zie: bin niet 'ie:ləmoal' alie:s*; ook nog: *eemalie:s* precies gelijk, 't bin gien eemalie:sə penn; *alkoof* alkoof; *almənak* almanak; *alt* alt; 'alt halt; *aluun* aluin; *ambelt* aanbeeld; *ampər* amper; *anneemər* aannemeling, aannemer; *angie:l* in het geheel (steeds met *niet* gecombineerd), evenals: *a(n)gie:s* in het geheel, *now wi'k gleumən 'tas Oa'nt də bakər angie:l niet zoo vuu:lə kədeties in 'uus 'at - gunst, dee'nə, ik 'at oe; agie:s niet əzien; ankər* anker (wijnmaat); *anskafn* aanschaffen; *antrækŋ* aankleden; *ap(ə)rəpoo* a propos; *ap(ə)teek* apotheek; *atlas* atlas; *bagələr* baggelaar, vierkante harde turf; *bagər(n)* bagger(en); *bak* bak, gevangenis, ook platboomd overzetbootje, *módərək* baggermachine; *bakbie:st* bakbeest; *bakboovt* bakboord; *bakəboovt* bakkebaard; *bakəlejn* bakkeleien; *bakseuchien* zoodje bakvis; *balast* ballast; *baldərŋ* met veel geraas vallen, *en toe: baldərdə d' 'ie:lə boe:lnoar beneedŋ; baldoadəg* baldadig; *balkŋbrij* balkenbrij; *balkón* balkon; *balŋ* ballen, leren zool onder klomp slaan, samenpakken van sneeuw onder klomp; *balsəm* balsem; *banket* banket (gebak); *bas* bas; *bat* priktol; *bəgrafənisə* begrafenis; *beslag* beslag; *blafn* blaffen; *blak* windstil; *blaksəm* bastaardvloek; *brak* brak; *dam* dam; *damm* dammen; *dasə* sjaal; *drafəvt* bromvlieg; *frabə* korzellig, venijnig iemand; *frasŋ* fratsen; *galəg* gallig (van schaap); *galm* galm; *galmm* galmen; *galpŋ* galpen; *gaməl* gammel; *gastəvt* viezerik; *gəmag(t)* schaamdelen; *gərak* gereedschap; *gəwag* gewag; *gəzag* gezag; *grap* grap; *in'am* inham; *jacht* jacht; *jak* jak; *jakə'n* jakkeren; *janeevər* jenever; *jasə* jas; *kachəl* kachel; *kəft* kaft; *kakə'lakə* kakkerlak; *kakŋ* cacare; *kakstoe:l*ouderwetse kinderstoel; *kalm* kalm; *kalm's* kalmoes; *kaməroat* kameraad; *kamfər* kamfer; *kanəpee* canapé; *kapsiendər* capucijner (erwt); *kasteel* kasteel; *katəgəzoasie* catechisatie; *katəliek* R.K.; *kladə* klad, vrij grote hoeveelheid, *ən kladə eevapəls, ən kladə buu:zŋ; klam* klam; *klaploopər* klaploper; *klasə* klas; *klasis* classis; *knabəlŋ* knabbelen; *knakŋ* knakken; *knal* knal; *knap* knap; *knapŋ* knappen; *krap* krap; *krapə* wervel(sluiting); *kraplapə* kroplap; *kras* kras (bnw.); *krasə* kras (znw.); *krasgat* zijopening in vrouwenrok; *kwakəlŋ* kwakkelen; *kwakzalvər* kwakzalver; *kwalə* kwal; *kwalstə'n* spuwen; *kwalstə'òòlt* bitterzoet; *kwastə* kwast; *lak* lak; *lakŋ* lakken; *lantee'n* lanternen; *lasə* las; *ma(a)ŋkəment* mankement; *ma(a)ŋkie'n* mankeren; *mak* mak; *mal* mal; *maləjan* mallejan; *maləmeule* draaimolen; *manəlwövtəl* voederbiet; *mast* mast; *nagə* venijnig iemand; *pak* pak, bakerpak; *paltoo* paletot, korte overjas; *pantófel* pantoffel; *papəgaaj* papegaai; *papərasŋ* paperassen; *pas* pas (bw.); *pasə* pas, *as ər gien lasəpəraat an tə pasə kump; pasŋ* passen; *paspoovtə* paspoort; *pastəvt* patser; *pətatər* oorvijs; *piezakŋ* hard werken; *plan* plan; *pralə* testikel; *rachəl* fluim; *rap* rap, ook gebarsten, van klomp, *mien klómŋ is rap, dər muut ən baentien umə;*

rakəʷt rakker; *ral* gierend, *ən ralə wient*; *raməl* rammelaar (v. kind); *raməlŋ* rammelen; *ramp* ramp; *ransoen* rantsoen; *ras* ras (znw.); *rəbat* in: *ōp rəbat* (=zoek) *raekŋ*; *sabat* sabbat, zondag; *safroan* saffraan; *sal-miejak* salmiak; *sal(tə)peetər* saltpeter; *sam* (ook *zam*) vers, smeug; *sas* sluis; *skalm* schakel; *skaməl* schamel (van wagen); *skandaal* schandaal; *skrap* schrap; *slabə* slab; *slampa(a)mpər* slampamper; *slanə* slang; *smakəʷt* deugniet, onbetrouwbaar sinjeur; *snakŋ* snakken; *snapm* snappen; *stakəʷt* stakker; *strafə* straf; *strafm* straffen; *stragə* strak; *takə* tak; *takebos* takkenbos; *taksieʷŋ* taxeren; *taksosie* taxatie; *talk* talk; *tamboer* tamboer; *tampər* tamper; *tjalk* tjalk; *tram* tram; *trap* trap, schop; *trapieʷŋ* betrappen; *trapm* trappen; *vəstəft* vergaan (van stoffen); *vlam* vlam; *vlamŋ* vlammen; *vracht* vracht; *vrak* wrak; *vranə* veeziekte (vgl. *wrang*, eng. *wrong*); *wagəlŋ* waggelen; *wak* wak; *wapəʷŋ* wapperen; *watŋ* watten; *wisnblakstien* bastaardvloek; *zabm* (ook: *zaabm*) zuigen van kalf aan een hand; *zakŋ* zakken; *zwabər* zwabber; *zwak* zwak; *zwalkŋ* zwalken; *zwalŋ* walm van lamp; *zwammŋ* zwammen.

§ 23 u

De *u* is gelijk aan die in het AB. Vóór velare medeklinkers hoorde men in het begin van deze eeuw nog zeer veel, en nu bij de ouderen nog wel *ó*: *bókŋ*, *drók*, *gələkəg*, *lócht*, *rógə* voor *bukken*, *druk*, *gelukkig*, *lucht* en *rug*. Ook Leopold, S.t.W. bl.572/584 heeft: *drokken* drukken, *locht* lucht en licht, *ongelukkig* ongelukkig, *rokwiend* rukwind, *stokken* stukken, *terogge* terug enz. Mijn alleroudste spreker zei steeds *u*, twee die iets jonger waren een enkele maal *ó*.

a. u owg. u (=oe): *brugə* brug; *bugərtien* (*loopm*) gevaarlijk jongensspel, zeer vlug over nog doorbuigend ijs lopen; *buksə* buks; *bult(ə)* bult; *busə* bus; *druk* druk (subst.); *drukŋ* drukken; *druktə* drukte; *drupm* druppen; *duldŋ* dulden; *dumpəlŋ* dompelen; *dunə* dun; *dunŋ* dunken; *gədult* geduld; *gul(d)ŋ* gulden; *juk* juk; *juktə* jeuk; *krukə* kruk; *krulə* krul; *kundə* kunde; *kunŋ* kunnen; *kusŋ* kussen (ww. en znw.); *kust* kust (in: *te kust en te keur*); *kutə* vagina; *lubm* lubben; *lucht* lucht; *lunzə* luns (van wiel); *lusŋ* lusten; *lust* lust; *mudə* mud; *mugə* mug; *muldər* mulder; *mundəg* (ook *mundəg*) mondig; *mundə* munt; *muskə* mus; *nut* nut; *plukŋ* plukken; *putə* put; *rugə* rug; *rukŋ* rukken; *rusə* rus (plant); *rusŋ* rusten; *skudŋ* schudden; *skuldəg* schuldig; *skult* schuld; *stuk* stuk; (*uut*)*stukŋ* verstellen, *muw'j nów met zó'n uutgəstuktə broek loopm?*; *stutŋ* stutten; *tucht* tucht; *turf* turf; *'uldə* hulde; *um(ə)* om; *'upə* heup; *'utə* hut; *vlucht* vlucht; *vlugə* vlug; *wulŋ* wollen, alleen in *wulŋ slont* wollen werkschort, nu weinig meer gehoord; *wunsŋ* wensen; *wurŋŋ* wurgen; *wurm* worm; *zucht* zucht (ziekte); *zuk(ə)* zulk; *zulŋ* zullen; *zundəg* zondag; *zundə* zonde; *zunə* zon;

b. owg. *ū* (=oe.): *brulftə* bruiloft; *ducht* in *mij ducht* ik geloof; *ludŋ* luiden van de kerkklok; *zucht* zucht; *zuch(t)ŋ* zuchten.

Misschien horen *kruməl* kruimel, *krumələg* oud en zwak, *kruməlŋ* oud en zwak nog wat doen, hierbij. Franck-van Wijk geeft oeng. *cruma* (of *û?*); Bosworth-Toller en Holthausen geven alleen *u*, Kluge *crūma*;

c. owg. *i/e*: *gəwulftə* gewelf; *gruntəl* grendel; *spul* spel; *tusn* tussen; *zulvər* zilver; *zustər* zuster;

d. owg. *ī*: *grunəkŋ* (ook: *grónəkŋ*) grommend geluid van paard;

e. owg. *ê*: *numər* emmer;

f. owg. *o*: *drup* druppel; *kus* kus; *pukəl(tien)* puist(je); *skurft* schurft; *'unəg* honig; *'upəlŋ* huppelen; *'upəlpee'rt* hobbelpaard; *vulŋ* veulen; *vu'rt* voort, weg;

g. owg. *a*: *bulkŋ(?)* bulken;

h. owg. *â*: *bruməl* braam;

i. owg. *au*: *knubəlduukien* zijden halsdoekje; *knup* knoop (in touw), vloek; *knupm* knopen (ww.);

j. owg. *eo/io*: *sukəlŋ* sukkelen; *umə'rs* immers.

k. door *umlaut* van *ō* in verkleinwoorden: *blukien* blokje; *buchien* bochtje; *bukien* bokje; *buləchien* jonge stier; *busien* bosje; *butien* botje (been en vis); *fusien* van *fōsə* bosje, handvol, *'n fusien 'euŋ* een beetje hooi; *klumpien* klompje; *kluntien* klontje; *klusien* klosje; *kruməchien* krom kereltje, *'t was zō'n klejn kee'rtien*, *zō'n kruməchien*; *kuməchien* kommetje; *kuntien* kontje; *lunčien* longetje; *mufien* mofje, *woarumə doe'j gien pōlsmufies an?*; *muntien* mondje; *mutien* motje (insekt); *nunəchien* nonnetje; *pumpien* pompje; *pupien* popje; *ruləchien* rolletje, kleine rolpens; *runtien* rondje; *skuləchien* scholletje (vis), ook in *skuləchien loopm* gevaarlijk jongensspel om van ijsschots (*skōlə*) op ijsschots te springen; *slufien* slofje; *slukien* slokje, borreltje; *sluntien* klein slont (werkschort); *sprunčien* sprongetje; *spunsien* sponsje; *stumpien* stompje; *suməchien* sommetje; *truməchien* trommeltje; *tunəchien* tonnetje; *tunčien* tongetje; *tusien* (van *tōsə*) bosje, handvol, *'n tusien grōs* een handvol gras (vgl. eng. *tussock*); *'untien* hondje; *vunčien* vonkje; *wun-tien* wondje;

l. depraet. en part.perf. van de sterke w.w. der derde klasse, waarvan de stam eindigt op *nasaal + medekl.* hebben alle *u*: *drunčə*, *klumə*, *klunčə*, *wunə*; *ədrunčŋ*, *əklumŋ*, *əklunčŋ*, *əwunŋ* enz. Ook *wus(ə)* wist; In de derde pers. sing.praes. van de w.w. der tweede klasse wisselt *u* met *ō*. Zie hiervoor § 152.

m. Verder komt *u* voor in: *bətukt* gedepriemeerd, ontnuchterd; *bufəl* buffel; *druk* druk (adj.); *drumpəl* drempel; *drup* drop (geneesmiddel); *drupien* dropje, druppie, borreltje; *dudə(chien)* lieveling, schatje; *gruppə* greppel; *grutŋ(mael)* grutten(meel); *guntə'ŋ* verlangend kijken naar, *'ōdīt nōw ies ōp tə guntə'ŋ*; *gust* geen melk meer gevend (van koe); *k(n)uchŋ* kuchen; *kul* malligheid; *(və)kulŋ* voor de mal houden; *kurčə* kurk; *lulə* pomppiip, penis; *lulŋ* lullen; *luməl* lummel (ook de boer in

't kaartspel); *lups* loops (van hond); *neutamuskoat* muskaatnoot; *nul(ə)* nul; *numər* nummer; *plugə* plug; *plukien* plukje; *plump* plons; *plumpm* plonsen; *prulə* prul; *prusn* prutsen; *prutəl* pruttelen; *pufm* puffen; *pulp* pulp; *puməl* pummel; *pumpəl*n pimpelen; *puntə* punt; *puntər* punter; *purkn* peuteren (in neus); *rubər* rubber; *rupsə* rups; *skulk* schort; *skupə* schop (om mee te scheppen); *slurpm* slurpen; *snuif* snuif; *snugər* snugger; *snurkn* snurken; *stukədoor* stukadoor; *stum-pərt* stumper; *sufərt* sufferd; *tukərn* lopen met korte driftige pasjes; *tukien* tukje; *tukn* tukken; *tuksn* springen met korte sprongetjes en de voeten naast elkaar, zoals bijv. een mus springt; *tulbaant* tulband; *tuln* (veel) koffie drinken; *tulpə* tulp; *tunəl* tunnel; *turəmentn* nogal wilde rukken en slagen, *turəmentn* doen; *unstər* unster; *'usəl*n hutselen; *'uspət* varkensribbetjes, soort karbonade; *vədult* verdraaid (uitroep) *wel və -dult, zit ie doar nów nōg*.

§ 24 ö

De ö is een gemiddelde klinker, die nagenoeg dezelfde klank heeft als het eerste element van de tweeklank *ui* in het AB, zoals in *bruin*. Hij lijkt ook veel op de Engelse [ʌ] in *but*. In verreweg de meeste gevallen correspondeert hij met de *o* voor *r* in het AB, of is hij door *umlaut* ontstaan uit Genemuider ð. Soms wisselt hij met *u*, zoals in de 3e pers. sing. praes. der sterke ww. uit klasse II (zie § 152), en in enkele andere woorden, bv.: *brökien brukien* boterham, *wörm wurm* worm.

a. owg. *u*: *börgə* borg; *börst* borst; *börs(t)əl* borstel; *dörə* dor; *dörst* dorst; *görgəl*n gorgelen; *görtə* gort; *körstə* korst; *kört* kort; *körtəgə* korting; (*öp*)*kört*n opraken, schaars worden; *köstər* koster; *mörməl* mormel; *mörn* morren; *öpskört*n opschorten; *skötəl* schotel; *stölt*n stollen; *stört*n storten; *vördərn* vorderen; *vörkə* vork; *vörst* vorst (princeps); *wörm* worm; *wörp* worp; *wörst* worst; *wörtəl* wortel;

b. owg. *o*: *döpm* doppen (w.w.), *rusn döpm* russen ontdoen van zaad; *dörp* dorp; *knörn* knorren; *mörgn* morgen (landmaat); *mörgn*, *mörn* morgen (deel van dag); *'ölt*n houten; *örgəl* orgel; *'örsəl* horzel; *spört* sport (van stoel, ladder); *störm* storm; *törn*n tornen; *vörm* vorm; *vörst* vorst (het vriezen); *zörgə* zorg; *zörgn* zorgen;

c. owg. *a*: *börg* gesneden varken; *wörstəl*n worstelen;

d. owg. *i*: *körsə* kers (nu *kærsə*); *vörst* vorst (van dak);

e. owg. *e*: *bört* bord; *dörsn* dorsen; *grös* gras; *nöst* nest; *nös(t)l*n nestelen; *stöltə* stelt, ook in *stölt*n**berg** hooiberg met berg- of stalruimte eronder); *wör(d)*n worden;

f. owg. *ō*: *brös* broeds;

g. in de 3e pers. sing. van het praes. der w.w. uit klasse II der sterke vervoeging: *bädrög* bedriegt; *bög* buigt; *böt* biedt; *dök* duikt; *gənöt* ge-

niet; *glöþ* gliuift; *kös* kiest; *kröp* krupt; *lög* liegt; *rök* ruikt; *sköf* schuift; *sköt* schiet; *slöt* sluit; *snöfs* snuift; *stöf* stuift; *valös* verliest; *vlög* vliegt; *vrös* vriest; *zög* zuigt; *zöp* zuipt; zie § 152;

uit klasse VII: *blös* blaast; *bröt* braadt; *löþ* loopt; *löt* laat; *röp* roept; *röt* raadt; *slöp* (ook: *slæþ*) slaapt; *stöt* stoot; *vlökt* vloekt; en in *plög* plaagt; *pröt* praat; *vrög* vraagt; *wög* waagt; *zöcht* zoekt;

h. in de volgende praet. en part.perf., bijna alle behorende tot de klassen III en VII der sterke w.w.: *bädörf*, *bädörvm* van *bedærvm* bederven; *börg*, *æbörgn* van *bærgn* bergen; *börst* (ook: *bærstæ*) *æbörs(t)n* van *bærs(t)n* barsten; *göl*, *ægöln* van *gel(d)n* gelden; *körf* (ook: *kærfða*) *ækörvm* van *kærvm* kerven; *mölk*, *æmökln* van *melkn* melken; 'ölp, 'ölpn van 'elþn helpen; 'önn 'önn van 'ann hangen; *sköl*, *æsköln* van *skel(d)n* schelden en van *skeln* schillen; *skrök*, *æskrökln* van *skrikn* schrikken; *smölt*, *æsmöltln* van *smöltln* (de *ö* is hier ook in de inf. en praesensvormen doorgedrongen) smelten; *störf*, *æstörvm* van *stærvm* sterven; *tröf*, *ætröfm* van *træfm* treffen; *trök*, *ætrökln* van *trekn* trekken; *vlöcht*, *ævlöch(t)n* van *vlæch(t)n* vlechten; *vöcht*, *ævöch(t)n* van *væch(t)n* vechten; *vönn*, *ævönn* van *vann* vangen; *zöcht*, *æzöcht* van *zuu:kn* zoeken; *zwöl*, *æzwöln* van *zwelkn* zwellen; *zwölg*, *æzwölgln* van *zwelgn* zwelgen; *zwöm*, *æzwömm* van *zwemkn* zwemmen; *zwörf*, *æzwörvm* van *zwærvm* zwerven; en in de praet. *dörst* durfde en *völ* viel; van de zwakke w.w. *bæstelkn* bestellen, *vätelkn* vertellen, *dat vätöl 'ie mij dan, die: bin gistörn þas bæstöln*;

i. door *umlaut* van *ö* in verkleinwoorden: *bölæchien* bolletje (broodje); *brökien* brokje (boterham); *brösius* broche; *döpien* dopje; *drölæchien* drolletje (haarwring); *fökien* fokje; *glöpien* klein glop (opening, doorgang tussen hooibergen, schuren enz.); *gökien* gokje; *gölfien* golfje; *grökien* grogje; *klökien* klokje; *knölæchien* knolletje; *knöpien* knopje; *kökien* kokje; *kölæchien* kleine kol (van koe of paard); *kölkien* kolkje; *köpien* kopje; *kröpien* kropje; *krötien* krotje; *lölæchien* lolletje; *mölæchien* molletje; *möpien* mopje (vooral: koekje); *nökien* nokje; 'öfien hofje; 'ökien hokje; 'ölæchien holletje; *þclæchien* polletje; *þösius* postje, baantje; *pötien* potje; *pröpien* propje; *rökien* rokje; *rötien* ratje; *skötien* schotje; *slötien* klein slot, sluitinkje; *stöfien* stofje; *stökien* stokje; *stöpien* stopje; *ströpien* stropje; *strötien* strotje; *tölæchien* tolletje; *tröchien* trogje; *vlökien* vlokje; *völkien* volkje; *vösien* vosje; *wölkien* wolkje; *zökien* sokje; *zöldærtien* zoldertje; *zötien* zotje (in koffie). Maar *leutien* lootje met lange klinker, evenals in het AB.

j. Verder in: *böval* borrel; *döva* pop als hoon of plagerij na ongepaste daad; *jökkn* jokken; *köpæl* koppel; *körval* korrel; *körþaraal* korporaal; *Möpælt* Meppel; *mörsdoot* morsdood; *nörs* nors; *öþar* opper; *öþarn* operen; *ördæ* orde; *ördar* order; *örgænist* organist; *örkest* orkest; 'örtn horten, (met 'örtn en stootn); *þörn* porren; *þörsalejn* porcelein; *þörsie* portie; *þört* port(wijn); *þörtlaant* portlandcement; *sköva* schor; *skörs-*

stie:n schoorsteen; *slövdæg* slordig; *snövrə* snor; *snörs* nukkig; *spövt* (*spövt*) sport; *vöral* vierendeel; *vöraltien* partje van sinaasappel.

§ 25 ó

a. owg. *u*: *bók* bok; *bólə* stier; *bólnakər* begraafplaats voor vee; *bónt* bond; *bós* bos; *bót* bot (been); *brón* bron; *bruaðagóm* bruidegom; *dóm* dom; *dóns* dons; *dónkər* donker; *gəzónt* gezond; *grónt* grond; *jónk* jong; *klómp(ə)* klomp; *klónəl* klungel, prul; *klónərijchies* prullaria; *kómə* kom; *kómst* komst; *kónkəlŋ* konkelen; *króm* krom; *lónə* long; *mónt* mond; *móntər* monter; *'óməl* hommelt; *ón* on(even); *óndər* onder; *'óndəvt* honderd; *'ónər* honger; *óns* ons (gewicht); *'ont* hond; *óp* op; *pónt* pond; *rógə* rug; *rónə* rong (van wagen); *slók* slok; *spónzə* spons; *stóm* stom; *stómp* stomp (bnw.); *stómpə* stomp (znw.); *tónə* ton; *vól* vol; *wólə* wol; *wóndə* wond; *wóndər* wonder; *zók(ə)* zulk(ə).

b. owg. *ú*: *óchtŋt óchŋt* ochtend; *óns* ons (vnw.);

c. owg. *a*: *bəðómt* bedompt; *ónt*-ont-; *skóft(ŋ)* schaft(en); *skól* ondiep; *slófs* slap, niet fit (van personen), zacht geworden (van koekjes, beschuit).

d. owg. *ð*: *gənóg(t)* genoeg; *grófaejər* grootvader; *grópmoejer* grootmoeder; *wónzədæg* woensdag.

e. owg. *o*: *blók* blok; *dól* dol; *dóndər* donder; *mótə* mot (vlinder); *skófal* schoffel; *skólə* schots (ijs)

f. in enkele sterke praet.: *bəgónə* begon; *gónə* ging; *kón* kon; *móchə* mocht; *mósə* moest; *stónə* stond; *zól* zou.

g. Verder in: *blónt* blond; *bóchəl* bochel; *bóf* gelukje, kinderziekte; *bófm* boffen; *bók* platte schuit; *bókŋk* bokking; *bónəl* bongel (blok aan poot van paard); *bón* bon; *bónt* bont; *bónkə* bonk, grote hoeveelheid; *bót* bot (vis); *bótər* botter; *bródəllapə* broddellap; *brómŋ* brommen, berisping, standje, 'e'j *brómŋ* 'at heb je op je kop gehad; *bróns* brons; *dóf* dof; *dófvə* doffer; *dóməkracht* dommekracht; *dóməlŋ* dommelen; *dómpə* neus (ruw woord); *dós* blut, 'k bin 'ie:ləmoalə dós, 'k ep gien sent meer oovər; *dróməl* drommel; *drónkŋt* dronken; *flónkəŋ* flonkeren; *fóksŋ* onhandig, gebrekkig iets breien of naaien, *wat zit ie doar weer tə foksŋ*; *fósə* bosje, handvol (vooral van hooi; zie hieronder *tósə*); *gófvə* dikzak; *góm* vlakgom; *grófalŋ* zoeken in broekzak, *wat stoa'j doar tə grófalŋ*; *grómŋ* grommen; *gróndərəg* gronderig; *jónchien* jongetje; *jónə* jongen; *jónk* kind; *jónkər* jonker; *klódər* klodder; *klósə* klos; *knófaləg* stijf van kou (van handen) *ku'j de skae(s)ŋs niet ónder krienn? nee, 'k ep zukə knófaləg' 'aann*; *kóchəlŋ* stromen, 't waeter kóchəld' in *də puntər*, *zó'ngat zat əv in*; *kófər* koffer; *kólmkəchəl* kolomkachel; *kómaa* komma; *kómbóf* kombot; *kómeət* komeet; *kómfoor* komfoor; *kómfövt* enveloppe; *kómkómər* komkommer; *kómpəbəl* kompabel; *kómpas* kompas; *kómplót* komplot; *krónkəlŋ* kronkelen; *lódərəg* dik, gebonden, *dan wóvt də snəvt goət lódərəg*; *lóməvt* lommerd; *lómŋ* lomp (bnw.); *lómŋə*

vod; *lómþæʀt* lomperd; *móðær* modder; *mófæ* mof; *mófaln* moffelen; *mó-galn* onhandig doen; *mómbak* mombakkes; *mómpælŋ* mompelen; *mónæk* monnik; *mónstær* monster; *móstæʀt* mosterd; *mót* stof, vuil (vooral in *turfmót*); *móta* zeug (ook in: *keldærmóta* pissebed); *mótn* morsen, mot-regenen; *nómær* nummer; *nónæ* non; 'ómpæ homp, ónbæskóft onbeschoft; *óndærlægær* ondermat; *ónzælæg* goor, oezelig; *plófm* ploffen; *plómp* plomp; *póða* vuil (znw.) *was ie oe: nækæ noojt? dæ póða zit er in; póðæk* meelkost met krenten, in zak gekookt; *pólkaa* reinigingsmiddel van water, soda, zand; *póls* pols (polsslag, polsstok); *pómpæ* pomp; *pónt* veerpont; *pópæ* pop; *prónkŋ* pronken; *róbælæg* oneffen (vooral van ijs); *rófæ-læg* ruw (van handen) vgl. oeng. *hreof-lig* melaats; *rólæ* rol, rolpens; *rómþ* romp; *rómþslómþ* rompslomp; *rónt* rond; *skóbæ* schub (nu ook: *skubæ*); *skóbæræg* sjofel, armoedig, haveloos; *skóft* schoft (schurk, schouder van dier); *skólæ* schol (vis); *skómæl* schommel; *skómælŋ* najaars-schoonmaak houden; *skróbeerægæ* schrobering; *skróbær* schrobber; *skróbm* schrobben; *slóbær* lijnmeel door water gemengd als veevoer; *slóbærŋ* slobberen; *slof'akæ* sloffend vrouwspersoon; *slófæ* pantoffel; *slófm* sloffen; *slókdærm* slokdarm; *slókŋ* slikken; *slómp* flinke hoeveelheid, 'ij gef æn slómp melk, die: zwæʀtæ; *slónt* werkschort; *slónzæ* slons; *smók* kus; *smókælŋ* smokkelen; *smós* bedelaar, landloper; *sómbær* somber; *somæ* som; *spónæ* spon; *spónægæ* sponning; *spónturf* korte, harde turf; *stóbæ* stobbe; *stófal* sukkel; *stómælŋ* stommelen; *stómpm* stompen; *strómpælŋ* strompelen; *strónt* stront; *tómee* straks; *tómeeve(u)ʀdan* straks; *tónækŋ* geringschattend woord voor breien, naaien, *en dan zit zæ doar mæer tæ tónækŋ; tósæ* bosje, handvol (vooral van gras) vgl. eng. *tussock*, zie *fósæ* hierboven; *trófal* troffel; *væskrómpælŋ* verschrompelen; *væspóchtŋ* vergaan (van stoffen); *v(l)óndær* plankbruggetje; *vónkæ* vonk; *vónst* vondst; *vróg* vroeg; *zóbæræg* slordig, afgezakt (van kleren); *zómp* trog (voor varkens).

§ 26 ò

De ò is gelijk aan de gemiddelde ò in het AB..

a. owg. o: *bólæ* brood; *bòskóþ* boodschap; *bròkæ* brok; *dòchtær* dochter; *dòpæ* dop; *Gòt* God; *kìðkæ* klok; *kìðp(m)* klop(pen), klutsen van ei; *knólæ* knol; *knópæ* knop; *kòk* kok; *kòlf* kolf; *kòlk* kolk; *kòp* kop; *kòpæg* koppig; *kròp* krop (van dier); *lòf* lof (eer); *ìðkŋ* lokken; *lòt* lot; *mòlæ* mol; *mòs* mos; *nògnog*; *òf* of; 'òf hof; *òfær* offer; 'òl hol; *òsæ* os; *òtær* otter; *pòkŋs* pokken; *pòst* post; *pòt* pot; *pròpæ* prop; *rògæ* rogge; *rògn* brood; *ròk* rok; *ròtn* rotten; *skòk* schok; *skòt* schot; *slòt* slot; *snòtaepæ* snotaap; *snòtær* snot; *stòk* stok; *stòpæ* stop (afsluiting); *stòpm* stoppen; *stròp* strop (tegenvaller); *stròpæ* strop (lus); *stròt* strot; *tòl* tol (belasting); *Top* (veldnaam); *tòpm* toppen (w.w.); *tròg* trog; *vìðkæ* vlok; *vìðt* vlot; *vìðtn* vloten; *vòlgŋ* volgen; *vòlk* volk; *vòs* vos; *wòlk* wolk; *zòkæ* sok; *zòldær* zol-

der; *zõt* koffiedik.

b. owg. *u*: *bõtər* boter; *mòsəl* mossel; *stòf* stof (wat stuift);

c. owg. *a*: *ðf* af; *ðksəl* oksel; *rõtə* rat; *slòp* slap;

d. owg. *ð*: *bròs* broos; *wö'təllòf* wortelloof;

e. owg. *e*: *mòlm* molm;

f. Verder in: *bòl* bol (bnw.); *bròf* erg, 't is *bròf* *kòdòlt*; *dòbər* dobber; *dòkə* dokken, betalen; *dòktər* dokter; *dòlk* dolk; *dròlə* haarwring; *gə-nòt* genot; *glòp* opening, doorgang tussen hooibergen of schuren; *gòlf* golf; *gòlfə't* schrok; *gròk* grog; *gròt* grot; *kəpòt* kapot; *klòkə* kloekhen; *klòk'uus* klokhuis (van vrucht), hart, lever, nieren enz. van geslacht dier; *knòpə* kleine wilde eend; *knòtwilgə* knotwilg; *kòfie* koffie; *kòk'aalzə* kokhalzen; *kòkərelə* kokkerellen; *kòkə't* kokkerd; *kòks(jaans)* Cocksi-aans, Gereformeerd; *kòksjaanə* Cocksianen (nu in onbruik); *kòldər* kolder; *kòlə* kol; *kò(t)sə* kotsen; *kròt* krot; *lòg* log; *lògər* logger; *lòl* lol; *nòk(ə)* nok; 'òkə hok; 'òspiətoal hospitaal; *òtərdòks* orthodox; *ròk* ram-melig (van machines, als iets los zit); *ròkies* bomijs; *ròpə't* harde wer-ker (rapperd?) *nów wie:tə wij aləmoalə wel wat as dat veur ən ròpə't is, zóó veur də məsiənə en óndər skóft nòg eemm ən kærachien zaant laenn; ròpə* hard werken, stoeien, *ik doe: 't met oe:, aa'j goet 'ært ròpə* in ən *ròjgə-raemə (ruigemattenweefraam), da'j net zoo vuu:lə matə maekə as óp zó'n məsiənə; ròsə* rossen, hard gaan, *as zə mæ ròsə, die: mesienə, doar get at mæ umə; ròskoamə* roskam; *ròtgaanzə* rotgans, ook dikwijls: schollebaar; *Skòkə't* Schokker; *sòldoat* soldaat; *sòpə* prakken; ook: 't *waetər sòpt mij in də klómpe* ik heb zulke natte voeten, dat ik het water op een neer voel gaan in mijn klomp als ik loop; *spròk* te droog (van biezen); *stòf* stof (materie); *stòfər* stoffer; *stòk-vis* stokvis; *stòtə'n* stotteren; *tòdə* slepen, *geeft mij die: kòfər nów mæ r, doar 'oe:v ie: niet mee tə tòdə; tòlə* tol (speelgoed); *zòg* zog.

b. De korte gespannen klinkers

§ 27 *ie*

De *ie* klinkt als de *ie* van *niet* in het AB. Hij correspondeert in de meeste gevallen met de *ej* (gespeld *ij*) in het AB.

a. owg. *î*: *baliedə* belijden; *bəzwiəkə* bezwijken; *biet* bijt; *bietə* bijten; *bliedə* blij; *bliəkə* blijken; *diek* dijk; *gərieflək* gerieflijk; *griepə* grijpen; *gries* grijs; *ies* ijs; *Iesəl* IJssel; *inwiedə* inwijden; *kiemə* kiem; *kriet* krijt; *liedə* lijden; *lief* lijf; *liek* lijk, gelijk, *nów kó'w't ies mooi liek maekə, zee Geezə* nu kunnen we, wat je me nog schuldig bent, mooi eraf houden, zei Gees - *bi'w nów liek* zijn we nu quitte; *liekdoo'n* likdoorn; *liekə* glad afgestreken vijflitermaat, als tegenstelling van de zo

hoog mogelijk opgetaste *vuufkòp*; de vraag was dan: 'oe:vuu:là wi'j'em, 'n *vuufkòp òf an liekà*; *liekñ* lijken; *liekstee* litteken; *liendà* lijn, 'e'j't *goet al in dà liendà* heb je de was al aan de lijn; *liestà* leest, lies, lijst; *liestàr* lijster; *mien* mijn (vnw.); *miendà* de mijne; *mietà* mijt (insekt); *niet* nijd, 'aet en niet haat en nijd; *òndà^rwiel* onderwiel; *ònstriedñ* ontstrijden; *oovà^rliedñ* overlijden; *pieldàr* pijler, pilaar; *pielà* pijl; *pienà* pijn; *riedñ* rijden; *riek* rijk (znw.); *riekà* rijk (bnw.); *riem* rijm, *òp riem*; *riep* rijp (znw.); *riepà* rijp (bnw.); *riepm* rijp vormen, 't 'ef *æriept*; *siepm* sijpen; *sliem* slijm; *sliepm* slijpen; *sliepplaankà* slijpplank; *slietñ* slijten; *smietñ* smijten; *snien* snijden; *stief* stijf; *stiesàl* stijfsel; *stiesàlbloemà* pinksterbloem; *striedñ* strijden, woordentwist hebben; *striekñ* strijken; *striet* strijd; *tiedagà* tijding; *tiet* tijd; *twiefàl* twijfel; *twiefàln* twifelen; *twieg* twijg; *vàwietñ* verwijten; *vielà* vijl; *vielñ* vijlen; *vliem* vlijm; *wiek* wijk; *wiekñ* wijken; *wien* wijn; *wies* wijs (bnw.); *wiet* wijd; *wietwaenñ* wagenwijd, *dà deurà stet wietwaenñ lòs*; *ziedà* zijde (stof); *ziel* sluis; *zien* zijn (vnw.); *ziendà* de zijne; *ziet* zijde (kant); *ziet* in: *wiet en ziet* wijd en zijd; *zwien* zwijn (meestal scheldwoord, zelden *varken*);

b. owg. *i*: *bielà* bijl; *bienn* binden; *biet(ien)* beet(je); *blient* blind; *die-sàl* distel; *driestà* driest; *ganiép(àræg)* geniep(ig); *giechàlñ* giechelen; *kient* kind; *kielñ* kietelen; *siepàl* ui (meestal *look*); *stiel* stijl (paal); *vienn* vinden; *wienn* winden; *wient* wind;

c. owg. *ê*: *gien* geen; *ies* eens, *zal ik oe: ies wat vòtelñ*; *pietà^rseelie* peterselie; *priestàr* priester; *riemà* roeiriem;

d. owg. *e*: *gielñ* gillen; *tiènà* tien; *zien* zien;

e. owg. *io/eo*: *bàdienagà* kerkelijk avondmaal; *bàdienn* bedienen; *biedñ* bieden; *dienn* dienen; *iedàr* ieder; *iegàlæk* iegelijk; *riemà* riem (gordel); *stief(moejer)* stief(moeder); *tiek* tijk; *wiedñ* wieden; *wiekà* wiek; *ziek* ziek; *zielà* ziel;

f. Verder in: *astàbliefàl* stublieft; *bàdiendà* bediende; *begriepm* begrijpen; *biefstuk* biefstuk; *biestàr* bijster; *diendàr* diender; *doozien* dozijn; *fàliet* failliet; *fielaa* villa; *fienoa!* finaal; *fies* vies; *fies(à)* fiets; *fiestà-ræg* kieskeurig op zijn eten; *fiestà^rt*. iemand (vooral kind) kieskeurig op zijn eten; *fiet* fijt; *fiet^ræjoe:l* vitriool; *flieksà* feeks; *friemàlñ* friemelen; *gàdien* gordijn; *gramietæg* grimmig; *grànièt* graniet; *griet* griet (vogel); *iebàkræsien* (<hipocras) bijdehante peuter; *iekñ* ijken; *iepà* iep; *kàr(à)bies* karbies; *kàliek* koliek; *kàzien* kozien; *kiekkastà* woonwagen van rondtrekkende zigeuners; *kiekñ* kijken; *kiel(à)* kiel (kledingstuk); *kielàgoet* overhemdenstof; *kiepà* kip; *kiepàkàr(à)màsà* kippekermis, regen met zonneshijn; *kieskaawm* kieskauwen; *knief* knipmes; *knien* konijn; *kniepà^rtien* ijzerkoek; *kniepm* knippen; *kniestà^rñ* knijpen, *toe: 'ef 'ie die: ròtà doot àkniestà^rt*; *komies* kommies, kommiesbrood; *krietñ* huilen, schreien; *kwiel* kwijl; *kwielñ* kwijlen; *kwiet* kwijt, *toe bò'w Skò-*

kəlaantkwiet əwöʔn; *lies* zwak, niet stevig, 'n *lies tēufaltien* een tafeltje met dunne, zwakke pootjes (fri. *lyts* of mnl. *lijs*?); *məsiənə* machine; *miekaamica*; *mien* mijn (kolen- enz.); *mienn* mijnen (afmijnen); *miətə* mijt (stapel); *miətər* mieter, *dat 'ant oe: də miətər* dat spreekt van zelf - *geeft 'əm óp zien miətər* sla er maar op; ook in: *gəmiətər* gezeur, en *gəsoodəmiətər* met sterk affect geladen woord voor gezeur; *miskien* misschien; *nies* driftig, vinnig; *nieskòp* driftkop; *niet* niet; *òfniefəln* op slinkse wijze afhandig maken; *piekə* piek; *piekəʔn* piekeren; *piekfejn* piekfijn; *pielə(chien)* kinderwoord voor penis; *pieloo* manchesterstof; *pietakaetər* soort magere pap; *pietien* luis, *wat stoa'j tə kraabm*, 'e'j *pieties*; *pietreulie* petroleum; *piezakn* hard werken, zwoegen; *pliesie* politie; *priemə* priem; *pries* prijs; *rədies* radijs; *riestə* rijst; *riestə* rijst; *riestabrij* rijstepap; *rietə* rijt, waterweg (zie Schönfeld, Waternamen bl.189), in mijn jeugd al geen water meer in Mastenbroek, maar stukken land, waarop wat laag houtgewas groeide, elzen, bramen, knotwilgen enz., nu meest ontgonnen tot weiland, *də koenn loopm al in də rietə*, *mooj dichtabij*; *seldərie* selderij; *sətien* satijn; *siebəjəksə* (subject) in: *óp zien s. geemm* op zijn huid geven; *sienəsapəl* sinaasappel; *skəviel* handig; *smiekəʔt* geniepigerd; *smiestəʔt* onbetrouwbaar individu; *sniestəʔn* sissen, 't *spæk sniestəʔt in də panə*; *spiekər* spijker; *spielə* spijl; *spienəzie* spinazie; *spiendə* spinde; *spietn* spijten; *stiekəm* stiekem; *stiems* koppig; *stiewəg* stevig; *striemə* striem; *tiem* tijd; *tieskaawm* kieskauwen; *trieb* trijp; *umskəlieks* gemakkelijk; *vəliekədie:ʔn* vereffenen; *vənieməlink* achterbaks, gemeen individu; *vəniemt* vervloekt, zeer onaangenaam, *dat bin vəniemdə rejsies zoo 's wintəʔsmöʔns*; ook: galbulten bij biezensnijders, veroorzaakt door muggenlarve, *ie: muun die: jónə 'n paer strumpm maekn, aandəʔs dan zit 'ie oe: vanoamt ondər 't vəniemt*; als bw. in hoge mate: 't *is vəniemt kòdlt*; *vəziətə* visite; *wiebəl* wiebelen; *wielnt* sommige(n); *wiemə* serie latten waaraan ge-rookt vlees en spek hangt; *wiesneuzə* wijsneus; *zwiemərəg* niet lekker, *zie: was wat zwiemərəg en zie: wòl niet eetn*;

g. *ie* komt voor in de praesensvormen van enige klassen der sterke ww. Klasse I: *bəliedn* belijden; *bəzwiekn* bezwijken; *bietn* bijten; *bliekn* blijken; *drietn* cacare; *griepm* grijpen; *kiekn* kijken; *kniepm* knijpen; *krietn* schreien; *liedn* lijden; *liekn* lijken; *miedn* mijden; *ònstriedn* ontstrijden; *oovəʔliedn* overlijden; *riedn* rijden; *sliepm* slijpen; *slietn* slijten; *snienn* snijden; *striedn* strijden; *striekn* strijken; *vəwietn* verwijten; *wiekn* wijken;

Klasse II: *biedn* bieden; Klasse III: *bienn* binden; *vienn* vinden; *wienn* winden; Klasse V: *zien* zien. Bijna al deze ww. zijn hierboven reeds vermeld;

h. *ie* komt een enkele maal voor in de 3e pers. sing. praes.: *giet* gaat; *stiet* staat.

De *ee* klinkt als de *ee* in AB *beet*, lang en half gesloten, zonder enige neiging tot diftongering, een zuivere vlakke klinker, die voor *r* en *g* [ɣ, ʁ] iets meer open wordt.

a. owg. *ê*: *beerə* beer (mannetjesvarken); *bæzeeʳn* bezeren; *eeʳooʳn* *eenk'ooʳn* (vooral in namen) eekhoorn; *'eemvroat* heemraad; *eeʳbiet* eerbied; *eeʳ(dat)* eerdat; *eerə* eer (z.nw.); *eeʳgistaʳn* eergisteren; *eeʳ-lək* eerlijk; *'eeʳskóp* heerschapp; *geerə* geer; *geeʳn* geren; *geesəl* gesel; *geest* geest; *keezə* kaas; *keezərie:və* kaasrasp; *keezn* schiften (v.melk); *kleeʳn* kleren; *kleet* kleed; *kleetwaenn* huifkar; *leerə* catechisatie; *leeʳn* leren; *leet* leed; *meer* meer (comp.v.veel); *meeʳn die:ls* grotendeels; *nee* neen; *ooʳdeel* oordeel; *ree* ree; *veeʳn* loeien, schreien; *skeedə* schede; *smeeʳn* smeken; *teegəl* tegel; *teekn* teken, tekenen; *veetə* vete; *vreezə* vrees; *waneer* wanneer; *wee* wee; *weeklaenn* weeklagen; *weezə* wees; *zee* zee; *zeer* zeer.

b. owg. *e*: *beedə* bede; *beedəln* bedelen; *beerə* beer (ursus); *betleegərəg* bedlegerig; *bægeeʳn* begeren; *bæveeln* bevelen; *bæzeetn* bezeten; *breekn* breken; *dageenə* degene; *eemm* even; *eemððldər* op dezelfde dag geboren, *ie: bin mien eemððldər* je bent precies zo oud als ik; *eemvreedəg* evenredig; *eemties* eventjes; *eemwicht* evenwicht; *eerapəl* aardappel; *eeʳbeezə* aardbei; *eeʳdə* aarde; *'eeʳkaawm* herkauwen; *' eeʳt* haard; *eetn* eten; *eevənər* evenaar, knuppel van wagen; *eevənoaʳn* evenaren; *eevər* ever; *fleeʳmuus* vleermuis; *geel* geel; *geevm* geven; *gəneezn* genezen; *keel* keel; *keerl* kerel; *keevər* kever; *kneedn* kneden; *kweenə* kween (vrouw); *leeʳzə* laars; *leezn* lezen; *meeʳt* maart; *meetn* meten; *neemm* nemen; *neevə* neef; *neevəl* nevel; *pleegn* plegen; *preekn* preken; *veegəl* regel; *veegəln* regelen; *veegn* regen, regenen; *veennboogə* regenboog; *veennwaetər* regenwater; *veekəgə* rekening; *veekəl* reu; *veekn* rekenen; *skeepm* schepen; *skeerəgə* schering; *skeeʳn* scheren; *skreef* schreef; *smeer* smeer, oorvijs; *speenə* fopspeen; *speerə* speer; *spreekn* spreken; *steegə* steeg; *steekn* steken; *steel* steel; *steeln* stelen; *steerʳn* ster; *streevm* streven; *teer* teer (z.nw.); *teerəgə* tering; *teeʳn* teren; *tree* trede; *treenn* treden van haan; *vee* vee; *veegn* vegen; *veeln* velen, verdragen; *veerə* veer, ver; *veetər* veter; *vateerʳn* verteren; *vəweer* verweer; *vəweerʳn* verweren; *vreekn* wreken; *vreetn* vreten; *weegn* wegen; *weegns* wegens; *weeldə* weelde; *weer* weer (z.nw.); *weeʳdə* waarde; *weeʳlich(t)* weerlicht, *as də weeʳlich* zo vlug mogelijk; *weeʳlt* wereld; *weeʳskaant* weerskant; *weeʳskejt* evenbeeld; *weeʳsziet* weerszijde; *weeʳwolf* weerwolf; *weevm* weven; *weezəl* wezel; *weezn* wezen; *zeegn* (ww., z.nw.); *zeenəwə* zenuw; *zweerə* zweer; *zweerʳn* zweren; *zweeʳt* zwaard (van schip en soldaat); *zweevəl* zwavel;

c. owg. *î*: *seedəʳt* sedert; *zeegraevm* afwateringsssloot.

d. owg. *i*: *beekər* beker, vaas; *beelt* beeld; *beet* beet; *beevər* bever;

beevm beven; *deela* deel (van boerderij); *dreet* scheet; *dreevəl* drevəl; *'eeməl* hemel; *geevəl* gevel; *gəneegŋ* genegen; *grees* greep; *leeda-maotŋ* ledematen; *leedn* lichaam; *lee^rn* leren; *leevm* leven; *mee* mee; *Needə^rlaant* Nederland; *neegŋ* negen; *(t)nee(g)ntag* negentig; *neer* neer; *pietə^rseelie* peterselie; *reet* reet; *skeepm* schepen (vaartuigen); *skeet* scheet; *smeedn* smeden; *smeerəg* smerig; *smee^rn* smeren; *snee* snede; *spleet* spleet; *steek* steek; *steekəl* stekel; *streek* streek; *teelŋ* telen; *tómee(t)* straks; *vreedə* vrede; *weedəman* weduwnaar; *weedəwə* *weedə-vrōwə* weduwe; *weekə* week (znw.); *weer* weer (bw.); *wee^rbə^rstəg* weerbarstig; *wee^rgae* weerga; *wee^rwilə* weerwil; *zedn* zeden; *zeekər* zeker; *zeeməl* zemel;

e. owg. a: *beekə* beek; *beetər* beter; *beezə* bes; *basteenn* besteden; *deekŋ* deken; *dee^rn* deren; *dweegəl* dweil voor bakkersoven, nu verdwenen; *eedəl* edel; *EEK* azijn; *'eerək* haring; *eevə^rdasə* hagedis; *eezəl* ezel; *gəweergeweer*; *keetəl* ketel; *kleepəl* klepel; *kreeftə* kreeft; *leepəl* lepel; *peegəl* (ijs)pegel; *pee^rt* paard; *reedə* rede; *reedələk* redelijk; *skeelŋ* schelen; *skeepəl* schepel; *stee* stee, plek; *steevm* steven; *teegŋ* tegen; *veenə* veen; *veer* (overzet) veer; *vee^rdəg* vaardig; *vee^rman* veerman; *vee^rzə* vaars; *vleegəl* vlegel; *weenə* wen (gezwel); *wee^rn* weren; *wee^rt* waard(land); *weetərink* wetering; *weetə^rn* drenken(van vee); *zeegŋ* zegen (net); *zeevər* (kwijl); *zwee^rn* zweren (eed);

f. owg. ā: *geevə* gaaf; *grees* graag; *leegə* laag (bnw.); *skeevə* schaar; *wejdəgreevə* weidegraaf (werkman bij de gemene weiden);

g. owg. io/eo: *dee^rnə* meisje; *'eedn* heden; *fee^rtag* veertig; *vee^rtiena* veertien;

h. *ee* komt voor in inf., praet. en part.perf. van sterke ww. in:
Klasse I: *beet* beet, *abeetŋ* gebeten; *dreefdreef*, *ədreevm* gedreven enz.
Klasse V: *eetŋ* eten, *ageetŋ* gegeten; *geevm* geven; *ageevm* gegeven; *geneezn* genezen enz.;

i. Verder in: *beevə^rtien* bevertien (broekenstof); *blee^rn* loeien, schreeuwen; *bleeroarə* (=zo ongeveer: schreeuwader) *'e^r də bleeroarə* *weer lōs* komt er nooit een eind aan je huilpartij (tegen jengelend kind); *deegələk* degelijk; *dweepm* dwepen; *'eekəl* hekel; *feeksə* feeks; *feest* feest; *fleemm* flemen; *gəkskee^rn* gekscheren; *janeevər*, *jəneevər* jenever; *keegəl* kegel; *keek* cake; *keepər* keper; *kəmeel* kameel; *kəneel* kaneel; *kleevə^rklasə* kleefkruid; *kreegəl* kregel; *leedəkant* ledikant; *leeg* ledig; *leep* leep; *leepə^rt* leperd; *meedəsien* medicijn; *meenie* menie; *mee^rn* meren (ww.); *mee^rskuum* meerschuur; *meetər* meter; *neefien* neefje (mugje); *neegər* neger; *nəgee^rn* negeren; *óngaveer* ongeveer; *peetoomə* peetoom; *preevəlŋ* prevelen; *preevələ^rs* femelaars; *priejeel* prieel; *ree* netjes, *də kaemər ree maekŋ*; *reefəlŋ* rafelen; *reefəls* rafels; *skee^rn* scheren (plant); *slee* traag, lui, stroef (van tanden); *sleep* sleep (aan japon); *slee(t)s* sleets; *sōləsətēe^rn* solliciteren; *speesəriŋŋ* spe-

cerijen; *steekablient* stekeblind; *s(t)ðldeeʳŋ* solderen; *streep* streep; *tābee* tibet (stof); *vleeg* handig; *vleet* vleet; *vóleedæg* volledig; *weefsəl* weefsel; *weekə* woord.

§ 29 *èè*

De *èè* klinkt als de *ē* in fra. *être*. Hij komt slechts in enkele woorden voor.

a. owg. *e*: *bèèdā* bed; *bèèdāgoet* beddegoed; *bèèdāplaankə* beddeplank; *bèèdāstee* bedstee enz.

Bij sommigen hoort men ook *èè* in *dèenŋŋ* denken, *mèensə* mens. Meestal echter hoort men hier *ej*: *dejnŋŋ*, *mejnsə*; soms ook *minsə*.

§ 30 *ae*

De *ae* lijkt het meest op de gerekte eng. [æ] in bad. Jones: Outl. Phon. § 874 zegt: Some exceptional cases of lengthening of 'short' vowels must be noted. The most important is a lengthening of [æ] in certain words. In the South of England a fully long [æ] is generally used in the adjectives ending in *-ad* (*bad* [bæ d], *sad* [sæ d], etc.)...'

G. *ae* is een lange vlakke vóór-klinker, tussen gemiddeld en open. Hij vertegenwoordigt in de meeste woorden, waarin hij voorkomt, owg. *u*.

a. owg. *a*: *aedəl* adel; *'aegədooʳŋ* hagedoorn; *'aegəl* hagel; *ækə* aak; *ækər* aker; *'aelŋ* halen; *aeltə* aalt (mestvocht); *'aemər* hamer; *'aenə* haan; *aepə* aap; *aeræg* erg, in: *aeræg'* *'aann* ruwe winterhanden; *'aet* haat; *'aetŋ* haten; *'aevə* have; *'aevək* havik; *'aevəloos* haveloos; *'aevər* haver; *aevərəchs* averechts; *'aevŋ* haven; *'aezə* haas; *'aezəlneutə* hazelnoot; *alægəʳ'tien* allegaartje; *baekəʳŋ* bakeren; *baekstər* baker; *baenn* baden; *bel'aeməl* belhamel; *bəskaedəŋŋ* beschadigen; *bətaelŋ* betalen; *bəwaeʳŋ* bewaren; *braekŋ* braken; *brie:vmgaeʳdər* brievergaarder; *daegəroat* dageraad; *daegŋ* dagen (ww.); *daelə* omlaag; *daes* (des) daags, *daes goet* daagse kleren - *'ij kump tweej keer daes - daes bin'k 'ie:r noojt*; *draegŋ* dragen; *draevŋ* draven; *dwaelŋ* dwalen; *gaedəgə* gading; *gaedə-sloan* gadeslaan; *gaer* gaar; *gaeʳŋ* garen (ww.); *gəvaer* vaartuig, *d'r lig miskien wel gəvaer in də Geutə* er ligt misschien wel een boot in de Goot; *gəwaer* gewaar; *gəzaemələk* gezamenlijk; *grævŋ* graven; *jaegər* jager; *jaegŋ* jagen; *kael* kaal; *kaemər* kamer; *kaer* kaar; *kaetər* kater; *klaegŋ* klagen; *knaegŋ* knagen; *kraekəlŋk* krakeling; *kraekŋ* kraken; *lae* lade; *laegŋ* leggen; *laekŋ* laken (znw.); *laekŋveldər* lakenvelder; *laenn* laden; *maechien* meisje; *maegə* maag; *maegər* mager; *maegt* maagd, dienstbode; *maek* maak, in *də maek*; *maekŋ* maken; *maeksəl* maaksel; *maeləgə* maling; *maelŋ* malen; *maenəkəpə* wintermuts voor paard; *maenn* maden, nagenoeg altijd mv. *də maenn zitŋ d'r in*; op mijn vraag wat het enk. was kreeg ik: *maenə*, blijkbaar van het mv. gevormd; *maenn* manen (ww.), manen (nekharen van paard enz.); *maezə* maas;

maezn mazen; *mataskaevə* mattenschaaf, fopwoord, om kind van het kastje naar de muur te laten sturen; *naegəl* nagel; *naegəl'òðlt* nagelhout, rookvlees; *naekñt* naakt; *naemə* naam; *naemələk* namelijk; *naemms* namens; *naer* naar (bnw.); *naevə* naaf; *naevəl* navel; *raek* raak; *raekəlñ* rakelen; *raekñ* raken; *raem* raam; *raevə* raaf; *saems, saemt* samen; *skae* schade; *skaedələk* schadelijk; *skaeduuw* schaduw; *skaeməl* schamel; *skaemm* schamen; *skaemtə* schaamte; *skaeə* schaf; *skaevm* schaven; *slaegər* slager, pompzwengel, lat met gaatjes in mattenweefraam om de nieuwingeweven bies aan te drukken; *slaegñ* slagen; *smaek* smaak; *smaekñ* smaken; *snaevəl* snavel; *spae* spa; *spaeʳñ* sparen; *spaeʳpot* spaarpot; *staekə staekñ* staak; *staeməlñ* stamelen; *staepəl* stapel; *staepəl(gæk)* stapelgek; *staepəlñ* stapelen; *staeʳñ* staren; *staeə* staaf; *tael* taal; *twaelm(də)* twaalf; *vaekə* vaak; *vael* vaal; *vaeltə* vaalt; *vaem* vadem; *vaendəl* vaandel; *vaenə* vaan; *vaeʳñ* varen, rijden; *vaezəl* vagina van koe, enz.; *vəgaerəgə* vergadering; *vəzaedəgñ* verzadigen; *vəzaeməlñ* verzamelen; *waegñ* wagen (znw.); *waegñskòt* eikenhout; *waekñ* waken; *waenn* waden; *waer* waar (znw.); *waeʳñ* acht geven, zich hoeden; *waeʳt oe:* pas op, ga opzij; *waeʳneemm* waarnemen; *waeʳskouwm* waarschuwen; *waes* waas; *waetər* water; *wientvlaegə* windvlaag; *zaedəl* zadel; *zaegə* zaag; *zaekə* zaak; *zaelə* zaal; *zwaeləfien* zwaluw; *zwaenə* zwaan;

b. owg. *ā*: *blaekər* blaker; *blaekəʳñ* blakeren; *dwaes* dwaas; *paer* paar; *paerʳtien* tweeling; *raepə* raap; *skaekñ* schaken;

c. owg. *e*: *mael* meel; *meeʳdeʳwaegñs* op verschillende plaatsen; *op-raepm* oprapen; *zaegñ* zeggen;

d. owg. *ê*: *taemələk* tamelijk; *veuʳnaem* voornaam;

e. doorumlaut van *aa* vóór nasaal +cs.: *'aensien* handschoentje, *'aentien* handje; *baentien* bandje; *baenñkien* bankje; *bədaenñkien* bedankje; *braentien* brandje; *draenñkien* drankje; *gaensien* gansje; *gaenñkien*, gangetje; *kaempien* kampje; *kaensien* kansje; *kaentien* kantje; *klaempien* klampje; *kraensien* kransje; *kraentien* krantje; *laempien* lampje; *laentien* landje; *maentien* mandje; *plaentien* plantje; *plaenñkien* plankje; *raentien* randje; *staentien* standje; *taentien* tandje; *waensien* wantje; *waentien* wandje;

f. bij de meervoudsvorming der znw.: *gat gaetñ*; *glas glaezñ* enz. Zie § 14.

g. Verder in: *aekəfietien* akkefietje; *aekələg* akelig; *aelmoes* aalmoes; *aembijñ* aambeien; *aevərijə* averij; *baelə* baal; *baelie* tobbe; *baenə* baan; *bədaeʳñ* bedaren; *bədaeʳt* bedaard, kalm; *bəgaezie* bagage; *bəzaedəgt* bezadigd; *daeldər* daalder; *daeəʳñ* daveren; *flaetər* flater; *gaepəʳt* gaper; *gaepm* gapen; *gaes* gaas; *glaezəg* glazig; *kaebəl* kabel; *kaekə* kaak; *kaekəlñ* kakelen; *kaeʳñ* zeuren; *kaeʳñ klòsə* zeurzak; *klaetəʳñ* hollen van paard, *wat klaetəʳt 'ie deur 't laant*; *kraegə* kraag; *kraenə* kraan; *kwaekñ* kwaken; *kwaelie* halve gare; *maeʳtə* dienstbode (nu verdwenen); *paerə*

peer; *pietakaetər* slappe meelpap; *plaesə* plaats; *plaesŋ* plaatsen; *plaetə* plaat; *praemə* praam, ook: berrie om geslachte koe op te verslepen; *raegəbəl* ragebol; *raegŋ* ragen; *raer* raar; *raetəl* ratel; *raetəlŋ* ratelen; *raetəlskeləg* met veel ratelaar, *raetəlskeləg laant* (vgl. Heukels, Flora: Ratelaar, Rinkelbellen, en Van Dale: rinkelbelratel), ook: bouwvallig, kapot, vervallen; *saebəl* sabel; *saegoo* sago; *skaeʳs* schaars; *skae(s)ŋ* schaats; *skaetəʳŋ* schateren; *skraegə* schraag; *skraegŋ* schragen; *slaeg* slaag; *slaetəʳŋ* morsen, vgl. eng. *slattern* slons; *spiktaekəl* spektakel; *staekŋ* staken; *staelə* staal (monster); *stelaezie* stellage; *taekəl* takel; *taelŋ* talen; *taenn* tanen (van netten); *taeʳtə* taart; *taeʳtien* gebakje; *taetə* pappie (babywoord, nu verdwenen); *taetəʳŋ* schetteren; *vaegə* vaag; *vaezə* vaas; *waesəm* wasem.

§ 31 aa

De *aa* klinkt als de *aa* in het AB: *taal*. Daar oude *ā* algemeen *oa* geworden is, komt *ua* bijna alleen voor in de jongere leenwoorden en, iets donkerder van kwaliteit, als rekkingsprodukt van *a* vóór nasaal + cs. Verkleinwoorden van deze laatste groep vertonen *umlaut*: *'aant 'aentien* handje; *draaŋk draaŋkien* drankje; *laampə laempien* lampje; bij de jongere leenwoorden treedt geen *umlaut* meer op: *sjaalə sjaaltien* sjaaltje; *skaalə skaaltien* schaal(tje); *suukəlaa suukəlaachien* chocolaatje.

Bij de vóornamen zien we eveneens jongere *aa* naast oude *oa*: *Aalt Oalt*; *Aaʳŋ t Oaʳŋt*; *Jaap Joap*; *Klaas Kloas*. Zie voor verdere bijzonderheden § 213.

a. owg. *ā*: *ærmzaaləg* armzalig; *jaa* ja; *rampəzaaləg* rampzalig; *skaalə* schaal (schotel); *vəwaant* verwaand; *zaaləg* zalig;

b. owg. *a*: *maagŋ* mogen; *paap* paap; *vaalŋ* vallen; *vlaagə* vlag;

c. owg. *a* vóór nasaal + cs.: *'aant* hand; *gaanŋ* gang; *laampə* lamp; zie § 14.

d. Verder in: *aaliejas* rakker; *'aarəm* harem; *bəlaazəʳŋ* belazeren; *braantkærəchien* brancard; *daamə* dame; *faalie* falie, *əp oe*: *faalie krienn*; *fanfaarə* fanfare; *flaabə* algenmassa (op slootkant); *footəgraaf* fotograaf; *graasie* gratie; *graatəs* gratis; *kaanəfas* kanefas; *kaazəmie*: *r* kasjmier; *kaazəwil* kasueel; *kaniəbaal* kannibaal; *kærəvaan* karavaan; *kærmənaadə* karbonade; *kəbaal* kabaal; *kənaal* kanaal; *kliemaat* klimaat; *kraabə* schram; *kraabŋ* krabben; *lamstraal* lamstraal; *liemənaadə* limonade; *lieniejaal* liniaal; *lookaal* lokaal; *matəriejaal* materiaal; *Naa-zəret* Nazareth (bijnaam voor Hasselt); *nootaarəs* (ouder *nootaeres*) notaris; *oosiejaan* oceaan; *plaagə* plagge; *poespəmaadə* poetspomme; *səgaarə* sigaar; *səlaarəs* salaris; *sikrətaarəs* secretaris; *sjaalə* sjaal; *skandaal* schandaal; *slaabə* slab; *suukəlaa* chocola; *taal* (ouder *tael*); *tootaal* totaal; *'uuzaar* huzaar; *welvaarʳt* welvaart.

Opm.: AB *schaal* komt in G. voor als *skaalə* en *skaalə*, nl. *eerapəl-*

skaalə, *pejlskoalə*, *weegskoalə*; zowel *aa* als *oa* vertegenwoordigen owg. *ā*. Daar *skoalə* wel meedoet met de *umlaut*: *skēultien*, maar *skaalə* met *skaahtien*, niet, moet *skaalə* een jonger leenwoord zijn, dat het oude *skōtal* schotel, naar de tweede plaats heeft verdrongen.

§ 32 *uu*

De *uu* klinkt als *uu* in *fuut* in het AB. Hij correspondeert in de meeste gevallen met de *ōj*, gespeld *ui* in het AB.

a. owg. *ū*: *bruidəgōm* bruidegom; *bruustroan* bruiloft; *bruit* bruid; *buul* buidel, papieren zak; *buutn* buiten; *Gæləmuun* Genemuiden; *gəbruukn* gebruiken; *gəluut* geluid; *kruudn* kruiden; *kruukə* kruik; *kruuləwaenŋ* kruiwagen; *kruuln* kruien; *kruus* kruis; *kruut* kruid; *luus* luis; *luustəʳn* luisteren; *muus* muis; *ōpruumm* opruimen; *pluumə* pluim; *ruu* rui; *ruudəkikəʳt* bijnaam voor Genemuiden (zie hieronder *ruut*); *ruu(d)n* ruien; *ruum* ruim (z.n.); *ruumm* ruimen (van wind); *ruumtə* ruimte; *ruut* ruit, afval van dode waterplanten, biezen, lisdodde, riet enz.; *ruutvooʳn* riet-, ruisvoorn, naam van watersportverenigingen in G., waarschijnlijk zo genoemd naar de vis in het wapen van G., die echter volgens de Hoge Raad van de Adel (24-11-1819) een omgewende zalm van goud voorstelt; *skuuln* schuilen; *skuum* schuim; *skuumsponə* schuimspaan; *skuutə* schuit; *sluutn* sluiten; *struukəlŋ* struikelen; *struusvoe:gəl* struisvogel; *tuun* tuin, omheining; *tuun'aemər* grote houten hamer; *tuusəbōdltə* aar van lisdodde (zie Driem.Bl. 1954, bl. 79 vv.); *'uus* huis; *'uusroat* huisraad; *uit* uit; *zuudələk* zuidelijk; *zuudn* zuiden; *zuut* zuid.

b. owg. *u*: *suukər* suiker;

c. owg. *ō*: *druus* droes (paardeziekte); *kuulbak* koelbak voor melkbussen; *kuupə* kuip; *muun muutn* moeten.

d. owg. *ī*: *piupə* pijp; *vuuf* vijf (bijv.); *wuuf* wijf, vrouw (zie § 15);

e. owg. *a*: *vuustə* vast, *goat mæər vuustə veuruut*;

f. owg. *io/eo*: *Duu(t)s* Duits; *duustər* duister; *kuukn* kuiken; *luudn* lieden, vooral in samenstellingen: *koopluudn*, *manluudn*, *vrouwluudn*);

g. door *umlaut* van *oe* in verkleinwoorden: *bluumpien* bloempje; *bruukien* broekje; *buukien* buikje; *duumpien* duimpje, de sprookjesheld heet *klejn duumpien*; *kluutien* kluitje; *knuusien* kapje van brood; *kuuləchien* kuiltje; *luukien* luikje; *pruumpien* pruimpje (*pruumpies met braandə-wien* boerenjongens); *puusien* puistje; *ruutien* ruitje; *stuupien* stuipje; *stuuhtien* broodje, kapje van brood, *maag ik 't stuuhtien 'em - krentə-stuuhties* krentebollen; *vuusien* vuistje;

Opm.: Geen *umlaut* in: *boefien* boefje; *koechien* koetje (van *koe*:); *kroechien* kroegje; *Kroesien* van Kroes (eigenaam); *poeləchien* schatje; *poesien* poesje; *Roefien* Roelofje; *skoechien* schoentje (van *skoe*:); *skoeləchien* schooltje; *soepien* soepje, zoodje; *troefien* troefje; *troe-*

læchien schatje;

h. Verder in: *beskuut* beschuit, en in *zeebæskuut* biscuit; *bruutoal* brutaal; *bumbæl* bijbel; *duudæ* waterplant (lisdodde), waarvan de vrucht-aar *tuusæbððiltæ* heet; *duudærie:t* riet met veel lisdodden erdoor; zie Driem.BI. 1954, bl.79 vv.; *duukær* duiker (waterdoorlaat); *fænuus* fornuis; *fætuitŋ* malligheden, jongensstreken; *fuulæsteeʳŋ* feliciteren; *gruus* gruis, fijngemalen piment, in *peepærengruus*; *juust* juist; *kuum* mat, tam; *kuut* kuit (van vis); *kuutæ* kuit (van been); *luusæfær* lucifer; *muulæ* muil; *ónzuun* slordig, niet proper; *pluus* pluis, pluche; *pluustæʳŋ* in kleine stukjes trekken, van bont, wol enz.); *væpuu* kapot, stuk (fr. *rompu*?); *ruulŋ* rollen; *Ruunæʳwøðilt* Ruinerwold; *Ruunŋ* Ruinen; *ruutær* ruiter; *shuus* sluis; *dæ Shuus* Zwartsluis; *snuustæriŋ* snuisterijen; *spruu* te droog (van biezen); *struukæ* struik; *stuudeeʳŋ* studeren; *stuuwæ* stuw; *suukælaa* chocola; *suukærej* cichorei; *truu* terug (bevel aan paard); *tuulæ* tule; *tuumælŋ* tuimelen; *tuusælŋ* duikelen, *oovær dæ kōp tuusælŋ* kopje duikelen; *uulævel* ulevel; *uitpuulŋ* uitpuilen; *'uuzaar* huzaar.

§ 33 *eu*

De *eu* klinkt als de *eu* in het AB reus. Hij correspondeert met *eu* en *oo* van het AB.

a. owg. *ð*: *beukæ* beuk; *deupŋ* dopen; *dreugæ* droog, *dreugist* drogist; *dreugŋ* drogen; *dreugtæ* droogte; *'euft* hoofd; *'eugtæ* hoogte; *'euʳdæʳs* hoorders (voor te beroepen dominee); *'euʳŋ* horen (ww.); *gæ'euræg* gehorig; *gæ'euʳzæm* gehoorzaam; *gæleuwŋ* geloven; *greutæ* grootte; *keukŋ* keuken, ook kamer in: *achtæʳkeukŋ*, *binŋkeukŋ*, *veuʳkeukŋ*; *neudæg* nodig; *neugŋ* nodigen; *ðfstreupŋ* afstropen; *ðp'eugŋ* ophogen; *ðp-streupŋ* opstropen; *reustæʳŋ* roosteren; *streupŋ* stropen; *streupnae-gæl* stroopnagel; *treus(t)ŋ*, ook *troos(t)ŋ* troosten; *væʳ'eugŋ* verhogen;

b. owg. *o*: *'ejleuwær* ooievaar; *eulækræpien* oliebol; *eulie* olie; *'euwæl* heuvel; *'euwælleer* bovenleer van schoen; *gleuwæ* gleuf; *speur* spoor; *veur* voor, ook als praefix in *veuʳbij* voorbij, *veurøðldæʳs* voorouders enz.; *veuʳŋ* voren, *van tæveuʳŋ* van te voren;

c. owg. *û*: *reutælŋ* reutelen; *treuræg* treurig; *treuʳŋ* treuren;

d. owg. *u*: *beugæl* beugel; *beul* beul; *beun* beun; *beuʳŋ* beuren (til-len); *beuʳtæ* beurt; *beuʳzæ* beurs; *breukæ* breuk; *deugniet* deugniet; *deugŋ* deugen; *deugt* deugd; *deun(tien)* deun(tje); *deur* door; *deuræ* deur; *deuʳ-goans* doorgaans; *deuʳwæeʳdær* deurwaarder; *'eugŋ* heugen; *'eupæ* heup; *euwæl* euvel; *gæ'eugŋ* geheugen; *geutæ* goot; *geutægat* gootgat; *jeugdæg* jeugdig; *jeugt* jeugd; *keupær* koper (metaal); *keur* keur; *keutæl* keutel; *keuzæ* keuze; *kneukæl* knokkel; *kneuzŋ* kneuzen; *kreupæl* kreupel; *kreuzæ* kroos; *leugŋ* leugen; *meugælæk* mogelijk; *meulæ* molen; *meunæ* meun; *neutæ* noot; *peulæwæ* peluw; *reuzæl* reuzel; *skeur* scheur; *skeuʳŋ* scheuren; *skeusæl* schieter (bakkersgereedschap); *skeutæ* scheut; *sleutæl*

sleutel; *speunə* tepel van koe; *steur* steur; *steu^ŋ* storen; *vəsteu^ŋ* verstoren; *zeugə* zeug (weinig gebruikt, het gewone woord is *mōtə*); *zeunə* zoon.

e. owg. *a*: *eurəg* aardig;

f. owg. *i*: '*eur* haar (bez. vnw.); *reus* reus *seumtag* zeventig; *zeum(də)* zeven; *zeumtienə* zeventien;

g. door *umlaut* van *oo* in verkleinwoorden: *beuchien* boogje; *beumpien* boompje; *beuntien* boontje; *beutien* bootje; *breutien* broodje; *euchien* oogje; *eumpien* oompje; '*eu^ŋntien* horentje; *eu^ŋtien* oortje; *keugəltien* kogeltje; *keultien* kooltje; *keupien* koopje; *keutien* kootje; *kneupien* knoopje; *reufien* roofje (wondkorst); *reusien* roosje; *skeutien* schootje; *sleufien* sloofje; *sleupien* sloopje; *steufien* stoofje; *streumpien* stroompje; *zeultien* zooltje; *zweu^ŋtien* zwaardje enz.;

h. *eu* komt voor in vele praet. en part. perf. der sterke ww.:

Klasse II: *geut* goot; *əgeut^ŋ* gegoten; *vleug* vloog; *əvleug^ŋ* gevlogen enz.

Klasse III: *vreug* vroeg.

Klasse IV: *skeur* schoor, *əskeu^ŋ* geschoren; *steul* stal, *əsteul^ŋ* gestolen enz.;

Klasse V: *əbreuk^ŋ* gebroken; *əspreuk^ŋ* gesproken; *əvreuk^ŋ* gewroken;

Klasse VI: *sleu* sloeg; *zweur* zwoer, *əzweu^ŋ* gezworen;

Klasse VII: *bleus* blies; *leup* liep; *leut* liet enz.;

i. Verder in: *bəteutə^ŋt* beteuterd; *beuk^ŋ* beuken (ww.); *deukə* deuk; *deuzə* doos; *dreutə^ŋ* dreutelen; '*eul^ŋ* heulen; '*euz^ŋ* hozen; *geulə* geul; *keu* varken; *keuwə^ŋ* keuvelen; *kreukə^ŋals* kreukels; *kreust* (ook *kroost*) kroost; *leug^ŋbalg* leugenaar; *leuk* leuk; *leutə^ŋ* leuteren; *liekeur* li-keur; *meubəl* meubel; *meukə* rommel; *neuk^ŋ* coïre; *piekeur* pikeur; *reuk* reuk; *sjeu* jus; *sleu* sleur; *sneuwə^ŋ* sneuvelen; *spreukien* sprookje; *streupə^ŋt* directoire; *teut^ŋ* teuten; *vəkneutə^ŋ* verkneuteren, verfrommelen; *vəneuk^ŋ* verneuken, bedriegen; *vleugəl* vleugel; *zeu^ŋ* zeuren.

§ 34 *èu*

De *èu* klinkt als de Franse *eu* in het Nederlandse *freule*. Hij is steeds de *umlaut* van *oa* of *ōd*, op (misschien) één uitzondering na.

a. *umlaut* van G. *oa*: *afəkèùtien* advokaatje (drank); *bèu^ŋsien* baarsje; *bèu^ŋtien* baardje; *bèusien* baasje; *blèu^ŋtien* blaartje, koetje met blaarkop; *blèusien* blaasje; *brèumpien* braampje; *drèuchien* *drèùtien* draadje; '*èukien* haakje; *Eùltien* Aaltje, aaltje; *Eù^ŋtien* Aartje, adertje; '*èu^ŋtien* háartje; *èusien* aasje; *grèùtien* graatje; *Jèupien* Jaapje; *jèu^ŋtien* jaartje; *kaməvèùtien* kameraadje; *kèuchies* kaantjes; *kèumpien* kammetje (van haan enz.); *kéu^ŋtien* kaartje, karretje; *klèu^ŋtien* glaasje oude klare; *Klèusien* Klaasje; *krèumpien* kraampje; *kwèùltien* kwaaltje; *lèuchien* laagje; *mèùltien* maaltje; *mèùntien* maandje, maantje; *mèùtien* maatje;

nèültiennaaldje; nèütien naadje; ofsprèukien afspraakje; pèültien paaltje; prèütien praate; rèsæltien raadseltje; skèültien (peil-, weeg-) schaalte; skèupien schaapje; skèu^rtien schaadje, scherfje; slèupien slaapje; snèu^rtien ondeugend meisje; soldèütien soldaatje; spèüntien spaantje; sprèuchien spreeuwte; stèütien staate; strèültien straalte; strèütien straatje; tæufæltien tafelte; trèüntien traante; vèu^rtien vaarte; vrèuchien vraage; wèufæltien wafelte; zèütien zaadje;

b. umlaut van Genemuider òð: bèültien boutje; 'èültien (ook 'òttien) houtje; vèültien vouwte; Wèültien Woutertje; in de verkorte diminutiva: Eulæ vgl. Eultien Aaltje; Kleüs, Kleuza vgl. Kleüsien Klaasje; Weuļa vgl. Weültien Woutertje;

d. in grèuzn vee voeren met afgemaaid gras. Misschien analogie van glas glæzn, grös grèuzn? Misschien verwant aan oeng. *grasian* to graze, maar, èu vooronderstelt *oa*, dus owg. *ā*, niet *a*. Schönfeld Wichers geeft: grūezn groenvoer eten, Wanink grōāzen onrijpe vruchten eten.

§ 35 oe

De *oe* klinkt als de *oe* van *bloem* in het AB. Hij correspondeert met *oe* en *ōj* (gespeld *ui*) in het AB.

a. owg. *ō*: *bloemā* bloem; *bloesām* bloesem; *boef* boef; *boeg* boeg; *boekwejtā* boekweit; *boezām* boezem (water); *broek* broek; *goet* goed; *groefaejār* grootvader; *groetanīsā* groet; *koelŋ* koelen; *loedar* loeder; *moes* moes, in *groenmoes* (gerecht); *noestā* noest (in hout); 'oest hoest; 'oes(t)ŋ hoesten; *ploeg* groep; *roef* roef; *roekaloos* roekeloos; *roepm* roepen; *roesal* < *roefsāl* bovenstuk van klomp; *roest* zitstok voor vogels; *spoelā* (ook: *spoe:lā*) spoel; *stoepā* stoep; *toekā* teef (Gallée, Vorst. vermeldt *tōha zuchthund, ahd. zōha); *vroetvrōwā* vroedvrouw; *woekār* woeker; *woest* woest; *woestējn* woestijn; *woestālŋk* woesteling; *woestānijā* woestenijs;

b. owg. *ū*: *boek* buik; *broen* bruin; *doekŋ* duiken; *doem* duim; *doemālŋk* duimeling; *kloetā* kluit; *koelā* kuil; *loek* luik; *moelbaant* muilband; *oal-doekār* aalduiker, schollebaar; 'oelā uil (meestal *katoelā*); 'oet huid (weinig gebruikt, 'k zal *oe*: *ōp d'oet koomm*, het gewone woord is *vel*, ook voor dierenhuid); *ōndā^rdoems* achterbaks; *poepm* cacare; *proemā* pruim; *roem* ruim (bnw.); *roepā* rups; *roest* roest (oxydatie); *sloepm* sluipen; *smoel* smoel; *stoekŋ* stuiken, blijven steken; *stoepā* schoof van biezenbossen, vgl. *stuik* (zie Fr.-v.W.); *stroef* stroef; *vāstoekŋ* verstuiken; *vātroetālŋ* vertroetelen; *voel* vuil, ook: nageboorte van koe; *voest* vuist; *voes(t)ŋ* de hand geven;

c. owg. *io/eo*: *kroepm* kruipen; *roekŋ* ruiken; 'oelŋ huilen van hond;

d. Verder in: *boemālŋ* boemelen; *boestakee^ŋ* boeman; *boezæroen* boezeroen; *broes* schuim; *doedal(dōpā)* sufferd; *doestæræg* slaperig; *does(t)ŋ* dutten; *foedāltien* niet propere vrouw; *foekā* fuik; *foekāpōt* foeke-

pot; *foeksn* (ook *fóksn*) slordig nazien; *foestəʹt* voetzoeker; *foetəʹŋ* foeteren; *gloepəʹt* gluiper; *gloepm* gluipen; *gloepmt* gluipend, als bijw. van graad, 't is *gloepmdə kòðlt - d'òðldə Dòlf wat kón die: gloepmst lie:gr;* *goechəlŋ* giechelen; *goejəg* goedig; *joeksə* wilde meid; *joeln* joelen; *knoestə* noest, knuist, uitstekende bult (vgl. *knuusien* kapje van brood); *koekəloe:ŋ* koekeloeren; *koekoek* koekoek; *koepəl* koepel, *koesə* koets; ook in *bèèdakoesə* bedstee; *koest* koest; *koetəʹrwaals* koeterwaals; *kroeg* kroeg; *kroep* kroep; *moek*, in: *wat óp 't moek 'em* iets in het schild voeren -- *ie:nə óp 't moek 'em* iemand in de gaten houden; *moekn* kniezen; *óp-loekəŋ* opkikkeren; *ópstoekn* ophitsen; *pətroelie* patrouille; *ploetəʹŋ* ploeteren; *poedal* poedel; *poedalŋ* (zich) vluchtig wassen; *poelə* peul, ook: lieveling, schatje, vgl. fra. *poule*), meestal als verkleinwoord *poeləchien* schatje; *poelie:r* poelier; *poep'əsə* sukkel; *poes* poes; *poesak* gemene vent; *poesn* poetsen, ook damterm: stuk van tegenspeler slaan; *poespas* poespas; *poestə* puist; *poestarəg* vuil, winderig; *poestəʹt* onaangenaam sinjeur, misschien: opschepper?; *proesn* proesten; *roenə* ruïn; *roes* roes, ook in: *in de roes koopm;* *roetə* ruit; *sloek* sluik; *smoesien* smoesje; *smoestarəg* niet schoon, viezig; *snoetə* snuit; *soep* soep; *soetas* soutache; *sproetŋ* sproeten; *stoepə* stuip; *stoetə* stoet (brood); *toeftə* kuif; *troebəl* troebel; *troef* troef; *troelaa* geringschattend woord voor slordige vrouw 't is mij ən *troelaa;* *troeləchien* vleinaam voor kind; *troep* troep, bende; *wiləmoes* moedwillig.

§ 36 oo

De *oo* klinkt als de *oo* in AB *boot*, lang en gemiddeld, zonder enige neiging tot diftongering, een zuivere, vlakke klinker, die vóór *g* [*γ*, *χ*] en *r* iets meer open wordt.

a. owg. *ō*: *bəgrootŋ* begroten; *bloot* bloot; *boom* boom; *boonə* boon; *broot* brood; *doof* doof; *doovm* doven; *droom* droom; *gəloovə* geloof; *groos* groots (verwaand); *groot* groot; *klootŋ* kloot; *klootŋboe:r* spelletje; *klootzak* scrotum, vooral scheldnaam; *klootzakŋ* zeuren; *kloovə* kloof; *knoopə* knoop (aan kleren); *kool* kool; *koolraepə* koolraap; *koop* koop; *koopm* kopen; *loof* loof; *look* ui; *loom* loom; *loon* loon; *loop* diarree; *loopər* loper; *loopm* lopen; *loos* loos; *loot* lood; *loovər* lover; *loozŋ* lozen; *noot* nood; *nootweer* noodweer; *oogə* oog; 'oogə hoog; *ook* ook; *oolək* olijk; *oomə* oom; 'oop hoop (stapel); *oor* oor; *oost* oost; *roof* roof; *rook* rook; *room* room; *root* rood; *roovm* roven; *roozə* roos; *scoonə* schoon; *skoot* schoot; *skoovə* schoof; *skrootə* schroot(plank); *sloopm* slopen; *sloot* sloot; *sloovm* sloven; *stoom* stoom; *stoomm* stomen; *stoot* stoot; *stroo* stro; *stroom* stroom; *toom* toom; *toovəʹŋ* toveren; *troos(t)ŋ*, ook *treus(t)ŋ* troosten; *vloo* vlo; *zoo* zo; *zoor* zoor;

b. owg. *o*: *antwoovʹt* antwoord; *bakboovʹt* bakboord; *bəloovm* beloven; *boodə* bode; *boodəm* bodem; *boogə* boog; *boovə* boor; *boovŋ* boren;

boo't boord; *boovm* boven; *doora doo'ŋ* dooier; *doo'ŋ* doorn; *gäboo'ŋ* geboren; *gäwoon* gewoon; *kookər* koker; *kookŋ* koken; *kool* (steen-) kool; *koo'ŋ* koren; *moo't* moord; *noomt* oven; *noo't* noord; *ookər* oker; *'oopə* hoop (verwachting); *'oopm* hopen; *'oo'ŋ* hoorn; *oo't* oord; *'oozə* hoos; *poov'tə* poort, steegje; *smook* smook; *smookŋ* smoken; *spoor* spoor (trein); *toov'ŋ* toren; *vloot* vloot; *voo'ŋ* voorn; *woo't* woord; *zoolə* zool;

c. owg. u: *gäboo'tə* geboorte; *goor* goor; *joot* jood; *koomm* komen; *koonəginə* koningin; *koonək* koning; *koonəkŋ* knickerspel; *koonəkriek* koninkrijk; *oo'deel* oordeel; *oo'log* oorlog; *oo'sprónk* oorsprong; *oo't* oort (halve liter); *oo'zaekə* oorzaak; *oovər* over; *roovə* roof (wondkorst); *stookŋ* stoken; *stoovə* stoof; *voovə* voor (z.n.); *vroom* vroom; *woonŋ* wonen;

d. owg. *ā*: *boot* boot;

e. owg. *a*: *zwoovə* zwoerd;

f. Verder in: *alkoof* alkoof; *'aloozie* horloge; *altoos* altoos; *doenoor* dader; *dooməneer* dominee; *gloorie* glorie; *kantoor* kantoor; *kastoor* kastoor; *kloovəs sul*; *komfoor* komfoor; *koogəl* kogel; *koor* koor; *koov'sə* koorts; *koov't* koord; *kootə* kootbeentje; *kootə* meerkoet; *krookədille* krokodil; *krookəs* krokus; *kwisvəldoor* kwispedoor; *loor* niet vers, te sterk, *dan is die; tee wat loor*; *loozə* loods; *magoonie'dòlt* mahoniehout; *məjoor* majoor; *mookər* moker; *moovələ* morel; *moovəs* mores; *noov'taerəs* notaris; *noot(a)* muzieknoot; *oovovə* afgekeurde mat; *oogst* oogst; *oliefant* olifant; *ootəpətootə* lieveling, schatje; *ootien* oud wijfje, wijsneusje; *oozə* in: *t is weer in d'ooz' əzakt* het is in het vergeetboek geraakt; *oovanjə* oranje; *paltov* paletot, korte overjas; *pookər* pook; *poov-pəlŋ* popelen; *poot* poot; *poot an* poot aan; *pootəg* potig; *prəvoost* provoost; *proovər* proper; *proost* proost; *roovə* roos (koorts); *skootər* de man die het hooi opsteekt naar de lader; *skootŋ* opsteken van hooi; *skootvörkə* hooivork voor het hooiladen, met lange steel; *sloop* sloop; *sloovə* sloof; *smoor* in: *də smoor in 'em*; *soovər* sober; *soovə* soda; *soovə* sofa; *soov-liedə* solide; *stootər* 12½ cent; *strookə* strook; *stroov* stroop; *toon* toon; *troovə* troon; *zoo* zode; *zookərəg* drukkend (weer).

§ 37 ðð

De ðð klinkt als de eng. [ɔ:] in *salt*. Het is een gemiddelde, vrij sterk geronde achter klinker, lang en vlak. Hij vertegenwoordigt, met een uitzondering, steeds owg. *a, o, u* + *l* + *d* of *t*.

a. owg. *a*: *boe:k'ððldər* boekhouder; *kððldə* kou; *kððlt* koud; *ððldə'dóm* ouderdom; *ððldə'v*s ouders; *ððldəvəs* ouderwets; *'ððlŋ* houden; *ððlt* oud; *skððldər* veerpont; *smððlt* smout; *vəkððlŋ* verkouden; *vððldə* vouw; *vððlŋ* vouwen; *-wððlt* in plaatsnamen: *Ruuvə'wððlt* Ruinerwold, *Stie:n-wiekə'vððlt* Steenwijkerwold; *'uus'ððləgə* huishouding; *Wððltər* Wouter; *zððlt* zout;

b. owg. *o*: *bōðltæ* bout; *gōðlt* goud; *matæbððltæ* ijzeren bout in mattenweefraam; *'ððlt* hout; *stððlt* stout; *tuusæbððltæ* aar van lisdodde; en in bovengenoemde uitzondering *zððldær* zolder;

c. owg. *u*: *gōðlŋ* gouden; *skððldær* schouder; *skððldærmaantæl* pelerine; *skððlt* schout.

Opm.: In *taltær* schommel is *a* bewaard gebleven.

§ 38 *oa*

De *oa* lijkt het meest op het geluid dat men hoort uit het publiek, als bij vuurwerk een lichtkogel uiteenspat tot een sterrenregen. Het is een gemiddelde, slechts matig geronde klinker, tussen midden en achter, lang en vlak.

In verreweg de meeste woorden, waarin hij voorkomt, vertegenwoordigt hij de owg. *ā*. Voor *r* spreekt men nu vaak *oo* uit.

a. owg. *ā*: *alæmoalæ* allemaal; *baldoadæg* baldadig; *bækwoam* bekwaam; *bæroanŋ* beraden; *bæzwoar* bezwaar; *bloaræ* blaar; *bloasbalg* blaasbalg; *bloazæ* blaas; *bloazŋ* blazen; *boakŋ* baken; *boaræ* baar; *broanŋ* braden; *doar* daar; *doat* daad; *droat* draad; *gænoadæ* genade; *gæstoadæg* gestadig; *goan* gaan; *goavæl* tandvlees; *groan* graan; *groat* graad, graat; *'ie:ʳnoamoals* hiernamaals; *inbroakæ* inbraak; *joar* jaar; *joaræg* jarig; *kloavær* klaver; *knie:woagæ* knieholte; *kwoalæ* kwaal; *kwoat* kwaad; *loagæ* laag (znw.); *loatŋ* laten; *misdoat* misdadaad; *moal* maal; *moandag* maandag; *moanæ* maan; *moant* maand; *moat* maat (land); *moatæ* maat (alle meet-betekeningen); *moatreegæl* maatregel; *nach(t)moal* kerkelijk avondmaal; *noa* na; *noaböʳst* achterborst (als vleessoort); *noaldæ* naald; *noaloatŋskap* nalatenschap; *noa(r)* naar (vz.); *noast* naast; *noastæ* naaste; *noat* naad; *naozootæ* nazaat; *oal* aal; *'oal* vuurhaal; *oaldoekær* schollebaar; *'oar* haar; *oaræ* ader; *oas* aas; *oasem* adem; *'oast* haast *oa(v)mt* avond; *ðfbroakæ* afbraak; *pejlskoalæ* peilschaal; *ploagæ* plaag; *ploagŋ* plagen; *poalæ* paal; *Poasŋ* pasen; *roanŋ* raden; *roasæl* raadsel; *roat* raad; *roazŋ* razen; *rólloagæ* rollaag; *saemmsproakæ* samenspraak; *skoalæ* schaal (voor meten en wegen); *skoap* schaaap; *sloap* slaap; *sloapŋ* slapen; *snoaræ* snaar (v.instrument); *spoanæ* spaan; *spoanŋ* spanen, *æn spoanŋ* *deuzæ um dæ musŋ in tæ bæwæʳŋ*; *sproakæ* spraak; *stroal* straal; *stroatæ* straat; *tónæbloaræ* tongblaar; *troag* traag; *vroagæ* vraag; *vroagŋ* vragen; *weegskoalæ* weegschaal; *woag'als* waaghals; *woagæ* waag, ook apparaat om kap van hooiberg op te vijzelen; *woagŋ* wagen (ww.); *woapŋ* wapen; *woar* waar (bnw. en bijw.); *woaʳlæk* waarlijk; *zoalæg* (ook *zaalæg*) zalig; *zoat* zaad; *zwoagær* zwager; *zwoar* zwaar;

b. owg. *a*: *boaʳs* baars; *boaʳt* baard; *boas* baas; *boat* baat; *boatŋ* baten; *broasem* brasem; *diejoakŋ* diaken; *gævoaʳtæ* gevaarte; *goaʳŋ* garen; *koamæ* kam; *koaræ* kar; *moat* maat (makker); *'oakæ* haak; *'oakŋ* haken; *oaræ* aar; *oaræg* aardig; *oaʳt* aard; *oaʳzælŋ* aarzelen; *skoaræ* schaarde;

sloan slaan; *stoal* staal (metaal); *staan* staan; *toafəl* tafel; *troan* traan (in oog, uit kabeljauw); *troann* tranen; *vandoan* vandaan; *voart* vaart;

c. owg. *ē* : *skroal* schraal;

d. owg. *o/u* : *snoarə* ondeugende meid;

e. Verder in: *anmoatəgŋ* aanmatigen; *bəgoaft* begaafd; *doajə* sullige vrouw; *doakə* daak; *doatəm* datum (ook: *doatŋ*, *joaʷŋ noa doatŋ*); *doazəʷt* sufferd; *gədoantə* gedaante; *goavə* gave; *groapəvəg* inhalig, schrokkerig; *groapəʷt* inhalig individu, schrok; *kaməvoat* kameraad; *klaor* klaar; *kloarə* (oude) klare; *koa* kade (=dijkje); *koamsəl* kaam; *koann* kaantjes; *koarakə* straatslijpster; *koaʷŋ* straatslijpen; *kroamə* kraam; *kwaolək* kwalijk; *moa(t)skapijə* maatschappij; *'oal* schraal, fris (van wind); *oas* aas (kaartspel); *oa(v)mtuur* avontuur; *poaʷs* paars; *proatŋ* praten; *sloa* sla; *smoa* lenig, soepel, zacht, zie: *'ef 't zoo in də bie:nŋ, as zə də knie:nŋ mæv smoadər 'at - die: skólŋ blie:mŋ smoa; soldoat* soldaat; *sproa* spreek; *stoat* staat; *stoatəg* statig; *woafəl* wafel; *woaʷbörg* waarborg.

c. De lange gespannen Klinkers

§ 39 *ie*:

De *ie*: klinkt als in het eng. *beat*, lang en gesloten. Van de eng. [i:] zegt Jones, Outl. § 251: "Many English speakers use a diphthong in place of a pure [i:]. The diphthong begins with an open variety of [i] and moves to a closer position". Dit komt in G, ook voor. Ik vond spellingen met *iej*: *biejstemerk* jaarmarkt, *bliejkens* mazelen, *'iejlə* nageboorte van koe, *riejt* riet. Ik hoor de *j* nergens in mijn bandopnamen, zelfs niet in sterk betoond *'ie:lə grootə* heel grote, evenmin in mijn eigen uitspraak. Dat de variant *iej* toch bestaat bewijzen bovenvermelde spellingen van twee onvervalst-dialectsprekers.

a. owg. *ê* (<*ai*): *alie:nəg alie:nt* alleen; *alie:s* gelijk, zie: *bin niet alie:s; andie:l* aandeel; *bie:n* been (lichaamsdeel); *blie:k* bleek (bnw.); *blie:kə* bleek (znw.); *blie:kn* bleken; *blie:kŋs* mazelen; *brie:t* breed; *die:g* deeg; *die:l* deel; *die:lŋ* delen; *drie:gŋ* dreigen; *eemalie:s* gelijk, *die: penn* (breipennen) *bin niet eemalie:s; gəmie:n* gemeen; *gəmie:ntə* gemeente; *gie:təliŋk* lijster; *grie:pə* greep (mestvork); *ie:kə* eik; *ie:kn'òdlt* eikenhout; *'ie:l* heel; *'ie:lal* heelaal; *'ie:ləmoalə* helemaal; *'ie:lndal* geheel en al; *'ie:lŋ* helen; *ie:ndər* eender; *ie:ndəraandəg* bijzonder, *aa'j dər goet an toekoomŋ, dan is Gələmuunəgəʷs ən ie:ndəraandəgə tael, woar as ən boe:lknēepics in zitŋ*; ook: eigenzinnig, *'t is ən ie:ndəraandəgə vent; ie:n(ə)* één; *ie:nəg* enig; *ie:nlək* eenzaam, zie: *woonŋ mij doar tə ie:nlək; 'ie:s* hees; *ie:t* eed; *'ie:tə* heet; *'ie:tŋ* heten; *kie:ʷn* keren; *lie:m* leem; *lie:n* leen; *lie:nŋ* lenen; *mie:nŋ* menen; *Mie:ntə* meent; *mie:st(ə)* meest; *'òlpzie:lŋ* (ook: *'ulpzie:lŋ*) bretels; *rie:pə* reep (touw); *skie:f* scheef;

spie:kə spaak; *stie:n* steen; *tie:* teen; *vəbrie:dŋ* verbreden; *vəkie:rəgə* verkering; *vəkie:ʔt* verkeerd, *də kɔp stət əm vəkie:ʔt* hij is erg uit zijn humeur, ook: zeer boos, *wat was dat keeʔltien vəkie:ʔt*; *vərie:nəgə* vereniging; *wie:k* week (bnw.); *zie:l* zeel (touw), paardetuig; *zie:pə* zeep; *zie:pəskoarə* klagerig iemand; *zwie:t* zweet; *zwie:tŋ* zweten;

b. owg. *ē²:bie:tə* biet; *brie:f* brief; *'ie:r* hier; *opsie:ʔŋ* opsieren; *pie:rə* pier, penis; *spie:gəl* spiegel; *vəsieʔŋ* versieren; *Vrie:sə* Fries (bnw. en znw.); *Vrie:slaant* Friesland;

c. owg. *ī:* *blie:vŋ* blijven; *drie:vŋ* drijven; *grie:zəl* griezelen; *grie:zələg* griezelig; *ie:* jij; *ie:zəl* ijzel, bijna altijd verbonden met *rōw* tot *rōwie:-zəl*; *ie:zər* ijzer; *lie:m* lijm; *lie:n*-lijn- in *lie:nkoe:kə*, *-mael*, *-zoat* lijnkoek, *-meel*, *-zaad*; *mie:gə* urine; *mie:gŋ* urineren; *rie:gə* rij; *rie:zəbəs* bos rijshout; (maar: *ries'ððlt* rijshout); *rie:zŋ* rijzen; *skie:mər* schemer; *skie:nŋ* schijnen; *skie:nsəl* schijnsel; *skie:və* schijf; *skie:vŋ* schrijven; *spie:ʔtien* sprietje, *dər stət nɔg gien spie:ʔtien grös óp*; *spie:zə* spijs; (in het gebed: *'Eerə, zeegŋ deeze spejzə*); *stie:gŋ* stijgen; *stie:vŋ* stijven; *vie:gə* vijg; *vie:gədaalə* dadel; *vie:ʔŋ* vieren; *vie:vər* vijver; *vrie:vŋ* wrijven; *weeʔskie:n* weerschijs; *wie:zə* wijs (manier, melodie); *wie:zər* wijzer (znw.); *wie:zŋ* wijzen; *zie:* zij (spek); *zwie:gŋ* zwijgen;

d. owg. *i:* *gəwie:tŋ* geweten; *gie:rəg* gierig; *nie:tə* neet (luizenei); *skie:n* scheen (van been); *slie:* slee; *wie:gə* wieg; *wie:gŋ* wiegen; *wie:tŋ* weten; *zwie:pə* zweep;

e. owg. *e:* *vəwie:ʔŋ* verwarren; *wie:ʔbōʔsəl* weerbarstig gedeelte in hoofdhaar, dat in verkeerde richting schijnt te groeien, haarwervel, *ik kan die: wie:ʔbōʔsəl niet glat krie:nŋ*; *wie:rə* war, *'ij is 'ie:ləmoal' in də wie:rə*;

f. owg. *a:* *mie:laant* weiland, zie Verdam: *made*, *maet*, *mede*, *meet* weiland; *mie:nəg* menig; *mie:nəgie:nə* menigeen; *mie:nəgtə* menigte;

g. owg. *io/eo:* *badrie:gŋ* bedriegen; *bie:r* bier; *bie:st* biest; *die:f* dief; *die:pə* diep; *die:r* dier; *gənie:tŋ* genieten; *gie:tər* gieter; *gie:tŋ* gieten; *kie:zŋ* kiezen; *knie:* knie; *knie:'ððlt* kniehout, benedenbalk in koestal; *knie:woagə* knieholte; *lie:f* lief; *lie:gŋ* liegen; *lie:t* lied, meestal als diminutief *lie:tien*; *nie:rə* nier; *rie:t* riet; *skie:tŋ* schieten; *vie:r(ə)* vier; *vlie:gə* vlieg; *vlie:gŋ* vliegen; *vrie:zŋ* vriezen; *zie:* zij (vnw.); *zie:r* zier;

h. Verder in: *bie:st* beest; *deupsie:l* doopceel; *die:z(ər)əg* nevelig; *frie:rə* vlier; *gənie:lə* garnaal; *gərie:(t)skóp* gereedschap; *gie:* zwad; *gie:'ónər* geeuwonger; *gie:r* mestvocht, nieuw woord naast het oude *aeltə*; *gie:r* uier; *gie:ʔlapə* gierigaard; *gie:səm* hongerig; *glie:* deugniet, rakker; *'ie:lə* nageboorte van koe gewoonlijk *voel* genoemd; *ie:vərəg* ijverig; *keezə-rie:və* kaasrasp; *kie:ftə* kievit; *kie:r* kier; *kie:vŋ* kijven; *klie:rə* klier, hemdboard; *krie:gŋ* krijgen; *krie:zəbeeze* kruisbes; *lie:rə* draaiorgel; *ma(a)ŋkie:ʔŋ* mankeren; *mie:rə* mier, muur (pl.); *pensie:l*

penseel; *pæsie:l* perceel; *pie:pm* piepen; *prakæzie:ʷn* prakkizeren; *rie:-gəlŋ* krioelen, *ət rie:gəldə doar van də rōtn*; *rie:pə* ruif; *rie:vm* raspen; *riskie:ʷn* riskeren; *sie:l(ə)* ceel, 'k zal oe: d' 'ie:lə sie:lə mæc niet op-nuu:mm; *sie:rəp* stroop, nu verdwijnend; *skænie:rə* scharnier; *skie:r* mager, slank; ik noteerde: 'ij 's nōw *skie:r*, van iemand die sterk vermagerd was; *skie:roal* schieraal, 'n *skie:roal 'ef dikər, blaank vel - d' 'ie:lə leeʷzəklōmpə zat vōl met dikə skie:roal* (Franck-van Wijk, bl.585: 'Anders wellicht van den bij *schijnen* besproken wortel, met de oorspr.bet. 'flikkerend'? 'Het *blaankə vel* past goed bij dit *flikkerend*); *slie:f* pollepel; *slie:pkævə* stortkar; *slie:pm* slepen; *slie:ʷn* glijden; *spie:rə* spier; *spie:ʷlɪŋk* spiering; *spie:ʷnaeknt* spiernaakt; *spie:ʷwit* spierwit; *stie:vəg* stevig; *tie:rəg* tierig; *tie:ʷlantejn* tierlantijn; *vəvəbæzie:ʷn* vergissen, abuis zijn; *vəvaldærie:ʷt* ontdaan, van streek; *wie:-zəboom* weesboom; *zie:ltə* zeelt; *zwie:ʷn* zwieren.

i. *ie:* komt voor in de praesensvormen van enige ww. der sterke klasse I: *drie:vm* drijven; *krie:gŋ* krijgen; *mie:gŋ* urineren; *prie:zn* prijzen; *rie:zn* rijzen; *skrie:vm* schrijven; *stie:gŋ* stijgen; *vrie:vm* wrijven; *wie:zn* wijzen; *zwie:gŋ* zwijgen; klasse II: *bədrie:gŋ* bedriegen; *gænie:-tŋgenieten*; *kie:zn* kiezen; *lie:gŋ* liegen; *skie:tŋ* schieten: *vælie:zn* verliezen; *vlie:gŋ* vliegen; *vrie:zn* vriezen. Bijna al deze ww. zijn hierboven reeds vermeld.

Opm. 1. Wisseling van *ie* en *ie:* komt voor in de verbuiging van enkele bnw. en znw. De bnw. *fies* vies, *gries* grijs, *stief* stijf, *wies* wijs, hebben in de verbogen vormen *ie:*, gevolgd door stemhebbende medeklinker: *fie:zə(r)*, *grie:zə(r)*, *stie:və(r)*, *wie:zə(r)*. De znw. *lijf*, *pries* prijs, *twieg* twijg hebben in het meervoud *ie:*, gevolgd door stemhebbende medeklinker, *lie:vm*, *prie:zn*, *twie:gŋ*. Wisseling van *uu* en *ie:* treedt op bij: *vuuf*vijf, bijv. *vuufgul(d)ŋ*, *vie:və* zelfst. *ik 'eb əv vie:və*; *wuuf* wijf, vrouw, enk. *wie:vm* meerv.

Opm. 2: Aparte vermelding verdient het woord *Grie:ntə*, een andere naam voor de gemene weide *Mie:ntə*. In Driem.Bl. 1961, bl.115 schrijft Naarding hierover: '*Greent* noemt hij (i.e. Moerman) identiek met *griend* oever of streek met zanderige, korrelige bodem; hij volgt daarin Mnl. Wdk. en WNT V,695, doch niet geheel con amore. Naar aanleiding toch van onze veronderstelling in *De Drenten en hun taal*, 206, 203, 25, 124 - dat *Greente* een afleiding zou zijn van ingw. *grêne*, groen, erkent hij te moeten toegeven, 'dat de *Greent* te Genemuiden (1461) een gemene weide was'. Als we bedenken, dat in het dialect van Kampen *i* vóór n + dentaal *ie* is geworden, bv. *blient*, *kient*, blind, kind, - *Gun-nink*, bl.23 -, doch *grint* er *greente* luidt - bl.24 - terwijl germ. *eo* er voorkomt als *ie* - bl.39/40 - zodat wij *Griente* voor *Greente* zouden verwachten, beginnen we te aarzelen.' Tot zover Naarding. Hij verwacht *Griente* en slaat daarmee de spijker op de kop, want al staat er

op kaarten *Greente*, *Meente* wij in G. zeggen *Grie:ntə*, *Mie:ntə*, zoals hij in Leopold, S.t.W.I, 576 had kunnen vinden. Met Naarding ben ik van mening dat *Grie:ntə* een afleiding is van ingw. *grêne* en *groente* betekent. Hij verwijst in zijn artikel, bl.116 naar *De Greunte*, geschreven *Groente* bij Meppel, en citeert uit Moerman's artikel in N.G.N. XIV: 'De lijst van 1364 noemt onder de eilanden de Haegheninger Grynt, eerst een stadsweide en nu het fabrieksterrein de Greente'.

Bij mijn *ie:-*woorden zijn er twee die teruggaan op og. *ō: fie:tŋ* schoenen, vgl. og. **fôtiz* en *Grie:ntə* weide, vgl. os. *groni*. Genemuider *ie:* kan zich hier regelmatig ontwikkeld hebben uit de *umlaut* van *ō>ê*, zoals in het eng. *feet*, *green* en het fri. *fiet*, *grien* (zie Schönfeld, H.Gr. § 39), of beide woorden kunnen ontleend zijn aan het Fries. Interessant is het verschil in betekenis tussen de *ie:-* en de *uu:-*vormen: *fie:tŋ* heeft iets denigrerends en wordt dikwijls gecombineerd met *smerige*: '*Endrək kwam ook al met smeerəgə fie:tŋ tuus*; *vuu:tien* betekent eenvoudig *voetje*; *Grie:ntə* is *weide*, *gruu:ntə* betekent *groente*.

Dat *Grie:ntə* iets met *griend* te maken heeft, zoals Moerman in bovenaangehaald artikel veronderstelt, betwijfel ik ten zeerste. Het is geen *oever of streek met zandige, korrelige bodem*, maar vette zeelei.

Een derde woord dat misschien hierbij hoort is *vəʳniemt* (zie § 27.g). Schothorst geeft *vəʳnimt* venijn, vergif, ook als adj. vergiftig; Gunnink *fəniemt* vergift, venijn. Indien Schothorst's *vəʳnimt* met *m* inderdaad het zelfde woord is als *venijn*, zou het G. substantief '*ət vəʳniemt*, dat ook kunnen zijn. G. kent echter ook de verbogen vorm *vəʳniemdə* en de afleidingen *vəʳnieməliŋk*, *vəʳnieməliŋchien*, die door hun overeenkomst in betekenis en gebruik met *vəʳdómə*, *vəʳdóməliŋk*, *vəʳəkətə*, *vəʳəkəliŋk*, (zie § 5) associaties met een ww. bij me oproepen. *Vəʳniemt* zou met *umlaut* het p.pf. kunnen zijn van een compositum van og. **nòm(n)ian* noemen. Naast *fie:t /vuu:tien* en *Grie:ntə/gruu:ntə* is *vəʳniemt/vəʳnuu:mt* denkbaar. Voor de verkorte *ie* in *vəʳniemt* zijn talrijke voorbeelden te vinden in § 151.b.

Het praefix *ver-* geeft dikwijls aan het hoofdwoord een ongunstige betekenis, zoals in: verdenken, verdoemen, vergaan, verraden, verworden. Verdam geeft voor *vermoemd* zowel *beroemd* als *berucht*; Wumkes, Wirdboek, heeft dezelfde betekenissen voor *forneamd*. De Genemuider betekenis: *vervloekt, hoogst onaangenaam* is evenals *berucht* ongunstig.

Nog een vierde woord waarin *ie:* teruggaat op oudere geronde, velare vocaal is *krie:zəbeezə*, kruisbes, verg.og. *krus*. Kiliaan geeft *kroesbesie*, *kroesbaeye*, *kroeselbesi*. Hoe de ontwikkeling is geweest, is me niet duidelijk, want van *umlaut* is hier, dunkt me, geen sprake. In Westenholte kreeg ik nog *kroe:zəbeezŋ* (zie § 251).

Tot besluit van deze paragraaf een overzicht van de opposities *ie/ie:* :

bienn binden, *bie:nn* benen; *bietien* beetje, *bie:tien* bietje; *bietn* bijten, *bie:tn* bieten; *bliekn* blijken, *blie:kn* bleken; (ik) *griepe* grijp, *grie:pə* greep (mestvork); *iekn* ijken, *ie:kn* eiken; *knienn* konijnen, *knie:nn* knieën; *lief* lijf, *lie:f* lief; *mien* mijn (vnw. en znw.), *mie:n* (ie) meen (je); *mienn* (af)mijnen, (kolen)mijnen, *mie:nn* menen; *riepə* rijp, *rie:pə* reep (touw), ruif; *riepm* rijpen, *rie:pm* bronstig springen van koeien; *rietn* rijten (oude waterlopen), *rie:tn* rieten (stoff.bnw.); *sliepm* slijpen, *slie:pm* slepen; *tienn* tien, *tie:nn* tenen; *tiem* tijd, Tijmen, *tie:m-*(*plaaŋkə*) plank gebruikt als soort hooihark; *wiekə* wiek, *wie:kə* week (bnw.); *wiet* wijd, *wie:t* (ie) weet (je); *wietn* wijten, *wie:tn* weten; *ziel* sluis, *zie:l* zeel.

§ 40 *uu:*

De *uu:* klinkt als de *ü* in *du*, *grün*, lang en gesloten. Zoals ik naast de *ie:* een variant *ie:j* heb gesignaleerd, komt hier eveneens een vorm met *j* voor, in mijn correspondentie met een oud-Genemuider, waar ik ook de *ie:j* vormen in aantrof. Ik zelf diftongeer de klank, geloof ik, niet, en ik hoor ook geen diftong in mijn bandopnamen. Ik vond: *ver'uuj-**zege* verhuizing. Slechts dit ene geval.

De *uu:* correspondeert met *eu*, *oe*, *oo*, *uu:* en *öj* (gespeld *ui*) in het AB.

a. owg. *û:* *buu:gn* buigen; *buu:ʳman* buurman; *buu:ʳtə* buurt; *duu:znt* duizend; *kluu:vm* kluiven; *muu:rə* muur; *skuu:rə* schuur; *uu:r* uier; *'uu:rə* huur; *'uu:ʳn* huren; *vuu:r* vuur; *zuu:vəl* zuivel; *zuu:vər* zuiver;

b. owg. *u:* *juu:k* jeuk; *juu:kn* jeuken;

c. owg. *i:* *luu:nn* leunen; *luu:nəgə* leuning; *spuu:ləgə* speling; *spuu:ln* spelen; *vuu:lə* veel; *vuu:lal* veelal;

d. owg. *ō:* *bəzuu:k* bezoek; *bəzuu:kəgə* bezoeking; *bruu:nn* broeden; *bruu:r* broer; *gəvuu:glək* gevoeglijk; *ghuu:nəg* gloeiend, nijdig, *toe:wōʳd'ik* zoo *ghuu:nəg'eləg* toen werd ik zo gloeiend nijdig; *gruu:n* groen; *gruu:nmoes* (ook *groenmoes*) gerecht van karnemelk, kervel, rozijnen, kaneel enz.; *gruu:pə* mestgoot in koestal; *gruu:tn* groeten; *nuu:mm* noemen; *pruu:vm* proeven; *ruu:ʳn* roeren; *spuu:ləgə* spoeling; *spuu:ln* spoelen; *tuu:nəbaaŋkə* toonbank; *tuu:nn* tonen; *vluu:k* vloek, ook grappig; knoop op pet, hoewel een *knoop=vloek* in G. *knup* heet, en een klerenknoop *knoopə*; *vluu:kn* vloeken; *vruu:tn* wroeten; *vuu:ln* voelen; *zuu:kn* zoeken; *zuu:tə* zoet;

e. owg. *io/eo:* *bətuu:n* schaars, (zie Bezoen, T.V.Tw. bl.26 v.); *buu:zə* vies; *duu:r* duur; *duu:ʳtə* duurte; *duu:vəl* duivel; *gətuu:gə* getuige; *gətuu:gn* getuigen; *ōptuu:gn* optuigen; *stuu:r* stuur; *stuu:ʳn* sturen; *tuu:g* tuig; *vluu:s* vlies; *zuu:nəg* zuinig;

f. als umlaut van *oe:* in verkleinwoorden: *buu:kien* boekje; *druu:fien* druifje; *duu:fien* duifje; *duu:kien* doekje; *kuu:kien* koekje; *pətruu:ntien* patroontje; *ruu:chien* roedje; *skruu:fien* schroefje; *skuu:fien* schuifje;

snuu:kien snoekje; *stuu:ltien* stoeltje; *'uu:kien* hoekje, voorheen ook woonvertrek op boerderij; *'uu:tien* hoedje; *vuu:gältien* vogeltje; *vuu:tien* voetje.

Opm. Geen *umlaut* in: *boe:ltien* boeltje; *boe:'rtien* boertje; *floe:'rtien* vloertje; *moe:'rtien* moertje; *roe:'rtien* roertje; *snoe:'rtien* snoertje; *voe:'rtien* voertje, *də man ən voe:'rtien rie:t*, *ikə en d'òðldə Riek van Rees*; *zoe:'rtien* zuurtje;

g. Verder in: *buu:zə'rt* buizerd; *druu:məs* dreumes; *druu:nŋ* dreunen; *duu:gə* duig; *duu:ntien* deuntje; *duu:'rŋ* duren; *duu:vəkaetər* duivekater; (uitroep van verwondering); *duu:vəkoa'rtŋ* speelkaarten, spelen met deze kaarten, *zie: waa'rŋ an't duu:vəkoartŋ*; *gəduu:rəg* gedurig; *gruu:zələmentŋ* gruzelementen; *guu:r* guur; *kruu:nŋ* kreunen; *kruu:zəmunt* kruizemunt; *nuu:'rŋ* zwelling van uier tonen, *'ij* (de koe) *nuu:'rt al*; *nuu:'rsəl* zwelling van uier vóór het kalven; *pləmuu:r* plamuur; *pluu:zŋ* pluizen; *rietuu:g* rijtuig; *ruu:zie* ruzie; *skruu:kəl* aarzeling, bezwaar; *skuu:kŋ* scheuken; *stuu:vər* stuiver; *Tuu:nəs* Teunis; *uu:r* uur; *wispəltuu:rəg* wispelturig.

Opm. Wisseling van *uu* en *uu:* treedt op in de verbuiging van enkele woorden, waarbij *uu* gevolgd wordt door stemloze, *uu:* door stemhebbende medeklinker: *kruus kruu:zŋ* kruis; *huus luu:zŋ* luis; *muus muu:zŋ* muis; *'uus 'uu:zŋ* huis. Ook komt wisseling voor in *vuulə vuu:lə* veel. Vóór comparatief hoort men *vuulə: vuulə meer*, *vuulə grootər*; bij zelfstandig gebruik zegt men *vuu:lə: dat was niet tə vuu:lə - dat 'eur ie ook niet vuu:lə*. Eveneens korte *uu* in: *dat is vuul tə duu:r*, *vuul tə vuu:lə*.

De volgende *uu/uu:* opposities komen voor: *buukien* buikje, *buu:kien* boekje; *tuunnŋ* tuinen, *tuu:nŋ* tonen; *zuut* zuid, *zuu:t* zoet (voor neutra).

§ 41 *oe:*

De *oe:* klinkt als de [u:] in het eng. *boot*, lang en gesloten. Jones, *Outl.Phon.* § 330 zegt van de Engelse klank: 'Many English people diphthongize slightly the sound [u:], especially when final. This diphthongization takes the form of a gradual increase of the liprounding; thus, *shoe*, *few* are pronounced [ʃu:, fju:], or [ʃuw, fjuw]'.¹

Iets dergelijks schijnt ook in G. voor te komen. Ik noteerde *roewt* i.p.v. *roe:t* roet, bij dezelfde *schrijver*, die ook de lange *ie:* als *iej* weergaf in *bliejkens* mazelen, *'ieje* nageboorte van koe en *riejt* riet, en de *uu:* als *uuj* in *ver'uu:jzege*. Ik hoor in mijn bandopnamen, noch bij mijzelf een *w*, maar meen, desondanks, de aandacht op dit *roewt* te moeten vestigen.

a. owg. δ : $\text{ær}(\text{ə})$ *moe:də* armoede; *bədroe:ft* bedroefd; *bloe:t* bloed; *boe:k* boek; *boe:kŋdie:ləgə* uitleenbibliotheek; *boe:l* boel; *boe:ndər* boender; *boe:nŋ* boenen; *boe:tə* boete; *boe:tŋ* boeten; *doe:* toen; *doe:k* doek; *doe:l* doel; *doe(:)n* doen; *droe:vəg* droevig; *floe:rə* vloer; *gəmoet* gemoed;

gloe:t gloed; *groe:və* groeve; *groe:və broot* begrafenismaal; *koe:kə* koek; *kroe:nə* kroon; *moe:rə* moer (van schroef); *moe:ʳstael* moedertaal; *moe:ʳwien* moerwijn; *moe:t* moed; *moe:twiləg* moedwillig; *'oe:k* hoek; *'oe:kə* vishaak; *'oe:rə* hoer; *'oe:t* hoed; *'oe:və* hoef; *'oe:vm* (be)hoeven; *ploe:gə* ploeg; *roe:* roede (maat, paal); *roe:r* roer; *roe:ʳdɔmpə* roerdomp; *roe:t* roet; *skoe:* schoen; *skroe:və* schroef; *snoe:r* snoer; *spoe:(:l)ə* spoel; *spoe:t* spoed; *stoe:l* stoel, apparaat om hooibergkap op te vijzelen; *toe:* toen; *toe:vəʳdan* na een poosje, straks; *vəvoe:ʳn* verwoeien; *vloe:t* vloed; *voe:gə* voeg; *voe:gŋ* voegen; *voe:r* voer; *voe:rəgə* voering; *voe:ʳman* voerman; *voe:ʳn* voederen, voeren; *voe:t* voet; *zwoe:l* zwoel;

b. owg. o: *voe:gt* voogd;

c. owg. û: *boe:r* boer; *boe:ʳdərijə* boerderij; *boe:ʳn* boer zijn; *boe:ʳn-skroom* boerenschroom; *broe:zn* schuimen; *doe:və* duif; *droe:və* druif; *koe:* koe; *koe:stɔk* stok om vee aan te drijven; *koe:zə* kies, domme vrouw; *loe:rəpə* verstoppertje; *loe:ʳn* loeren; *'oe:* hoe; *skoe:fwaenŋ* kinderwagen; *skoe:vm* schuiven; *soe:zn* suizen; *zoe:gŋ* zuigen; *zoe:r* zuur; *zoe:ʳkool* zuurkool.

d. owg. u (=oe): *doe:zələg* duizelig, *doe:zəlŋ* duizelen; *gəvoe:gəltə* gevoelte; *vədoe:zəlŋ* verdoezelen; *vədoe:zn* duizelen; *voe:gəl* vogel; *zoe:-mer* zomer.

e. Verder in: *bloe:zə* bloes; *fiejoe:lə* viool; *fiejoe:lties* viooltjes; *fie-triejoe:l* vitriool; *floe:ʳs* floers; *foe:zəlŋ* smeren, niet zindelijk werken; *goe:zə* sullig iemand; *goe:zn* gonzen; *kəpoe:riejats* kapot; *katoe:n* katoen; *koekəloe:ʳn* koekeloeren; *koe:ltə* koelte; *koe:ndəʳt* dommerik; *koe:ʳn* kirren; *koe:ʳs* koers; *kriejoe:ln* krioelen; *loe:r* loer; *moe:tə* moot; *nij-moe:s* nieuwmodisch; *'oe:kəvetə* hoekbuffet, hoekkast; *pətroe:n* patroon; *poe:rə* herrie, paal *bətɔnn* *poe:ʳn ɔndər də skuu:rə*; *poe:ʳn* peuren; *riejoe:l* riool; *sətroe:n* citroen; *skoe:ʳn* schuren; *sloe:rəg* hangerig, niet lekker; *sloe:rie* sloerie; *smoe:l* drukkend, zwoel; *smoe:zə* losse turf; *smoe:zələg* smoezelig; *snoe:k* snoek; *snoe:vm* snuiven; *soe:zə* soes; *spoe:k* spook; *spoe:kŋ* spoken; *stoe:vm* stuiven; *toe:r* toer; *toe:təʳn* toeteren; *toe:təʳt* toeter; *troe:vm* troeven; *zoe:l* zoel; *zoe:ʳdoop* zure saus; *zoe:ʳlaandər* zuurpruim; *zoe:ʳtien* zuurtje.

Opm.: Wisseling van *oe* en *oe:* komt voor in: *bloes bloe:zə* bloes; *broes* schuim, *broe:zn* schuimen; *doen doe:n* doen; *smoes* smoes, *smoe:zn* smoezen; *spoelə spoelə* spoel; *troef troef, troe:vm* troeven (mv.en ww.). Ook in *koe:* koe, *koechien* koetje, *koenn* koeien; *skoe:* schoen, *skoechien* schoentje, *skoenn* schoenen.

Tot besluit van deze paragraaf een overzicht van de *oe/oe:* opposities: *boek* buik *boe:k* boek; *doekŋ* duiken *doe:kŋ* doeken; *'oet* huid *'oe:t* hoed; *smoel* smoel *smoe:l* zwoel.

DE TWEEKLANKEN

I j-tweeklanken

a. Met ongespannen klinker

§ 42 ij

In de Ov.Alm. 1839, bl.285 schrijft T.W.v.M(arle): 'Nu ik hier eens eene kleine taakletterij (i.e. het schrijven in dialect, v.d.H.) bedrijf, verzoek ik dat ij in zi'j, mij, nijs enz., waar de zin het medebrenge niet worde uitgesproken als *ei*, maar als de korte klinker *i* voor den medeklinker *j*: de *i* luidt daar precies als voor elken anderen medeklinker'. Ik zou voor de Genemuider *ij* geen betere beschrijving kunnen geven en wil niet nalaten deze schrijver een postume hulde te brengen voor zijn vroege, duidelijke aanwijzing, die getuigt van belangstelling voor, en inzicht in fonologische problemen.

a. owg. *t*: *anrijn* aanrijgen; *bij* bij (vz.); *bijə* bij (znw.); *bijspul* groente; *blijspul* blijspel; *blijstæ't* bijnaam van inw. Zwartsluit; *brij* brij; *brijn* brouwen (=huig-r uitspreken); *dijn* dijen (ww.); *'ij* hij; *mij* mij; *rijgod'n* rijggaren; *spij* speeksel; *spijn* spuwen; *tij* getij; *vədijn* (het) verdraaien, niet willen; *vədijt* verdraaid (uitroep); *vijaant* vijand; *vlijn* vlijen; *vrij* vrij; *vrijdag* vrijdag; *vrijə* wreef; *vrijmoe:dəg* vrijmoedig; *vrijn* vrijen; *wijwaetər* wijwater; *zijə* zeef; *zijn* zeven (ww.)

b. owg. *ê*: *vlijn* vleien.

c. owg. *a*: *moe'bijə* moerbeï.

d. owg. *êo*: *snij* sneeuw, *snijn* sneeuwen.

e. owg. *io/eo*: *bənijn* benieuwen; *dijə* dij; *lij* luw; *lijtə* luwte; *nij* nieuw; *nijs* nieuws.

f. owg. *i* : *wij* wij;

g. in *bakərijə* bakkerij; *dreugərijə* drogerij; *drukərijə* drukkerij; *klee'maekərijə* kleermakerij; *looperijə* diarree; *ploagərijə* plagerij; *poepərijə* diarree; *slaegərijə* slagerij; *smeedərijə* smederij; *vaneukərijə* bedrog; enz.; *Wijə* Wijhe.

h. in de contracties: *bi'j* ben je; *wi'j* wil je.

§ 43 ej

a. owg. *ê* : *bejdə* beide; *bejtəl* beitel; *bəlejt* beleid; *bərejdən* bereiden; *bərejt* bereid; *boekwejtə* boekweit; *'ejdə* heide; *'ejdən* heiden; *ejnən* eigen; *ejnəodəg* eigenaardig; *'ejl* heil, *teənən't* *'ejl in* dwars, weerbarstig; ook, de verkeerde kant op: *'t'oar'teənən't* *'ejl in striekən*; *'Ejlaant* Heiland; *'ejlāg* heilig; *'ejlzəm* heilzaam; *'ejmələk* heimelijk; *'ejmwee* heimwee; *ejsən* eisen; *fejlag* veilig; *gə'ejm* geheim; *gejl* geil; *gejtə* geit; *gəvej* gerei; *gəwejdə* geweide; *kejzər* keizer; *klej* klei; *klejn* klein; *klejnəg'ejt* kleinig-

heid; *kleinzeeræg* kleinzerig; *lejdabaant* leiband; *lejdñ* leiden; *lejsals* leidsels; *mejneet* meined; *mejpenæk* meipenning; *rejgær* reiger; *rejn* rein; *rejnægñ* reinigen; *skejdægə* scheiding; *skejdñ* scheiden; *skejt* afscheiding, grens (tussen percelen biezén, vgl. Afsched?, bij Genemuiden, en eng. watershed); *sprejdñ* spreiden; *stejgær* steiger; *stejgærñ* steigeren; *stejl* steil; *vəsprejdñ* verspreiden; *vlejs* vlees; *wejdə* weide; *wejlaant* weiland; *wejnæg* weinig; *wejtəsə* weitas; *wejtə* weite;

b. owg. *ej*: *brejn* breien; *zejl* zeil; *zejsñ* zeis;

c. owg. *e < a*: *anwejnsəl* aanwensel; *dejnkn* denken; *ej* ei; *ejndə* einde; *ejndægñ* eindigen; *ejndələk* eindelijk; *mej* mei; *mejnsə* mens; *mejzeuntien* madeliefje;

d. owg. *ī*: *blej* blei; *skejt* diarree, maling; *skejtər* bangerd; *skejtñ* cacare;

e. og. *ij*: *gəwej* gewei; *wejgærñ* weigeren; *zejkn* urineren.

f. og. *au*: *ejlaant* eiland.

g. og. *a:mejt* meid, meisje.

h. in de contractie: *'e'j* heb je.

i. Verder in: *bəlejn* balein; *dejnægə* deining; *dejnñ* deinen; *'ejə* hei (heiblok, -toestel); *'ejkoe:rej* herrie; *'ejñ* heien; *ejskoo* ijsco; *'ejsn* hijsen; *'ejstərñ* heisteren; *fejlə* dweil; *fejñ* fijn (van smaak); *fejñ* feit; *fənejnæg* venijnig; *grej* goedje, spul; *kaptejn* kapitein; *kærwej* karwei; *kejə* kei; *lejə* lei; *lejlata* liniaal; *peeʳdəblej* watermunt, *peeʳdəblej in də stroozak teenñdə vloonñ*; *plejn* plein; *plejstər* pleister; *pöʳsəlejn* porselein; *rejdæg* netjes; *rejdəkoamə* haarkam; *rejzə* reis; *rejzn* reizen; *tejstərñ* teisteren; *tərejñ* terrein; *trejn* trein; *trejtərñ* treiteren; *uutrejñ* uitkammen.

Opm. Wisseling van *ej* en *i* in: *mejnsə minsə* mens. Beide spellingen: *meinse minse* komen vele malen in mijn stukjes voor. En tweemaal zei spreker I *təmejnsñ* voor: ten minste, dat gewoonlijk *təminsñ* luidt.

§ 44 *æj*

In *fræjn* franje; *Gæjt* Gerrit; *koestæjə* kastanje.

In de contractie: *zæ'j* zeg je.

§ 45 *aj*

In: *waj* hui. In de contracties: *a'j* als je; *da'j* dat je; *'ta'j* dat als je.

§ 46 *uj*

a. in *bujə* bui; *fuj* foei; *gujə* scheut, *zie: kreeg ən guje kookñt waetər oovər d' 'aant 'en*; ook eigennaam, vgl. eng. Guy?, fra. Guy?; *'uj* in: *tə 'uj ðf tə fuj* geen maat (weten te houden);

b. in: *spuj* spuwde;

c. in de contracties: *ku'j* kun je; *zu'j* zul je.

§ 47 öj

In: *böjs* jas, pijp; *böjstəræg* stormachtig; *böjzn* stoeien; *flöjtə* fluit; *flöjtn* fluiten; *föjksə* feeks; *fröjt* fruit; *köjəʳn* kuieren; *köjʃ* kuif; *löj* lui (bnw. en znw.); *löjböjs* luiwammes; *löjwaməs* luiwammes; *löjwaenŋ* luiwagen; *möjtə* moeite; *'öjchəlŋ* huichelen; *öjstəræg* onaangenaam wonderig; *slöjər* sluier; *snöjtər* snuiter; *spöjn* spuien; *spöjtə* spuit; *spöjtn* spuiten; *stöjt* keer, *niet tə vuu:lə óp ən stöjt*; *stöjiəʳt* stuiter; *stöjtn* stuiten; *vie:ʳdöjtn* 2½ centstuk.

§ 48 ój

In de contracties: *kóʃj* kon je; *zóʃj* zou je.

§ 49 òj

In de contracties: *ðʳj* of je; *wòʳj* wou je.

b. Met korte gespannen klinker

§ 50 iej

In *driej(ə)* drie; *twiej(ə)* twee;

In de contracties: *krieʳj* krijg je; *snieʳj* snij je; *zieʳj* zie je.

§ 51 eej

In de contracties: *deeʳj* (ook: *deuʳj*) deed je; *kreeʳj* kreeg je; *zeeʳj* zei je.

§ 52 aej

a. owg. *ad*: *vaejər* vader;

b. owg. *ā*: *draejn* draaien; *kraejə* kraai; *kraejn* kraaien; *maejn* maaien; *naejn* naaien; *naejstər* naaister; *vaejn* waaien; *zaejn* zaaien;

In: *'aej* haai; *aejn* aaien; *Gaejə* Gerrigje, vrouw die zich wat te uitbundig gedraagt; *Maej* Marrigje; *óplaejn* oplaaien; *zvaejn* zwaaien.

§ 53 aaj

In: *fraaj* fraai; *kaaj* kaai; *ləwaaj* lawaai; *papəgaaj* papegaai; *saaj* saai;

In de contracties: *aaʳj* als je; *'aaʳj* had je; *daaʳj* dat je; *maaʳj* mag je; *'taaʳj* dat als je; *waalʳj* was je.

§ 54 uuj

In de contractie: *muuʳj* moet je.

§ 55 euj

Uit og. *au*: *deuj* dooi; *deujn* dooien; *'euj* hooi; *'eujn* hooien; *streujgə* strooisel voor stal; *streujn* strooien;

In de contracties: *deuʳj* deed je; *sleuʳj* sloeg je.

§ 56 *oej*

Uit owg. *ōd*: *goeja* goede; *moejær* moeder;

In: *boejn* (binden en het bindmiddel); *poejær* poeder; *snoejært* snoeper;
snoejn snoepen; *vloej* vloeipapier;

In de contractie: *doe'j* doe je.

§ 57 *ooj*

Uit og. *au*: *gloojægə* glooiing; *gloojn* glooien; *goojn* gooien; *loojn* looien;
mooj mooi; *oojəvaar* ooievaar;

Uit owg. *o/u*: *roojn* rooien (van bomen);

Verder in: *flikfloojn* flikflooiën; *fooj* fooi; *knoojn* hardhandig pakken,
pijndoen; *noojt* nooit; *oojt* ooit; *plooj* plooi; *ploojn* plooiën; *prooj* prooi;
roojn afmikken, treffen; *schoojær* schooier; *schoojn* schooiën.

§ 58 *oaj*

Uit owg. *ā*: *kwoajə* kwade; *toaj* taai (bnw. en znw.); *toajnaegəl* taainagel;

In *boaj* baai (stof); *poajə* betalingstermijn: *də twiejdə poajə van də pacht*;

In de contracties: *goa'j* ga je; *loa'j* laat je; *roa'j* raad je; *sloa'j* sla je;
stoa'j sta je.

c. Met lange gespannen klinker:

§ 59 *ie:j*

In: *ie:jə* jij, *ikə niet*, *ie:jə niet*, *alə Amstərdamərs niet - wat ie:jə*.

§ 60 *uu:j*

Uit owg. *ōj*: *bəmuu:jn* bemoeien; *bluu:jn* bloeien; *bruu:jn* broeien; *ghuu:jn*
gloeien; *gruu:jn* groeien; *muu:jə* moei, tante; *muu:jlək* moeilijk; *muu:jtə*
(ook: *mōjtə*) moeite; *ruu:jn* roeien; *skruu:jn* schroeien; *vluu:jn* vloeien.
In: *snuu:jn* snoeien; *spruu:jn* sproeien.

II. *w*-tweeklanken

a. Met ongespannen klinker

§ 61 *iw*

In de contracties: *bi'w* zijn we; *wi'w* willen we.

§ 62 *ew*

In: *Ewbərt* Egbert; en in de contractie: *'e'w* hebben we.

§ 63 *æw*

In de contractie: *zæ'w* zeggen we.

§ 64 *aw*

Uit owg. *ā*: *gaw* gauw; *gawdie*:*f* gauwdief; *gawæg'ejt* gauwigheid;

In: *dawəlŋ* dauwelen; *snawm* snauwen (ook *snaawm*);

In de contracties: *a'w* als we; *da'w* dat we; *'ta'w* dat als we.

§ 65 *uw*

In de contracties: *bu'w* zijn we; *ku'w* kunnen we; *zu'w* zullen we.

§ 66 *ōw*

a. owg. *û*: *nōw* nu; *rōw* ruw; *rōwie:zəl* rijp, ijzel;

b. owg. *au*: *tōw* touw (ook *tōw*);

c. owg. *io/eo*: *bərōw* berouw; *bərōwm* berouwen (beide ook met *ō*);

In: *pəddōws* pardoes.

In de contracties: *bō'w* zijn we; *kō'w* kunnen we, konden we; *wō'w* wilden we; *zō'w* zullen we, zouden we.

§ 67 *ōw*

a. og. *au*: *blōw* blauw; *dōw* dauw; *dōwm* dauwen; *flōw* flauw; *grōw* grauw; *klōw* klauw, 'hoef van koe; *nōwələks* nauwelijks; *'dōwm* houwen; *pōwə* pauw; *rōw* rouw; *rōwm* rouwēn; *skōw* schouw (inspectie); *skōwm* schouwen; *tōw* (ook *tōw*) touw; *vrōwə* vrouw;

b. owg. *û*: *bōwm* bouwen; *dōwm* duwen; *lōwtər* louter; *trōwm* trouwen;

c. owg. *io/eo*: *bərōw* berouw; *bərōwm* berouwen (beide ook met *ō*); *brōwər* brouwer, Brouwer; *brōwm* brouwen; *klōwəl* kluwen;

d. owg. *ā*: *lōw* lauw;

e. owg. *a*: *kōwə* kooi; *spōwə* spouw;

f. owg. *ō*: *ōpstōwm* opslaan (van matten en riet);

Verder in: *kabəlĵōw* kabeljauw; *kəbōwtər* kabouter; *klōwstə'ŋ* hollen van paard door de wei; *kōwsə* kous; *mōwə* mouw; *ōwəl* ouwel (onder koekjes); *pōws* paus; *pōwzə* pauze.

b. Met korte gespannen klinker

§ 68 *iew*

In: *iewərik* schrale plek in de huid, soort droge uitslag; bij Gunnink vond ik *ewərink* fistel; Wanink geeft *ieversken* mazelen; Schönfeld Wichers (Rijssen) *iewskes* kinkhoest; Broekhuysen (Zelhem) *ieversken* en *iwwersen* mazelen. Alle vijf woorden: *ewərink*, *ieversken*, *iewerik*, *iewskes* en *iwwersen*, duiden een ongemak aan, en hebben de eerste lettergreep in hoofdzaak gemeen. Winkler Prins, 13, 481 zegt: 'na 3 of 4 dagen treedt plotseling de mazelen-uitslag op'. Franck-van Wijk zegt: 'mazelzucht, een andere uitslagziekte'. Het opvallende van mazelen schijnt dus de plotseling optredende uitslag te zijn. Ik heb verband ge-

zocht met oeng. *īewan* to show, to disclose. Holthausen, AEEW, geeft onder *éawan* (*éawian*, *éowian*, *īewan*) *zeigen, enthüllen, offenbaren*, en *éawis* *offenbar*. Ik zie de betekenis van *ewerink, ieversken, iewerik, iewskes* en *iwwersen* daarom als: *het (plotseling) zich openbarende*. In Franck-van Wijk vond ik sub voce *ooievaar*: 'vgl. nog opperhess. *iw-wer(i)ch*', dat in vorm G. *iewerik* zeer nabij komt, en waarvan de betekenis op het eerste gezicht wel heel afwijkend lijkt, maar er toch dicht bijkomt, als we denken aan het *opvallend bonte pak* van de *iwwer(i)ch*. De moeilijkheid is de *iew- iw-*, in de oostelijke vormen. In het oeng. is *īe* door *umlaut* uit *éa* < *au* ontstaan, volkomen regelmatig. De enige steundie ik in Gallée, A.Gr. vind is § 100: *awi* wurde zu *ewi*, Prud. *evvi* 'ovis', Ess.Ev. *fartheuuid*. Er zijn dus gevallen van *umlaut*, maar hoe hieruit *iew-*, *iw-* zou kunnen ontstaan wordt daardoor niet opgelost.

Ter versterking van mijn verklaring: *het (plotseling) zich openbarende*, wijs ik op het andere woord voor mazelen nl. *bliekens, bleekens*. Het komt mij voor, dat dit terug kan gaan op owg. *blican*, waarvoor Holthausen, AEEW, geeft '*glänzen, scheinen, leuchten, blenden, erscheinen*', en Bosworth-Toller: *to shine by exposure*. Vergelijk hiermee bovenvermeld *offenbaren* en *to disclose* voor *īewan*.

Verder in: *kiewə* kieuw; *stiewəg* stevig; en in de contracties: *krie'w* krijgen we; *zie'w* zien we.

§ 69 *eew*

Uit owg. *ê*: *eew* eeuw; *eewəg* eeuwig; *leew* leeuw; *leewərik* leeuwerik; *meewə* meeuw;

In de contracties: *kree'w* kregen we; *zee'w* zeiden we.

§ 70 *aew*

In de contractie: *zae'w* (ook *zæ'w*) zeggen we.

§ 71 *aaw*

a. owg. *io/eo*: '*eeʳkaawm* herkauwen; *kaawm* kauwen; *kieskaawm*, *tieskaawm* kieskauwen;

b. og. *au*: *naaw* nauw;

In: *maawəʳt* miauwer; *maawm* miauwen; *snaawm* (ook *snawm*) snauwen;

In de contracties: *aa'w* als we; '*aa'w* hadden we; *daa'w* dat we; *maa'w* mogen we; '*taa'w* dat als we; *waa'w* waren we; *zaa'w* zagen we.

§ 72 *uuw*

a. owg. *î*: '*uuwələk* huwelijk;

b. owg. *û*: *gruuwəl* gruwel, *də gruuwəl get mij oovər də grōwəl* de rilingen lopen me langs de rug; *gruuwələk* gruwelijk;

c. owg. *ð*: *stuuwə* stuw;

In: *spruuw* spruw, en in de contractie: *muu'w* moeten we.

§ 73 *euw*

In de contractie: *deu'w* deden we.

§ 74 *oew*

In: *gaskroew* geschreeuw; *skroewa't* schreeuwer; *skroewm* schreeuwen;

In de contractie: *doe'w* doen we.

§ 75 *oaw*

In de contracties: *goa'w* gaan we; *loa'w* laten we; *stoa'w* staan we;

c. Met lange gespannen klinker:

§ 76 *ie:w*

In: *ie:wæg* (ook *eewæg*) eeuwig.

§ 77 Distributie der Fonemen

Bij de hiervolgende distributie der fonemen heb ik het gelijknamige hoofdstuk IV uit Fonologie van het Nederlands en het Fries, door Cohen, Ebeling, Eringa, Fokkema en van Holk (1959) gevolgd, en met het dialect van Genemuiden vergeleken. Ik heb mij daarbij bepaald tot het geven van de voor G, geldende schema's en woordenlijsten, met vermelding van afwijkingen van het AB. De woorden zijn gegeven in de overal in dit boek gebruikte notatie, die op vele punten afwijkt van die in bovenvermelde Fonologie. Daar in de woordkolommen geen plaats is voor vertalingen in het AB ben ik genoodzaakt te volstaan met de fonologische weergave van het Genemuider woord.

Schema 1	onder hoofdaccent	aan woordeinde
	-	+
ongespannen klinkers	+	-
gespannen klinkers	+	+

In tegenstelling met het AB komt ə wel voor als eerste foneem van een woord, nl. in de part.perf. van alle ww. waarvan de infinitief niet begint met be-, ge-, er-, her-, ont-, ver-, met een niet meer scheidbaar bijw., of met een klinker. In maximaal prominente positie komt ə niet voor. Evenals in het AB kan ə niet door w, j in eenzelfde woorddeel gevolgd worden. Het foneem h komt in G, niet voor. Aan het woordeinde komen alle toegestane medeklinkers na ə voor, behalve ŋ:

əp : 'enəp, fiələp;

ət : 'ət, lemət;

ək : bilək, bunnək, lilək, leelək, koonək, gəzaenək;

əf : eləf, twaaləf, zeləf;

əs : janəs, pooləs, sweləs, zeləs; in de namen: Koanəs, Seləs;

əg : 'ændəg, eurəg, gluu:nəg, neudəg, oarəg, sloapərəg;

əm : besəm, goochəm, jaajəm, stiekəm, vaedəm; in de naam Wiləm;

ən : alleen in het lidw. 'ən; in slot-ən wordt de ə gesyncopeerd;

əl : buubəl, doedəl, keetəl, maantəl, raetəl, taekəl, toafəl;

ər : 'aemər, 'aevər, beekər, duukər, mookər, wiedər.

Ook voor meerledige medeklinkergroepen komt ə voor: skaedələkst; kaerəgst, neudəgst, oarəgst; dikərt, kikərt, rakərt, stakərt; bikəls, kachəls; bikəlt, wagəlt; dikərs, kikərs, stakərs.

De Genemuider uitspraak van *grove* is: grvðvə, nooit grvðfə of groovə.

Het foneem i komt ongeaccentueerd alleen voor in woorden op -liŋk leerliŋk, bəroe:rlinŋk, weetəriŋk; met secundair accent na ə in: bəgrafə-nisə, ərfənisə, groetənisə, enz. Het foneem aa ongeaccentueerd in woorden op — — alleen in het leenwoord: leeraar.

De ongespannen klinkers komen niet voor aan het woordeinde.

	a	o	u	ö	e	i	æ	aa	ae	oo	oe
p	pat	pot	puk	pötien	pet	pik	pæpə	paap	paechien	poot	poes
b	bak	bót	bug	bölächien	belə	bikəl	bækien	baant	baenə	boot	boek
f	fakəl	fokt	fuj	fökien	fel	fiks	fætien	faalie	faebəl	foos	foeta ^r
v	vak	vós	vuln	vösien	vel	vis	vækien	vaaln	vaesien	voo ^r t	voel
m	mak	mós	muf	mölächien	met	min	mærtien	maandə	maechien	moo ^r t	moes
k	kastə	kóp	kunn	köpien	kent	kinə	kætien	kaant	kael	kool	koest
g	gat	gót	gunn	gökien	gest	gink	gæsn	gaanzə	gaer	goor	goet
t	tam	tot	tusn	tölächien	tentə	tin	tæsien	taant	taekəl	toom	toekə
d	dak	dól	dus	dörə	dempə	dit	dækien	daanj	daekn	doot	doem
s	sap	sopm	sukəl	söpien	sent	sik	sæ ^r n	saandər	saemt	soo ^r t	soep
z	zat	zok	zuk	zökien	zet	zicht	zækien	zaant	zaedəl	zoolə	zoepm
n	nat	nog	nul	nöst	netə	niks	næpien	(mə)naandar	naeknt	noomt	noesta
w	wat	wólə	wus	wó ^r st	wet	wiln	wæsien	waant	waes	woonn	woest
j	jak	jónk	juk	jónk	jent	jicht	jæsien	jaap	jaegn	joot	joeln
l	lak	lot	lusn	lónp	lentə	licht	lætien	laampə	laetə	loot	loedər
r	rap	rók	rust	rötien	rentə	rink	ræmächien	raant	raetəl	room	roeta

Vóór geaccentueerde klinker treffen we alle medeklinkers aan, uitgezonderd [x], h en ŋ. In tegenstelling met het AB komt *w* wel vóór *eu* en *uu* voor.

Verder geen gevallen van: *j* vóór *ie* en *ie*::; *f* vóór *eu*::; *f*, *g* en *s* vóór *eu*::; *g* vóór *uu*::; *f* en *s* vóór *uu*::; *j*, *n* en *w* vóór *oe*::; *d*, *f*, *j*, *m*, *n*, *p*, *r*, *s*, *t* niet vóór *ö*::; terwijl *èè* alleen voorkomt in *bèede*, en bij sommigen in *dèenk*, *mèensp*.

Schema 2

ongeaccentueerde positie in woorden uitgaande op:

	eerste lid van tweeklank voor		Voorbeelden bij schema 2:			
	<i>j</i>	<i>w</i>	voor <i>j</i> :		voor <i>w</i> :	
aa +	+	+	kaa <i>j</i>	kade	mieaaw	miauw
ae	+	+	'ae <i>j</i>	haai	zæw	zeggen we
oo	+	-	moo <i>j</i>	mooi	-	-
oe	+	+	boe <i>j</i>	boei	doew	doen we
oe:	-	-	-	-	-	-
eu	+	+	'eui	hooi	deuw	deden we
uu	+	+	muu <i>j</i>	moet je	spruuw	spruw
uu:	+	-	muu:ja	tante	-	-
ee	+	+	zee <i>j</i>	zei je	leew	leeuw
ie	+	+	twie <i>j</i>	twee	kiewə	kieuw
ie:	+	+	ie:ja	jij	ie:wəg	eeuwig
eu	-	-	-	-	-	-
oa	+	+	toa <i>j</i>	taai	goaw	gaan we
ö	-	-	-	-	-	-
èè	-	-	-	-	-	-
a	+	+	aj	als je	gaw	gaww
æ	+	+	fræjn	franje	zæw	zeggen we
ö	+	+	öj	of je	kowə	kooi
o	+	+	kó <i>j</i>	kon je	row	ruw
ö	+	-	spójta	sput	-	-
u	+	+	fuj	foei	kuw	kunnen we
e	+	+	ej	ei	'ew	hebben we
i +	+	+	nij	nieuw	biw	zijn we
ə +	-	-	-	-	-	-

Geen: *oe*::; *èu*, *ö*, *èè*, *ə*, voor *j*; geen: *oo*, *oe*::; *uu*::; *èu*, *ö*, *èè*, *ö*, *ə* voor *w*.

oe:	eu	uu	uu:	ee	ie	ie:	eu	oa	oo	ëe
poe: ^r ŋ	peutien	puupə	puu:r	pee ^r t	piet	pie:pm	peultien	poasn		
boe:k	beutien	buul	buu:gn	beet	bielə	bie:tə	beültien	boas	booltə	beeda
foe:zəl		fuukien		feest	fies(ə)	fie:tŋ				
voe:t	veur	vuustə	vuu:lə	veer	vielə	vie:rə	veultien	voa ^r t	voolda	
moe:rə	meukə	muus	muu:rə	meetŋ	mietə	mie:rə	meultien	moant		
koe:kə	keunn	kuut	kuu:rə	keet	kiel(ə)	kie:zn	keu ^r tien	koann	koolda	
goe:zn	geutə		guu:r	geel	gien	gie:tŋ		goan	goolt	
toe:r	teutŋ	tuun	tuu:nŋ	teemm	tiet	tie:mm	teufältien	toafəl		
doe:k	deukə	duukər	duu:vəl	deekŋ	diek	die:lŋ	söldeutien	doat		
soe:zə	seumtəg	suukər		seedə ¹ t	siem	sie:l		soams		
zoe:r	zeunə	zuudŋ	zuu:vər	zeekər	ziek	zie:pə	zeutien	zoat	zoolt	
	neutə	(fə)nuus	nuu:mm	nee	niet	nie:tə	neutien	noat		
	weug	wuuf	wuu:lŋ	weekə	wiet	wie:gə	weültien	woar	wooltər	
	jeutien	juust	juu:kŋ	jeezəs			jeu ^r tien	joar		
boe:nŋ	leuk	luus	luu:zn	leep	liek	lie:mm	leuchien	loagə		
roe:r	reup	ruut	ruu:zie	reedŋ	riekə	rie:pə	kaməreutien	roat		

Schema 3

	p	t	k	f	s	g	m	n	l	r	w	j	h
p	-	-	-	-	+	-	-	-	+	+	-	-	-
b	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-
t	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
d	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-
k	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	-	-
f	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-
v	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-
s	+	+	+	-	-	-	+	+	+	-	+	+	-
z	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
g	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-
m	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
n	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
w	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
j	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
h	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Voorbeelden bij schema 3:

ps: psalm

pl: plat, plóf, plukŋ, plög, pletŋ, plicht, plækien, plaanəkə, plaetə, plooj, ploetə^rŋ, ploegə, pleug, pluumə, pluu:zn, -pleegŋ, pliesie, ploagn.

pr: pralə, pröpə, prusŋ, pröpien, prentə, prikŋ, praemə, prooj, proe-sŋ, preut, pruumpien, pruu:vm, preekŋ, pries, prie:zn, preütien, proatŋ.

- bl: blat, blók, blukien, blös, bles, blik, blaank, blaekær, bloot, bloes, bloe:t, bleus, bluumpien, bluu:jn, bleef, bliedæ, blie:vm, blëusien, bloazæ.
- br: brak, brókæ, brugæ, brökien, brenn, brik, braant, braekn, broot, broes, broe:zn, breukæ, bruut, breekn, briesien, brie:f, brëumpien, broann.
- fl: flapæ, flödærn, flu^rtien, flensien, flink, flæpien, flaansn, flaetær, floe:ræ, fleutæmelk, fluustærn, fleemm, flie:f^rbos.
- fr: frabæ, ('t)frös, frikədilæ, fraans, freulæ, freek, friemæln.
- vl: vlakta, vlökæ, vlugæ, vlökien, vlesæ, vlindær, vlæmæchien, vlaagæ, vlaechien, vloot, vloet, vleug, vluu:s, vleet, vliem, vlie:gæ,
- vr: vratæ, vrog, vruchtæ, ('t)bæ-vrös, vret, vrinⁿ, vrætien, vroom, vroetvrowæ, vreug, vruu:tn, vreetn, vrie:zn, vrëuchien, vroagæ.
- tr: trap, trög, trumæchien, trösien, tret, tripæln, træpien, troost, troep, troe:vm, treuræg, truu, treenn, triep, trie:zælnbærg, trëunties, troann.
- tw: twëntær, twintæg, twaelæf, twiej.
- tj: tjalk, tjökvöl.
- dr: draf, drölæ, druk, drölæchien, drentæ, drinkn, dræk, draank, draegn, droom, droe:væ, dreugæ, druus, dreevæl, drietn, drie:vm, drëutien, droat.
- dw: dwaⁿ, dwunⁿ, dwinnⁿ, dwæ^rs, dwaelnⁿ, dweepm
- sp: spanjæ, sponzæ, spul, spö^rtæ, speldæ, spit, spænn, spæe, spoor, spoelæ, spoek, speur, spuu:ln, speet, spiet, spie:zæ, spēuntien, spoanæ.
- st: stat, stok, stuk, stökien, stel, stilæ, stæ^rt, staan^k, staeln, stoot, stoepæ, stoe:l, steul, stuupien, stuu:ltien, steel, stief, stie:vm, stëutien, stoat, stöölt.
- sk: skat, skolæ, skulk, skötæl, skelæ, skik, skærp, skaandæ, skaesn, skoot, skoelæ, skoe:vm, skeut, skuutien, skuu:kn, skeel, skielæk, skie:f, skeultien, skoalæ, skööldær.
- sm: smal, smós, smuln, smöltⁿ, smetn, smit, smæ^rtæ, smækn, smoor, smoel, smoe:zæ, smeuk, smeekⁿ, smietn, smoat, smöölt.
- sn: snapm, snötær, snufæln, snöræ, snel, snik, snæ^rt, snaekⁿ, snoetæ, snoe:vm, sneuf, snuutien, snuu:jn, snee, snien, snë^rtien, snoaræ.
- sl: slakæ, slot, slukien, slötien, slet, slipæ, slæbæchien, slaank, slægær, sloot, sloek, sloe:rie, sleup, sluutn, sluu:zn, sleep, sliepm, slie:f, slëupien, sloap.
- sw: swönzæs, swelæs.
- sj: sjapie, sjökⁿ, sjö^rn, sjet, sjilpm, sjaalæ, sjoofæl, sjoelbak, sjeu, sjeezæ.
- zw: zwak, zwolæ, zwöl, zwemm, zwil, zwækies, zwaenæ, zwooræ, zwoe:l, zweur, zweeræ, zwiemæræg, zwie:pæ, zweürtæ, zwoar.

- kn: knap, knòlə, knup, knöləchien, knetəʳŋ, knipə, knæʳs, knaapm-
vərie:nəgə, knaegŋ, knoopə, knoestə, kneuzŋ, knuusien, knuu:jŋ,
kneep, kniepm, knie:zŋ.
- kl: klap, klòkə, klup, klökien, klepə, klikŋ, kləpien, klaanŋ, klaegŋ,
klootŋ, kloetə, kleur, kluutien, kluu:vm, kleet, klie:rə, klèuʳtien,
kloarə,
- kr: krap, kròp, kruməl, kröpien, krentə, krikə, krəpien, kraantə,
kraegə, kroepm, kroe:nə, kreup, kruut, kruu:zŋ, kreeg, krietŋ,
krie:gŋ, krèumpien, kroamə.
- kw: kwastə, kwelŋ, kwik, kwæʳtien, kwaanswies, kwaekŋ, kweenə,
kwielŋ, kwèultien, kwoalə.
- gl: glat, glòp, glum, glöpien, glipm, glaans, glaezŋ, gloojəgə, gloepm,
gleuvə, gluu:nəg, gleadŋ, glie:.
- gr: grap, gròf, grupə, grökien, grentə, grifəl, grəpien, graatəs, grae-
vm, groot, groetŋ, groe:və, greutə, gruus, gruu:jŋ, greeg, griepm,
grie:pə, grèultien, groat.

Aan het woordbegin komen: *fn*, *ts*, *sf*, *sʃ* en *gn* niet voor.

Drieledige medeklinkergroepen vóór klinker komen voor:

- spl: splisŋ, spleet, splietŋ
- spr: sprak, spròt, sprötien, spreŋkəlŋ, sprinŋ, spræk, spraakŋ, sproe-
tŋ, spruuw, spreekŋ, spriet, sprèuchien, sproa.
- str: stragə, stròp, strunŋkien, ströpien, streŋəlŋ, strik, strækies,
straant, stroom, stroef, streujŋ, struukə, streek, striekŋ, strèul-
tien, stroal.
- skr: skrap, skròk, skrökə, skrik, skrəməchien, skraegə, skrootə,
skroe:və, skruu:fien, skreevə, skrie:vm, skrèulties, skroal.

Na geaccentueerde klinker (behalve èè en òò) komen alle medeklin-
kers, uitgezonderd *h* en de stemhebbende explosieven en spiranten, aan
het wordeinde voor. Echter:

- 1 na tweeklank, *a*, *u*, *e*, *i*, geen *r*.
- 2 na tweeklank geen *w*, *j*.
- 3 na gespannen klinker geen *ŋ*, wel *ŋŋ*.
- 4 na *oo*, *ö* geen *w*.
- 5 na *ö* geen *n*, *j*.
- 6 na *æ* geen *f*, *m*, *n*, *l*, *mŋ*, *ŋŋ*.
- 7 na *aa* geen *m*, wel *mŋ*.
- 8 na *òw* alleen *m*, *t*, *s*.
- 9 na *öj* alleen *f*, *t*, *s*, *n*, *l*.
- 10 na *ej* alleen *p*, *t*, *s*, *n*, *k*, *l*.

- 11 na de vele andere Genemuider tweeklanken, waarvan vele ontstaan zijn door contractie, alleen *t, s, m, n*.
- 12 na lange *ie:, uu:, oe:* geen *j, w*; na *uu:, oe:* geen *p, m*.

Voorbeelden van slotmedeklinker na geaccentueerde klinker:

	p	f	m	t	s	n	k
a	sap	laf	lam	pat	was	dan	bak
ò,ó	kòp	lòf	dòm	pòt	mòs	kón	bók
u	drup	muf	rum	dut	zus	wun	juk
ö	slop	sköf	zwöm	pröt	kös		rök
e	mep	lef	rem	zet	mes	ken	
i	skip	vëgif	slim	wit	vis	min	tik
æ	slæp			slæt	klæs(nat)	spæn	bæk
aa	paap	graaf		grënaat	Klaas	Daan	klaasvaak
ae	gaep	skaefsəl	vaem	'aet	waes	maen	raek
oo	loop	loof	boom	boot	foos	loon	rook
oe	soep	roef	doem	goet	poes	doen	loek
oe:		(gə)stoe:f		bloe:t	nijmoe:s	doe:n	doe:k
eu	leup	steuf	zeum	leut	keus	deun	leuk
uu	Kuup	wuuf	ruum	ruut	muus	muun	gəbruuk
uu:		pruu:f		zuu:t	vluu:s	gruu:n	zuu:k
ee	leep	leef	neem	keet	prees	bəsteenn	keek
ie	sliëp	stief	sliem	tiet	pries	zien	ziek
ie:	die:p	skie:f	lie:m	rie:t	'ie:s	bie:n	blie:k
oa	sloap	broaf	koam	groat	Kloas	troan	òfbroak
èù					Klèùs		
òw			tròwm	fòwt	pòws		
öj		köjf		flöjt	böjs	töjn	
ej	Gejp			fejt	vlejs	trejn	zejk

Van de hieronder vermelde eind-tweeledige medeklinkergroepen met halfvocaal als eerste lid komen er verscheidene alleen voor in contracties, waarvoor zie § 78.

Bij die met liquida als eerste lid vóór niet-dentaal komen varianten voor met svarabhakti-ə, evenals bij de drie- en vierledige groepen.

Aan het wordeinde komen na geaccentueerde klinker de volgende tweeledige medeklinkergroepen voor:

a. met halfvocaal als eerste lid:

jt: ajt, kójt, kujt, flöjt, rejt, zijt, Gæjt, aajt, waejt, goojt, snoejt, deujt, gruu:jt, zeejt, kriejt, sloajt;

js: ajs, kójs, kujs, döjs, wejs, nijs, aajs, moojs, doejs, deujt, muujt, zeejs, kriejs, loajs;

13 na korte *ie, uu, oe* geen *r, ɲɲ*; na *ie, uu* geen *g*.

14 *èu* komt behalve in *Klèus* Klaasje, *grèust* (hij) voert gras, *grèuzn* gras voeren, alleen vóór intervocalische medeklinker voor.

ɣ	n	l	r	w	j	ɲɲ	mm	ɲɲ
lag	zan	al		gaw	aj	mann	damm	'aɲɲ
zòg	gòɲ	dól	kòr	rów	kój	kónn	sómɲ	tónɲ
bug	zun	sul		kuw	kuj	kunn	glumm	zunɲ
vlög	vòn	vól	sjör				zwömm	vónɲ
	bren	wel		'ew	'ej	kenn	kemm	krenɲ
lig	zin	kil		biw	wij	binɲ	klimɲ	dinɲ
wæg			bær	zæw	zæj	spænn		
laag	kənaal	'uuzaar		aaw	kaaɲ	'aann	kwaamm	laanɲ
graeg	vael	gaer		zaew	zaej	baenn	praemm	zaenɲ
'oog	kool	goor			mooj	boonn	koomɲ	oonn
kroeg	voel			doew	doej	koenn	proemm	
zoe:g	stoe:l	voe:r				boe:nn	'oe:mm	zoe:ɲɲ
zeug	beul	veur		deuw	deuj	keunn	zeumm	zeunɲ
	buul			muuw	muuj	tuunn	mee'skuumm	
buu:g	wuu:l	vuu:r				tuu:nn	nuu:mm	buu:ɲɲ
leeg	geel	veer		zeew	zeej	greenn	neemm	kreenɲ
	ziel			kriew	kriej	tienn	kiemm	
die:g	die:l	die:r				tie:nn	tie:mm	krienɲ
troag	moal	doar		loaw	toaj	koann	koamm	vroanɲ
	röjl							
	zejl							

jɲ: bujɲ, tɔjɲ, rejɲ, zijɲ, fræjɲ, zaejɲ, goojɲ, snoejɲ, deujɲ, gruu:jɲ, boajɲ;

wt: awt, kówt, kuwt, 'ewt, biwt, maawt, zaewt, skroewt, deuwt, muuwt, zeewt, kriewt, loawt;

ws: róws, zeews, loaws;

wɲ: snawɲ, dòwɲ, kaawɲ, skroewɲ, gruuwɲ, meewɲ, kiewɲ.

b. met liquida als eerste lid:

rp: slurp, dörp, skærp;

rf: turf, körf, wærf;

rm: wurm, wörm, dærm;

rt: vu^rt, kö^rt, stæ^rt, bædae^rt, oo^rt, loe:^rt, keu^rt, stuu:^rt, pee^rt, vie:^rt, boar^t;

rs: nö^rs, bæ^rs, rae^rs, noo^rs, koe:^rs, stuu:^rs, 'æ^rtlee^rs, die:^rs, boar^s;

- rn: mō^rn, kærⁿ, vae^rn, voo^rn, boe^rn, deu^rn, stuu^rn, lee^rn, vie^rn, goa^rn;
rk: jurk, mærk;
rg: wurg, börg, ærg;
lp: galp, gulp, 'ölp, 'elp, sjilp;
lf: kalf, kölf, zelf, twaelf;
lm: kalm, mōlm, vulm(pien); elm(də); film, twaelm(də);
ln: baln, tōln, vuln, vətōln, vəteln, vaaln, 'aeln, vəkooln, bədoeln, steuln, vuu:ln, veeln, kieln, die:ln, vəkōōln, poaln, stoe:ln, buuln.
lt: alt, rōlt, vult, 'ölt, telt, vilt, vält, Aalt, taelt, vəkoolt, bədoelt, stoe:lt, beult, kuult, vuu:lt, -teelt, gielt, vədie:lt, bəpoalt, kōōlt;
ls: fals, krōls, 'els, pils, Transfaals, Pools, voels, Keuls, geels, die:ls;
lk: kalk, kōlk, skulk, mōlk, melk;
lg: balg, volg, zwōlg;

c. met nasaal als eerste lid:

- mp: ramp, klōmp, kump, 'emp, klaamp;
mt: damt, brōmt, remt, klimt, 'əraemt, 'ədroomt, bəroemt, zeumt, vəkluu:mt, vəniemt, oamt;
ms: Amstə^rdams, sōms, vrems, veu^rnaems, rooms, doems, soams;
nt: want, rōnt, gunt, kent, lint, spənt, kaant, maent, loont, boe:nt, tuu:nt, vədient, moant;
ns: óns, luns, lens, gins, kaans, skaens, broens, Beens, miens, 'alfstie:ns, goans;
nt: 'ant, jōnt, dunt, vələnt, zint, vəlaant, vəmoont, dreunt, vərəent, opvlie:nt, vroant;
ns: gaņs, gaans;
nk: jōnk, zunĳ, 'enĳ, zink, maanĳ, dejnĳ.

d. met spirant als eerste lid:

- ft: maft, bōft, tuft, keft, lift, graeft, dooft, bədroe:ft, gəleuft, pruu:ft, bəleeft, vələeft, stie:ft, bəgoaft;
st: last, kōst, rust, rest, mist, təst, maest, kroost, 'oest, broe:st, 'eust, juust, 'uu:st, vreest, fiest, bie:st, noast;
sn: lasn, kōsn, lusn, lōsn, mesn, misn, gəsn, Klaasn, plaesn, Goosn, poesn, liesn, ejsn, kōwsn;
zn: 'aezn, poozn, broe:zn, deuzn, buu:zn, beezn, pie:zn, boazn;
xt: lacht, bocht, lucht, zōcht, licht, knəcht, klaegt, oogt, voe:gt, óp'eugt, buu:gt, vəpleegt, bədrie:gt; əvroagt;
xn: wachn, mōchn, zuchn, vōchn, vləchn;
gn: brugn, daegn, oogn, kroegn, deugn, buu:gn, veegn, krie:gn, vroagn;
vm: skaevm, doovm, 'oe:vm, steuvm, pruu:vm, kleevm, die:vm.

e. met explosief als eerste lid:

- pm: klapm, klòpm, skupm, döpm, klepm, klipm, pæpm, jaapm, raepm,
'oopm, stoepm, deupm, puupm, kiepm, inzie:pm, skoapm;
pt: lapt, klopt, lupt, döpt, klept, wipt, driejpæpt, raept, koopt, floept,
deupt, kuuft, inækeeft, slieft, inæzie:pt, sloaft;
ps: taps, kòps, lups, gips, Koops, soeps;
bm: kwabm, róbmb, kubm, kribm, 'ebm, zaabm;
tn: latn, bótn, putn, petn, pitn, spætn, gaetn, pootn, roetn, boe:tn,
muutn, zuu:tn, meetn, bietn, bie:tn, loatn;
ts: pats, gòts, driejpits, buutngaets, desnoots;
dn: 'adn, vòdn, ludn, wedn, bidn, laedn, gæboodn, 'oe:dn, duudn, op-
'eedn, riedn, brie:dn, doadn, bèèdn;
kt: bakt, fòkt, tukt, mikt, rækt, maekt, stookt, roekt, spoe:kt, deukt,
juu:kt, steekt, liekt, blie:kt, 'oakt;
ks: Baks, kòks, stuks, gæks, fiks, waeks, kooks, neetældoe:ks, leuks,
umstreeks, buutndieks, 'oaks;
kn: 'akn, zòkn, bukkn, pikn, bækn, laekn, kookkn, roekkn, doe:kn, keukkn,
kuukkn, zuu:kn, reekkn, kiekkn, blie:kn, diejoakkn.

Aan het wordeinde komen na geaccentueerde klinkers de volgende drielidige medeklinkergroepen voor:

- rpt: slurpt, knærpt;
rft: skurft, ærft;
rps: kòrps;
rms: dærms;
rns: nærns, doo^rns, dee^rns, goa^rns;
rst: wò^rst, Kæ^rst, Voo^rst, ee^rst;
mnt: tu^rnt, tò^rnt, kæ^rnt, Baa^rnt, voo^rtvæ^rnt, loe:^rnt, 'æ^rt^reu^rnt, tuu:-
^rnt, Bee^rnt, Oa^rnt;
rkt: snurkt, wærkt;
rks: Turks, kærks;
rx^t: wurgt, bòrgt, bærgt;
rx^s: ærgs;
lpt: galpt, stulpt, stòlpt, 'elpt;
lft: kalft, gòlft, Delft, vèwulft;
lmt: zwalm^t, vèwòlmt; filmt;
lnt: ópvaalnt, joelnt, spuu:lnt, gielnt;
lms: zalms, films;
lst: walst, Olst, 'ulst;
lkt: zwalkt, bèwòlkt, bulkt, melkt;
lgt: walgt, vòlgt;
mst: kómst;
nst: gónst, gunst, winst, daanst, die:nst;

ŋst: vanst, 'enst,
 ŋks: links, ondaanks,
 gst: oogst.
 pmt: sloapmt, gaepmt;
 dnt: vól'æ^rdnt, bidnt, bæduudnt;

Voorbeelden van woorden met medeklinker tussen geaccentueerde en ongeaccentueerde klinker.

	a	ô/ô	u	ö	e	i	æ	aa	ae	oo	oe
p	kapə	stöpə	grupə	köpəl	klepə	lipə	pəpə	kaapər	raepə	loopər	roepər
b	frabə	dóbər	dubəlt	döpïen	wəbə	snibə	læpïen	kraabə	kaebəl	soobər	troebəl
f	drafə ^r t	stöpə	jufər	stöfïen	befə	grifəl	kræfïen			joofəl	oefə ^ŋ
v		grövə							skaevə	roovə	
m	kamə	kómə	luməl		stemə	skiməl	mæmə	daamə	kaemər	oomə	proemə
t	latə	bótər	stutə	skötəl	petə	pitə	kætïen	graatəs	kaetar	stootər	stoetə
d	kladə	pódək	mudə	vödächïen	ledər	kida	klädächïen	rólaada	laedar	booda	loedər
s	tasə	tósə	büsə	lósər	mesə	disəl	kæsïen	Klaasïen	glaesïen	poosïen	poesïen
z			puzəl					laazərəs	'aezə	roozə	boezəm
n	kanə	tónə	'unəg		benə	kina	kænächïen	kaanafas	baens	woonəgə	roens
k	slakə	kókə ^r t	slukïen	rökïen		bikəl	bækïen		vaekə	kookər	toekə
χ	rachəl	böchəl	bruchïen	töchïen		lichïen	dächïen		maechïen	goochəm	goechəl ⁿ
g	stragə	vrógər	brugə	rógə		bigə	wəgə	vlaagə	draegə	oogə	
ŋ	stanə	tónə	bu ⁿ əl ⁿ		krenə	vinər		-	-	-	-
l	balə	bóla	bulächïen	bölächïen	velächïen	bilə	bælächïen	skaalə	baelïe	zoolə	poelə
r			smurie	snóra			kərə	sagaarə	paerə	doorə	
w	dawəl ⁿ	kòwə						kaawa			skroewə
j			bujə	kójə ^r ŋ		vrijə	koestəjə		vaejər	moojə	moejər

Classificatie van de medeklinkers

Schema 4

	begingroep			eindgroep				
	C3	C2	C1	C1	C2	C3	C4	
p	-	+	+	+	+	-	-	niet voor /w/
t	-	+	+	+	+	+	+	
k	-	+	+	+	+	-	-	
f	-	+	+	+	+	-	-	niet na nasaal aan wordeinde; niet na /s/
s	+	+	+	+	+	+	-	
χ	-	+	+	+	+	-	-	niet na nasaal aan wordeinde
b	-	+	+	-	-	-	-	assimilerend; niet voor /w/
v	-	+	+	-	-	-	-	geassimileerd; niet voor /w/
d	-	+	+	-	-	-	-	assimilerend
z	-	+	+	-	-	-	-	geassimileerd
g	-	+	+	-	-	-	-	zowel pre- als intervocalisch
m	-	-	+	+	+	-	-	
n	-	-	+	+	+	-	-	
ŋ	-	-	-	+	+	-	-	
l	-	-	+	+	-	-	-	
r	-	-	+	+	-	-	-	niet na tweeklank
w	-	-	+	+	-	-	-	niet na /èù, oo, oe:, uu:, ie:, ö/
j	-	-	+	+	-	-	-	niet na /èù, oe:, uu:, ie:, ö/
h	-	-	-	-	-	-	-	

tnt: ónwie:tnt

knt: kooknt, ófæreeknt, ófæriknt,

snt: wasnt

Vierledige medeklinker groepen aan het wordeinde zijn schaars. Ik noteerde: gloepmst, d'òold Dòlf, wat kón die gloepmst lie:gn,

oe:	eu	uu	uu:	ee	ie	ie:	èù	oa	èè
roe:ból	keupar meubél	kuupər buubél	gruu:pə	leepə	sliepə	slie:pə	slèùpien	sloapə	
	reufien	wuufien	duu:fien	reefəl	ófniefəlŋ	slie:fien	wèùfáltien	woafəl	
doe:və	gleuvə	tuuməlŋ	stuu:vər	geevəl		lie:vər	'èùvántien	goavəl	
zoe:mər	zeumə	tuuməlŋ	kluu:məʔt	'eeməl	zwieməræg	lie:məræg		kroamə	
boe:tə	geutə	stuutien	'uu:tien	veetər	lietər	gie:tər	prèüties	proataræg	
bloe:dəræg	neudag	duudə	anmuu:dəgn	seedaʔt	bliedə	brie:dər		droadaræg	bèeda
	reusien	'uusien	buu:sien	feesien	riesien	wie:sien	bèusien	stoasie	
bloe:zə	kreuzə		buu:zə	eeʔbeezə	Liezə	wie:zə	Klèuzə	boazəg	
boe:nə	zeunə	Gæləmuunəgər	gruu:nə	veenə	tiənə	mie:nə		moanə	
koe:kə	ʒeukə	duukər	duu:kien	reekəl	riekə	blie:kə	'èükien	doakə	
	euchien	ruuchien	vuu:chien	sneechien	twiechien	wie:chien	kèuchien		
ploe:gə	dreugə		duu:gə	deegələk		wie:gə		loagə	
fiejoe:lə	meulə	muulə	spuu:lə	skeelə	zielə	'ie:lə	Eulə	poalə	
sloe:rie	deurə		muu:rə	veerə		sie:rəp		koarə	
		gruuwəl		meewə	kiewə				
	'euja		muu:jə		twiejə	ie:jə		toajə	

De fonemen met fundamenteel geruis /p, f, b, v, t, d, s, z, ʒ, g/ kunnen door één medeklinker van de klinker gescheiden worden. Stemhebbende medeklinkers komen niet aan het wordeinde voor.

De dentalen /t, s/ kunnen op drie of meer plaatsen van een klinker verwijderd zijn, /s/ als eerste van een drieledige begingroep, /t/ als laatste van een vierledige eindgroep.

De fonemen /m, n/ kunnen door een liquida van voorafgaande klinker gescheiden worden. De fonemen /l, r, j, w/ staan steeds in onmiddellijk contact met een klinker; /ŋ/ komt aan het wordeinde voor na /k, ʒ, g/, overigens steeds onmiddellijk na klinker.

De halfvocalen /w, j/ komen wel na ongespannen klinker voor.

Van de liquidae komt /l/ na tweeklank voor, /r/ niet.

De nasalen /m, n/ komen beide na /l/ aan het wordeinde voor. Na gespannen klinker voor homorgane explosief komt /m, n/ voor, /m/ echter alleen na /aa/, daamp, klaamp, /n/ na bijna alle.

Bij assimilatie van stemtoon op de grens van twee woorddelen wordt:

- pv → pf fb → vb
- pz → ps pd → bd
- pg → pʒ

De labialen /b, v/ gaan aan het woordbegin niet aan /w/ vooraf, de

dentalen /d, z/ wel.

Aan het wordeinde komen /p, k/ wel na nasaal voor, de spiranten /f, x/ niet.

Aan het woordbegin komt /k/ wel, /p/ niet voor vóór /w/.

De fonemen /f, x/ komen niet voor na /s/ aan het woordbegin.

Aan het woordbegin komt de explosief /k/ wel na /s/ voor, de spirant /x/ niet.

Voor hier niet vermelde, maar in contracties aan het woordbegin voorkomende *k* en *t* vóór vele medeklinkers, zie Contracties, § 78.

§ 78 Contracties

De Genemuider legt een bijzondere voorliefde aan de dag voor samengetrokken vormen. Ze zijn zeer talrijk en gevarieerd, en getuigen van een grote vaardigheid in het maken en hanteren van praktisch-korte en toch duidelijke taaleenheden, samengelasit uit werkwoorden, vornaamwoorden en bijwoorden. Zoals de stenograaf zich bedient van één korte krabbel voor frequent voorkomende woordjes, heeft de Genemuider uit bovengenoemde woordsoorten een *stenofonie* ontwikkeld uit de meest essentiële klanken, die er in voorkomen. Daarbij is de grootst mogelijke economie betracht, zijn lange klankreeksen teruggebracht tot de uiterste minima.

In de woordjes: *a(a)'j't* als je het; *a(a)'k't* als ik het; *a(a)'w't* als we het; *'e'j't* heb je het; *'e'k't* heb ik het; *'e'w't* hebben we het; *'k'a't* ik had het, zijn telkens drie klanken, één uit elk trio woorden, tot een drieklank samengevoegd, een lokale pasmunt, overal in de naaste omgeving inwisselbaar, door de vreemdeling met wantrouwende ogen bekeken. Als een zich mal aanstellend jongmens sarcastisch gevraagd wordt: *krie'j't of e'j't*, zijn, in de tien klanken der drie groepen, zeven woorden verdisconteerd: krijg je het of heb je het?

Natuurlijk staat Genemuiden hierin niet alleen, ook in andere dialectgebieden komen ze voor. Ze zijn m.i. typerende verschijnselen van een uitsluitend gesproken taal. Ik herinner me van een Zeeuwse een kort maar krachtig: *'t'ò'kədəèè?*, voor: wat had ik gedaan, tegen een Zaanse leverancier, die een weeklang verzuimd had aan te komen, en met stomme verbazing deze vreemde klankcombinatie aanhoorde. Voor een rasechte Zeeuw betekende ze echter volkomen duidelijk: wat had ik misdaan, dat je me zo in de steek hebt gelaten?. Zes klanken voor een hele zin van vier woorden. Genemuiden weet daar ook weg mee.

In mijn materiaal van zeer beperkte omvang, nl. een bandopname, die iets meer dan één spoor van 360m., snelheid 4.7, beslaat, en een dozijn stukjes proza, die naar ik schat, geen 25 blz. zullen vullen, noeteerde ik bijna 950 contracties, tegen ongeveer 225 niet samengetrok-

ken vormen. Voor hem, die belang stelt in woordstructuur, geeft het verschijnsel tal van interessante klankverbindingen.

Ik laat voor belangstellenden de hele collectie volgen. De getallen in de eerste kolom slaan op de contracties, die in de tweede op de niet-samengetrokken vormen. Van deze laatste alleen was bij de bandopname de betoning van het vnw. met zekerheid vast te stellen, die soms sterk, soms zwak was. Aangezien de juiste aanduiding van de klemtoon voor het geheel der niet-samengetrokken vormen niet mogelijk was, heb ik er hier verder geen aandacht aan besteed.

Wanneer in geen van beide kolommen een getal is vermeld, betekent dit, dat ik de contractie uit eigen ervaring ken, maar in dit materiaal niet heb aangetroffen.

a. Contracties met proclisis

1. vnw. + Vf.

'kan	ik kan	-	3	't'ef	het heeft	4	-
'k'at	ik had	2	12	'tget	het gaat	1	-
'kbin	ik ben	2	15	'tgin	het ging	1	-
'kdoe:	ik doe	1	-	'tis	het is	32	11
'k'ep	ik heb	10	35	'tkan	het kan	6	1
'kgoa	ik ga	1	1	'tkón	het kon	2	-
'kmag	ik mag	1	-	'tleek	het leek	1	-
'kmuut	ik moet	1	5	'tliëkt	het lijkt	1	-
'ksloa	ik sla	1	-	'tlig	het ligt	1	-
'kwas	ik was	1	5	'tmós	het moest	1	-
'kwie:t	ik weet	6	22	't'ölp	het hielp	2	-
'kwil	ik wil	11	11	't'ölt	het houdt	1	-
'kwól	ik wou	1	3	'trök	het ruikt	1	-
'ksaegə	ik zeg	1	20	'tstet	het staat	1	-
'ksal	ik zal	-	6	'twas	het was	39	4
'ksól	ik zou	2	4	'twól	het wou	1	-
't'at	het had	1	-	'twööt	het wordt	5	2
'tbin	het zijn	4	-	'tsal	het zal	4	-
'tbleek	het bleek	1	-	'tsat	het zat	1	-
'tdut	het doet	1	-	'tsól	het zou	-	-
		48	142	z'em	ze hebben	1	-
						106	18

2. andere combinaties:

't'an	het dan	2	-	z'əm	ze hem	1	-
'tas	tot als	1	-	z'ət	ze het	2	1
t'em	te hebben	2	-	z'ies	ze eens	1	-
't'em	het hebben	1	-			4	1
		6	0				

b. Contracties met enclisis

1. Vf. + ik				Vf. + ie			
'a(a)'k	had ik	12	2	'a(a)'j	had je	12	-
bin'k	ben ik	19	6	bi'j	ben je	9	-
dejn'k	denk ik	1	4	deu'j	deed je	1	-
deu'k	deed ik	-	-	doe'j	doe je	4	-
doe'k	doe ik	6	-	'e'j	heb je	60	1
'e'k	heb ik	55	13	goa'j	ga je	7	1
gin'k	ging ik	-	-	kó'j	kon je	6	-
goa'k	ga ik	2	-	kree'j	kreeg je	4	-
kan'k	kan ik	7	2	krie'j	krijg je	6	-
kón'k	kon ik	3	-	ku'j	kun je	19	1
kree'k	kreeg ik	1	-	loa'j	laat je	-	-
krie'k	krijg ik	1	-	maa'j	mag je	1	2
loa'k	laat ik	4	-	mu(u)'j	moet je	16	1
maa'k	mag ik	-	-	sloa'j	sla je	1	-
mu(u)'k	moet ik	6	-	stoa'j	sta je	-	-
sloa'k	sla ik	-	-	waa'j	was je	2	-
stoa'k	sta ik	-	-	wi'j	wil je	4	1
waa'k	was ik	11	3	wò'j	wou je	-	-
wi'k	wil ik	10	-	zaa'j	zag je	1	-
wò'k	wou ik	-	3	zae'j	zeg je	4	-
zaag'k	zag ik	1	-	zee'j	zei je	-	-
zaa'k	zag ik	3	-	zie'j	zie je	3	-
zae'k	zeg ik	8	1	zó'j	zou je	4	-
za'k	zal ik	13	1	zu'j	zul je	-	-
zee'k	zei ik	-	-			164	7
zie'k	zie ik	-	-				
zò'k	zou ik	4	1				
		167	36				

Vf. + 'æt				Vf. + wij			
'adn't	hadden het	1	-	'a(a)'w	hadden we	8	3
bin't	zijn het	3	-	bi'w	zijn we	21	2
deu't	deed het	2	-	bó'w	zijn we	5	-
doen't	doen het	1	-	bu'w	zijn we	7	-
doe't	doe het	-	-	'e'w	hebben we	53	6
du't	doet het	-	-	deu'w	deden we	3	-
'ef't	heeft het	7	-	doe'w	doen we	1	1
'em't	hebben het	8	-	goa'w	gaan we	4	-
		22	-			102	12

	transport	22	-		transport	102	12
'ep't	heb het	-	-	kó'w	kunnen we	2	-
gäbruuk't	gebruik het	1	-	kó'w	konden we	3	-
is't	is het	32	2	kree'w	kregen we	5	-
kan't	kan het	4	-	krie'w	krijgen we	3	-
kón't	kon het	1	-	ku'w	kunnen we	2	-
kump't	komt het	1	-	loa'w	laten we	5	-
kun't	kunnen het	5	-	maa'w	mogen we	-	-
lee ^r n't	leren het	1	-	muu'w	moeten we	6	1
lig't	ligt het	1	-	sloa'w	slaan we	-	-
maek't	maakt het	1	-	stoa'w	staan we	-	-
muun't	moeten het	2	-	waa'w	waren we	5	-
waa ^r n't	was het	1	-	wi'w	willen we	-	-
was't	was het	14	1	wó'w	wilden we	1	-
wiln't	willen het	-	-	zaa'w	zagen we	-	-
wòln't	wilden het	3	-	zae'w	zeggen we	7	-
wòl't	wou het	-	-	zee'w	zeiden we	2	-
zal't	zal het	2	-	zie'w	zien we	-	-
zóln't	zouden het	-	-	zó'w	zullen we	5	1
zólt't	zou het	1	-	zó'w	zouden we	3	3
zuln't	zullen het	-	-	zu'w	zullen we	1	-
		92	3			152	17

2. andere combinaties met één enclitisch vnw.

a(a)'k	als ik	45	2	a(a)'j	als je	97	-
da'k	dat ik	15	-	as't	als het	12	-
nów'k	nu ik	1	-	da't	dat het	1	-
wa'k	wat ik	1	-	'ie't	hij het	7	-
a(a)'w	als we	34	-	zie't	zij het	1	-
		96	2			118	0

3. Vf. + vnw. + vnw.

'a(a)'j't	had je het	3	-	bi'w't	zijn we het	1	-
'a'k't	had ik het	-	-	deu'w't	deden we het	1	-
		3	0			2	0
'e'j't	heb je het	4	-	kó'j't	kon je het	1	-
'e'k't	heb ik het	2	-	kó'w't	konden we het	1	-
'e'w't	hebben we het	6	-	kree'w't	kregen we het	1	-
		12	0			3	0

4. Voegw. + vnw. + vnw.

aa'j't	als je het	2	-	da'j't	dat je het	11	-
aa'w't	als we het	1	-				
		3	0				

5. Overige gevallen met enclisis:

a'js	al eens	3	-	die's	die is	-	4
da'j's	dat je eens	1	-	doe's	toen als	1	4
da'js	dat is	1	-	'ij's	hij is	2	2
da's	dat is	9	66	toe'k	toen heb ik	1	-
da's	dat als	1	-	we'js	wel eens	13	8
		<u>15</u>	<u>66</u>			<u>17</u>	<u>18</u>

c. Contracties met pro- en enclisis

d'aa'k	dat als ik	15	-	'taa'k	dat als ik	6	-
d'aa'j	dat als je	4	-	'taa'j	dat als je	7	-
d'aa'w	dat als we	4	-	'taa'w	dat als we	<u>11</u>	-
'k'ep't	ik heb het	1	-			24	0
		<u>24</u>	<u>0</u>				

Verder vermeld ik nog de volgende combinaties:

um'as'ie	omdat als hij	1		um'taa'k	omdat als ik	2
umd'aa'j	omdat als je	1		um'tas'ie	omdat als hij	1
umda'k	omdat ik	1		deurd'aa'j	doordat als je	1
umda'w	omdat we	1		veurda'w	voordat we	1

Door de beperkte omvang van mijn materiaal is het onmogelijk een volledig en volkomen juist beeld te geven van het verschijnsel der contractie. Bovenstaand overzicht laat echter niet de minste twijfel toe over het feit, dat de samengetrokken vormen in bijna alle rubrieken verre in de meerderheid zijn. Opvallend is de afkeer van de in het AB geliefde contractie van *dat is* tot *da's*.

Ter illustratie van het bovenvermelde enige voorbeelden: as sjoernalist *mu'j* de kop 'elder ollen; in tied *aaj* der over preutn *waaw* kris kras over de sleuties èn; now maeke wij '*t'aw* noar uus koomm; en toe *bow* noar de notaeres ewest en die *ew* em vekocht veur viern-derteg stuuvers; dat kwertien *kank* zelfook wel verdienn; toe zee Geeze: wat *muuj* em jonges?; door *eij't* now al; *wi-j* wel gleumm, Geeze die skruk eur oaste een ongeluk; zie dacht netuurlijk '*t aaw* der niet eerluk an-ekoomm waarn en toe *ew't* eur mer vertölln, '*t aaw* een gaanze verkocht aarn an de notaeres. (Spelling van de schrijver).

Hoofdstuk IV

WOORDEN

'What do you read, my lord?'
'Words, words, words.'
Shakespeare

HET ZELFSTANDIG NAAMWOORD

§ 79 Het Geslacht

Genemuiden onderscheidt bij de znw. twee geslachten, het onzijdig en het niet-onzijdig. Het verschil in geslacht komt door verschillende begeleidende woorden tot uiting:

1. door het bepalend lidw. en het aanw. vnw.:

'æt kient het kind, *də man, də vrðwə; dit, dat kient, deezə, disə, die: man, vrðwə;*

2. door de onverbogen of verbogen vorm van het bnw. en van de onbep. vnw.: *aandər, enkəl(t), zeekeər*, na het onbep. lidw.: *ən best peeʀt - ən bestə koe: - ən aandər 'uus - ən aandərə tiet - ən enkəl(t) keeʀtien - ən enkəlde rejzə - noadat alə rətə:ʀties en ən enkəlt enkəldə rejskēuʀtien əknipt waaʀn - óp ən zeekeər oonnblik - óp ən zeekeərə dag;*

3. door de onverbogen of verbogen vorm van het bnw. en van de vnw. *óns, welk, zuk*, bij znw. die geen meervoud hebben, zoals stofnamen, verzamelnamen en abstracte znw.: *vet vlejs - vetə kærmanaada - óns wærk - ónzə fəmielie - welk kətə:n - welkə wólə - zuk spul - zuka róməl;*

4. door de onverbogen of verbogen vorm van de vnw.: *óns, elk, iedər, welk* en door het telw. *ie:n* voor soortnamen: *óns peeʀt - ónzə bólə - elk 'uus - elkə stroatə - iedər die:r - iedərə boe:r - welk vest - welkə broek - ie:n dubəltien - ie:nə rieksdaeldər;*

Vermoedelijk naar analogie van: *van 't joar, van 't veuʀjoar, van 't noajoar*, zegt men eveneens het onzijdige 't in: *van 't 'ærfs(t), van 't wintər, van 't zoe:mər;* naast *van 'ærfs(t), van (də) winter, van (də) zoe:mər;* ook noteerde ik: *wat 'e'w dat wintər ən ærmoe:d' əleeny.*

De vraag die Sassen, § 51, naar aanleiding van *van 't zoe:mər* enz. in het dialect van Ruinen stelt, moet voor Genemuiden ontkennend beantwoord worden. De groepen: *t' midəg, t' oavmt* komen daar niet voor.

Het woord *zin* wordt na *in*, *noar* en *van* soms voorafgegaan door 't, soms door *də*: *wat 'ef 'ie in 't zin - is 't weer niet noar 't zin - wat bi'j van 't zin*; maar ook: *'t is mij niet noar də zin*.

Het woord *soort* heeft als aanw.vnw. soms *dat*, *dit*, soms *die:*, *deezə*: *'k 'ep dit (dat, die:, deezə) soort lie:vər*.

Niet-onzijdig zijn: *bliendə* blind (vensterluik), *krenə* krenge, *paspoortə*, *skənie:və* scharnier, *səvetə* servet, *spinəraegə* spinrag, *wichtə* gewicht, *goet kiekə* of *z'oe*: *də goejə wichtə gef - zwoorə* zwaard.

Naast 't *wee* licht komt als krachtterm voor: *wi'j ies as də wee vləch maekə da'j wəgkoomə*

Het woord *midn* heeft soms 't soms *də*: *dan zetə zə də stie:nə in də midn - ən bəskuut en dan deunn z'in də midn bətər*.

Meestal zegt men 't *fəbriek*: *ik zat in 't melkfəbriek* (i.e. in het bestuur) - *die: 'ef ən groot fəbriek in Entər - dər is nəvns zó'n groot melkfəbriek as in Gələmuun*; onzijdig en niet-onzijdig in één zin: *in d'Aemərsfoorsə fəbriek, Klejnə Kəpəl, doar stet 'ət*.

§ 80 De Naamvallen

De genitief komt voor:

1. adverbiaal: *achtəvəbaks - buutndieks*, *məv doe: sliptə dat an, doe: wövdə dat buutndieks - doe: 'e'w zoo ən gədie:ltə van buutndieks van də Təp, dat was veur də stat - óndəvdoems* achterbaks, stiekem, *óndəvmoats*, *òòldəwes*, *wiləmoes* moedwillig; *daes* des daags, overdag, *dinstəvs* des dinsdags, *dóndəvs* des donderdags, *frijdəs* des vrijdags, 's *əvəfs* in de herfst, 's *əvəfdaes* bij de herfstdag, 's *joəvs* elk jaar, *wi'j ginə 's joəvs teenə də Poasə, dan ginə wi'j deur Gələmuun 'en - 'smidəs* des middags, 's *mövns* des morgens, 's *moandəs* des maandags, 's *nachəs*, 's *nachvns* des nachts, 's *oams* des avonds, 's *soatəvs* des zaterdags, 's *soe:məvs* des zomers, 's *sun(d)əs* des zondags, 's *veurjoəvs* in het voorjaar, 's *wintəvs* in de winter, 's *wónzəs* des woensdags.

2. bij eigennamen van personen: *Jan Bəv'təls*, *Jan Dirks*, *Jan Laaməvs*, *Jan Wèülties*; ook met de voornaam achter de genitief: 's *Ərms 'Ərm*, *Koervoats 'Ilə*, *Pie(t)s Jenə*, *Siñəls Jenə*; ook de zwakke verbuiging kwam voor: *Kriekə Femə*, *Tuu:nə 'Endrək*; de meeste van deze namen herinner ik me uit mijn jeugd, al werd ook toen al deze familierelatie meestal uitgedrukt door een voorzetsel. In mijn materiaal noteerde ik: 's *Ərm van Jəwk van Apien - Jan van Wiləm van Ep - Roeləf van Gees van Mietə - zie: was əv niet veur niks ie:nə van Gəjt van Jan van Oart - toevaləg zatə wi'j dat joar met vie:r van Dəlsvns, as ópziendəvs, ikə, en Beevnt van Jəwanə, en Wiləm van Aagə, en Beevnt Jan van Beevnt van Jan Laaməvs*; en óp de *bie:stəmərək*, op 20 oktober 1964, hoorde ik iemand aanduiden als: *Oəvnt van Kloas van Jəwk van Jèupien*. Dit lijkt me wel het maximum.

3. bij persoonsnamen: *anneemə'sjurk*, -pak japon of costuum voor de belijdenisplechtigheid, *bakə'sknæcht*, -*winkəl* enz., *burgəmejstə's-baanŋə* (in de kerk), *dōktə'svlesien* medicijnflesje, *doomənee'sbaanŋə* (in de kerk), *kiensdie:l* kindsdeel, *moejə'spō'sie* moederlijk erfdeel, *vaejə'spō'sie*; voorts bij de bedrijven, als bij de bakker, *smi(t)sknæcht*, *timə'mansknæcht*, enz.

4. bij zaaknamen: *ærbeij(t)smān*; *bèdəgoānstiet*; *doems* duims, *doems* 'dōlt; *drinŋs'bækies* drinkbakjes, *ōnzə Jan krig drinŋs'bækies in de stal*; *eetnstiet*; *els* een el breed, *ie: 'adŋ elsies*, en *vuuŋ vōrəls en aandər-alf-els* (matten), waarin *elsies* het meerv. is van een gesubstantiveerde genitief; *ie:ndroa(t)s*, 't wōrt gewoon met d'aaŋ əspint, *ie:ndroas*, (i.e. het kokosgaren); *pəsensgəwie:zə* percentsgewijs, *as z'ən 'alf joar*, d'elft' *aloopm 'adŋ*, dan zee 'w, *ie: muun 'əm dər d'f 'aelŋ*, en dat *gunŋ pəsensgəwie:zə*; van *skaansweegə* uit schande; *də sta(t)sbuu:zŋ*; *sta(t)s-kient* stadskind, *ik was staskient* ik had niets in te brengen; van *sta(t)s-weegə*, *mær van sta(t)sweegə*, 't *Enəlsə wærk*, dat *skeut nōg met 'n 'oe:k*, *doar nōw d'iesbaenə is*, dat was van *də stat*; *stootə's'aenə* een haan van 12½ cent, *ōnz' 'Ærm veurōp*, *as 'n stootə's'aenə*, met *də gaan-zə* *ōndər də nærm*; *twiejdroa(t)s*; *vie:vroedər*; *vuuŋvroedər* (hooiberg); *vōrəljoa's* kwartaal, *toe: aa'w ən vōrəljoa's wiedər waa'ŋ* - zie: 'ef in *gien vōrəljoa's weer last van də vōgə 'at*; *vuuŋvōrəls* 1¼ el breed;

5. na onbep. vnw. die een hoeveelheid uitdrukken: *niks aandə's*, *niks beetə's*, *wat jōŋks*, *wat lækə's*, enz. Ik noteerde op de *bie:stəmærk*, die veel publiek trekt: *van vrems* (vreemds) *is ær wel ies meer vōlk əwest*. Ook hoorde ik, eveneens na voorzetsel: 't was *ōndər melŋs*.

Een datief is bewaard gebleven in *tə pasə: as ær gien lasapəvaat ən tə pasə kump* - *t ərvæchtə*, *də lee'zaklōmpə kwam met ən grootə boogə* *ōp 't laant təræchtə* - *tə voe:tə* - *vandaegə* - *bij nachtə* - *vanweegə* - *van skaansweegə* - *van sta(t)sweegə* - misschien ook in: *pəsensgəwie:zə*.

Een datief of accusatief in: *bij lichtŋ*, *dejnkt ær umə da'j bij lichtŋ weer tuus bin*, - in 't *dōnkə'ŋ*, zie: *zatŋ in 't dōnkə'ŋ* - uut 'n *gruu:nn*, 't *skient uut 'n gruu:nn*, en evenzo voor andere kleuren.

§ 81 De Meervoudsvorming

1. Meervouden op -s:

a. woorden op -*əl*, -*əm*, of -*ŋ*, -*ən* of -*ŋ*, -*ŋ* en -*ər*: *apəls*, *naegəls*, *voe:-gəls*; *besəms*, *boodəms*, *skupŋs* (schoppen in het kaartspel), *woapŋs*; *kus(ə)ŋs*, *ketŋs* (kettingen), *vulŋs*; *boakŋs*, *diejoakŋs*, *laekŋs*; *waegŋs*, *bakə's*, *dōktə's*, *dōldə's*, *viŋə's*, enz.;

b. de oude *r*-stammen:

bruu:rs, *dōchtərs*, *moejə's*, *vaejə's*, *zusta's*, waarvan er vier op -*ər* eindigen en dus ook onder sub a. vallen;

c. *dærms* darmen, *deer̥ns* meisjes, enk. *deer̥nə*, *die:rs*, ook *die:rn̥*, *jónəs*, enk. *jónə*, *nærms* armen, *steer̥ns* sterren.

d. alle diminutiva, met syncope van de slot-*n* van het enkelvoud: *beutien* *beuties*, *köpien* *köpies*, *maentien* *maenties*, 'untien' *'unties*, enz.

e. vele moderne leenwoorden:

daaməs, *diejaas*, *fotoos*, *moe:dəs*, *modes*, *dwtoos*, *rəklaaməs*, *məsienəs*, enz.

2. Meervouden op -*n*:

alle woorden die uitgaan op dentaal of dentaal + ə, welke ə wordt gesyncopeerd:

op -*l(ə)*: *stal staln̥*, *vel veln̥*, *bólə bóln̥*, *pilə piln̥*;

op -*n(ə)*: *man man̥*, *bón bón̥*, *kanə kan̥*, *tónə tón̥*; *məsienə məsienn̥* (zie 1, e).

op -*s(ə)*: *vis vis̥*, *bós bós̥*, *busə bus̥*, *tasə tas̥*;

op -*z(ə)*: *buu:zə buu:zn̥*, *soe:zə soe:zn̥*;

op -*t(ə)*: *põt pöt̥*, *wet wet̥*, *katə kat̥*, *rõtə röt̥*;

op -*də*: *bèdə bèd̥*, *mudə mud̥*;

op -*rə*: *bloarə bloar̥*, *kærə kær̥*;

op -*jə*: *bujə bujn̥*, *kraejə kraej̥*; voorts alle woorden op -*ijə*: *bakərija* *bakərijn̥*, *boe:rdərija* *boe:rdərijn̥*, enz.

3. Meervouden op -*n̥*:

alle woorden die uitgaan op labiaal of labiaal + ə, welke ə wordt gesyncopeerd:

op -*f(ə)*: *stōf stōfn̥*, *slōfə slōfn̥*;

op -*və*: *doe:və doe:v̥n̥*, *vie:və vie:v̥n̥*;

op -*p(ə)*: *kōp kōpn̥*, *stap stap̥*, *kapə kap̥*, *kiepə kiej̥*;

op -*bə*: *kribə krib̥*, *kubə kub̥*;

op -*m(ə)*: *boom boom̥*, *dam dam̥*, *kamə kam̥*, *koamə koam̥*;

op -*w(ə)*: *sna(a)w sna(a)w̥n̥*, *tōw tōw̥n̥*, *pōwə pōw̥n̥*, *vrdwə vrdw̥n̥*.

4. Meervouden op *n̥*:

alle woorden die uitgaan op velaar of velaar + ə, welke ə wordt gesyncopeerd:

op -*k(ə)*: *bók bók̥*, *diek diek̥*, *takə tak̥*, 'oakə' *'oak̥*, *pink pink̥* (vinger), *pinkə pink̥* (rond); *riŋk riŋk̥*;

op -*gə*: *brugə brug̥*, *bigə big̥*, *boogə boog̥*, *vroagə vroag̥*;

op -*n̥(ə)*: *gazan̥gazan̥*, *ran̥ ran̥*, *tónə tón̥*, *wan̥ə wan̥*;

5. Meervouden op -*n̥n̥*:

alle woorden die uitgaan op een klinker; die op *oe*: hebben korte *oe* in het meervoud:

keu keunn̥, *knie: knie:n̥n̥*, *koe: koenn̥*, *lae laenn̥*, *skoe: skoenn̥*, *slie: slie:n̥n̥*, *snee sneenn̥*, *spae spaenn̥*, *sproa sproann̥*, *stee steenn̥*, *tie: tie:n̥n̥*, *tree treenn̥*, *vloo vloonn̥*;

6. Meervouden op -*ərs*:

De oude *es/is* stammen hebben -s achter de oude meervouds-*r* gevoegd: *ejær's, kalvår's, kiendår's, lamår's.*

Pluralia tantum zijn:

'*æ'r'sn's* hersens; *babalægoechies* mallepraat; *blie:k'n's* mazelen; *bloe:t-vaet'n;* *dikæ brðk'n* gevuld speculaas, enk. *æn stukien dikæ brðkæ*, waarin *dikæ brðkæ* stofnaam wordt, zoals in *æn stukien toaj, koe:kæ, sunækloas; bruustroan'n* bruiloft; *gæsn,* *gæsies* kinderen; *ingæwaan'n* ingewanden, bij vissers komt '*æt ingæwaant* voor, als verzamelnaam voor ingewanden, *ik 'aeldæ 't ingæwaant æruut; inlichtæg'n; katæbalk'n* vliering, *dæ groot-tæ kófær die; nõg óndær dæ katæbalk'n stet - dæ matæboaz'n 'aann dæ zòl-dæ'r's tuut an dæ katæbalk'n toe: vol;* hoewel het simplex als enk. v. *balk'n*, mv. *balk'n's* heeft, wordt *katæbalk'n* alleen als meerv. verzamelnaam gebruikt; *klee'r'n* kleren, het enk. v. *kleet* komt nog voor in: '*e'j 't kleet al an?*, ben je niet meer in werktenu?; *kloot'n* testikels; *koan'n* kaantjes, als enk. v. komt het diminutief *kèùchien* voor; *kòs(t)n;* *kruud'n;* *liptes* en *keelties* zoute vis, die vroeger veel gegeten werd; *bestæ möpies* fijne amandelkoekjes, *möpien* is het gewone woord voor koekje, maar *æn best möpien* komt niet voor; *ónkòs(t)n;* *pòk'n's;* *prèùties;* *snipsnoa'r dærij'n;* *æn vie:r døj't'n;* *wat'n;* *wintær'aann;* *wintær'voe:t'n;* *zeemæls;* *zink'n's* in 't 'euf't zware hoofdpijn; *zwie:tbie:n'n;* *zwie:tvoe:t'n.*

Opm. 1: Ik vermoed dat naast *blie:k'n's* en *pòk'n's* ook *tiefies* tyfus, als een meervoud wordt aangevoeld, onder invloed van het wordeinde -ies, dat ook de meerv. uitgang is van alle diminutiva. Het gebruik van het lidw. *dæ tiefies* versterkt me in dit vermoeden, daar het ook bij *blie:-k'n's* en *pòk'n's* gebruikt wordt.

Opm. 2: In Taal en Volk van Twente, bl. 90 vermeldt Bezoen de uitdrukking: *in de hoek zitten* op de hurken zitten, Sassen, Dr. v. R. § 60 geeft: *op d'hoekn* of *op d'hoekies zitn.* Wanink, wdbk. *op de hoeke gaan zitten* en *hoeken* hurken, Schönfeld Wichers *hoekng* op de hurken zitten. Sassen, t. a. p. bl. 58 geeft van oudere mensen: *óp d'huuk'n's.*

In Genemuiden zeggen we *óp toek'n zit'n* met korte *oe*, terwijl '*oe:k* hoek, de lange klank heeft. De *t* is bovendien zo vast vergroeid met de klinker, dat ik *op toek'n* nooit in verband met *hoek* had gebracht, voor ik bovengenoemde spellingen zag. De vraag blijft: waarom is in deze uitdrukking, zowel in de Achterhoek, Twente, Rijssen, Ruinen als Genemuiden een korte *oe*, terwijl Achterhoek, Twente en Rijssen een lange *oo*, en Genemuiden en Ruinen een lange *oe:* hebben in het woord *hoek*?

Woorden die een aantal, hoeveelheid, gewicht, maat, geldswaarde aanduiden, behouden voor het merendeel de enkelv. vorm na een telwoord groter dan één:

zes paer kòwsp'n; *twiej dæzien zaldoe:k'n* (zakdoeken); *twiej stel beekår's* (vazen); *zes voe:r mesæ* (mest); *dæ'rtæg bós buu:zn;* *zes vimæ rie:t;* *twiej loot, óns, pónt, kieloo kðfie;* *driej kanæ pietreulie;* *æn vuufkòp*

5-liter maat voor droge waren, *twiej vuufkòp eerapòls; vuuf mudə antrə-siet; tien skeepəl rògə; sestag elə mesə 60 m³ mest; zes doem; vie:r voe:t; driej vòrəl $\frac{3}{4}$ el; zes meetər; twintag roe.; zes bundər; driej kə-tie:r; vie:r uu:r; zes moant; alə joar, dat leup alə joar 'oastə 't zelfdə; alə weekə, na een hoofdtelw. echter de meerv. vorm, zes weekə, nooit alə moant, zoals bij weekə en joar; alə daennə, nooit alə dag; driej stootər 37 $\frac{1}{2}$ cent; zes gul(d)ə; 'òndə'rt daeldər, maar doe: is 't əwö'ŋə 'òndə'rt rieksdaeldə'rs in 't joar; vuuf vòrəljoa'rs, as zə dan 'n joar òf vuuf vòrəljoa'rs waa'ŋ; de -s in vòrəljoa'rs is de genitief-s.*

Wel de meervoudsuitgang krijgen: *kwæ'ties, dubətties, mən uutə, daegə en weekə.*

Bij het vroeger veel gebruikte *dæ'rd''alf*, derdehalf, *vie:rd''alf* vierdehalf enz. kreeg *guldə* of *stuu:vər* geen -s, het betekende immers: de derde, vierde gulden of stuiver half. Bij een niet gebroken getal krijgt *stuu:vər* welde meerv.-s: *die: 'e'w 'əm vəkòcht veur vie:rdæ'rtəg stuu:-və'rs.*

Diminutiva die een aantal, hoeveelheid enz. aanduiden krijgen steeds de meervoudsvorm na een telw. groter dan één: *driej mèüties braandə-wien; twiej leuties kòfie; ən paer busies buu:zn.*

Soms wint de meervoudige betekenis van een woord het van de enkelvoudige vorm: *ən 'oe:k, doar nów d'iesbaenə is, dat was van də stat, en də Mie:ntə* (i.e. de gezamenlijke grootburgers als eigenaars) *die: 'adə van 't Enəlsə wèrk tut an 't 'Euft -doe: 'e'w əròjlt, doe: kreegə wij* (i.e. *də Mie:ntə*) *dat də iesbaenə was, dat kreeg də Mie:ntə, en də stat die: kreeg die: 'oe:k -'t ærm'uus dat móch vie:r koenn wejdə, móchə zə dər zoo ópdoen, 'oe:fdə niet óp tə braannə, 'oe:fdə gien ópskaergelt tə bə-taelə, ... die: wejdə vie:r koenn - mæ'r dan 'adə də Mie:ntə, die: 'adə də etgə'rt van də Tòp, dat was ən dæ'rdə, zæg mæ'r, 'oastə ən dæ'rdə, mæ'r die: 'adə də etgə'rt van də Tòp.*

Manluudə, vròwluudə, koopluudə, timər luudə komen voor naast samenstellingen met -lòj: *dan* (i.e. in Zwolle) *'e'j də kooplòj bij məkævə, jaa, ie: 'adə 'ie:r gəwoonlæk as də mærk dər was 's 'æ'rfə, dan kree'j 'ie:r wel wat Vrie:sə koopluudə en Stapə'sə boe:ŋə, mæ'r aandə's kree'j 'ie:r gien koopluudə. 'Òlaansə koopluudə kree'j 'ie:r noojt.*

§ 82 Dubbele meervoudsvormen

1. *balkəns* balken, enk. *balkə, staekəns* staken in veestal, enk. *staekə, maer boonəstaekə, foekəstaekə*, met meerv. *boonəstaekə, foekəstaekə; skaesəns* schaatsen; na een vrij uitgebreid onderzoek noteerde ik drie vormen zowel voor enk. als mv.: *skaesə, skaesə, skaen* schaats, *skaesə, skaesəns, skaens* schaatsen. In mijn materiaal komt alleen *skaens* voor: *óp də Bærmsloot bunə wij də skaens óndər - 't was zuk mooj skaens-ies.*

2. *blie:kns* mazelen, *pðkns* pokken;

3. in het kaartspel, waarschijnlijk onder invloed van *kloavø's*, ook: *'æ'rts*, *roetns* en *skupms*. Er wordt gezegd: *ik 'at nõg driej skupms-'æ'rts is troef*.

Opm. Voor de meerv. op *nñ* zoals *koenn*, *sproann*, zie § 9 Geminatie. Voor rekking bij meervoudsvorming, zoals in *glas glæzn* enz., zie § 14. Rekking; voor overgang *s>z* in deze woorden zie § 10 Assimilatie. Voor assimilatie van *d* in meerv. zoals *'aann* handen, zie § 8.C.e.

De woorden op *-in̄k* en het woord *jónk* kind veranderen in het mv. *n̄k > nñ*: *dink dinñ*; *rink rinñ*; *jónk jónñ*, enz. Zie § 81.4.

Het meerv. van *'emp* hemd is *'emñ*.

§ 83 Verkleinwoorden

De verkleinwoorden worden gevormd door achtervoeging van: *-(ə)chien*, *-ien*, *-pien* en *-tien*.

Een slot-*ə* wordt gesyncopeerd, behalve vóór *-chien* in: *-bə*, *-də*, *-lə*, *-mə*, *-nə* en *-rə*. De stemhebbende medeklinker in *-də*, *-gə*, *-və*, *-zə* wordt stemloos bij syncope van de *ə*. Voor de *umlaut*, die bij de meeste verkleinwoorden voorkomt, zie § 16.

I *-(ə)chien*:

a1. Woorden op *-bə*: *frabə* venijnig iemand *fræbæchien*, *krabə* krab (dier) *kræbæchien*; *kribə* krib *kribæchien*, *kubə* kub *kubæchien*, *kwabə* kwab *kwæbæchien*, *ribə* rib *ribæchien*, *skubə* schub *skubæchien*, *snibə* snibbig vrouwmens *snibæchien*, *spinæwebə* spinneweb *spinæwebæchien*, *stóbə* boomstronk *støbæchien*; een drietal woorden heeft door rekking ontstane *aa*, terwijl de verkleinwoorden van twee ervan de korte klinker hebben bewaard: *flaabə* sliert algen bij slootreiniging *flæbæchien*, *kraabə* schram *kræbæchien*, *slaabə* slab *slæbæchien*.

In twee vrouwenamen: *Koobæchien* Kobaatje, *Lubæchien* Lubbigje.

a2. woorden op *-də*: *bèədə* bed *bèədæchien*, *kidə* hit *kidæchien*, *kladə* klad, zekere hoeveelheid hooi, mest, enz. *klædæchien*, *kudə* kudde *kudæchien*, *mudə* mud *mudæchien*, *padə* pad (dier) *pædæchien*, *tòdə* vieze lap *tòdæchien*, *vòdə* vod *vòdæchien*.

a3. woorden op *-l*: *gətal* getal *gətælæchien*, *spul* spel *spulæchien*, *vel* vel *velæchien*, *wal* wal *wælæchien*, *zwil* zwad *zwilæchien*. (ook: zeentje in vlees). Uitsluitend als verkleinwoord komen voor: *stilæchien* stilletje, *vətælæchien* vertellinkje. Vrouwennaam: *Nelæchien* Nelligje.

a4. woorden op *-lə*: *balə* bal *bælæchien*, *belə* bel *belæchien*, *bielə* bij *bielæchien*, *bilə* bil *bilæchien*, *bólə* stier *bulæchien*, *bòlə* brood *bòlæchien*, *brilə* bril *brilæchien*, *dròlə* haarwong *dròlæchien*, *kətrólə* katrol *kətrulæchien*, *kiel(ə)* kiel, bloes *kielæchien*, *kndlə* knol *knòlæchien*, *koelə* kuil *kuulæchien*, *kòlə* kol (van dier) *kòlæchien*, *kralə* kraal *krælæchien*, *krulə*

krul *kruləchien*, *lelə* lel (van vogel) *leləchien*, *mōlə* mol *mōləchien*, *muulə* muil, slof *muuləchien*, *nul(ə)* nul *nuləchien*, *pilə* pil *piləchien*, *poelə* schatje *poeləchien*, *pōlə* pol *pōləchien*, *prulə* prul *pruləchien*, *rōlə* rol, rolpens *ruləchien*, *skelə* schel, schil *skeləchien*, *skoelə* school *skoeləchien*, *skōlə* schol(vis), ijsschots *skuləchien*, *spoe(:)lə* spoel *spoeləchien*, *tōlə* tol *tōləchien*, *troelə* fors vrouwspersoon *troeləchien* schatje, lieveling, *valə* val (v. muizen enz., kort gordijn) *vələchien*, *vielə* vijl *vieləchien*, *wilə* wil *wiləchien*, *wōlə* wol *wuləchien* model opgemaakte dekens van militair, *wuləchies* wollen pluisjes, Bij *vulŋ* veulen *vuləchien*.
 Vrouwennaam: *'ləchien* Hilligje.

a5 woorden op *-m*: *dam* dam *dəməchien*, *lam* lam *ləməchien*, *ram* ram *rəməchien*, *vim(ə)* vim *viməchien*, *vlam* vlam *vləməchien*.

a6 woorden op *-mə*: *bloemə* bloem *bluuməchien* (ook *bluumptien*), *daamə* dame *daaməchien*, *kamə* kam *kəməchien*, *klemə* klem *kleməchien*, *kōmə* kom *kuməchien*, *kramə* kram *krəməchien*, *priemə* priem *prieməchien*, *skramə* jong varken, schram *skrəməchien*, *sōmə* som *suməchien*, *stamə* stam *stəməchien*, *stemə* stem *steməchien*, *trōmə* trommel, trom *truməchien*, *wiemə* vleesbewaarpplaats *wieməchien*; *pluumə* pluim heeft *pluumptien* in de fig. betekenis: '*ij kreeg ən pluumptien, dat 'ie 't zoo goet ədoan 'at* (uitsluitend verkleinwoord), *pluuməchien* in de lett. betekenis: *ən pluuməchien óp də musə*; *koamə* kam heeft *kəumpien*, *proemə* pruim *pruumptien*, *riemə* riem *riempien*.

Vrouwennamen: *Feməchien* Femmigje, *Laməchien* Lammigje, *Luməchien* Lummigje. Ik noteerde ook nog: '*t was zō'n klejn kruməchien* het was zo'n klein krom ventje.

a7 woorden op *-n*: *bōn* bon *bōnəchien*, *bunəchien*, *knien* konijn *kniənəchien*, *kənōn* kanon *kənunəchien*, *man* man *mənəchien*, *plan* plan *plənəchien*. Uitsluitend als verkleinwoord: '*æ'rlinçhien* hermelijntje; van het bnw. *klejn* klein *klejnəchien* kleintje (alleen van dingen, van een kind wordt *ən klejnə* gezegd).

Met *-tien*: *gədien* gordijn *gədientien*, *ketŋ* ketting *ketntien*, *tuun* tuin, haag *tuuntien*.

a8 woorden op *-nə*: *benə* ben, grote mand *benəchien*, *boe:rinə* boerin *boe:rinəchien*, en evenzo alle vr. woorden op *-inə*; *denə* den *denəchien*, '*enə* hen *'enəchien*, *kanə* kan *kənəchien*, *kinə* kin *kinəchien*, *məsiənə* machine *məsiənəchien*, *nōnə* non *nunəchien*, *pənə* pan *pənəchien*, *pənə* pen *pənəchien*, *rəziənə* rozijn *rəziənəchien*, *tōnə* ton *tunəchien*, *vinə* vin *vinəchien*, *zunə* zon *zunəchien*.

Vrouwennamen: *Anəchien* Annigje, *Fenəchien* Fennigje, *Jenəchien* Jenigje.

a9 woorden op *-ŋə*: *jōŋə* jongen *jōŋchien*, *kreŋə* kreng *kreŋchien*, *lōŋə* long *luŋchien*, *sləŋə* slang *sləŋchien*, *streŋə* streng *streŋchien*, *taŋə* tang *təŋchien*, *tōŋə* tong *tunçhien*, *waŋə* wang *wəŋchien*.

10 woorden op *-rə*: *ærə* ar *ærächien*, *kærə* kar *kærächien*, *snöra* snor *snörächien*, *spærə* spar *spærächien*, *törə* tor *törächien*.

Vrouwennamen: *Gærächien* Gerrigje, *Mærächien* Marrisje.

b. *-chien*, na woorden op *ŋk*, met assimilatie van de *k* aan de *ch*: *dink* ding *dinçhien*, *krink* kring *krinçhien*, *rink* ring *rinçhien*; verder alle woorden *-link kraekəlink* krakeling *kraekəlinçhien*, *vənieməlink* gemeen individu *vənieməlinçhien*.

Maar *baanəkə* bank *baençkien*; *draanək* drank *draençkien*, *gaanək* gang *gaençkien*; *pinək* pink (vinger) *pinçhien* en *pinçkien*; *pinkə* pink (rond) *pinçkien*; *plaanək* plank *plaençkien*; uitsluitend verkleinwoord: *bədaençkien* bedankje.

c1. *-chien*, na woorden op klinker; *keu* varken *keuchien*, *knie*: knie *knie:chien*, *koa* kade (dijkje) *kəuəchien*, *koe*: koe *koechien* (met korte *oe*), *lae* lade *laechien*, *roe*: roede (van gordijn, hooiberg) *ruu(:)chien*, *skoe*: schoen *skoechien* (met korte *oe*), *snee* snede *sneechien*, *sproa* spreek *spreuəchien*; *stee* plek *steechien*, *stroo* stro *streuchien*, *suukəlaa* chocola *suukəlaachien*, *tie*: teen *tie:chien*, *tree* trede *treechien*, *zoo* zool, zoodje *zeuchien*; van *koanək* kaantjes, een enk. *kəuəchien*.

Vrouwennaam: *Koochien* Kootje.

c2. *-chien*, na woorden op een tweeklank: *blej* blei *blejchien*, *draej* draai *draejchien*, *'euj* hooi *'eujchien*, hooihalmpje, ook: *lækər* *'eujchien* lekker hooi, *leew* leeuw *leewchien*, *løj* lui, lieden, *løjchies*, *dan gŋə* *wij bij al die*: *løjchies lanəs*; *plooj* plooi *ploojchien*, *prej* prei *prejchien*, *toaj* taai *toajchien*, *tów* touw *tówchien*, *trøj* trui *trøjchien*, *rej* rij *rejchien*; van *bnw*. afgeleid: *bləwchien* blauwtje, *nijchien* nieuwtje.

Vrouwennaam: *Fijchien* Fijtje.

c3. *-chien* na woorden op tweeklank + *ə*: *bijə* bij *bijchien*, *bujə* bui *bujchien*, *draejərijə* draaijerij *draejərijchies*, *zuka gəkəlu'rdə matŋ* *met al die*: *draejərijchies dərin*, *kejə* kei *kejchien*, *koestəjə* kastanje *koe-stəj(ə)chien*, *kəwə* kooi *kəwchien*, *'em z'al ən kəwchien* hebben ze al een huis, *kraejə* kraai *kraejchien*, *lejə* lei *lejchien*, *pəwə* pauw *pəwchien*, *vəwə* vrouw *vəwchien*, *zijə* zeef *zijchien*. Verder alle woorden op *-ijə* zoals *bakərijə* bakkerij *bakərijchien*, enz.

d. *-chien*, na syncope van *t* en met rekking van de klinker: *blat* blad *blaechien*, *pat* pad (weg) *paechien*, *rat* rad *raechien*, *vat* vat (*zəólt*) *vaechien*; *gat* gat, heeft soms *gaechien*, meestal *gaetien*; *droat* draad, soms *drəuəchien*, soms *drəuətien*, *ik wil gleumm dat də dōjsə'rs də drəuəchies beetər antrəkŋ*. De andere woorden op *-oat* hebben *-ien*: *moatə* maat *məuətien*, *noat* naad *nəuətien*, *zoat* zaad *zəuətien*, enz.

II *-ien* vormt het merendeel der verkleinwoorden, nl. die op: *-f(ə)*, *-g(ə)*, *-k(ə)*, *-p(ə)*, *-s(ə)*, *-t(ə)*, *-və* en *zə*. Hier volgen van elk twee voorbeelden: *stóf* stof *stəfien*, *draf* draaf *dræfien*, *slófə* slof *slufien*, *mófə* mof *mufien*; *tróg* trog *tröchien*, *wæg* weg *wæchien*, *brugə* brug *bruchien*,

vraagə vraag vrëuchien; bók bok bukien, zak zak zækien, 'ækə hek 'ækien, zðkə sok zðkien; klap klap klæpien, sòp sop sòpien, trapə trap træpien, dðpə dop dðpien; bós bos busien, poes poes poesien, klòsə klos klusien, tròsə tros tròsien, pòt pot pòtien, bót bot butien, matə mat mæ-tien, mótə mot mutien; droe:və druif druu:fien, stoovə stoof steufien; roozə roos reusien, bloazə blaas blëusien, enz. enz.

Uitsluitend als verkleinwoord: *babəlagoechies* mallepraat, *möpien* koekje, *prëüties* praatjes, praats. Ik noteerde nog: *'t was zó'n klejn kroebäsien* het was zo'n klein kereltje.

Vrouwennamen: *Aaltien* Aaltje, *Albəvtien* Albertje, *Antien* Antje, *Beevntien* Berendje, *Betien* Betje, *Dirkien* Dirkje, *Eültien* Aaltje, *Euvtien* Arendje, *Eevvtien* Evertje, *Geevtien* Geertje, *Geesien* Geesje, *Jaentien* Jaantje, *Jantien* Jantje, *Jentien* Jentje, *Jðwkien* Jacobje, *Kaatien* Kaatje, *Klaasien*, *Klëusien* Klaasje, *Niesien* Niesje, *Peetəvtien* Petertje, *Rejntien* Reintje, *Roeləfien* *Roefien* Roelofje.

Mannennamen: *Apien* Albert, *Drie:sien* Dries, *Epien* Egbert, *Ejmpien* Eimbert, *Eüvtien* Aart, *Gie:pien* Gijsbert, *Jaapien*, *Jëupien* Jaap, *Jenəsien* Jannes, *Keesien* Kees, *Kævsien* Kerst, *Knie:ləsien* Cornelis, *Pie-tien* Piet, *Tienəsien* Tinus, *Tuu:nəsien* Teunis, *Weültien* Wouter.

III - *pien*:

a. na woorden op *m*: *'alm* halm *'ælmpien*, *bliksəm* bliksem *bliksəmpien* rakker, *deugniet*, *boodəm* bodem *boodəmpien*, *boom* boom *beumpien*, *doem* duim *duumpien*, *film* film *filmpien*, *lichəm* lichaam *lichəmpien*, *nærm* arm *nærmpien*, *raem* raam *raempien*, *skalm* schakel *skælmpien*, *skærm* scherm *skærmpien*, *skuum* schuim *skuumpien*, *stroom* stroom *streumpien*, *toom* toom *teumpien*, *vörm* vorm *vörmpien*, *wörm* worm *wörmpien*, *zeum* zoom *zeumpien*. Naast *vuləchien* veulentje ook *vulmpien*.

b. na woorden op *-m* na gespannen klinker: *koamə* kam (van dier) *këümpien*; *kroamə* kraam *krëümpien*, *pluumə* pluim *pluumpien* (ook *pluuməchien*), *praemə* praam *praempien*, *proemə* pruim *pruumpien*, *riemə* riem *riempien*.

Vrouwennamen: *'Ævmpien* Harmpje, *Wiləmpien* Willempje.

Mannennamen: *Jeumpien*, *Joompien* Joochem, *Steempien* Steven, *Tiem-pien* Tijmen.

IV - *tien*:

al. *-tien* na gespannen klinker of *ej* + *-l*: *bael* baal *baeltien*, *boe:l* boedel, spullen, *boe:ltien*, *buul* zakje *buultien*, *keel* keel *keeltien*, *kee'l* kerel *kee'ltien*, *kənaal* kanaal *kənaaltien*, *kool* kool *keultien*, *ləkaal* lokaal *ləkaaltien*, *lieniejəal* liniaal *lieniejəaltien*, *moal* maaltijd *mëültien*, *oal* aal *ëültien*, *pensie:l* penseel *pensie:ltien*, *pəsie:l* perceel *pəsie:ltien*,

priejeel prieel *priejeeltien*, *steel* steel *steeltien*, *stoe:l* stoel *stuu:ltien*, *stroal* straal *strèùltien*, *tael* taal *taeltien*, *vər'ael* verhaal *vər'aeltien*, *zejl* zeil *zejltien*, *ziel* sluis *zieltien*.

a2. *-tien* na gespannen klinker + *-lə*: *kwoalə* kwaal *kwèùltien*, *poalə* paal *pèùltien*, *sjaalə* sjaal *sjaaltien*, *skaalə* schaal (voer voedsel enz.) *skaaltien*, *skaalə* schaal (peil-, weeg-) *skèùltien*, *spoe:lə* spoel *spoe:l-tien*, vgl. *spoelə* *spoeləchien*, *spoeltien*, *zaelə* zaal *zaeltien*, *zoolə* zool *zeultien*.

a3. *-tien* na gespannen klinker + *-n*: *beun* beun *beuntien*, *bie:n* been (lichaamsdeel) *bie:ntien*, *braandəwien* brandewijn *braandəwientien*, *deun* deun *deuntien*, *dəzien* dozijn *dəzientien*, *stie:n* steen *stie:ntien*, *töjn* tuin *töjntien*, *tuun* tuin *tuuntien*, *toon* toon *teuntien*, *troan* traan *trèùntien*. Van telw.: *tientien* tientje, van bnw. *bruuntien* bruintje; ook in de achternaam *Bruunties* Bruintjes,

a4. *-tien* na gespannen klinker + *-nə*: *'aenə* haan *'aentien*, *baenə* baan *baentien*, *boonə* boon *beuntien*, *dee'nə* meisje *deer'ntien*, *kroe:nə* kroon *kruu:ntien*, *moanə* maan *mèùntien*, *roenə* ruïn *ruuntien*, *speenə* fopspeen *speentien*, *speunə* tepel van koe *speuntien*, *spoanə* spaan *spèùntien*, *vaenə* vaan *vaentien*, *veenə* veen *veentien*, *zeunə* zoon *zeuntien*, *zwaenə* zwaan *zwaentien*. Vrouwennaam: *Zwaentien* Zwaantje.

a5. *-tien* na gespannen klinker + *r*: *bie:r* bier *bie:rtien*, *boe:r* boer *boe:rtien*, *bruu:r* broer *bruu:rtien*, *die:r* dier *die:rtien*, *'eer* heer *'eer-tien*, *fəguu:r* figuur *fəguu:rtien*, *gie:r* uier *gie:rtien*, *jaar* jaar *jèùrtien*, *keer* keer *keertien*, *kleur* kleur *kleu'tien*, *koor* koor *koo'tien*, *leer* leer *lee'tien*, *liekeur* likeur *lieku'tien*, *məneer* meneer *məneer'tien*, *'oar* haar *'èùrtien*, *oor* oor *eu'tien*, *paer* paar *pae'tien*, *roe:r* roer *roc'tien*, *skeur* scheur *skeu'tien*, *speur* spoor (van wagen enz.) *speu'tier* *stuu:r* stuur *stuu:rtien*, *toe:r* toer *toe:rtien*, *uu:r* uur *uu:rtien*, *'uuzaar* huzaar *'uuzaa'tien*, *voe:r* voer *voe:rtien*, *vuu:r* vuur *vuu:rtien*, *weer* weer *wee'tien*, *zie:r* zier *zie:rtien*. Steeds verkleinwoord: *al ə gae'tien* allegaartje. Vrouwennaam: *Gee'tien* Geertje.

a6. *-tien* na gespannen klinker + *-rə*: *beerə* beer *bee'tien*, *blaarə* blaar *blèùrtien*, *boorə* boor *boo'tien*, *doorə* dooier *doo'tien*, *floe:rə* vloer *floe:rtien*, *geerə* geer *gee'tien*, *kloarə* oude klare *klèùrtien*, *koarə* kar *kèùrtien*, *lie:rə* draaiorgel *lie:rtien*, *mie:rə* mier *mie:rtien*, *moe:rə* moer *moe:rtien*, *nie:rə* nier *nie:rtien*, *oarə* ader *èùrtien*, *paerə* peer *pae'tien*, *pie:rə* worm *pie:rtien*, *səgaarə* sigaar *səgaat'tien*, *skeerə* schaar *skee'tien*, *skaarə* scherf *skèùrtien*, *skuu:rə* schuur *skuu:rtien*, *snoarə* ondeugende meid *snèùrtien*, *spie:rə* spier *spie:rtien*, *veerə* veer *vee'tien*, *zeerə* wond met korst *zee'tien*, *zweerə* zweer *zwee'tien*, *zwoorə* zwaard *zweu'tien*. Van bnw. *zoe:rtien* zuurtje.

a7. *-tien* na woorden op *-əl*, met *umlaut*: *apəl* appel *əpəltien*, *baantəl* hoepel *baentəltien*, *koogəl* kogel *keugəltien*, *maantəl* mantel *maentəl-*

tien, roasəl raadsel r̥eūsəltien, toafəl tafel t̥eufəltien, voe:gəl vogel vuu:gəltien, woafəl wafel w̥eufəltien.

a8. *-tienna* woorden op *-əl*, zonder *umlaut*: *bóchəl* bochel *bóchəltien*, *kachəl* kachel *kachəltien*, *maantəl* mantel *maantəltien* (zie a7) *maṅəl* amandel *maṅəltien*, *pantófəl* pantoffel *pantófəltien*, *rachəl* fluim *rachəltien*, *skófəl* schoffel *skófəltien*.

a9. *-tien* na woorden op *-ər*, met *umlaut*: *zöldər* zolder *zöldərtien*.

a10. *-tien* na woorden op *-ər*, zonder *umlaut*: *akər* akker *akərtien*, *bakər* bakker *bakərtien*, *dóktər* dokter *dóktərtien*, *kaapər* kaper (mutsje) *kaapərtien*, *kófər* koffer *kófərtien*, *kookər* koker *kookərtien*, *loedər* loeder *loedərtien*, *loopər* loper *loopərtien*, *pookər* pook *pookərtien*, *rakər(t)* rakker *rakərtien*, *roovər* rover *roovərtien*, *Skókər(t)* Schokker *Skódkərtien*, *stakər(t)* stakker *stakərtien*, *stófər* stoffer *stófərtien*, *stookər* stoker *stookərtien*, *taltər* schommel *taltərtien*, *toe:tər* toeter *toe:tərtien*, *zöldər* zolder *zöldərtien* (zie a9). Van bnw.: *laetərtien* latertje *vrógərtien* vroegertje. Van ww.: *bugərtien*, in *bugərtien loopm* over nog zwak, doorbuigend ijs lopen, *petəgoojərtien*, *pie:rəsteekərtien*, *wægkroepərtien* (kinderspelen).

a11. *-tien* na woorden op *-k̥<k̥ən, g̥, ŋ̥<g̥ən*: *deek̥* deken *deek̥ntien*, *keuk̥* keuken *keuk̥ntien*, *kuuk̥* kuiken *kuuk̥ntien*, *laek̥* laken *laek̥ntien*, *leug̥* leugen *leug̥ntien*, *leung̥ntien*, *reeg̥* reenn̄ regen *reeg̥ntien*, *reeng̥ntien*, *teek̥* teken *teek̥ntien*; *waeg̥*, *waeng̥* wagen *waeg̥ntien*, *waeng̥ntien*. Steeds verkleinwoord: *jök̥ntien* jokkentje.

Als bijwoordelijke verkleinwoorden komen voor: *eempties* eventjes - *kælm̄pies* kalmpjes; 'ij muut *kælm̄pies* andoen hij moet kalmpjes aandoen - *knæpies* knapjes, 't is *knæpies kōdlt* 't is knap koud - *stiek̄m̄pies* stiekem - *stiləchies* stilletjes - *strækies* straks - *zæchies* zachtjes - *zuu:ties* zoetjes, 't wōrt *zuu:ties an tiet* 't wordt zoetjes aan tijd.

Behalve bij de onder 1d vermelde woorden vindt assimilatie of syncope van *t* plaats:

a. in woorden op *-cht(ə)*: *bócht* bocht *buchien*, *grachtə* gracht *græchten*, *knæcht* knecht *knæchien*, *licht* licht *lichien*, *lucht* lucht *luchien*, *maegt* maagd, dienstbode *maechien* meisjes, *nacht* nacht *næchien*, *tócht* tocht *töchien*, *vracht* vracht *vræchien*, *wacht* wacht *wæchien*, *zucht* zucht *zuchien*.

Bijna steeds meerv. is het oude woord *slichies*, de smalle voetpaden van effen klinkers langs de rijweg van 'kinderhoofdjes' in de Genemuiders straten van mijn jeugd; *slichies* van het oude woord *slicht* = slecht, effen. Het is bewaard gebleven in de uitdrukking: *də slichies dər òf loopm* de kantjes er af lopen.

b. in woorden op *-st(ə)*: *mast* mast *mæsien*, *post* post *pösien*, *rest* zeer veel *resien*, *voest* vuist *vuusien*; *kastə* kast *kæsien*, *liestə* lijst *liesien*; *poestə* puist *puusien*.

In het meervoud der verkleinwoorden wordt de slot-*n* gesyncopeerd: *pötien* potje *pöties* potjes, *pruumpien* pruimpje *pruumpies* pruimpjes, enz.

Behalve de onder Id vermelde woorden vertoont ook *leutien* lootje naast *löt* lot, rekking van de klinker, '*ij* *rómaldə də leuties wat deur mækaerə* hij schudde de lootjes wat door elkaar.

Evenals in het AB hebben veel namen van kinderspelletjes het verkleinwoord. Behalve de onder IVa10 vermelde, komen nog voor: *lisæ-kien* krijgertje, *sleutien spring* slootje springen, *tówchien spring* touwtje springen en *skulæchien loopm*, *trapm* het spel van grotere jongens om over ijsschotsen te lopen.

§ 84 Zelfstandige naamwoorden op ə.

Het aantal znw. dat op ə eindigt is bijzonder groot. In vele gevallen is deze ə het restant van de klinker uit de eindsyllabe van de oude *ja-*, *wa-*, *ô-*, *jô-*, *wô-*, *i-*, *u-* en *-n*-stammen; ook van de reine *a*-stammen, echter, zijn er verschillende, die nu op ə uitgaan. De analogie zal bij deze laatste, en bij tal van andere, een rol gespeeld hebben. Ook vele jonge znw. zoals: *bənaənə* banaan, *fies(ə)* fiets, *təmaatə* tomaat, *təpoe:zə* tompoes, hebben de ə.

Hoewel G. bij de znw. slechts twee geslachten onderscheidt, het onzijdige en het niet-onzijdige, leek het mij voor het laatstgenoemde gewenst, het oude onderscheid tussen mannelijk en vrouwelijk in het oog te houden, en voor zover mogelijk, afkomst en geslachtswisseling na te gaan. Ik ben er mij van bewust, dat ik hier, door Van Dale als gids voor het geslacht te gebruiken, tweeslachtig handel, in de dubbele zin van het woord, maar schrik daarvoor niet terug. Ik laat hier de hele collectie, die ik verzameld heb, volgen, eerst de zeer kleine groep van neutra, $\pm 5\%$, dan de masculina, die ongeveer 15% van het geheel uitmaken, en ten slotte de grote groep der feminina, $\pm 80\%$. Bij wisseling van geslacht, is het oorspronkelijke genus met f., m., n., aangegeven; n.o. betekent dat het woord in G. niet-onzijdig is.

Neutra

a. woorden op *-də*, *-tə* die ook in het AB zo uitgaan:

gə'altə gehalte; *gədie:lətə* gedeelte; *gədie:ʳtə* gedierte; *gəlejdə* geleide; *gəraemətə* geraamte; *gəwulftə* gewulfte; *gəzaegdə* gezegde.

b. woorden op *-tə*, die in het AB geen ə hebben:

gəvrichtə gewricht; *gəwichtə* gewicht.

c. *-ja*-stammen: *bədədə* bed; *ejndə* einde; *netə* net; *webə* web.

d. *-jô*-stammen: *'ækə* hek.

e. *-i*-stammen: *gəzichtə* gezicht.

f. *-n*-stammen: *'æʳtə* hart; *gəloovə* geloof; *oogə* oog.

g. *-ærgə* erg, *ik deu't zôndər ærgə*; *bliendə* blind, luiik; *krenə* (n.o.) kreng; *kreuzə* (n.o.) kroos; *meinsə* vrouw, *'t dōldə meinsə*; *'ōkə* hok; *paspoortə* (n.o.) paspoort; *prulə* prul; *səvetə* (n.o.) servet; *skənie:və* (n.o.) scharnier; *spinəraegə* (n.o.) spinrag; *veenə* veen; *wichtə* (n.o.) gewicht; *zeerə* zeer, wond met korst (n.o.); *zwoorə* (n.o.) zwoerd.

Masculina

a. *-a*-stammen: *bastə* bast, schaal van eieren, noten; *beerə* beer, mannetjesvarken; *bōdltə* bout; *kamə, koamə* kam; *knōlə* knol; *rie:pə* streng van paardetuig.

b. *ja*-stammen: *rōgə, rugə* rug; *wigə* wig.

c. *ō*-stammen: *meulə* molen.

d. *jō*-stammen: *wilgə* wilg.

e. *i*-stammen: *'oe:və* hoef; *poalə* paal; *skeutə* scheut.

f. *u*-stammen: *neuzə* (f.) neus; *vreedə* vrede; *zeunə* zoon.

g. *n*-stammen: *asə* (f) as (van vuur); *beukə* (f.) beuk; *bōrgə* borg; *droe:və* (f.) druif; *katoelə* (f.) katuil; *mugə* (f.) mug; *skinķə* (f.) ham.

h. *ie:kə* (f.) eik; *stutə* (f.) stut.

g. *'aansə* handschoen; *'anə* hang, visrokerij; *ærə* r; *bærkə* (f.) berk; *bæ'rstə* berst; *beekə* beek; *balə* bal; *bōlə* stier; *brilə* bril; *brōkə* brok; *bult(ə)* bult; *denə* (f.) den; *dōpə* dop; *drōlə* haarwring; *elzə* els (boom); *esə* es (boom); *flæ'rtə* flard; *floe:rə* vloer; *gəntə* gent; *iepə* iep; *jōnə* jongen; *kiel(ə)* kiel, bloes; *kaant(ə)* zijkant; *kie:ftə* kievit; *klaantə* klant; *klōmp(ə)* klomp; *klōsə* klos; *knipə* knip, sluiting; *knoestə* knoest; *knoopə* knoop; *knōpə* knop; *koekə* koek; *koelə* kuil; *kraanzə* krans; *kraegə* kraag; *krapləpə* kroplap; *kreeftə* kreeft; *kwastə* kwast; *lapə* lap; *luuksə* luxe; *meinsə* mens; *mesə* mest; *meunə* meun; *mōlə* mol; *muu:rə* (f.) muur; *napə* nap; *nækə* nek; *noazootə* nazaat; *noestə* noest; *oomə* oom; *pōwə* pauw; *pielə* pijl, ook kinderwoord voor penis; *pinkə* pink (rond); *plasə* plas; *ploe:gə* ploeg; *pōlə* pol; *priemə* priem; *proemə* pruim; *putə* put; *riemə* roeiriem; *rōbə* rob; *roenə* ruïn; *rusə* rus (plant); *skoorə* schoor; *skrōkə* schrok; *sliē:rə* sliert, rij; *snoetə* snuit; *spærə* spar; *spæchtə* specht; *stamə* stam; *stoetə* stoet (brood); *strōpə* strop (strik); *struukə* struik; *takə* tak; *taetə* babywoord voor pappie; *tæksə* tekst; *tel(ə)* tel; *timpə* timp; *tipə* tip; *tōlə* tol; *troonə* troon; *trōsə* tros; *valə* (f.) val (voor muiszen enz.); *valkə* valk; *veegə* veeg; *viē:gədəalə* dadel; *vinķə* vink; *weekə* woerd; *weezə* wees; *zwaenə* zwaan.

Feminina

A. Woorden die ook in het AB op *-tə* uitgaan:

a. woorden op *-tə*: *bəgeē'rtə* begeerte; *bəldftə* belofte; *bəruu:'rtə* be-roerte; *bretə* breedte; *diē:ptə* diepte; *diktə* dikte; *druktə* drukte; *'etə* hitte; *'eugtə* hoogte; *flōwtə* flauwte; *gəboo'rtə* geboorte; *gədachtə* gedachte;

gæmie:ntə gemeente; *gæwoontə* gewoonte; *gæzintə* gezindte; *greetə* graagte; *greetə* grootte; *Grie:ntə* Greente; *gruu:ntə* groente; *kalmte* kalmte; *keltə* koude; *lijtə* luwte; *muu:jtə* moeite; *'ðltə* holte; *róntə* rondte; *ruumtə* ruimte; *skaemtə* schaamte; *skærptə* scherpte; *slóptə* slapte; *stærktə* sterkte; *stiltə* stilte; *vlaktə* vlakke; *wærmte* warmte; *ziektə* ziekte; *zwaktə* zwakte; *zweu'rtə* zwaarte.

b. oude woorden op -*æ*: *ærmoe:də* armoede; *bædiendə* bediende; *beeda* bede; *bendə* bende; *bijdraegə* bijdrage; *boe:tə* boete; *booda* bode; *dee'rnə* meisje; *'ejdə* heide; *'ejləgə* heilige; *gənoada* genade; *gətuu:gə* getuige; *gəwóndə* gewonde; *kəmilə* kamille; *kloarə* (oude) klare; *koaldə* koude; *koestəjə* kastanje; *kudə* kudde; *kundə* kunde; *lendə* lende; *lentə* lente; *liefdə* liefde; *lində* linde; *ö'rdə* orde; *reedə* rede; *skaandə* schande; *skeeda* schede; *stóbbə* stobbe; *'uldə* hulde; *weedəwə* weduwe; *wee'rdə* waarde; *wejdə* weide; *wikə* wikke; *wóndə* wonde; *zægə* zegge; *zundə* zonde.

c. jongere leenwoorden: *benziənə* benzine; *bloe:zə* bloeze; *daamə* dame; *fanfaarə* fanfare; *gie:rafə* giraffe; *məriənə* marine; *moe:də* mode; *pələriənə* pelerine; *pəwzə* pauze; *rəklaamə* reclame; *rentə* rente; *rə-zərvə* reserve; *rəwiənə* ruïne; *səkóndə* seconde; *səktə* sekte; *tuulə* tule.

B. Woorden die in het AB geen -*ə* hebben:

a. woorden op -*əgə* = -*ing*, van verba afgeleid: *bædienəgə* kerkelijk avondmaal; *bəgrootəgə* begroting; *bəlastəgə* belasting; *bəzuu:kəgə* bezoeking; *kleeđəgə* kleding; *richtəgə* richting; *rikəgə* afrastering; *spuu:ləgə* speling, spoeling; *streujəgə* strooisel; *vəgəerəgə* vergadering; *vəkloarəgə* verklaring; *vəskeunəgə* verschoning (stel schone kleren); *vəraandərəgə* verandering; *vəri:e:nəgə* vereniging; *voerəgə* voering; *woonəgə* woning, enz.

b. woorden op -*ijə* < -*ie*: *'æ'rdraevərijə* harddraverij; *'æ'rtriedərijə* hardrijderij; *bakərijə* bakkerij; *boe:'dərijə* boerderij; *burgərijə* burgerij; *dreugərijə* drogerij; *drukərijə* drukkerij; *matərijə* matterij; *óp-lichtərijə* oplichterij; *poepərijə* diarree; *rookərijə* rookinrichting (voor vlees, vis), het roken; *skildərijə* schilderij; *slaegərijə* slagerij; *smeedərijə* smederij; *smee'rlapərijə* smeerlapperij; *vəneukərijə* bedrog; *vrijerijə* vrijerij, enz.

c. woorden op -*inə*: *boe:rinə* boerin; *'eldinə* heldin; *graavinə* gravin; *koonəginə* koningin; *kejzərinə* keizerin; *slavinə* slavin; *vö'rstinə* vorstin.

d. woorden op -*esə*: *bærənesə* barones; *zanəresə* zangeres.

e. woorden op -*nisə*: *bəgrafənīsə* begrafenis; *droe:fənīsə* droefenis; *duustə'rnīsə* duisternis; *gətuu:gənīsə* getuigenis; *gəvənənīsə* gevangenis; *'ində'rnīsə* hindernis; *wildə'rnīsə* wildernis, enz.

f. *a*-stammen: *dijə* (n.) dij; *keezə* (m.) kaas; *kloetə* (m.) kluit; *krəpə* (m.) krop (sla enz.); *liestə* (m.) leest; *wee'rdə* (n.) waarde;

g. *ja*-stammen: *beezə* (n.) bes; *mudə* (n.) mud; *(boek)wejtə* (m.) (boek-)weit.

h. *ô*-stammen: *boarə* baar; *eb(ə)* eb; *eerə* eer; *giftə* gift; *kwoalə* kwaal; *leerə* catechisatie; *ribə* rib; *snoarə* ondeugende meid; *stemə* stem; *tanə* tang; *vielə* vijl; *zaegə* zaag; *zaekə* zaak; *zielə* ziel; *zörgə* zorg.

i. *ʃô*-stammen: *ægə* eg; *'æksə* heks; *'elə* hel; *'enə* hen; *feeksə* feeks; *kribə* krib; *krukə* kruk; *kubə* kub; *nichtə* nicht; *skelə* schel, schil; *spraakə* spraak.

j. *i*-stammen: *brulftə* bruiloft; *breukə* breuk; *deelə* deel (van boerderij); *gəzichtə* gezicht; *grachtə* gracht; *keuzə* (m.) keus; *meeuwə* (m.) meeuw; *strengə* (m.) streng; *vruchtə* (m.) vrucht; *welə* (m.) wel; *zaelə* (m.) zaal.

k. *u*-stammen: *deurə* deur; *kinə* (n.) kin; *ziedə* (m.) zij (stof).

l. *n*-stammen: *aekə* (m.) aak; *'ærpə* harp; *belə* bel; *beləroozə* belroos; *bijə* bij; *bloarə* blaar; *bloazə* blaas; *bloemə* (m.) bloem; *galə* (m.) gal; *galgə* (m.) galg; *gær'də* gard; *gær'stə* gerst; *geerə* (m.) geer; *kanə* kan; *kærkə* kerk; *kaekə* kaak; *keer'sə* kaars; *kraejə* kraai; *kweenə* kween; *mótə* mot (insekt); *noaldə* naald; *oarə* ader; *panə* pan; *paerə* peer; *poortə* poort; *skaalə* schaal (voor groente, enz.); *skærvə* scherf; *skelpə* schelp; *skaalə* schaal (peil-, weeg-); *spie:kə* spaak; *stanə* stang; *tónə* tong; *'utə* hut; *velgə* velg; *veerə* veer; *vie:gə* vlieg; *vlie:gə* vlieg; *vratə* wrat; *'vreezə* vrees; *weekə* week; *wilə* wil; *wólə* wol; *zalfə* zalf; *zeenəwə* zenuw; *zijə* zeef; *zoolə* zool; *zunə* zon; *zwie:pə* zweep.

m. andere cons.-stammen: *gaanzə* gans; *gejtə* geit; *nie:tə* neet; *neutə* noot; *speerə* speer.

n. verder in: *'akə* hak; *asə* as (van wiel); *aeltə* aalt (mestvocht); *ændə* eend; *'ærbcærgə* herberg; *ærftə* erwt; *ærkə* ark; *'ærkə* hark; *baan'kə* bank; *baenə* baan; *beekə* (m.) beek; *bənaənə* banaan; *benə* ben, mand; *beu'tə* beurt; *beu'zə* beurs; *bielə* bijl; *bie:tə* biet; *bigə* big; *bilə* (m.) achterdij, bil; *blie:kə* bleek; *bloe:tvinə* bloedzweer, steenpuist; *bóksə* broek; *bòlə* brood; *bón'kə* bonk; *boonə* boon; *boorə* boor; *bö'skastə* borstkas; *bujə* bui; *buksə* buks; *busə* bus; *buu'tə* buurt; *buu:zə* bies; *deukə* deuk; *deuzə* doos; *dóm'pə* neus; *drægə* dreg; *dunaegə* slaap (van hoofd); *duu:gə* duig; *'eegə* heg; *eevər'dasə* hagedis; *'ejə* heitoestel; *elə* el; *'elftə* helft; *elzə* els, priem; *entə* ent; *'eupə* (ook: *'upə*) heup; *fiejoe:lə* viool; *fies(ə)* fiets; *flie:rə* vlier; *flöjtə* fluit; *foekə* fuik; *fökə* fok (van schip); *fósə* bosje (hooi, stroo), ook slordig, onzindelijk persoon; *frabə* korzellig, venijnig iemand; *gaejə* vrouw, die zich wat te uitbundig gedraagt; *gemzə* gems; *giftə* test, als maat gebruikt; *gleuwə* gleuf; *glintə* fuut; *gö'rtə* gort; *grie:pə* greep (mestvork); *grilə* gril, nuk; *grupə* greppel; *gruu:pə* mestgoot in stal; *ie:lə* nageboorte van koe; *'ildə* zoldertje boven stal; *inbroakə* inbraak; *jasə* jas; *kaantə* kantwerk; *kapə* kap; *kastə* kast; *katə* kat; *kærə* kar; *kærmsə* kermis; *kær'sə* kers; *kærvə* (m.) kerf; *kætrólə* katrol; *kidə* hit; *kiemə* kiem; *kiepə* kip; *kieuə* kieuw; *kilə* kil; *kimə* kim; *kipsə* onelegante dameshoed; *klacht(ə)* klacht; *kladə* klad, ook: zekere hoe-

veelheid; *klapə* klep van ouderwetse broek; *klasə* klas; *klemə* klem; *klepə* klep (van machine); *klie:rə* klier; *klinkə* klink; *klipə* klip; *klitsə* ontuchtige vrouw; *kløkə* klok, kloek; *kloovə* (m.) kloof; *knòpə* kleine wilde eend; *koarə* kar; *koa^rtə* kaart; *koesə* koets; *koe:zə* kies, domme vrouw; *kòlə* kol (witte vlek bij paard, enz.); *kómə* (m.) kom; *kóntə* achterwerk; *koo^rdə* koord; *koo^rsə* koorts; *kootə* koot, meerkoet; *kò^rstə* korst; *kòwə* kooi; *kòwsə* kous; *kraabə* schram; *kraantə* krant; *kraenə* kraan; *kraftə* karaf; *kragə* krag; *kralə* kraal, *kramə* kram; *krapə* wervel (sluiting); *krasə* kras; *krentə* krent; *krikə* krik; *kroamə* kraam; *kroe:nə* kroon; *krulə* krul; *kruukə* kruik; *kurkə* kurk; *kutə* vagina; *kuupə* kuip; *kuutə* kuit (van been); *kuu:rə* kuur; *kwa(a)bə* kwab, *kwalə* kwal; *laampə* lamp; *lasə* las; *latə* lat; *lee^rzə* laars; *lejə* lei; *lelə* lel; *lenzə* lens; *les(ə)* les, *liekə* op de rand afgestreken vijfkopsmat; *liendə* lijn (touw); *lie:rə* draaiorgel; *liestə* lijst, lies; *lipə* (m.) lip; *lisə* lus; *loagə* laag; *lòkə* lok; *lónə* long; *loozə* loods; *lulə* penis; *maandə* mand; *mæmə* babywoord voor mammie; *mærmòtə* marmot; *mae^rtə* dienstbode (nu verdwenen); *matə* mat; *meezə* mees; *mænie:rə* manier; *mætrasə* matras; *mie:gə* urine; *mie:rə* mier, muur (plant); *mietə* mijt, stapel, insect; *mikə* mik (brood); *miltə* milt; *moatə* maat (om te meten); *moe:rə* moer; *mòfə* mof; *mòtə* zeug; *mòwə* mouw; *muntə* munt; *musə* muts; *muskə* mus; *muu:jə* tante; *muulə* muil (schoeisel); *nagə* venijnig iemand; *nie:rə* (m.) nier; *nónə* non; *nòpə* (m.) nop; *nukə* nuk; *nul(ə)* nul; *oarə* aar; *'oe:rə* hoer; *òldə* ouderdom; *ie: bin van mien òldə*; *'òmpə* homp; *'oopə* (m.) hoop (verwachting); *oopə* kinderwoord voor grootmoeder; *oo^rzaekə* oorzaak; *pada* pad (amfibie); *pænsə* pens; *pæpə* speen, tepel; *pæ^rsə* pers; *penə* pen, pin; *pet(ə)* pet; *peuləvə* (n.) peluw; *piekə* piek; *pienə* pijn; *pie:rə* worm, penis; *pilə* pil (medicijn, dikke snee brood); *pitə* pit; *plaan^kə* plank; *plaatə* plant; *plaesə* plaats; *plætə* plaat; *plækə* plek; *ploagə* plaag; *plugə* plug; *pluumə* pluim; *pòdə* vuil; *poelə* lieveling, peul; *poesə* poets; *poestə* puist; *pòmpə* pomp; *poozə* poos; *pòpə* pop; *pòr(ə)* por; *praemə* praam; *pralə* testikel; *preekə* preek; *prentə* prent, taaitaai- of speculaasplank; *proemədə(a)ntə* pruimedant; *pròpə* prop; *pròjkə* pruijk; *puntə* punt; *putə* (m.) put; *puupə* pijp; *raepə* raap; *raevə* raaf; *raspə* rasp; *ræziənə* rozijn; *riestə* rijst; *rietə* rijt (waterloop); *rie:və* rasp van kaas; *rikə* zitstok voor kippen; *roepə* rups; *roetə* ruit; *rólə* rol, rolpens; *ról-loagə* rollaag; *roovə* roof (op wond); *roozə* roos, koorts; *ròsə* rots; *ròtə* rat; *səgaarə* sigaar; *sie:l(ə)* ceel; *sinəriⁿə* sering; *sjaalə* sjaal; *sjeezə* sjees; *skaesə* schaats; *skaevə* schaaf; *skeerə* schaar; *skie:və* schijf; *skimə* schim; *skoarə* (n.) schaar; *skòbə*, *skubə* schub; *skoelə* school; *skoe:və* schuif; *skòlə* schol (vis), ijsschots; *skoovə* (m.) schoof; *skraegə* schraag; *skramə* tien weken oud varken; *skroe:və* schroef; *skupə* schop, spa; *skuu:rə* schuur, mattenfabriek; *skuutə* schuit; *sla(a)bə* slab; *slakə* slak; *slanə* slang; *slipə* slip; *slòfə* slof; *slónzə* slons; *sloovə* sloof; *snibə*

snibbige vrouw; *snipə* snip; *snoarə* snaar; *snövrə* snor; *soe:zə* soes; *sómə* som; *speldə* speld; *speenə* fopspeen; *speunə* tepel van koe; *spie:rə* spier; *spie:zə* spijs; *spinə* spin; *spoanə* spaan; *spoe(:)lə* (m.) spoel; *spónzə* spons; *spöwə* spouw; *spöjtə* spuit; *spreukə* spreuk; *staevə* (m.) staaf; *steegə* steeg, weg; *stiftə* stift; *stipə* stip; *stoepə* stoep, stuip, schoof biezen; *stoetə* brood; *stölþə* stolp; *stómpə* stomp (restant); *stöpə* stop (van fles); *stoovə* (m.) stoof; *strafə* straf; *striemə* striem; *stroata* straat; *tae'tə* taart; *tasə* tas (zak); *təmaatə* tomaat; *təpoe:zə* tompoes; *tentə* tent; *testə* test (van stoof); *tilə* til (van duiven); *tōdə* tod; *toekə* teef; *tónə* ton; *tósə* bosje (gras); *törə* tor; *trapə* trap (leer); *troelə* lieveling; *trómə* trom, trommel; *tulpə* tulp; *'ulþə* hulp; *'ulzə* huls; *'uurə* huur; *værvə* verf; *vimə* vim; *vinə* vin, ook: blaasworm in rund; *vlaagə* vlag; *vlaegə* vlaag; *vlæchtə* vlecht; *vlækə* (m.) vlek; *vlesə* fles; *vłokə* (m.) vlok; *vōdə* vod; *voe:gə* voeg; *vónkə* (m.) vonk; *vōldə* vouw; *voorə* voor; *vörkə* vork; *vriþə* wreef; *vroagə* vraag; *vřowə* vrouw; *waansə* want; *wachtə* (nacht)wacht; *wasə* was(goed); *weenə* wen (gezwel); *wiekə* wiek; *wipə* (m.) wip; *wisə* (m.) (stro)wis; *woagə* waag (weegplaats); *zærkə* zerk; *zejkə* urine; *zelve* salie; *zendə* zeis (nu verdwenen); *zie:ltə* zeelt; *zie:pə* zeep; *zókə* sok; *zweerə* zweer.

Opposities van woorden met en zonder ə : *bōlə* brood: *bōl* knapperd; *busə* bus voor melk, voedsel enz.: *bus(ə)* autobus; *fokə* zeil: *fok* het fokken; *kaantə* kantwerk: *kaant(ə)* zijkant; *kapə* kap van hooiberg, hoofdedksel: *kap* het kappen van bomen; *klapə* klep van ouderwetse broek: *klap* slag; *klepə* klep van machine: *klep* klep van pet; *knipə* schuif op deur, vogelknip: *knip* het knippen; *krōþə* krop sla: *krōþ* krop van dier; *kuutə* kuit van been: *kuut* kuit van vis; *matə* mat (vloerbedekking): *mat* in: *ie:nə oovər 't mat koomm* (betrappen); *mesə* mest: *mes* mes; *moatə* maat om te meten: *moat* kameraad, stuk land; *moe:rə* moer van schroef: *moe:r* moeder, weinig gebruikt, als ruw woord; *mōlə* mol (dier): *mōl* mol (muziekterm); *mōtə* zeug: *mōt* mot, fijn stof, van turf enz.; *oarə* aar, ader: *'oar* haar; *paerə* peer: *paer* paar; *pinkə* pink (rund): *pink* pink (vinger); *poesə* poets: *poes* poes; *pōþə* pop (speelgoed): *pōþ* pop (gulden); *skupə* schop (spa): *skup* trap; *stipə* stip: *stip* jus; *telə* tel (ogenblik): *tel* tel, niet in tel; *tōlə* tol (speelgoed): *tōl* belasting; *trapə* trap (treden): *trap* schop; *valə* val voor muizen, kort gordijntje; *val* het vallen; *'uurə* huur: *uur* uur, uier; *veerə* veer (v. vogel, mechanisme): *veer* overzetveer; *wasə* was(goed): *was* bijenwas, stijging van waterpeil; *wipə* wip(plank): *wip* oogwenk; *zielə* ziel: *ziel* sluis.

Ook tal van eigennamen hebben deze slot -ə.

Vrouwennamen: *Aalə* - *Aaltə* - *Aegtə* - *Beelə* - *Bee'ntə* - *Bæ'tə* - *Bōwkə* - *Dienə* - *Driekə* - *'Endriekə* - *'Enə* - *'Enəkə* - *'Ermienə* - *'Eūlə* - *Eu'ntə* - *Femə* - *Fenə* - *Gaejə* - *Gærə* - *Gee'tə* - *Geezə* -

Gæziēnā - Griē:tā - 'Ilā - Jantā - Jenā - Jentā - Jəwanā - Jowkə -
 Klēuzā - Klæziēnā - Koobā - Lamā - Lumā - Mærā - Mæ'rtā - Mæ'v-
 tiēnā - Mienā - Miētā - Neelā - Nelā - Netā - Oalā - Peetrānelā -
 Rejnā - Rejntā - Riekā - Roefā - Sienā - Stienā - Tetā - Tienā - Triēnā -
 Woltā - Zwaenā .

Mannennamen: Aagā - Eimpā - Gujā - Luutā - Pietā - Tiempā - Wēulā.

DE VOORNAAMWOORDEN

§ 85 Het Persoonlijk Voornaamwoord

De pers.vnw.zijn:

enkelvoud		meervoud	
onderwerp	voorwerp	onderwerp	voorwerp
1ep.: ikā, ik, ək, 'k	mij	wij, 'w	ōns
2ep.: ie:jə, ie:, ie, 'j	oe:	ie:jə, ie:, ie, 'j	oe:
3ep.: 'ij, 'ie	'um, 'əm, 'm		
zie:, zə, z'	'eur	zie:, zə, z'	'eur, zə, z'
'ət, 't	'ət, 't		

De emfatische vormen van de eerste en tweede persoon enk.: ikā, ie:jə gaan nooit samen met het Vf.. Meestal sluiten ze aan op een voorafgaand gezegde: wie: 'ef dat ədoan? ie:jə? nee, ikā - ie: kunŋ zə veur niks kriēnŋ, wie: wil dər ie:n' 'em? ikā, ikā. ie:jə niet Fem? ikā niet 'eur, 'ōdīt oe: rōmāl mær - doe: 'e'k nōg tusŋbejdŋ weer ɔp 't driej-tal əstoan, ikā en də Kuupər en Antōn Bakər - doar 'e'j 't nōw al, ie:jə met oe: kədeties. In een kinderspel zongen we:

Amsterdam, die grote stad, is gebouwd op palen,

Als die stad eens ommeviel, wie zou dat betalen,

Ikā niet, ie:jə niet, alle Amsterdammers niet.

Ze komen voor na *as* als, en *dan*, na een vergrotende trap. Een correspondent schrijft me: ik 'ep bəveurbəlt ən oomā die: is in də tachŋtəg die: prōt vuulə platər en ɔdōdəwesər as ikā, sōmægŋ zaēnŋ as mij. Op mijn bandopnamen zegt spreker B (78) evenwel: Jan Buusien die: is nōg wel twiej joar ɔdōdər as ik. Andere voorbeelden na *as* en *dan* komen in mijn teksten niet voor. Waarschijnlijk is dit laatste *ik* voor *ikā* het gevolg van het opdringen van het AB, want uit mijn jeugd herinner ik me uitsluitend *as ikā*, *as ie:jə*, naast het toen veel meer gebruikte *as mij*, *as oe:*.

Soms staan ze bij een Vnf.: ikā 't wærk doen en ie:jə mær uutgoan - ikā van binŋ trækŋ en die: jōnəs van buutŋ - ikā zwæ'tā maantəls əkocht. Dikwijls staan ze geheel los en moet het bijbehorende gezegde uit het zinsverband worden afgeleid: Kæ'ŋst is niet zoo kiēdərachtəg, wat ie:jə,

Kæ'rst - 'ij gaf mij də rólaadə en ikə dər mee noar 'uus.

De vnw. *mij* en *wij* hebben geen gereduceerde vorm *mə* en *wə* naast zich.

'*k*, '*t*, '*z*' komen proclitisch voor: '*k* 'ep nów gien tiet - '*k* wie:t niet - '*t* is was moojs - '*t* 'ef niet neudəg - '*ie:r* '*e*'j '*z*' aləmoalə - *wij zult z' ies ópteln*. Zie § 78, Contracties.

De enclitisch gebruikte: '*k*, '*j*, '*m*, '*t*, '*w* komen voor in verbinding met het Vf. en (met uitzondering van '*m*) met het voegwoord *as* als, waarvan de slotmedeklinker vóór '*k*, '*j* en '*w* wordt geapocopeerd; bij *as* als, '*at* had, '*adn* hadden, *was*, *waa'ŋ* waren, wordt bij deze contracties de klinker dikwijls gerekt: *doar 'e'k nów gien tiet veur - toe: waa'k zelfook nõgniet zoo òòlt - ku'j dər bij? - waa'j doar weer ən dag druk mee - 'ij gaf 'm ən klap ən də kòp - 'ij is 'm weer kwiet - kan 't ərniet in? - wat is 't wat - doe: zae'w - doe: bi'w óp driej pootŋ əgoan - aa'k 'òndərtsestəg gulŋ van 't stuk kan krienn - aa'j dər niet mee təvreendə bin - aa'w strækies də Pinkestəŋ achtər də rug' 'em - as't reent ən də zunə skie:nt dan 'em də kiepŋ kærmsə.*

Soms komen twee van deze gereduceerde vnw. achter elkaar: *ku'j't goet zien? - 'e'j't al 'eu't? - toe: bó'w't kwiet əwö'ŋ - aa'j't goet bə-kieŋ - aa'w't vəskil nów ies die:lŋ*. Zie § 78, Contracties.

§ 86 De eerste persoon

Het vnw. *ik* wordt nagenoeg alleen gebruikt bij het Vf. en duidt de spreker aan. In verbinding met *zól* zou, of met een modaal gebruikt praeteritum drukt het dikwijls uit, wat de spreker de aangesprokene adviseert te doen, soms vergezeld van *as ik oe: was: ik zól dər mæx ies met 'əm oovər proatŋ - dat deu'k noojt - ik stuu.'də aləs weerumə, as ik oe: was*. Soms ook wordt de *ik*-zin gevolgd door een *jij*-zin: *ik goojdə 't 'ie:lə zaekien in də kachəl, dan bi'j van də róməl òf - ik preutə dər mæx ies met də døkər oovər, dan 'e'j zee'kər'ejt*. Niet-modaal, met de zelfde overgang van *ik* op *ie* noteerde ik: *doa'ŋdeur kree'k ook ən òòldə kraant' in də viŋə's, nów'k die: ies deu'leezə mærk ie pas goet 'oe: gaw də tiet get*.

§ 87 De tweede persoon

Alle vormen *ie:jə*, *ie:*, *ie*, '*j* en *oe:* worden zowel voor enk. als meerv. gebruikt. De beleefdheidsvorm ontbreekt. In het verkeer onderling, waar oud en jong, arm en rijk, burger en arbeider, baas en knecht, huisvrouw en dienstbode elkaar bij de voornaam noemden, was het in mijn jeugd allemaal *ie:* en *oe:*; nu is daar nog niet veel in veranderd.

Waar in het verkeer met de notabelen, burgemeester, dokter, dominee, notaris, onderwijzers, of met voorname vreemdelingen behoefte gevoeld werd aan een beleefdheidsvorm, bediende men zich van *də bur-*
200

gæmejstær, dæ dōktær, dæ doomæneer, dæ mejstær, dæ nootaeræs, of van mæneer: ik 'euʔdæ dæ dōktær skroewm: wat moet je? wat is er aan de hand? wat zæg dæ dōktær? kan dæ dōktær niet astoeblijf eemm 'elþm, zee vaejær - 'ef mæneer doar gændg an? - 'ij ('Endræk) vrög ðf 'æt 'uusien nõg vrij is in dæ eeʔstæ weekæ van ðwgustæs, dæ man zæg van welen doarumæ zæg 'Endræk dat mæneer 'æt dan mæer veur 'æm óp muut skrie:vm. Soms voegde men achter de vraag of mededeling de naam van de functie van de aangesprokene: wð'j niet eemm bin koomm, burgæ-mejstær?

Zoals ik hierboven reeds zei, veel verandering is er niet in gekomen. Ik hoorde wat meer achternamen dan vroeger, en een enkele keer *U*. Toch weet de gewone man en vrouw daar eigenlijk geen weg mee, zodat zij in hun pogingen Nederlands te spreken (en te schrijven) dikwijls *U* gebruiken waar *je* het juiste woord is, bijv. in brieven aan familieleden. Misschien hebben de werknemers van elders, werkzaam in de kokosfabrieken en het sterk toegenomen verkeer het gebruik van *U* bevorderd: ongetwijfeld ook de radio en televisie.

Met Kloeke, Verz.Opst.bl.57 (of N.Taalg.XX, 1-10) ben ik van mening dat *toe:* in: *toe: lilækəʔt, toe: smeeʔlap, toe: rakəʔt*, dat ik in mijn jeugd vele malen heb gehoord, en dat nu nog wel voorkomt, het oude vnw. *doe:* is. De intonatie is die van het aanspreek-pronomen, sterk betoond, evenals het woord dat volgt. De overgang van *d>t* vindt men ook bij het bijw. *toe:* toen, waar ouderen nog *doe:* gebruiken.

Voor *ie:* en *oe:* als onbep. vnw. zie § 110.

Vormen als *ie:lhu:* en *oe:lhu:* komen in G. niet voor.

§ 88 De derde persoon

De vormen '*ij*, '*ie* enk. *zie:*, *zə* enk. en meerv. als onderwerp, respectievelijk masc. en fem. hebben duidelijk verschillende functies. We moeten daarbij drie soorten betoning onderscheiden, die ik zou willen aanduiden met zwak, normaal en sterk. Normaal betoond '*ij* en *zie:* staan steeds onmiddellijk vóór het Vf., zwak betoond '*ie* en *zə* onmiddellijk na het Vf. of niet onmiddellijk ervóór. De sterk gereduceerde vorm '*ə* voor het masc. komt in G. niet voor, maar op + 2½ km. van G. bij de eerste boerderij in de Polder van Mastenbroek begint de '*ə*. Zie ook Kloeke, Taall.N.Pr. bl. 142.

Normaal betoond: '*ij vətöl mij van alæs mæer ik 'eb ær gien snæʔs van begreepm - zie: 'ef in gien vöraljoars weer last van de rógə 'at - zie: 'em æn afəkoat æneumm - zie: (de ganzen) laann an d' aandərə kaant van dæ sloot.*

Zwak betoond: *toe: 'ef 'ie mij ies vətöln wat ðf nõw fejtəlæk æn seekaa (kokosmachine) was - en toe: as zə weer tuus kwam, 'ef zə dær in gien weekæ last meer van 'at, dat 'ef zə niet - en doe: zaenn zə wij muun 't*

um dā twiej joar doen - 't was net óf z' (de ganzen) 'əm uutlachten.

'um komt alleen in sterk betoonde positie voor: 'ij kón 'əm 'oast niet bagriepm̄ as dat jónas van 'um waa'ŋ.

Sterk betoond 'ij en zie: komen behalve onmiddellijk vóór het Vf. ook voor bij het Vnf. en onmiddellijk na het Vf.: as zie: koomm̄, koomā wij niet, en as wij koomm̄, koomm̄ zie: niet - 'ij wat geemm̄ veur 't feest, die: gie:rægā pent'ont, dat muu'k ee'rst zien - zie: 'eur druk maekŋ, dat mag wel in dā kraantā - as 'Endræk d' eerapāls skōl, kón zie: dā sloa anmaekŋ - toe: as 'ij dər bij kwam bəgón 't spul.

Zie: enk. wordt o.a., 'eur enk., zowel acc. als dat., uitsluitend voor vrouwen gebruikt: en toe: kump̄ əv zó'n dienstə'rtien, zó'n jufə'rtien, die: kump̄dər an, zie: brabəlt wat in 't Fraans óf zoo, en zie: pakt zoo alās bij mij weer van 't bö'rt óf en zie: gaf, zie: vādie:ldā alās óndər dā jónas en ik kreegā niks - as moejər vandaegā an dā dag əleeft 'adā, dan 'adŋ z' 'eur wel weer kloar əkreenn̄ - die: (de kwakzalver) smee'rdŋ 'eur zalvā in dā knie:woanŋ - deur dā skrik is 'eur dā stee in dā rógā wægəskeutŋ - wij 'em ook wel ies ən spaensə vlie:gā veur'eur 'aelt - zoo bliedā waa'k, dat ik nuu:md' 'eur veur lie:və'rt.

Zie:, zə, z', meerv. worden o.a., 'eur meerv. uitsluitend van personen gebruikt, zie: als nom., 'eur als dat., zə, z' als nom., dat. en acc.: zie: leupm̄ met van die: grootā lee'zaklóm̄p̄m̄ an - ik 'eb óp dā rədaksie drukta'at oovər dit stuk, zie: wōlŋ 't niet ópneemm̄, mæv toe: 'e'k 'eur ies ən paer goejə steekŋ óndər waetər deur əgeemm̄ - en toe: 'eb ik 'eur (de redactie)və'rdər ies vətelt - Anəchien en Gəjt 'em veuræg joar noar ən zoe:mər'uusien əwest en dat is 'eur best bəvaaln̄ - as zə (de meisjes) z' (zwarte mantels) an mósŋ, zó'j ies wat 'eu'ŋ - zie: gaf z' (de kinderen) aləbejdā ən lómbók - 'ij zal zə veu'goan - dā kiendə'rs mósŋ mæv noar bēədā, 'Endræk mós zə mæv óndərdækŋ - Gærəchien bəloofdā zə dat zə mö'ŋ noar dā die:'ŋtōjn ginn̄, as zə rustæg waa'ŋ.

Na een voorzetsel, voor personen steeds 'eur: zie: 'at ook niks aandə'rs bij 'eur - goat mæv eemm̄ met 'eur mee - wij 'em tien joar noast 'eur əwoont, zie: bin net vər'u:st.

Van zaken gebruikt men dā r + voorzetsel : zet zə dər mæv bij - wīe:t ie dā skoelā? nōw, zie: woonŋ dər achtər.

Ik krijg de indruk dat 'eur meerv. terrein verliest aan zə.

Ik noteerde nog: dan mósŋ z' aləmoalē dā gie:rs (uiers) ófəwasŋ wō'ŋ waarin z' correspondeert met een datief in de actieve zin.

Voor niet-onzijdige dier- en voorwerpsnamen gebruikt men 'ij, 'ie als onderwerp, 'əm als voorwerp: die: kærpər dut mij ən slag, 'ij was mij in ie:n keer uut d' 'aanŋ - wij zaanŋ dərəekt wel dat as 'ie (de gans) niet goet vlie:ŋŋ kón - in 't lestā doar kreeg 'əm (de gans) ónz' 'Ærm tə pakŋ - dan goa'w deur die: deurā 't slacht'uus in en dan 'òd̄l ik 'əm

(dekoe) *an dəkōp* - 't *duu:ʀdə* mij vuul tə lanə *veuʀdat* 'ie (de machine) *weer ən slag deu* - wij *zuln* 'əm (de rollade) *mær óp ən kōddlə stee zetn*.

Voor onzijdige voorwerpsnamen gebruikt men: 'ət, 't: en 'ij *goojd'* 'ət (het kadetje) *deur* 't 'uus 'en, zoo 'ært as 'ie *kón*. 't *vleug teenn* də *laampə an en* 't *glas kəpət en ónzə Juunoo die: greep* 'ət *kadetien en die: vrat* 'ət *gaw óp*.

Voor onzijdige diernamen komen zowel 'ij, 'ie, 'əm als 'ət, 't voor: 'ij (het paard) *is kreupəl* - 'e'j 'əm *al 'aevər əgeem?* - 't (het veulen) *is al vəkōcht*.

Niet-onzijdige stofnamen worden meestal aangeduid met zə, echter ook met 'ət: 't *was ən bócht* (die koffie) *ie: kónn zə niet drinkn*, en *die: vrōwə 'at 'eur nōg wel uutəsleuft*, *die: 'at zə zelf əzet* - *nów óns lust zə* (die worst) *wel* - 'k 'ep *zə nōg niet əzigt* (de melk).

Uit de volgende passages blijkt dat 'ət eveneens voorkomt, soms naast zə: *dat was veur mesə* (mest), *nów dan mósn zə met ən klejn bukien* (schuit) *mósn zə't deur die: sloot* 'en 'aeln, en *dan goojdn zə't in 'n grootə bók bij də ziel en dan brachn zə't noar də Værkns'oe:k en doar kruuldn zə 't óp də wal* - en *dan wō'rt dat* (de kokos) *uut məkəer' əslaenn net as vlas en dan wō'rt 'ət met d' 'aann əspint* - *nów dan kump z'* (de kokos) 'ie:r *an*, en *dan wō'rt z' 'ie:r ook weer lös əklōpt*, en *dan wō'rt 'ət əværf* - *kookəs* (kokos) *is ən 'ōdltveezəl umdat 'ət van də boom kump* - *zie: 'ef ook nōg ies ən keer zalv' 'at van ən vrōwə uut də kiek-kastə, mær toe: as Lubə'rt Alməras zee dat 'ət strónt van d' aepə was, 'ef zə 't noojt weer gəbruukt*.

'ət verwijst naar een zeer grote verscheidenheid van personen en zaken:

a. naar onzijdige woorden: 't *is ən mooj pee'rtien* - 'ij *vrōg óf 'ət 'uusien nōg vrij is* en *zæg dat mæneer 'ət dan mær veur 'əm óp muut skrie:vm* - 'oe: *liekt oe: dit 'ie:r? ik zal 't oe: ies veurleezn*;

b. naar niet-onzijdige woorden: 't *wō'rt een roemə skuu:rə* - 't *bin moojə tasn veur 't gelt* - ook *gaf 'ie vaekə vástærkjndə midəln an moe-jə'vs van kiendə'vs die: 't neudæg waa'rn*;

Zeer frequent is de verbinding met *aləmoalə*: 't *bin aləmoalə nōg meubəls van grópmoejər* - 't *bin aləmoalə smee'lapm*, *dat bin't* - 's *wintə'vs leup aləs óndər waetər*, 't *was aləmoalə zee*;

c. naar een infinitief: *wij 'em dər van aləs an ədoan*, *smee'rn met kloos-tə'vəlsəm*, *met bəsieləkn*, *met óbədəldōp*, *mær 't'ōlp aləmoalə eemvuu:lə* - en zoo *as met diesəls maejn*, 'k *zaegə*, 'k *doe: 't niet meer*;

d. naar een zin: *die: skoelmejstə'vs'em teennwoo'rdæg ən streepien veur*. 't *liekt əv ən boe:lóp*, *zæg Mienə* - *dat get net as vrōgər met də boe:ʀn*, *zie: wie:zn məkəer' 'oast an*, *nów muun ie: mær ies weer* (in het be-

stuur) *zitn*. 't get met d'ærbejdærs net zoo;

e. naar een volgend onderwerp: 't spiet mij 't aa'k oe: met koonaginädag niet äspreukn 'ebä - 't is wel nutäg aa'j doar ies än boe:k van maekn;

f. naar een volgend voorwerp: dan loat ie 't wel um dä sentn tæ varejzn - zie: waa'n banä 't as Kæ'rst 'ät niet vädraenn kón, 't a'k zee, dat 'Endræk dä kookäs moojær 'at - ik doe: 't met oe:, a'j goet 'æ't rôpm ópän röjgæ raemä, da'j net zoo uu:lä matn maekn as óp zó'n mäsienä;

g. naar een praedicatief woord: doe: bi'n'k 'ät weer äwö'rη (i.e. Meenteopziener) - doe: zae'k maekt (= maakt het) dä Kuupær mæx, en die: is 't ook äwö'rη (i.e. kassier);

h. naar een of andere ziekte: 'ij 'ef 't an dä lönn - zie: 'ef 't met dä zeenuum - ik 'ep 't in dä bie:nn;

i. naar detijd, het weer: 'ät bægón tæ veenn dat 'ät geut - 't 'ef äriept - 't is al twiejdä ludn - 't lut al;

j. naar een volgende vergelijking: 't was net aa'k än klap veur dä kòp kreeg - 't was net ðf dä duu:väl ær d' 'aant in 'at;

Dikwijls dient 'ät voor identificatie: ik wusä fejtälæk niet ie:s welkæ Jan as 't was, mæx 'ät bleek al gaw dat 'ät Jan van Wiläm van Ep was, Jan van Klaasiën, zæg mæx - as tær nõg ie:nä wat vädient in dä kookäs dan is't 'Endræk Last - 't is mij ópavaalη dat zä aandærä seekaas (kokosmachines) 'adη as bij Kæ'rst. Jan zee dat 'ät döjsæ'rs (Duitse machines) waa'n.

Met deze opsomming is echter het gebruik van 'ät bij lange na niet volledig beschreven. Dikwijls wijst het helemaal niet naar een bepaald woord, of groep van woorden, maar naar wat, soms nog al vaag, door de voorafgaande of volgende beschrijving wordt gesuggereerd. Ik laat hier nog een aantal voorbeelden volgen, die niet zo direct bij de voorafgaande gevallen zijn onder te brengen: ik bin 't niet met al oe: an-mærkægη ie:ns, mæx doar wi'k næuu:vlæk niet mee zaenn, da'k 't al-ie:nt wie:tη wil (dat ik het alleen weet, dat ik me de hoogste autoriteit voel) - 'ij wil 't altiet beetær wie:tη (wil altijd gelijk hebben) - ðch, zee 'læchien, 't 'ölt niet oovær, dä døkter pröt ook nõg mæx 'ie:læmoalä niet oovær noar 'uus goan, 't stet mij niks an (beide 't's verwijzen naar de niet vermelde gezondheidstoestand van de vader als antwoord op de vraag: 'oe: was 't met oen vaejær?) - 'oe: stet 'ät met die: 'uu:zn in 't binplaant - noar zä mij väteln get 'ät in dä kookäs in dä lestä tiet niet zoo best - ik 'eb 'äm ðp dä man ðf ävroagt 'oe: ðf 't ær bij stónt met dä vädie:nstæ - jaa, Kæ'rst, ie: muun 't mij mæx niet kwoalæk neemη, mæx ik zaeg' 'ät zoo a'k ær oovær dejnkæ (het eerste 't slaat waarschijnlijk op wat ik daar zei, het tweede op de dingen in het algemeen) - 'oe: ðf 't mij zoogaw in dä kòp skeut, dat wie:t ik niet, mæx ik jakæ'rdä zoo 'ært a'k kón noar 'uus, ik griepæ 't brootmes en toe: as än wær-vælwient weer noar dä Nachtwæg ('t = om dat broodmes te halen?) - toe:

bəgón də mólə weer tə vruu:tn, eeʹst zæchies en toe: 'ært en toe: dacht ik: nów muut 't weenn (nu moet ik toestoten met mijn mes) - mejdn leupm zoowat 'alf naeknt en Gæræchien zee: wat is 't 'ie:r tòch ən weerls gedoe: ('t = dat geparadeer langs het strand, of, het leven hier) - Gæræchien kón 'eur nõg goet 'òðln teenn də buu:ʹn, dat zə't mooj 'adn 'at - toe: aa'k weer bij kwam, toe: laag ik in də bēdastee, ik 'at ən pak lapm um d' 'aant, en 't deu niks niet zeer meer (wat is 't?, die half-afgesneden duim, dat broenə spul (de jodium), of de hand?) - toe: 'e'w bij Riekaa kòfie ədrunkn, zie: 'at 'ət mərəækəl mooj in 'uus ('ət = meubilering, stoffering, etc.) - uut Binnlaant kwam mij ən vrachtwaenn teenn en metie:nə kwam ər van liñks ən vròwə óp də fies, ik zaag' 'ət ankoomm ('ət = wat er ging gebeuren) - krie'jt 'òf 'e'jt ('t = de kolder) - 'ij stet oe: goet, Fem. jaa, 'ein, dat vum ik ook, want 't vœlt niet mee, zie: 'em teennwooʹdæg zukə gækə mædeln ('t = een hoed kopen).

§ 89

Bij vergelijkingen met: *net zoo...as net zo...als, eemm...as even... als*, en na een comparatief volgde voorheen meestal de voorwerpsvorm van het pers.vnw.: *oe: Dirk is net zoo òðlt as mij - ik bin eemm òðlt as oe: - zie: bin vuulə riekər as óns - wij 'em dər eemm vuu:lə ræcht óp as 'eur.*

Toen ik deze herinneringen wilde verifiëren, en daarvoor een vijfenzestig-jarige kennis aanklampte, kreeg ik zonder aarzeling voor al mijn gevallen de voorwerpsvorm. Maar bij mijn bandopname zei spreker B (78) *jaa, 'ie 'em z' 'ie:r ook nõg wel* (rietdekkers), *Jan Buusien uut 'Asəlt, nów die: is nõg wel twiej jaar òðldər as ik, en die: dut 'ət ook nõg.* Ik citeerde in § 85 deze zin reeds in ander verband, met de volgende: *die: pròt vuulə platər en òðldəwesər as ikə, sóməgn zaenn as mij.* Beide gevallen bewijzen dat de voorwerpsvorm op de terugtocht is. Maar dat hij nog lang niet verslagen is, maak ik op uit: *zie: 'em net zo'n kachəl as óns* van een vijftigjarige vrouw, en: *ik 'ep nõg meer* (zuurtjes) *as 'eur* van een zesjarig meisje.

§ 90

De datief van het pers. vnw. komt nog voor bij enkele onpersoonlijke ww.: *'t spiet mij - 't liekt óns wel wat - 'oe: liekt oe: dit 'ie:r - wöʹst uut die: wiñkəl lust mij niet. lust oe: die: niet, nów óns wel - wat skeelt oe: - wat ma(a)ñkie:ʹt oe: - 't is ducht mij al lanə tiet - wat dunkt oe:, zól't zoo goet weenn.* Ook soms: *'t zal mij nooit vageetn.* Eenmaal noeteerde ik bij de geschreven teksten: *niet da'k zə niet lusə* (sterke drank). Ook hier dus een bres in het oude front, al geloof ik niet, dat hij groot is. Vormen als: *ik mankie:rə, ik skeelə*, heb ik niet éénmaal gevonden.

Vermeldenswaard is ook de volgende constructie bij het ww. *tegen-*

komen: uut 'æt binplaant kwam mij ən vrachwaegŋ teegŋ.

Een ethische datief noteerde ik in: *Jan die: bəgón mij doar təlachŋ - mæŋ dat mag 'əm niet 'indəʳŋ - ik vuu:ldə wel woar as 'əm də skoe: vruŋ - twiej wie:vŋ die: ginŋ mij doar d' 'Asəldəŋ skoapəkuu:kies 'aelŋ - en dan koopŋ zə mij doar skoapəkuu:kies in 'Asəlt - en wat ziet 'ie mij doar? - en wat gəbeuʳt mij doar? - die: kærpər dut mij ən slag - en doar zit mij zoo ən mɔlə tə vruu:tŋ.*

Een op de etische lijkende, maar echte datief in: *'ij (de karper) was mij in ie:n keer uut d' 'aanŋ - 'ij zæg, die: tiet was mij oaʳdægər as óp 't oonŋblik.*

§ 91

Zeerdikwijs wordt 't samengetrokken met een onmiddellijk voorafgaande of volgende *t* : *'k'at't altiet druk - maekt 't də Kuupər mæŋ - en wij an 't trækŋ - zie: vədienn 't tə gəmakələk - want 't is zoo - 'en metdə boot en umə met 't vliegtöjg - nów muut 't weenŋ - want 't vœlt niet mee.* In al deze en tal van andere zinnen smelten de twee *t*'s tot één korte *t* samen.

§ 92 Wederkerende en wederkerige Voornaamwoorden

De voorwerpsvorm van de persoonlijke vnw. wordt voor alle personen als wederkerend vnw. gebruikt:

inf.:	oe: vəgisŋ	
ik	vəgisə mij	wij vəgisŋ óns
ie:	vəgisŋ oe:	ie: vəgisŋ oe:
'ij	vəgist 'əm	zie: vəgisŋ 'eur
zie:	vəgist 'eur	

In al mijn materiaal komt slechts éénmaal het woordje *zich* voor, nl. bij een tweetalig ambtenaar; voor de rest de hierboven vermelde vormen: *ik 'ep mij dərækt anəmett - ie: muun oe: noojt van ie:nə kaantə loatŋ veuʳlichtŋ - en dan um vuuf uu:rə dan træk ie oe: an (ga je je kleden in uitgaanstenu) - 'e 'ij oe: bəzeeʳt - 'ij trök 'əm dər niks van an - də ðòldərə jónə die: achtəróp (de bromfiets) zat, kón 'əm nòg zò'n bietien in də bie:nŋ 'ðòlŋ - die: ie:nə die: 'ef 'əm nòg oaræg bəzeeʳt - Dòlfzat 'əm doar óptə vreetŋ van 'eləg'ejt - 't is ən prachtəgə stat, dat die: 'əm zoo óntwikəlt 'ef - zie: 'at əŋ 'eur 'ie:l wat van veurəstelt - zie: vreug 'eur mæŋ ófwie: ófər veur 'eur óndər dazeldə deekŋs əsloapŋ 'adŋ - die: man die: 'at jónəs die: kunnŋ 'eur nów wel redŋ - woar mækn də mejnsŋ 'eur tòch vaekə druk umə.*

Emfatisch met *-zelf*: zie: vuu:ldə 'euʳzelf ook niet óp 'eur gəmak - ie: muun ook an oe:zelf dejnŋ.

Na een voorzetsel: zie 'at driej klejnə jónŋ bij 'eur - 'ij 'at 'ie:ləmoalə gien gelt bij 'əm - kiekt veur oe:.

Daar ook het onbep.vnw. *men* ontbreekt, wordt de combinatie *men ... zich* in G. *ie: ...oe:*. De voorbeelden hiervoor zijn echter voor tweeërlei uitleg vatbaar, want voor *men...zich* is evengoed *je...je* denkbaar: *zie: 'efmijn nõg uutasköln veur 'alvə gæk. en wat doe'j dan as sjoe:ʳnəlist, dan 'døl ie oe: stilə.*

Ik noteerde de volgende gevallen waar G. afwijkt van het AB wat het gebruik van het wed.vnw. betreft: a. G. wel wederkerend, AB niet: *toe: 'e 'w óns 'ie:ləmoalə in məkaer' ədeukŋ - 'ij kón 'əm nõg niet bəgriepŋ, as dat jónəs van 'um waaʳŋ* (vgl. Broekhuysen, Zelhem: *ik begriep de mien niks van en AB ik kan me best begrijpen*). Voor *zich aankleden en uitkleden* zegt G. *oe: antrækŋ, uuttrækŋ: woar is Jaap əbleemm? oo, die: trækt 'əm uut -* (van een militair) *um vuuf uu:rə dan træk ie oe: an;* b. G. niet wederkerend, AB wel: *ik vəwie:ʳdə dər 'oast' in* (ik verwarde me er bijna in).

Als wederkerige vnw. worden gebruikt: *mekaerə, mənəerə, məkaandər, mənəandər*. In mijn bandopnamen en stukjes telde ik 21 maal *məkaerə*, 2 maal *mənəerə*, en niet éénmaal *məkaandər* of *mənəandər*. Wel hoorde ik de laatste enige malen in gesprekken, en ik herinner me ze uit mijn jeugd als heel gewoon. Sassen's vermoeden (§ 79) dat *mənaarə* in Ruinen verdrongen wordt door *məkaarə*, schijnt ook voor *məkaerə* en *mənəerə* in G. op te gaan. Verschil in betekenis is er niet. Ik vermoed, dat het gebruik óf van het ene, óf van het andere, een kwestie van persoonlijke voorkeur is, of van milieu. Mijn woord is *məkaerə*; *mənəerə* is mij vreemd.

Enkele voorbeelden uit het materiaal: *inwendəg 'oöp ik nõw dat 'ət veur məkaer' is - toe: as 'ie də gaanzŋ en d' 'aezə bij məkaer' əgaeʳt 'at - 's mōʳŋs 'adŋ zə mənəerə ook al ies əzien in də Die:zəʳstroatə.*

Zoals uit het eerste voorbeeld al blijkt, is er van wederkerigheid soms geen sprake. Zo bijvoorbeeld in: *'oe: kriejt veur məkaerə - zie: kòsn mij deur məkaer' ən daeldər - zie: 'aelt aləs deur məkaerə.*

§ 93 Het Bezittelijk Voornaamwoord ■

De bezittelijke vnw. zijn:

bijv.		zelfst.	
enk.	meerv.	enk.	meerv.
1 <i>mien</i>	<i>óns, ónzə</i>	<i>miendə</i>	<i>onz(ə)ndə</i>
2 <i>oe:, oen</i>	<i>oe:, oen</i>	<i>oendə</i>	<i>oendə</i>
3 m./n.: <i>zien</i>	<i>'eur</i>	<i>ziendə</i>	<i>'euʳndə</i>
f.: <i>'eur</i>		<i>'euʳndə</i>	

§ 94 De eerste persoon

Eénmaaltrofik een genitief aan van *mien: mæɾ moejər die: zee, dat maa'j um miens pæʳt wel doen.*

óns wordt alleen gebruikt voor enk. neutra, *ónzə* voor niet-onz. enk. en voor alle meerv. woorden: *óns peeʳt*, *óns laant*, *ónzə kidə*, *ónzə koenn*.

óns en *ónzə* vallen, resp. door assimilatie van *s < z*, en door apocope van de *ə* samen tot *ónz* onmiddellijk vóór een klinker: *ónz 'uus*, *ónz 'ie:lə fəmielie*, *ónz oovəʳbuu:ʳŋ*, *ónz 'Ærm 'at zelf ən paer skaens*.

Ouders sprekende over hun kinderen, en broers en zusters over elkaar zeggen, zowel in de huiselijke kring als daarbuiten *ónz(ə)* vóór de voornaam: *wij waaʳŋ 's möʳŋs noar də kærk' əwest*, *ikə*, *ónzə Siem*, *ónzə Jōwk*, *ónz' 'Ærm*, *ónzə Jōwkien*, *ónz' Euʳntien* en *vaejər*. Spreker A, die geen broers had, doet dat ook van zijn zwagers en schoonzusters: *ónz' 'Endriekəs*, *ónzə Dirk Fōjtien* (3 maal met de achternaam erbij), *ónzə Klaas*, *ónzə Steevm*, *ónzə Trejn*. Ik heb dit niet bij andere sprekers of schrijvers gevonden, herinner me het ook niet uit mijn eigen omgeving en vermoed, dat het meer een persoonlijke kwestie is; dat hij in navolging van zijn vrouw, die haar broers als *ónzə Dirk*, *ónzə Klaas*, *ónzə Steevm*, aanduidde, dit ook is gaan doen.

Nu, meer dan vijfenveertig jaar nadat ik uit Genemuiden vertrokken ben, kan ik tegenover mijn familie over mijn eigen kinderen slechts spreken als *ónzə Hanəkə* (met de *h*) en *ónzə Jan*, ook al komt de naam van mijn dochter daarin verder niet voor, zodat van verwarring met een andere Hanneke geen sprake kan zijn. Trouwens, op dit *ónzə* valt meestal geen klemtoon.

Tegenover personen buiten het eigen gezin, en zeker tegenover vreemden, zegt men ook *mien vaejər*, *mien moejər*, *mien gró(ə)faejər*, *mien grópmoejər*, van de ouders en grootouders. Van een kleuter hoorde ik: *ónzə papaa*. De spreker trekt zelf de grens, waar hij het meer intieme, tot eigennaam geworden *vaejər* en *moejər*, en waar hij de meer zakelijke soortnaam, wil gebruiken. In de eigen kring, tegenover familieleden en eigenlijk tegenover alle plaatsgenoten die men bij de voornaam en met *ie:* en *oe:* aanspreekt, wordt het bez.vnw. meestal weggelaten en blijft het vertrouwelijke *vaejər* en *moejər*. Onze kerkganger, hierboven vermeld, schrijft verder: *moejər giŋ niet zoo vaekə noar də kærkə*, *want zie: sukəldə altiet met də rógə* en: *ik laagə in vaejər zien pəŋəlie:v* en *vaejər die: kruuldə mij*.

§ 95 De tweede persoon

oe: is het enige bez.vnw. van de tweede persoon, dat ik zelf ken en me herinner. Toen ik in mijn prijsvraagstukjes en in dialect-correspondentie *oen* aantrof, keek ik vreemd op. In de gesproken teksten van elfpersonen (van 18 tot 86) komt het niet éénmaal voor. Ook heb ik het niet gehoord in de vele gesprekken, met plaatsgenoten in het dialect gevoerd. Toch vond ik in vier van de geschreven teksten en brieven: *oen veurstel veur een priesvraoge in de Stadskoerier liekt ons wel wat -*

'oe: was 't met oen vaejær - ie; bin zeker naar oen Aaltien æwest - dan gaan oen gedachten weer naar vrogger. Daarnaast echter: ik eb oe stukkien eleezn - ik dachte tas oe Gellemuudegers nog zuuwerder was as miende. In dezelfde brief waarin deze laatste zin voorkomt echter: dat ... vien ik mooier, mer niet veur de Stadskoerier, wel veur oen boek. (Spelling van de schrijvers).

In Leopold, S.t.W. I vind ik alleen oe: bl.574, r.24 oe vrouwe, r.27 oe ärgste vijand, bl.575, r.3 oe neuze, bl.577, r.21 oe verdärve, bl.579, r.28 oe skute.

In Driem, Bl. 1950, 4, bl.112 geeft Van Haeringen in een voorbeeld van de participia: *ie kriegt de boterams gesneden en gesmeert op oen bord*. Aan de Dedemsvaart komt het dus ook voor.

In Leopold, S.t.W. I vond ik de volgende vormen: bl.463 (Borkeloo) *in oewentied*; bl.539 (Rijssen) *öwen bles*, bl.540 *öwen sik*; bl.615 (Hoogeveen) *oen boksem*; bl.631 (Dwingeloo) *oen oldoom*. Maar de *oe*-vormen zijn verreweg in de meerderheid. In het stukje uit Hoogeveen 7 x *oe* tegen 1 x *oen*; in dat uit Rijssen 1 x *öw* tegen 2 x *öwen*. Schönfeld Wichers geeft 9 x *oew*, 5 x *oewe*, niet éénmaal een *n*-vorm. Bezoen heeft alleen *öw(e)*; Sassen alleen *oe*; Wanink heeft *oewen hoed*; Broekhuysen (Zelhem) en Draaijer (Deventer) doen er het zwijgen toe.

Is de *n*-vorm een analogie naar *mijn, dijn, zijn, hun*? Is de *n* afkomstig uit de verbogen vormen? Is *oen* een 'back-formation' van het zelfst. bez.vnw. *oendæ*?

§ 96 De derde persoon

Behalve als onafhankelijk bijv.vnw. wordt *zien* ook gebruikt als omschrijving van de genitief, zowel voor fem. als voor masc. en neutra: *ik laagæ in vaejær zien penælie:r* (kruiwagen) - *mien mejsien zien vaejær is töjnbaas* - *laetær is Gæjt van Trienæ zien vaejær buu:zæboas æwö^h* - *dat bin moejær zien kvalⁿ nõg* - *die: zien vaejær, die: 'ef 't æwest* - *die: zien groefæjær dær van die: was in Winiepæg ækoomm* (met dubbele genitief omschrijving).

In verbinding met een telwoord wordt *zien* gebruikt om gezamenlijkheid uit te drukken: *wij waa^h met zien vie:^h*, *wij mósⁿ dus fejtælæk d' 'elftæ* (van de erfenis) *met 'n driejn die:lⁿ* - *wij waa^h met zien driejn as driejtal veur kasie:r* - *zie: zatⁿ met zien bejdⁿ bij dæ toafæl*.

De zelfst.bez.vnw. krijgen (evenals in het Engels) geen lidw. vóór zich: *'k 'eb oe: pæræp^hu al tæ pakⁿ*, *'ij 's 'oast netzeld' as miende;* *mien fiesæ stet ær wel, mær oendæ zie 'k niet* - *za'k ziendæ dan mær eemⁿ lie:nⁿ* - *neemt ook nõg mær æn kófær mee, want ónzⁿd' is niet zoo groot* - *a'j 'n 'ónt wilⁿ 'em, dæ buu:^h wilⁿ 'eu^hdæ wel kwiet*.

Het lidw. komt voor in: *æn iedær 't ziendæ*, waar *ziendæ* in algemene zin wordt gebruikt en niet naar iets bepaalds terugwijst.

Het zelfst.bez.vnw. *ziendə* wordt ook als omschrijving van de genitief gebruikt: *miskien vient ən aandər də loopəʳs bij oe: wel moojər, mæɾ ik vienə 'Endrək Last ziedə moojər - is oe: fiesə kəpət, neemt moejər ziedə dan mæɾ.*

§ 97 Het Aanwijzend Voornaamwoord

De aanw.vnw. zijn:

bijv.			zelfst.	
onzijdig	niet-onzijdig		onzijdig	niet-onzijdig
enk. <i>dit</i>	<i>deezə, disə</i>		<i>dit, ditə</i>	<i>deezə, deezndə, disndə</i>
<i>dat</i>	<i>die:</i>		<i>dat, datə</i>	<i>die:</i>
	<i>ginə</i>		<i>geenə (deezə ɔf...)</i>	
<i>zuk, zók</i>	<i>zukə, zókə</i>		<i>zóndə</i>	<i>zóndə</i>
<i>'t zeldə</i>	<i>dəzeldə</i>		<i>'t zeldə</i>	<i>dəzeldə, zó'n zeldə</i>
mv.	<i>deezə, disə</i>		<i>deezndə, disndə</i>	
	<i>die:</i>		<i>die:</i>	
	<i>zukə, zókə</i>		<i>zukndə, zókndə</i>	
	<i>dəzeldə</i>		<i>dəzeldə</i>	

Voorbeelden: *deezə keer leup 'ət niet zoo goet ɔf - disə weekə waa'k an 't kastn doen - wij bədoeln met disə bəpoaldə dinnə də fowtn van də wəggəbruukaʳs - welk stuk wi'j 'em, dit of dat? geeft mij dit mæɾ. ditə? nee, datə. - woar wi'j disnd' 'em - geeft mij deezndə mæɾ, doar 'e'w met 'n vie:ʳn net gənóg an - poastər (pasture) nuu:mm zə dat, dat is zó'n raerə róməl, 't is aləmoalə, gruu:jn, mæɾ zoo beumpies ɔp, en zukə raerə róməl, nee, en dan 'e 'j zukə gaetn doar muun də koenn drinkn - en ónzə Janəs zók gieln - a 'j zókə ɔðldə kraantn in də vinəʳs kriegn - dat liekt næʳns ɔp, ən aandər muut mæɾ wachn en zukndə goan veur - is die: van oe: Fem, zó'n zeldə 'eb ik ook opəpast - ik wɔl zóndə niet 'em - ik 'at in bejd' 'aann 't zeldə nómər; ginə komt alleen voor in: an ginə kaant; geenə alleen in combinatie met deezə: deezə ɔf geenə.*

§ 98

Alle aanw.vnw. behalve *dəzeldə, 't zeldə, geenə*, kunnen zoals hun naam aangeeft, zuiver aanwijzend, *deiktisch* gebruikt worden. Ze zijn dan meestal betoond en gaan in het gesprek vaak vergezeld van een wijzend gebaar: *ik gaav' 'əm dat papie:ʳtien en toe: zəg 'ie:, dat lot muut van oamt laetə vəkòcht weenn - 'oe liekt oe: dit (i.e. deze advertentie) 'ie:ʳ, 'k zal 't oe: ies veuʳleezn - welk stuk wi'j 'em, dit of dat? - welk papie:ʳ bədoel ie:? dat doar, ɔp 't kəsien.*

Ditə en *datə* staan gewoonlijk alleen, evenals de pers. vnw. *ikə, ie:jə*. Als onderwerp komen ze niet voor, wel als voorwerp: *ik neemə ditə.*

Dit(ə), dat(ə) wijzen en verwijzen in eerste instantie naar onz. enk. znw. In mijn materiaal komt *dit* weinig voor, in totaal een keer of tien, terwijl *dat* als aanw.vnw., aan het begin van de zin alleen al, ongeveer 250 maal is gebruikt: 'ij *dut* 'ət umslag *dut* 'ie dər ɔf en *dat* was van d' eeʳstəjoaʳmæʳkt - zo'n fəbriek, *dat* is də möjtə weeʳt - ik 'ep met də rədaksie *drukt* 'at oovər *dit* stuk - wat zə' j keeʳʃ, is *dit* də zeumd' (het zevende kind) al.

In verbinding met een koppelww. verwijzen ze, zoals in het laatste voorbeeld, ook naar niet-onzijdige woorden en naar meervouden: oo, *dat* was zó'n makələkə stoe:l - *dit* (deze kousen) liekŋ mij ook wel stærkŋ - *dat* wöʳŋ aləmoalə ærbejdəʳswoonəgŋ - aldərejŋ ɔp də zal-doe:k daʳjs altiet zoo lækər - 'n penəmatə *dat* is nõg 'ie:l ɔddəwes - də kookəs die:, *dat* is gəwoon van də palmboom.

Ook zonder koppelww. verwijst *dat* soms naar niet-onzijdige en naar meerv.znw.: zie: 'ef ook nõg ies 'n keer zalv' 'at van 'n vrðwə uut də kiekkastə en *dat* 'efz'ook ɔp də rógə əsmeeʳt - veuʳbij də Shuus (Zwartsluis) kreeg Jan zeeʳt' in də boek, mæʳ *dat* gin gəlukəg weer oovər - də pacht, *dat* wöʳt aləmoalə vəreekt met ... *dat* wöʳt aləmoalə vəreekt bəreekt van 't laant; maar even verder zegt dezelfde spreker A: die: pacht die: bədraegt dan zoovuu:lə - die: 'ɔndaʳt guldŋ *dat* zit ɔns dwæʳs - doe: is əʳ nõg bij əkoomŋ Jan van Daan en nõg ... afejn *dat* waaʳŋ buutŋ də fəmielie - jaa, wient en də Shuus (Zwartsluis) *dat* 'euʳt bij mənəerə; in de volgende zin verwijzen die: en *dat* naar hetzelfde woord plejstər: nõw *dat* was zó'n plejstər zoo groot as ən sköltien (schoteltje), teenn woorʳdag zie'j die: diŋŋ noojt meer en die: kðsŋ doe: ən stootər, *dat* was in die: tiet ən 'ie:lə 'aant vól gelt en die: mós ie dan ɔp də rógə laenn en, oo, mejnsŋ kiendəʳs, *dat* stunk.

Het gebruik van *dat* loopt gedeeltelijk parallel met *dat* van het pers.vnw. 'ət. Het verwijst naar een infinitief: Dòlf dan was ies ən keer an 't gaanzə jaegŋ en *dat* gónk toe: 'ie:l aandəʳs, *dat* deunn zə met ən gaanzəroe:r - an 't vœrvŋ, doar 'aa'k meer oarəg'ejt an, *dat* leek mij 't moojstə wærk *dat* əʳ bij was; naar een zin: də məsienn stónŋ niet zoo mooj in 't gəlīt as bij Kæʳst, mæʳ *dat* móg 'əm niet 'indəʳŋ - ik və-wie:ʳdə (verwarde me) d'r 'oast' in, en *dat* 'at Kæʳst gleuw' ik ook wel in də gaetŋ - ie: zulŋ zaegŋ, 'oe: *dat* zoo, nõw *dat* za'k oe: gaw vəteln.

dit kan ook naar een zin verwijzen, maar vooruit, niet terug: ik zal oe: *dit* wel vəteln, Kròp, də room is van də melk ɔf - mæʳ ik wie:t *dit* wel, as əʳ nõg ie:nə wat vədient, dan is 't 'Endrək Last.

dat identificeert evenals 'ət: zie: meukŋ d'r ook ie:nə (een loper) die: was 'ie:ləmoalə gruu:n, *dat* was wel zó'n duu:vəlsə moojə, *dat* is siepoo,

zoo nuu:mn zə dat - en dan 'aa'k də twiejdə, dat was ónzə Wiləm (bij me), doe: giŋə wij noar vaejər óp də kaaj - doe: zæŋ Klaas Koops, dat was d' ðòlstə van d' ópziendə'rs, die: stónt bij mij - dan mós ie met ən lanə stòk, dat was də laetstòk, ən pròpə papie:r óp dat kruut drukŋ - ie: zulŋ wel niet wie:tŋ wat as ən spaensə vlie:gə is, nów dat is zó'n plejstər zoo groot as ən skòltien (schoteltje);

dat wordt gebruikt na een opsomming: en dan nòg Oa'rt en Jəwan en Jaap, dat is a'k 't goet ətelt 'ebə, twaeləf man.

§ 101

Zeer frequent is het redundante gebruik van *die*: en *dat*, onmiddellijk na een znw.: *Jan Læsien, die: wòl mij dat ónstriedŋ - die: stoe:l, die: 'òdł ik - dat voe:'ŋ, dat bəteekndə, 't 'aa'w gròs mósŋ plukŋ, want əcht kiepəvoe:r, dat kreenn die: die:'rs noojt.*

Ik telde 95 gevallen van *die:*, 35 van *dat*.

§ 102

Die: en *dat* worden dikwijls emotioneel 'gekleurd', door afkeuring, ergernis, geringschatting, haat, minachting, verbazing, enz.: *want əcht kiepəvoe:r dat kreenn die:* (medelijden) *die:'rs noojt - die:* (afkeuring) *dinn* (bromfietsen) *riedŋ ook altiet zoo 'ə'rt - en door goojd' 'ie mij zoo ən bultə van dat* (afkeer) *broenə spul* (jodium) *d'r óp - 't was net ðf mij die:* (ergernis) *bloazə ook utlachtə - jaa, dat is nów al weer vie:-vmsestəgoar əleenn, wat vlògdie:* (spijt) *tiet tòch - die:* (spijt) *'ondə'rt guldn, dat* (ergernis) *zit óns dwə'rs - jaa, die:* (afkeuring) *jónŋ 'em ook alwat in də kòp altəmet - zie: 'at ook niks aandə'rs bij 'eur as dat* (afkeuring) *spoo'trejtien - en dan wil die:* (interesse) *oal bəginŋ tə bietŋ.*

Evenzo zelfstandig gebruikt in: *proat mij niet van wò'rst uut ... die: lust mij niet - en dat* (afkeuring) *is mər pətət eetŋ - 't is ən 'ie:lə grootə stat, dat* (verbazing) *ku'j niet kenn 'oe: groot.*

Woorden die op zich zelf al minachting, geringschatting, uitdrukken, zoals: *gawdie:f, klòŋəl, loedər, ròtdink, ròtzak, smee'lap, vərəkəlink*, enz. worden doorgaans voorafgegaan door *die:*, *dat*, waardoor het emotionele element versterkt wordt.

Woorden als *kee'rl, vent*, drukken niet noodzakelijk geringschatting uit, maar worden zeer veel gebruikt voor *man* of *jongen* zonder denigrerende bedoeling. In een beschrijving van een duivententoonstelling lees ik: *toe: zæŋ die: vent, die: bij də deurə stónt*, waar *vent* eenvoudig *man* betekent; naar aanleiding van een klacht van een timmerman, die niets te doen heeft, omdat de metselaar maar niet komt, zodat hij niet verder kan, zegt *spreker B: mər as nów zó'n vent, ik zaegə ook teenn 'əm, a'j nów, ie: 'em nów twiej jónəs, en d'ie:nə is nów, die: is nów van d'ambachskoel' ðf, die: is timərman, ik zaegə as nów zo'n*

vent mesəlnkón, dan red'ie oe: zelf. Zoals uit de hele verteltrant blijkt, betekent *vent* gewoon *jongen*, zonder enig affect.

§ 103

In tegenstelling met de gevallen in § 102 kunnen *die:* en *dat* volkomen kleurloos worden, zonder enige aanwijzende kracht: *toe: zæg die: vent die: bij də deurə stónt; vent* wordt duidelijk bepaald door de bijv. bijzin, maar *də vent* is een combinatie die niet wil, daarom *die: vent*, al is hij nog niet eerder genoemd: *ie: kiekñ we'js óp die: rinñ die: z'em óp d' 'oo'ns* (om de leeftijd van een koe te bepalen). Misschien suggereert de spreker onbewust, dat *die: vent bij də deurə* en *die: rinñ óp d' 'oo'ns*, als vanzelfsprekend, bekend verondersteld worden. Nog twee voorbeelden: ... *bəshuutñ zə um die: kee'ɽ van dat 'uusien mæ'r ies óp tə belñ - en dan 'e 'j nõg van die: pənəmatñ met die: fəguu:ʔñ d'r aləmoal' in* (die figuren, die je wel kent).

§ 104

Bij oudere sprekers komt *dat* nog voor als nadrukkelijke bevestiging van het zo juist gezegde: *zie: 'ef ər in gien weekə last van 'at, dat 'efzə niet - dan 'aann z'eur wel weer kloar əkreenn, dat 'aann zə - 'ij was zoo banə as ən weezəl, dat was ie.*

Sterk betoond *die:* en *dit* kwam enige keren voor na *mæ:r*: *zie: wòlñ mij ook nõg ən burəl geemñ, mæ'r die: 'e'k ófəslaenn - zó'n dikə matə, mæ'r die: kónñ zə gaw maekñ - mæ'r ik wie:t dit wel - mæ'r ik zal oe: dit wel vəteln - nõw ken ik 't gəzəgdə wel dat jaegə'rs en visə'rs də groostə leugnbalgn van də wee'ɽt bin, mæ'r dit is mij zelf oov'koomñ.*

§ 105

Bij opsommingen gebruikt men *die:...die:*, niet *deezə...die:*: *də pacht dat wò'rt aləmoalə vəreekñt, die: 'ef ər zoovuu:lə koenn óp, die: 'efə'r zoovuu:l' óp - dat wò'rt aləmoalə bəreekñt van 't laant, dat z' 'em, die: muut zoovuu:lə geemñ, en die: muut zoovuu:lə geemñ - en 's wón-zəs muun zə koomñ, die: dut wat veur də mie:ntə, en die: dut wat veur də mie:ntə - də ...s, die: kreenñ van die: 'elftə* (van de erfenis), *die: kreeg dit, en die: kreeg dat en die: kreeg dat en aləmoalə ampə'rt nõg, zie: 'at aləs səkuu:r ópəskreevñ, die: zoovuu:lə, die: zoovuu:lə en die: zoovuu:lə.*

§ 106

zuk en *zók* worden gebruikt vóór onzijdige, *zukə, zókə* vóór niet-onz. stofnamen, verzamelnamen en abstracta; voor soortnamen, en ook wel voor de zo juist genoemde categorieën, *zó'n*. Alle drie duiden ze soort aan: *zuk soo'rt wərk 'ef die: - um die: doe:vñ tə bekiekn, die:*

doar in zuk soo't kōwchies zatŋ - en dan wōrt 'ət deur dā kiendārs óp zuka wæ'tals (wartels) in twiejdroat ədraejt - oo, zō'n raer laant, dā poastər (eng.pasture) nuu:mŋ zə dat, nōw dat is zō'n raerə rōməl, gruu:jŋ mæx zoo beumpies óp, en zuka raerə rōməl, nee, en dan 'e'j zuka gaetŋ, doar muun dā koenn drinkŋ - zie: 'em teennwoō'dag zuka gækə mādēŋ (dameshoeden).

Zelfstandig enk. zōndā zoo een, zukŋdā, zōkŋdā zulke: kiek, zōndā (zo een) 'eb ik əkōcht - zukŋdā (zulke lieden) goan mæx veur.

§ 107

'ətzeldā hetzelfde, wordt gebruikt voor enk. neutra, bijv. en zelfst. dāzeldā dezelfde, vóór niet-onz. en alle meerv. znw. Een enkele keer vindt men zelfst. gebruikt dāzelmdā, waarin f tot m geassimileerd is, evenals in elmdā elf(de), twaelmdā twaalf(de); bij de jongere generaties komt zelfdā in gebruik: dat zeldā dīŋchien zaa'k bij 'Enākien Bruuns ligŋ - zo'n zeldā (hoed) 'eb ik ópəpast - ik 'at in bejd' 'aanŋ 't zeldā nōmər - tōwŋ oovər dā boot 'en, en deur dā zitkaemər, en deur dā rook-kaemər, net zeldā wat, want ie: 'em doar van aləs - aləs gruu:jdā mooj, dər was gien achtā'blie:vər òf netzeldā wat; de beantwoording van de nieuwjaarswens onder vrienden en bekenden was steeds: van 't zeldā. Twee jongere schrijvers geven echter: dāzelfdā dag, 's midās noa 't eetŋ is 't zelfdā weer veurəvaaln - ie:n dīŋ is wel 't zelfdā əbleevŋ dat is 't skoonəmaekŋ.

§ 108 Het Betrekkelijk Voornaamwoord

De betr.vnw. zijn: die:, die: as, dat, dat as, wat, wat as; ook de bijw. doar, doar as, woar, woar as fungeren als betr. vnw.

Daar de betr.vnw. nogmaals ter prake zullen komen bij de bijv. bijzin, volsta ik hier met enkele voorbeelden.

die:: die: vent die: bij dā deurə stōnt - zoo bin dər nōg ən óngəveer sestəg man die: dər nōg wat van trækŋ - en dan 'e 'j dā pōldər die: ik nōw bəskrie:və - ie: kiekŋ we'js óp die: rinŋ die: z' 'em óp d' 'oo'ŋs. die: as: die: ópziendā's die: as doe: zatŋ - ie: 'em ən spoe:lə die: as deur 't goa'ŋ velt;

dat: zie: bin dat rie:t zoo niet kwiet, dat doar gruujt;

dat as: ie: 'adŋ ən 'uu:kien dat 'a'j 'euŋ kōŋŋ - ət gəwejdā (van de karper) dat 'a'k 's mö'ŋs in dā kōlk əgoojt 'at;

dat = dat wat: dat was achtər 'Ærm Brōwər, jaa, dat dā maelzækə was van dā bōnt - doe: kreegə wij dat dā iesbaenə was, dat kreeg dā Mie:ntə;

wat = dat: 'ət ie:nəgstə wat ik die: midag zien 'ebə, dat was dā bloazə met 'ət gəwejdā;

wat = datgene wat: ik zal ee'rst ies ópskrie:vŋ wat bəlan'riek is - mæx, 214

wat *ər* achtər lig, doar 'e'j niks mee tə maekŋ;

wat as = hetwelk: doar bin 'k dan nów ook in əkoomm, wat as ook weer ən heel nij orgaan is;

wat as = datgene wat: mæv, wat a'k oe: 'ie:r vətelt 'ebə, dat was də ee'ɫəkə woar'ejt;

die: = degene(n) die: die: bij aandə'ŋ inwoonŋ krie:nŋ driej guldŋ in də weekə - koopburgə's, dat waa'ŋ, die: nów ətrəwt waa'ŋ met ən dee'və van ən burgəv;

die: as = degene(n) die, die welke: die: as vrógəv in buu:zŋdeunn, die: bin dəv əwtəmaaties ópooəv 'en əskaekəlt - want die: as z'iem (i.e. de mantels) doar is 't knap' əf;

doar as = waar: óp alə staasjóns doar a'w stəptŋ - də boas doar as ónzə Klaas də plaesə van 'ef - en doar as gien gaeties in zitŋ, die: geemm 't pətroe:n an;

woar: də deuzə woar 'ie z'in 'at - 't vòlk van də matəfəbriekŋ woar zə gien wərk 'veur 'adŋ;

woar as: toe: gien gəweev woar a'j mæv ən paer pətroe:nŋ in drukŋ - aa'k 't blat ləs sloa leez ik nòg meer woar aa'w nów al lanə ən əwent bin.

De combinatie betr.vnw. + as is zeer geliefd. Ik telde: 36 x die:, 33 x die: as, 10 x dat, 8 x dat as, 1 x wat, 11 x wat as, 8 x doar as, 3 x woar as.

§ 109 Het Vragend Voornaamwoord

De vragende vnv. zijn:

bijv. zelfst.

welk, welkə wie:, wie: as, welkə, welkŋdə

wat veur wat, wat as, wat əf, wat veur ie:nə, wafmdə, watə

'oen 'oendə, 'oekŋdə

welk staat voor enk.onz.znw., welkə voor niet-onz. en voor meerv.:
welk papie:r bədoel ie? - ik wie:t niet welkə mæ'vŋstŋ (de hoeveelste van de maand) as 't was;

wat veur = wat voor: wat veur mejnsŋ bin dat?; soms worden wat en veur gescheiden: wat dat veur soo'v t vərvə is, dat wie:t ik niet - wat krie'j veur loon?;

'oen = hoe een, wat voor: 'oen 'oe:t (hoed) 'eb ie? - 'oen ejndə (hoe ver) bi'j al?

wie:: en wie: muut 't nów doen?;

wie: as: wie:t ie wie: as ook nòg leefdə? - wie:t ie wie: as əv 't mie:stə gəluk bij 'at 'ef?;

wat: ik wie:t niet wat zə gafm van 't bóln;

wat as: ie: zulŋ wel niet wie:tŋ wat as ən spaensə vlie:gə is;

wat ðf: toe: 'ef 'ie mij ies vətöln wat ðf nów ejgələk ən seekaa was; welknda: welknda wi'j 'em? (welke wil je hebben); wafmda: wafmda wð'j 'em? wat voor een wou je hebben? 'oeknda: ik wie:t niet 'oeknda (wat voor soort) aa'j bædoe:lŋ.

De woorden *'oeknda* en *wafmda* raken in onbruik, vooral het laatste

Alleenstaand komt voor: *watə?* wat zeg je, dat reeds in mijn jeugd als onbeleefd werd beschouwd. Ik zou het willen voegen bij: *ikə, ie:jə, ditə, datə*, die ook gewoonlijk alleen staan.

Zelfstandig komt ook voor de groep: *wat veur ie:nə* dikwijls gescheiden in *wat* en *veur ie:nə*: *wat bi'j dər veur ie:nə?* hoe heet je, uit welk gezin kom je, wie zijn je ouders?

Sassen § 103, laatste regel geeft: *wat menigstn he'w vandaagə?* Wainink, bl. 142: *wat veurn mennigsten is 't vandage?* Schönfeld Wichers, bl.50: *wonn mennegsn?* Draaijer, bl.23: *wat vör mennigsten of den humennigsten hēwe vandage?* Kiliaan: *hoe menighste* = quotus. In Genemuiden is hier een vage *r* hoorbaar, en de *g* is er niet. Men zegt: *mæ'nstn*. De *æ* duidt ook op een volgende *r*. Het vnw. is nooit *wat*, misschien *wat veur*, maar gewoonlijk *welkə*. Zie het hierboven aangehaalde voorbeeld van *spreker H*, dat volkomen klopt met mijn herinnering.

§ 110 Het Onbepaald Voornaamwoord

In deze paragraaf heb ik niet uitsluitend onbepaalde vnw. behandeld; er zijn onbepaalde telw. bij en tal van znw. die Genemuiden graag gebruikt om een onbepaald aantal of hoeveelheid uit te drukken. Aangezien de meeste znw. in deze uitdrukkingen hun eigenlijke betekenis hebben verloren en de groep meestal synoniem geworden is met: *heel veel* leken ze mij hier het best op hun plaats.

'a(a)lf half: *toe: 'e'w ee'r'st 't 'aalvə Gæləmuun ðfalooꝑm; aandər* volgend: *d'aandərə dag was zə nõg ziek - die: waa'rŋ dər d'aandərə oamt al - Gærəchien stónt d'aandərə mö'rŋ bævoe'rt óꝑ; ən aandər* iemand anders: *zukknda goan mæv veur en ən aandər muut mæv wachŋ - dan was ən aandər weer an də beu'rtə; een ander: ən lie:gstukien en ən aandər dat kloarə waar'ejt is - die: aandərŋ, die: Fraansŋ die: snaptŋ dər niks van - ie: 'adŋ óndər aandərŋ ən boe:r in Mastəbroek; al geheel; dan zal ik oe: wat lee'rŋ doar a'j al oe: leevm wat an 'em; alə alle, alleen bijv., van personen en zaken: alə mejnsŋ in də Bentəman(steeg) kwaamm buutŋ - 'k goa dər alə daegn 'en; ieder, elke: toe: kón moejər alə weekə ən paer sent oovər 'dòlŋ - dat was ən gəreegaldə koe:r's, alə joar, alə joar - in alə gəval - wijkreeŋŋtòch alə zundaenŋ ən ej; alə bejdə, zelfst. en bijv. aləbejdŋ(t) zelfst., allebei; de -t- vorm wordt weinig meer gehoord; aləbejdə en aləbejdŋ worden, zelfstandig, door elkaar gebruikt: zie: wðlŋ aləbejdə bij 't raem zitŋ - zie: gaf z'aləbejdə ən lómbók (caramel); een correspondent schrijft me in één en dezelfde brief als ant-*

woord op mijn vragen naar enkele woorden: *sköltien en skötteltien wörd allebeiden ezegd - aann en adden is allebeiden goed - pitoal en petoal kan allebeident* (spelling van de schrijver); *alāman* iedereen: *as alāman noar 't skipkik - ie: 'oe:vm 't alāman niet an dā neuzā t' 'ann; alāmoalā, alāmoalnt*, allemaal, van personen en zaken: *alāmoalnt* verliest terrein, evenals *alābejdnt*. Ik vind in mijn materiaal slechts één geval, terwijl *alāmoalā* 67 x voorkomt, verspreid over 9 personen: *zie: 'em z' alāmoalnt, kiek ies, d'adresn oe: ððldārdóm en dā gāboor'tn, alās 'em zā* (i.e. de administratie van zo'n oceaanstomer) - *dat as wij alāmoalā wat mōsn 'em - 't 'ðlp alāmoalā eemvuu:lā - dat mōsā wij alāmoalā doen - dan leup alās óndār waetār, dā Grie:ntā, Tōp, 't was alāmoalā zee; alār-'aandā* allerlei: *nōw jaa, nuu:m mæv ðp, veur alār'aandā dinn; alārlej* allerlei: *toe: meukn zā tōch zukā gākleu'r dā matn met alārlej draejārijchies - alārlej ððldāwesā klee'rñ; alās alles, zelfst., alleen van zaken: alās dat a'k vienn kón aa'k al in dā pðrtāfulie ədoan - doe: kree'w alās an mākaerā - ik 'eb alās alie:nt əreedn - ie: 'em van die: mejnsn die: mie:nñ dat z'alās wie:tñ - ik maektā duudalæk dat z' 'ət mōs vādie:lñ en alās; van alās: want ie: 'em doar van alās - wij 'em dār van alās an ədoan; alie:næg, alie:nt* alleen, worden door elkaar gebruikt, zonder verschil in betekenis; ik telde 9 x *alie:nt* tegen 4 x *alie:næg*: *dat is 'ie:r niet alie:næg - ik zie: alie:næg mæv ən kiep'ðkā - dat kump alie:nt deur 't grootā vā'voe:r - doar wi'k niet mee zaenn 't aa'k 't alie:nt wie:tñ wil; bejdā, zelfst. en bijv., bejdñ, zelfst., beide; ik 'ep die: bejdā stukies laant əkðcht - dan kð'w bejdñ meemaekñ* (boot en vliegtuig); *die: bejdñ bin 'ie:r joa'rñ an dā skuu:r' əwest - en wij met 'n bejdñ draemm zoo 'æ'r't aa'w kónn; ik herinner me ook met 'n bejdnt*, maar heb daarvan geen geval in mijn materiaal aangetroffen; *elk*, zelfst. en bijv. van personen en zaken: *elk 'adā zó'n matābultien bij 'uus zitñ - veur elk kient wat - in elk gāval dār waa'rñ dār vie:rā; ee(v)mvuu:lā* evenveel: *'t 'ðlp alāmoalā eemvuu:lā; enkəl(ə), enkəlda, enkəlt* enkel, bijv., *enkəlñ* zelfst. enkelen, alle van personen en zaken: *ən enkələ keer - dan kree'j 'ie:r wel enkələ Vrie:sā koophuudñ en Stapā'sā boe:ñ - toe: alā rətōe:rties en ən enkəlt enkəldərejskēu'rtien əknipt waa'rñ - jaa enkəlñ, enkəlñ, 'e'j 'ie:r nðgwel - zoo 'e'j 'ie:r nðgwel enkəlñ; gien* bijv., *giendā* zelfst. geen: *gienie:nā* niemand, niet één: *dan 'e'k ook gien gāmeer in 'uus - ie: bin gien burgā'- mejnsn die: as nōw noojt gien aandārā inkómstñ 'ebm;* interessant zijn de volgende combinaties met *vðlk*: *ik bin dār mee uut-əskejt in zesnvee'rtāg, ik kón tōch gien vðlk* (werkvolk) *krienn - dār zal wel gien vðlk* (publiek) *meer koomñ; in de volgende drie zinnen is gien vðlk* synoniem met niemand: *en wij kwaammñ veur dā boom* (bij de grenspost), *wij bleemm stoan, gien vðlk, dār kwam niks - laetār, dā vðlgndā mō'rñ, toe: bi'w dār zoo óndār deur əvleunnñ dār kwam gien vðlk;* en toen de jongelui aan het eind van de reis logies wilden vragen bij de zuster

van de verteller: *eeʹst was tər gien vòlk, toe: kónə wij dər niet in; gienie:nə* is iets meer betoond dan *giendə: teennwoovdæg zæg əv gienie:nə* meer achtər ən reegəl, dat doe'k niet, en dat dut 'ie en wat zòl 'ie en zoo; van *giendə* komt in mijn materiaal geen voorbeeld voor, maar dit moet toevallig zo zijn, want het komt nog algemeen voor in zinnen zoals: *ik 'eptər nõdgiendə - ik kan dər giendə vienn - dər bin dər giendə meer*, enz.; *ie:* je, men, van personen, zeer algemeen; in de zinnen die met *ie:* beginnen is *ie:* 56 x onb.vnw. en 29 x pers.vnw.: *'t was ən bócht, ie: kónn zə niet drinķn - ie: 'em wel vie:r, vuuf soovtn rie:t - ie: gaan doar* (in Canada) *met ən òwtoo zoo deur 't laant 'en - ie: 'adn in də tiet dat ik əv was; iedər* ieder, zelfst. en bijv. van personen en zaken: *ən iedər 't ziendə - wij maekn zoo iedər joar zò'n rejsien; iedərie:nə* iedereen: *iedərie:nə get met vəkāansie; iemant* iemand; hiervan vond ik slechts 5 gevallen, waarvan vier bij de tweetalige ambtenaren; het vijfde was van een 33-jarige Genemuider, die ik persoonlijk niet ken; in mijn tijd kwam het niet voor; *ie:nə* iemand, een(tje), van personen en zaken: *deur də dag 'aeldə dər 'oast nooĳt ie:nə kədeties - vrogər giņ dər 'oast nooĳt ie:nə noar 't ziekn'uus - in janəwaar:ie kwamp əv nõg ie:nə van 't stat-'uus veur də twiejdə þoajə van də buu:zəþacht - Dieþmveen, 'e'j dər ook nõg ie:nə* (een kokosfabriek) - *zie: meukn dər ook nõg ie:nə, die: was 'ie:ləmoalə gruu:n* (een loper) - *veur d' ie:n òf d' aandrə grootə firmaa - die: zalvə is uutəvunn deur ie:nə Paraaselsəs; ie:nəgə* enige: *ie: bin d'ie:nəgə buutnstoandər*; nieuw lijkt me de betekenis in: *en ie:nəgə joa'n laetər toe: kwamm dər laedəgn vandoan*. In mijn tijd zei men dan, dunkt me, *ən þaer joar laetər; iets* komt me ook nieuw voor, het gewone woord is *wat*; ik noteerde drie gevallen: *in vie:r òf vie:vm-dæʹtag òf zoo iets - as er gien lasapəraat of zoo iets an tə þasə kump*; een der ambtenaren zei: *wel iets meer; meer: doar 'e'w meer an dan an'n gaanzə; die:* (de smeden) *'adn dər meer an - dat stet meer met kalvm in vəbaant as met vəjoa'n; mie:stə* meest: *dat is 't mie:stə wel - də mie:stə mejnsn woonn in də steedn - də mie:stn die: as weevm kunnen matənejn die:.....; mindər: 't wöʹt wel mindər* (het riet) - *mindər kan 't nooĳt; næʹns* nergens, niets: *nów 'aa'j næʹns veur tə zörgn - dat liekt næʹns óp - dan bæmuu:j ik mij ook næʹns mee*. Deze constructie *næʹns* + bijw. = voorz. + *niks*. De laatste is niet populair, behalve in *veur niks* = gratis; *dan móchə wij veur niks oovər 't veer; van niks: in tiet van niks; niks* niets: *ik 'eb əv niks gien vələnĳst noar - dər is nõgniks an ook - dan is dat ook nõg niet zoo makələk, aa'j niks gien tael kunn* (in Canada); *niemant* niemand; evenals *iemant* zeldzaam, slechts één geval, bij een tweetalig ambtenaar: *niemant kan óns doar eĳgələk də ooʹsprón van vəteln; þæʹtie* sommigen: zelfst. en bijv.: *dan zaenn zə þæʹtie - ie: 'em þæʹtie mejnsn die: kleþm mæv deur* (komen maar steeds aanlopen); *saems, saemt* samen, zelfst. geen verschil in.

betekenis: *væjær 'at ən þæsie:ltien buu:zŋ met Apóm saemt - wij 'adŋ 't rie:t altiet saems met Bruuns - saems die:lŋ, 'eur, jónəs - aa 'j nów met də mesəlær saemt deunn* (van twee sprekers, elk gebruikt éénmaal saems en éénmaal saemt); *vəskejðŋ* verscheiden, zelfst. en bijv.: *vleenn jaar 'e'w nõg vəskejðŋ rólŋ* (kokosloper) *əmaekt - 'e'w vəskejðŋ kee'ŋ ən brie:fəskreevm - dər bin dər nõg vəskejðŋ; vəskilŋdə* verschillende, bijv.: *dan 'at 'ie driej vəskilŋdə leef tiedŋ* (op de zondagsschool) - *ik bin vəskilŋdə kee'ŋ meeəwest - vəskilŋdə burgə'rs die: zaegn; vuu(:)lə* veel: *də Mie:ntə doar kan vuułə meer van əmaekt wö'ŋ - dər bin dər niet vuu:lə in Gæləmuun - 't kòst vuuł tə vuu:lə; uit vuułs tə vuu:lə* is ontstaan: *vuustə vuu:lə* veel te veel; zoo ook: *wij waa'ŋ vuustə vərə*. De vorm *vuulə* wordt gebruikt vóór de comparatief en vóór *tə: vuułə meer - vuułə grootər - vuul tə groot; vuu:lə* wordt zelfstandig gebruikt, *dat is niet tə vuu:lə*, en gewoonlijk ook vóór een znw., maar de korte klinker komt daar ook voor: *dər bin niet vuu:lə boe:'ŋ meer die: as niet eelæktries melkŋ*; ik herinner me dat de nieuwjaarswens steeds was: *vuulə zeennŋ in 't niǰə jaar; wat wat, iets, zelfst. van zaken, bijv. van personen en zaken: ie: muun nõg wel 'ie:l wat wie:tŋ - óngəveer sestəg man die: dər nõg wat van trækŋ - 't cərm'uuus, dat was mij wat - dan leut ie wat kruut in də loop van 't gəweer vaalŋ - dər was niet vuu:lə vòlk, alie:nt wat vròwm en wat kiendə'rs - as zə wat òoldər wö'ŋ - ən mejsien dat wat naejŋ kón kreeg ən naejməsienə en 'ŋ jónə die: ən vak əkeuzŋ 'at kreeg wat gərie:tskópŋ mee - d'òoldə Dòlf wat kón die: gloepmst lie:gŋ; wejnəg* weinig, zelfst. en bijv. van personen en zaken: *dər was wejnəg vòlk - wij 'em wejnəg leedŋ - doar 'e'j wejnəg mee tə maekŋ; wielə, vuułə, wielŋdə, vuułŋdə, wielŋt, vuułŋt* wat, enige (du, welke). Uit mijn jeugd herinner ik me: *goa'j mee bruməls zuu:kŋ? bij də Pòl bin dər wielŋt*; in een van mijn stukjes lees ik: *'oe: stet 'ət nów met die: 'uu:zŋ in 't Binŋlaant? bin dər al vuułŋt van uutəgeemm?* Het woord wordt in G. uitsluitend zelfstandig gebruikt. Zie Sassen bl. 135.; *ən zeekeərə* een zekere: *doar woont nów ən zeekeərə Wildəboe:r in; zie: ze, als onbep.vnw. vooral gebruikt bij proatŋ, zaegn*; daar men niet voorkomt, wordt het evenals *ie:* veel gebruikt: *zie: zaennŋ dat ər 'oast niks meer vədient wö'rt in də kookəs - zie: proatŋ wel ies van zoo uut də skepəgə* (schepping); zoo wat dergelijke dingen: *doar 'e'j wejnəg mee tə maekŋ, də boe:'ŋ leenbaankə en zoo wat; zoo vuu:lə* zoveel, zelfst. en bijv.: *dər woonŋ 'ie:r al zoo vuu:lə buutŋbie:nties - dat was nów niet zoo vuu:lə.*

§ 111

Een znw. neemt dikwijls de functie over van een onbep.vnw. Op één na, geven alle hieronder vermelde oorspronkelijk een hoeveelheid aan. Ook in de voornaamwoordelijke functie doen ze dat meestal; soms

duiden ze graad aan. Ze worden alle, op bovenvermelde uitzondering na, voorafgegaan door het onb.lidw.

'aantvól handvol: 'n stootər dat was in die: tiet ən 'ie:lə 'aantvól gelt - dan ən 'aentienvól 'aegəl dər in (in de loop); ən bietien een beetje, iets, wat, een zeer geliefd woord in G. om een geringe hoeveelheid of graad uit te drukken; zowel zelfst. als bijv. en bijw.: die: (de arbeiders) kwaamm al ən bietien in 't spul - 't giŋ mij ən bietien boomm də pet - də bróməʀt sleu zó'n bietien oovər də kòp - dat mós ooʀsprónkələk mós dat ən bietien veuʀzichtəg gəbeuʀn - ən bietien melk in də tee; ən boe:l veel, zeer veel gebruikt, evenals het voorgaande, zelfst., bijv. en bijw.: ən boe:lðf ən bietien (veel of weinig melk in je tee) - aaʀj zeeziek bin, en dat bin dər ən boe:l - wərk veur də Mie:ntə, 'ækn, 'ækəpòstŋ en al zoo wat meer, niet zó'n grootə boe:l 'eur - dər kump ən boe:l rie:t van də Belt - die: rie:tmatŋ wöʀdŋ ən boe:l gəbruukt veur də kasŋ; met het bep. lidw.: miskien ook dat də boe:l (alles) wat tə duu:r wöʀt; ən bónkə heel veel, zelfst. en bijv.: en ónzə Gie:bəʀt 'ef ook wel ən bónkə van die: plaetŋ (vervoerd) - dər zit ən bónkə stroop in (die taai-taai); ən bult(ə) heel veel, zelfst., bijv. en bijw.: doar goojd' 'ie nõg zó'n bultə van dat broenə spul (jodium) dər óp - də bultə abónees die: as də Koe:rie:r 'ef - dər mankie:ʀt niet zó'n bult ən; ən fluʀtien een scheutje, een beetje, zelfst. en bijv.; op bovenvermelde vraag: ən boe:l ðf ən bietien (melk in je tee) kan het antwoord zijn: ən klejn fluʀtien - doet əʀ mæʀ ən fluʀtien zuu:tə melk deur; ən gaank twee emmers vol, veel, zelfst. en bijv., van een dunne, schrale pap placht men te zeggen: pietə-kaetər, ən ooʀt melk en ən gaank waetər; gaank duidde een onbepaalde hoeveelheid aan, nl. wat je in één keer gaan kon dragen, dus aan elke hand een emmervol; ən klaamp, ən klaempien klamp, onbepaalde hoeveelheid, gewoonlijk van biezē, hooi, mest, strooisel enz.: ən mooj klaempien 'euj - ən klaamp buu:zn; ən klada, ən klədachien een hoop, wat, iets, zelfst. en bijv.: dər is ən moojə klada 'euj ðf əkoomŋ - goojt əʀ mæʀ ən klada waetər bij - dər zat nõg ən klədachien mael in də kistə; gien klap niets, zelfst. en bijv.: ik zie: gien klap - ik 'ep gien klap vəstaant van pòsdoe:vm; ən kòpəl een koppel, zelfst. en bijv.: giŋ ie doar weer met ən kòpəl vòlk 'en - ən kòpəl gaanzn van wel twiej 'óndəʀt - dər stet al ən 'ie:lə kòpəl; də man elk, ieder, zelfst.: wij kreenŋ də man ən təpoe:zə - də man ən voe:ʀtien rie:t, ikə en d'òldə Riek van Rees; ən moal, ən mèultien, genoeg voor één maaltijd: zelfst. en bijv.: ən moal eerapəls - ik 'eb ən mèultien beunties əplukt; ook in één keer geproduceerde hoeveelheid urine: wat ən moal wat een plas, ook van melk: 'ij gef al ən flink moal; ən 'oop een hoop, veel: gewoonlijk zelfst. doar kump 't (het riet) ook n 'oop vandoan - sienaa-matŋ, die: kwamm 'ie:r ook ən 'oop; ən paer een paar, enkele, enige, zelfst. en bijv.: doar kón moejər alə weekə ən paer sent van oovər'òdŋ - ən

paer ðöldə koenn en ən paer veeʳzn - 'aelt ook mæɾ ən paer peekəl-'eerəkɲ; met aanw.vnw.: die paer skubm die: ən eedəlkærpær 'ef, waaʳn dər zoo ðf; ən ploeg een stel, een aantal: wij 'adɲ ruu:zie met ən ploeg jónəs - ən ploeg mejdn waaʳn dər in (in dat huis); ən plump veel: niet zó'n plump melk in mien tee, astəblief; ən rest veel: 't maekt ən rest vəskil - en 't kòst ook ən rest (zo'n reis naar Canada) - die: keeʳl 'ef ən rest an də kòp - in tiet van niks 'aa'w al ən rest jónəs achtər óns an - gin 'ie ies kiekɲ ðf əɾ ook ən rest smurie in də leeʳzəklómɸə əkoomm was; ən skep veel: 'ij 'ef əɾ ən skep gelt mee vədient; ən skeutien een beetje: doet mæɾ ən skeutien aldərejɲ (eau de cologne) óp də zaldoe:k - ik doe: altiet ən skeutien eek (azijn) deur də bie:tɲ; ən slómp heel veel: 'ij gefən slómp melk die: zwæʳtə; ən spæn een span: ən spæn peeʳdn; ən toom: ən toom kiepm; ən troep: ən troep jónəs; ən zoo, ən zeuchien een zoodje (vis): 'k 'at ən mooje zoo oal əvöŋɲ.

HET BIJVOEGLIJK NAAMWOORD

§ 112

De genitief van het bnw. komt voor na een onbep.vnw. of telw.: wat moojs; niks bəzundəʳs, enz.

§ 113

Een kleine dertig bnw. hebben bij praedicatief gebruik een -ə: baŋə bang: 'ij was zoo baŋə as ən weezəl; bliedə blij: 'Endrək bin ie ook zoo bliedə dat a'w weer in óns ejŋɲ bēdə sloapm; dempə benauwd, dampig (van paard); dichtə dicht: doe: gón zoo də boe:l dichtə - jaa, toe: bi'w Skðkəlaant kwiet əwöʳɲ, toe: də zee dichtə was; die:pə diep: die: sloot was niet zoo die:pə; dikə dik: 'ij wöʳt vuul tə dikə; dövrə dor; dreugə droog: is 't goet al dreugə; driestə driest: die: jónɲ, driestə dat zə bin; dunə dun: mien zoolə wöʳt al dunə; 'ie:tə heet: 't is mij tə 'ie:tə; kraŋə bin-nenste buiten, onderste boven: ie: 'em oe: slónt kraŋə veur; laetə laat: 'oe: bi'j zoo laetə; leegə laag: dat laant lig əerg leegə; riekə rijk: zoo kul'jgaw riekə wöʳɲ; riepə rijp: bin də proemɲ al riepə; skoonə schoon: ik dejnə, ik zal 'əm eeʳst ən bietien skoonə maekɲ; skörə schor: 'k 'ep zoo əskroewt, ik bin dər skörə van; stilə stil: 'ðòlt oe: stilə; stragə strak: ie: 'em də droat tə stragə anətrökn; strenə streng: mejstər ... die: was mij tə strenə; stugə stug: 'ij liekt mij wat stugə; vastə vast: ie:n keer 'aa'w 'əm (de gans) vastə, mæɾ toe: kwam ónz' Ærm tə vaalɲ; veerə, værə ver:ən ejndə, die: trejn, wij waaʳn vuustə værə; vlugə vlug: ik bin niet zoo vlugə meer; zachtə zacht: zó'n móləveləchien, dat is lækər zachtə; zuu:tə zoet: is 't zuu:tə gəndg. Alleen praedicatief gebruikt wordt: təvreendə tevreden: aa'j əɾ niet mee təvreendə bin, dan koom ie mæɾ bij Kròp.

Elf van deze ə-adjectiva zijn oude ja-stammen: *bliedə, dikə, dövrə, driestə, dunə, riekə, riepə, skoonə, strenə, zachtə en zuu:tə*. Bij de andere kan de zwakke declinatie of analogie een rol gespeeld hebben.

§ 114

Vóór enk.onz.znw. wordt, na een onbepalend woord, of zonder enig ander voorafgaand woord, de onverbogen vorm van het bnw. gebruikt: *ən stil kient; wat dreug vlejs; zuk vet spēk; aandər vast wærk; laet bæzuu:k; skoon goet*, enz.

Vóór niet-onz.enk. en vóór meerv.znw. wordt, na een bepalend woord, de verbogen vorm op -ə gebruikt, behalve bij stoffelijke bnw. op -*m*, -*n*, *n*, en bij de als bnw. gebruikte part.perf. van de sterke ww.: *dat dikə uuuf - zie: was met 'eur dikə lichəm óp də baan̄kə neerəplóft - waar lig mien skoonə goet - skaens met zó'n paer grootə kruln̄ dər veuran - zie: leupm̄ met van die: grootə lee'zaklóm̄m̄ an - oe: dufəlsə jasə - zien laeknsə pet - 'eur stōfm̄ (wollen) jurk - die: loodn̄ puupə - ónz' ie:kñ kistə - die: ófgəsleutn̄ ruumtə - mien gəvreevm̄ kastə*. Naast *ən drónkñ kee'ɫ*, komt ook voor *ən drónkñdə kee'ɫ* van de variant op -*t drónknt*.

§ 115

De stoffelijke bnw. gaan voor het merendeel uit op -*m*, -*n*, -*n*; *ən stōfm̄ jurk; ən kətə:n̄ skulk* (schort); *ən ie:kñ* (eiken) *kistə*.

Op -*s* eindigen: *beevə'rtiens, ən beevə'rtiensə broek; dufəls: ən dufəlsə jasə; kaemə'doe:ks, ən kaemə'doe:ksə musə; laekns, ən laekns pak; məsistə'rs* (Manchester), *ən məsistə'rsə broek; neetəldoe:ks, ən neetəldoe:ksə musə; pieloos* (Manchester) *ən pieloosə broek*.

Vele namen van moderne stoffen worden onveranderd als bnw. gebruikt: *ən gumie boo't; ən miekaa ruutien; nejlón kōwsn; ən plastiek buultien; rubər lee'zn*.

Bij enkele stoffelijke bnw. treedt *umlaut* op: *ən 'óltñ leepəl* naast *'óðlt* hout; *ən wuln̄ slónt* naast *wólə* wol; het woord *wuln̄* is bij de jongeren onbekend; misschien ook *umlaut* in *glaezn̄ skaalties* naast *glas*, maar de overgang van *a>ae* treedt ook op bij de meervoudsvorming.

Van *emaille* heeft G. het bnw. *geemalee'rt* gevormd: *ən geemalee'rdə pót*.

§ 116

De volgende, van plaatsnamen afgeleide, bnw. verdienen vermelding: van *Blókziel Blókzieləgər, də Blókzieləgə'rs waa'ñ weer əkoomm̄ met twiej tjalkñ*; van *Gæləmuun Gæləmuunəgər*; van *Iesəlmuuun Iesəlmuuunəgər, noa vuuf joar doe: tròwd' 'ie met ən Iesəlmuuunəgər vròwə; van də Shuus* (Zwartsluis) *Shuu:zəgər, 't Shuu:zəgər kraentien*;

van *Blankn'am Blankn'ams*; van *Gie:təʷn Gie:təʷs* ; van 't *Laanfənoo* (Land van Vollenhove = Ambt Vollenhove) *Laanfənoos*; van *Stapəʷs* (Staphorst) *Stapəʷs*, *dan kree'j 'ie:r wel enkələ Vrie:sə koopluudn en Stapəʷsə boe:ʷn*; van *Vólnoo* (Vollenhove) *Vólnoos*; van 'Asəlt (Hasselt) 'Asəldər, 'Asəltər, *die: ginn mij doar 'Asəldər skoapəkuu:kies 'aeln*; van *Deemtər* (Deventer) *Deemtər*, *Deemtər koe:kə*; van *Grafəs* (Grafhorst) *Grafmdər*; van *Mastəbroek Mastəbroekər*; van *Möpəlt* (Meppel) *Möpəldər*, *Möpəldər mærk*.

§ 117

De volgende bnw. vermeld ik vanwege hun betekenis. *aerg*, *aerg* ruw (van handen) *aerg' 'aann* ruwe (winter) handen, alleen attributief; *best* goed, *die: 'adn ən bestə dag - ik vienə 't gien best laant - twiej moojə, bestə stukies laant; eemalie:s* gelijk, 't *bin gien eemalie:-es penn* (breipennen); *gəbastəʷdə suukər* (basterdsuiker); *liek* gelijk quite, *ie: stoan nōg veur ie:nə guldn achnsestəg in 't kriet, nōw kō'w 't ies mooj liek mækn*; *lös* open aa'j *də mōnt lös deunn um tə zaegn driej guldn, dan skroewdn z'al - ik snee 'əm lös* (ik sneed de karper open) - *dər was nōg ie:n raempien lös - ən soo't dreugskuu:rə, mæran də kaantn lös*; *min* gemeen, laag, *ən minə vent - mæx Kæʷsien zee dat ər gien mindər wærk was dan 't (kokos) værvn, ie: zien ər zæg 'ie sōms uut as ən bie:st - slim* erg: 't *is wel gəbeu't dat as z'ən steek die:ldn, dat as ie:nə tə slim was - en ən vōlk óp 't Ejndə, slim - vu't* weg, verdwenen: *ik wie:t niet 'oe:vuu:lə as tər vu't waa'ʷn, zie: kōnn zə niet weer vienn, zie: zatn in 't bōs*.

§ 118

Bnw. als znw. gebruikt vormen hun meerv. op *-m*, *-n*, *-n*: *wij 'em vleenn joar ook gien bestn* (beste aardappelen) 'at - *jaa, dat bin gien boomūn, gien dikn* (dikke bomen) - *ie: 'em ook dichtn* (kaarten zonder gaatjes) - *oo, 't bin zukə drukn* (drukke kinderen) - *jaa, die: dikə matn, mæx aa'j die: gəwoonn 'aann - as 't goejn bin* (goede aardappelen) *brent zə mæx mee - 'ōdlt də groostn* (grootste exemplaren) *dər mæx uut - dan 'e'j nōg twiej grootn* (grote kokosfabrieken) *in Aepəldooʷn - də driej jōnstn* (jongste kinderen) *wōl zə mæx meeneem - en lanə trejnn doar in Kaanədaa, oo, zukə lann - də lestn* (laatste jongens) *doekn 'ie:-ləmoal 'ōndər - d'ōdldn* (de oude rietdekkers) *die: doen 't niet meer - die: dōldn* (de ouders) *woonn in Ontaariejoo - die: zwæ'tn die: 'aeln 't* (de kokos) *weer uut 't waetər*; en tot besluit van deze groep, uit een advertentie in de Stadskoerier van 12-8-'65: Te koop, prima Eigenheimers, *groten* 33 cent per kg., *kleinen* 23 cent per kg.; en van 15-12-'66: originele Amerikaanse kalkoen, *helen* + f 15.-

Als zelfstandig gebruikte bnw. noteerde ik nog: *die: koenn die: loopm doar in 't wildə* (in het wild) - *ie:nə elk joar óp 't nijə* (elk jaar een nieuw bestuurslid) - *ik wie:t nõg wel dat ər óp 't 'oogstə* (in de bloeiperiode van de jaarmarkt) *zó'n vuuf'ónda't koenn stónn*.

De vergrotende en overtreffende trappen van het bnw. worden gevormd met *-ər* en *-stə*: *dikə dikər dikstə; groot grootər groo(t)stə*; enz.; *in 't ee^rstə* in het eerst; *óp 't lestə* op het laatst. Een overtreffende trap op *-n* komt voor na *ən* en *zien*: *in 't veur^rjoar bin z'óp zien moojstn*; - *ie: kun 't zoo óp ən bestn zien*.

Bnw. op *-l*, *-n*, *-r* vormen de vergrotende trap met *-dər*: *geel geel-dər; skeel* (scheel) *skeeldər; voel* (vuil) *voeldər; fien* (fijn van bouw, vorm) *fiendər; fejn* (fijn van smaak) *fejndər; gruu:n* (groen) *gruu:ndər; klejn klejndər; skoonə skoondər; duu:r duu:rdər; zwoar zwoardər*.

Ook *noa* (nabij) krijgt *-dər*: *noadər* en; *smoa* (lenig, soepel) *smoadər*, *zie: 'ef 't zoo in də bie:nñ, as zə də knie:nñ mər smoadər 'at*.

Stemloze cs. wordt stemhebbend in de vergrotende trap van: *gròf gròvər*; tevens rekking van de vocaal in: *fies* (vies) *fie:zər; gries* (grijs) *grie:zər; stief* (stijf) *stie:vər; wies* (wijs) *wie:zər*.

Tweemaal hoorde ik een opmerking maken over: *dat gækə gəproat van dikə^rdər* (dikker), *lanə^rdər* (langer), *grootə^rdər* (groter), *moojə^r-dər* (mooier), *van də kiendə^rs*. Dus een dubbele vergrotende trap in wording, waarschijnlijk naar analogie van vormen als: *dónkə^rdər*, *lækə^rdər*, *wakə^rdər*, *zeekə^rdər*. Wanink bl.37 vermeldt dergelijke vormen voor de Achterhoek. Zie ook Draaijer, bl. IX, 5 en Gunnink § 181.

Onregelmatige trappen van vergelijking hebben: *goet beetər bestə; vuu(:)lə meer mie:stə; wejnəg mindər minstə; laetə laetər lestə*.

Bij vergelijkingen met de stellende trap volgde in mijn jeugd achter het voegwoord *as* als, gewoonlijk de voorwerpsvorm van het vnw.: *'ij is net zoo òdlt as mij - ik bin net zoo groot as oe*; zie ook § 89.

Ik noteerde nog: *die: was nõg ən keer zoo òdlt as zie*: die was twee maal zo oud.

Bij vergelijkingen met de comparatief was het voegwoord meestal *as* en had het vnw. gewoonlijk de voorwerpsvorm (zie voor dit laatste eveneens § 89). Nu begint *dan* als voegwoord op te dringen. Ik noteerde: *zie: waa^rn niks moojər as die: van Bós - ik stónə nõg gawər óp də stroatə as da^k ər in əkoomm was - ik vunə dat zə bij Læsien moojər loopə^rs meukn as bij Kæ^rst*. Maar bij dezelfde schrijver ook: *'ij zee dat er gien mindər wærk was dan 't værvm*.

Eenmaal trof ik *azə* aan als voegwoord na een comparatief: *die: is nðg ærmər azə wij.*

HET BIJWOORD

§ 122

Een oude genitief- of bijwoordelijke -s komt voor in: *ærgns; binns-uus; buutns'uus; desnoos; deu^rgoans; eemties* (eventjes); *gans* (bezig, aan de gang), *bi'j weer gans* ben je weer aan 't knoeien; *goe(t)skiks; kð^rtñs* (onlangs) *ik bin kð^rtñs met də bus noar Zwðl' əwest; kwoa(t)-skiks; lanəs* (langs); *næ^rñs* (nergens); *saems* (samen); *sóms; wiləmoes* opzettelijk, *sóməgn* (sommige fouten) *'e'k wiləmoes əmaekt, aandə^rs is 't sóms zoo muu:jlək um tə leezñ;* zie voor meerdere gevallen en voor oude datief in bijwoorden § 80.

§ 123

De volgende bijw. hebben steeds -ə, die een restant kan zijn van de os. bijw. -o(a); Gallée, A.Gr § 357 vermeldt: *gilico, fasto*, § 357 Anm. *diopa, langa, rehta*, waarmee Genemuider (tə)gəliekə, *vastə, die:pə, 'lanə en (tə)ræchtə* corresponderen. Bij andere zal analogie een rol gespeeld hebben: *'æ^rstikə* hartstikke, *en die: 'aezə 'æ^rstikədoot; banə* bang; *daelə* omlaag, *woarkump'ie* (de vlieger) *daelə; dichtə* dicht, *koomt ər mər niet tə dichtə bij; 'ie:ləmoalə* helemaal; *kloarə* alleen maar, louter, *doe: zae'k, aa'k 'óndə^rtsesəg guldñ* van 't stuk kan krie:ññ, *dan maa'j vie:r koenñ bij mij doen, en nów wi'k gien kloarə ððldə koenñ 'em, ik zaegə, ən paer ððldə koenñ en 'ñ paer vee^rzn - dan eetə wij mö^rñ kloarə kədeties; lanə* lang, *wat bi'j lanə wəg əbleemm; laetə* laat *tə laetə koomñ; leegə* laag, *ik kón 'oogə ðf leegə sprinn;* *metie:nə* meteen *'ij kwam metie:nə; 'oast(ə)* haast, *dat doen z' 'oastə noojt; 'oogə* hoog; *oovərejndə* overeind, *ik kan niet oovərejndə koomñ; pəsensgəwie:zə* percentsgewijs, *en dat gunk pəsensgəwie:zə; stilə* stil, *'t giñ dər's nachñs eemñ stilə toe:; strenə* streng, oo, *die:kón* zoo *strenə kiekñ; təgəliekə* tegelijk, *dan kump aləs təgəliekə; təræchtə* terecht, *də lee^rzəklómpə kwam met ən grootə boogə óp 't laant təræchtə; tərugə* terug, *d'aandrə dagkwaammə zə weer um driej uu:r in G. tərugə; umə* om, *goojt 't niet umə;* en in de composita: *doarumə* daarom, *weerumə* weer terug, *woar-umə* waarom; *vaekə* vaak; *vandaegə* vandaag; *vastə* vast, *die: 'em 't vastə ærm 'at; veerə, værə* ver, *zie: woonñ veerə wəg; vədómdə* verdoemd, *vəduu:vəldə* verduiveld, *vəræktə* verrekt, drie krachttermen van ongeveer gelijke waarde, *'t deu vəræktə zeer; vluğə* vlug, *'t get mij tə vluğə; vuulə* veel (vóór comparatief) *'k 'eb ər nðg vuulə meer; vuustə* vast, intussen, *goat mər vuustə veurruut; zuu:tə* zoet, *zie: zatñ*

zuu:tə tə spuu:lŋ (spelen); bij de drie hierboven vermelde krachttermen komt ook de vorm zonder *-ə* voor, evenals bij: *mietəʳs(ə)* verdraaid, *vəniemdə*, *vəniemt* vervloekt, *'t is mietəʳs(ə) kòdlt* - *'t is vəniemdə (vəniemt) kòdlt*.

Ook noteerde ik nog: *toe: waaʳŋ zə zoo bæʳstŋdə duu:r* (de koeien), en: *dat* (die kokosloper) *was wel zó'n duu:vəlsə moojə*.

Men zegt steeds: *in 't lestə*, *óp 't lestə*, maar *óndəʳlest* onlangs, *óp 't lestə 'at 'ie nòg veur ie:n skòt kruut* - *in 't lestə 'at 'ie 't bie:n dər uut* - *óndəʳlest 'e'k 'əm nòg əspreukŋ* - *van lesŋ koom ik óp də fies van də Sas óf*.

Evenals bijde bnw. gaat de overtreffende trap van het bijw., voorafgegaan door *'ət*, uit op *-ə: 'ij dut 'ət 'ət bestə* - *ik was 'ie:r 't eeʳstə* - *zie: kwam weer 't alərlestə*; maar zonder *'ət*: *dan skroewdn z'al: ik bin eeʳst*; zo ook bij onze kinderspelletjes: *ik bin eeʳst* - *ie: bin lest ie: koomŋ eeʳst*.

De onregelmatige trappen van vergelijking zijn: *goet beetər 'ət bestə*; *laetə laetər 'ət lestə*; *vuulə meer 'ət mie:stə*; *wejnəg mindər 'ət minstə*.

§ 125

Ik laat hier nu de bijw. en bijw. uitdrukkingen, die ik in mijn materiaal vond, en die ik me herinner, volgen, gerangschikt naar graad, hoedanigheid, plaats, tijd, enz.

a. Graad: *(alə)bæʳstŋdə* verschrikkelijk, *doe: waaʳŋ zə zoo bæʳstŋdə duu:r*; *ampər* amper; *a(n)g'ie:l* (niet), in 't geheel niet, *dər waaʳŋ ang'ie:l gien burgəʳs meer in 't ærm'uus*; *a(n)gie:(n)s* (niet) in het geheel niet, *nów wi'k gleumm dat Oaʳnt də bakər angie:s niet zoo vuu:lə kədeties in 'uus 'at; 'ærstikə* hartstikke; *best* goed, uitstekend, *'k bin best gəzònt*; *bəzundər* bijzonder; *bə'euʳlək* behoorlijk, *vie:vmdæʳtəg bundər laant en ook nòg wel bə'euʳlək wat gelt* (heeft dat Fonds); *bijnoa* bijna: *bròf* braaf, erg, *'t is bròf kòdlt*; *dərækt* direct, *dərækt ərachtər*; *dikə* dik, *zie: 'ef 't dikə tə pakŋ* (is erg verkouden); *duu:vəlsə* duivels, *dat was wel zo'n duu:vəlsə moojə*; *eemvuu:lə* evenveel, *'t 'òlp aləmoalə eemvuu:lə*; *'euftzaekələk* hoofdzakelijk; *fejn* fijn, *dat is mij fejn bævaaln*; *fliŋk* flink, *də bie:nŋ fliŋk əskaeft*; *gəndg(t)* genoeg; *gluu:nəg* gloeiend, verschrikkelijk, *toe: wòʳd ik zoo gluu:nəg 'eləg* (kwaad) - *'t speet mij gluu:nəg*, zelfs in de contradictie: *'t is gluu:nəg kòdlt*; *gloepmst* verschrikkelijk, *d' òddə Dòlf, wat kón die: gloepmst lie:gn*; *'ie:l* heel, *'ie:l wat*; *'ie:ləmoalə* helemaal; *kloarə* alleen maar, louter; *liek* gelijk, *liek óp die:ln*; *kræk* precies, *dər bleef kræk twiej sent oovər*; *məraekəl* mirakel, erg, *Riekaa 'at 'ət məraekəl mooj in 'uus*; *mietəʳsə* mieters, erg, *wij 'em 't zoo mietəʳsə druk van də weekə*; *net* net, *dər is net gəndg*; *oarəg* aardig, vrij erg, *dər was nògal oarəg vòlk in 't winkəltien* -

die: *ie:nə* die: 'ef 'əm nɔg oarəg bæzeʔt - jaa, mæʔ 'ie:r is tɔchnɔg wel oarəg rie:t; 'oast(ə) haast, bijna; 'oe: hoe, ən 'ie:lə grootə stat, dat kulj 'oast niet kenn 'oe: groot; ɔfgəmiətəʔdə, ɔfgəmiətəʔt verschrikkelijk, 't is ɔfgəmiətəʔt kɔɔlt - 'ij kan ɔfgəmiətəʔt lie:gn; ɔngəveer ongeveer; pəsəngəwie:zə percentsgewijs; pə(r)sies, pʁəsies precies, 't is pəsies pas; prakties praktisch, bijna, die: wɔʔn 'ie:r prakties niet meer əmaekt; roem ruim, roem dəʔtəg; səkuu:r secuur, zie: 'at aləs səkuu:r ɔpəskreevm; slim erg, wij 'adn ən 'alfwasn katə die: slim brətoal was - en ən vɔlk ɔp 't Ejndə, slim; stərk sterk, dat rie:t dat wun doar zoo stərk ən; vəniedə, vənient vervloekt, 't dut vəniedə zeer; vərəktə verdraaid, 't is vərəktə kɔɔlt; vəskrikələk verschrikkelijk; vuul veel, vuul tə vuu:lə; zat genoeg, noa d'ooʔlɔg kɔ'w dat spul (kokosmatten) zat en zat kwiet - 'k 'ep klaantn zat - dan 'ɔɔlə wij dər nɔg zat oovər veur mɔʔn; zoo zo, oo, dat was zɔ'n makələkə stoe:l; zoowat bijna, ie: kɔnn dər zoowat ən kaemər mee bəlaenn; zukə zulke zukə smalə pəenn (paden);

Dikwijls wordt graad uitgedrukt door een znw.-groep: *wij mɔsn matn as də braant* (ontzettend hard) *um 't 'euft boomm waetər t' 'ɔɔln - ik 'ep gien klap* (helemaal geen) *vəstaant van pɔsdoe:vm - datzeldə diŋchien, gien 'oar* (volstrekt niet) *aandəʔs - wi'j we'js as də weeʔgae* (drommels gauw) *maekn 't aa'j wəgkoomm - en toe: as ən wərvəlwient* (bliksemsnel) *weer noar də Nachtwæg.*

Zie ook: Onbepaalde Voornaamwoorden, § 111.

b. Hoedanigheid: *aandəʔs* anders; 'ært hard; *best(ə)* best, 'k *wie:t nɔg best - wat mien gəzɔnt'ejt bətreft kɔn'k əʔ niet al tə bestə teenn; gaw* gauw, vlug; (*gə*)*makələk* gemakkelijk; *gəwoon* gewoon, *də kookəs dat is gəwoon van də palmboom; goet* goed; *kalm* kalm, 'ij *bleef kalm zitn; kəlmpies* kalmpjes, 'ij *muut kəlmpies an doen; keurəg* keurig, *zes gaanzn keurəg ɔp ən rej; masienaal* machinaal; *neties* netjes; *ɔwtəmaaties* automatisch, die: *as vrɔgər in buu:zn deu, die: is əʔ ɔwtəmaaties ɔp oovər 'en əskaekəlt; primətief* primitief, *bij ɔns wɔʔt 'ət nɔg primətief ədoan; rap* rap, oo, *wat waaʔn die: gaanzn rap də lucht in; rɔnt* rond; *snel* snel, 't *wɔʔt tə snel ədreugt; stilə* stil, zie: *kan niet stilə zitn; stiləchies* stilletjes; *vastə* vast, *ik kan 't oe: niet vastə bəloovm; veuʔzichtəg* voorzichtig; *vrij* vrij, *dan mɔchə wij vrij oovər 't veer; wərmpies* warmpjes, 'ij *zit əʔ wərmpies in; woar* waar, *nɔw 'ət vər'aeltien dat woar gəbeuʔt is; zachtə* zacht, 'ij *pʁɔt altiet zoo zachtə; zəchies* zachtjes, *wij muun zəchies an noar 'uus; zoo* zo, *zoo muut 'ət əwest 'em; zoodoe:ndə* zo, *zoodoe:ndə wɔʔn zə* (die balen kokos) *doar weer ɔpəkɔcht en wɔʔn zoodoe:ndə vəkɔcht noar grooterə ɔpkoopəʔs.* Opm. De drie woorden: *ɔwtəmaaties*, *primətief* en *snel*, alle van dezelfde spreker (een kokosfabrikant), zijn moderne import.

c. Omstandigheid: *alie:næg*, *alie:nt* alleen, *dær was alie:næg ən brugə* - ik 'eb aləs *alie:nt əreedn*; *ampæʀt* apart, en aləmoalə *ampæʀt*; an *bul-ties* verspreid, niet op één hoop, *dan lag 't* (de mest) *doar an bulties*; an *məkaerə* aaneen, *doe: kree'w aləs* (al het Gemeente-land) *an məkaerə*; bij *məkaerə* bij elkaar, *dan zatə wij bij məkaerə*; *deur məkaerə* door-een; *öp məkaerə*; *gəzaemələk* gezamenlijk, *aa'j met də mesələv saemt deunn dan deuj 't gəzaemələk*; mee mee, *die: wöʀdn mee əvoe:ʀt* (mee gevoederd); *öf af, doe: waa'k öpziendər öf; önvəwachs* onverwachts; *öp ən stöjt* tegelijk, *ie: muun dər niet tə vuu:lə öp ən stöjt inneemm*; *oovər-əkoomm* voorbij, *dat is ook al weer oovərəkoomm*; *oovərəbleemm* over, *goojt dan dat bietien 't aa'j oovərəbleemm 'em məer wæg; pəđóws* par-does, *məer zie: kwam dər zoo pəđóws invaaln*; *saems, saemt* samen, *wij 'adn't altiet saems met Bruuns - vaejər 'at ən pəsie:ltien buu:zn saemt met Apóm; təgəliekə* tegelijk.

d. Doel, Oorzaak, Reden: *doaʀdeur* daardoor; *doaʀmee* daarmee; *doar-umə* daarom; ook *wat bloemm*, *dat is altiet ən fleurəgər aanzien as dat aa'j doar wat gruu:ntə vəbđwm*, zie: *doarumə*, *dat vəbđw ik dər niet*; in de volgende drie zinnen van twee *sprekers* wordt *doarumə* veel anders gebruikt, tweemaal zo ongeveer als *zie je nu wel*, eenmaal als *in ieder geval*: bij *Möjdn* *doar is ook ən boe:l rie:t* (Vraag van mij: Langs de zee?) *jaa, nee, məer binn ook, 't Naaʀdər Meer* (Commentaar van mij: Ja, 't Naarder Meer zit vol riet) *jaa, doarumə - məer jaa, dat is ook al weer oovərəkoomm, dər wöʀt 'oast gien stukədoorrie:t meer gebuukt* (Commentaar van mij: Ja, ze gebruiken hoe langer hoe meer board) *jaa, doarumə - jaa, ik wie:t dat nów niet zoo pəsies meer, məer doarumə, 't was tōch zoo*; van *skaansweegə* om schande te vermijden; van *sta(t)sweegə* van de zijde van de stad; *vanweegə* vanwege; *woaʀveur* waarvoor; *zoodoe:ndə* daarom?: *toe: 'e'w ook ən klejnə toe:wie:zəgə laeter veur kookəs əkreenn* en *zoodoe:ndə bó'w dər öp deur əgoan*.

e. Plaats, richting: *achtər*, met vele composita: *achtəran* achteraan, *achtərin*, *achtəröp*, *achtər uut*, *achtərstəveuʀn* achterstevoren; an aan, 'e'j 't *kleet al an; ərgns* ergens; *ərgns aandəʀs* elders; bij bij; bij *lanəs* langs, *dan gónnə zə də mejnsn* bij *lanəs*; *binn* binnen, *ən boe:l rie:t kump dər ook wel uut binn, də Belt, Skutsloot, Gie:təʀn*; *binndieks* binnendijs; *binns'uus* binnenshuis; *binnstə buutn* binnenste buiten; *boovm, boomm* boven; *buutn* buiten; *buutndieks* buitendijs; *buutns'uus* buitenshuis; *daelə* omlaag; *deur* door, 't (de verf) *löp deur*; *dər deur'en* er door heen; *dichtəbij* dichtbij; *doar* daar, met vele composita: *doaran*, *-'en*, *-in*, *-öp*, enz.; *dwæʀs* dwars, *die: leup dwæʀs oovər də Mie:ntə 'en*; *gintər* ginds; 'ie:ʀ met vele composita, als bij *doar*; *lanəs* langs, 'ij *kreeg dər van lanəs; nəʀns* nergens; *noa* nabij, *ie: muun 'əm niet tə*

noa koomm; noast naast; ðf af; ðndər onder, met vele composita; ðndər-stə boomm onderst boven; oovər over; oovərejndə overeind; ðp op; ræchdeur rechtdoor, ræchtuut rechttuit; veegəlvæcht regelrecht; təræchtə terecht; tərugə terug; tusnbejdn tussenbeide, doe: 'e'k nðg tusnbejdn mee ðp't driejtal əstoan; tuus thuis; umə om, terug, doet wat umə - 'en met də boot, umə met't vliegtøjg; veedər vœrdər verder; veerə, vœrə ver; de vormen met ee, in mijn jeugd algemeen, worden schaars; veur voor, met vele composita; vuʳt weg, toe: as 'ie oovər (het veer) was, toe: wòl'ie vuʳt - vuʳt, ie:jə; wiet ver, zie: woonn wiet wæg; woar waar, met vele composita.

Als groep-bijw. noteerde ik: dat wör ie ðp ən aandəʳwæg (elders) ðp ən bestə gəwaer - də loonn ginn in d' 'eugtə (omhoog) - is oe: vaejər ook in 'uus (thuis) - ik was nðg in 'uus (ongetrouwd) - ik bin zoo stief, ik kan 'oast niet in də bie:nñ koomm (overeind) - dat is ook ən də kaant əkoomm (is geregeld) - doe: 'aa'w doar net ən de kaant van vie:və ðp vie:r pootn (hadden we net het weiderecht geregeld, van 1½ op 1 koe). Opm. In § 109 spreekt Sassen uitvoerig over de constructie (gaan)+hen + inf.. Genemuiden kent een soortgelijke combinatie: Vf. + 'n + inf. Hoe-wel het hen van Ruinen in Genemuiden als 'en voorkomt, correspondeert het gebruik ervan meer met het AB heen dan met het Ruiner hen: woar goa'j 'en? - bi'j dər al 'en əwest? Men zegt evenwel tegen iemand die met juk en emmers op weg is naar de wei: muu'j nðg 'n melkn?, terwijl men aan iemand die in de stal aanstalten maakt om onder de koe te gaan, zal vragen: muu'j nów nðg melkn?, waaruit ik concludeer dat dit 'n het restant is van het bovengenoemde 'en, al geloof ik niet dat één Genemuider zich dat bewust is. Ook bij andere verba komt het voor: is oe: Jan dər ook? nee, die: is 'n mesə streujn die is naar het land gegaan om mest te strooien - zoo, goa'j 'n 'eujn? zo, gaan jullie hooien? Als betoond 'en komt het in deze constructie niet voor.

f. Tijd: al; altiet altijd; alt(ə)met altemet, soms, doe: stónn ər vie:r, vuuffiesn altmet in də steegə - die: jónn 'em ook al 'ie:l wat in də kðp altmet; altoos altijd; daadələk dadelijk; daes overdag, daes zit ik 'ie:r noojt, per dag: dan meukn zə dər twiej daes (twee matten); dan dan; deuʳgoans doorgaans; doaʳnoa daarna: doarðp daarop; doarveur daarvoor; doe: toen (alleen bijouderen); eemm even; eemties, efmities, eventjes; eeʳdər vroeger, voorheen, dat (die jaarmarkt) zal wel van eeʳdər weezn; eeʳgistəʳ(n) eergisteren; eeʳst aanvankelijk, oorspronkelijk, die: mejnsn die: as doar eeʳst əwest 'em, die: piejónie:ʳs; gəduu: ræg voortdurend, doar 'ððlə wij óns gəduu: ræg mee beezæg; gəwoonlək gewoonlijk; gistəʳ(n) gisteren; ies eens; indəʳtiet indertijd; joaʳləks jaarlijks; köʳtñs onlangs; laetə laat; laetər naderhand; driemaal noteerde ik bij spreker A: laetər ðp (vgl. eng. later on) nów doe: laetər ðp doe: zae'w - laetər

óp doe: bin z' awest, dat was achtər 'ie:r - en doe: laetər óp doe: waaʀn dər weer ən 'óndəʀt burgəʀs bij əkoomm; lanə lang; metie:nə meteen; mie:stal meestal; mie:s(t)ntiet meestal; möʀn morgen; net net, pas; nõg nog; nõw nu; nooʃt nooit; 'oeneer wanneer (weinig gebruikt); óndəʀ-lest onlangs; ooʃt ooit; óp 'eedn heden, die: joaʀmærk die: 'ef bæstoan tut óp'eedn -vrógəʀ toe: aləs zoo aandəʀs was dan óp'eedn; oovəʀmöʀn overmorgen; pas:pas, net; reegalmoatəg regelmatig; sóms soms; stræ-kies straks; teenn(s)wooʀdag tegenwoordig; toe: toen (bij de jongeren); toe:vəʀdan na een poosje, toe:vəʀdan zól 'ie (de rollade) dan ies əbroam wöʀn; tóme(t) straks, woaʀveur, dat za'k oe: tómeet wel ies vəteln -'aelt mæʀ kədeties, dan krie'j dər tómeə aləmoalə ie:nə van; tómeet-veuʀdan straks, zo langzamerhand, 't wöʀt tiet dat 'ie tómeetveuʀdan ies weerkump; 'tuutejndə (in 't wutejndə?), wutejndələk uiteindelijk, uut-ejndələk 'e'j met mien 'uusələk leevm niks tə maekn; vaekə vaak; vooʀt dadelijk, vooʀt noa 't eetn za'k 'ət doen - ik zal oe: vooʀt wel 'elpm; vróg vroeg; vrógəʀ vroeger, voorheen, vrógəʀ zatn doar slóntn in; vuustə alvast, dat 'Endrək vuustə f 40 muut stöʀtn as woaʀböʀgsomə; waneer wanneer; weer opnieuw; we'js wel eens, wij 'em dər we'js rejsies 'en əmaekt.

Voor bijw.bep. zoals 's möʀns 's morgens, enz. zie § 80.

Als bijw.bep. van tijd noteerde ik nog: *an̄koomm(də) weekə* volgende week; *bij d' əʀfsdag* in de herfst, en evenzo *bij də wintəʀdag*, *bij də zoe:məʀdag*; *bij lichtn* terwijl het nog licht is, 'k wil bij *lichtn dər weer weenn*; *bij tiedn* soms, zie: 'adn bij *tiedn gien sent* in 'uus; *bij toe:ʀn* soms, 'ij is bij *toe:ʀn net gæk*; *d'aandrə dag*, *möʀn*, *weekə* de volgende dag enz.; *ən dag of wat* een paar dagen; *ən keer* eens; *ie:n keer in də weekə* éénmaal per week; *in die: tiet* in die tijd; *in də lestə tiet* in de laatste tijd; *in tiet* in de tijd, *in tiet 't aa'w dər oovər preutn waa'w kriskas oovər də sleuties 'en*; *in 't bagin*, *in 't eeʀstə* in het begin; *in 't lestə* op het laatst, 'k 'eb əʀ də zejsn in 't *lestə bij neerəgooʃt*; *in ie:ns* ineens; *met (də) Pinkstəʀn*, *met (də) Poasn* met Pinksteren, met Pasen; *met də zundag 's zondags*, *Gæʀəchien 'efər ən 'eekəl an um met də zundag ærgns aandəʀs* (elders) *tə weenn*; *nijə weekə* volgende week; *óp ən keeʀ(tien)* op een keer; *óp 't lestə* op het laatst; *óp 't onn̄blik* op het ogenblik; *toekndə weekə* volgende week; *um də driej weekn* om de drie weken; *um ən aandər joar*, *um 't aandərə joar* om het jaar; *van-daegə* vandaag; *vandaegə an də dag* tegenwoordig; *van də weekə* deze week; *van lie:vəʀloa* van lieverlede; *veur 't eeʀstə* voor het eerst; *veur 't lestə* voor het laatst; 't *veuʀndə joar* het jaar daarvoor, *pinkn die: 't veuʀndə joar as kalf gəbooʀn waaʀn*; *spreker* H bij wie ik navraag deed over *veuʀndə* kende het woord niet, evenmin als ikzelf; misschien is het ontstaan uit *veuʀgoandə*, zoals *toekndə* uit *toe:koommdə*; mis-

schien gebruikte deze, mijn oudste, *spreker* het onder invloed van *vòlgn̄dā* in de hoofdzin; *veurægjoar* vorig jaar; *v(ə)leenn weekə* verleden week; *veurjoar's* in het voorjaar.

g. Wijze: *afejn* enfin; *bəsl̄st* beslist, *ie: krie:n̄n 't bəsl̄st weer*; *ee^r-lək* eerlijk, *'k'ep 't ee^rlək niet ədoan*; *gəlukæg* gelukkig; *gəzónt* eerlijk, echt, *'t is gəzónt woar n̄g mooj*; *gien* geen; *greeg* graag; *ləkər* lekker, *ie: kun̄n ləkər niks doen*; *miskien* misschien; *nətuu:^rlək* natuurlijk; *nootzaekələk* noodzakelijk; *təmins̄n* tenminste, *dat wie:t ik təmins̄n niet*; *tòch* toch; *toe:valæg* toevallig; *tr̄dwm̄s* trouwens, *die: 'at ər tr̄dwm̄s niks an*; *umə^rs* immers; *vanzelf, vanzələs* natuurlijk, vanzelfsprekend, *dəkrie:t dat get óp dak vanzelf - 't is vanzelf grootər, want 'ij 'ef 'ón-də^rt bundər laant - wij 'aann ən rətōe:r vanzelf* (voor de reis naar Canada); *vastə* vast, *ik gleuwə vastə dat zə moejər wel weer kloar əkreenn 'ad̄n* (weer genezen hadden); *vərəchjan* waarempel, *doar 'e'j 'um vərəchjan al weer*; *vərəchtæg* waarachtig, *'t is vərəchtæg woar*; in deze streng orthodoxe gemeenschap werd het woord *waarachtig* in mijn jeugd door velen als ongepast beschouwd door zijn bijbelse associaties en zo ontstond de bastaard-krachtterm *vərəchjan*, gewoonlijk de hele zin bepalend, wat *vərəchtæg* ook kan; *veural* vooral; *vólstrəkt* volstrekt, *'k wil 't vólstrəkt niet 'em*; *wərkələk* werkelijk, *'t is wərkələk best laant*; *zəkər* zeker.

HET LIDWOORD

§ 126

Het bep.lidw. voor onz.znw. is *'ət, 't*; voor niet-onz. *də*; het onbep. lidw. is *ən, 'n*.

Een restant van het verbogen bep.lidw. komt als prothetische *n* voor in: *Nacht(ə)wæg* Achterweg, *nərm* arm, waarvan is afgeleid *gənərm̄t* gearmd, *noomt* oven, *numər* emmer, en in *tówneemər* evenaar aan disselboom.

Een restant van de oude genitief op *-s* van het bep.lidw. komt voor in tijdsbepalingen zoals: *'soams 's* avonds, enz., waarvoor zie § 80.

§ 127 Het onbepaalde lidwoord

Vóór denamen der dagen betekent het onb.lidw. *òf vorige, òf volgende*: *zie: 'ef 'ie:r 'n vrijdag n̄g əwest - 'ij kump 'n zoatə^rdag - wij muun dər 'n moandag 'en*.

Voor getallen drukt het soms gezamenlijkheid uit: *en toe: wij met 'n bejd̄n draemm* (draven) *zoo 'ə^rt aa'w kón̄n noar 'uus - óp 'eur 'euft draenn zə die: (balen kokos) met 'n bejd̄n wæg - en wij met 'n al̄n dər 'en - ən òðldə Fə^rt, zatə wij met 'n zes̄n in*. Hier wordt ook het bez.

vnw. *zien* gebruikt, soms naast 'n: *wij waa^rn met zien vie:^rn, wij mósn dus fejtələk d' 'elftə* (vande erfenis) *met 'n driejn die:ln - wij waa^rn met zien driejn as driejtal veur kasie:r - 'Endrək en Gærəchien zatn met zien bejdn bij də toafəl.*

Vóór getallen drukt het soms vaagheid uit: *doar get of 'n duu:zn̄t guldn veur də vie:r ópziendə^rs - doe: waa^rn dər weer 'n 'óndə^rt bur-gə^rs bij əkoomm̄ - dər is ook nõg 'n vie:vm̄dē^rtəg bundər laant.*

Deze vaagheid kan vergroot worden door *óngəveer*, zoo of door de toevoeging van een tweede getal: *en zoo bin dər nõg 'n òngəveer sestəg man die: dər nõg wat van træk̄n - ik wie:t nõg wel dat əv zó'n vuuf'ón-də^rt koenn̄ stónn̄ - də məsienn̄ stónn̄ doar as sòldoatn̄ in 't gəlīt, ik ska-təwel zoo van 'n twintəg - dus dan kreenn̄ zə zó'n 'óndə^rt guldn̄ mee - dus dat was óngəveer 'n goeje sestəg guldn̄.*

Dezelfde vaagheid wordt uitgedrukt door de groep: *ən + znw. + of + telw.;* het znw. drukt dikwijls gewicht, hoeveelheid, maat of tijd uit, maar geenszins altijd: *um ən uu:r of 'alf twaelmdə waa'w dər nõg - wij 'em ən dag of tienə dər óp əzeetn̄* (op de boot) - *'ij melkt ən koe: of vie:rə - die: waa^rn met ən stuk of zes mejdn̄ waa^rn doar.*

Ook bij deze groep wordt de vaagheid vergroot door *óngəveer*, zoo of de toevoeging van een tweede telwoord: *die: jónəs waa^rn met 'n man ofachtə, neenn̄də - ónzə toafəl dan van zó'n man of twaelmdə, vee^rtienə - dat is óngəveer ən joar of zesə zoo - ən stuk of zeumm̄, acht kiendə^rs die: krie:nn̄ doar nõg vuuf guldn̄ pər weekə van.* Bij één schrijver noteerde ik: *ik 'eb in də stuk of wat fəbriek̄n weer 'ie:l wat alee^rt, waar də duidelijk bepalend is: de zo juist beschreven.*

§ 128

Na *en* en *wat* drukt *ən* tezamen met de intonatie, graad uit, zowel vóór enk. als meerv.znw.: *ən ən volk óp 't Ejdə, slim - en ən gaetn̄ dat əv in zatn̄ - en ən gəjoe:l, 't was of 'eu^rn en zien oe: vəgin̄ - wat ən koenn̄ óp də Grie:ntə - sjónə, sjónə, wat ən mejnsn̄.* Bij het beschrijven van een zeer slecht kopje koffie: *'t was ən bócht, ie: kónn̄ zə niet drin̄k̄n.*

Driemaal noteerde ik bij *spreker A* *ən* voor *ət*: *də timərhuudn̄ die: gin̄j̄um ən aandər joar - doe: 'adn̄ z'aləmoalə nõg ən burgərrəcht - ik 'ebə ən rəcht əkòcht.* Ook hoorde ik: *óp ən aandə^rwəg elders.*

§ 129

Het bep.lidw. en (maar minder dikwijls) het onb.lidw. worden gebruikt voor *pər*, dat weinig voorkomt: *'t fəbriek̄ bətaelt mij zeumm̄-twintəg sent də lietər - 'ij krig də liemənaadə veur twiej kwə^rties də vlesə - wij kreenn̄ də man ən təpoe:zə* (tompoes) - *sestəg guldn̄ met ən driejn, dat wō^rt twintəg guldn̄ də man - də buu:zn̄ waa^rn vleenn̄ joar zeumm̄ guldn̄ də bós - ik kreegə 'óndə^rtsestəg guldn̄ van 't stuk - en* 232

doe: *kóst' at twiej sent an keer; pər* hoorde ik alleen van Tw.1 en van een kokosfabrikant: *die: krie:n̄n doar n̄g vuuf guldn pər weekə van - n̄w dan was in en̄kələ weekn̄ pər joar was 'Olaant vól* (kokos).

§ 130

Bij namen van lichaamsdelen en kledingsstukken staat gewoonlijk het bep.lidw. waar het AB meestal een bez.vnw. heeft; *spr̄n̄n vól niet mee met dat zwoarə gaanzəroe:r óp də rugə - moejər sukəldə alltiet met də rógə - mæR deur də skrik is 'eur də stee in də rógə wægəskeutn̄ - zie: 'ef in gien v̄vərljoaʳs weer last van də rógə 'at - ik 'adə də doem 'oast ðf - ik 'eb an bloarə óp də doem - a'j zó'n dink teen̄n də kòp krie:n̄n bi'j ook n̄g niet joarəg - 'oe: as 't mij zoo gaw deur də kòp skeut - en toe: gaf 'ie ónz' 'Ærm an klap an də kòp - veuʳbij də Sluus (Zwartsluis) kreeg Jan zeert' in də boek - doet wat óp 't 'euft, 't is kòdlt - d' 'oe:t (hoed) is mij van 't 'euft əwaejt - 'ij zəg aləs wat 'əm veur də bæk kump (alles wat hem invalt) - aa'j də mónt lös deunn̄ um tə zaegn̄ driej guldn̄, dan.. - niet in 't muntien doen (niet in je mondje steken) - 'ij 'ef də nærm əbreukn̄ - 'ij 'ef də nærm in də lichtər (draagband) - 'k 'ep 't slim in 't bie:n - 'ij was in də blootə bie:n̄n - 'ij is n̄g niet dreugə achtər d'ooʳn̄ - en 'eb ie: 't 'ært' ies in də balg 't aa'j weer met gaanzn̄ tuus koomm̄ - 'e'j də jasə dər al bij an - trəkt də klóm̄p̄m mæR weer an - 'ij paktə 't kniep̄mes al uut də zak - vaejər stak 'ət mes al weer in də zak - ie: 'em an gat in də broek - 'ij nam veur iedərie:nə d' 'oe:t ðf.*

Soms vindt men het bep.lidw. ook voor andere woorden: *ðf 'e'j də wasə al skoonə - zie: 'em də fəmielie oovər - 'k 'ep 't wərk doan - waneer 'e'j də tiet ər óp - dan loat ie 't wel um də tiet en də sentn̄ tə v̄ərejzn̄ - ik bunə də boe:l* (het visgerei) *óp.*

§ 131

Het bep. lidw. komt voor:

a. bij *Pinkstəʳn̄* en *Poasn̄: 's joaʳs bəveuʳbəlt teen̄n də Poasn̄ dan ginə wij Gæləmuun rónt - a'w strækies də Pinkstəʳn̄ achtər də rug' 'em dan...;*

b. bij verschillende namen van ziekten: *də bibəʳkooʳsə; də blie:k̄ns mazelen; də bóf; də griep̄; də kroep̄; də pip̄; də pòk̄ns; də roojə 'ónt; də teerəgə* tering; *də tiefies* tyfus.

c. in een enkele uitroep en bastaardvloek; *də blaksəm, də blindər, də weeʳgəe*, die alle drie verwondering uitdrukken: nou, nou, dat is niet mis.

d. bij het aanspreken van de *notabelen*: *en ik 'euʳdə də dōktər skroewm̄* Wat moet je? Wat is er aan de hand? *wat zəg də dōktər, kan də dōktər niet astoeblijf eem̄ 'el̄p̄m - dat wet də dooməneer tōch wel* dat weet

U toch wel, dominee - *zól dā burgəmeĵstər gien þəmisie kunŋ geemŋ* zou U geen permissie kunnen geven, burgemeester?

§ 132

Verschillende plaatsnamen en nagenoeg alle veldnamen krijgen het bep. lidw. Voor de laatstgenoemde zie blz. 81 vv.

Plaatsnamen: *d' 'Asəltərdiek* de Hasselterdijk, Cellemuiden; *də Belt*; *də Deedəmsvoərt*; *'t Eĵlaant* het Kampereiland; *'t Fraank'uus* Frankhuis; *də Kedoelŋ* Kadoelen; *də Krie:gər* de Krijger; *də Kuundər* Kuinre; *'t Laanfənoo* 't Land van Vollenhove, Ambt Vollenhove; *də Lemər* Lemmer, *in də Kuundər goan kiekŋ ðf də Lemər braant*; *də Lutəʳsziel* Lutterszĳl; *də Plas* de Plas (bij Grafhorst); *də Raemaekəʳsziel* Rademakerszĳl; *də Ramspōl* Ramspol; *də Roe:bōləgə 'Oe:k* Roebollige Hoek (bij Hasselt); (*də*) *Skutsloot* Schutslot; *də Sluus* Zwartsluis; *də Vərie:t* Venerite; *'t Veenə* Kolderveen; *də Zeediek* Kamperzeedijk.

Opm. In *Vərie:t* hoor ik een lange *ie*:, hoewel *rietə* waterloop, de korte klinker heeft. Het wegvallen van de slot-*ə*, doet vermoeden dat hier van verwarring met *rie:t* riet, sprake is.

§ 133

Naast *vandaegə*, *van möʳŋ*, *van midəg*, *van oamt*, *van nacht*, zonder lidw. staan: *van də weekə*, *van 't joar*, met lidw. De namen der jaargetijden soms met, soms zonder lidw.: *van ('t) veuʳjoar*, *van ('t, də) zoe:mər*, *van ('t) 'əerfs*, *van ('t) noajoar*, *van ('t, də) wintər*. Echter: *van disə moant*.

§ 134

Omissie van het lidw. komt voor in: *veurəg joar*, *Anəchien en Gəĵt 'em veurəg joar noar ən zoe:mər'uusien toe: əwest* - *'ij krig van fōns* (het Fonds) - *in tiet van niks* - *in tiet 't aa'w dər oovər þreutŋ waa'w alkriskas oovər də sleuties 'en*; het gebruik en de omissie van het lidw. precies andersom als in het AB in: *en muu: 't aa'w waaʳŋ*, *achtər d'oa-səm en nat van zwie:t* buiten adem en nat van het zweet.

§ 135

Evenals bij het pers. vnw. wordt de tot *t* gereduceerde vorm van het lidw. dikwijls samengetrokken met een onmiddellijk voorafgaande of volgende *t*: *die: goojdŋ alə bloempōtn uut(t)raem* - *toe: 'ew eeʳst(t) 'alvə Gələmuun (ðfə loopŋ)* - *soe:məʳs təminsŋ met(t) melkn* - *'en met də boot, umə met(t) vliegtōĵg* - *en wij an(t)trækŋ* - *'ij gunk toe: met d' aandər' an(t)trækŋ*; ook vóór *b*, *d* en *s* wordt *t* soms geassimileerd of gesyncopeerd: *waneer(t) 's wintəʳs gien weer was* - *dan 'aa'j(t) spul an(t)draeĵŋ* - *dan bægun(t) spul van ie:n' ðf an*; deze drie zinnetje's zijn 234

uit een geschreven tekst, waar de *t* in de spelling ontbreekt; uit de gesproken teksten noteerde ik o.a.: *wij kōnn nōg net tusn stuu:r deu'kiekn* - dat *z' alās bij mij ōp bō't wōl goojn* - *Klaas die: was an bōwlaant kloa'raekn*.

HET TELWOORD

§ 136

Genemuiden telt: *ie:nə, twiejə, driejə, vie:rə, vie:və, zesə, zeumdə, achtə, neenndə, tienə, elm(də), twaelm(də), dæ'tienə, vee'tienə, vuuf-tienə, zestienə, zeumtienə, achtienə, neenntienə, twintəg, ie:nntwintəg, twiejntwintəg, driejntwintəg, vie:'ntwintəg, vie:vmntwintəg, zesntwintəg, zeumtwintəg, achtntwintəg, neenntwintəg, dæ'təg, fee'təg, fuuftəg, ses-təg, seumtəg, tach(η)təg, (t)neenntəg, 'ōndə't, duu:zn, miljoen, miljə't*.

Ik heb verschillende personen gevraagd tot twintig te tellen. De mees-ten telden *elmdə, twaelmdə*, twee zeiden: *elm, twaelm*. In een van mijn stukjes lees ik: *'Endrək at noojt ləkər as 't eetn niet um tien' oovər twaelm ōp toafəl stōnt*. Bijna alleen bij ouderen: *tachntəg, tneenntəg*.

Bovenstaande vormen worden ook gebruikt voor jaartallen. Op mijn vraag wanneer de *'Eevə Heve*, gedempt was, kreeg ik ten antwoord: *in neenndə, ōfnee, ik bin in vie:v' atrōwt, en die: kiendə's die: waa'rn dər doe: dus 't kan ook wel in tienə, 't kan ook wel in elmdə əwest 'em*.

Ze dienen, met uitzondering van *twiejə* en *driejə*, die dan de ə verliezen, eveneens voor zelfstandig en praedicatief gebruik: *ie:nə 'ef't əkōcht, ie:nə da'k wie:tə - in elk gəval dər waa'rn dər vie:rə - wij zatn alltiet van achtə tut tienə - toe: waa'k zelf ook nōg niet zoo ōdlt, ən joar ōfvee'tienə*; bij attributief gebruik zonder voorafgaand bepalend woord krijgen onz.znw. *ie:n: zes gaanzn in ie:n skōt - ie:n dink is wel 't zelf-də əbleevm - 'ij kwam met 'at ie:nə bie:n oovər en met 'at aandərə in də sloot - dat ie:nə stukien laant 'ef'ie laetər əkōcht*; niet-onz. woorden krijgen, al of niet voorafgegaan door een bepalend woord, steeds: *ie:nə: ie: muun oe: noojt van ie:nə kaantə loatn veurlichtn - zie: 'em mæx ie:nə jōnə*.

§ 137

De rangtelwoorden zijn: *ee'rstə, twiejdə, dæ'rdə, vie:rdə, vuufdə, zesdə, zeumdə, achstə, neenndə, tiendə, elfdə of elmdə, twaelfdə of twaelmdə, dæ'tiendə, vee'tiendə, vuuftiendə, enz. twintəgstə, ie:nntwin-təgstə, dæ'təgstə, fee'təgstə, ie:nneve'təgstə, twiejnvee'təgstə, enz., fuuftəgstə, ie:nnvuufəgstə, enz., sestəgstə, zesnsestəgstə, seumtəgstə, zeumseumtəgstə, tachtəgstə, achtntachtəgstə of achtntachtntəgstə, (t)neenntəgstə, neenntneenntəgstə, 'ōndə'rstə, duu:znstə, miljoenstə*.

Bij ons spelen was het: *ik bin ee'rst, ie: bin twiejdəs, ie:jə dæ'rdəs,*

ie:jə vie:ʳdəs en ie:jə lest; van een doktersspreekuur hoorde ik: *də veurəgə keer waa'k vie:ʳdəs, toe: waa'k um 'alftienə al kloar.*

§ 138

In het begin van deze eeuw, toen, bij een weekloon van zes, zeven gulden, een klein bedrag een grote waarde vertegenwoordigde, werd er veel met halven gerekend, en niet alleen in Genemuiden, zoals Staring's Piet Smul ons bewijst uit een vroegere periode. Naast het kleinste muntje 'ət 'ælfien halve cent, kwamen *aandər'alf, dæʳd'alf, vie:ʳd'alf, vuuft'alf*, enz. zeer veel voor, vooral bij *stuu:vər* en *guldn* en een enkele keer bij 'óndər't. Ik geloof niet dat men daarbij verder ging dan twintig, maar herinner me wel getallen zoals *zestiend'alf, achtiend'alf*.

Ook de woorden *achndie:l* en *vörəl* voor een achtste en een vierde deel, mogen hier vermeld worden. Bij het slachten van een koe of varken was er steeds sprake van *ən veu'vörəl* en een *achtə'vörəl*; men sprak van *ən achndie:l bötər*; in de manufacturenwinkel werd eveneens met *vörəls* gerekend en *ən vörəl Deemtər koe:kə* was een vierde van de Deventer ellekoek.

Voor onbepaalde telwoorden zie § 110.

HET WERKWOORD

§ 139 De Infinitief

De infinitief van twee en meerlettergrepige ww. heeft steeds de oude klinker van de laatste lettergreep gesyncopeerd, waardoor de slotmedeklinker sonantisch werd; na niet-dentale consonant is de oude slot-*n* aan deze laatste geassimileerd. Zo ontstonden de volgende combinaties:

- na dentaal: *eetn, bidn, wasn, kie:zn, vaaln, vaeʳn, gruu:jn, kunn;*
- na labiaal: *stöp̃m, kraabm, blafm, graevm, maawm, remm;*
- na velaar: *bakn, lachn, vroagn, 'ann.*

Voor het ontstaan van geminaten zoals *blie:mm̃ < blie:vm, vroanñ < vroagñ* moge ik verwijzen naar analoge gevallen bij de znw. in § 8.C.c.

De eenlettergrepige ww.: *doen, goan, sloan, stoan* en *zien*, eindigen op niet-sonantische-*n*. In de ww. *lien* naast en uit *liedn* lijden, *snien* snijden, hoor ik eveneens een niet-sonantische-*n*. Na lange klinkers zoals in: *laen(n)* laden, *waen(n)* waden, *broan(n)* braden en *roan(n)* raden, meen ik soms een enkele consonant, soms een geminaat te horen. Enkele-*m* komt voor in: 'em hebben.

Van de éénlettergrepige ww. komt bij de oudere sprekers nog een gerundium voor, waarvan ik in mijn materiaal tweemaal *doendə* en éénmaal *ziendə* vind: 'ij zæg teenñ mij, ik 'eb óp 't onnñblik 'oast niks tə doendə - as nów də mesələr niet wachñ kan, dan 'eb ik ook niks tə doendə - dər was niks tə ziendə. In Leopold, S.t.W. I, bl.582, r.33 vond

ik: *elk... 'ef genög te doende um nog wat van 't ziende te reddē. Uit mijn jeugd herinner ik me: wat doe'j doar ook 'en tē goandē - doar 'e'j't nōw al, altiet met oe: neuza veuran tē stoandē.*

Een genitief -s komt voor in: *bēdāgoanstiet, eetnstiet, melkñstiet, 't was óndār melkñs, drinkñsbækies, drinkñskanā.*

§ 140 Het Participium Perfecti

Het verbaal gebruikte part.perf. wordt bij het merendeel der ww. gevormd met het voorvoegsel *ə-*: *bi'j ziek əwest - toe: bō'w Skōkəlaant kwiet əwō'ŋ - die: 'e'j tōch wel əkent - ik 'at oe: niet əzien, enz., enz.* Bij het ww. *doen* staat naast *ədoan*, de vorm *doan*, die echter nooit verbaal wordt gebruikt: *'e'j nōgniet doan* ben je nog niet klaar met je werk - *'k 'ep doan əkreeng* ik heb ontslag gekregen.

Bij samengestelde ww., die gevormd zijn met een niet-vast verbonden bijw. zoals: *binñ* binnen, *ōf af*, *wut uit*, enz. wordt de *ə-* tussenvoegsel: *'oe: bi'j binñəkoomñ - dat was wel ōfəsleutñ - zie: 'em 't nōw inəpōl-də'rt*, enz.

Geen voorvoegsel krijgen de p.pf. van:

a. ww. die beginnen met de voorvoegsels: *bə-*, *əv-*, *'əv-*, *gə-*, *ōnt-*, *oovər-* en *vər-*: *toe: 'em z' 'ət zoo bəsleutñ - die: bin aləbejdə toe: oovərleedñ.*

b. ww. die beginnen met een klinker. Doordat de *h* niet voorkomt zijn deze ww. talrijker dan in het AB: *wij 'em ook wel ies ən spaensəvlie:-gə'aelt* (gehaald) - *zie: 'ef əv in gien weekə meer last van 'at* (gehad) - *'e'j't al 'eu'rt* (gehoord) - *doe: 'em z' 'ən kaemər 'uu:rt* (gehuurd) *achtər 't 'ootel - 'e'j al zō'n stuk 'oakt* (gehaakt).

Ook bij samengestelde ww. met een niet-vast voorvoegsel blijft vóór beginklinker het praefix *ə-* achterwege: *wat 'e'w wat an'aelt* (aangehaald) - *'oe:vuulə 'em z' ōp'aelt* (opgehaald) - *zie: 'em 'əm zeeəv wut'eu'rt* (uitgehoord) - *'k 'ep nooit vuu:lə met 'əm ōp'at* (opgehad) - *də dōktər 'ef mij dər mooj ōf 'ōlŋñ* (afgeholpen) - *də kiendə'rs bin gistərn in'ent* (ingeënt) - *ik 'eb əv ən stuk bij an'oakt* (aangehaakt).

Het ww. *eetñ* heeft als p.pf. *eetñ* en *əgeetñ*: *ik 'ep driej daeng 'ae-və'v'mōut eetñ - zie: 'ef dər an deureetñ* (doorgegeten) - *'ij 'ef aləs skoon' ōpəgeetñ*. In mijn herinnering is *eetñ* minder frequent dan *əgeetñ*; ik weet althans dat ik het als kind vreemd vond als kameraadjes me vroegen: *wat 'e'j eetñ?* Maar de twee hierboven vermelde gevallen zijn uit 1964 en de enige die in mijn materiaal voorkomen.

c. ww. op *-ee'ŋ* en *ie:ŋ*: *doar is al ies noar əzōcht en informee'rt - toe: 'e'k ən joar niet studee'rt - in 'də Mōlə' 'e'k próbee'rt də tael van dat soo'rt mejnsñ tē gəbruukñ - wat 'eur kalmee'rt 'ef-ik 'ad ee'vst gistər prakəzie:rt*. Dit zijn de enige voorbeelden die in mijn materiaal voorkomen. Uit mijn herinnering nog: *'ef 'ie oe: niet traktie:rt - wat*

'ef oe: maankie:rt - 'ij 'ef ær æn 'oop gelt an spændie:rt - 'e'j 'æm wel fuulastee'rt - zie: is gistæ'rn oopæree'rt.

Bij een gelukwens zegt men: gæfuulastee'rt; schrijver X heeft: ie: 'em 'æm (de rollade) ee'rlæk æwunn, gævuulastee'rt (met een v).

Mijn materiaal leverde zes participia met gæ- op, waar men æ- zou verwachten. Bij mijn oudste spreker A (86) noteerde ik de volgende passages: mæx afejn dat is zoo gæbeu'rt, wij bin dær noa toe: ægoan, en zie: bin bij ðns ækoomm, dat zie: ginn dær niet mee akoo'rt - en, ie: koomm dær niet meer óp (op de Mie:ntæ) - zie: 'em æn afækoat æneumm, boe:kñ alæmoal noagækeekñ en an 't proosædee'rn - dæ pôldær van Mastæbroek die: mós dæ riñksloot bij dæ Kaampæ'rdiek lanæs, die: mós brie:dær wö'rn en doar lag dæ Mie:ntæ die: lag an dæ riñksloot; nów jaa, dær is oovær gæproat en gæproat en die: van Mastæbroek die: kwaamm dær bij; doe: 'e'w dær oovær æproat. In de Driem.Bl. 1950, bl.113 vv. bespreekt Van Haeringen iets dergelijks: 'Het grote belang van de syntactische binding met een hulpww. bij de keus tussen æ - en gæ- blijkt nog tegenwoordig uit het eigenaardige verschijnsel dat het participium gæ- krijgt, als het zonder hulpww., in een levendig verhaal voorkomt'. Dit past volkomen bij het eerste voorbeeld, boe:kñ alæmoal noagækeekñ, geen hulpww., levendige verteltrant. In het tweede voorbeeld, dat even later in ons gesprek voorkwam, was de verteltrant even levendig. 't Was of de spreker al die, voor zijn functie als opziendær belangrijke geschillen, nogmaals doorleefde. Echter is hier wel een hulpww.: dær is oovær gæproat en gæproat. Misschien heeft de herhaling er iets mee te maken. In de voorbeelden uit Ter Laan's Woordenboek die Van Haeringen in zijn artikel op bl. 113 aanhaalt zijn het er ook steeds twee: gæproat en gezeurd - gelopen en gesjouwd - gezungen en gesprungen. Er moet een of andere dergelijke reden zijn, want na gæproat en gæproat volgt bijna onmiddellijk: doe: 'e'w dær oovær æproat, en in de lange bandopname van deze spreker gebruikt hij 119 maal een p.pf. met æ-, tegenover deze drie met gæ-.

Schrijver P (33 j.) zegt: æn pæer diññ die: a'w kö'rt gæleedñ meeæmaekt 'em. In een kort stukje van + 650 woorden, gebruikt hij 10 maal een p.pf. met æ-. Ook dit geval vermeldt Van Haeringen t.a.p. bl. 114: 'Het is merkwaardig dat 'geleden' in drie weken eleden e heeft... Wilde men uiterlijk-grammatisch en historisch te werk gaan, dan zou men kunnen redeneren: eleden komt alleen voor in verbinding met het hulpwerkwoord, het is dus gewoon verbaal en het e- is in orde. Maar voor het grammatisch instinct van de huidige dialectspreker zal dit is eleden toch wel niet geheel op een lijn staan met is elopen of is efiestst. En ik zou niet durven beweren dat het in de periode van overgang van gæ- naar æ- anders was gesteld'.

Ik geloof niet dat iemand, ook in het AB in geleden nog iets verbaals

voelt, als het in deze betekenis wordt gebruikt, hetzij in verbinding met het ww. *zijn*, hetzij zonder. In mijn materiaal vind ik de volgende gevallen: *ən joar ðf wat əleenn was ər ən pōsdoe:vm̩təntoonstələgə - 't is deĩnk al meer as sestəg joar əleenn - dat is nōw al weervie:vm̩sestəg joar əleenn - veur ən moant əleenn 'ef 'ie ən gru:u.nə waenn əkōcht*. Ik vermoed dat dit *kō'rt gələedn* met de *pluralis modestiae*, die deze *schrijver* gebruikt, en een enkel ander woord, zoals *verijdelde*, import uit het AB is.

Van de twee andere *gə*-vormen is *gəvuuləsteē'rt* reeds vermeld. Evenals *gələedn* is het zesde geval niet verbaal: *die: bətrækəgn die: bin niet zoo dikə gəzəejt*. Even tevoren had deze *spreker* gezegd: *toe: 'e'k ət weer uməspit en toe: 'e'k ər wō'təls in əzəejt*.

Van de zes vermelde gevallen zijn er dus twee niet-verbaal, drie kunnen aan de levendige verteltrant worden toegeschreven, terwijl *gəfuuləsteē'rt* gewoonlijk ook met affect worden uitgesproken.

Van de achttien *schrijvers* en *sprekers* zijn er twee, die in totaal vier maal een verbaal p.p.f. met *gə*- gebruiken. De allerjongste (18 j.) heeft 33 maal *ə*-, niet éénmaal *gə*-, zelfs niet in jonge leenwoorden: *doar 'e'w benzienə ətənk't*; een 38-jarige zegt: *die: as vrōgər in buu:zn deu, die: is dər ðwtəmaaties ðp oovər 'en əskaekəlt*. De tweetalige ambtenaren hebben: Tw1 (61 j.) 32 x *ə*-, niet éénmaal *gə*-, Tw2 (31 j.) 31 x *ə*-, 1 x *gə*- in niet-verbaal *gəzəejt*.

Attributief gebruikte p.p.f., met uitzondering van die, gevormd van ww. met de voorvoegsels: *bə*-, *əer*-, *'əer*-, *gə*-, *ōnt*-, *oovər*-, en *vər*-, hebben steeds *gə*-. Als duidelijk voorbeeld, hoe scherp dit onderscheid tussen attributief en praedicatief gebruik gevoeld wordt citeer ik de volgende zin: *nee, mər 't was wel ðfə sleutn, 't was wel ən ðfgəsleutn ruumtə*. Bijna onmiddellijk na elkaar: *ðfəsleutn* en *ðfgəsleutn*. In mijn materiaal trof ik verder aan: *gərooktə oal - gəkļu'də matn - ینگəzunn stukies - ən gəveegəldə koe:'s - aangəslipt laant - aangəwasn vet*.

Uit mijn herinnering kan ik hier nog vele aan toevoegen: *gəbakn vis - gədreugdə əpəlties - gəkooktə melk - gəmaeln kōfie - gəsmōltn bōtər - ən gəstiktə deekn - gəstōlt vet - gəstoofdə oal - gətē'də plaankn - ən gətrōwdə vrōwə - gəvərfdə klōmpn - gəwəkətə beunties - ən gəwitə muu:-rə* en van ww. met een voorvoegsel: *aangəbraant eetn - angəbrejdə kōwsn - ینگəmaektə gru:u.ntə - ðfgədəanktə rōməl - d'ðfgəskejdn kərəkə - uut-gəbakn spēk - ən uutgəstuktə (verstelde) broek*; van ww. beginnend met een klinker: *ən gə'oaktə sprej - ən gə'uu:'rdə ðwtōo*.

In het hierboven aangehaalde artikel van Van Haeringen wordt ook deze kwestie besproken. In bijna alles kan ik zijn bevindingen voor Genemuiden bevestigen. Slechts bij praedicatief gebruik zie ik verschillen. Gevallen zoals hij t.a.p. op bl.113 vermeldt; *die melk is gekookt - Jan en Griet bint in Augustus vieventwintig joar getrouwd - die*

maachies bint niet getrouwd komen in mijn materiaal niet voor. Om met *getrouwd* te beginnen: *koopburgəʳs dat waaʳŋ die: nōw ətrōwt waaʳŋ met əndeeʳnə van ən burgər - ik was nōg in 'uus, ik was nōg niet ətrōwt -doar 'e'j Tiem, die: as met die: deeʳnə van Jan Steek ətrōwt is - doe: bin ik ər in əkoomŋ, ik was nōg niet ətrōwt*. Alle vier gevallen duidelijk praedicatief. Evenzo het boven aangehaalde voorbeeld: *dat was wel əfəsleuŋ*; duidelijk wordt hier bedoeld: er was wel een afrastering, het was geen open terrein. Ik laat hier nog de andere gevallen volgen: *en die: joaʳmærk, tut əp 'eedŋ is 'ie dər nōg, mæʳ 't is əfəloopŋ, əp 't oonŋblik is ər niks meer an - as die: (eigenaars) bətrəpt wōʳdŋ, dat z' (hun pinken) əbreukŋ waaʳŋ, dat zə twiej brie:taanŋ 'adŋ mōsŋ zə bij bətaeln - 't is ən pōldəʳtien, dər is 'ie:ləmoalə ən diek um 'en əlaegt - nōw, die: kribŋ bin doar wægəgræft - dat is ook al weer oovəʳəkoomŋ - doar 'e'j stoandə noaldŋ die: bin in twiejŋ əsplist - zoo lanə aa'k niet vastə anəstelt bin kump doar nətuu:ʳlæk niks van - woar a'w nōw al lanə an əwent bin - də deeʳnə vōl dər əf, də nejlōns kəpōt, də knie:nŋ flink əskaeft*.

Woorden als *əngədeuŋt, əngətrōwt, əngəkookt* enz. kunnen hier buiten beschouwing blijven, omdat het geen echte participia meer zijn, doordat ze alle verbale kracht verloren hebben en adjectiva geworden zijn. Ze kunnen alleen met het koppelww., niet meer met het hulpww. *zijn* gecombineerd worden.

Als zelfstandig gebruikt adjectief heeft het p.pf. steeds *gə-: 'e'j gien witə klōmpŋ, 'ie:r stoan alie:nt mæʳ gəvæʳfdŋ - woarumə zit ie bij də gətrōwdŋ - die: muu'j niet neemŋ, dat is ən uutgədreugdə - lækəvə pæʳŋ, 'ejn, 't bin gəwæktŋ - dus dan 'e'j al wel gəgeevms*.

P.pf. die hun verbale betekenis verloren hebben, en part.praeverbalia hebben steeds *gə: gəbloemt; gəleeʳt; gəvæʳmt (= gearmd); gəspikəlt; gəstreept; əpgəruumt*.

§ 141

Het p.pf. der sterke ww. eindigt op een nasaal *-ŋ, -n, -ŋ, -ŋ*. Voor het ontstaan der sonantische nasalen en de verschijnselen van assimilatie, geminatie en syncope, die evenals bij de infinitief, aan het woord-einde van de sterke p.pf. optreden, zie § 8.

Het p.pf. op *-ə*, waarvan Sassen voor Ruinen voorbeelden geeft, in § 77, die Van Haeringen voor Dedemsvaart vermeldt in Driem,Bl. 1951, bl.93 vv. en die Naarding uitvoerig behandelt in Driem,Bl. 1952,bl.14 vv. komen in Genemuiden niet voor.

Het p.pf. der zwakke ww. eindigt op *-t*.

§ 142 Het Participium Praesentis

Het participium praesentis wordt gevormd door *-də* achter de inf.

te voegen. Als bnw. gebruikt, eindigt het op *-t* vóór een enk.onz.znw.: *en sloapmt kient - druknt weer*; ook als bijw. heeft het dikwijls *-t*: *'t is gloepmt kòdlt*, al is de vorm op *-dā* hier meer gebruikelijk: *doe: waa^rη zə zoo bæ^rstndə duu:v*. Eénmaal vond ik een superlatief: *d'òdlda Dòlf wat kón die: gloepmst lie:gn*.

Als ik mijn bevindingen en herinneringen vergelijk met de vermeldingen in andere dialectstudies, schijnt het me toe, dat het gebruik van het p.pr. nogal afwijkt van dat in de Achterhoek, Ruinen, Rijssen en Twente. Broekhuysen en Wanink zwijgen er over. Sassen schrijft erover in § 78 en § 135, maar zegt: 'niet veel voorkomend' en 'weinig gebruikelijk'. Schönfeld Wichers zegt op bl. 4 van zijn Woordenboek van het Rijssens Dialect: 'Het tegenwoordig deelwoord wordt niet gebruikt, ook niet als bijvoeglijk naamwoord'. In zijn teksten noteerde ik evenwel: bl. 101: *en zachtjes zingnde treuk ze bie te vuer de kluempkes an*; bl.112: *ze hadn t wal edoan, stoande, dan konnze mear lien*; bl. 97: *dr was nen gleujndegen bal oetekumn; gung dr nen gleujndegen bal nen eane langs; met kleprnde kloompe an*; bl.102: *t Was nog gleujndegheete*; bl.109: *dat ha-r um gleujndeg zear edoan*; bl.113: *gleujndege aske*. Acht gevallen waarvan de eerste twee werkwoordelijk, de overige zes bijvoeglijk, van vier ww. *zingen, klepperen, staan en gloeien*. Bezoen, K.V. Enschede, wijdt er negen regels aan en geeft negen voorbeelden.

Ik heb me afgevraagd wat de bewoners van deze streken dan zeggen voor: afnemende en wassende maan, krimpene en ruimende wind, een bloedende of zwerende vinger, een lopende neus, kokend water, vallende ziekte, een blaffende hond, kakelende kip en kraaiende haan, en dergelijke gewone zaken. Want in mijn Genemuider materiaal vond ik een twintigtal tegenwoordige deelwoorden, dat ik uit mijn herinnering, gesteund door navraag, met vele kon vermeerderen. Ik vond: a. werkw. gebruikt: *die: mejnsn waa^rη dər* (met de biezen) *ən joar mee doe:ndə - die: ginḵ loopmdə noar 't Ejlaant - wij bin loopmdə noar Jentmuu:ḵə əwest*; b. bijvoegl. gebruikt: *aṅkoommdə weekə - met gielndə remm - ən paer knetə^rndə slaegḡ - ligndə en stoandə noaldḡ* (van een kokosmachine) - *toekndə weekə* (toekomende week) - *dat was ən vəmuu:jnt wærk - Döjslaant is ən prooduusee^rnt laant - dwæ^rsnoaldḡ met vəskilndə 'eukies* (haakjes) - *də vòlgndə dag - də vòlgndə keer - də vòlgndə weekə - 't vòlgndə joar - də vrijkoommdə grónt*; c. bijwoordelijk gebruikt: *bæ^rs(t)ndə duu:v - gloepmst lie:gn - 't speet mij gluu:næg* (vgl. *gleujndeg* uit Rijssen) - *ik wö^rdə zoo gluu:næg 'elæg* (kwaad) - *dər kón niet vòl-doe:ndə vòlk əkreenn wö^rη - dat is ónsetnt jamər*.

Ongetwijfeld zijn enkele gevallen overgenomen uit het AB zoals: *gielndə remm - ən prooduusee^rnt laant - ónsetnt jamər*, maar ze vielen niet uit de toon, al heb ik ze hier afzonderlijk vermeld.

Uit mijn herinnering kan ik nog vrij wat voorbeelden geven: *wasnt*

waetər - vaalnt waetər - ən krimpmdə wient - ən ruummdə wient - ən
 goe:zndə wient - wasndə moanə - ðfneemmdə moanə - 't is gloepmt
 kōðlt - 'k 'eb ən zweeʳndə viŋər - 'ij 'ef də vaalndə ziekə - muu'j 't
 nōw stoandə ópdrinkŋ - ik kan 't zitndə doen - ópgruu:jndə kiendəʳs -
 ən óppasndə jōŋə - in də braannndə zunə - glimmdə skoenn - drukŋt weer
 - ie: liekŋ spreekŋt óp oe: vaejər - die: stinkndə Dræcht - 't is griepmdə
 kōðlt - ən nuu:ʳndə koe - 'ij is niet ærg meegoandə - ik bin loopmdə (te
 voet) - zien anstoandə vrōwə - də vlie:ŋndə teerəgə.

§ 143 De Imperatief

De gebiedende wijs onderscheidt drie vormen: de *stam*, de *stam + t* en de *stam + n*. 'Any imperative is virtually in the second person', zegt Jespersen, Phil. bl. 214. De vorm stemt daar echter niet steeds mee overeen. In Genemuiden heeft de tweede persoon van het ww. zich zowel in het enkel- als in het meervoud aangepast aan de eerste en derde persoon van het meervoud en gaat, evenals de infinitief uit op *-m*, *-n*, *-ŋ*, *-ŋ*. Van deze vormen wordt alleen die op *-n* als imperatief gebruikt, bij ww. waarvan de *stam* op een klinker eindigt, als het vvw. van de tweede persoon *ie*: volgt. Ik noteerde: *Jan, goan ie: də kiepm mæɾ ies voe:ʳŋ - toe: zæg Bæʳt, goan ie: mæɾ in ðns 'uus* (als wij met vakantie zijn). Evenzo zegt men: *doen ie: oe: ejgŋ wæɾk mæɾ beetər - stoan ie: mæɾ ies wat vrōgər óp - zien ie: mæɾ wat aandəʳs tə krie:gn*. Of *goan ie*: eenvoudig de inversie is van *ie: goan*, of dat de *n* dient als verbinding tussen de twee klinkers, is moeilijk uit te maken.

Het verschil in gebruik van *stam* en *stam + t* heeft niets te maken met enkel- en meervoud. In zijn *Philosophy of Grammar*, bl. 313 zegt Jespersen: 'Imperatives thus are requests and as we have seen, these range from the strictest commands to the humblest prayers'. Welnu, in Genemuiden wordt de *stam* gebruikt voor de 'strict command', het overige gebied wordt verzorgd door de *stam + t*. Bij een kort, echt bevel, een krachtige oplegging van sprekers wil aan de toegesprokene of toegesprokenen, een zuivere imperatief dus, al of niet vergezeld van emoties zoals boosheid, ergernis enz. wordt de *stam* van het ww. gebezigd. Behalve in de vrij zeldzame gevallen waar het bevel zich beperkt tot de *stam* zonder meer, valt de klemtoon niet op de imperatief zelf, maar op het onmiddellijk erop volgende woord: *en doar zit mij zoo ən mðlə tə vruu:tŋ. ik zaegə teenŋ ðnzə Janəs: blief stoan*. Dit is het enige geval van een echt bevel uit mijn materiaal. Evenzo zegt men: *drink óp - loa liŋŋ - laeg néɾ - geef óp - doe: dīchtə die: deurə - skej ūut met dat gəduu:vəl - spij ūut die: róməl - zaeg óp wie: 'ef 't adoan*. En tegen de hond: *goa liŋŋ - kóm 'ie:r*.

De sterkbetoonde *stam*, als gebiedende wijs alleenstaand, komt voor in verwensingen: *bæʳst, stik, vəræk*; in *kóm*, en in het moderne leen-

woord *stōp* naast het oude 'ōw, voor halt.

Eveneens de *stam* in de dreigende, maar minder sterk betoonde, uitnodiging: *kóm mæc óp aa'j durvum*, en in de enthousiaste uitroep: *kóm óp, jónæs, zee vaejær, wij goan 'əm dævækt slachtn* (de gans); in: *kóm ies - 'eur ies - kiek ies - zæg ies*; in: *ðch man skej uut* (praat me der niet van); in het veelvuldig gebruikte: *zæg mæc*; in: *wach mæc mænə-chien, ik krie:g oe: wel*.

Van 'em (hebben) noteerde ik: *en 'eb ie: 't 'ævt' ies in dæ balg 't aa'j weer met gaanzn tuus koomm*; ik herinner me echter ook: *'em ie: mæc niet zó'n grootə mónt*.

Bij *koomm* (komen) heeft de vorm zonder *t* korte ó, de andere de lange oo: *kóm mæc óp* en *koomt mæc binp*. Evenzo bij *zaegn zæg ies, zæg mæc* naast *zaegt 'æt niet* (praat er niet over).

Zodra er geen sprake is van enig gebod of dreiging, maar een uitnodigend element, een vriendelijke intonatie aanwezig is, dikwijls versterkt door het modale *mæc* wordt de *stam* + *t* gebruikt, ongeacht het aantal toegesproken personen. Ik zal eerst de gevallen uit mijn materiaal vermelden, en waar nodig het aantal der toegesprokenen tussen haakjes aangeven: *goat (2) nów mæc noar Oa'nt dæ bakær en 'aelt mæc kædeties - 'aelt (2) ook mæc ən paer peekəl'eerækñ - 'ij zæg teenn mij: vroagt mæc noar Jan - ik zaegə dat doet (1) mæc en vroagt dan metie:nə ðfz'ook bæroos vəkoopt - doe: 'e'k Janæs 'e'k ær 'en æstuu:'t, ik zaegə: goat ær mæc met dæ mæsiənə oovær - koomt (1) ies, 'Enækien muut ən nijə matə 'em - goajt (1) dan dat bietien ook mæc wæg - want dejnkt ær umə, doar is ook væbeetærægə - en die: man die: zee, goat (2) doar mæc vuustə 'en - en goat (1) zoo mæc deur*.

En zo ook bijv.: *goat zitñ, mejnsñ - drinkt oe: glas ies leeg - koomt ies bij grópmoejær - brent oe: kamæroat mæc mee - loopt ær ies 'en, enz.*

Soms, wanneer de verbinding van de *t* met de voorafgaande of volgende medeklinker moeilijkheden oplevert, komt ook de *stam* zonder *t* voor, bijv.: tussen twee labialen: *geef(t) mij dæ knieptanə ies an - blie:f(t) mæc zitñ - sloap(t) mæc lækær*; of tussen twee velaren: *træk(t) gaw oe: jasə an*; tussen velaar en labiaal: *vroagt(t) mæc ðf'ie 't 'em wil*.

De *stam* + *t* wordt ook gebruikt zodra op de imperatief een *ə* volgt, dus vóór 'əm, ən, ær, en 'æt. Hoewel de gebiedende toon minder sterk is dan in de hierboven beschreven echte *imperatief* in *blief staan, geefóp* zijn de volgende gevallen toch te rangschikken onder de bevelen, niet onder de verzoeken: *loat 'əm lös - doet 'əm dichtə* (die deur) - *geeft 'əm ən klap an dæ kōp - ik zaegə geeft'ær mij mæc twiej - blie:ft ær ðf - spijt 'æt mæc uut -* (baas tegen knecht) *neemt ən ledær* (ladder) *mee -* (moeder tegen dochter) *maekt 'æt nów uut, 't wórt tòch niks*.

De *t* in deze laatste gevallen is m.i. niet als uitgang, maar zuiver

als verbindend element te beschouwen tussen *stam* en *a*, zoals we ook vinden bij andere combinaties met *ər*: *dan is tər altiet wat - wat is tər?*

Bij de wederkerende ww. heeft de gebiedende wijs vóór het vnw. *oe*: steeds *t: 'ððlt oe: stila, wat muun də mejnsn wel dejnkn - prikt oe: niet, dər zit ən noaldə ən - skaemt oe: - vəgist oe: niet - waert oe: (pas op, gevaar)*.

Ik heb op enige uitzonderingen na, in de voorbeelden alleen gevallen vermeld van ww. waarvan de *stam* niet op *t* uitgaat, omdat bij de *stam* op *-t* geen verschil te horen is tussen bevel en uitnodiging: *zet neer die fiesə en zet 'm doar mər neer*.

Soms is door contractie met een volgende *t* evenmin uit te maken of de gebiedende wijs *t* heeft of niet. Naar aanleiding van een kassiersbenoeming bij de Boerenleenbank zei spreker A, die zelf op het drietal stond: *maekt də Kuupər mər*. Voor mij bestaat er niet de minste twijfel dat spreker meent, dat hij zegt: *maekt 't də Kuupər mər*. Het is echter niet te horen, er is geen geminaat. Alleen analogie kan het aannemelijk maken.

§ 144

Soms vervult de infinitief de rol van imperatief, vooral na de negatie: *niet* of *niks*: *saems die:ln, jōnəs, zee Geezə - jaa, saems met Bruuns, goet bəgriepm - niet in 't muntien doen*; evenzo in: *niet doen (laat dat) - niet proatn (hou je mond) - niks zaenn, 'eur*.

De Persoonsvormen

§ 145 Het Praesens

De 1e pers.sg. van zowel sterke als zwakke ww. gaat uit op *-a*, behalve bij de ww. *doen, gaan, sloan, snien* (snijden), *stoan* en *zien*; bij de hulpww. *kunn, muun* (moeten), *wiln, zultn*; bij het ww. *weezn* (zijn), die later behandeld zullen worden. Ik vond: *ik 'aelə 't leefnetə óp də wal - ik 'aelə mien kniepmes uut də zak - ik geevə die: kərpər ən pær flinkə tikn met 't mes óp də kōp - ik krie:gə gien loon, ik ónfangə sə-laarəs - niet, da'k zə niet lusə, ik spijə dər niet in*.

Bij *'ebm, 'em* hebben, gebruikt men *ik 'eb* en *ik 'ebə*. Gewoonlijk staat *'eb* onmiddellijk na *ik, 'ebə* in de regel van het vnw. gescheiden, vooral aan het eind van de zin: *ik 'eb ər nooijt əwest - ik 'eb 'əm niet weer əzien - ik bin noar 'uus gaan en 'ep zə doar mien oavəntuu:r və-telt - maar: 'ət ie:nəgstə wat aa'k die: midəg əzien 'ebə, dat was də bloazə met 'ət gəwejdə - dat aa'k al ies óp ən liestə əstoan 'ebə veur də gəmie:ntəvoat en da'k al ies in 't skoelbəstuu:r əzeetn 'ebə - a'k 'ət goet 'ebə - a'k 'ət goet əzien 'ebə*. Bij de oudste spreker éénmaal: *ik 'ebə ən rəcht əkōcht*.

Ook bij *wie:tn* weten, komen twee vormen voor. De gevallen lopen on-
244

geveer parallel met die van 'ebm̄. Gescheiden van het vnw.: *mær umt-'aak nōw wie:tə woar as 't veur is*; onmiddellijk na het vnw. maar aan het eind van de zin: *ie:nə da'k wie:tə*; bijna aan het eind: *nōw jaa, dat ik wie:tə dan*; deze, oudste spreker gebruikt ook *wie:tə* waar anderen *wie:t* zeggen: *ik wie:tə niet zoo pāsies meer - ik zaegə, ik wie:tə ook nōg dat wij veur niks oovər 't veer mōchŋ - ik wie:tə dat ik met də kiendə's dər 'en gin̄k*; bij de anderen: *ik wie:t nōg wel - ik wie:t niet - ik wie:t nōg best - ik wie:t niet 'oe:vwu:lə - ik wie:t ook nōg, enz.*

Vóór een volgende vocaal wordt -ə geapocopeerd (bij ouderen en langzaam sprekenden niet altijd). De enige duidelijke voorbeelden uit mijn geschreven materiaal zijn: *mær ik zaeg' oe: nōg weer - 'k vageet' 'ət noojt*. Evenzo zal men zeggen: *ik krieg' oe: nōg wel - ik 'elp' oe: niet lanər - ik bəloov' oe:niks - ik geev' aləs niet wæg - ik koom' 'aann tə kō'vt*.

Ik schreef hierboven *de enige duidelijke voorbeelden*, en doelde daar-bij op de voor sommigen misschien minder aanvaardbare gevallen, waar onmiddellijk na de persoonsvorm ə volgt, hoewel ze voor mij persoonlijk geen probleem zijn. In het Drents van Ruinen, § 74 zegt Sassen naar aanleiding van het praefix ə - bij de p.pf.: 'in bepaalde gevallen is dit ə- niet aanwezig: a. wanneer het wordt voorafgegaan door een woord op ə-; op het gehoor is niet uit te maken of deze ə het prefix is van het partc. dan wel de slot-klinker van het voorafgaande woord (substantief, adverbium, numerale, sommige praed. adjectieven); voor de Ruinder behoort zij tot de laatste; dus bv. *əp 'ə stroatə lēgŋ* op de straat gelegen'.

Omdat ditzelfde probleem zich voordoet bij inversie van de 1 pers. sg. als het vnw. onbetoond is, wil ik er hier een enkel woord over zeggen. Ik voel de combinatie: woord op -ə + participium beginnend met ə-, anders dan de Ruinder. Als ik zeg: *ik bin noar də kærkəwest*, hoort voor mij de ə niet bij *kærk'* maar bij *əwest*; 'ij is noar bēədagoan, splits ik in *bēəd'* en *əgoan*. Een p.pf. zonder ə is me, met uitzondering van *doan* klaar, en de ww. met praefix of begin-klinker, een onwennig, vreemdiets, waar mijn Genemuider taalgevoel niet aan wil. Een woord dat eindigt op ə, en deze ə vóór een volgende klinker laat vallen is me iets heel gewoons, zowel de ə van het lidw. *də*, van een znw., een vnw., een bijw., als van een praesens of praeteritum. Ik vond: *in d'euğtə - d'aandrə kaant - d'ōōldə Dōlf - ōnz' 'Ærm - onz' Eu'ŋtə - dan 'at z'ook - wij zulŋ z'ies ópnuumŋ - dat z'əm midŋdeur knaptŋ en dat z'iedər ən'alvə steek kreenŋ - 'Enəkien muut ən niə mat' 'em - um kiepəvoe:r t' 'aelŋ, enz. enz., en bij inversie zowel van het praesens als het praeteritum, die beide in de bevestigende vorm ə hebben: *leez 'ək - gleuw' ək - dat vələp'ək - 'ij goojd'ət deur 't 'uus 'en - bəgin'ək - bracht'ək - 'eu'rd'ək - gin'ək - kend'ək - laag'ək - maekt'ək - die: leefd' ook nōg -**

wærkt'ie - goojd' 'ie - dan 'òòl' ik 'əm an də kòp - 'aeld' òns 'Ærm van Rees alə matŋ òf. In mijn geschreven teksten vermijden de meeste schrijvers angstvallig zich bloot te geven, wanneer twee ə's op elkaar volgen, doordat ze het te duidelijk willen doen en daardoor juist onduidelijk worden. Zie hier een selectie uit hun eigen spellingen:

op de rogge esmeert - deur de deure egoid - een mooie lappe ekocht - op de lange baene eskeum - ek bin weer op de fiесе estapt - taus wòrde ezegd - op een plaanke ezet - in mekaere edraeid - ien dink is wel 't zelfde ubbleven - zie mos ies umme et eetn denken - ik eb drukte ad - de aeze erstikke dood. Toch durf ik met grote stelligheid verklaren, dat nagenoeg geen der schrijvers hier twee ə's zou uitspreken, vooral als ik bedenk hoe de Genemuider houdt van contracties.

Zoals hierboven al uit enkele voorbeelden is gebleken wordt bij inversie de slot-ə geapocopeerd. Hier zijn mijn *schrijvers* iets duidelijker in hun spellingen: *dat zaeg ek aandere oaste nooit - een r eur ek er niet in - vanlestenkoom ek op de fiесе van de Sas of - inwendig oop ik now dat et veur mekaere is - doar koom ik skoap* (bekaaid) *of.*

Het vnw. *ik* is zwak betoond *ek, ək*; bij nadruk *ek, ik*; zie voor *e i* § 19.

De vormen van de 3e pers.sg.praes. der sterke ww. lopen sterk uiteen. Sommige voegen *t* achter de stam, andere niet; er zijn er die *um-laut* van de stamklinker hebben, weer andere niet; bij het ene ww. wordt de stamklinker verkort, bij het andere blijft hij lang. Om onoverzichtelijkheid te vermijden, zal ik bij elke klasse de daarbij behorende verschijnselen aangeven.

De 3e pers.sg.praes. van de zwakke ww. gaat uit op *t*.

De praeterito-praesentia en *wiln* hebben in de 3e pers.sg. geen uitgang: *'ijkān, mag, muut, wet, wil, zal.* Ook *'ebm, 'em* hebben, en *weezn* zijn, hebben geen *t*: *'ij 'ef, is.*

Bij inversie van de 3e pers.sg. wordt dezelfde vorm gebruikt als bij de gewone woordorde, het vnw. heeft de zwakke vorm *'ie*, alleen bij sterke nadruk *'ij*: *'ij skrif* (schrijft)/*skrif 'ie - 'ij kump/kump 'ie - 'ij rentānie:ʀt/rentānie:ʀt 'ie*; met klemtoon: *dat 'ef 'ij ədoan.*

§ 146

De 2e pers.sg. en alle pers.pl. van zowel sterke als zwakke ww. hebben dezelfde vorm als die van de 1e pers.pl., welke overeenkomt met die van de infinitief. Ze gaan dus alle uit op *-m, -n, -ŋ, -ŋ.* Voor bijzonderheden zie de eerste twee §§ van de infinitief, en die over Assimilatie en Geminatie, (§§ 9, 10).

Kloeke, Verz.Opst. bl.110, zegt, dat de 'meervouds uitgang op *t* veelal als een van de meest typische kenmerken van het Sassisch geldt'. Genemuiden gedraagt zich dan bij de meervoudsvorming van het ww. positief on-Sassisch. Het staat hierin echter niet alleen met Zwartsluis, Wan-
246

neperveen en Staphorst, zoals Kloeke t.a.p. vermeldt. Hij zegt: 'Voor het uiterste noorden van Overijsel heb ik geen materiaal, maar in geheel Overijsel bezuiden deze vier plaatsen heerst vrijwel zonder uitzondering *goat*'. Mijn bevindingen zijn anders. Ik vond: *wij goan, kiekŋ, loopm, 'em, bin* in alle achttien onderzochte plaatsen: F80 Grafhorst, F80+Kamperzeedijk, F080 Kampereiland, F83 Zwartsluis, F84 Genemuiden, F85 Hasselt, F89 Ysselmuiden, F92a De Zande, F89+ Oosterholt, F90Kampen, F93 Wilsum, F94 Mastenbroek, F94a Genne, F94b Holten, F95 Zalk, F95a Westenholte, F95b/c Veecaten/'s-Heerenbroek, F96 Zwolle; in de 2e pers.sg. en pl. *goat, kiekt, loopt, 'ebt, bint* in slechts vier plaatsen: F92a De Zande, F95a Westenholte, F95b/c Veecaten/'s-Heerenbroek en F96 Zwolle. De (vermoedelijk) Hollandse expansie is hier dus blijkbaar aan Kloeke's grote speurzin ontsnapt.

§ 147

Tegenover de grote uniformiteit van de gewone volgorde van het meervoud: *wij goan, ie: goan, zie: goan* enz. toont Genemuiden de grootst mogelijke verscheidenheid bij inversie, drie verschillende vormen. In de 1e pers.pl.stam + ə: *Riekŋt die: kenə wij aləmoalə wel - dan 'oe:və wij məkaerə niks tə vəteln - nōw wie:tə wij aləmoalə wel - 'at stuk' zinn' 'ebə wij bəhandəlt - muunə wij niet wat aandə'rs goan doen, enz., enz.*

Het vnw. behoudt bij inversie zijn volle klank: *wij*; alleen bij contractie komt 'w voor.

De 2e pers.sg. en pl. bestaat bij inversie uit de stam alleen: *wie:t ie doar ook van - dan loat ie 'twelum də sentŋ en də tiet tə verejzŋ - aa'j ər niet mee təvreendə bin, dan koom ie məer bij Krōp - dan oe:v ie niks tə vroagŋ - dan ðəl ie oe:stilə - bəgriep ie?*

Het vnw. is zwakbetoond *ie*, bij nadruk *ie:*, bij contractie 'j

De 3e pers.pl. blijft bij inversie onveranderd. Het vnw. heeft de zwakke vorm *zə*; alleen bij sterke nadruk *zie:*.

Om het grote verschil tussen gewone en geïnverteerde vorm nog eens duidelijk aan te geven, laat ik hier beide volgen van een sterk en een zwak ww.: *blie:vm* blijven en *maekŋ* maken.

<i>wij blie:vm</i>	<i>dan blie:və wij</i>	<i>wij maekŋ</i>	<i>dan maekə wij</i>
<i>ie: blie:vm</i>	<i>dan bliev ie</i>	<i>ie: maekŋ</i>	<i>dan maek ie</i>
<i>zie: blie:vm</i>	<i>dan blie:vm zə</i>	<i>zie: maekŋ</i>	<i>dan maekŋ zə</i>

Bij de eenlettergrepige ww.: *doen, goan, sloan, snien, stoan* en *zien* vindt in de 1e en 2e pers.sg. en pl. bij inversie gewoonlijk contractie plaats tussen Vf. en vnw.: 1e pers.sg.: *doe'k, goa'k, sloa'k, snie'k, stoa'k, zie'k*; 1e pers.pl.: *doe'w, goa'w, sloa'w, snie'w, stoa'w, zie'w*; 2e pers.sg. en pl.: *doe'j, goa'j, sloa'j, snie'j, stoa'j, zie'j*.

Ik noteerde: *doe: zae'w, doe'w niet laŋər - dan goa'w 'ie:r zoo deur*

die: *deurə 't slacht'wus in - en wat doe'j dan - aa'j oe:nów niet stil' 'òòlŋ dan goa'j dər uut, enz., enz.*

Deze contracties vindt men ook veel bij 'ebm, 'em hebben, weezn zijn, krie:gn krijgen, zæegn zeggen, loatn laten (Zie Contracties § 78).

§ 148

Bij inversie worden geminaten in de 1e pers.pl. en in de 2e pers.sg. en pl. weer enkelvoudige medeklinkers: *wij koomm/koomə wij - ie: koomm/koom ie - wij kenn/kenə wij - ie: kenn/ken ie - wij zinn/zinə wij - ie: zinn/zin ie*. Indien de geminaat ontstaat is door assimilatie van *vm > mm* en *gn > nn* vindt men bij inversie in bovenvermelde pers. de *v* en *g*: *wij blie:mm/blie:və wij - ie: blie:mm/bliev'ie - wij vroann/vroagə wij - ie: vroann/vroag' ie*.

Het Praeteritum

§ 149 a. Sterke Werkwoorden

De 1e pers.sg. gaat uit op -ə; bij inversie wordt de ə voor ək en ik geapocopeerd, evenals in het praesens.: *ik bleevə ik bleef, bleev'ək - ik skeutə ik schoot, skeut'ək - ik gónə ik ging, gón'ək - ik atə ik at, at'ək - ik reedə ik reed, reed'ək*.

Geen uitgang krijgen de praet. der ww. *broann* braden, *doen*, *sloan* slaan *ik breu 't spæk uut* ik braadde het spek uit - *ik deu 't nooŋt* ik deed het nooit - *ik sleu də moatə* ik sloeg de maat.

Verlengde vormen op -də: *doadə, loadə*, die Van Haeringen, Driem. Bl. 1951, bl.90 voor Dedemsvaart beschrijft, komen in G. niet voor.

De 3e pers.sg. heeft geen uitgang; bij inversie wordt dezelfde vorm gebruikt. Het vnw. is dan 'ie.

De 2e pers.sg. en alle pers.pl. hebben dezelfde uitgang als het praesens, en gaan dus uit op *m, n ŋ*: *ie: bleevm, wij bleevm, zie: bleevm - ie: geutn, wij geutn, zie: geutn - ie: gónn, wij gónn, zie: gónn*.

Bij inversie, als bij het praesens, drie verschillende vormen:

<i>wij geutn</i>	<i>geutə wij</i>	<i>wij namm</i>	<i>namə wij</i>
<i>ie: geutn</i>	<i>geut ie</i>	<i>ie: namm</i>	<i>nam ie</i>
<i>zie: geutn</i>	<i>geutn zə</i>	<i>zie: namm</i>	<i>namn zə</i>

Wanneer we de bevestigende en geïnverteerde vormen van het enk. naast elkaar zetten, zien we het omgekeerde van het meerv., bevestigend alle verschillend, bij inversie alle gelijk:

<i>ik geutə</i>	<i>geut ək</i>	<i>ik namə</i>	<i>nam ək</i>
<i>ie: geutn</i>	<i>geut ie</i>	<i>ie: namm</i>	<i>nam ie</i>
<i>'ij geut</i>	<i>geut 'ie</i>	<i>'ij nam</i>	<i>nam 'ie</i>

Bij ww. waarvan de stam eindigt op *g, v, z*, zoals *vroagn* vragen, *blie:vm* blijven, *bloazn* blazen, vinden we in de 3e pers.sg. de stemloze variant van deze medeklinkers, in alle andere de stemhebbende.

Bij inversie wordt dit onderscheid bewaard. Voor de duidelijkheid geef ik hier de stemloze variant van *g* als *ch* aan:

ik vreugə vreug ək ik bleevə bleev ək ik bleuzə bleuz ək
ie: vreugŋ vreug ie ie: bleevm bleev ie ie: bleuzŋ bleuz ie
'ij vreuch vreuch 'ie 'ij bleef bleef 'ie 'ij bleus bleus 'ie

Blijkbaar is de Genemuider zich bij deze ww. steeds bewust van de medeklinker in de bevestigende vorm, zodat, nu in 2e en 3e persoon het voornaamwoord gelijk is, de werkwoordsvorm het verschil aan-geeft.

Voor apocope van de *-ə* bij inversie in de 1e pers.sg., voor gemina-tie in de 2e pers.sg. en alle pers.pl., zie het Praesens hierboven.

De geïnverteerde vorm van de 1e pers.pl. gaat, als bij het praesens uit op *-ə*: *doar wdlə wij - doar leupə wij - dan gónə wij - dan leutə wij*, enz. Tussen de vele vormen op *-ə*, vond ik echter in de geschreven stukjes ook vormen op *-n*: *dat konn wij niet betaeln - op de Bermsloot bunnen wij z'onder en door gongn wij - toe leupen wij al deur de Langstroate - door waan wij niet veur - veur 't aaw er erg in arm stonen wij al weer op de stoepe*; en bij mijn jongste *spreker* noteerde ik: *'adŋ wij - kwaammŋ wij - zatŋ wij*, tussen de talrijke *-ə*-vormen. Of deze het gevolg zijn van invloed van het AB, of van de 3e pers.pl. is moeilijk te zeggen.

Ik laat hier nog enkele voorbeelden van het praeteritum volgen: *ik laagə in vaejər zien þeŋəlie:r* (kruiwagen) - *doar laag ik óp də matə - ie: vənammŋ dər'oastə niks van - dan leut ie wat kruut uut die: 'ooʋŋ in də looþ van datgəweer vaalŋ - də dooməneer vreug oe: wat - metie:nə reup 'ie al 'n tiepistə - wijkwammŋ uut də kærkə - 's wónzəs zatə wij van achtə tut tienə - zie: leupŋ met van die: grootə leeʋzəklompŋ an - dan leutŋ zə də kærəmelk ópkoekŋ.*

§ 150 b. Zwakke Werkwoorden

De 1e en 3e pers.sg. gaan uit op *-də* of *-tə*, de 2e pers.sg. en de gehele pl. hebben *-dŋ* of *-tŋ*.

Bijinversie doen zich dezelfde verschijnselen voor als bij de sterke ww., de *-ə* van de 1e en 3e pers.sg. verdwijnt vóór *ək* en *'ie*, de *'ŋ* van de 2e pers.sg. en pl. vóór *ie*, terwijl de *-ŋ* van de 1e pers.pl. vervan-gen wordt door *-ə*. Hier volgen de vormen van *maelŋ* malen en *waekŋ* waken

<i>ik maeldə</i>	<i>maeld ək</i>	<i>ik waektə</i>	<i>waekt ək</i>
<i>ie: maeldŋ</i>	<i>maeld ie</i>	<i>ie: waektŋ</i>	<i>waekt ie</i>
<i>'ij maeldə</i>	<i>maeld 'ie</i>	<i>'ij waektə</i>	<i>waekt 'ie</i>
<i>wij maeldŋ</i>	<i>maeldə wij</i>	<i>wij waektŋ</i>	<i>waektə wij</i>
<i>ie: maeldŋ</i>	<i>maeld ie</i>	<i>ie: waektŋ</i>	<i>waekt ie</i>
<i>zie: maeldŋ</i>	<i>maeldŋ zə</i>	<i>zie: waektŋ</i>	<i>waektŋ zə</i>

Van de 3e pers.sg. bestaat een oude vorm op $-ŋ$, die door ouderen nog gebruikt wordt. Ik noteerde bij spreker A: *doe: wōrd' 'ie:ləmoalə mit slann wō'rdŋ əv əspōjt van 't zieltien (sluisje) tut an də Oospiet-brugə*. In het hierachter opgenomen stukje: De Molle, staan de volgende twee zinnetjes: *zie: is ook nōg ies ən keer met vaejər noar ən kwak-zalvər əwest en die: smee'rdŋ 'eur ... zalvə in də knie:woannŋ (knieholten) - ik 'at də doem 'oastə ɔf, 'ət bloe:t spōjtn dəv uut*. In een hierover gevoerde correspondentie zegt de schrijver (42 j.): *'d'olde minsen zaeng 'smeerden eur', de jongeren 'smeerd'eur'. Etzelfde kuj weer vienn in 't bloed spuitten dr uut'. Ek zol zelf zaeng 't bloed spuite d'r uut*. Even verder in dezelfde brief schrijft hij: *'oe die domeneer ieten (kiek doorei'j) 't weer) ek kan ook zaeng: Oe as die domeneer iete, dat skeelt mij niet zovule, dat dut et niet'*. In zijn stukje spreekt een man van tachtig jaar.

Ik laat hier nog enkele voorbeelden volgen van de 2e pers., de enige die wat de uitgang betreft, afwijkt van het AB, de sonantische $ŋ$ buiten beschouwing gelaten: *də preediekant die: vreug oe: wat en ie: antwo'o'rdŋ doar ɔp - ie: 'eu'rdŋ dəv vrōgər wel van - ie: wærktn wel sestəg uu: r in de weekə*.

De Klassen der Sterke Werkwoorden

§ 151 Klasse I

In de 1e klasse komen voor ww. met lange *ie*: + stemhebbende spirant en ww. met korte *ie* + explosief, in de praesensvormen.

De klankwisselingsreeksen zijn: a. *ie*: - *ee* - *ee*; b. *ie* - *ee* - *ee*.

De 3e pers.sg. van het praesens heeft korte *i* en krijgt geen uitgang.

a. <i>blie:vm</i> blijven	<i>ik blie:və</i>	<i>ik bleevə</i>	<i>əbleevm</i>
	<i>ie: blie:vm</i>	<i>ie: bleevm</i>	
	<i>'ij blif</i>	<i>'ij bleef</i>	
	<i>wij</i> }	<i>wij</i> }	
	<i>ie:</i> } <i>blie:vm</i>	<i>ie:</i> } <i>bleevm</i>	
	<i>zie:}</i>	<i>zie:}</i>	

Voor assimilatie van *vm* > *mm*, *gn* > *nn*, zie § 10

Evenzo: *drie:vm* drijven, *krie:gn* krijgen, *mie:gn* urineren, *prie:zn* prijzen, *rie:zn* rijzen, *skrie:vm* schrijven, *stie:gn* stijgen, *vrie:vm* wrijven, *wie:zn* wijzen, *zwie:gn* zwijgen.

Lange *ie*: in de 3e pers.sg. praes. bij *skie:nn* schijnen, *də zunə skie:nt*.

b. *bəzwiəkŋ* bezwijken, *bietŋ* bijten, *bliekŋ* blijken, *drietŋ* cacare, *griepm* grijpen, *kiekŋ* kijken, *kniepm* knippen, *krietŋ* schreien, *liedŋ* lijdēden, *riedŋ* rijden, *sliepm* slijpen, *slietŋ* slijten, *snien* snijden, *striedŋ* strijden, *striekŋ* strijken, *vəwietŋ* verwijten, *wiekŋ* wijken.

De ww. *liekŋ* lijken en *spietŋ* spijten, hebben *ie* in de 3e pers.sg. praes.: *'oe: liekt oe: dit - 'ət spiet mij*. Het ww. *snien* heeft in de 1e pers.sg.

praes.*ie*:: *ik snie: dər niet in*. Het heeft, hoewel de oude *d* gesyncopeerd is, geen geminaat, en klinkt wat het wordeinde betreft als: *zien*.

Afwijkend vocalisme, nl. *ej* in het praesens heeft: *skejtn* cacare, ik *skejta*, *ie: skejtn*, 'ij *skit*, pl. *skejtn*.

De ww. *dijn* dijen, uitzetten, *spijn* spuwen worden zwak vervoegd; naast *spijda* komt *spuj* voor.

§ 152 Klasse II

In de 2e klasse komen ww. voor met lange *ie*;, *uu*;, *oe*; + stemhebbende spirant (ook *gənie:tn* genieten en *skie:tn* hebben *ie*;) en ww. met korte *ie* + explosief, in de praesensvormen.

De 3e pers.sg.praes. heeft *ö* en krijgt geen uitgang.

De klankwisselingsreeksen zijn: (*ie*;, *ie*, *uu*;, *uu*, *oe*;, *oe*) - *eu* - *eu*.
gie:tn gieten *ik gie:tə* *ik geutə* *əgeutn*

ie: gie:tn *ie: geutn*

'ij *göt* 'ij *geut*

<i>wij</i>	}	<i>gie:tn</i>	}	<i>geutn</i>
<i>ie:</i>		<i>ie:</i>		
<i>zie:</i>		<i>zie:</i>		

Hiertoe behoren nog:

a. *bədrie:gŋ* bedriegen, *gənie:tn* genieten, *kie:zn* kiezen, (met *r* in *uut-vakeuʳŋ* uitverkoren), *lie:gŋ* liegen, *skie:tn* schieten, *vəlie:zn* verliezen (met *r* in het praet. en p.pf. *vəleur*, *vəleuʳŋ*), *vlie:gŋ* vliegen, *vrie:zn* vriezen (met *r* in praet. en p.pf. *vreur*, *əvreurʳŋ*);

b. *biedn* bieden; *gəbiedn* gebieden, *vəbiedn* verbieden;

c. *buu:gŋ* buigen, *pluu:zn* pluizen, (ook zwak vervoegd);

d. *shuutn* sluiten;

e. *skoe:vm* schuiven, *snoe:vm* snuiven, *stoe:vm* stuiven, *zoe:gŋ* zuigen; van het zwakke ww. *skroe:vm* schroeven, hoorde ik tweemaal het p.pf. *əskreuwŋ*;

f. *doekŋ* duiken, *gloepŋ* gluipen, *kroepŋ* kruipen, *roekŋ* ruiken, *sloepŋ* sluipen, *zoepŋ* zuipen.

Bij de groepen *c* / *t* / *m* / *f* heerst onzekerheid over de klinker in de 3e pers.sg.praes., zowel *ö* als *u* komen voor. Een regel is daarin niet te ontdekken; het schijnt dikwijls een persoonlijke voorkeur. Zie ook § 24. *Umlaut*.

De ww. *flöjtn* fluiten, *spöjtn* spuiten, *kruulŋ* kruien, *kuulŋ* rollen, *skuulŋ* schuilen, *proesŋ* proesten, *slókŋ* slikken, worden zwak vervoegd.

§ 153 Klasse III

In deze klasse komen de volgende groepen voor:

a. stam op nasaal + cons., klankw. reeks: *i - u - u*; *ie - u - u*;

b. stam op *l* + cons., klankw. reeks: *e - ö - ö*;

c. stam op *r* + cons., klankw. reeks: *æ - ö - ö*.

De 3e pers. sg. praes. heeft dezelfde klinker als de andere personen en gaat uit op *t*.

<i>drinķn</i> drinken	<i>ik drinķæ</i>	<i>ik drunķæ</i>	<i>ædrunķn</i>
	<i>ie: drinķn</i>	<i>ie: drunķn</i>	
	<i>'ij drinķt</i>	<i>'ij drunķ</i>	
<i>wij</i> }	<i>drinķn</i>	<i>wij</i> }	<i>drunķn</i>
<i>ie:</i>		<i>ie:</i>	
<i>zie:</i>		<i>zie:</i>	

Hiertoe behoren verder:

a. *bæginn* beginnen (het praet. heeft *ó*), *bæginn* bezinnen, *blinķn* blinken, *drinķn* dringen, *glimm* glimmen, *klimm* klimmen, *klinķn* klinken, *krimpm* krimpen, *skinķn* schenken, *slinķn* slinken, *spinn* spinnen, *sprinn* springen, *stinķn* stinken, *vrinn* wringen, *winn* winnen, *zinn* zingen, *zinķn* zinken.

De ww. *bienn* binden, *vienn* vinden, *wienn* winden (voor assimilatie van de *d* zie § 8.C.e).

De vormen zijn: praes.sg. *ik bienæ*, *ie: bienn*, *'ij bient*, pl. *bienn*; praet. sg. *ik bunæ*, *ie: bunn*, *'ij bun*, pl. *bunn*, p.pf. *æbunn*: *ik vienæ 'Endræk Last ziendæ moojær, miskien vient æn aandær dæ loopærs bij oe: wel moojær - ik bunæ dæ boe:l óp*.

b. *'elþm* helpen, *gel(d)n* gelden, *melķn* melken, *skel(d)n* schelden, *træfm* treffen, *træķn* trekken, *væch(t)n* vechten, *vlæch(t)n* vlechten, *zweļķn* zwelgen, *zweļn* zwellen, *zwemm* zwemmen.

In *smöłtn* smelten, is de *ö* uit het praet. en p.pf. doorgedrongen in het praes.; *wörn* worden, heeft een zwak praet., *'ij wördæ niet kððlt ðf wærm*.

De ww. *bæsteln* bestellen, *skeln* schillen, *væteln* vertellen, hebben, waarschijnlijk naar analogie van *skel(d)n* schelden en *zweļn* zwellen, sterke vormen naast de zwakke. Ik noteerde: *die: (krakelingen) bin gistærn pas bæstöln - 'ij vätöl mij ook nõg van alæs - dat vätöl 'ie mij dan - toe: 'ef 'ie mij ies vätöln wat ðf nõw fejtælæk æn seekaa* (kokosmachine) *was -as 'Endræk dan dæ eerapæls sköl kón zie: dæ sloa kloa^r-mæķn*.

Bij *væteln* overwegen de sterke vormen. Behalve de reeds vermelde gevallen vond ik nog: *ónzæ Klaas vätöl mij - dat kee'ltien vätöl - zie: vätöln mij*; echter ook; *doar wörn* (werd) *mij vätelt - noar zæ mij væteldn*. Van *teln* tellen, vond ik: *a'k 'æt goet ætelt 'ebæ - 'ij 'ef ær dat bij 'ætöln*.

De ww. *menn* mengen, en *menn* mennen, hebben zwakke vormen.

§ 154 Klasse IV

Van de oorspronkelijke oud-saksische reeks: *e, i - a - aa - o* is niet 252

veel overgebleven. We kunnen de volgende groepen onderscheiden:

a. *ee - eu - eu*; b. *ee - a - eu*; c. *oo - a - oo*.

a. <i>skeeʳŋ</i> scheren	<i>ik skeerə</i>	<i>ik skeurə</i>	<i>əskeuʳŋ</i>
	<i>ie: skeeʳŋ</i>	<i>ie: skeuʳŋ</i>	
	<i>'ij skeeʳt</i>	<i>'ij skeur</i>	
	<i>wij</i> }	<i>wij</i> }	
	<i>ie: }skeeʳŋ</i>	<i>ie: }skeuʳŋ</i>	
	<i>zie: }</i>	<i>zie: }</i>	

De 3e pers.sg.praes. behoudt de lange klinker en gaat uit op *t*.

Hiertoe behoren verder nog: *steelŋ* stelen, *weegŋ* wegen (uit kl.V), *zweeʳŋ* zweren (uit kl.VI).

b. <i>breekŋ</i> breken	<i>ik breekə</i>	<i>ik brakə</i>	<i>əbreukŋ</i>
	<i>ie: breekŋ</i>	<i>ie: brakŋ</i>	
	<i>'ij bræk</i>	<i>'ij brak</i>	
	<i>wij</i> }	<i>wij</i> }	
	<i>ie: }breekŋ</i>	<i>ie: }brakŋ</i>	
	<i>zie: }</i>	<i>zie: }</i>	

De 3e pers.sg.praes. heeft een korte klinker en krijgt geen uitgang. Hiertoe behoren: *neemŋ* nemen (3e pers.sg.praes. *nemp*), *spreekŋ* spreken, *steekŋ* steken. Het praet. van *neemŋ* nemen, heeft soms *aa*: *dan naamŋ z'an keetal mee met waetər*.

c. <i>koomŋ</i> komen	<i>ik koomə</i>	<i>ik kwamə</i>	<i>əkoomŋ</i>
	<i>ie: koomŋ</i>	<i>ie: kwamŋ</i>	
	<i>'ij kump</i>	<i>'ij kwam(p)</i>	
	<i>wij</i> }	<i>wij</i> }	
	<i>ie: }koomŋ</i>	<i>ie: }kwamŋ</i>	
	<i>zie: }</i>	<i>zie: }</i>	

Hier vinden we in het praeteritum, vooral in het meervoud, dikwijls *aa* voor *a*. Ik noteerde vele malen zowel: *wij, ie:, zie: kwamŋ* als *kwaamŋ*. De vorm *kwamp* gewoonlijk alleen bij ouderen.

§ 155 Klasse V

In deze klasse komen ww. voor met *ee* en *i* in de praesensvormen.

a. *ee - a - ee*; b. *i - a(a) - ee*.

a. <i>eetŋ</i> eten	<i>ik eetə</i>	<i>ik atə</i>	<i>eetŋ, əgeetŋ</i>
	<i>ie: eetŋ</i>	<i>ie: atŋ</i>	
	<i>'ij et</i>	<i>'ij at</i>	
	<i>wij</i> }	<i>wij</i> }	
	<i>ie: }eetŋ</i>	<i>ie: }atŋ</i>	
	<i>zie: }</i>	<i>zie: }</i>	

De 3e pers.sg.praes. heeft een korte klinker en krijgt geen uitgang. Evenzo: *meetŋ* meten, *vageetŋ* vergeten, *vreetŋ* vreten.

Bij *geevŋ* geven, komen in het praet. vormen met *a* en *aa* voor; de

meest gebruikte vormen zijn: sg. *ik gaavə*, *ie: gaavm*, 'ij *gaf*, pl. *gaavm*, bij inversie: 2e p. sg. *gaav' ie*, 3e p. *gaf' ie*. Ik noteerde: 'k *wie:t niet wat zə gafm van 't bóln-as wij məkəerə ən 'aant gaavm*. De 3e pers. sg. praes. van *leezn* is *leest*, het praet. *leesdə*, het p. pf. *əleezn* en *əleest*; ook *geneezn* heeft meestal *geneest* in de 3e p. sg. pr., het praet. wordt, naar mij verteld werd, niet gebruikt; *vreekn* wreken heeft *vreekt* in de 3e p. sg. pr., volgens mededeling geen praet., en als p. pf. *əvreekn*.

b. De ww. die hiertoe behoren lopen alle uiteen.

lign liggen, *ik ligə*, *ie: lign*, 'ij *lig*, pl. *lign*; *ik laagə*, *ie: laagn*, 'ij *lag*, *laag*, pl. *laagn*, p. pf. *əleegn*. Ik noteerde o. a.: *ik laagə in vaejər zien peŋəlie:r* (kruiwagen) - *doar laag' ək - Wiləm lag al 'oastə teenn də vlaktə - de mie:ntə die: laag an də rinksloot*.

zitzn zitten, *ik zitə*, *ie: zitzn*, 'ij *zit*, pl. *zitzn*; *ik zatə*, *ie: zatn*, 'ij *zat*, pl. *zatn*, p. pf. *əzeetz*.

zien zien, *ik zie*, *ie: zien*, 'ij *ziet*, pl. *zien*; *ik zaagə*, *ie: zaagn*, 'ij *zag*, pl. *zaagn*, p. pf. *əzien*.

bidn bidden heeft zwakke vormen: 'ij *bidə - 'e'j al əbit*.

§ 156 Klasse VI

Van deze klasse is niet één ww. met een volledig stel regelmatige vormen overgebleven.

draegn dragen, is zwak geworden, maar heeft het sterke p. pf. bewaard: praes. *ik draegə*, *ie: draegn*, 'ij *draegt*, pl. *draegn*; praet. *draegdə*, *draegdn*, p. pf. *ədraegt*, *ədraegn*.

graevm graven, gedraagt zich precies zo: Ik noteerde: bij één en dezelfde spreker: *də kribm bin doar wægəgraeft - doar 'em z'ən vaergeul lanəs əgraevm*. Van het compositum: *toe: as Geezəmuu:jə bəgraeft is - zie: wört mö'ŋ bəgraevm*.

sloan slaan, *ik sloa*, *ie: sloan*, 'ij *slæt*, pl. *sloan*; *ik sleu*, 'ie: *sleunn* 'ij *sleu*, pl. *sleunn*, p. pf. *əslaegn*.

stoan staan, *ik stoa*, *ie: stoan*, 'ij *stet*, pl. *stoan*, *ik stónə*, *ie: stónn*, 'ij *stónt*, pl. *stónn*, p. pf. *əstoan*; in de 3e pers. sg. pr. ook *stiet*, en één maal hoorde ik: 'ij *stöt óp acht uu:r* (de klok).

skəpm scheppen, heeft slechts de infinitief en p. pf. *əskoapm* bewaard: één spreker zei: *doarumə muun dər weer aandərə meugələk'eedn əskeupm wö'ŋ*. Bij navraag keurde een even echte Genemuider deze *əu* af. Toch is de vorm interessant, omdat *əu* de *umlaut* van *oa* is. Heeft misschien de *j* van *skapjan* een onregelmatigheid begaan, door zich in het p. pf. te dringen?

De ww. *bakn* bakken, *jaegn* jagen, *knaegn* knagen, *lachn* lachen (p. pf. ook *əlachn*), *laenn* laden, *skaemm* schamen, *skaevm* schaven, *stapm* stappen, *vae'ŋ* varen, *waekn* waken, *waenn* waden, *wasn* wassen, zijn alle zwak geworden. Bij *laenn*, *waenn* is de geassimileerde *d* bewaard

in de 1e pers. sg. pr. *ik laedə* ik laad, *ik waedə* ik waad. Bij oudere sprekers soms ook in de overige pers. van het praesens.

§ 157 Klasse VII

Vijf ww. hebben: *oa - eu - oa*: *bloazn* blazen, *broann* braden, *loatn* laten, *roann* raden, *sloapm* slapen.

<i>bloazn</i> blazen,	<i>ik bloazə</i>	<i>ik bleuzə</i>	<i>əbloazn</i>
	<i>ie: bloazn</i>	<i>ie: bleuzn</i>	
	<i>'ij blös</i>	<i>'ij bleus</i>	
	<i>wij</i>	<i>wij</i>	
	<i>ie: } bloazn</i>	<i>ie: } bleuzn</i>	
	<i>zie: }</i>	<i>zie: }</i>	

Van *broann* braden is de 1e pers. sg. pr. *ik broa*, de 3e *zie: bröt*; van *roann* raden *ik roa*, *'ij röt*; *sloapm* heeft *'ij slöp* en *'ij sləp*.

De ww. *'anŋ* hangen en *vanŋ* vangen hebben: *a - ö - ö*: *ik vanə*, *ie: vanŋ*, *'ij vanŋ*, pl. *vannŋ*; *ik vönə*, *ie: vönŋ*, *'ij vön*, pl. *vönŋ*, p. pf. *əvönŋ*.

Verder behoren tot deze klasse:

loopm lopen, *'ij löp* hij loopt, *'ij leup* hij liep, p. pf. *əloopm*;
roepm roepen, *'ij röp* hij roept, *'ij reup* hij riep, p. pf. *əroepm*;
vaaln vallen, *'ij vælt* hij valt, *'ij völ* hij viel, p. pf. *əvaaln*;
'öðln houden, *'ij 'ölt* hij houdt, *'ij öl* hij hield, p. pf. *'öðln*, *'öln*;
vöðln vouwen, heeft zwakke vormen; p. pf. *əvöðln*, *əvöðlt*;
'ie:tn heten, *'ij 'et* hij heet, zwak praeteritum, p. pf. *'ie:tn*;
skejdn scheiden, heeft zwakke vormen, behalve in het p. pf. *əskejdn*;
vluu:kn vloeken, *'ij vluu:kt*, *vlukt* hij vloekt, soms ook *'ij vluktə* naast *vluu:ktə*, overigens lange *uu:* en zwakke vormen.

Een met deze klasse overeenstemmend praeteritum, maar zwak p. pf. hebben:

ploagn plagen, *'ij plög* hij plaagt, *'ij pleug* hij plaagde, p. pf. *əploagt*;
proatn praten, *'ij pröt* hij praat, *'ij preut* hij praatte, p. pf. *əproat*;
vraagŋ vragen, *'ij vrög* hij vraagt, *'ij vreug* hij vroeg, p. pf. *əvraagŋ*;
woagn wagen, *'ij wög* hij waagt, *'ij weug* hij waagde, p. pf. *əwoagt*.

Ook *maekŋ* maken en *smaekŋ* smaken, hebben een sterk praet. *meuk*, *smeuk*, doch daarnaast hun zwakke vormen behouden: *die: meukŋ z'ie:r niet - dan meukŋ zə dəv twiej daes - die: Drensə skoapm smeukŋ noar wilt - ik maektə leemm*. Geheel zwak zijn geworden: *'öwm* houwen, *spənn* spannen, *kraejn* kraaien, *maejn* maaien, *waejn* waaien, *zaejn* zaaien, *bluu:jn* bloeien, *gruu:jn* groeien, *ruu:jn* roeien, *vluu:jn* vloeien, *vruu:tn* wroeten; *wasn* groeien heeft als p. pf. *əwasn*: *'t waeter is driej doem əwasn*.

§ 158 De Praeterito Praesentia

De volgende vormen komen voor:

wie:tn weten, praes.sg.1 *wie:t(ə)*, 2 *wie:tn*, 3 *wet*, pl. *wie:tn*; inversie: s.g.1 *wie:tək*, 2 *wie:tie*, 3 *wet'ie*, pl. 1 *wie:tə wij*, 2 *wie:tie*, 3 *wie:tn zə*; praet, sg.1 *wus(ə)*, 2 *wusn*, 3 *wus*, pl. *wusn*; inversie: sg. 1 *wusək*, 2 *wusie*, 3 *wus'ie*, pl. 1 *wusə wij*, 2 *wusie*, 3 *wusn zə*; p.pf. *əwie:tn kunn* kunnen: praes.sg. 1 *kan*, 2 *kunn*, 3 *kan*, pl. *kunn*; inversie: sg.1 *kan'k*, *kan ik*, 2 *ku'j*, *kun ie*, 3 *kan'ie*, pl. 1 *ku'w*, *kunə'wij*, 2 *ku'j*, *kun ie*, 3 *kunn zə*; p.pf. *əkunt*.

durvm durven: praes. sg. 1 *durvə*, 2 *durvm*, 3 *durft*, pl. *durvm*; inversie: sg. 1 *durv'ək*, 2 *durv'ie*, 3 *durft'ie*, pl. 1 *durvə wij*, 2 *durv'ie*, 3 *durvm zə*; praet sg. 1 *durfdə*, *dö'rstə*, 2 *durfdn*, *dö'rsn* 3 *durfdə*, *dö'rst* pl. *durfdn*, *dö'rsn*; inversie: sg. 1 *durfd'ək*, *dö'rstək*, 2 *durfd'ie*, *dö'rst'ie*, 3 *durfd'ie*, *dö'rst'ie*, pl. 1 *durfdə wij*, *dö'rstə wij*, 2 *durfd'ie*, *dö'rst'ie*, 3 *durfdn zə*, *dö'rsn zə*; p.pf. *ədurft*.

zuln zullen: praes.sg. 1 *zal*, 2 *zuln*, 3 *zal*, pl. *zuln*; inversie: sg. 1 *za'k*, *zal ik*, 2 *zu'j*, *zul ie*, 3 *zal'ie*, pl. 1 *zu'w*, *zulə wij*, 2 *zu'j*, *zul ie*, 3 *zuln zə*; praet.sg. 1 *zól*, 2 *zóln*, 3 *zól*, pl. *zóln*; inversie: sg. 1 *zó'k*, *zól ik*, 2 *zó'j*, *zól ie*, 3 *zól'ie*, pl. 1 *zó'w*, *zólə wij*, 2 *zó'j*, *zól ie*, 3 *zóln zə* p.pf. ontbreekt.

maagn mogen: praes.sg. 1 *maagə*, 2 *maagn*, 3 *mag*, pl. *maagn*; inversie: sg. 1 *maa'k*, *maag ik*, 2 *maa'j*, *maag ie*, 3 *mag'ie*, pl. 1 *maa'w*, *maagə wij*, 2 *maa'j*, *maag ie*, 3 *maagn zə*; praet. sg. 1 *móchə*, 2 *móchn*, 3 *móch*, pl. *móchn*; inversie: sg. 1 *móchək*, 2 *móch'ie*, 3 *móch'ie*, pl. 1 *móchə wij*, 2 *móch'ie*, 3 *móchn zə*; p.pf. *əmaagt* (weinig gebruikt).

muu(t)n moeten: praes. 1 *mu(w)t*, 2 *muun*, 3 *mu(w)t*, pl. *muu(t)n*; inversie: 1 *muu'k*, *muun ik*, 2 *muu'j*, *muun ie*, 3 *mu(w)t'ie*, pl. 1 *muu'w*, *muunə wij*, 2 *muu'j*, *muun ie*, 3 *muu(t)n zə*; praet. 1 *mós(ə)*, 2 *mósn*, 3 *mós*, pl. *mósn*; inversie: sg. 1 *mósək*, 2 *mós'ie*, 3 *mós'ie*, pl. 1 *mósə wij*, 2 *mós'ie*, 3 *mósn zə*; p.pf. ontbreekt.

§ 159 De Werkwoorden: *weezn* zijn, *doen*, *wiln* willen, *goan* gaan.

weezn, *weenn* zijn, praes.sg.1 *bin*, 2 *bin*, 3 *is*, pl. *bin*; inversie: sg. 1 *bin'k*, *bin ik*, 2 *bi'j*, *bin ie*, 3 *is'ie*, pl. 1 *bi'w*, *bó'w*, *bu'w*, *binə wij*, 2 *bi'j*, *bin ie*, 3 *bin zə*; praet.sg. 1 *was*, *waar(ə)*, 2 *waar'n*, *waann*, 3 *was*, pl. *waar'n*, *waann*; inversie: sg. 1 *waar'k*, *was ik*, *waar ik*, 2 *waar'j*, *waar ie*, 3 *was'ie*, pl. 1 *waar'w*, *waarə wij*, 2 *waar'j*, *waar ie*, 3 *waar'n*, *waann zə*; p.pf. *əwest*. Spreker B (78 j.) gebruikte éénmaal 'ətzej hetzij: *aa'j wat óndər'aa'n'em*, 'ətzej *aa'j timər'man bin*, *óf mesələr óf rie:tboas*, *ie: muun uut oe:zelf aləs doen*.

doen, *doe:n* doen: praes.sg.1 *doe:*, 2 *doen*, 3 *dut*, pl. *doe(:)n*; inversie: sg. 1 *doe'k*, *doe: ik*, 2 *doe'j*, *doen ie*, 3 *dut ie*, pl. 1 *doe'w*, *doenə wij*, 2 *doe'j*, *doen ie*, 3 *doe(:)n zə*; praet. sg. 1 *deu*, *dee*, 2 *deunn*, *deenn*, 3 *deu dee*, pl. *deunn*, *deenn*; inversie: sg. 1 *deu'k*, *dee'k*, *deu ik*, *dee ik*, 2 *deu'j*, *dee'j*, *deun ie*, 3 *deu'ie*, *dee'ie*, pl. 1 *deu'w*, *dee'w*, 2 *deu'j*, *dee'j*, *deun*

ie, 3 *deun zə*, *deen zə*; p.pf. *ədoan*, *doan*.

wilŋ willen: praesens: sg. 1 *wil*, 2 *wilŋ*, 3 *wil*, pl. *wilŋ*; inversie: sg. 1 *wi'k*, *wil ik*, 2 *wi'j*, *wil ie*, 3 *wil 'ie*, pl. 1 *wi'w*, *wilə wij*, 2 *wi'j*, *wil ie* 3 *wilŋ zə*; praet.sg. 1 *wɔl*, 2 *wɔlŋ*, 3 *wɔl*, pl. *wɔlŋ*; inversie: sg. 1 *wɔ'k*, *wɔl ik*, 2 *wɔ'j*, *wɔl ie*, 3 *wɔl 'ie*, pl. 1 *wɔ'w*, *wɔlə wij*, 2 *wɔ'j*, *wɔl ie*, 3 *wɔlŋ zə*; p.pf. *əwilt*.

goangaan: praes.: 1 *goa*, 2 *goan*, 3 *get*, *giet*: van één spreekster noeteerde ik in één gesprek: *zoo giet dat; doar giet 'ət umə; doar get 'ie niet umə wæg; zoo get met d'eerapəls ook*; maar deze 50/50 verhouding is uitzondering, het is meestal *get*; pl. *goan*; inversie: 1 *goa'k*, *goa(n) ik*, 2 *goa'j*, *goan ie*, 3 *get*, *giet 'ie*, pl. 1 *goa'w*, *goanə wij*, 2 *goa'j*, *goan ie*, 3 *goan zə*; praet.: hier vindt men drie klinkers: *i*, *ó*, *u*. Naar aanleiding van een vraag van mijn kant, schrijft een correspondent, spreker H: *'wat et woord 'ging' betreft, et wörd allemoale wel gebruukt, zo aa'j dat in punt 2 beskrievn, mer ek viene gonk et mooiste, ek gleuwe dat 'ging'en 'gink' wat neimoeser is.'* Ik zal hier slechts voorbeelden met *i* geven, maar had even goed *ó* of *u* kunnen kiezen; sg. 1 *giŋə*, 2 *giŋŋ*, 3 *giŋ(k)*, pl. *giŋŋ*; inversie: sg. 1 *giŋ ək*, 2 *giŋ ie*, 3 *gink 'ie*, pl. 1 *giŋə wij* 2 *giŋ ie*, 3 *giŋŋ zə*; p.pf. *əgoan*.

§ 160 Zwakke werkwoorden

De vorming van het praesens en praeteritum in het algemeen is hier boven reeds besproken. Rest mij nog te wijzen op enkele bijzonderheden en afwijkingen.

Het ww. *'ebŋ*, *'em* hebben, geeft een grote verscheidenheid van vormen: praes.: sg. 1 *'eb(ə)*, 2 *'em*, *'ebŋ*, 3 *'ef*, pl. *'em*, *'ebŋ*; inversie: sg. 1 *'e'k*, *'eb ik*, 2 *'e'j*, *'eb ie*, 3 *'ef 'ie*, pl. 1 *'e'w*, *'ebŋ wij*, *'em wij*, 2 *'e'j*, *'eb ie*, 3 *'em zə*; praet.: sg. 1 *'at*, *'adə*, *'aar*, 2 *'adŋ*, *'aa'ŋ*, *'aanŋ*, 3 *'at*, *'adə*, pl. *'adŋ*, *'aa'ŋ*, *'aanŋ*; inversie: sg. 1 *'a'k*, *'aa'k*, *'ad ik*, *'aar ik*, 2 *'aa'j*, *'ad ie*, 3 *'at 'ie*, pl. 1 *'aa'w*, *'adə wij*, 2 *'aa'j*, *'ad ie*, 3 *'adŋ*, *'aa'ŋ*, *'aanŋ zə*; p.pf. *'at*.

De vorm *'ebŋ* in infinitief en praesens komt alleen voor bij oudere voorzichtige sprekers, endan nog zeer weinig. Mijn twee oudste sprekers A en B (resp. 86 en 78 j.) geven geen enkel voorbeeld. Zij gebruiken uitsluitend *'em*. Een tweetalig ambtenaar heeft 3 maal *'ebŋ* en 3 maal *'em*: *mejsnŋ die: as nów gien aandəvə inkómstŋ 'ebŋ - die: boe: - rŋ die: as 't ie:n keer in pacht 'ebŋ - die: löj die: 'ebŋ 't neudəg - toe: 'em zə dəv ən diek um 'en əlaegt - doar 'em zə nów ən gat in də kribŋ əmaekt - doar 'em z'al dəvəkt achtəv də tɔp ən gat in də krib' əmaekt*.

In het praeteritum vinden we in de 2e en 3e pers.sg. en de gehele pluralis vormen met *d* en met *r*. Bezoen, K.V. Enschede, bl.53 vermeldt overgang van intervocalische *d*, vooral uit oude geminaat na korte klinker, tot *r* in: *har ik* had ik, *harə* had hij. Hij vermeldt daar ook,

evenals Sassen, bl.108, gevallen van ingevoegde *r* in; *door i-j* doe jij, *goar ik* ga ik (Bezoen), *duor ik* doe ik (Sassen), waar Van Haeringen, Driem.Bl. 1951, bl.92 ingevoegde *d* geeft: *doed ik* doe ik, *goad ik* ga ik. Ook in het Engels komt ingevoegde *r* veelvuldig voor. Jones, Outl. Phon. §759 geeft o.a.: *ʃfaɪnər ən gla:s* china and glass, *ə vənɪləʀ aɪs* a vanilla ice, *eɪfər ənd æfrɪkə* Asia and Africa, enz.; en na *a*: en *ɔ*: in § 760: *ðə ʃa:r əv pə:ʃə* the Shah of Persia, *ðə lɔ:r əv ɪŋglənd* the law of England. Hij besluit § 760 met: 'The use of intrusive *r* after these vowels is not very common among educated speakers'. Dit laatste stemt dus overeen met onze Overijsselse dialecten. In Schönfeld Wichers, Rijssen, noteerde ik op bl.93: *lear Gediene* legde Gediene - 't hoēs... dat an dezelve kaante lear (lag) - umdat e zinnen andach nuereg (nodig) ha - nen jongn leut zik agliern (glijden) - n aandrɪn deer (deed) nog niks - zear'r (zei) er met zinne grovve stemme. Hier dus niet allen *d>r* intervocalisch, maar ook vóór consonant: *n aandrɪn deer nog niks, lear Gediene*; en finaal: *dat an dezelve kaante lear*.

In Genemuïden vond ik dit verschijnsel alleen in het praeteritum van 'em hebben: *dat 'aar 'ie in d'aant - toch 'aa'rɪŋ wij lɔl - veur't aa'w əv ærg in 'aa'rɪŋ - 't as ... də bakər niet zoovuu:lə kədətɪs in 'uus 'aar*; mijn meeste schrijvers spellen *aann*: *want də boazɪn aann de zolders tuut an de kattedalken toe vol - de bōrgers aann nog wel turf - wi-j aann de boel een bietien an de kaant emaeht*. (zie §6).

De overgang van *d>r* is niet moeilijk te verklaren. Beide klanken hebben nagenoeg de zelfde tongstand, bij de *d* maakt de rand van de tong contact met het tandvlees, bij de *r* trilt de punt er tegen aan; maar deze echt gerolde *r* komt alleen vóór een klinker voor. Vóór consonant, en finaal, benadert de punt van de tong het verhemelte dikwijls slechts. Een zwak gearticuleerde *d* kan veel overeenkomst hebben met deze laatste *r*.

Misschien is de overgang *d>r* in G, ook intervocalisch ontstaan: *'adə > 'arə*; de klinker is echter lang geworden, het zou kunnen zijn, onder invloed van *waar'ɪŋ*. Bij de vervoeging van *weezɪŋ* werd zowel 'em als *weezɪŋ* als hulpww. gebruikt. Naast elkaar kwamen dus voor *waar'ɪŋ əwest* en *'adɪ əwest*, welk laatste *'aa'ɪŋ əwest* is geworden.

De vorm *'adə* komt niet zoals *'ebə* bijna uitsluitend voor aan het eind van de zin, maar zeer veel onmiddellijk na het vnv. Ik heb geen verschil kunnen constateren tussen hulpww. en zelfstandig ww.: *ik 'adə 't papie:r bij mij - ik 'adə doar al wel 'alf ɔp əreekɪt - zie: 'adə troann in d' oonɪŋ - elk 'adə zɔ'n matəbultien bij 'uus - 'ij 'adə in die:nst əwest - dan 'adə də Mie:ntə die: 'adə də etgə'rt van də Tɔp*.

Het p.pf. is *'at*: *die: 'em 't vastə ærm 'at - ik 'ep nooɪt gien rust 'at - dat zə 't mooj 'adɪ 'at*.

Ik laat nog enkele voorbeelden volgen; *ie: 'em də buutɪvlaktə en dan*

'e'j də van Vleutn (polder) - mæŕ dan 'aa'j buu:zəpðln, ie: 'adŋ rie:t-pðln, ie: 'adŋ ən 'uu:kien dat aa'j 'eujn kðnn - dat die: 't doar ook ærm 'at 'em.

brenn brengen: praes.sg. 1 *brenə*, 2 *brenn*, 3 *brent*, pl. *brenn*; praet.sg. 1 *brachtə*, 2 *brachtŋ*, *brachŋ*, 3 *bracht*, pl. *brachtŋ*, *brachŋ*; p.pf. *əbracht*. Bij inversie geen samengetrokken vormen.

dejnkn denken: praes.sg. 1 *dejnə*, 2 *dejnkn*, 3 *dejnkt*, pl. *dejnkn*; praet.sg. 1 *dachtə*, 2 *dachtŋ*, *dachŋ*, 3 *dacht*, pl. *dachtŋ*, *dachŋ*; p.pf. *ədacht*. Bij inversie geen samengetrokken vormen.

laegn, *laenn* leggen: praes.sg. 1 *laegə*, 2 *laegn*, *laenn*, 3 *laegt*, pl. *laegn*, *laenn*; praet.sg. 1 *laegdə*, *lee*, doar *lee* 'ie mij óp də matə, 2 *laegdŋ*, *leenn*, 3 *laegdə*, *lee*, pl. *laegdŋ*, *leenn*; p.pf. *əlaegt*. Samengetrokken vormen heb ik niet gevonden, hoewel de meeste vormen van het praesens parallel lopen met die van *zaegn*, *zaenn* zeggen, waar wel samen-trekkingen voorkomen.

zaegn, *zaenn* zeggen: praes.sg. 1 *zaegə*, 2 *zaegn*, *zaenn*, 3 *zæg*, pl. *zaegn*, *zaenn*; inversie: sg. 1 *zæ'k*, *zaeg ik*, 2 *zæ'j zaeg ie*, 3 *zæg 'ie*, pl. 1 *zæ'w*, *zaegə wij*, 2 *zæ'j*, *zaeg ie*, 3 *zaegn*, *zaenn* zə; praet.sg. 1 *zee*, 2 *zeenn*, 3 *zee*, pl. *zeenn*; inversie: sg. 1 *zee'k*, *zee ik*, 2 *zee'j*, *zee ie*, 3 *zeen zə*; p.pf. *əzægt*; *wij leenn də sent óp də tuu:nəbaanə en wij zeenn veur 'n 'ælfien 'n zoe:'balə en veur 'n 'ælfien 'n noogaablukien*.

koopm kopen: praes.sg. 1 *koopə*, 2 *koopm*, 3 *kðcht*, pl. *koopm*; praet.sg. 1 *kðchtə*, 2 *kðchtŋ*, *kðchŋ*, 3 *kðcht*, pl. *kðchtŋ*, *kðchŋ*; p.pf. *əkðcht*. Bij inversie geen samengetrokken vormen.

zuu:kŋ zoeken: praes.sg. 1 *zuu:kə*, 2 *zuu:kŋ*, 3 *zðcht*, pl. *zuu:kŋ*; praet.sg. 1 *zðchtə*, 2 *zðchtŋ*, *zðchŋ*, 3 *zðcht*, pl. *zðchtŋ*, *zðchŋ*; p.pf. *əzðcht*. Bij inversie geen samengetrokken vormen.

dunkŋ dunken: *mij dunkt*, *mij ducht*.

De Infinitief

§ 161 A. De infinitief zonder (*um*) *tə*

In mijn materiaal vond ik deze infinitief verbonden met *kunn* kunnen 189 x, met *muu(t)n* moeten 178 x, met *zuln* zullen 104 x, met *wiln* willen 79 x en met *maagn* mogen 26 x, resp. 32.8%, 30.9%, 18%, 13.7% en 4.5% van de 576 gevallen. In deze getallen zit een sterk element van toevalligheid, want bij andere sprekers en schrijvers over andere onderwerpen zouden er stellig andere getallen uit de bus komen, maar verdeeld over 20 contribuanten, geven ze toch een ruw idee van de frequentie in het gebruik.

Bovendien telde ik 59 gevallen van het gebruik van deze vijf ww. zonder volgende infinitief, al was deze in de meeste gevallen gemakkelijik uit het verband aan te vullen. Soms echter was de constructie

tot een vaste groep geworden die geen aanvulling vereiste of toeliet, zoals: *dat mag niet* dat is verboden, *dat kan niet* dat is onmogelijk, *bejbəlstuudie*, *dat wil niet* bijbelstudie is niet in trek (bij de jongelui), *dat zal wel* dat is aannemelijk, *dat mós* dat was verplicht. Hoewel ze, strikt genomen, hier niet thuis horen, zal ik ze toch, telkens na de gevallen *met* infinitief, vermelden.

Het aantal betekenis-nuances is zo groot, dat ik ze hier niet alle kan aangeven; ik zal me tot de voornaamste moeten beperken.

§ 162

kunn + inf.: (in staat zijn) *ik kan z'oe: met naemə en toe:naemə ɔp-nuu:mŋ* - zie: *kun gien vðlk krienn*, - ie: *muun aləs uut oe: zelf doen kunn*; mogelijkheid: ie: *kun 't ook in zien gə'ie:l koopŋ* - *dat kan best weenn* - 'ij kan ook *nɔg wel goet blie:mŋ* - zie: *kun wel zaenŋ* - *ik kón 'əm 'ie:r wel skoonə maekŋ*; zonder inf.: *doar zól 't nɔg wel umə kunn* - toe: *kónə wij dər niet in* - en *wij kónŋ Needər'laant weer in* - dan *kun zə met 'eur beuties noar də Geutə toe: - aa'j nów koopŋ muun dat aa'j an də Zeediek niet kunn* - toe: *kó'j dat spul zat en zat kwiet* - *ik reupə: Gees, dat kan niet, minsə*; eenmaal was *kunn* gebruikt voor *kenn* kennen: *aa'j niks gien tael kunn*, en éénmaal in dubbele functie, voor *kunn* en *kenn*: *ik kan goet skrieuŋ en taal*.

§ 163

muu(t)ŋ + inf.: (noodzaak) *ik muut wachŋ ɔp də mesələr* - *doar muu'k 'əm wel gəliek in geemŋ* - as *sjoe'vnəlist muu'j də kɔp 'eldər 'ɔdŋ - dɔndə'vsoams muu'j oe: veu'rbərejdn* - dus *Dolf mós springŋ*; (gebod) ie: *muun 'əm* (de koe) *dər ɔf 'aelŋ* - *da'k mien papie:ŋ mæv ies mós veu'laemŋ*; (advies) ie: *muun dər mæv ies oovər proatŋ* - *nów muun ie: mæv ies weer zitŋ*; (wat verstandiger zou zijn) *wij mósŋ 'əm* (de gans) *mæv vəkooŋ* (en niet zelf opeten); (naar men zegt) *zoo muut 'ət əwest'em*; zonder inf.: *doarumə muu'k mæv ies weer in də bie:nŋ* - *mie:stal muu'j wel noar ən smit toe:* (voor die reparaties) - *woar aa'w nów tɔch in muun* - *mæv wat muu'j* - *wij muutŋ*, *mæv aandə'rs* (deden we het niet) - *umda'k noar 't binn'laant mós* - *dat mós aləmoalə* - toe: *mós əv 't 'oogə woo'rt uut* - as *ze z'an mósŋ* (i.e. zwarte mantels) *zó'j ies wat 'eu'ŋ* - dan *mósŋ z'* (de biezen) *iedər keer weer lös*.

§ 164

zulŋ + inf.: (futurum) *ik zal 'əm ee'rst ən bietien skoonə maekŋ* - *dat za'k oe: gaw vəteln* - *wij zuln z'ies ɔpteln* - *wat zulŋ də mejnsŋ wel dejŋkŋ* - in de *vəvɔndə'vstelŋ* *dat əv meer leedŋ zulŋ koomŋ* - *wij zulŋ oe: ies ən paer dinn'vəteln* - *die zól ɔns efnities wat ərbij geemŋ*; in de meeste gevallen drukt *zulŋ* naast tijd nog iets anders uit: (voornemen)

zie: zól 't wólŋ slónt ook mæv meeneemŋ - zie: zól 't æv niet bij loatŋ zitŋ; (belofte) dæ mæneer van 't 'uusien zal zæ van 't staasjón 'aetŋ - dat 'ie æn skriftælækæ bævestægæ zal stuu:ŋ - dan zal ik oe: wat leeŋ doar a'j aloe: leevŋ wat an 'em; (afpraak) da'k óp gæveegaldæ tiedŋ æn stuk zól skrieuvŋ - toe: zólæ wij in Belgiejæ bliemŋ - toe: zólæ wij eetŋ; (onzekerheid, twijfel) ik prakæzie:rdæ dæv gistæŋ oovær, ik dejŋkæ, ik wie:tæ niet ðf Dirk dat æv ook óp zal 'em - ðf 't oojt zoo wiet zal koomŋ - zól'k mij zoo vægalópie:ŋ - zól die: man sóms doot weenn; (vermoeden) 't zal vrógær ook wel æwest 'em - dat zal wel van eeŋdær weenn - dæv zal wel gien vólk meer koomŋ - ie: zulŋ wel niet wie:tŋ wat as æn spaense vlie:gæ is - (hypothese) a'k dat zól væteln - aa'j doar ies æn 'alvæ dag zólŋgoan stoaŋ: (in conclusie na hypothese) dat zól wat moojs weenn - as ze z'an mósn (i.e. zwarte mantels) zól'j ies wat 'euŋ; (voorwaarde) die: mósn eeŋst weer an de kaant (aftreden) zól ik æv koomŋ - (verplichting) 'ij wól nõg 'em wij zólŋ 'æm (de gans) veur 't zelfdæ gelt ook nõg plukŋ; (vage dreiging) doar loat ie wat lös, doar za'k nootaa van neemŋ (contaminatie van: daar neem ik nota van en daar zal ik je nog wel eens aan herinneren); (irritatie) nõw zal 't nõg gækær wõŋ; (wil van de spreker) zie: zulŋ z'an 'em en ðfdraeŋŋ ook. Dit laatste voorbeeld is het enige in mijn materiaal met sterk betoond zulŋ, dat de wil van de spreker oplegt aan iemand anders, wat niet wil zeggendat deze algemeen menselijke hebbelijkheid in Genemuiden bijna niet voorkomt; zonder inf.: dat zal wel - dat zal dan wel - 't zal ook wel omdat 's nachŋs was.

§ 165

wilŋ + inf.: (futurum) ik wil oe: die: ie:læ sie:læ niet opnuu:mmŋ, - doar wi'k oe: wat van væteln; (bereidheid, meestal versterkt door wel, eng. to be willing) ik wil alæs wel ðfsloan - ik wil 'æm wel plukŋ mæv veur æn kwæŋtien - ik wil dæv wel eeŋlæk veur uutkoomŋ - aa'j't mij veur niks wilŋ doen; (sterke wil, eng. wóuld) 't was toe: duu:r, tæ duu:r, (dat stuk land) mæv afejn wij wólŋ 't 'em; (wil, zonder sterke nadruk, eng. to want, to wish) zie: wólŋ 't niet ópneemŋ - zie: wólŋ 't niet in dæ kraantæ zetŋ - zie: wólŋ alæbejdæ bij 't raempien zitŋ - dæ kiendæŋs wólŋ noar 'uus toe: - zie wólŋ met alæ gæwelt zwæŋtæ maantæls 'em - ik wil dæv ook bij zitŋ, ik wil ook æn joar dæ Mie:nt' 'em - nõw wi'k gien kloaræ ðöldæ koenn 'em - dat aa'j æcht wat aandærs wilŋ; (graag willen, eng. should, would, like) die: mejnsŋ wilŋ ook wel ies pæblijk zien - ik wól wel æn naasjonaalæ danŋdag uutskrieuvŋ - ie: wilŋ wat wie:tŋ van de kookæs - die: priesvraagæ door wól ik wel an meedoen, mæv dan wól ik wel twiej stukies skrie:vŋ; (uitnodiging) wil ie: trækŋ (voor de loterij) - wi'j ook æn lot koopŋ; (na hypothese) aa'k jónk waar, wól ik dæv wel woonŋ; (voornemen, eng. to intend) doar wól'w eemŋ uutrusŋ - zie: wil

zoo vuu:le meugäläk meeneemm - de drij jónstn wól zə meeneemm - dat z'aläs bij mij óp bö'rt wól goojn; (wat gewoonlijk gebeurt) as 'tan roe:zəg wö'rt dan wil die: oalbeginnə biətn; (denkbeeldige wil bij zaken) də weekn veur də vəkansie wiln zoowat niet uməgoan - toe: wól 'ie (de rollade) niet gaer wö'ñ; (in aanloopjes) ik wil gleumm - nów wi'k gleumm - ik wil zaenn; zonder inf.: toe: wól 'ie vu'rt - 'et wól niet ərg - sóməgn wiln gien busien - də kiendə's wóln noar 'uus toe:

§ 166

maagn + inf.: (toestemming) dat maag ie wel doen - dan maa'j vie:r koenn bij mij doen - nów mag 'ie veur mien pə'rt wel goan - lañər móch ie niet zitn - dan móchn z'ook ən vak lee'ñ - die móchn zə dər zoo ópdoen - óf ik zien fəbriek ies zien móch; (redelijkheid) zie: maagn 't wel 'em ook - wij maagn 't nów wel 'em ook - zie: móchn 't doe: ook wel 'em;(toegevend) ie: maagn biədn net zoo a'j wiln, mər die: stoe:l die: 'óðl'ik;(hypothese) 'ij móch wel ən kóp 'em as ən ie:zə'ñ pət;(voor-liefde, in verbinding met graag): ik mag 't wel graag doen - ik mag dər graag noar toe: goan; (graad) dat mag gien naem' 'em - dat móch 'əm niet 'ində'ñ; (in aanloopje) ik mag wel zaenn; (zonder inf.) ie: maagn gien twiej bruu:ʳs, mag niet, en bruu:r en zwoagər ook niet, mag ook niet, nee dat mag ook niet - dat as alie:nt 't vəkəer noar Kaampn də nijə wəg óp mag - dat móch niet lañər - die: móchn vrij oovər 't veer - dat aa'j də diek niet óp móchn.

§ 167

blie:vm + inf.: (duratief aspect) blie:f stoan - was də lee'rzəklómpə rechtóp blie:vm stoan - dan blif Gəjt zitn, dan blif'ie net zoo lañə zitn 't as 'ie ən zeuchien 'ef. Dit zijn de enige voorbeelden in mijn materiaal. Behalve bij stoan en zitn komt het ook voor bij 'aņn, lign, proatn, sloapn, woonn: doar is 'ie an bliemm 'aņn - zoo bleef 'ie lign - blie:ft niet tə lañə proatn - dan muu'j niet d' 'ie:lə midəg bliemm sloapn - zie: blie:mm 'ie:r woonn. Ook komt blie:vm voor in verbinding met een inf. die het doel ervan aangeeft: ie: kun 'ie:r wel blie:mm sloapn - blijft nðg ən poosien proatn - ku'j niet blie:mm eetn waar de twee ww. twee gezegdes vertegenwoordigen; vgl. eng.can't you stay and have dinner with us.

§ 168 goan + inf.

goan geeft het inchoatieve aspect aan, hoofdzakelijk bij lign, sloapn, stoan en zitn. Ik noteerde: (dan) get oe: 't 'oar rəcht óp't 'euft stoan - dan goa'k ər zoo in zitn (in die stoel) - doar waa'k óp goan zitn. Een moeder zal tegen haar kind dat ze ingestopt heeft zeggen: goat nów mər mooj sloapn. Dicht bij deze gevallen staan: muunə wij niet wat
262

aand^rs gaan doen - n^ow muu'j ies gaan veekⁿ wat as dat kl^on^oaltien akost 'ef - z^o'j 't n^ow gaan vakoop^m - doe: biⁿ'k en kursus gaan v^olgⁿ - dang^on^a wij met d^a kiend^rs loop^m. In: (de chauffeur) g^on^k acht^ter 't rat zitⁿ - giⁿk 'ie acht^ter en 'æ^k zitⁿ - giⁿ æ^k en poosien proatⁿ met de veu^rzit^ter, is het ww. gaan al niet uitsluitend inchoatief meer maar bevat het het begrip: er zich heen begeven. In de volgende voorbeelden uit mijn teksten komt dit nog duidelijker uit: goat mæ^r en pæ^r kl^om^pm 'aelⁿ bij Saand^rtien - toe: biⁿ'k d^a sleut^l op gaan 'aelⁿ - die: giⁿn mij doar 'Asæ^ld^ar skoap^akuu:kies 'aelⁿ - dan giⁿn d^a mejsⁿ k^ofie z^ot op 'aelⁿ bij lan^as d'uu:zⁿ - dan goa'w 'æ^m (de koe) d^aræ^kt slachⁿ - aa'j doar ies en 'alv^a dag z^olⁿ gaan stoan - da'j sund^as wel ies gaan visⁿ - goan ie: d^a kie^pm mæ^r ies voe:^rn - die: is doar gaan woonⁿ - die: is buutⁿ gaan wæ^rkⁿ. In verschillende van deze gevallen heeft gaan al iets doelaanwijzends, dat in de nu volgende voorbeelden hoofdzaak is geworden: goa'j mee k^ofie drin^kn - 'ij get ook wel noar Frankriek toe: les geev^m - ee^rst giⁿa wij bij al die: l^ojchies lan^as mes^a koop^m. Evenzo in: 'ij get 'n mel^kn - goa'j 'n zwem^m, waar 'n vermoedelijk het restant is van 'en = heen. (zie § 125 e).

§ 169 koom^m + inf.

Ik noteerde slechts één geval: kwam æ^r en luksæ^waegⁿ anriedⁿ. Toch is deze combinatie met ww. die een beweging uitdrukken en een bw. als praefix hebben geenszins zeldzaam: 'ij kwam d^a keukⁿ binⁿstap^m - doar kwam 'ie anzetⁿ - zie: kwam d^a deur' uutvliegⁿ - doar kump en dik^a lucht opzetⁿ, enz.

Met inf. die het doel van het komen aanduidt: koomt ies kiekⁿ - 'ij kump loozeeⁿ - 'ij w^ol en poosien koom^m proatⁿ - ik koom^a d^a koe: bæ^aaelⁿ, enz.

§ 170 loatⁿ + inf.

Modaal loatⁿ in: loa'k mæ^r (ies) zaegⁿ - loa'w mæ^r (ies) zaegⁿ - loa'k mæ^r ies kiekⁿ - loa'k æ^r mæ^r ies 'engoaⁿ - loa'w dat mæ^r ies nuu:^mm - loa'w d^ar mæ^r ies wæ^rk van maekⁿ.

Verder noteerde ik: dan kan 'k oe: d^a liekstee nog wel loatⁿ zien - zie: loatⁿ mæ^kaer^a alæs zien - um t^a loatⁿ zien 'oe: muu:jlæk 'æt is - ie: muuⁿ leev^m en loatⁿ leev^m - d^ar kwam gien veer^a, loat stoan en gaan^a noar bæⁿeedⁿ.

§ 171

stoan + inf.: (duratief aspect) dan m^os z'ook n^og in 't væ^ræ^k stoan wasⁿ - ik 'eb en 'ie:l^a tiet met 'æ^m stoan proatⁿ.

Ook na ligⁿ en zitⁿ, voorafgegaan door een hulpww., komt de inf. zonder (um) t^a voor, maar mijn materiaal geeft er geen voorbeelden van.

Men zegt: 'ij 'at achtər ən ɔpər lign sloapm - ik maagə dər greeg noar zitn kiekn, enz.

§ 172 Vf. + object + inf.

'euʀn en zien: ik 'euʀdā dā dōktər skroewm - ɔnzə Jan 'ef dā doem ɔf, 'euʀd ik vaejər zaegn - toch 'euʀd ik mien vaejər dər wel oovər proatn - ik kan 't dōldā meinsə nōg wel zoo zien zitn - 'ij 'at nōg noojt ən mōlə zien vruu:tn - wij 'em nōg ən ɔwtoō uut Gæləmuun 'e'w doar zien stoan - dat zelfdā dīnchien dat zaak bij 'Enəkien Bruuns lign - ik zaag' 'ət ankoomm.

loatn: (toelaten) loat 'ət laant mæx mooj weezn - dan loat ik 't (hooi) nōg lie:vər ɔp 't laant vərɔtn - da'j oe: zoo loatn vaneukn - zoo loatn 'eur dā mejnsn bij dā bie:m neemm - wij zuln 'əm ɔp ən kōdldā stee dā zundag oovər loatn stoan; (veroorzaken) dan leut ie wat kruut in dā loop van 't gaweer vaaln - ik was 'alf van plan ən 'uus tē loatn bōwm - dan leutn zə dā kærəmelk ɔpkookn - doar leut ik mij veuʀzichtəg ɔp dā knie:n zakn - zie: lign króm um 'eur kiendəʀs wat tē loatn leeʀn - doe: 'e'w ən sloot loatn graevm. (Voor loatn zien, zie § 170).

Een der tweetalige ambtenaren zei: dā een die: achtə zich tē dōlt wōʀn, waarin de woorden een, achtə en zich, alsook de hele constructie, overgenomen uit het AB, een interessant contrast vormen met het echte Genemuider dōlt wōʀn en het redundante die:.

Ik noteerde zes gevallen van 'e(b)m + object + inf.: ik 'eb əv ook ən rəbərberplānt' in zitn - in zien 'als 'at 'ie ən pær dikə buln zitn - die: 'at 'eur jōnn achtər in dā bus zitn - doar aak nōw vleenn joar dā daaliejaas 'at stoan - die: 'at ən skoonzeunə woonn an d'Asəltərdiek - nōw 'e'j ən koartə dər ɔp lign.

§ 173 De inf. als znw.

Bij de hiervolgende gevallen zal ik steeds eerst die zonder, daarna die met lidw. of aanw.vnw. vermelden. Het is vaak moeilijk te constateren of er een lidwoord is, daar de gereduceerde vorm 't veelal met een voorafgaande of volgende t wordt samengetrokken. Ik zal deze vermoede 't tussen haakjes zetten.

1. als subject: wachn duu:ʀt altiet lanə - vastə meedəwærkər wōʀn ən 'n kraantə is niet ie:nuvdəg; met voorafgaand dat: get dat 'ie:r mæx zoo, koaʀtn ɔndər 't wærk - en dat kōstə doe: mæx ən pær sent, dat oovərvaeʀn; met volgend dat: dat voe:ʀn, dat bəteekndə 't 'aa'w grōs mōsn plukn;

2. als object: dan leeʀd 'ie ons zinn - wij deunn ook vaekə loe:rəpə, vəlōs, knikəʀn en ɔp dā stroatə goojn met kootn; als nadere aanduiding van voorafgaand vaag object: wij 'em dər van aləs ən ədoan, smeeʀn met

kloostər balsəm, met bəsielək, met ɔbədaldɔp - ie: kun ook wel wat aander's goan doen, damm, schaak, of diejaas vatoonn - ie:n keer in dā weekə doe'k kærkaləkə atmieniēstraasie, dat wil dus zaenn van 'ət vəjoa'rdagsfóns en dā gəzinskaa'rtiŋ biwærkən - toe: zaa'k wel wat as z'ədoan'adŋ, aləmoalə klónals koopm die: aa'j in Gæləmuun ook wel krie:ŋŋ kunn; als antwoord: wat 'e'j doar (bij je kinderen in Canada) 'ədoan? 'e'lpm an't 'uuswærk, die: kiendər's we'js 'aantie:ŋ; met lidw. of aanw.vnw.: Anton 'ef net('t) voe:ŋ doan - die: (de smeden) 'adŋ dat ɔpbraann;

3. als praed. nomen: *'dat was ee'rst en dan laetər mesə ɔp 't laant brenŋ - dat is mæŋ pətət eetŋ - 't was nɔg wel twiej uu:r loopm - wat is nów 't wærk van zɔ'n ɔpziendər? laandəriŋ bəkieŋ; vermoedelijk evenzo in het, kort op deze zin, volgende: die: mesə koopm (is hun werk) nów ɔp't oomŋ blik niet zoo zeer meer umdat 'ət laant is aləmoalə vəkævalt;*

4. als praed.attr.: *dan leupə wij deur Gæləmuun 'en mesəstreuiŋ an-basteenn - wij leupm dər achtər dā fiesə vast'ɔdŋ;*

5. na voorzetsels: *dat 'ie niet goet weer tɔt bədaeŋ kón koomm - in plaesə van twiej joar zitŋ vie:r joar zitŋ - dā dɔktər pɔt nɔg mæŋ 'ie:ləmoalə niet oovər noar 'uus goan - die: mejnsŋ waa'ŋ aləmoalə an 't matŋ - en dan 'aa'j('t) spul an('t) draeŋ - die: waa'ŋ druk an 't goojŋ - disə weekə waa'k an 't kastŋ doen - en an 't pɔsoədəe'ŋ - Klaas die: was an('t) bɔwlaant kloar maekŋ - die: is an 't koa'rtiŋ sloan - dat aa'j an 't koa'rtiŋ waa'ŋ - 'ij was an 't gaanzə jaegŋ - Gærəchien mɔs dərækt an 't wasŋ - an 't vœrvm doar 'aa'k meer oarəg'ejt an - bij 't ɔpskae'ŋ - dat stet meer met ('t) kalvŋ in vəbaant as met ('t) vəjoa'ŋ - 'soe:mə'rs met ('t) melkŋ ('em zə də'koenn ɔp stal) - dat is mij oovə-koomm met ('t) visŋ - doe: wɔrdə dər nɔg wel wat vədient met ('t) slachŋ - en zoo met ('t) diesəls maeŋ - zie: 'em nów met ('t) mesə koopm 'em zə niks meer tə maekŋ - noa 't eetŋ giŋŋ zə kɔjə'ŋ - 'smö'ŋs noa 't brooteetŋ biŋ 'k 'ie:r - dat ik met dā kiendər's dər 'en giŋk noar dat spöjtŋ - die: laagŋ zoowat dubəlt van 't lachŋ - ik wie:t niet wat zə gafŋ van 't bólŋ;*

6. na comparatief: *'ij zee dat ər gien mindər wærk was dan 't vœrvm.*

§ 174

Na en, en dan, en toe:, soms met intensiverend mæŋ, komt de inf. op zich zelf staand voor, om uit te drukken wat volgt op, of het gevolg is van het voorafgaande: *en ɔnzə Janəs zɔk gielŋ - en dā sjoofeur skelŋ en angoan nətuu:ŋ lək - en dan trapŋ, jɔŋəs - zoo veur dā mæsiēnə en dan ɔndər skóft 'n kærəchien zaant laedŋ - en dan 'soe:mə'rs 'eujdə wij doar, 'soe:mə'rs 'euiŋ - en dan mæŋ ɔfwachŋ wat ɔf ər kump - en dan mæŋ mɔpə'ŋ - en dan mæŋ sprejdŋ - en dan mæŋ skie:tŋ - en toe: wij met 'n bejdŋ draemm zoo 'æ'rt a'w kónŋ en skroewm as mae-gərə værkŋs.*

§ 175 De inf. + tə

1. Als praed.attr. bij de ww. *loopm*, *stoan en zitn*: *Dölf leup doar tə jaegn* - *Jan van Klaasien die: leup dər um 'en tə stapm* - *wat stón ik doar bəteutət tə kiekn* - *dan stónə wij veur 't raem tə loe:ʳn* - *doar stónt al ən ie:lə sie:l óp óns tə wachn* - *zie: zatn tə sloapm* - *dat ik óp 'tərfvan Koanəs zattə visn* - *dan zətə wij mit məkəerə tə luln* - *Freek zittə kraantə leezn*. Ook na 'ann en lign komt de inf. + tə voor. Men zegt bijv.: 't(kokos) *goaʳn'aŋt buutn tə dreunn* - 'k 'ep də gədienn al skoonə, *zie: 'ann al tə dreunn* - 'ij lag rustəg tə sloapm - 't lag tə skroewm in də wie:gə.

2. als object: *wij bin beezəg ən'uus tə bōwm* - *ik 'òdlə dər niet van ən bie:st neudəloos zeer tə doen* - *ik bin van plan nõg weer tə skrie:vm* - *bin'k van plan Gələmuun uut tə goan* - *wij proobeeʳn də proobleemm tə bəspreekn* - *doe: mōsə wij dəzelfdə klīnkə weer təpakn zien tə krienn* - *as 'ie doar niet wat óp wus tə vienn*;

3. na *bəginn* (inchoatief): *Jan die: bəgón mij doar tōch tə lachn* - *dan wil die: oal bəginn tə bietn* - *toe: bəgón də mōlə weer tə vruu:tŋ* - *ət bəgón tə ónweeʳn en tə reegn dat ət geut* - *bəgón 'Enkie tə veeʳn* - *ət bəgón əm ook tə vøveeln*; na *koomm* (momentaan): *toe: kwamp ónz' 'Æʳm tə vaaln*;

4. na *durvm* en 'oe:vm (modaal): *ik durvə dat wel tə doen* - *wat də greutə anbətrəft durfik niet tə zaenn zoo vuu:lə* - *aandəʳs dōʳst ik dat niet tə doen* - *ik 'ep nooit 'oe:vm tə zaegn* - *dan 'oev ie mæx tə vroagn* - *dan 'oe:və wij məkəerə niks tə vəteln* - *zie: 'oe:vm dər ejgələk niks veur tə doen* - *zie: 'oe:vŋ niks tə vroagn* - *zie: 'oe:fdŋ gien ópskaeʳgelt tə bətaeln* - *dan 'oe:fdə wij də laampə ook niet an t'em*; in de volgende zin gebruikt de spreker bij het eerste ww. *tə*, daarna, in zijn correctie op de eerste verklaring, bij de volgende ww. niet: *zie: 'oe:fdŋ niet óp tə braann*, ja, *wel ópbraann*, *gien ópskaeʳgelt geemm*;

5. als praed.nomen.: *məneer die: boe:r bleek tə weenn* - *dat is wel tə bəloopm* - *was əx wat aandəʳs tə bətaeln*;

6. na 'e(b)m: (object) *ik muut tōch t'etn't'em veur mien vřōwə en kien-dəʳs*; (met modaal 'e(b)m) *nów 'aa'j næʳŋs veur tə zōrgn*; in de groep: *tə maekŋ 'e(b)m: die: 'em met də die:nst niks tə maekŋ* - *door 'e'j niks mee tə maekŋ* - 'e'j met mien 'uusələk leevm niks tə maekŋ - *zie: 'em nów met ('t) mesə koopm 'em zə niks meer tə maekŋ*; als praed.attr.: *zie: 'adŋ də trejn gaw tə pakŋ* - 'ij 'at də skrik dikə tə pakŋ;

7. in het beperkende: *dat is tə zaegn*.

§ 176 De infinitief + um tə

1. finaal: *wijkoomm um lōltə skupm* - 'ij *paktə 't kniepmes um 't óp də drumpəl tə sliepm* - *die: 'ef əx ən woonkeet neerəzet um dər ook in tə woonŋ* - *ik wōl die: deurə löstrækn um die: jōŋəs dər in tə loatŋ* - 266

stak_η al_ə gaanz_η d_ə k_əp in d' 'eugt_ə um t_ə kiek_η wat δ f 'ie uutvoe: r d_ə - dat is b_ədoe:lt um b_əhoeft_əg_ə weez_η t_ə help_η, enz., enz.; met passieve inf.: m_ər dan w_ö'd' δ t anb_əsteet um w_æg t_ə bre_ηη - die: (jongens) dach_η dat z_ə (i.e. de meisjes) mij pak_η um d_ər uut t_ə gooj_η; in de volgende vier zinnen drukt de inf. + um t_ə ook voorwaarde uit: muun_ə wij niet wat aand_ə's goan doen um d_ə jeugt t_ə træk_η - wij m_ös_η mat_η as d_ə braant um d_ə k_əp boom_η waet_ər t' 'ödl_η - wij m_ös_η wel met tien kiend_ə's weez_η um die: boom t_ə umsp_ænn; - ie: muun n_ög wel oar_əg wat wie:t_η um 't d_ə r_ədaksie noar d_ə zin t_ə maek_η;

2. als subject: m_ər um an gelt t_ə koom_η is δ n toe:r - um die: n_öw zoo d_ə klandie:zie: δ p t_ə za_əη_η da's t_ə g_æk - dat is d_ə möjt_ə wee'r_t um dat ies t_ə zien - dat as 't δ rg muu:jl_ək is um d_ə mejns_η d_ə v_əkee'r-s-reeg_əls bij t_ə bre_ηη - ik gleuw_ə dat 'at ook wel ies goet is um G_æl_əmuun uut t_ə goan - dat was δ n v_əmuu:j_ηt w_ær_k um doar δ n'ie:l_ə dag mee deur 't laant t_ə sj_öw_η - dat as 't niet wil um elk joar 't zelfd_ə δ p d_əzelfd_ə gr_önt t_ə v_əb_öw_η;

3. als object: dan loat ie 't wel um d_ə sent_η en d_ə tiet t_ə v_ərejz_η - ik 'eb in mien acht_ər'euft um dat meer veur bloem_ət_öj_η t_ə g_æbruuk_η - aa'j vroag_η um sjoe'n_əlist t_ə w_ö'r_η - G_ær_əchien 'ef δ r δ n 'eek_əl an um met d_ə zundag δ rg_ηs aand_ə's t_ə weenn - b_əshuut_η z_ə um ook m_ər noar b_èed_ə t_ə goan - wij v_əla_ηη al_əmoal_ə um gaw in 'uus t_ə weez_η - zie: bin b_əgun_η um die: in t_ə p_öld_ə'r_η;

4. als bep. bij een substantief: 'at 20 meet_ər'oo_g en vie:rkaant_ə gaval van boom_η lös met δ n klejn m_ər fejn kl_ök_əspul is altiet n_ög δ n g_ənd_ət um noar t_ə kiek_η en t_ə huust_ə'r_η - m_ər al met al 'eb ie t_öch δ n v_{in}erweijz_{in} um δ n bejb_əls boe:k δ f and_ər_ə stukies t_ə b_əhand_əl_η;

5. als bep. bij een praed.adj.: 't is ook al wel wat laet_ə um δ m n_ög δ p 't vuu:r t_ə zet_η;

6. modaal: wij leefd_η um zoo t_ə zaeg_η van d'ie:n_ə dag in d'aand_ər_ə - die: was doar acht_ər an d_ə T_öp um zoo t_ə za_əη_η skep_ər en skrie:v_ər - dat is δ n kwestie van lejd_η m_ər um n_öw t_ə zaeg_η 't lig an d'örd_ə δ f zoo.....

Hoofdstuk V

ZINNEN

*A sentence does not spring
into a speaker's mind all at once,
but is framed gradually
as he goes on speaking.*

O. Jespersen

§ 177

Mijn materiaal leverde 3266 enkelvoudige zinnen op, waarvan er 2453 de woordorde en de functie van de hoofdzin hadden, 207 de woordorde van de hoofdzin, maar de functie van de bijzin, en 606 de woordorde en de functie van de bijzin. Wat de bouw betreft waren er dus 2660 of ruim 81.5% hoofdzinnen, en bijna 18.5% bijzinnen.

Van de 207 hoofd-bijzinnen, waren er 164 lijdende voorwerpszinnen in de directe rede; de overige 43 zal ik hierna bespreken.

Bij de hiervolgende beschrijving zal ik eerst de aanvang en de bouw van de hoofdzinnen nader bezien; daarna de inleiding van deze zinnen in het nevenschikkend verband. Vervolgens zal ik aanvang, bouw, functie en inleiding van de bijzinnen onder de loupe nemen.

Bij de analyse heb ik de symbolen S. = subject, Vf. = verbum finitum, V. = infinitief of participium, en A. = ander zinsdeel, of aanloop, uit Overdiep's *Stilistische Grammatica* gebruikt.

§ 178 Aanvang van de Hoofdzin.

In § 299 van zijn *St. Gr.* zegt Overdiep: 'Bijna $\frac{1}{3}$ van de zinnen in de Hollandsche omgangstaal hebben een *aanloop* A., met de inversie Vf.S. die daarmee samengaat. Deze aanloop bestaat echter in 80 van de 100 gevallen uit slechts een éénlettergrepig woord, het hervattende vnw. *dat die(n)*, of *adv.* als *dan, toen, daar, nu*, die eveneens meestal terugwijzen op den inhoud van een voorafgaanden zin'.

In mijn materiaal komen bij de niet-gebiedende zinnen 1323 gevallen *met*, 1306 *zonder* inversie voor, dus ongeveer 50% van elk. Van de inversie-groep beginnen er 1174, dat is ruim 90% met een éénlettergrepige aanloop. Het percentage van Overdiep, 80% van $\frac{1}{3}$ is + 26.5% van het geheel. Voor Genemuiden wordt dat 90% van $\frac{1}{2}$ = 45% van het totaal, dat is 1.7 maal zo veel als bij Overdiep, die ons in het onzekere laat of zijn cijfers op exacte getallen of op een schatting berusten.

Wat Overdiep hierboven het *hervattende* vnw. of adv. noemt, heb ik aangeduid als *redundant*. Het komt in Genemuiden vrij veel voor, met sterk wisselende frequentie. Vooral *die:* en *doe:/toe:* zijn geliefd. Het laatste komt vele malen *herhaald* voor, na *doe: as, toe: as*. Ik geef hieronder in een staatje de aantallen weer, en zal daar onder van elk woord een of meer voorbeelden geven.

Redundant gebruik van vnw. en bijw.				
	geen inversie	inversie	herhaald	niet redund.gebruikt
dat	20	18		261
die:	121	3	1 x na die: as	184
dan		24		225
doar		2	2 x na doar as	147
doe:/toe:		53	2 x na doe: 27 x na doe: as, toe: as	214

Voorbeelden: *dat* (verwijzend naar een woord): *dat zacht goa^ŋ dat is veur d' inslag*; verwijzend naar zin: *wat aa'k 'oe: 'ie:v vøtelt 'ebə, dat is də ee'lakə waar' ejt*; *die:: die: jónə die: was wees*; herhaald na *die: as: die: as vrógər in buu:zn deu, die: is əv ðwtəmaaties óp oovər 'en əskæ-kəlt*; *dan: 's midəs noa 't eetŋ dan goa'k əv zoo in zitŋ*; *doar*, herhaald na *doar as: doar aa'k vleenn joar də daaliejaas 'at 'ep stoan, doar 'e'k nów beunties neerəzet*; *doe:: noa vuuf joar doe: trōwd 'ie met ən Iesəl-muunəgər vrōwə*; *in die: tiet doe: kree'w 't met də pōldər van Mastə-broek*; herhaald na *doe: doe: wij* (opzieners) *waar^ŋ doe: was 't vie:vm-twintəg*; na *toe: as: toe: a'k dat 'eu'rdə toe: dacht ik bij mijzelf*.

Van de 35 bijzinnen die ingeleid worden door *doe: as/toe: as* hebben er 27 dit redundante *doe:/toe:* in de hoofdzin. De twee zinnen ingeleid door *doe:/toe:* herhalen het beide. Ook het bijwoord *doe:/toe:* wordt dikwijls herhaald: *doe: weer twiej joar laetər, doe: bi'w 't weer kwiet əwörn - toe: laetər, toe: zee də kapietejn*.

Onder de aanvangswoorden zijn de grote koplopers: *die:* 308 x, *dat* 299 x, *ik* 275 x, *doe:/toe:* 267 x en *dan* 249 x, die met een totaal van 1398 ruim de helft der niet-gebiedende zinnen openen.

§ 179

Tegenover de bovengenoemde zinnen met een teveel, staan een aantal zinnen met een tekort, dat, in de meeste gevallen, ontstaat door affect. Soms wordt het subject, het object, een bijwoord of een voorzetsel weggelaten. In § 297 van zijn St.Gr. zegt Overdiep: 'Wanneer we in een dialoogzinnen hooren of lezen als: *Moet je* met me meekijken, moeder! (Arm.) - Kijkzoo'n trein toch.... *Zitte zukke wages* stuk voor stuk leeg (Bru.) - dan is daar een inleidend adv. 'nou' of 'daar' min of meer vol-

ledig 'ingeslikt'. Het gaat daarmee als met de *weglating* van *onmisbare* zinsdelen, als een *object* ('dat'), in: Maar hij wou niet meedoen; *moet* hij zélf weten. - of een *subject*, in: *Gaat* je geen spaan aan! In Groningsche dialecten zijn deze verkortingen heel gewoon'.

Ik noteerde in mijn materiaal:

Omissie van het subject: 'ant *ər* *wel mee saemt - was nog niet tər*uu:le - mag niet - mag ook niet - was ook wat - was *ən* *brugə* - 'oe:fdn niet óp *tə* *braann* - zatn *tə* *sloapm* - is noar *buutn*laant *ə*goan - kan ook *weenn* van *vie:rə*.

Omissie van het object: *doe'w* *niet lanər* - *mós* *ie* *aləmoalə* *doen* - *móchn* *zə* *dər* *zoo* *ópdoen* - 'e'j *oovəral* *wel*.

Omissie van een bijwoord: *gón* *ie* *doar* *weer* *met* *ən* *köpəl* *vòlk* 'en - *mós* *ie* *weer* *d'* *ie:lə* *róndə* *maekn* - *waa'j* *doar* *ən* *dag* *druk* *mee* - 'em *zə* *niks* *met* *də* *kiendə's* *te* *doen*, *bin* *zə* *rustəg* - *krig* 'ie *ən* *aandər* *gəbit* - *mósə* *wij* *gelt* *beu'n*, *ópskaergelt* *en* *zoo* *wat* - *waa'k* *ərg* *bəvrent* *mee* *əwest* - *was* 'ie *ook* *niet* *ərg* *best* *mee* - *zətə* *wij* *met* *ən* *zesn* *in* - *wusn* *zə* *niks* *van* - *gruu:jn* *mær* *zoo* *beumpies* *óp* - 'e'w *vəskejdn* *kee'n* *ən* *brie:f* *əskreevm* - 'e'w *zə* *kləsnat* *əspöjt* - 'em *zə* *doar* *ən* *poosien* *əzeetn* - 'adə *wij* *ook* *vəkaansie* - *drukt* 'ie *die*: *stoandə* *wəg*.

Omissie van een voorzetsel: *Diepmveen*, 'Erlinn, *zit* *ər* *ook* *nōg* *ie:nə* - *də'tien*, *də'tien* *uu:r* *waa'w* *oovər* - *də* *kəvrə* *proatn* *z'* *aləmoalə*.

§ 180

De Vooy's, Ned. Spr. bl.367 zegt: 'Men schat dat in de moderne talen de meerderheid van de mededelende zinnen met het subject begint. Blümel noemt voor het Duits 65%, voor het Engels 75% en voor het Frans 85%. Overdiep komt voor de 'gewone omgangstaal' tot een schatting van ruim $\frac{2}{3}$ '. Hij voegt daar zeer terecht aan toe, in een voetnoot: 'Zulke schattingen zijn niet overtuigend, zolang niet wordt medegedeeld op grond van welk materiaal en volgens welke methode die cijfers verkregen zijn'.

De cijfers voor Duits, Engels en Frans geven me geen enkel houvast. Overdiep echter spreekt van de 'gewone omgangstaal'. Mijn materiaal bevat niet anders, maar mijn percentage is beduidend lager. In Overzicht I (Aanvang en Bouw van de Hoofdzin) komen 1301 mededelende zinnen voor die met het subject beginnen, en 1261 die inversie hebben, dat is + 51% tegenover + 49%. Een S.Vf. meerderheid, maar een zeer kleine. Het zou onvoorzichtig zijn hieruit conclusies te trekken voor het gehele Nederlandse taalgebied, zelfs wat betreft de 'gewone omgangstaal'. Van mijn kleine studiegebied geven ze een aannemelijk beeld, want mijn materiaal werd geleverd door meer dan twintig personen, mannen en vrouwen, uit verschillend milieu, in leeftijd variërend van 5 tot 86.

§ 181 Bouw van de Hoofdzin.

Bij de hoofdzinnen laten zich 44 typen onderscheiden. Eenentwintig, met een totaal van 1243 zinnen, beginnen met A.; acht, met een totaal van 1306 zinnen vangen aan met S.; vijftien, met een totaal van slechts 111 zinnen hebben het Vf. vooraan. De middengroep, aanvangende met S., heeft het kleinste aantal typen, maar is numeriek de grootste. Ik zal ze alle de revue laten passeren en begin met de kleinste.

Zes typen uit de A-groep en acht uit de Vf-groep zijn slechts door één zin vertegenwoordigd. Het zijn:

1. ASVfA, een bijv. bijzin met hoofdzin-woordorde: (*ie: kiekē we'js ōp die: rinn*) *die: z' 'em ōp d' 'oo'ns.*
2. AV, een gebiedende wijs met een infinitief: (*en toe: zee zə, zie: zoo) saemm die:ln ('eur, jónəs).*
3. AVfASAVV: *doe: móch ər wel ies vòlk van də fəbriekē an 't wərk əstelt wö'ŋ.*
4. AVfAVS: *doe: is ər tusn əkoomm Jan van Daan.*
5. AVfSAVVV: *dat mós ik oe: loatn zien 'em;* in het AB zou deze zin luiden: *dat had ik je moeten laten zien.* Ik geloof niet dat deze constructie in G. waarschijnlijk, of zelfs mogelijk is. Voor mijn gevoel kan hij niet anders luiden, dan zoals hij er staat, en hoewel er maar één geval van voorkomt in mijn materiaal, heb ik de indruk, dat dergelijke zinnen geenszins zeldzaam zijn.
6. AVfV, een hoofdzin voor een onderwerpszin: *tuus wördə əzægt (wij 'em ook al wat in 'uus veur də kæ'rsdaenn).*
7. Vf: (*dan zeenn zə) kiek (zie: vəwachē z' oovəral);* de kortste zin die ik vond, als we 'eur uit zin 2 hierboven buiten beschouwing laten.
8. VfASV, een toegevende bijzin met hoofdzin-woordorde: (*al) was ər ən 'Oogəveensə praemə met turf óndər vəstookt (dan 'aa'j 'əm gleuw' ik nōg niet gaer əkreenn).*
9. VfAVA, een zin met 'ingeslikt' beginwoord: (*ónzə Dirk was miskien vuuf joar) kan ook weenn van vie:rə.*
10. VfS, als no. 9: (*en dər was ook ən zieltien achtər ōp də kaaj, is 't niet, ōf was 't alie:nəg mæer ən brugə? nee) was ən brugə.*
11. VfSAVV, een niet ingeleide voorwaardelijke bijzin met hoofdzin-woordorde: *zō'j 't nów goan vəkooptn (dan zō'j an də rentə meer beu'ŋ dan nów van də pacht).*
12. VfSAVVA: *muunə wij niet wat andə'rs goan doen um də jeugt tə trækē.*
13. VfSVA: (*dan stónt dat achtə of tienə bij mekaerə) loa'w zaegē tien bulties.*
14. VVfSA: *dwinŋ ku'j zə niet.*

Vier typen zijn vertegenwoordigd door twee zinnen:

15. AVfASVV: *dan mósŋ z' aləmoalə də gie:'s ōfəwasŋ wö'ŋ - dan muun dər weer nijə meugələk'eedŋ əskēuptn wö'ŋ.*

16. VfASA: een bijw. bijzin van veronderstelling met hoofdzin-woordorde: *was ær wat aandæʳs tæ bætæln, (dan deu'w dat 'swónzæs ook), en een zin met 'ingeslikt' aanloopje: (dæ poastær (eng. pasture) nuu:mm zæ dat, dat is zó'n raeræ rómæl) gruu:jn mæer zoo beumpies óp (alæmoalæ beumpies).*

17. VfSV, twee modale tussenzinnetjes: *loa'k zaen̄ - zó'k zaen̄.*

18. VfV, een imperatief: *blie:f stoan*, en een zin met 'ingeslikt' subject: *(dær zatn vie:r jónæs zatn dær in, in Maastricht), zatn tæ sloapm.*

Vier typen telden drie zinnen:

19. AVfAV: *doar wöʳn mij vøtelt - dær wöʳt niet zoo 'ie:l strenø noar ækeekn - dær is oovær gæproat en gæproat.*

20. SAVfA: *vastæ meedæwærkær wöʳn an æn kraantæ is niet ie:nuvdæg - Dølf dan was ies æn keer an 't gaanzæ jaegn in Mastæbroek - 't pat óp zich zelf was ongæliek.*

21. VfAV: *loat'æt laant mæer mooj weezn;* en twee zinnen met 'ingeslikt' subject: *('t æerm'uus dat móch vie:r koenn wejdn) 'oe:fdn niet óp tæ braann - (die: van ónzæ Gie:bæʳt die: 'ef ær lest nõg æn ðwtoo vól vandoan 'aelt) is noar 't buutnlaant ægoan.*

22. AVfA: één imperatief met aanloop: *dat doet mæer*, en: *doar stónt op - doar kwam nõg bij.*

Eén type telde vier gevallen:

23. AVfSVV: *doe: mós dæ Bærmsloot deurætrökkn wöʳn - toe: mós dat kient ædeupt wöʳn - zoo muut'æt æwest 'em - pær sløt van reekngæ muu'j leevm en loatn leevm.*

De andere typen hebben een te groot aantal zinnen om ze hier alle te vermelden. Ik zal trachten met enkele voorbeelden toch een duidelijk beeld te geven van de zinsbouw.

24. AVfSVA, acht zinnen: *dat ku'j zien met dæ kiepn - doe: is dat æwöʳn 'óndæʳt rieksdaeldæʳs.*

25. SVfVA, 10 zinnen: *die: wöʳn bænuu:mt ook nõg um dæ twiej joar - ik muut wachn óp dæ mesælær - dæ sasdeuræ is æmaekt vøloopm zoe:mær.*

26. AVfASV, 11 zinnen: *doar zit mij zoo æn mōlæ tæ vruu:tñ - doe: 'ef ær æn grootæ braant æwest - woarumæ muun dat alltiet die: ðöldæ boeʳn weezn.*

27. SVfV, 15 zinnen: *dat is ðfæbreukn - die: wöʳn bæskaedægt - ik wil zaenn.*

28. AVfSAVV, 15 zinnen: *dan kan'k oe: dæ liekstee nõg wel loatn zien - toe: bin ik dæ sleutæl óp goan 'aeln - toe: mós ie vaejær ies 'euʳt 'em (vergelijk no. 5: dat mós ik oe: loatn zien 'em en, uit de Stadskoerier van 15 sept, 1966: (as zæ dat niet wiln), mósñ zæ mæer gien winkælie:r æwöʳn 'em).*

29. AVfASAV, 16 zinnen: *dær is 'ie:læmoalæ æn diek um 'en ælaegt - doar is ook æn boe:l van dicht' æmaekt - nõw kunñ dær nõg zeumm koenn noast mækaeræ stoan.*

30. SVfAVV, 17 zinnen: *die: is buwtŋ Gæləmuun goan wærkŋ - zie: zól 't əv niet bij loatŋ zitŋ - ik 'eþ 't* (i.e. het vloerkleed) *nɔg nooĵt kran' 'at linŋ - wij zulŋ 'əm mæv ɔp ən kɔðldə stee də zundag oovər loatŋ stoan.*
31. AVfSAVA, 20 zinnen: *dan ginŋ də mejnsŋ kɔfiezɔt ɔp'aelŋ bij lanəs d'uu:zŋ - dat 'ef 'ie laetər vərɔĵlt met Freerək Pɔst - die: 'e'w 'əm vəkɔcht veur vie:ʎŋ dæʎtəg stuu:vəʎ s - dan kónŋ zə doar koomŋ met də koenn - doar 'e'k ies bij ən boe:r vandoan 'aelt də man ən voe:ʎtien rie:t;* *blijkbaar is in alle vijf zinnen de slot-A, te zwaar om voor het V. geplaatst te worden en ligt de zin ritmisch beter zo.*
32. VfA, 31 zinnen, waarvan 25 met een imperatief: *kiek ies - deĵkt əv umə - proat mij dər niet van - 'aelt mæv kədetties - 'aelt ook mæv ən paerpeekəl'eerəkŋ;* er zijn 5 zinnen met 'ingeslikt' subject: *mag niet - mag ook niet - 'ənt əv wel mee saemt - was ook wat - was ook niet tə vuu:lə;* en éénmaal: *ducht mij.*
33. VfSA, 31 zinnen, een nogal heterogene collectie bestaande uit: 11 vragen: *wie:t ik 'ət - wie:t ie doar ook van - god'j van oamt ook 'en - get dat 'ie:r mæv zoo;* 4 toegevende bijzinnen ingeleid met *al:* *(al) gooĵŋ zə mij oovəboort - (al) sloa'j mij doot - (al) 'adŋ onz' ɔðldəʎ's gien bult gelt - (al) was də afstant wat bæzwoaʎlək;* 2 niet ingeleide bijzinnen van veronderstelling: *kwaam ik əv an toe: - kwaam ik əv niet an toe:;* 2 imperatieven met volgend subject: *goan ie: mæv in ons 'uus - 'eb ie: 't 'əert' ies in də balg ('t 'aa'j weer met gaanzŋ tuuskoomŋ);* 1 wens: *waar ik əv mæv weer ɔf;* en 11 zinnen met 'ingeslikt' beginwoord: *bin zə rustəg - 'e'j oovəval wel* (zie ook § 179).
34. VfSAV, 32 zinnen, evenals de voorgaande groep, van zeer uiteenlopende aard: 8 vragen: *'e'j 't niet 'euʎt - 'e'j dat ook wel ies ɔpəneumm - za'k d' 'aann eemm skoonə maekŋ;* 1 toegevende bijzin met inleidend *al:* *(al) 'aa'k 'ət ədoan;* 1 niet ingeleide voorwaardelijke bijzin (*die: mósŋ eeʎst weer an də kaant*) *zól ik əv koomŋ;* 1 imperatief met subject: *goan ie: də kiepŋ mæv ies voe:ʎŋ;* 11 zinnen met modaal *kunn, loatŋ, zulŋ:* *kan'k wel zaenŋ - loa'k mæv ies zaenŋ - loa'w dər mæv ies wærk van maekŋ - zɔ'w mæv ies zaenŋ;* 10 zinnen met 'ingeslikt' beginwoord: *mós ie weer d' 'ie:lə róndə maekŋ - mósə wij gelt beuʎŋ - móchŋ zə dər zoo ɔpdoen;* zie ook § 179.
35. AVfASA, 40 zinnen, bestaande uit 1 uitroep, 1 vraag en 38 mededelende zinnen. De aanloop was 4 x *dan*, 2 x *dat*, 9 x *dər*, 5 x *doar*, 7 x *doe:/toe:;* 1 x 'ət, 1 x 'oe:; 1 x *wat*, 2 x *zoo*, 8 x zwaar (d.i. twee- of meerlettergrepig of meer dan één woord): *dan kump əv baantie:zəv umə - datkreenn dər niet vuu:lə in Gæləmuun - dər is nɔg niks an ook - doar is ook tiet veur neudəg - doe: gón zoo də boe:l dichtə - vrógər giŋ dər oast nooĵt ie:nə noar 't ziekŋ'uus - ɔp 't oogŋblik is əv niks meer an - zoo deur də dag 'aeldə dər oast nooĵt ie:nə kədeties - 'oe: liekt oe: dit 'ier - wat kump doar wat an tə pasə.*

36. AVfSV, 43 zinnen, bestaande uit 1 uitroep, 2 vragen en 40 mededelende zinnen. De aanloop was: 5 x *dan*, 4 x *dat*, 2 x *die:*, 2 x *dər*, 2 x *doar*, 11 x *doe:/toe:*, 1 x 'ət, 3 x *nów*, 3 x *wat*, 10 x zwaar.

dan blif Gæjt zitŋ - dan muu'w 'engoaan en zaegn - dat zól wat moojs weenn - dat 'ef'ie ədoan - die: 'eb ik meeəmaekt - dər wō't ən rólaadə vəloot - doar kwam də dōktər anvlie:ŋŋ - doe: is də boe:ŋneenbaanə opərícht - 'snachŋs bəgón 'Enkie tə ree'ŋ - bij də vəkəevələgə is 't anələegt - dan metie:nə wō't d' 'als d'əsneenn - wat zulŋ zə kiekŋ - wat za'k zaenn - wat muu'j 'em.

37. SVfAVA, 51 zinnen, alle mededelend; het subject was: 4 x *dat*, 7 x *die:*, 3 x 'ət, 3 x *ie:*, 4 x 'ij, 14 x *ik*, 4 x *wij*, 2 x *zie:* (sg.), 5 x *zie:* (pl.), 5 x znw.

dat is mij zelf oovəkoomŋ met visŋ - die: wól dat niet laŋər 'em zoo - 'ət 'ef óns ən 'óndə't guldn d'f vie:rə əkòst an afəkoatŋ - ie: muun oe: dat Aameeriekaa en Kaanədaa aandə's veu'stelŋ as vrógər - 'ij 'ada drijə joar ədient bij mien skoonvæjər - ik bin dər uutəskejŋ in 1945 - ik wil die: kiendə's wel greeg zien ies - wij zulŋ z'ies óptelŋ van d' dólst' ofan - zie: 'ef mij nòg uutaskòlŋ veur 'alvə gæk - zie: mósŋ nijə maantəls 'em veur sundəs - də rie:tmətn wō'ŋ ən boe:l gəbruukt veur də kasŋ.

38. SVf, 63 zinnen. Het subject was: 2 x *dat*, 9 x *die:*, 1 x *ie:*, 7 x 'ij, 35 x *ik*, 1 x *wij*, 2 x *zie:* (sg.), 3 x *zie:* (pl.), 6 x znw.

De overgrote meerderheid korte hoofdzinnen vóór een lijdende voorwerpszin, zo als: *ik dejŋkə* 10 x, *ik zaegə* 16 x, *die: zæg*, *die: zee*, *die: reup*, *die: skroewdə*, *ik gleuwə*, *ik wie:tə*, enz. Als op zich zelf staande zinnen komen voor: *dat stunk*, 'ij *ruktə* en *sjó'də*, 'ij *sprun*, *ik kooktə*, *Dolf trök* en *trök*; vier zinnen zijn bijzinnen van vergelijking: 2 x (zoo 'ərt a') *k kón* - (zoo 'ərt as) 'ie *kón*, (zoo 'ərt aa') *w kónŋ*.

39. AVfAS, 82 zinnen, bestaande uit 1 uitroep, en 81 mededelende zinnen; de aanloop was: 5 x *dan*, 21 x *dat*, 11 x *dər*, 6 x *doar*, 7 x *doe:/toe:*, 15 x 'ət, 4 x *nów*, 1 x *eerst*, 1 x *wat*, 2 x *zoo:*, 9 x zwaar.

dan is doar 't gat van də deurə - dat bin ook deu'ratŋ - dat is nòg ən 'ie:lə uutgəstrækt' ejŋ - dər was die: oamt wejnəg vòlk - doar zit ook ən vie:vmvuuftəg bundər laant - doe: waa'ŋ 't buu:zŋ - 'ət is gəwoon ən pòldə'tien - 'ət bin meer fəmielie angəleegŋ' eedŋ - 't leekŋ wel zwaeləfies - nów stoan dər boe:ŋdəríjŋ - zoo bin dər nòg ən óngəveer sestəg man - in 't Olaans is 't ən puupməsiənə - toekŋdə weekə is ər vagaerəgə - wat was 't ən dikə knastə't; met 'ingeslikt' voorzetsel: Diepmveen, 'Ærlíŋŋ, zit ər ook nòg ie:nə.

40. AVfS, 128 zinnen, omvattende 5 vragen en 123 mededelende zinnen. 37 daarvan bestaan slechts uit een lichte aanloop + een vorm van *dejŋkŋ* (3 x) of *zaegn* (34 x) + kort subject, 6 x een znw., 31 x een vnw., gevolgd door een lijdende voorwerpszin. Het zijn de inversie-tegenhangers van

de grote groep uit de SVf constructie in no.38.

De aanloop was: 10 x *dan*, 39 x *dat*, 3 x *die*:, 5 x *dər*, 5 x *doar*, 31 x *doe*:/*toe*:, 1 x *dus*, 11 x 'ət, 2 x *nów*, 2 x 'oe:, 3 x *wat*, 5 x *zoo*, 11 x *zwaar*.
dan bræk ən koe: - *dan zee vaejər* - *dat waaʳn də bótŋ uut də gəvrichtŋ van 'n koe*: - *dat is zo'n sooʳt plejstər* - *dat waaʳn laandərijn* - *die: òòl' ik* - *dər kwam gien vòlk* - *doar zatŋ vuulə meer 'Olaandəʳs* - *doe: tròwdə Roeləf Breeman* - *toe: zæg də dooməneer* - *dus zaenn zə* - 'ət *was zuk mooj skaensies* - 't *was ən stie:nŋ skaalə* - *nów maekə wij ('t aa'w tuus koomŋ)* - 'oe: *kan 't* - 'oe: 'ie:tŋ *disə* - *wat zæg də dòktər* - *zoo ærm waaʳn die: mejnsŋ*.

Hier zijn we gekomen bij de vier hoofdtypen AVfSAV, SVfAV, AVfSA en SVfA, die samen ruim 2000 zinnen tellen, dat is bijna $\frac{4}{5}$ van alle hoofdzinnen. Ik heb bij deze groepen ook nagegaan uit hoeveel delen de niet-aanloop-A. bestond en zal de aantallen bij elke groep vermelden.

41. AVfSAV, 294 zinnen, omvattende 5 uitroepen, 5 vragen en 284 mededelende zinnen. De aanloop was: 52 x *dan*, 27 x *dat*, 11 x *die*:, 3 x *dər*, 42 x *doar*, 88 x *doe*:/*toe*:, 2 x *eerst*, 13 x *nów*, 1 x 'oe:, 1 x *toch*, 7 x *wat*, 1 x *woar*, 1 x *zoo*, 45 x *zwaar*.

De niet-aanloop-A. was 114 x 1-delig, 95 x 2-delig, 64 x 3-delig, 19 x 4-delig en 2 x 5-delig.

dan bleemm die: ən pooze liŋŋ - *dan 'aa'k 'ət nòg vəraandəʳt* - *dan 'aa'j 'əm nòg niet gaer əkreenn* - *dan 'adŋ z' eur wel weer kloar əkreenn* - *dat 'adŋ z' aləmoalə bəskreevŋ* - *dat za'k oe: gaw vəteln* - *dat kaŋ'k zelf ook wel vədienn* - *dat 'e'w miskien wel feeʳtag joar in 'uur' 'at - die: kón 'ie niet uutstoan* - *die: 'e'j tòch wel əkent* - *die: 'e'j dər ie:nmoal in zitŋ* - *die: 'e'w dər nòg veur van 'uus 'aelt* - *dər kunn vroagn uut də vərie:nəgə koomŋ* - *dər (=daar) kaŋ'k nòg beetər oovər vəteln* - *dər (=daar) muu'k nów mæer van òfzien* - *doar 'e'k ən 'oop ópəsteukŋ* - *doar 'aa'j raer van ópəkeekŋ* - *doar 'e'k dus twiej joar noar toe: əgoan* - *doarkó'j də koenn niet in weer vienn* - *doar biŋ'k dan nów dus ook in əkoomŋ* - *doe: bót'w óp driej pootŋ əgoan* - *doe: 'e'k doar vie:r koenn anəneumm* - *doe: 'e'k nòg tusnbejdŋ óp driejtal əstoan* - *toe: 'em wij tòch nòg tòt 'smoandəs vuuf uu:r in də trejn əzeetŋ* - *eeʳst bi'w noar meestər Waaləsón əgoan* - *nów muu'j ies reekŋ* - *nów zal 't nòg gækər wòʳŋ* - *nów wi'k gien kloarə òòldə koenn 'em* - *nów ku'w 't ies mooj liek maekŋ* - 'oe: *muu'w dat nów maekŋ* - *tòch ku'w 'ie:ran zien* - *zoo 'ef 't alltiet əwest* - *in də grootə stat wi'k niet zitŋ* - *prakties elk joar 'e'k dər beunties vəbòwt* - *aandəʳs dōʳst ik dat alie:nəg niet tə doen* - *zoodoendə bót'w dər óp deurəgoan* - *eerapəls en sloa kón zə bij də boe:r krie:nŋ* - *van muu:jəg'ejt en naerəg'ejt giŋk 'ie achtər 't 'ækə zitŋ* - *wat 'e'w wat an'aelt* - *wat kón die: gloepmst lie:gn* - *wat 'e'w dat wintər ən ærmoe:d' əleenn* - *wat zal oen vaejər dər wel van zaegn* - *woar zólŋ zə d' 'ónt nów 'em*.

42. SVfAV, 339 zinnen, alle mededelend. Het subject was: 29 x *dat*, 65 x *die*:, 1 x *dit*, 15 x 'at, 31 x *ie*:, 9 x 'ij, 84 x *ik*, 35 x *wij*, 8 x *zie*: (sg.), 24 x *zie*: (pl.), 38 x *znw*. De A. was: 89 x 1-delig, 114 x 2-delig, 89 x 3-delig, 43 x 4-delig, 3 x 5-delig en 1 x 6-delig.

dat is an dā kaant akoomm - dat is mij fejn bavaaln - dat 'ef dan twiej joar doe: aduu:ʔt - dat is ook wel 'oastā neudag awöʔn - die: bin wiedər óp əgoan - die: kónn 'eur wel redn - die: 'em 't vastā ærm 'at - die: 'ef óns die: róməl weer an dā deur' əzet - dit is mij wærkəlæk oovakoomm - 't is ook gəbeuʔt - 't wöʔt nõg altiet vəpacht - 'at 'ef zeekər al veur 1800 bəstoan - 't'eftoe: nõg we'js ən dag ðf wat əkwakəlt - ie: zuln wel zaenn - ie: kónn zə niet drinḡn - ie: kun 't ook in zien gə'ie:l koopm - ie: kónn dər zoowat ən kaemər mee bəlaenn - ie: muun 't mij mæR niet kwoalæk neemm - 'ij'adə in die:nst əwest - 'ij 'at dā skrik dikə tə pakn - 'ij kón 'əm 'oastā niet bəgriepm - 'ij mós in dā weekə tòch ook 'ært wærkḡ - ik zaag' 'at ankoomm - ik wil aləs wel ðfsloan - ik 'eb al noar dā mesələr toe: əwest - ik kón dər ook niks meer bij vanḡ - ik 'ep dā zejsn dər in 't lestə bij neer əgoojt - wij 'em met vəkāansie əwest - wij 'em gien bestə kær'sdaenn 'at - wij 'aann dan toe: zoo ədoan - wij 'em ook wel ies ən spaensə vlie:g' 'aelt - wij 'em 't ook a'js ən keer 'at - wij 'em əR nõg we'js rejsies 'en əmaekt - zie: 'em ən afəkoat əneumm - zie: wòln mij ook nõg ən burəl geemm - dā bróməʔt mós veurran geemm - ie:n dink is wel 't zelfd' əbleemm - dā mæneer van 't 'uusien zól zə dan van 't staasjón 'aeln - d' ðòldərə jónə kón 'əm nõg zo'n bie-tien in dā bie:nn 'ðòln.

43. AVfSA, 568 zinnen, omvattende 11 uitroepen, 13 vragen, 544 mededelende zinnen. De aanloop was: 162 x *dan*, 49 x *dat*, 15 x *die*:, 4 x *dər*, 72 x *doar*, 98 x *dœ:/toe*:, 1 x *dus*, 1 x *eerst*, 2 x 'at, 1 x 'ie:r, 29 x *nów*, 4 x 'oe:, 19 x *wat*, 1 x *woar*, 5 x *zoo*, 105 x *zwaar*.

De niet-aanloop-A. was: 206 x 1-delig, 223 x 2-delig, 87 x 3-delig, 45 x 4-delig, en 7 x 5-delig.

dan gónə wij noar bēdē - dan 'adn z' aləmoalə die: matn - dan bi'j dər nõg lanə niet - dan goa'w 'ie:r zoo deur die: deurə 't slacht'uus in - dat nuu:mm zə japan matn - dat wie:t ik niet óp dā dag ðf - dat 'eur ie ook niet vuu:lə - dat proat ie dər zoo nõg niet uut - die: kòchtə wij doe: - die: kòchtə wij aləmoal' óp - die: stæk 'at niet zoo naw - die: 'e'j nõg mæR zoo niet - dər kwam gien veerə noar bəneedn - dər kón gien kiepə meer tusn - doar 'ant ən droat an - doar 'e'j wejnæg mee tə mækn - doar 'e'w meer an dan an'n gaanzə - doar bi'j dus ook weer druk mee - doar knap ie nõg wel eemm wat van óp - toe: paktḡ z'alə bloempòtn - doe:kreegə wij aləs bij məkæerə - toe: paktə zə dā lejə óndər dā tuu:-nəbaanḡ vandoan - toe: keek Geezə óns tòch zoo raer an - toe: waar ik zelfook nõgniet zoo ðòlt - dus goa'w zoo van week tòt week oovər óp steets ən andər óndəʔwærp - eeʔst zaktə wij deur dā mætrasə - 'at bin

doar - wie: prakæzie:ʋt ær nów nõg oovær 't stichtingsgæbðw - wie: muut 'æt nów doen - wat kump ær van dæ kiendæʋs tæræchtæ.

De gegeven voorbeelden vormen slechts een kleine bloemlezing uit het omvangrijke materiaal, maar zullen U, naar ik hoop, een indruk geven van de bouw van de hoofdzin.

§ 182

Als postscriptum bij de hoofdzin wil ik nog een vraagzin vermelden die ik meniet herinner ooit ergens anders gehoord te hebben. Hij komt echter in mijn materiaal niet voor, hoewel hij in mijn jeugd veel gehoord werd, en, naar ik vermoed, nu nog wel. Het is een vraag die met *ðf* begint, en gesteld werd uit belangstelling, nieuwsgierigheid, of als aanloopje tot een buurpraatje. In St.Gr. § 387 zegt Overdiep: 'Het voegwoord 'of' is vooral gebruikelijk ter aanduiding van een onzekerheid...'. In de vraag, die ik hier bedoel, is *ðf* in oorsprong ongetwijfeld dubitatief, maar in vele gevallen grenst de onzekerheid aan het zekere, zodat een antwoord eigenlijk niet nodig is of verwacht wordt. Als een jarig kind in mijn jeugd op straat verscheen met een stuk koek op de arm gebonden, werd er al gauw belangstellend gevraagd: *ðf bi'j joaræg?*; wanneer een meisje trots met een nieuwe jurk paradeerde, hoorde ze: *ðf 'e'j æn nið jurk?*; kwam ik met Kerstmis, Pasen of in juli thuis, dan vroegen kennissen: *ðf 'e'j vækaansie?* Een huismoeder die ziet dat haar buurvrouw de was ophangt, zal, verlegen om een praatje, vragen: *ðf 'e'j dæ was' al skoonø?* De vraag staat op één lijn met de retorische, het antwoord is overbodig. Een kleine onzekerheid ligt opgesloten in: *ðf bi'j noar Zwðl' æwest* (het kan ook Kampen geweest zijn) - *ðf muu'j uut* (het kan ook zijn dat de aangesprokene op visite gaat). In de eerste groep is belangstelling de aanleiding tot de vraag, in de tweede nieuwsgierigheid. Soms werd hij schertsend gebruikt. Een huisvrouw, druk aan de schoonmaak, die onverwacht bezoek krijgt zal vragen: *ðf koom ie 'elpm?*

Het voegwoord *ðf* vervult in al deze zinnen de zelfde functie als het modale bijwoord *zeker*: je hebt zeker vakantie - je moet zeker uit.

I Overzicht van de Aanvang en de Bouw van de Hoofdzin.

		Aanvang		Bouw	
		geen in- ver- sie	in- ver- sie		
Mede- delende zinnen	znw.	154	20	ASVfA	1
	ik	273		AV	1
	ie:	91		AVfA	3
	'ij	67		AVfAS	82
	zie:(sg.)	29		AVfASA	40
	'æt	83	30	AVfASAV	16
	wij	90		AVfASAVV	1
	zie:(pl.)	83		AVfASV	11
	dat (dem.)	148	151	AVfASVV	2
	die:(dem.)	275	33	AVfAV	3
	dit	1		AVfAVS	1
	onbep.vnw.	2	4	AVfS	128
	zelfst.gebr.adj.	3	1	AVfSA	568
	infinitief	2	1	AVfSAV	294
	dan		249	AVfSAVA	20
	dər		41	AVfSAVV	15
	doar		149	AVfSAVVV	1
	doe:/toe:(n)		267	AVfSV	43
	now		54	AVfSVA	8
	andere bijw.bep.		200	AVfSVV	4
Vf		61	AVfV	1	
				<u>1243</u>	1243
Vragende zinnen	wat	3	17	SAVfA	3
	wie:	2		SVf	63
	woarumə		1	SVfA	808
	'oe:		8	SVfAV	339
	Vf		18	SVfAVA	51
Uitroepen	wat		<u>18</u>	SVfAVV	17
		<u>1306</u>	<u>1323</u>	SVfV	15
			1306	SVfVA	10
Gebiedende zinnen			<u>1323</u>		<u>1306</u>
			<u>31</u>	Vf	1
			<u>2660</u>	VfA	31
				VfASA	2
				VfASV	1
				VfAV	3
				VfAVA	1
				VfS	1
				VfSA	31
				VfSAV	32
				VfSAVV	1
				VfSAVVA	1
				VfSV	2
				VfSVA	1
				VfV	2
				VVfSA	1
					<u>111</u>
					2660

De vier voegwoorden waarvan Genemuiden zich bedient bij het nevenschikkend zinsverband zijn: *en*, *mær*, *ðf* en *want*. Ik zal hieronder deze *en-*, *mær-*, *ðf-*, en *want-*zinnen nader bezien.

1. *en*-zinnen. Ik telde er 334 en onderscheidde de volgende gevallen:

a) zuiver aaneenschakelend: *ik leupə zæchies noar də mōləbult en doar leut ik mij 'iel veuʳzichtəg óp də knie:nŋ zakŋ - dan 'e'j Stie:nwiek en Waegəninnen dan 'e'j nōg twiej grootŋ in Aepəldooʳŋ - nōw dat is zó'n sooʳt plejstər, zoo groot as 'n skōltien en die: kōstə toe: ən stootər, en die: mós ie dan óp də rōgə laenn, oo meinsŋ kiendəʳ's en dat stunŋ;* soms schijnt er geen eind aan de *en*'s te komen: *die: kwam doar binn, die: is noar bəneedŋ əgoan, en die: dut də deurə lös, en die: get noar buutŋ, en ik goa dər in, en die: mejdn 'adŋ niks in də gaetŋ, en toe:, toe: koom ik dər an, en toe: giŋ ik óp də trapə, mær ik maektə leemŋ, ik stootəærgŋs teenŋ an, en zie: 'euʳdn dat, en zie: koomŋ noar buutŋ, en zie: kiekŋ um də deur' 'en, en die: zien niks, en toe: wil ik die: deurə lös doen, en die: jōŋəs stōnŋ achtər die: deurə, en ik wōl die: deurə lös trækŋ um die: jōŋəs dər in tə loatŋ, bəgriep ie wel, en toe: dachŋ die: jōŋəs die: dachŋ dat zie: (i.e. de meisjes) mij paktŋ um dər uut tə goojŋ.*

b) gevolgaanduidend: *ónzə Jan 'ef də doem ðf, 'euʳd' ik vaejər zaegŋ en doar kwam də dōktər anvlie:nŋ - də katə was óp də plaank' əsprunŋ en met rólaadə en alnoar bəneedŋəkiŋkəlt, 't was ən stie:nŋ skaalə en die: was vanzelf an skoaʳŋ - want wij mósn matŋ as də braant um də kōp boomŋ waetər t' 'ððlŋ en dan loat ie 't wel um də sentŋ en də tiet tə vəreizŋ - ik steutə met 't mes óp ən stie:n en 't mes skeut mij deur d' 'aant 'en - zie: vədie:ldə aləs óndər də jōŋəs en ik kreegə niks - aa'j goet weevŋ kunŋ dan 'oe:v ie mær tə vroagŋ en ie: stoan zoo veur də məsiənə - ik koomə də deur' in en toe: zæg die: vent die: bij də deurə stónt wat dat klunŋ as bæʳst (=pers), ik zaegə jaa en toe: 'ad ək vrij toe:gaŋ.*

Soms ook het uitblijven van gevolg: *zie: (de boeren in de N.O.Polder) biedŋ sestəg guldn (per dag) en zie: kun zə (arbeidskrachten) nōg niet krie:nŋ.*

c) contrastaanduidend: *mien skoonđochtər die: 'ef ən neevə die wærkt óp ən liemənaadə fəbriek, die: krig də liemənaadə veur twiej kwæʳties də vlesə en wij bətaelŋ ie:nə guldn en feeʳtəg sent - en zoo is 't oovəral, wij krie:nŋ dæʳtəg sent en lietər melk en ie: bətaelŋ miskien wel twiej kwæʳties.*

d) met de waarde van een bijvoeglijke bijzin: *mær wij kreegŋ tōch alə zundaegŋ ən ej bij 't broot en dat was nōg wel ən veurvrecht - doar bin z' əngəraezie an't bōwŋ en dan sprinə wij in 't zaant - 't is ən trækər en die: vəsie:rə wij - ie: stoan zoo veur ən mesienə bij Kæʳst ðf zoo,*

tæmnsn as zə wærk veur oe: 'em en dat mag də lestə tiet wel zoo weenn.

Als bijzondere constructies wil ik nog vermelden: *en toe: die: aandər die: is buutn Gæləmuun goan wærkn - en toe: Gæjt van Iekn die: zæg - en toe: die: mejdn die: wòln óns niet dər in 'em - en toe:; 'k wie:t niet meer, zie: brabəlt wat in 't Fraans.* Vier zinnen zonder inversie na *en toe:*, driemaal door het subject te herhalen door *die:*, éénmaal door het invoegen van een zin.

2. *mær*-zinnen, 277 in aantal, te onderscheiden in:

a) beperkend: *en nów 'adn zə mij nòg wel vətelt dat a'j doar də diek niet óp móchn, mær dat gelt miskien niet veur alə mejnsn - də pliesie mós ər an tə pasə koomn, mær 't was gleuw' ik alie:nt mær blikskae - nów dan krie'k zelf ən tójn, mær dat is gien grootə; enz.*

b) 'reserverend': na zijn verklaring dat het weiderecht éénmaal in z'n geheel is gekocht zegt spreker A: *nów jaa, mær dat ik wie:tə dan, 'eur;- ik wie:t' 'ət niet zoo pesies meer met al die: joa'n, mær ik wil zaenn, dat ginə doe: tòch zoo - ik mie:nd' altiet 't as zə zeenn ən miljoenstat. mær dat is 't gleuw' ik niet, mær dər mankie:vt niet zo'n boe:l an; enz.*

c) tegenstellend: *toe:vərdan zól'ie dan ies əbroann wò'n, mær toe: wòl 'ie niet gaer wò'n - ik kan goet skrie:vm en taal, mær sjoe:vnəlist maekn z' oe: nòg mær zoo niet - dan 'uu:vdə wij ən stuk laant veur zeumm òf acht guldn, veur niks, mær dan 'aa'j buu:zəpòln, dan 'aa'j rie:tpòln, ie: 'adn ən 'uukien dat 'aa'j 'eujn kónn enz.*

Soms heeft *mær* geen duidelijke betekenis: *zie: (de overledene) 'at aləs səkuu:r ópəskreevm, die: zovuu:lə, die: zoovuu:lə, zesdn of twiejdn of vie:vdn, afejn zoo as dat dan was, mær doe: 'eb ik die: bejdə stukies laant əkòcht (er is geen contrast bedoeld tussen erven en kopen, want əkòcht is zwak betoond) - nów 'em z' ən boe:l van die 'uu:zn (droogschuren) ie: 'em 't we'js əzien as zə kookəs dreunn, oo, 'e'j dat noojt əzien, nów jaa, mær dat is net zo'n toafəl - 't was doe: ook Poasmoandag mær dan móchə wij veurniks oovər 't veer - ik kan 't òòldə mejnsə nòg wel zoo zien zitn, mær goet, wij waa'n 'smò'ns noar də kærk' əwest.*

Doordat Genemuiden voor deze beperkende, 'reserverende', tegenstellende functie geen ander voegwoord bezit, is er stilistisch wel eens een teveel, zoals ik dat ook bij en signaleerd heb. Ik noteerde: *mær nów 'at'ie wel zes gaanzn əskeutn, mær zie: laagn an d' aandərə kaant van de sloot - mær 'snachəs 'e'k nòg wel weer zee't' əkreegn, mær dat was van də wee'zee'tə, mær ik 'at ie:n gəluk, ik kón in zes weekn niet matn - mær ən weekə laetər 'at z' 'ət weer, mær zie: kón tòch niet ie-dərə weekə zó'n rejsə maekn achtər Zwòlə - mær zie: 'adn wel eetn, mær gien gelt in d' 'aann - dan meukn zə dər twiej (i.e. dikke matten) daes (interruptie van mij: twiej daes?) jaa, mær zukə dikə matn, van die: dikə buu:zn, mær aa'j die: gəwoonn 'aa'n, nów jaa die: rusəmæties,*

jaa mæ̃r doar 'ad̃n d̃ə mej̃ns̃n wel twiej daeg̃n an wæ̃rk.

Interessant is ook de volgende passage: *die: man 'at nów jóñəs, die: kóñn 'eur wel red̃n, mæ̃r nów zæg̃ die: man, 'ij kóñ 'əm nõg niet bæg̃riep̃m as dat jóñəs van 'um waa'̃n, kiek, die: nam̃m 't leeṽm mæ̃r zoo mak̃ələk óp, 'ej̃n, die: 'em nów wat laant en zoo, mæ̃r die: ðòld̃ə man die: kóñ dat nów niet bæg̃riep̃m, mæ̃r die: 'at altiet zoo vask̃rikələk 'ært əwæ̃rkt, mæ̃r die: jóñəs die: pluk̃n d̃ə vrucht̃n d̃ər van.* Het voegw. *mæ̃r* komt er vier maal in voor. Het eerste en tweede *mæ̃r* leiden een zin in die verwondering, niet-begrijpen, uitdrukt. Het derde in: *mæ̃r die: 'at altiet zoo vask̃rikələk 'ært əwæ̃rkt* is misschien gebruikt als tegenstelling tot: *die: nam̃m 't leeṽm mæ̃r zoo mak̃ələk óp*. Het lijkt er echter meer op, alsof dit *mæ̃r* eenvoudig als aanloopje voor een nieuwe zin dient, evenals in enkele der hierboven geciteerde zinnen. Het vierde *mæ̃r* zal contrasterend bedoeld zijn: die 'hardwerkende vader' tegenover de 'vruchtenplukkende zoons'; *die:* is evenwel onbetoond, *die: jóñəs* iets sterker van toon, echter niet opvallend.

Eenmaal stond *mæ̃r* op een ongewone plaats: *'ət is ən studievæ̃reenə-giñ ik muut ə̃r bij zaegn, mæ̃r dat is ónset̃nt jam̃ər, wij 'em wejnæg̃ leed̃n.* Spreker bedoelde waarschijnlijk: *het is een studievereniging, maar, ik moet er bij zeggen, wij hebben weinig leden en dat is ontzettend jammer.*

Enige keren leidde *mæ̃r* een sterk met affect geladen zinnetje in: *ik waar altiet bliede as ónze Klaas zee, vaej̃ər god'j mee, want ik muut noar Edmonton, mæ̃r dan waar ik ə̃r wel - oo, nów zó'n dik̃ə ról̃ə, mæ̃r die: kóñn zə gaw maek̃n.*

3. ðf-zinnen. Het alternatieve ðf tussen nevingeschikte zinnen kwam slechts zes maal voor, waarvan twee keer in een onduidelijke situatie: *ik dej̃nk̃ə, 'e'j̃ dat ook wel ies óp̃æneum̃m, ðf wie:t ie: doar ook van - dan giñ z' in bə̃træk̃in, ðf, as zə lee'̃n wild̃n, dan móch̃n z' ook ən vak lee'̃n - ie: kun bæ̃veu'̃bælt in d̃ə róñtvroag̃ə ðf zoo, ðf met ən aand̃ərə manie:r̃ə kan d̃ər iemant met ən vroag̃ə koom̃m, doar as ie: æcht mee zit en die: geeṽ ie dan in bə̃spreek̃in - sp̃æ'̃ziebeuntjes nuu:m̃m zə dat, ðf breek̃əbeunties zaeg̃ə wij dan.* De twee resterende zinnen zijn niet volledig afgerond: *nów jaa, dan muu'j oe: al vabeet̃ə'̃n kuñn, ðf, aa'j 't zelfd̃ə wil̃n bli:vm̃, die: bə̃træk̃iñ die: biñ d̃ər niet zoo dik̃ə gəzæ̃jt;* de tweede hoofdzin is er bij ingeschoten en ook moeilijk in te vullen, maar het alternatief: *een beter of een gelijk salaris* is duidelijk; een dergelijk hiaat komt voor in: *dan wö'rd̃ə weer ən aand̃ər bə̃nuu:mt̃, ðf 't aa'j d̃əzelfd̃ə bə̃nuu:md̃n,* waar de tweede hoofdzin: *'t gebeurde ook wel, 't kwam ook voor,* zou kunnen zijn. Toch is de betekenis van de zin duidelijk al hapert er wat aan de bouw.

Bij deze nevingeschikte alternatief-verbinding is ðf het enige voegwoord; *as*, dat bij het onderschikkend zinsverband veelal het equivalent

is van het AB of, komt bij parataxis niet voor.

Uit het feit dat van deze zes *ðf*-zinnen er vier afkomstig zijn van de tweetalige ambtenaren, de andere twee van de oudste *spreker* A, blijkt overduidelijk, dat nevenschikking van *zinnen* door *ðf* zo goed als niet voorkomt.

4. *want*-zinnen, 87 in aantal, te onderscheiden in:

a) verklar^{end}: *wij 'aann kðfie ədrunkn̩ met ən steek van Mærkəs, want 'sunəs kree'w altiet ən steek bij də kðfie - toe: aa'w də kðfie óp 'adn̩, toe: zee moejər teenn̩ mij, Jan goan ie: də kiepm̩ mær ies voe:ʔn̩, want wij 'aann twiej kiepm̩ - mær d' aandərə dag was zə nðg (zee)ziek, want ie: bin zoo niet weer kloar.*

b) causaal: *də matn̩ kó'w in 't lestə niet meer kwiet, want də boazn̩ 'aann də zðldə's tuut an də katəbalkn̩ toe: vól - in də twiejdə wee'ltoo'rløg bin zə doar begunn̩ um die: in tə pðldəʔn̩, mær dat 'ef ən lejdnsɡəskiedənis əwest, want dər kón niet vóldoendə vðlk əkreenn̩ wöʔn̩ um dər an tə wærkn̩ - wij vleunn̩ dər oovər, want 't was zu'k mooj skaensies.*

c) motiverend: *də pan̩ die: dər stónn̩ mós z' ook nðg skoonə maekn̩, want die: zaann̩ dər ook smoestərəguut - toe: a'k ən uu:ʔtien bij Læsien əwest 'at toe: bin'k nðg ies eevm̩ noar Klaas Föjtə əgoan, want ie: muun oe: noojt van ie:nə kaantə loatn̩ veurlichtn̩ - ie: muun oe: dat Aameeriekar en Kaanədaa aandə's veu'steln̩ as vrógər want, dejnkt ər umə, doar is ook vəbeetərəgə.*

Duidelijk motiverend, maar onzuiver aansluitend is *want* in: *ik waar altiet bliedə as onzə Klaas zee, vaejər goa'j mee, want ik muut noar Edmonton.* Spreker bedoelt waarschijnlijk: *als onze Klaas zei: vader als je zin hebt, kun je mee rijden, want ik moet naar E.* In de zin zoals hij er staat, zou het AB equivalent geen voegwoord hebben.

Op mijn vraag hoeveel kokosfabrieken er wel waren zei *spreker* I: *driej of vie:ʔntwintəg bin dər vastə; jaa, mær dat* (i.e. de kokosindustrie) *is 'ie:r niet alie:nəg, dan 'e'j Moo'dræcht, dan 'e'j Stie:nwiek en Waegə-ninn̩, en dan 'e'j nðg twiej grootn̩ in Aepəldooʔn̩, en də Lan̩ die: 'ef nðg əngroot fəbriek in Entər; Diepm̩veen, en 'Ærlinn̩ zit ər nðg ie:nə, want aa'j, as die: prəduksie 'ie:r in 'Olaant was, nów dan was 't in enkələ moandn̩, in enkələ moandn̩ per joar, was 'Olaant vól, want dat blik nów wel, want 'ət is óp 't oonn̩blik slòp, umdat die: əkspə'ʔt die: stagnee'ʔt ən bietien.* Driemaal *want*, waarvan het tweede, voor mijn gevoel, meer heeft van het aaneenschakelende *en* dan van een verklar^{end} *want*.

§ 185

Naast deze vier gevallen van nevenschikkend zinsverband, hebben een aantal functioneel ondergeschikte zinnen de woordorde van de hoofdzin.

a) Inhouds-zinnen (zie, voor verklaring van deze naam § 197):

'e'w vəskejd̥n keeʳŋ ən brie:f əskreevŋ, dat ze, wij deunn' 't niet lanər, zie: móchŋ dər niet lanər óp - 'ij dut 'ət umslag dut 'ie dər óf en dat was van d' eeʳstə joaʳmærk, dat də skððldər die: was vrij veur buutŋløj. De beide dat-zinnen wijzen terug naar een znw.: ən brie:f en 'ət umslag. In de drie zinnen die nu volgen wijst de dat-zin terug naar het bijw. zoo en geeft daar inhoud aan: doe: is 't dan zoo ófəloopŋ, dat zie móchŋ vie:r koenŋ wejdŋ, mær zie: mósn net zoo goet ópskaergelt bətaelŋ as də burgəʳs - 't is nów zoo, dat də 'alfweezŋ die: kriegŋ ook ən geldələkə tagəmoetkoomiŋ - mær 't is zoo, dat zie: 'em best in də gaetŋ, dat aa'j æcht wat aandəʳs wilŋ.

Aansluitend op de eerst vermelde inhoudszin zei spreker A nog: zie: bin bij óns əkoomŋ, dat zie: giŋŋ dər niet mee akooʳt, waar de dat-zin de inhoud weergeeft van het 'ingeslikte' (met het) bericht, of (met de) boodschap.

b) Bijzinnen van gevolg: die: (dijk) wöʳdə niet vəstærkt met stie:nslag enzooʳt, dat die: is dər wel ən keer óf driej, veur ən die:l, veur ən groot die:l wel, weer veur vandoan əslaegŋ - en nów deur də Nooʳt-oostpöldər die: kump zoo vərə deezə kaant óp, dat Kragnburg lig nów in də Nooʳtoostpöldər - toe: kump əv zoo ən gólfslag en die: sleu zoo teenŋ dæk an, dat də asbakŋ die: zejldŋ oovər də gladə floe:ʳŋ 'en - dat dink (die auto) was zoo groot, dat wij kónŋ dər makələk noast məkəerə zitŋ - dat jeugtwerk is zoodaanəg óntwikkəlt, dat dər bin al kaadəʳkursusŋ uut vooʳtəkoomŋ - en nów jaa, stuudiewie:kends, lejdəʳskónfərensies, enz. enz. dat mien naemə is bij wie:zə van spreekŋ al wat meer bəkent əwöʳŋ in 't hoofbəstuu:r - 'ij preut mær van suukərajengoo en ersaatooriejaa en boeklee, dat ik vəwie:ʳdə dər 'oast' in - zoo bliedə waa'k dat ik nuu:md' 'eur veur lie:vəʳt - ik waar dər zoo steləg van oovəʳ-tuu:gt dat ik sjoe:ʳnəlist zól wöʳŋ, dat ik zaegə ook al teenŋ mien vrdəwə.

Met inversie, door vooropplaatsing van een bijwoord: 'ət səlaarəs was zeuvm guldn in 't joar, mær wij meukŋ zoo vuu:lə rejsies naar də Binnmie:ntə, dat dan kwaamə wij óngəveer óp fuuftəg - doe: 'e'w dər weer vie:r stalŋ, vuufstalŋ ófəneumm, dat nówkun dər nòg zeumm koenŋ kun dər noast məkəerə stoaŋ - doe: wöʳdə dər nòg wel wat vdiert an də slachtəriŋ in die: ooʳlòg met slachŋ en zoo, dat doe: 'ef'ie eeʳst ən stuk laant əkòcht van ónzə Steevm - doe: kreeg 'ie ən stuk laant an 't 'Oogalaant van zien skoonvəejər, dat 'ef'ie laetər vəròjlt met Freerək Pòst, dat doe: 'ef'ie doar vier stukies laant - die: 'ef gien ópvòlgər, dat doar krie:gə wij ook alltiet nòg wel wat van.

c) Bijzin van gevolgtrekking: 'ij laag in ie:n keer veur Jaavaa, dat, ie zien 't wel, 't is nog gəvoaʳlək ook.

d) Bijzin van oorzaak: die: mesə koopŋ (is hun werk) niet zoo zeer meer, umdat 'ət laant is aləmoalə vəkəevəlt - 'ət is óp 't oonŋblik slòp umdat die: əkspoʳt die: stagneeʳt ən bietien.

e) Bijzinnen van tijd: *die:* (de Boerenleenbank) *is ópərıcht, doe: zat ik in 't bəstuu:r van də lantbōw - doar 'e'j Kınk'o'rst, die: kwam 'ie:r al, toe: waar ik nōg óngətrōwt - zie: waa'n net weer in 't 'uusien, óf 'ət bəgón tə ónwee'n.* Hoewel *doe:/toe:* hier bijwoorden zijn, getuige de inversie, voel ik de *doe:/toe:-*zinnen als onderdeel van de voorafgaande zinnen, die de tijd aangeven, waarin het daar vermelde gebeurt. Zie, in verband hiermee ook de 'dubieus-relatieve' zinnen hieronder.

f) Voorwerpszinnen: *ik wusə, dat doen zə wel meer, dat də buu:'vrōwə die: krig ən sleutəl - ie: bəgriepm zelf wel, dat 'ójszitndə cərm die: bin dər prakties niet meer.*

g) Bijvoeglijke bijzinnen: *toe: zæg die: vent wat, dat klunx as bæ'rst - ie kiekx ook we'js óp die: rinn die: z' 'em óp d' 'oo'n.*

Naast deze duidelijk relatieve zinnen vond ik ook andere, waarin de 'relativiteit' niet altijd zo duidelijk is. Overdiep, St. Gr. § 345, zegt: 'Bij verbinding door het demonstratieve pron. is alleen de tweede betekenis mogelijk, de continuatieve. Een relatieve zin die de continuatieve functie heeft en dezelfde woordschikking als een hoofdzin, is formeel alleen door verschil in pauze en toon van een zin met demonstr. pron. te onderscheiden'. Van de hiervolgende zinnen zijn er evenwel 6 restrictief. Ze beperken het vage antecedent en zijn nodig voor het begrijpen van de hoofdzin: *zie: meukx dər ook ie:nə die: was 'ie:ləmoalə gruu:n - want ie: 'adx zə (i.e. boeren) die: brachx pınx die: óp 't veu'n də joar as kalf gəboo'n waa'n - dər waa'n dər ook ən paer die: 'adx skuləkies əkócht en læpies - 'ij 'at óndər aandə'n nōg ən boe:r in Mastəbroek, dat vətól 'ie mij dan nōg, die: wól ook nōg zoo ən stókien bij də skuu:r' anzetx - ik 'eb bəveu' bəlt ən oomə die: is al in də tachxtəg en die: is ook al meer as fuuxtəg joar Gələmuun uut mæx die: pröt vuulə platər en òldəwesər as ikə - dər waa'n dər ook nog bij die: 'adx gərooktə oal meeəbracht.* In al deze zes gevallen hangt de hoofdzin in de lucht, als het antecedent: *ie:nə, zə, ən paer, ən boe:r in Mastəbroek, oomə en dər,* niet nader wordt bepaald. Dus duidelijk restrictieve zinnen. Vier er van zijn uit geschreven bijdragen en geven geen duidelijke aanwijzingen over een pauze. De tweede zin staat op de band en heeft geen pauze. De vierde zin, eveneens op de band, heeft een lange pauze, gevuld door een tussenzin: *dat vətól 'ie mij dan nōg.*

Met continuatieve functie: *'ət ie:nə 'uus wō'rt nów bəwoont deur ən zeekərə Wildəboe:r (pauze) die: is ópzichtər van 'ət voogəlreeservaat - doar an də zuutkaant doar stónt nōg ən 'uusien, zó'n soo'rt keetien dat was van Tiem Kınkə't, die: 'at doar zien reeziedensie - mæx bij ən seekaa (kokosmachine) 'e'j stoandə noaldx (pauze) die: bin in twiejn əsplist, in twiejn en doar 'anx ən droat an - toe: 'adə wij ook altiet ən óndə'wejzər van də skoelə (pauze) die: was dan veu'zitər - ik wie:t' 'ət niet, mæx Lummuu:jə (geen pauze) die: 'e'w in 'uus 'at ən joar óf wat*

en die: zæg: ik wie:t nõg wel da'w dər buu:zn gae'ɔn - mæɾ wij 'em 't ook meeəmaekt dat aa'w an tɔwm (geen pauze) die: (pauze) die: spændn ze zoo oovər də boot 'en, en deur də zitkaemər, en deur də rookkaemər, netzeldə wat, want ie: 'em doar van aləs, dat 'aa'w óns mósɔn vast' òðlɔ - in 'Asəlt doar bin nõg twiej wie:vm də bus uut əwest, die: ginɔ mij 'Asəl-dər skoapəkuu:kies 'aelɔ.

Zowel bij de restrictieve als bij de continuatieve zinnen, zijn er met en zonder pauze. Waar bij de continuatieve zinnen niets gezegd is over een pauze, betekent dit, dat ze afkomstig zijn uit geschreven bijdragen. Voor mijn gevoel is *die:* in de restrictieve zinnen een relativum, in de continuatieve een demonstrativum.

In aansluiting hierop geef ik de volgende passage van een 31-jarige spreker: *met òrdəvəstoornɔ, doar 'e'k zoo lanə as ik veu'zitər bin, noojt gien last mee, dat kan niet an mien kwaalietejtɔ linn, mæɾ gəwoon an də jeugt die: as əcht dər mee beezæg is, zie:, en dat is nətuu:'lək ook əvgpretæg bij dat aa'j əɾ ən stuk òf wat bij 'em en die: zaegn, nõw jaa, wij muutɔ mæɾ aandə'rs, wij koomɔ 'ie:r alie:nt mæɾ um ləl tə skupɔ.* In: *bij dat aa'j əɾ ən stuk òf wat bij 'em en die: zaegn,* is voor de verwachte bijvoeglijke bijzin: *die: zaegn,* een nieuwe hoofdzin gebruikt: *en die: zaegn,* wat op een overgangsschakel naar de hierboven vermelde zinnen lijkt.

§ 186 Het Onderschikkend Zinsverband

Bij het onderschikkend zinsverband noteerde ik de volgende verbindende woorden:

- a) Voegwoorden: *al, an, as, azə, as dat, as dat as, dat, dat an, dat as, deu'ɔdat, doe:, doe: as, net òf, noadat, noar, noar gəlan, nõw, òf, toe:, toen, toe: as, tot as, totdat, tut an dat, um as, umdat, umdat as, veur, veur as, veu'ɔdat, veu'ɔdat as, waneer, waneer an, waneer as;* onder verwijzing naar § 78, Contracties, vestig ik hier nogmaals de aandacht op vreemde combinaties zoals: *'t 'aa'j = dat als je,* en evenzo *'t 'aa'k, 't 'aa'w; um't 'as = omdat als, um't 'aa'k = omdat als ik, veu'ɔt 'aa'w = voordat als we, enz. die tal van keren voorkomen.*
- b) Bijwoorden; dikwijls gecombineerd met het voegwoord *as* of *òf:* *doar, doar as, 'oe:, 'oe: as, 'oe: òf, woar, woar as, woardeur, zoo as, zoo lanə as.*
- c) Voornaamwoorden, dikwijls in verbinding met *as* of *òf:* *dat, dat as, die:, 'ie: as, wat, wat as, wat òf, welkə òf, wie:, wie: as.*

Het is geen uitgebreide collectie. Wat de voegwoorden betreft zijn het voornamelijk *as* en *dat,* alleen, of in velerlei combinatie met andere partikels; daarbij komen een viertal bijwoorden en vijf voornaamwoorden, alles bij elkaar een sober minimum, zoals men dat verwachten kan

bij een nagenoeg uitsluitend gesproken taal van een kleine, tot voor kort gesloten, en geïsoleerde gemeenschap van arbeiders, boeren en neringdoenden; literaire woorden zoals: *doch, noch, nochtans, niettemin, of-schoon* ontbreken. Zelfs *wanneer* als voegwoord is weinig in gebruik. Het voegwoord *zodat* als één woord komt niet voor; *opdat* evenmin.

§ 187 A. Voegwoordverbindingen.

al komt zes maal voor in toegevend zinnen, die ik reeds geciteerd heb bij de hoofdzinnen (zie § 181).

an. Het W.N.T. vermeldt onder *an*: voegw. Mnl. *an*. Wisselvorm van *en* en *in* in dezelfde betekenis (zie *in* III) misschien onder invloed van *al*, vgl. Eng. *an* (N.E.D. 6e art.) *als*. Thans alleen nog in enkele streken van Vlaanderen, meest in bepaalde posities (zie Teirl.) *Ik zal morgen komen an 't God gelieft* (de Bu 1873): *An hij komt, geeft hem zijn geld* (Aant. van Gezelle (Denterghem)). *Antje blijft*, als 't u blijft, als voren, zonder plaats. *An de kinders nor schole gaan* (Teirlinck 1908). Verdam, M.N.L.H. vermeldt: voegw. *als*; In Kiliaan vond ik: *an*, Melis Stoke: *dat si mosten an haren danc, singhen enen niwen sanc*. In het Mi. Eng. komt *an(d)* in deze betekenis en functie vrij veel voor: Bruce Dickens - Wilson: Early Middle English Texts, blz. 248 geven: *an, and, ant, hant* (=) *if* (O.E. and) 3 gevallen; Sisam: Fourteenth Century Verse and Prose, geeft in de glossary 11 gevallen van *an, and, ant = if*. Dat het ook in het Engels is blijven leven in dialecten bewijzen de volgende twee zinnen uit Hardy's: *The Return of the Native: Give them a song, an' it please the Lord - Well, let her bon-fire burn, an't will*. Aangezien ik voor het Nederlands geen andere gegevens heb dan de hierboven vermelde, moet ik volstaan met het signaleren van de Genemuiden gevallen. Ik heb het woordje niet gevonden in één der geraadpleegde dialectstudies.

Spreker F (65 jaar) zei: *ik wie:t wel an wij zə* (i.e. matten) *leenn, dan gin moejər noar...* - *Spreker J* (31 jaar) zei: *wanneer an wij Gæləmuun uutgoan*.

Zoals naast *as* een verlengde (of, vervoegde: zie Driem. Bl. 1958 bl. 115 vv.) vorm *azə* voorkomt, heeft *an* een vorm *aanə* naast zich. Boven genoemde *Spreker J* gebruikte het tweemaal: *in óns blat dat aanə wij, dat as van 't hoofbæstuu:r uutəgeevm wó'rt - dat is eigəlæk də oor'zaekə 't 'aanə wij zoo wejnəg leedn 'ebm*.

Het voorkomen van dit woordje zo ver van Vlaanderen, leek me interessant genoeg om er enigszins uitvoerig op in te gaan.

aš, azə: *azə* komt viermaal voor, drie keer als zinsverbindend woord, één maal na een comparatief: *die: is nòg ærmər azə wij*. De frequentie is dus zeer klein, tegenover de talrijke *as*-gevallen. Ik noteerde: *azə wij bij Geezəmuu:jà kwamm - azə wij rónt ginj deur Gælemuun 'en -* (in een niet afgemaakte zin) *azə wij an də Pòl...*

as komt 143 maal voor, in:

a) bijz. van tijd: corresponderend met AB *als* en *toen*: *as z' ən joar bin ðf vuuf vöräljoar's dan bræk ən koe*: - *as zə vuuftien joar bin dan vavælt dat weer - metie:nə aa'w dər waa'ŋ toe: fladər't ər zoo ən gaanza uut ən pölæchien rie:t vandoan.*

b) bijz. van vergelijking, na comparatief, waar het AB geen voegwoord gebruikt: 'oe: *vaekər aa'j dat doen, umæploe:ŋ, dan get də wö'tal in 't lestə wæg*; na *net*, corresponderend met AB *of*: 't *was net aa'k ən klap veur də kòp kreegə - 't was net aa'j in ie:n' oogòpslag kónn zien dat die: vròwə dacht dat zə veurran' at*; in 7 zinnen werd na *net* het voegw. ðf gebruikt, als in het AB: 't *was net ðf də duu:vəl dər d' 'aant in 'at - 't was net ðf mien vròwə dər ən veu'gəvuu:l van 'at*. Deze 7 zinnen zijn van drie *schrijvers*, resp. 52, 42 en 33 jaar oud, die allen door hun werk meer contact hebben met het AB dan de meeste inwoners; na *zoo*, corresponderend met AB *als*: *ik zaeg' 'ət zoo a'k ər oovər dejŋkə - 'ij goojd' 'ət deur 't 'uus 'en zoo 'ært as 'ie kón - ie: zóln dər bij in sloap zakŋ zoo zæchies as dat diŋk leup*; na: 'oe:*vuu:lə*, waar het AB geen voegw. gebruikt: *nów wie:t ie zelf wel 'oe:vuu:l' uu:ŋ as zə wærkŋ.*

c) bijz. van veronderstelling, corresponderend met AB *als*: *as nów zó'n vent mesəlŋ kón dan red' ie oe: zelf - as zə z' an mósŋ, zó'j ies wat 'eu'ŋ - aa'j ie:nmoal daes melkŋ dan goan z' in də melk achtər uut - aa'k jónk waar wòl ik dər wel weenŋ - as asə stroop was kó'j likŋ.*

d) bijz. van voorwaarde, corresponderend met AB *als*: *aa'j mæx ən kèu'tien 'em dan koom ie dər wel - aa'j nów niet oe: gəmak 'òðln dan goa'j dər uut - aa'j mij veur niks oovər vae'ŋ, zal ik oe: wat lee'ŋ, doar aa'j al oe: leevŋ wat an 'em - aa'k 'òndər't fuuftəg guldn van 't stuk kan kriennŋ dan maa'j vie:r koennŋ bij mij doen.*

e) lijdende voorwerpszinnen, corresponderend met AB *dat*: 'ij *kón 'əm nõgniet bəgriepŋ as dat jòŋəs van 'um waa'ŋ - ik mie:nə as zə z' alltiet in Wilsəm kòchŋ*; corresponderend met AB *of*: *ik wie:t niet aa'j 't leezn kunn - ik wie:t niet aa'j dat kennŋ.*

f) onderwerpszinnen, corresponderend met AB *dat*: *mæx goet a'k 'ət niet əneumm 'ebə - nów is 't jamər aa'j dər niet waa'ŋ*; corresponderend met AB *of*: *die: stæk 'ət niet zoo naw as 'ie nów acht uu:r daes wærkt of twaelmdə.*

g) gezegdezin, corresponderend met AB *of*: 't *leek wel as óns leemm dər van ðf 'òŋ, zu'k vlie:ŋŋ a'w deunnŋ.*

In zeer veel gevallen werd bij een bijzin van tijd redundant *dan* ingevoegd in de hoofdzin die er op volgde, meestal aan het begin van deze hoofdzin, soms in het midden. Tweemaal kwam *dan* voor in een aan de bijzin voorafgaande hoofdzin. Meermalen kwam *dan* voor in hoofd- en bijzin. Hier volgen van alle gevallen voorbeelden:

a) aan het begin van een volgende hoofdzin: *as z' ən joar bin of vuuf*

vöräljoa^rs, dan bræk ən koe: - as z' ie:nntwintäg waa^rn, dan ginn zə dər uut.

b) in het midden van de hoofdzin: as die: nów stie:nñ bakñ, die: zetñ zə dan buutñ um tə dreunñ,

c) in voorafgaande hoofdzin: zoo kreenñ zə dan veur zó'n 'óndə^rt guldn kreenñ zə dan mee, as z' ie:nntwintäg waa^rn - dan mósñ die: vròwm ee^rst (de biezen) sprejdn, as z' uut də bók kwaamm.

d) in bij- en hoofdzin: as 't 'an oovəral əvracht was, dan lag 't ər an bulties - as zə dan koen vəkðchtñ dan waa^rn z' 'ət gelt weer kwiet an 't vəvoe:r - as də lócht dan 's oams noa reenn stónt, dan 'adñ z' alə-moalə die: matñ - aa'j dan boomñ də driej guldn kwamm, aa'j də mónt lös deunñum tə zaegñ van driej guldn, dan skroewdn z' al: ik bin ee^rst - a'j 't 'an tə dreug' 'em, dan 'ef 't də nejgin tət breekñ.

e) zonder dan: a'k 'ət blat lös sloa, leez ik nòg meer - aa'k 'ət ərvə, 'e'k 't noojt gəbruukt.

Ook bij de as-zinnen van voorwaarde werd redundant dan veel gebruikt aan het begin van de er op volgende hoofdzin: as 't ən əchtpaer is, dan krie:nñ zə vuuf guldn in də driej weekñ - as 't ər 's oams kalm weer is, dan van ie niks - as die: niet meer wat vədienn, dan vədient ər gien ie:nə meer wat - aa'j nów niet oe: gemak 'òðñ, dan goa'j dər uut. Soms kwam dan ook hier voor in hoofd- en bijzin: as 't 'an ən bietien roe:zəg wö^rt, dan wil die: oal bəginñ tə bietñ. Eenmaal kwam dan in de bijzin voor en niet in de hoofdzin: as 'Endrək dan d' eerapəls sköl, kón zie: də sloakloar maekñ. Eveneens eenmaal dan in voorafgaande hoofdzin: mæv aandə^rs dan is dat ook nòg niet zoo makələk, aa'j niks gien tael kunn.

Bij negen as-zinnen was de hoofdzin onvolledig of ontbrak, klaarlijk omdat hij uit het voorafgaande gemakkelijk kon worden aangevuld: Op mijn vraag: wat 'e'j doar in Kaanədaa ədoan, zei spreker F: 'elpm an 't 'uuswərk en zoo, də kiendə^rs we'js 'aantie:^rn, as Mien (de schoondochter) óp də reekñ (= eng. rake), reekñ zaenñ zə doar, as zə dat umə mós doen, 't 'euj deu zə dan umə - eveneens op een vraag van mij of ze een defecte machine zelf konden repareren zei spreker I: as əv gien lasapəraat óf iets dærgələks an tə pasə kump, mæv mie:stal muu'j wel noar ən smit toe; van schrijver L noteerde ik: en as 't nów nòg ləkəvə dinn waa^rn (die koekjes) mæv dər is nòg niks an ook, waarin de hoofdzin vermoedelijk is: dan was het nog te begrijpen, dat ze daarvoor de bus uit gingen. Onvoltooid bleven ook: azə wij an də Pòl (naam van een boerderij) en as dan də knæcht bij də bötər (kwam, dan was de boot aan?) - as die zaegñ, nów die: löj die: 'ebm 't neudəg (dan krijgen ze de toelage) en dər wö^rt niet zoo 'ie:l strenə noar əkeekñ, 'eur - aa'j dat ies noagoan (hoe weinig die mensen verdienen) - as zə də knie:nñ mæv smoadər'at (zou ze beter kunnen lopen) - aa'w veur əsloapm 'adñ (had-

den we geen hinder gehad van al dat lawaai). In de volgende passage is de *as*-zin een bijzin van plaats geworden: *nów is 't (de rietopslagplaats) 'ie:r buutn, aa'j dā Zwōlsā steegē òfrieđn, dā Zwōlsā steegē wie:t ie tōch wel.*

ONDANKS al deze taalkundige tekortkomingen is de betekenis van de zinnen in het gesprek volkomen duidelijk.

Tweemaal volgde een *wat*-zin op de *as*-zin: *aa'j nów zeeziek bin, wat bi'j dan nōg - aa'j vroagñ sjoe:ʎnəlist tē wōʎn an dā kraantē, wat kump doar wat an tē pasē; éénmaal ging de wat-zin er aan vooraf: wat waarē wij bliedē, as wij ən sent van moejər kreengñ.*

Als slotzin van deze collectie, een opmerking van een vijfjarig jongetje: *Piepoo zukē lanē skoengñ en 'n raerē mōnt; puntskoengñ, aa'j doar ən trap mee kriengñ, dut ('t) zeer,* waar de kleine spreker duidelijk *puntskoengñ* als dominerend begrip voorop stelt (Overdiep, St. Gr. bl. 482).

As is in Genemuiden zeer geliefd als tweede element in voegwoord- en voornaamwoordcombinaties zoals: *dat as, die: as, doar as, doe:/toe: as, 'oe: as, tot as, um as, umdat as, veuʎdat as, waneer as, wat as, welkē as, wie: as, woar as,* die hieronder nader bezien worden.

Bij de talrijke contracties van verbindingswoord en voornaamwoord is het niet altijd duidelijk of *as* is tussengevoegd. Als de korte klinker bewaard is gebleven, zoals in: *da'k, da'j, da'w, deuʎda'k, umda'j, veuʎda'w* lijkt me dit niet het geval. Bij gerekte klinker zoals in: *daa'k, daa'j, daa'w, deuʎdaa'k, umdaa'j, veuʎdaa'w* ben ik geneigd ze te zien als contracties van *dat aa'k, dat aa'j,* etc. die in deze vorm eveneens veel voorkomen.

as dat komt éénmaal voor: *ik stónā nōg gawər weer óp stroatē as da'k ər in əkoomñ was.*

as dat as komt tweemaal voor: *dat is altiet ən fleurəgər aanzien as dat aa'j doar gruu:ntē vəbōwñ - dan lukt dat sōms nōg beetər as 't aa'j ən grootərə groep 'em.*

dat komt 98 maal voor, steeds corresponderend met AB *dat*, in:

a) beperkende bijzinnen: *ie:nā, da'k wie:tē - 't is ie:n keer gəbeuʎt, dat ik wie:tē dan.*

b) bijz. van gevolg en oorzaak: *'ij lachtē, dat 'ie niet weer tot bədaeʎn kón koomñ - dan snien z' 'ət zoo, dat dat vel niet bəskaedəgt wōʎt - zoo bliedē waa'k, da'k weer bəneedñ was.*

c) bijz. van graad: *'t bəgón tē reengñ dat 'ət geut.*

d) bijz. van ? verbazing?: *'t is ən prachtəgē stat, veur 'n jónā stat, dat die: 'əm zoo óntwikəlt 'ef.*

e) inhoudszin: *gədeepuuteeʎdn die: stoan ook al óp 't stantpunt, dat 'ət tōch wel ən vejləgē bəlægin is* (zie ook § 197).

f) lijdende voorwerpszinnen: *ik wie:tē nōg, dat wij veur niks oovər 't*

veerginn - ie: kunn 't wel zien, dat zə doar deur 'en əgoan bin - ik vunə, dat zə bij Kæʳst ook moojər loopəʳs meukn.

g) voorzetselvoorwerpszinnen: as die: batrapt wöʳdn veur ie:n noovem-bər, dat z' əbreukn waaʳn, dat zə twiej brie:taann 'adn, mós n zə bij bətaeln - ik waar dər zoo steləg van oovər'tuugt, dat ik sjoe:ʳnəlist zól wöʳn.

h) twee voorzetselbepalingszinnen: en dan 'aa'k ook nōg ən papie:r van da'k deurəlucht bin - ik 'adə 't papie:r nōg bij mij van da'k in d' oor'ldg bij də luchtbəkərməgə was.

i) onderwerpszinnen: 't kan best gəbeuʳn, da'j 't veuʳneemm 'em en dat 'ət altiet 'ət veuʳneemm blif - doar wöʳn mij vətelt, da'k mien papie:ʳn mæ r ies mós veuʳlaenn - 't is mij ópəvaaln, dat z' aandərə seekaas 'adn as bij Kæʳst.

j) gezegdezinnen: mæ r 't ejndə van 't lie:tien was, dat zə mij dərækt gien uutsluusəl kōnn geevm en dat zə mij eeʳst ən poosien óp proef wiln 'em - mæ r 't kan ook wel weenn, dat 'ət an də seekaas lag.

k) bijvoeglijke bijzinnen: in də tiet da'k ə r was - in die: tiet da'k ə r ə-zee t n 'ebə - in die: tiet da'k doar in 't bəstuu:r zat.

l) in onvolledige zinnen: miskien da'j 't wie:t n, miskien ook wel niet meer - niet, da'k zə niet lusə, doar niet van, ik spijə dər niet in. dat an, zie hierboven an, aənə.

dat as, steeds corresponderend met AB dat of omdat, komt 62 maal voor, in:

a) bijz. van gevolg: dan 'aa'k 'ət nōg vərəandəʳt, dat as ik met ('t) fliegtōjg əgoan bin (= was) - ie: koomn 'ie:r sōms in'n baentien, dat aa'j ə r niet zoo gaw weer uut bin - dər bin ook wel dinn, dat aa'j zaənn, nōw mæ r ies ən aandər; misschien horen hier ook bij: wij meukn 't aa'w weer in də bie:nn kwaamm - nōw mæ kə wij, 't aa'w gaw tuus koomn.

b) bijz. van graad: noa ie:n əf twiej joar dan zakt 'ət óp zó'n laag pejl, dat as 'tejgələk, dat as zə beetər 'adn kunn deurgoan óp d' dōldə voe:t - en muu:, 't aa'w waaʳn; misschien ook: liləkə dikōp, 't aa'j bin.

c) bijz. van oorzaak: die:əkspōʳt die: stagneert ən bietien, miskien ook wel, dat as də boe:l wattə duu:r wöʳt veur də mæ rkt - 't is wel gəbeuʳt, dat as z' ən steek die:ldn, dat as ie:nə tə slim was.

d) inhoudszinnen: dan 'em zə də vəróndəʳstelin, dat as ə r wel meer leedn zuln koomn - dan zó'j 'oastə də indruk krie:gn, dat as alie:nt 'ət vəkeer uut Gæləmuun noar Kaampn də nijə wəg óp mag - en 'eb ie: 't 'ært' ies in də balg, 't aa'j weer met gaanzn tuus koomn (zie § 197).

e) onderwerpszinnen: 't is wel gəbeuʳt dat as z' ən steek die:ldn - 't was wel zes weekn əleenn, dat aa'w ən plækien spæk 'at 'adn - 'ət is jamər, dat as ə r zoo wejnəg leedn bin - 't kan best gəbeuʳn, da'j 't veuʳneemm 'em en dat aa'j niet ən gəskikt mooment 'em.

f) lijd. voorwerpszinnen: toe: 'e'w 't'eur mæ r vətōln, 't aa'w ən gaanzə

vəkocht 'aann - ik maektə duudələk, dat as wij aləmoalə wat mós n 'em - wij zaann dərækt al, dat as 'ie niet goet vlienn kón - ik reekənə 't aa'k Bernart Pærson gaw an də broek bin - ik mie:ndə dat aa'j an 't koa'rt n waa' n (van de 30 lijd. voorwerpszinnen worden er 3 ingeleid door dat as, 8 door 't as, 19 door dat aa'k, dat aa'j, dat aa'w, 't aa'k, 't aa'j, 't aa'w).

g) voorz. voorwerpszinnen: *zie: waa' n banə, dat Kæ'rst 'ət niet vədraegn kón - bin ie: ook zoo bliedə, dat a'w weer in ons ejn bēdə sloapm.*

h) gezegdezin: *dat voe: n bəteekndə, 't aa'w grös mós n pluk n.*

i) bijvoegl. bijzinnen: *in 't ee'rstə joar, dat aa'k ər zat - in tiet 't aa'w dər oovər preut n.*

deu' dat, komt 4 maal voor, in oorzakelijke bijzinnen: *deu' dat dat an-sliptə, wö'rdə dat grootər - dər wö'rt ən penəchien wö'rt ər inədrukt, deu' daa'j ən dinchien inkniep m.*

net of (= alsof), 7 maal in: *dər waa' n ər nòg bij, die: 'ad n gərooktə oal meeəbracht, net òf də Kap, 't sòldèütien, Jəwan van Luutə en Gəjt Pusien gien gərooktə oal tə koop 'em.*

noadat, komt tweemaal voor, in bijz. van tijd: *dat was al, noadat ik óp-ziendər òf əwö' n bin.*

noar, eenmaal in modale bijz.: *noar zə mij vəteln, get 'ət in də kookəs de lestə tiet niet zoo best.*

noar gəlan, éénmaal in bijz. van evenredigheid: *noar gəlan dan də stoandə noaldə is, doar zit 'ət 'eükien ook.*

nów, tweemaal in bijz. van tijd: *nów ik die: zoo ies deu' kiekə, mærk ie pas goet 'oe: gaw də tiet get - nów 'ət ər zó' n vie: vmtwintəg joar stet, is 't nòg mooj.*

òf, 9 maal, corresponderend met AB *of*, in:

a) een gezegdezin: *'t leek wel òf óns leem m dər van òf 'ò n.*

b) 8 lijd. voorwerpszinnen: *ik wie: t niet òf ie: 't nòg wie: t n - vragt dan metie: n' òf z' ook bəroos vəkoopt m - òf zə nów 'ət dreswèr bij Jəwan əkocht 'adə òf bij Roeləfien, dat wie: t ik niet.*

toe:, 8 maal, in bijz. van tijd: *ik waarə nòg gien twaelf joar toe: ik van skoelə kón - toe: wij tərugə kwaamm, toe: zaa'k wel wat as z' ədoan 'ad n - toe: bo'w Skòkəlaant kwiet əwö' n, toe: də zee dichtə was.*

toen, éénmaal bij Tw2: *toen ik dus stuudee'rdə, 'ad ik alie: n də vərie: -nəgə frijdəsoams.*

toe: as/doe: as, 36 maal, in bijz. van tijd: *doe: as ónzə Dirk Föjtien əstörvm is, doe: zae'k - doe: as ik ər d' ee'rstə keer əkoom m bin, doe: gink Jan van Rees die: gink dər òf - toe: as 'ie oovər was, toe: wòl 'ie vu'rt - toe: aa'w met 't kədetien in 'uus kwaamm, toe: mós ie vaejər ies 'eu'rt 'em; doe: as nagenoeg alleen bij de ouderen, de jongeren bijna zonder uitzondering toe: as.*

In vier van de acht *toe:* zinnen werd *toe:* redundant gebruikt in de hoofdzin, die tweemaal volgde op, en tweemaal voorafging aan de bijzin.

In 26 van de 36 *doe: as/toe: as*-zinnen kwam *doe:/toe:* redundant voor, 25 maal in een hoofdzin die volgde, 1 maal in een voorafgaande. Als bijzonderheid vermeld ik nog dat Tw2 die éénmaal *toen* als voegwoord gebruikte, het eveneens éénmaal zei als bijwoord, in: *toe: a'k vie:vm-twintäg joar was, toen 'eb ik dus gämeentätatmieniestraasie 'aelt.*

tot as = AB *totdat*: 1 maal, in: *dan blif'ie net zoo lanə zitn t' as 'ie ən zeuchien 'ef.*

totdat, 1 maal in: *də 'alfweezn kriennj ook ən geldälək təgämoetkoomin totdat zə vuuftien joar bin.*

tut an dat, 1 maal, in: *dat is ook zoo əbleemm tut an dat də vəkævələgə əkoomm is.*

um as = AB *omdat*, 1 maal, in: *nów meukn zə zə laetər niet zoo dreugə um as zə z' aləmoalə værfdn.*

umdat, 11 maal: *kookes is ən ðöltveezəl, umdat 'at van də boom kump - noa d' oo'vlog toe: kó'w dan ook buu:zn krie:nnj, umdaa'w vrógər ook buu:zn 'at 'aanj - mien vaejər die: 'ef d' ie:l' oo'vlog fejtälək gien buu:zn meer veur'əmzəlf 'at en veur d' oo'vlog van zeumdæ'vtag ðf niet meer, umdaa'j toe: ook al aandərə prädunktj kreennj.*

umdat as = AB *omdat*, 3 maal: *an aandərə dinn 'e'k niet gənóg andacht an bəsteet, um't aa'k niet wus, wat də bədoe:ləgə was - mæx um't aa'k nów wie:tə waar 't veur is, wi'k saems met oe: die: fowtn noaloopm - dat kump um't as 'ie niet met də tael meeəleeft is.*

veur, 1 maal: *'ət duu:vdə dan ook ən 'ie:lə poozə veur 'ie weer in sloap was.*

veur as = AB *voordat*, 1 maal, in: *ik bəgriepə zelf niet 'oe: a'k deur al die: rómplómp 'en əkoomm bin, veur a'k 't was.*

veurdat = AB *voordat*, 3 maal, in: *'ət duu:vdə mij vuul tə lanə veurdat 'ie weer ən slag dee - veurda'k an mien vəslag bəginə, wi'k oe: ee'vst nóg eemm væ'vdər vəteln van də veurəgə keer - 'ət duu:vdə ən 'ie:lə poozə veurdat Gærəchien sleup.*

veurdat as, 2 maal, in: *'ij muut ee'vst uutbloe:dn veurdat aa'j an də kóp bəginj kunn - veur't aa'w ərcərgin 'aa'rnj, stónə wij al weer op də stoepə.*

waneer, 5 maal: *waneer iemant joarəg is dan kriennj z' ən busien - 's wintə'vskwam 't waetər an də diek, waneer əv ən gəweldəgə störm was; alle waneer-zinnen ende hier volgende waneer an en waneer as-zinnen lijken me moderne import. Twee ervan zijn van Tw2, de andere vijf van iemand die al tientallen jaren in 'de stad' woont. Vergelijk de 143 as-zinnen, hierboven.*

waneer an, 1 maal; in niet afgemaakte zin: *waneer an wij Gæləmuun uutgoan, ik bin altiet nóg wel van plan Gæləmuun uut tə goan, də afstant tusn də Bómələr waa'vten Gæləmuun tə vədie:ln, dat liekt, dat trækt mij wel.*

waneer as, 1 maal, in: *waneer as wij óp də Nachtəwæg stónn en keekn*

noar *də Kaampəʳdiek*, dan *zaagŋ wij ən ɔwtoe bij də bócht bij də Værkŋs-*
'oe:k.

woar *as* = AB daar: dan *is katəgəzaasie en jónəlinsvəreenəgŋ*, woar *as*
óp bejdə ejgələk óp bejdə bejbəlstuudie kump, *nów jaa die: 'ef də minstə*
bəlansteliŋ, bejbəlstuudie, dat wil niet.

zoo as, 8 maal, in vergelijkende bijzinnen: *də burgərije*, *dat is altiet*
zoo əwest, *zoo as 'tnɔg is - toe: 'em zə doar ən footoo van əmaekt*, *zoo*
as wij doar zatŋ.

zoo lanə as, 4 maal, in bijzinnen van tijd: *zoo lanə as ik veuʳzitər bin*,
deezə lestə zes joar, *'aa'w dər bəslit niet bij* (nl. geen ordeverstoringe
elementen) - *zoo lanə aa'k niet vastə anəstelt bin kump doar nətuu:ʳlək*
niks van; van enigszins andere aard is *zoo lanə as* in de volgende zin:
die: (spoe)l wöʳt gəwoon uutəweevm zoo lanə as 'ie leeg is, waar *zoo*
lanə as betekent *net zo lang tot*.

Resumerend kunnen we constateren, dat onder de voegwoorden er
vier vooral in trek zijn: *as* (143 x), *dat* (98 x), *dat as* (62 x) en *toe: as*
(36 x). Dat is in totaal 339, of ruim * van alle door voegwoorden inge-
leide zinnen en ruim de helft van alle ondergeschikte zinnen.

§ 188 B. Bijwoord-verbindingen.

'oe: = AB hoe, 1 maal in een lijdende voorwerpszin: *vaekə dejŋk ik an*
mien kiendəʳjoaʳŋ, *'oe: wij in ɔnzə tiet tɔch ook galukəg waaʳŋ*.

'oe: as = AB hoe, 14 maal:

a) in lijd. voorwerpszinnen: *dat za'k oe: vəteln*, *'oe: as dat zit - ie: wie:tn*
wel, *'oe: as zɔ'n dŋk wərkət - 'oe: as zə doar ankoomm*, *japanmatŋ*, *dat*
wie:t ik niet - 'oe: as 't mij zoo gaw deur də kɔp skeut, *dat wie:t ik niet*
- 'oe: aa'w dat nów əmaekt 'em, *ik wie:t dat niet zoo pəsies meer*.

b) onderwerpszinnen: *'oe: as die: dooməneer 'ie:tə*, *dat skeelt mij niet*
zoo vuu:lə - ɔnlans kwam 'ət ook weer óp də kaadaʳkursusŋ tər spraakə,
'oe: aa'j dat dan in aandərə plaesŋ sóms 'em.

'oe: ɔf = AB hoe, 1 maal in: *die: 'eb ik óp də man ɔf əvroagt*, *'oe: ɔf 't*
ər bij stónt met də vədie:nstə.

'oe: vaekə as, 2 maal, in: een lijd. voorwerpszin: *dan veekŋd' ie uut 'oe:*
vaekə aa'j kɔfje kónŋ zetŋ van'ŋ 'alf pɔnt; een bijz. van evenredigheid:
'oe: vaekər aa'j dat doen, uməploegŋ, *dan get die: wöʳtəl in 't lestə wæg*.

'oe: vuu:lə as, 4 maal, in lijd. voorwerpszinnen: *ik wie:t niet 'oe: vuu:lə*
boomm as 'ie niet umədoan 'ef - nów wie:t ie zelf wel 'oe: vuu:l' uu:ʳŋ
as zə wərkŋ - ik wie:t niet 'oe: vuu:lə as dər wel vuʳt waaʳŋ - doar ku'j
nów net an zien 'oe: vuu:lə as ən sjoe:ʳnəlŋst van kookəs ɔf wet.

woar *as = AB waar*, 6 maal in lijdende voorwerpszinnen: *ik vuu:lde wel*,
woar as 'əm də skoe: vrŋŋ - zie: zeenn wel, *woar aa'j weenn mósn -*
nów, deŋkt Gərəchien, *woar aa'w nów toch in muun*.

woaʳdeur = AB waardoor, 3 maal in bijvoegl. bijz., die tevens gevolg

uitdrukken: *wij badoeln met die: bəpəaldə dinn veu^rnaemələk də fowtŋ van disə wæggəbruukə^rs, woa^rdeur sòms ónzə lachlust ópəwækt wö^rt - toe: 'em z' al dərækt achtər də Tòp al ən gat in də krib' əmaekt, woa^r-deur ook (voor?) zejlbeuties en roejbeuties dər ən vəbiendəgə əkoomm is tusŋ 't Zwòlsə Die:p en də Geutə - dat kan'k mij ook nòg wel 'əerinə^rŋ dat ər buu:zŋ gruu:jdŋ en wat rie:t en aangəslipt laant eĵgələk was, dat steets 'oogər wö^rdə, woa^rdeur də buu:zŋ slichtər in kwaalietejt wö^rdŋ, dər meer grös giŋ gruu:jŋ; de eerste zin is van een mij onbekende 33-jarige schrijver, de andere twee van een tweetalig ambtenaar. Evenals waneer, doet woa^rdeur, als verbindingswoord, me onwennig aan; ook de lengte, de bouw en enkele woorden zoals *lachlust, wij* (pluralis modestiae) in de geciteerde zinnen, lijken me ón-Gæləmuunəgə^rs. Als vraagwoorden zijn waneer en woa^rdeur algemeen in gebruik, als verbindingswoorden houd ik ze voor moderne import.*

§ 189 C. Voornaamwoordverbindingen.

I Betrekkelijke vnw.

dat, 9 maal: *ie: 'em ook wel dækrie:t dat lanər is as zoo - nów 'ət vər-'aeltien dat woar gəbeu^rt is.*

dat as, 6 maal: *in ons blat dat as van 't hooftbəstuu:r uutəgeevŋ wö^rt - ie: 'adŋ ən 'uu:kien dat aa'j 'euŋ kónŋ.*

die;, 34 maal: *dər bin altiet mejnsŋ van buutŋ die: 'ie:r al joa^rŋ met nəgoosie koomm - də pənn die: dər stónŋ mós z' ook nòg skoonə maekŋ - doar 'e'j Sproakman, die: zoo mooj flòjtŋ kón.*

die: as, 33 maal: *ie: 'em mejnsŋ die: as in Ontaariejoo mósŋ weenŋ - ik 'eb 'ie:r nòg wel dinn die: as oe: wel intəreseə^rŋ - doar 'e'j Siem, die: as óp 't kantoor zit - die: 'Olaandə^rs, die: as mij wel bəgreetŋ.*

doar = AB waar, 2 maal: *doe: bin dər vie:r bóŋ vəbraant, doar nów Jaapien Bónt'uus woont - 't Eŋəlsə wərk dat skeut nòg met ən 'oe:k, doar nów d' iesbaenə is.*

doar as = AB waar, 13 maal: *dan zal ik oe: wat lee^rŋ doar aa'j al oe: leevŋ wat an 'em - ie: 'em ook dichtŋ (i.e. weefkaarten) doar as gien gaeties in zitŋ - óp alə staasjóns doar aa'w stóptŋ - doar as gien gaeties in zitŋ, die: geemm 't pətroe:n an.*

woar, 8 maal: *'ij wö^rdə óp ən plaanə əzet woar nòg noojt ən katə wat vandoan 'aelt 'at - vólk van də matəfabriekŋ woar zə gien wərk veur 'adŋ - ik trókə dər ie:nə uut də deuzə óf də pət woar 'ie z' in 'at.*

woar as, 5 maal: *toe: laag ik in 'uus in də bēdəstee woar as vaejər en moejər altiet sleupŋ - toe: giengəweer woar aa'j mæŋ ən pæŋ pətroe:nŋ in drukŋ - wij spu:ldŋ bij d' Oostpietbrugə, woar as zo'n 'ie:lə dikə boom stónt.*

wat, 1 maal, in voorz. voorwerpszin: *wat ər achtər lig, doar 'e'j niks mee tə maekŋ.*

wat as, 5 maal: *ie: kunṅ wel wat andəʳs doen, wat as dus ejgələk meer in də sfeer van 'ət vəmaak lig - 'ət ie:nəgstə wat aa'k die: midəg əzien 'ebə dat was də bloazə met'ət gəwejdə - wat aa'k oe: 'ie:r vətelt 'ebə, dat was də ee'ləkə woar'ejt.*

wie:, 1 maal: wie: 't goet in də slag kreeg fiestə ook wel ies də Nachtə-wəg rönt.

II Vragende vnw.

wat, 12 maal in:

5 beperkende bijz.: *wat dat bətræft biṅ'k miskien wel ərg kieskeurəg - wat mien gəzont'ejt bətræft kón'k tər niet al tə bestə teenn.*

8 lijdende voorwerpszinnen: *en dan mærfwəchṅ wat əv óp kump - toe: kree'wpas in də gaetṅ wat əv gəbeu't was - umdaa'k ejgələk niet wus, wat də bədoe:ləgə was.*

1 voorz. voorwerpszin: *wat moandoe:vm bin, doar 'e'k 'ie:ləmoalə gien bənul van.*

wat as, 8 maal in lijd. voorwerpszinnen: ie: zulṅ wel niet wie:tn wat as ən spaensə vlie:g' is - toe: zaa'k wel wat as z' ədoan 'adṅ - ie: 'em nəg niet əzəgt, wat aa'j mij lee'ṅ wōln.

*wat əf, 4 maal, in lijd. voorwerpszinnen: ...stakṅ alə gaanzṅ də kōp in d' 'eugtə um tə kiekṅ wat əf 'ie uutvoe:ʳdə - wat əf 't mejnsə nów pəsies məkie:ʳdə, dat wie:t ik niet - wat əf dat veur ən soo't vəervə is, dat wie:t ik niet; de wat əf-zinnen vond ik alle bij drie mannen, 38, 42 en 52 jaar oud, die door hun werk als kokosfabrikanten meer AB horen dan de meeste Genemuiders (vgl. *net əf* voor *net as* hierboven).*

welkə əf, 1 maal, in lijd. voorwerpszin, ook weer van de 42-jarige zo juist genoemde fabrikant: ik wus fejtələk niet ie:s welkə Jan əf 't was, wie:, 1 maal: zie: vreug 'eur mærf əf wie: dəv veur 'eur óndəv dəzeldə deekṅs əsloapṅ 'adṅ.

wie: as, 5 maal in lijd. voorwerpszinnen: wie:t ie wie: as ook nəg leefdə - zie: goan doar goet nao' wie: as joarəg was - dat ku'j wel zo'n bietien anvu:lṅ wie: aa'j wat gunṅ kunṅ en wie: niet.

§ 190 Aanvang van de Bijzin.

In de eerste kolom van overzicht II heb ik de aanvang van alle afhankelijke zinnen vermeld. Een nadere verklaring lijkt me overbodig.

§ 191 Bouw van de Bijzin.

Bij de bijzinnen heb ik 22 typen onderscheiden. Tien daarvan beginnen met A, twaalf met S. De eerste groep omvat 133 zinnen, de tweede 473. Het type SAVf vormt met 280 zinnen bijna de helft van alle bijzinnen, en overtreft het op één na grootste type met ruim 200.

Evenals bij de hoofdzin zal ik elk type met één of meer voorbeelden illustreren en met de kleinste beginnen.

1. ASAVfVA, een lijd. voorwerpszin: *dan reeknd' ie uut, 'oe: vaekə aa'j kofie kónn zetn van 'n 'alf pónt.*
2. SAVfVV, een voorw. bijzin: *aa'j doar ies ən 'alvə dag zólñ goan stoan, dan zó'j 'oastə də indruk krie:gn,...*
3. SAVfVVA, één gevolgaand. zin: *dan zakt 'ət óp zó'n laag pejl, dat as zə beetər 'adn kunn deu'goan óp d' òoldə voe:t.*
4. SVfV, 1 voorw. bijzin: *as də vaedər òf də moedər is oovər'leedn dan kunn z' 'ən anvraagə indienn.*
5. SAVfVA, 2 zinnen, 1 lijd. voorw. zin: *ik maektə duudələk dat z' 'ət mós vədie:ln en aləs - 1 zin met onvolledige hoofdzin, motiverend: dómoor, 't aa'j oe: zoo loatn vaneukn deur dat ditəndatsə wuuf van Ewbə't də bakər.*
6. ASAVfA, 2 zinnen, 1 bijv. bijzin: *'ie:rvwö'rn ook wel məsienəs əmaekt, die: as zə noar 't buutnlaant stuu:rn weer - 1 onderw. zin: ónləns kwam 'ət ook weer óp də kaadərkursus tər spraekə, 'oe: aa'j dat dan in aandərə plaesn sóms 'em òf zoo.*
7. ASVfA, 2 lijd. voorw. zinnen: *mærKæ'rsien Kòlk zee, dat əv gien mindər wærk was dan 't vœrvm - 'k wie:t niet, wat zə gafn van 't bóln.*
8. ASVfA, 2 zinnen, 1 voorz. voorw. zin: *van də weekə 'aa'k vòlgns mien iedee ən mooj stukien əskreevm oovər buutnlaansə gəbeu'tənisn, oovər 't as əv ən splintərnij skip əzunkn was óp də Noo'tzee - 1 bijv. bijzin: toe:'em z' al dərəkt achtər də Tóp al ən gat in də krib' əmaekt, woa'r-deur ook (voor?) zejlbeuties en roejbeuties, zoo veur də waetə'vspò'rt, dus, dər ən vəbiendəgə əkoomm is tusn 't Zwòlsə Die:p en də Geutə.*
9. ASVfV, 3 zinnen: 1 onderw. zin: *in dat reegləment doar stet in, dat 'ət 'òjszitndə œrmm muutn weenn - 1 lijd. voorw. zin: dat aa'j niet kun geevm, wat as dan e'gələk də wee'lt kan geevm, òf wil geevm - 1 inhoudszin: dan 'em zə də vəròndərstelln, dat əv wel meer leedn zultn koomm.*
10. ASAVfV, 4 zinnen, 2 lijd. voorw. zinnen: *toe: as 'Endrək noar də lucht keek, zee 'ie, dat əv we'js ónweer teenn d' oamt kón koomm - ik wus niet, wat aa'k əv ee'rst òf lest uut mós braekn - en 2 bijv. bijzinnen: ...laant was dat steets 'oogər wò'rdə, woardeur dər meer gròs in gin gruu:jn -wij 'em in òoldə kraantn nòg wel ən paer stukies in diejaaləkt stoan, die: aa'j wel kunn oovər'skrie:vm.*
11. SVfA, 4 zinnen, 2 lijd. voorw. zinnen: *ik wie:t nòg wel 't aa'w zeenn teenn məkaerə - ik mie:ndə alltiet 't as zə zeenn ən miljoennstat - 1 beperk. bijzin: nów, jaa mær, dat ik wie:tə dan - 1 voorw. bijzin: aa'j vroagn sjoe:'nəlist tə wö'rn ən ən kraantə, wat kump doar wat ən tə pasə.*
12. SAVfA, 7 zinnen; 4 lijd. voorw. zinnen: *ie: kun 't wel zien, dat zə doar deur 'en əgoan bin met ən waenn en zoo wat - 1 onderw. zin: koop-burgə'rs dat waa'rn, die: nów ətròwt waa'rn met ən dee'rnə van ən burgər - 1 voorz. voorw. zin: van də weekə aa'k vòlgns mien iedee ən mooj stukien*

askreevm oover 't as Mōsaadæk weer zoo øreeʔt 'ef in dā vārie:nagdā naasies - 1 oorzakel,bijzin: 't is ónstoan, deuʔdat ən ðòlt skòltus zien bæzitiŋŋ noaəloaŋ en óndər bæ'eer əstelt 'ef van bee en wee.

13. ASVVf, 13 zinnen, 4 lijd. voorw.zinnen: nów muu'j ies goan reekŋ, wat as dat klónəltien əkòst 'ef - toe: zaa'k wel, wat as z' ədoan 'adŋ - 5 bijv.bijzinnen: ie: 'adŋən'uu:kien, dat aa'j 'euŋŋ kónŋ - aləs dat aa'k vienn kón 'aa'k al in dā pòʔtəfulie ədoan - 1 oorzak. bijzin: dat is nów niet meer zoo, umdat nów aləs vəkəevəlt is - 1 bijzin van plaats: doar as vleenn joar beunties əstoan 'em, doar bin mæx driej of vie:rə van ópəkoomŋ - 2 voorw.bijz.: as nów zó'n vent mesəlŋ kón, dan red' ie oe: zelf.

14. SVVf, 14 zinnen: 1 voorz.voorw.zin: as die: bətrəpt wöʔdŋ veur ie:n noovembər, dat z' əbreukŋ waaʔŋ, mósŋzə bij bətaelŋ - 1 voorz.bep.zin: en dan aa'k nòg ən papie:r van da'k deurəlucht bin - 4 bijv.bijzinnen: ik was d' eeʔstə die: əkeuzŋ wöʔdə - 4 bijz.van tijd: toe: ónzə Driekə gə-booʔŋ is, toe: mós dat kient ədeupt wöʔdŋ - 1 vergel.bijzin: ən kiep'òkə in plaesə van ən moojə hungəloow zoo as z' ədacht 'at - 3 voorw.bijz.: as zə leeʔŋ wildŋ, dan...

15. ASAVVf, 19 zinnen, 9 lijdende voorw.zinnen: dat ku'j zelf wel zo'n bietien anuu:lŋ, wie: aa'j wat gunŋ kunŋ - ik wie:t niet, in' ŋ wintər, 'oe:vuu:lə bundər as 'ie toe: niet òfədoan 'ef - 1 onderw.zin: wat aa'k oe: 'ie:r vətelt 'ebə, dat was də eeʔləkə woar'ejt - 1 inhoudszin: dat is gien kwestie, dat zə dər vooʔwaeʔdŋ ən vəbundŋ 'ebŋ - 7 bijv.bijz.: dat was də bloazə met 'ət gəwejdə, dat aa'k 'smöʔŋs in də kòlk əgoojt 'at - 'ij wöʔdə óp ən plaanəkə əzet, woar nòg noojt ən katə wat vandoan 'aelt 'at - 1 bijz.van plaats: doar as vleenn joar də daaliejaas óp əstoan 'em, die: waaʔŋ dit joar priemaa.

16. SVf, 27 zinnen, alle, uiteraard, zeer kort, 3 lijd.voorw.zinnen: zie: waaʔŋ banə 't as Kæʔst 'ət niet vədraegŋ kón, 't a'k zee - 1 onderw.zin: doar kwam nòg bij, dat 'ət stöʔtreegŋdə - 3 bijv.bijzinnen: d' eeʔstə ðwtoos die: kwamŋ - 1 bijzin van gevolg: dər bin ook wel dinnŋ, dat aa'j zaegŋ - 4 bijz.van graad: en muu: 't aa'w waaʔŋ - 1 oorzak.bijzin: deuʔdat dat anliptə, wöʔdə dat grootər - 7 bijz.van tijd: doe: wij waaʔŋ, doe: was 't vie:vmtwintəg - ik waar altiet mæx bliedə, as ónzə Klaas zee - 5 bijz.van vergel.: zoo 'ært, a'k kón - 2 voorw.bijzinnen: aa'j snien, dan muu'j altiet van oe: òf snien.

17. SAVfA, 28 zinnen, 13 lijd.voorw.zinnen: ik zal eemties ópskreevm, wat bəlanʔriek is van də Mie:ntə - toe: dachŋ die: jónəs, dat zə mij pakŋŋ um dər uut tə goojŋ - 3 onderw.zinnen: 't is mij ópəvaalŋ, dat z' aandərə seekaas 'adŋ as bij Kæʔst - 3 bijv.bijzinnen: ie: 'em ook wel dækrie:t dat lanər is as zoo - 1 oorzak.bijzin: die: əkspòʔt die: stagneeʔt ən bietien, miskien ook wel dat as də boe:l wat tə duu:r wöʔt veur də mæxkt - 4 bijz.van tijd: as də mæxkt dər was 's'ærfs, dan kree'j 'ie:r wel en-

kələ Vrie:sə koopluudn - 4 voorw.bijzinnen: *aa'j doar vroagn um wærk, dan bi'j zoo an də gaank.*

18. SAVfV, 31 zinnen, 2 onderw.zinnen: *vleenn keer stónt ər boomm mien vəslag da'k óp gəreegəldə tiedn ən stuk zól skrie:vm* - 3 gezegde-zinnen: *'t ejndə van 't lie:tien was, dat zə mij dərækt gien uutsluwsəl kónn geevm en dat zə mij ee'rst ies ən poostien óp proef wiln 'em* - 12 lijd.voorw.zinnen: *ik dachtə dat z' aləs bij mij óp bō'rt wōl goojn - ik maektə duudələk dat as wij aləmoalə wat mōsn 'em* - 2 voorz.voorw.zinnen: *wij waa'rn banə da' z' óns achtə'noa zólñ skie:tn* - 4 bijv.bijzinnen: *die: mejnsn die: as in O. mōsn weenn* - 1 beperk.bijzin: *veur zoo vərə aa'j dər wat moojs van kun maekn* - 1 bijzin van gevolg: *'ij lachtə, dat 'ie niet goet weer tōt bədəe'rn kón koomm* - 2 bijzinnen van tijd: *toe: wij 't fiesn gónn lee'rn, 'uu:vdə wij ən fies veur ən stootər pər uu:r* - 1 vergel.bijzin: *'t was net aa'j zoo in ie:n oogópslag kónn zien* - 3 voorw.bijzinnen: *aa'k dat zól vəteln, dan waa'k met ræcht ən leugnbalg.*

19. ASAVf, 35 zinnen, 2 onderw.zinnen: *doar as giengaeties in zitn, die: geemm 't pətroe:n an* - 10 lijd.voorw.zinnen: *'oe: as 't mij zoo gaw deur də kōp skeut, dat wie:t ik niet - nōw wie:t ie weer zó'n bietien, 'oe: as tər in də kookəsfəbriekn lanəs get* - 16 bijv.bijzinnen: *dər bin wel ən stuk of zes skuu:rn, woar as z'an 't wærk bin* - (dan) *kan dər iemant met ən vroagə koomm doar as 'ie æcht mee zit* - 1 bijzin van evenredigheid: *'oe: vaekər aa'j dat doen, uməploe:gn, dan get die: wō'rtəl in 't lestə wæg* - 2 oorzak.bijzinnen: *mær deu'rdət ər də lestə dæ'rtəg joar prakties gien weezn meer bin, toe: is dat doe:l wat uutəbrejt* - 1 bijzin van tijd: *wij waa'rn net bij də VGLO-skəelə, toe: dər ən brómfiesə uut də Skəelstroatə kwam* - 1 vergel.bijzin: *...was 't net of mij die: bloazə ook uutlachtə* - 1 voorw.bijzin: *as dan 'snachəs də lócht noar reenn skeen, goojdn zə (die matten) zoo weer teenn an.*

20. ASVf, 52 zinnen, 4 onderw.zinnen: *'oe: as die: dooməneer 'ie:tə, dat skeelt mij niet zoo vuu:lə* - 22 lijd.voorw.zinnen: *Jan zee, dat 'ət Dōjsə'rs waa'rn - ik wie:t niet 'oe: as dat zit - nōw wie:t ie zelf wel 'oe:vuul' uu:rn as zə wærkn* - 1 voorz.voorw.zin: *wat moandoe:vm bin, doar 'e'k 'ie:ləmoalə gien bənul van* - 1 inhoudszin: *gədeepwutee'rdn, die: stoaan ook al óp 't stantpunt, dat 'ət tōch wel ən vejləgə bəlægin is* - 10 bijv.bijzinnen: *də pær skubm die: ən eedəlkərpər 'ef-óp alə staasjóns doar aa'w stōptn* - 1 bijzin van evenredigheid: *noar gəlan dan də stoandə noaldə is, doar zit 'ət 'ēukien ook* - 3 oorz.bijzinnen: *dan 'ef'ət də nejgin tōt breekn, umdat 'ət ən 'ōdltsoo'rt is* - 2 bijzinnen van plaats: *doe: bin dər vie:r bōln bin dər vəbraant, doar nōw Jaapien Bōnt'uus woont* - 2 bijzinnen van tijd: *bij d' 'ærfsdag kwam 't waetər an də diek, waneer ər əngəweldəgə stō'rm was* - 2 veronderstellende bijzinnen: *as dat nōw ən rie:gə stie:n was, dan stónn die: matn dər zoo teenn an* - 4 voorw.bijzinnen: *as 't ər 'soams kalm weer is, dan van ie niks.*

21. SAVVf, 77 zinnen, 2 onderw.zinnen: 'at spiet mij, 't aa'k oe: met *kronəginədag niet əspreukŋ 'ebə* - 22 lijd.voorw.zinnen: 'ij 'at zee*kər al wel 'euʔt, dat 'at bij Kæʔst zoo bənawt əwest 'at - nōw vətelt 'ie ook nōg, dat 'ie 'əm toe: weer əvōŋŋ 'ef - ik dachtə, dat 'ie in 1918 inəpōl-dəʔtis* - 1 voorz.voorw.zin: 'ij gaf mij *də rōlaadə en ikə dər mee noar 'uus, mərəakəl wies dər mee, dat aa'k ən keer əbōft 'adə* - 1 inhouds-zin: toe: *kreegə wij laetər die: skult, 't as wij die: bloempōtŋ kəpōt əgoojt 'adŋ* - 16 bijv.bijzinnen: *nōw 'at vər'aeltien, dat woar gəbeuʔt is - doar 'e'j Tiem, die: as met die: deeʔnə van Jan Steek ətrōwt is* - 3 oorzak.bijzinnen: die: *prōt vuulə platər en dōldəwesər as ikə en dat kump um't as 'ie niet met də tael meeəleeft is* - 15 bijzinnen van tijd: *dat was al, noadat ik ópziendər d'əwōʔŋ bin - 'ij muut eeʔst uutbloe:dŋ, veuʔdat aa'j an də kōp bəginn kunn* - 2 vergelijkende bijzinnen: *zoo lanə aa'k niet vastə anəstelt bin, kump doar nətuu:ʔlək niks van* - 13 voorw.bijz.: die: *is stukŋ anknupər, aa'k 'at goet əzien 'ebə - aa'j goet weevm kunn dan 'oe:v ie mər tə vroagŋ en ie: stoan zoo veur ən məsienə* - 2 zinnen zonder hoofdzin: *Gærəchien kón 'eur nōggoet 'dōlŋ teenŋ də buu:ʔŋ, dat 'at weer ook nōg wel meeəvaalŋ was - 't is ən prachtəgə stat, veur ən jōnə stat, dat die: 'əm zoo óntwikəlt 'ef.*

22. SAVf, 280 zinnen, 14 onderw.zinnen: die: *bij aandəʔŋ inwoonn, krie:ŋŋ drijguldŋ in də weekə - 't is wel gəbeuʔt, dat as z' ən steek die:ldŋ* - 2 gezegdezinnen: 't leek wel, as *óns leemŋ dər van d'ōŋ* - 44 lijd.voorw.zinnen: ie: *'euʔdŋ zoo vaekə, dat 'at in'ŋ boe:ʔdərjə insleu - ik glewə da'j dər liekdooʔŋs van krie:ŋŋ - zie: 'em best in də gaetŋ, dat aa'j əcht wat aandəʔs wilŋ - en dan mər d'wachŋ, wat dər óp kump* - 8 voorz.voorw.zinnen: *zoo bliedə waa'k da'k weer bəneedŋ was - as die: bətrapt wōʔdŋ dat zə twiej brie:taanŋ 'adŋ* - 1 voorz.bep.zin: *ik 'adə 't papie:r nōg bij mij van da'k in d' ooʔlōg bij də luchtbəskərməgə was* - 3 inhoudszinnen: en 'ebie: 't'æʔt' ies in də balg, 't aa'j weer met gaanzŋ tuus koomŋ - 39 bijv.bijzinnen: *dat leek mij 't moojstə wərk, dat ər bij was - wij 'adŋ toe: ən 'alfwasŋ katə die: slim brətoal was - ie: 'em ən spoe:le die: as deur't goarn velt* - 6 beperkende bijzinnen: *wat mien gəzōnt'ejt bətrəeft, kón'k tər niet al tə bestə teenŋ* - 4 bijz.van gevolg: *...leut nōg wel zoovuu:lə noa, da'w nōg wat kreenŋ* - 11 oorzak.zinnen: *kookəs is ən dōltveezəl, umdat 'at van də boom kump - nōw meukŋ zə zə laetər niet zoo dreugə um as zə z' aləmoalə vərfdŋ* - 69 bijz.van tijd: toe: as 'ie oovər was toe: *wōl 'ie vuʔt - veur 't aa'w ər əerg in aaʔŋ stōnə wij al weer óp də stoepə - as z' ie:nŋtwintəg joar waaʔŋ, dan gŋn zə dər uut - aa'w strəkies de Pinkstəʔŋ achtər də rug' 'em, dan krie'j gien ruləchien meer in bəstel* - 16 vergelijkende bijzinnen: toe: 'em z' ən footo əmaekt, *zoo as wij doar met məkəerə zatŋ - 't was net d' də duu:vəl dər d' 'aant in 'at* - 3 veronderstellende bijzinnen: *aa'k jōŋk waar, wōl ik dər wel weenŋ* - 55 voorw.bijzinnen: as 't eemties kan,

loat die: *dər buutŋ* - as 'tan ən bietien roe:zəg wö'ʔt, dan wil die: oal bəginŋ tə bietŋ - aa'j 't niet gleumm, dan kan'k oe: də liekste nōg wel loatŋ zien - 5 zinnen met onvolledige of ontbrekende hoofdzin: *niet da'k zə niet lusə, doar niet van, ik spiə dər niet in - dan wö'rdə weer ən aandər bənuu:mt, ɔf't aa'j dəzelfdə bənuu:mdŋ* - miskien, da'j 't wie:tŋ.

Functie en Inleiding van de Bijzin

§ 192

Onderwerpszinnen, 38 gevallen. Tien onderwerpszinnen gingen vooraf aan de hoofdzin. Zeven daarvan werden ingeleid door een vnw. of vnw. bijw. zonder antecedent: *die: bij aandə'ŋ inwo'nn, kriengŋ driej guldnŋ in də weekə* - *die: as vrōgər in buu:zŋ deu, die: is əv ɔwtəmaaties ɔp oovər 'en əskaekəlt* - *wie: 't goet in də slag kreeg, fiestə ook wel ies də Nach-təwægrónt* - *wat aa'k oe: 'ie:r vətelt 'ebə, dat was də ee'ləkə woar'ejt* - *doar as giengæties in zitŋ, die: geemm 't pətroe:n an*. Van deze zeven hadden er vijf redundant *die:* of *dat*.

De resterende drie van deze groep waren: *aa'j in də skoonəmaektiet ies eemm nee'ʔdoekŋ van zatəg'ejt, is gien wóndər* - *'oe: as die: doo-məneer 'ie:tə, dat skeelt mij niet zoo vuu:lə* - *'k wil nōg wel 'n bietien dæknŋ, aa'j vələenn bin, wö'ʔt əv dan əzægt*.

Van de overige 28 zinnen hadden er 22 het voorlopig ond. *'ət: 'ət bleek al gaw, dat 'ət Jan van Wiləm van Ep was*; 2 hadden het voorlopig *ər: vleenn keer stónt əv boomm mien vəslag, da'k ɔp gəveegəldə tiedŋ ən stuk zól skrie:vŋ*; 1 zin had *dat* als voorl. onderwerp: *koopburgə's, dat waa'ŋ, die: nów ətrɔwt waa'ŋ met ən dee'vnə van ən burgər*.

De resterende drie waren: *doar kwam nōg bij, dat 'ət stö'ʔtreegndə* - *in dat reegləment doar stet in, dat 'ət 'öjszitndə ærmm muutŋ weezŋ* - *doar wö'ŋ mij vətelt, da'k mien papie:ŋ mər ies mós veu'laenn*.

Als inleiding der onderwerpszinnen vond ik: 5 *xas*, 12 *x dat*, 9 *x dat as*, 3 *x die:*, 1 *x die: as*, 2 *x doar as*, 2 *x 'oe: as*, 1 *x veur*, 1 *x veu'ʔdat*, 1 *x wie:*, 1 *x wat as*.

§ 193

Gezegdezinnen, 4 gevallen: *dat voe:ŋ bəteekndə, 't aa'w grös mósŋ plukŋ* - *'t leek wel, as óns leemm dər van ɔf 'öŋ* - *mər 't ejndə van 't lie:tien was, dat zə mij dərækt gien uutsluusəl kónŋ geevŋ, dat zə mij ee'ʔst ən poosien ɔp proefwilŋ'em*. Zoals dat bij gezegdezinnen dikwijls het geval is, zouden de twee *dat*-zinnen ook als onderwerpszinnen opgevat kunnen worden. De inleiding was: 1 *x as*, 2 *x dat*, 1 *x dat as*.

§ 194

Lijdende Voorwerpszinnen. Het aantal ingeleide lijdende voorwerps-302

zinnen bedraagt 148. Zes maal ging de bijzin vooraf aan de hoofdzin: *wat òf 't mejnsə nów pəsies məkie:ʋdə, dat wie:t ik niet - wat òf dat veur ən sooʋt vərvə is, dat wie:t ik niet - òf zə nów 'ət dreswèr bij Jəwan əkòcht 'adə òf bij Roeləfien, dat wie:t ik niet - 'oe: as zə doar aŋkoomm, japanmatŋ, dat wie:t ik niet - 'oe: as 't mij zor gaw deur də kòp skeut, dat wie:t ik niet - 'oe: aa'w dat nów əmaekt 'em, ik wie:t dat niet zoo pəsies meer.* In de eerste vijf zinnen redundant *dat*. Het treft me, dat in vijf van deze gevallen, de hoofdzin is: *dat wie:t ik niet*, en in het zesde: *ik wie:t dat niet zoo pəsies meer*, waaruit men zou kunnen afleiden, dat alleen bij *wie:tŋ*, de voorwerpszin vooraf gaat. Ik geloof dat het toevallig zoo is. Zinnen zoals: *wat aa'k doar ədoan 'ebə, dat za'k oe: gaw vətəlŋ - 'oe: aa'k deur al die: ròmpslòmŋ 'en əkoomm bin, bə-griep ik zelf nòg niet - woar as 'ie dat vandoan 'ef, dat 'ef 'ie dər niet bij əzəgt*, lijken me heel gewoon.

In twee gevallen begon de hoofdzin met redundant *dat*, als voorlopig voorwerp: *dat wi'k tòch ies óndəʋzuu:kŋ, 'oe: as dat zit - dat za'k oe: vətəlŋ, 'oe: as dat zit.*

Als inleiding der lijdende voorwerpszinnen vond ik: 5 x *as: ik mie:nə as zə die: altiet kòchŋ in Wilsəm - ik wie:t niet, aa'j dat kenn;* 55 x *dat* (voegwoord): *inwendəg 'oop ik nów, dat 'ət veur məkaerə is - ik maektə duudələk, dat z' 'ət mós vədie:lŋ en aləs;* 28 x *dat as* (voegwoord): *wij zaanŋ dərəkt wel, dat as 'ie niet goet vlienn kón - ik 'oopa, 't aa'j dər wat wie:zər van əwöʋŋ bin;* 1 x *dat* (rel.): *doe: kreegə wij, dat də iesbaenə was;* 2 x *dat as* (rel.): *aa'j nów inkoopŋ muun, dat aa'jan də Zeediek niet kunkoopŋ, dan goa'j noar Zwələ;* 1 x 'oe.: *vaekə dejŋk ik an mien kien-dəʋjoaʋŋ, 'oe: wij tòch in ónzə. tiet ook gəlukəg waaʋŋ;* 11 x 'oe: *as: ik wie:t niet, 'oe: as dat zit - wij wie:tŋ niet, 'oe: as də wəg ləp;* 1 x 'oe: òf: *die: 'eb ik óp də man òf əvroagt, 'oe: òf 't ər bij stónt met də və-die:nstə;* 1 x 'oe: *vaekə as: dan reekŋd' ie uut, 'oe: vaekə aa'j kòfie kónŋ zetŋ van 'n 'alf pónt;* 4 x 'oe: *vuu:lə as: ik wie:t niet, 'oe: vuu:lə as dər wel vuʋt waaʋŋ;* 8 x òf: *ik wie:t niet òf ie: 't nòg wie:tŋ - òf zə nów 't dreswèr bij Jəwan əkòcht 'adə òf bij Roeləfien, dat wie:t ik niet;* 6 x *wat: en dan mər òfwachŋ, wat ər óp kump;* 9 x *wat as: toe: zaa'k wel wat as z' ədoan 'adŋ - ie: bəgriepŋ wel, wat aa'k bədoelə;* 4 x *wat of: toe: 'ef 'ie mij nòg ies vətólŋ, wat òf ən seekaa is;* 1 x *welkə òf: ik wusə fejtələk niet ie:s, welkə Jan òf 't was;* 1 x *wie: zie: vreug 'eur mər òf, wie: dər veur 'eur óndər dəzeldə deekŋs əsloapŋ 'adŋ;* 5 x *wie: as: zie: goan doar goet noa, wie: as joarəg was;* 5 x *woar as: um't aa'k nów wie:tə, woar as 't veur is.*

Naast deze 148 ingeleide voorwerpszinnen, waren er nog 168 gevallen in de Directe Rede. De bouw van deze zinnen is bij de hoofdzinnen verwerkt.

§ 195

Voorzetselvoorwerpszinnen, 16 gevallen. Tweemaal ging de bijzin vooraf aan de hoofdzin: *wat moandoe:vm bin, doar 'e'k 'ie:lamoalə gien bənul van - wat əv achtər lig, doar 'e'j niks mee tə maekŋ.*

De inleiding was: 7 x dat: *zie: was dan ook mər weer bliedə, dat zə weer in Nunspeet waa'ŋ;* 6 x dat as: *'Endrək, bin ie: ook zoo bliedə dat aa'w weer in óns eijn bèèdə sloapm;* 1 x dat an: *dat is eijgələk də oo'zækə, 't aanə wij zoo wejnəg leedŋ 'ebm;* 1 x wat (vragend): *wat moandoe:vm bin, doar 'e'k 'ie:lamoalə gien bənul van;* 1 x wat (rel.): *wat əv achtər lig, doar 'e'j niks mee tə maekŋ.*

§ 196

Voorzetselbepalingszinnen, 2 gevallen: *ik 'adə 't papie:r nɔg bij mij van, da'k in d' oo'log bij də luchtbəskərməgə was - en dan 'a'k nɔg ən papie:r van, da'k deuralucht bin.* Zandvoort, Hbk, § 648, noot 1, zegt: 'If the latter (i.e. prepositional adjuncts) are regarded as adverbial, many dependent questions preceded by a preposition will have to be considered adverbial as well; they might be called 'prepositional adjunct clauses', if this was not a contradiction in terms'. Ondanks dit vermeende bezwaar en het feit, dat mijn zinnen geen 'dependent questions' zijn, kan ik er geen betere naam voor vinden.

§ 197 Inhoudszinnen.

Terwille van de duidelijkheid zal ik eerst een verklaring geven van deze, naar ik meen, in de Nederlandse Taalkunde ongebruikelijke naam. Jespersen bedacht in zijn *Modern English Grammar*, III, 2.1, de term 'content clauses', waartoe hij rekende: onderwerps-, gezegde- en voorwerpszinnen. De naam werd overgenomen door Zandvoort, *Handbook of English Grammar*, § 652, die hem gebruikte voor appositie-zinnen. In de *grammatica* van De Vooys (1963) wordt over dit soort zinnen niet afzonderlijk gesproken. Hij rekent ze tot de attriboot-zinnen, bl. 386, § 233, II.1: 'Bijzinnen kunnen ook de uitgebreide vorm van een bepaling in een zinsdeel zijn 1°. als bepaling van een substantief of ander zelfstandig woord b.v. (4e zin) *de wens dat hij spoedig terug mocht keren*'.

Voor mij is deze bijzin geen *bepaling van* het substantief, maar geeft hij gedetailleerd aan, wat het woord *wens* inhoudt. Ook de inleiding door een voegwoord, niet een betrekkelijk vnw., wijst er op, dat dit niet een gewone bijvoeglijke bijzin is. Hoewel Overdiep de term evenmin gebruikt, heeft hij blijkbaar toch aan de idee gedacht op bl. 118, *St. Gr.* (onderaan): 'Het antecedent is *de inhoud* (cursivering van mij v.d.H.) van den heelen zin, die wordt samengevat: *Zij vond het onuitstaanbaar* den heelen dag te moeten wachten op bericht, *een grief*, die ik alleszins begrijpelijk vond'.

Zandvoort gebruikt de term alleen voor appositie-zinnen bij een substantief. Ik heb hem in ruimere zin genomen, nl. ook voor zinnen die de inhoud van een bijw.: *zoo, hierop*, weergeven.

Enige inhoudszinnen, die de woordorde van de hoofdzin hebben, zijn reeds hierboven vermeld, met verwijzing naar deze paragraaf. Ik vond er 8 met de afhankelijke woordorde, die ik hier alle geven zal: *dus dat is gienkwestie, dat ər vooʳwaeʳdn an vabundn bin - gadeepuuteeʳdn die: stoan ook al óp 'ət stantpunt, dat 'ət tòch wel ən vejləgə bəlægin is - ik maektə duudələk, 'ejn, dat zə (dat Franse dienstertje) 't mós vədie:lŋ en aləs, en toe: snaptə zə mæʳ niet, en ikə met bəweengŋ, də jónəs 'adŋ aləmoal' al skik, dat as wij aləmoalə wat mósŋ 'em - dan 'em zə də vəróndəʳstelŋ, dat as ər wel meer leedŋ zulŋ koomm - nów 'e'k eigələk ən duudələk bəwejs, dat as 't niet wil um elk joar 't zelfdə óp dazelfdə grónt tə vəbðwm - dan zó'j 'oastə də indruk krie:gŋ, dat as alie:nt 't vəkēer uut Gæləmuun noar Kaampm toe: də niyə wæg óp mag - en 'eb ie: 't'ært' ies in də balg, 't aa'j weer met gaanŋ tuus koomm - en toe: kreegə wij die: skult, 't as wij die: bloempòtn kəpòt əgoojt 'adŋ.*

Alle bijzinnen volgden op de hoofdzin. De inleiding was: 3 x *dat*, 5 x *dat as*.

§ 198 Bijvoeglijke Bijzinnen

Van de 125 bijvoeglijke bijz. hadden er 15 de woordorde van de hoofdzin. Deze zijn behandeld in § 185.f.

Van de overige 110 zinnen waren er 85 restrictief, 25 continuatief. Het antecedent was 98 maal een substantief, 12 maal een onbep.vnw., onbep.telw. of zelfst.bnw.

De verbindingswoorden waren: 2x *as* (voegw.), 4x *dat* (voegw.), 8x *dat* (vnw.), 5x *dat as* (vnw.), 31x *die:*, 32x *die: as*, 8x *doar as*, 4x *wat as*, 8x *woar*, 5x *woar as*, 2x *woardeur*.

Het voornaamwoord was bij de restrictieve zinnen 50x subject, 14x object; bij de continuatieve zinnen was het steeds subject.

Voorbeelden:

- a. restr. als subj.: *dat leek mij 't moojstə wærk dat ər bij was - iedər mejnsə 'efin zien leevm wel ies ən veuʳgəvu:ɹ dat as uutkump - zat (ik) tə visŋ in də mónt van də sloot die: in də vie:ʳdə kòlk uutlöp - ik 'eb 'ie:r nõg wel dimŋ die: as oe: wel intəreseəʳŋ - dan god'w oovər óp steets ən andər óndəʳwærp wat as ook wel met də proobleemm van d' 'eedndaagsə tejt tə maekŋ 'ef;*
- b. restr. als obj.: *ie: 'adŋ ən 'uu:kien dat aa'j 'eujn kónn - die: pæʳ skubm die: ən eedəlkærpər 'ef waaʳŋ dər zoo ðf - aləmoalə klónəls die: aa'j in Gæləmuun ook wel krie:nŋ kunn - 't ie:nəgstə wat aa'k die: midəg əzien 'ebə, dat was də bloazə met 'ət gəwejdə;*
- c. cont. als subj.: *in óns blat, dat as van 't hooftbæstuu:ʳ uutəgeevm*

wört - doar 'e'j Sproakman, die: zoo mooj flöjtn kón - doar 'e'j Siem, die: as óp 't kantoor zit - doar (de provinciale commissie) biñ'k dan ook in ekoomm, wat as ook weer ən 'ie:l nij orgaan is;

- d. verbindingen met bijw.: dat is achtər ən skuu:rə, doar as vaejər ən 'òdlt ópslagplaesə 'ef - vòlk van də fəbriekñ woar zə gien wærk veur 'adñ - toe: laag ik in də bèèdastee woar as vaejər en moejər altiet sleupm - də fowtn van də wəggəbruukə'rs, wod' deur ónzə lachlust ópəwækt wört.
- e. verbindingen met voegw.: iedər keer a'k ər noar keekə was 't net òfmij die: bloazə ook uutlachtə - in tiet aa'j dər oovər preutñ, waa'w kriskras oovər də sleuties 'en - in 't ee'rstə joar da'k ər zat - in die: tiet da'k ər əzeetñ 'ebə.

§ 199 Bijwoordelijke Bijzinnen

a. Beperkende Bijzinnen

Van de 23 beperkende bijz. waren er 9 ingeleid, 14 waren modaal beperkende tussenzinnetjes zonder inleiding, die, wat hun bouw betreft, bij de hoofdzinnen zijn verwerkt. Een had als ww. *kan*: *kan 'k wel zaegn*, 10 hadden een vorm van *loatn*: *loa'w mæx zaegn*, 3 hadden een vorm van *zuln*: *zò'w mæx ies zaegn*. Het hoofdww. was steeds *zaegn*.

Van de 9 ingeleide zinnen gingen er zes vooraf aan de hoofdzin, drie volgden er op. De inleiding was: 2x *dat*, 1x *noar*, 1x *veur zoo vèrə as*, 5x *wat*.

Voorbeelden: *nów jaa, mæx, dat ik wie:tə dan - noar zə mij vəteln get 'ət in də kookəs də lestə tiet niet zoo best - ik 'eb in mien achtər'euft um dat meer as bloemətöjn tə gəbruukñ, zie:, 't veur'töjntien uutəraa'rt bloemm, veur zoo vèrə aa'j dər wat moojs van kun maekñ - wat dat bətræft, dan get dat wel* (de overige *wat*-zinnen hadden alle het ww. *bə-træft*).

b. Bijzinnen van Evenredigheid

Twee zinnen ingeleid door *as* en *noar gelañ*: *'oe: vaekər aa'j dat dœn, uməploegñ, dan get de wò'tal in 't lestə wæg - en boomm 'e'j dwæ'rs-noaldñ met vaskilndə 'èukies, noar gelañ dan də stoandə noaldə is, doar zit 'ət 'èukien ook*.

c. Gevolgaanduidende Bijzinnen

Van de 34 gevolgaanduidende bijz. hadden er 15 de woordorde van de hoofdzin. Zij volgden alle op de hoofdzin en werden alle ingeleid door *dat*. Zij staan vermeld in § 185.b.

Negen zinnen met de afhankelijke woordorde werden ingeleid door: *dat*, 3x, *dat as*, 6x. Zij volgden alle op de hoofdzin.

Voorbeelden: *'ij lachtə, dat 'ie niet goet weer töt bədae'ñ kón koomm -*

.....leut nõg wel zoo vuu:lə noa, da'w nõg wat kreenŋ - dan zakt 'ət óp zó'n laag pejl, dat as zə beetər 'adŋ kunn deu'goan óp d'òòldə voe:t - dər bin ook wel dinŋ, dat aa'j zaegŋ, goet, nõw mæer ies weer ən aandər.

Ik heb ook de volgende twee zinnen tot de bijz. van gevolg gerekend: wij meukŋ, 't aa'w weer in də bie:nŋ kwaamŋ - nõw maekə wij, 't aa'w noar 'uus koomŋ.

Vandetien niet-ingeleide zinnen gingen er 6 vooraf aan de hoofdzin, 4 volgden er op: 't was aləmoalə zoo gaw əgoan, wij stónŋ al laanŋ en brie:t weer buutŋ, toe: kree'w pas in də gaetŋ, wat as ər gəbeu't was - mæer 'ij (de afsluitboom aan de grens) was zoo 'oogə, ie: kónŋ dər wel óndər deur riedŋ - ie: zóŋ dər bij in sloap vaalŋ, zoo zəchies as dat dink leup - zie: 'adə troanŋ in d'oomŋ, zoo anədoan was zə - 't was ən bócht, ie: kónŋ zə niet drinkŋ.

d. Bijzinnen van graad

Vier zinnen, alle volgend op de hoofdzin, ingeleid door: as, 2x, dat, 1x, dat as, 1x: liləkə dikəp, aa'j bin - 't leek wel as óns leemŋ dər van əf 'òŋ, zu'k vlienn, a'w deunn - 'ət bəgón tə reenn, dat 'ət geut - en muu: 't aa'w waa'ŋ, achtər d'oasəm en nat van zwie:t.

e. Oorzakelijke Bijzinnen

Vande 25 oorzakelijke bijz. hadden er 2 de woordorde van de hoofdzin. Ze volgden beide op de hoofdzin en werden ingeleid door *umdat*. Zie § 185.d. Van de 23 resterende zinnen gingen er 4 vooraf aan de hoofdzin, 19 volgden. De inleiding was: 2x dat, 1x dat as, 4x *deurdat*, 1x *um as*, 11x *umdat*, 3x *umdat as*, 1x *woar as*.

Voorbeelden: die:əkspo't die: stagnee't ən bietien, miskien ook wel, dat də boe:l wat tə duu:r wö't veur də mæerkt - 't is wel gəbeurt dat as z'ən steek die:ldŋ, dat z'əm midndeur knaptŋ, dat as ie:nə tə slim was - dər wö't ən pənəchien wö't əv inədrukt, deurda'j ən dinchien inkniepŋ - nõw meukŋ zə zə laetər niet zoo dreugə, um as zə z'aləmoalə vərfdŋ - kookəs is ən 'òòltveezəl, umdat 'ət van de boom kump - ən aandərə dinŋ 'e'k niet gəndg andacht ən bəsteet, um 't aa'k niet wus wat də bədoe:ləgə was - en dan is katəgəzaasie en jónəlinsvəreenəgin, woar as óp bejdə eigələk, óp bejdə bejbəlstudie kump, nõw jaa, dat 'ef də minstə bəlanstəlŋ, bejbəlstudie dat wil niet - deurdat dat anslifte, wö'də dat grootər - um 't aa'k nõw wie:tə woar as 't veur is, wi'k saems met oe: die: fəwtŋ noaloopŋ.

f. Bijzinnen van Plaats

Van de vier bijz. van plaats gaan er twee vooraf, twee volgen. De inleiding is 2x *doar*, 2x *doar as*: doe: bin dər vie:r bóŋ vəbraant, doar nõw Jaapien Bónt'uus woont - 't Eŋəlsə wærk dat skeut nõg met ən 'oe:k, doar nõw d'iesbaenə is - doar as vleenn joar də daaliejaas óp

æstoan 'em, die: (boontjes daar) waarn dit joar priemaa en doar as vleenn joar dæ beunties æstoan 'em, doar bin mæc driej of vie:r van ópækoomm.

g. Toegevende Bijzinnen

Zes toegevende bijz. werden ingeleid door *al* en hadden de woordorde van de hoofdzin. Ze staan vermeld in § 181. Drie ervan gaan vooraf aan de hoofdzin, drie volgen.

Twee zinnen waren niet ingeleid, hadden eveneens de woordorde van de hoofdzin, waren door *mæc* nevenschikkend met de volgende zin verbonden, maar hadden toch duidelijk een concessieve betekenis: *ie: maagn biedn en koopm, net zoo aa'j wiln, mæc die: stoe:l die: 'òðl ik - ik kón 'oogæ ðf leegæ sprinn, mæc 'ij trök 'æm dær niks van an.*

h. Bijzinnen van Tijd

De bijzin van tijd slaat met 113 gevallen alle andere soorten bijw. bijzinnen. Twee zinnen hadden de woordorde van de hoofdzin, beide ingeleid door *doe:* en volgend op de hoofdzin. Ze zijn vermeld in § 185.e.

Van de overige 111 zinnen, gingen er 86 vooraf aan de hoofdzin, 26 volgden er op. De inleiding was: 1x *an*, 39x *as*, 2x *azæ*, 1x *metie:næ as*, 2x *net toe: as*, 2x *nów*, 2x *noadat*, 7x *toe:/doe:*, 1x *toen*, 35x *toe: as/doe: as*, 1x *tot as*, 1x *totdat*, 1x *tut an dat*, 1x *veur as*, 2x *veurdat*, 2x *veurdat as*, 5x *waneer*, 1x *waneer an*, 1x *waneer as*, 4x *zoo lanæ as*.

Voorbeelden: *an wij zæ leenn, dan gin moejær noar ... - as z'ie:nptwintæg waa'rn, dan gin zæ dær uut - azæ wij rónt gin deur Gælæmuun 'en um die: mesæ tæ koopm ðfanbæsteenn, 'oe: ðf wat, dan ginæ wij... - metie:næ a'w dær waa'rn, toe: fladæ't ær zoo æn gaanzæ uut æn pölæchien rie:t vandoan - net toe: as Dølf'æt gæweer deur 't 'ækæ stak, stakn alæ gaanzn dæ kòp in d''eugtæ - nów ik die: zoo ies deu'kiekæ, mæc ie pas goet 'oe: gaw dæ tiet get - dat was al noadat ik ópziendær ðf æwð'rn bin - ik waaræ nõg gien twælfjoar toe: ik van skoelæ kón - toe: aa'w æn vöræljoa'rs wiedær waa'rn toe: 'aa'w dæ lejæ al weer skoonæ - toen ik dus stuudee'rdæ, 'ad ik alie:n mæc dæ værie:nægæ frijdæsoams - dan blif'ie net zoo lanæ zitn 't as 'ie æn zeuchien 'ef - dæ 'alfweezn kriegn ook æn geldælækæ tagæmoetkoomin, totdat zæ vuuftien joar bin - dat is ook zoo æbleemm tut an dat dæ vækæ-vælæg ækoomm is - ik bægriepæ zelf niet 'oe: a'k deur al die: rómsslómp 'en ækoomm bin, veur a'k 't was - veurda'k an mien væslag bæginæ, wi'k oe: ee'rst nõgeemm væ'rdær vateln van dæ veurægæ keer - veu'rt aa'w ær æerg in 'aa'rn stónæ wij al weer bij Geezæ óp dæ stoepæ - waneer iemant joaræg is, dan krienn z' æn busien - waneer an wij Gælæmuun uutgoan, ik bin alltiet nõgwel van plan Gælæmuun uut tæ goan (hoofdzin ontbreekt) - waneer as wij óp dæ Nachtæwæg stónn en keekn noar dæ Kaampæ'rdiek, dan zaagn wij æn ðwtoo bij dæ bócht bij dæ Værkns'oe:k - zoo lanæ aa'k niet vast' anæstelt bin, kump doar nætuu: 'læk niks van.*

i. Vergelijkende Bijzinnen

Van de 26 vergelijkende bijz. ging er 1 vooraf aan de hoofdzin, 25 volgden. De inleiding was: 6x *as*, 1x *as dat*, 2x *as dat as*, 1x *dat as*, 1x *net òf*, 6x *òf*, 9x *zoo as*:

Voorbeelden: *ik jakəʳdə noar 'uus zoo 'ært, a'k kón - ik stónə nòg gawər weer buutŋ, as da'k ər in əkoomŋ was - dan lukt 'ət sóms nòg beetər as 't aa'j ən grootərə groep 'em - en dat is natuu:ʳlək ərg pretəg, (vergeleken) bij dat aa'j ər ən stuk òf wat bij 'em en die: zaegŋ, nów jaa, wij muutŋ, mər aandəʳs ... - dər waaʳŋ dər nòg bij die: gə-rooktə oal meeəbracht 'adŋ, net òf də Kap, 't sòldèütien, Jəwanəs van Luutə en Gəjt Pusien gien gərooktə oal tə koop 'em - 't was net òf də duu:vəl dər d' 'aant in 'at - toe: 'em zə doar dan ən footoo van əmaekt, zoo as wij doar met məkəerə zatŋ - zoo as ik zoo straks al vətelt 'ebə, bin ik veuʳzitər van də jónəlinsvərie:nəgin.*

j. Veronderstellende Bijzinnen

Alle 12 veronderstellende bijz. begonnen met *as* en gingen vooraf aan de hoofdzin, die 6x begon met redundant *dan*.

Voorbeelden: *as dat nów ən rie:gə stie:nŋ was, dan stónŋ die: matŋ dər zoo teenŋ an - aa'k jónk waar, wòl ik dər wel weenn - as asə stroop was kó'j likŋ.*

k. Voorwaardelijke Bijzinnen

Van de 73 voorwaardelijke bijz. waren er 5 niet ingeleid. De bouw van deze zinnen is bij de hoofdzin verwerkt. Ik wil ze hier nog even weergeven: *kwaam ik dər an toe:, dan leerd' ik dər wat veur, kwaam ik dər niet an toe:, dan leut ik dat gəwoon skie:tŋ - was ər wat aandəʳs tə bətaelŋ dat deu'w 'swónzəs ook - zó'j 't nów goan vəkooŋ, dan zó'j an də rentə meer beuʳŋ dan nów van də pacht - die: mósn eeʳst weer an də kaant, zól ik dər koomŋ.*

Van de 68 ingeleide voorwaardelijke zinnen gingen er 53 vooraf aan de hoofdzin, 15 volgden. De inleiding was: 67x *as*, 1x *dat*.

Voorbeelden: *as 't eemties kan, loat die: dər buutŋ - as 't 'an 'ən bietien roe:zəg wòʳt, dan wil die: oal bəginŋ tə bietŋ - aa'j nów niet oe: gəmak 'òòlŋ, dan goa'j dər uut - aa'w 't in april niet bətaelt 'adŋ dan gónk 'ie noar Beeʳŋt - dat is, a'k 'ət goet ətelt 'ebə, twaelf man - die: is stukŋ anknupər, a'k 'ət goet əzien 'ebə - dat zə móʳŋ noar də die:ʳŋ tójn ginŋ, as zə rustəg waaʳŋ - Dòlf zól Dòlf niet weenn, dat 'ie doar niet wat óp wus tə vienn.*

Onduidelijke Bijzinnen

Tot slot van dit gedeelte wil ik nog twaalf zinnen vermelden, waarbij de hoofdzin ontbreekt, of in zeer beknopte vorm voorkomt.

a. lijdende voorw.zinnen?: *Gæræchien kón 'eur nõg goet 'òðlŋ teenn̄ dæ buu:ʳŋ* (door te zeggen?) *dat z' 'æt mooj 'adŋ 'at en dat 'æt weer ook nõg wel meeəvaalŋ was* - (ik weet niet) *woar as dat nõw ejgælæk van əmaekt wöʳt*, (ik vraag me af) *ðf dat nõw mənīlā is, nee, mæer in die: geest - met ðwgustəs ən die:l dər ðf, ən vie:ʳdə die:l, ðf* (misschien een derde, ik weet niet meer) *'oe: aa'w dat nõw əmaekt 'em.*

b. onderwerpszinnen?: *dat wöʳdə weer ən aandər bənuu:mt ðf* ('t kon ook gebeuren) *'t aa'j dæzelfdə bənuu:mdŋ - 't is ən prachtəgə stat, veur 'n jónə stat*, ('t is een wonder) *dat die: 'um zoo ðntwikəlt 'ef.*

c. gezegdezinnen?: *zie: wðlŋ mij ook nõg ən burəl geemm̄, mæer die: 'e'k ðfəslaenn̄, niet, da'k zə niet lusə, doar niet van - met dat prəbleem 'òðlə wij óns gəduu:ræg beezəg, niet, dat aa'w dər elkə oamt oovər spreekŋ.*

d. een motiverende bijzin: *dómoor, 't aa'j oe: zoo loatŋ vəneukŋ, deur dat ditəndatsə wuuf van Ewbəʳt də bakər.*

e. een voorwaard.bijz.?: *dan muu'j oe: al vəbeetəʳŋ kunŋ ðf aa'j 't zelfdə wilŋ blie:vm̄*, (soliciteer je misschien ook, maar) *die: bətvækinn̄ die: bin dər niet zoo dikə gəzæjt;*

f. een schijnbaar samengestelde zin?: *miskien, da'j 't wie:tŋ* (= misschien weet je het). Zie voor c, d en f ook Overdiep, St.Gr. § 385,7^o.

Sommige van deze zinnen doen *gedrukt* vreemd aan, maar in een levendig gesprek, helpen expressie, gebaar, intonatie en klemtoon dikwijls zodanig mee, dat het gesproken woord aan duidelijkheid niets te wensen overlaat.

II *Overzicht van de Aanvang en de Bouw van de Bijzin*

	<i>Aanvang</i>		<i>Bouw</i>	
zelfst.naamw.		59	ASAVf	35
pers.vnw.	ik	71	ASAVfA	2
	mij	1	ASAVfV	4
	ie:	89	ASAVVf	19
	'ij	18	ASAVfVA	1
	zie: (sg.)	14	ASVf	52
	'æt	39	ASVfA	2
	wij	57	ASVVf	13
	zie: (pl.)	48	ASVfV	3
aanw.vnw.	dat	7	ASVVfA	2
	die:	7		
betrekk.vnw.	dat	9	SAVf	280
	dat as	6	SAVfA	28
	die:	34	SAVfV	31
	die: as	33	SAVVf	77
	wat	1	SAVVfA	7
	wat as	5	SAVfVA	2
	wie:	1	SAVfVV	1
vrag.vnw.	wat	12	SAVfVVA	1
	wat as	8	SVf	27
	wat of	4	SVfA	4
	welke...of	1	SVfV	1
	wie:	1	SVVf	<u>14</u>
	wie: as	5		606
onbep.vnw.		2		
telw.	bep.telw.	1		
	onbep.telw.	2		
bijw.				
a) betrekk.bijw.	doar	2		
	doar as	13		
	woar	8		
	woar as	5		
b) vrag.bijw.	woar as	6		
c) vnw. bijw.	woardeur	3		
d) and. bijw.		<u>34</u>		
		606		

III *Overzicht van de Functie en de Inleiding van de Bijzin*

<i>Functie</i>	
Onderwerpszinnen	38
Gezegdezinnen	4
Lijd. Voorwerpszinnen	148
Voorz. Voorwerpszinnen	16
Voorz. Bepalingszinnen	2
Inhoudszinnen	8
Bijvoegl. Bijzinnen	110
Bijwoord. Bijzinnen:	
a. Beperkende Bijz.	9
b. Bijz. v. Evenredigheid	2
c. Gevolgaanduidende Bijz.	9
d. Bijz. v. Graad	4
e. Oorzakelijke Bijz.	23
f. Bijz. v. Plaats	4
g. Bijz. v. Tijd	111
h. Bijz. v. Vergelijking	26
i. Bijz. v. Veronderstelling	12
j. Bijz. v. Voorwaarde	68
k. Onduidelijke bijzinnen	12
	<hr/> 606

<i>Inleiding</i>	
Betrekknw. en bijw.	
(zie overz. II)	117
Voornaamw. bijw. (woardeur)	3
Vragende vnw. (zie overz. II)	37
Vragende bijw. 'oe:	1
'oe: as	14
'oe: of	1
'oe: vaekə(r)	2
'oe: vuu:lə as	4
Voegwoorden	
an	1
as	143
as dat	1
as dat as	2
azə	2
dat	98
dat an	2
dat as	62
deurdat	4
net of (= alsof)	7
noadat	2
noar	1
noar gəlan	1
now	2
of	9
toe:/doe:	8
toen	1
toe: as/doe: as	36
tot as	1
totdat	1
tut an dat	1
um as	1
umdat	11
umdat as	3
veur	1
veur as	1
veurdat	3
veurdat as	2
waneer	5
waneer an	1
waneer as	1
woar as (= daar)	1
zoo as	8
zoo lanə as	4
	<hr/> 606

In de voorgaande paragrafen is aandacht besteed aan de zinsbouw wat betreft de plaats van S., Vf., V. en A. Doordat onder V. infinitief en participia, en onder A. alle andere zinsdeelen zijn samengevat, blijven enkele zaken versluierd. Het lijkt me nuttig, die nog even nader te bezien.

Uit het overzicht II blijkt al, dat aan het eind van de zin, de combinatie VVf. in Genemuiden de voorkeur heeft boven VfV. Immers:

ASAVfV	4	ASAVVf	19
ASVfV	3	ASVVf	13
SAVfV	31	SAVVf	77
SVfV	<u>2</u>	SVVf	<u>14</u>
	40		123

Wanneer we V. gaan onderscheiden in infinitief en participium, vinden we bij de 163 hierboven vermelde combinaties VfV en VVf de volgende groeperingen:

Vf. + Part.	2	Part. + Vf	99
Vf. + Inf.	<u>38</u>	Inf. + Vf.	<u>24</u>
	40		123

Wat het participium betreft, dus bijna uitsluitend de VVf combinatie, bij de infinitief een ruime voorkeur voor de VfV groep.

Het overzicht van de hoofdzinnen geeft 40 gevallen met VV in eindpositie:

AVfASAVV	1
AVfASVV	2
AVfSAVV	15
AVfSVV	4
SVfAVV	17
VfSAVV	<u>1</u>
	40

De combinatie *part. + inf.* kwam 20 x voor, de groep *inf. + inf.* eveneens. Bij de laatste was de eerste *inf.* 1x *blie:vm*, 7x *goan*, 7x *loatn*, 1x *'oe:vm*, 1x *zien*. De overige drie waren: *væbeetæ'n kunn*, *kunn 'ððln*, *muutn doen*.

Van de bijzinnen vermeld ik nog: 1x SAVfVV, *aa'j doar ies æn 'alvæ dag zóln goan stoan*; van de hoofdzinnen 1x AVfSAVVV, *dat mós ik oe: loatn zien 'em*.

§ 203 De Plaats van de Voorwerpen

Op bl. 480 van zijn St.Gr. zegt Overdiep: 'Een algemene regel, die voor de oudste idg. talen is vastgesteld, schijnt nog tot op den huidigen

dag in de gesproken volkstaal te gelden: de enclitische woorden staan bij voorkeur na het eerste sterk geaccentueerde woord, dus niet bij het woord waaraan zij (bijv. als object) ondergeschikt zijn, of niet na de overigens vaste *verbinding* van Vf. en S.¹. Hij citeert uit een Groninger legende: 'Toen sloeg hem de meid het hoofd af'. Van deze constructie vond ik ook in mijn materiaal enige voorbeelden:

'em oe: dā mejnsn dat vøtelt? - want deur dā skrik is 'eur dā stee in dā rōgə wægəskeutn - zaen_{en} oe: die: wat? - en toe: kwam mij 't nómər ook bəkent veur - dan vreug oe: dā dooməneer wat - in dazelfdā tiet 'aeld' óns 'Ærm van Rees alə matn ðf - dan mós_n z' aləmoalə dā gie:rs ðfəwasn wö_n - zoo loatn 'eur dā mejnsn bij dā bie:n_n neem_n.

Ofschoon Overdiep hier spreekt van de *gesproken volkstaal*, vond ik ook voorbeelden in de geschreven taal, buiten Genemuiden, nl, bij de Overijsselse Schrijver F.A.Ebbinge Wubben. In Versl. en Med.Ov.R. en Gesch, 1871, 2e afd. 6e st. schrijft hij: 'Twee dagen voor zijn dood bezocht hem zijn oudste zoon'. In de Ov.Alm.1849 bl.137 vond ik: 'In 1521 toen het *Johan van Ittersum* bezat, werd het door Geldersch gezinde burgers van Zwol, den 13den Julij, geheel en al vernield', en op bl.138: 'Zijn zoon *Berend Bentinck* volgde hem op en na dezen bezat het *Willem Bentinck*, die met *Anna Elisabeth van Dedem* gehuwd is'.

In de eerste zin staat *hem*, in de laatste twee *het* vóór het subject, terwijl de normale plaats er achter is. In de laatste zin kan de bijvoeglijke bijzin van invloed geweest zijn, in de andere twee zie ik geen bijzondere omstandigheden.

Ook van vooropplaatsing van het lijdend voorwerp geeft mijn materiaal voorbeelden: toe: 'ad_n 'ət dā lee^vkracht_n ook niet gəmakələk in die: tiet - óp 't lestə, doar kreeg 'əm ónz' 'Ærm tə pak_n - in een gesprek met een echtpaar, waarvan de man geboren was op d'Oovə^vkaant, de Oosterkade, en de vrouw in de Langstraat, zei de laatste: as 't van d' Oovə^vkaant is (i.e. als het mensen van de Oosterkade betreft) dan kent zə Jan en ikə niet - toe: zæ'j, goajt dan dat bietien (koffie) 't aa'j oovər-əbleem_n 'em mæ^r wæg, aandə^vs wæ^rmd' 'ət oe: moejər ook weer óp - iedə^{rə} keer a'k ə^rnoarkeekə was 't net ðf mij die: bloazə ook u^tlachtə - 's oams 'em mij Driek en Bæ^vt weer əbracht - en in de Stadskoerier van 8 jan. 1966 schrijft de redacteur: *alleen moesten het een paar boerenwagens ontgelden.*

De dialectzinnetjes zijn van acht personen. Ik vermoed dat de constructie meer voorkomt, dan uit dit handjevol gevallen naar voren komt.

§ 204 De plaats van *er*

In de hierboven aangehaalde paragraaf zegt Overdiep, bl.481: 'Ook *er* schikt zich op de eerste plaats'. Ik vond daarvan de volgende voorbeelden: toe: mós ə^r't'oo^{gə} woo^vt uut - wij waaⁿ um neen_n uur weer tuus; 314

toe: was *ær Freek al* - die: *mejdŋ wòln dær óns niet in 'em* - zie: *waa'ŋ van gëdachtŋ dat ær sómægə mejnsŋ anstoot an nammŋ* - wil dær iemant 't oovə'neemŋ, *graag* - die: *jónəs die: wòln 'əm (de deur) dicht' 'òðln, um ær mij niet uut tə loatŋ gooŋŋ* - loat ær die: *nów buutŋ*.

§ 205 De plaats van het lidwoord *ən*

Soms staat *ən* op een ongewone plaats: die: 'at *ie:nə dōchtər, die: kreeg* (van de erfenis) ook wat *ən mindərə pö'rsie* - zoo bin dær nõg *ən óngəveer sestəg man die: dær nõg wat van trækŋ*.

§ 206 De plaats van bijw. en bijw. bepalingen

Een ongewone plaats van bijw. en bijw. bep. noteerde ik in: *umdat dan də mejnsŋ zaegŋ* - en 'ie:r *də skuu:rə die: was van də Mie:ntə* - die: *is vəplaest van doar noar 'ie:r toe: - doe: 'ef ær ən grootə braant 'ie:r əwest óp 't Ejndə* - wij 'em bij *zukə òðldə mejnsŋ ies əwest* - ik wòl die: *kiendə'rs wel greeg zien ies* - toe: 'ef zə dær in gien weekə last meer van 'at - ie: *kun't altiet niet zien* - die: 'adŋ ook wat in də gaetŋ, dat 'ət toch 'ie:ləmoalə niet fejləg was - aa'j *nów niet oe: gəmak òðln dan goa'j dær uut* - də asbakŋ die: *zejldŋ oovər də gladə floe:ŋŋ 'en. aləmoalə niet - achtkiendə'rs die: kriegŋ doar dan die: vuuf guldn in də weekə nõg van - wie:t ie wie: as tər 'ət mie:stə gəluk nõg bij 'at 'ef* - dan kwaamə wij óp *óngəveer fuuftəg* - 'oe: *muujlək 'ət is um sóms də woar'ejt van də leugŋ tə óndə'skejdŋ* - ook *mósn vaekə kiendə'rs in d' 'eujbōw 'elpn òfin də buu:zn* - d' *aandrə dag kwammŋ zə weer um driej uu:r in Gələmuun tərugə* - 'ie:r *wö'ŋ ook wel məsienəs əmaekt die: as zə noar 't buutŋlaant stuu:ŋŋ weer* - toe: *bi'w doar in 'uus ən bietien inəbreukŋ* - *Döjslaant, doar ku'j ən joar dat doen, mæŋ dan maekn z' 'ət zelf* - *nów ik 'adə twiej van də lestə lootŋ in də zak, die: as vəkòcht waa'ŋ* - də stat die: *wòl dat niet 'em lanər zoo* - toe: *wö'rdŋ z' ən joar met april* - dan *wö'rt met d' 'aant die: kookəs dær deur 'en əvlòchtŋ* - zee 'Endrək, dat *ær we'js ónweer teenŋ d'oamt kón koomŋ*.

§ 207 De plaats van het voorzetsel

In een tweetal zinnen stond het voorzetsel op een ongewone plaats: *doar 'adŋ die: mejnsŋ wel twiej daennŋ an wærk* - də *loonŋ gŋŋŋ in d' 'eugtə*; tweemaal waren twee voorzetsels tot een gecombineerd: *vrogər dan gónŋ də mejnsŋ 'ie:r 't kòfiezòt óp 'aelŋ bijlanəs d' 'uu:zn* (vgl. zó'n akartien *gŋk dær 'ie:ləmoalə bij lanəs* - dan *gónŋ zə də mejnsŋ bij lanəs*) - ie:nmoal, *teennan də grens van Luuksəmburg* (vgl. dan *stónŋ die: matŋ dær zoo teenŋ an*): het omgekeerde noteerde ik in: 'ij woont *teenŋ óns oovər*.

De *apokoinou* constructie, een in wezen primitieve figuur zonder verbindingswoorden, werd in vroeger eeuwen vrij veel gebruikt in literaire voortbrengselen. Paul, Prinz. 96, zegt dat hij: 'in Mhd. ziemlich häufig ist'. Jespersen, M.E.Gr. III, bl.135 zegt voor het Engels: 'Contact clauses have probably been extremely common in every-day speech for at least six or seven hundred years'. Vermoedelijk is dat eveneens het geval geweest in de overige Germaanse talen. In onze twintigste eeuw is dit in Nederland zeer zeker het geval. Wie zijn oor te luisteren legt bij de sprekers, die in een vraaggesprek over de radio of op het T.V.scherm, ons medelen wat zij hebben 'waargenomen' of wat zij 'er van denken' zal bemerken dat het verschijnsel zeer veel voorkomt en zich volstrekt niet beperkt tot de 'ongeleterden', van wie wij een primitieve uitdrukkingvorm mogen verwachten, maar zich niet zelden openbaart bij hen die hoger onderwijs hebben genoten en zelfs bij hen die het geven of gegeven hebben. Van den Berg, Winkler Prins II, bl.213 (1950) noemt de apokoinou "een geval van affectief taalgebruik". Overdiep, St.Gr.bl.142, zegt: 'De constructie 'apo koinou' wordt pas volledig begrepen bij overweging van de zinsintonatie'. Evenals Van den Berg wijst hij op 'affect': 'in de spanning van zijn vurig verlangen naar een brief koos hij een verkorten grammaticalen zinsvorm'; 'A. haastte nu naar een emphatische (hemzelf ontspannende, kalmerende) mededeling van zijn nieuwe gezegde'. In de meer dan honderd gevallen die ik in mijn materiaal vond, meen ik betrekkelijk weinig 'affect' te bespeuren. Ik wil niet beweren dat het niet aanwezig was, maar de meeste sprekers praatten rustig, ontspannen over hun onderwerpen. Ik zie het verschijnsel, zoals het tot uiting komt in mijn materiaal, in vele gevallen meer als een traagheid in het formuleren van de zin, dikwijls een onvermogen de gehele zin al van te voren te overzien, of een hapering in de logische gedachtengang, zodat onderweg een steuntje nodig blijkt, in sommige gevallen als een soort aanwensel. Sprekende over apokoinou in de anakoloet zegt Overdiep in bovenvermelde paragraaf (bl.143): 'Spanning, weerspiegelt in een nadruk-accent is hier afwezig; de 'syntaxis' is veeleer los en onbeheerscht. Deze vorm van 'apo koinou' is in volkstaal schering en inslag'. Wat mijn materiaal betreft, kan ik me hierbij aansluiten.

Om vergelijking met de gevallen in *Het Drents van Ruinen* te vergemakkelijken, zal ik Sassen's groepering volgen. In verschillende voorbeelden gaat apokoinou gepaard met anakoloet.

A. gemeenschappelijk deel is bijw. bepaling:

a. zonder aanloop: *wij kreenⁿ joa^vlaks kree^wdər zoovuu:lə van - dat is nōw vleenyⁿ cærfs is dat d̄fəgoan - zie: 'em nōw met mesəkoopmⁿ 'em zə niks meer tə maekⁿ - ik was doe: waa:k d̄pziendər - 'k 'ep dər*

vleenṅweekə 'e'k dər ən paer daenn diesəls əmaejt - zie: mósṅ 'ie:ləmoalə mósṅ zə graevm, 't mós 'ie:ləmoalə əgræft wö'ṅ - dat was oo'v'sprónkələk was dat bədoelt um bəhoeftəgə weezṅ tə helpm - dat mós oo'v'sprónkələk mós dat ən bietien veu'zichtəg gəbeu'ṅ - 't is nów met die: pacht is dat zoo - 'ij is in d'oo'log is 'ie ook nõg wel ies weer 'æ'stelt - die: was in 1916 was 'ie 'ie:r əkoomm - dat kump uut Indie-jaa, Kalkutaa, en Oostaafriekaa en Belgies Kóngoo kump 'ət ook ən 'oop vandoan - die: drukt teenn də ligndə noaldə drukt 'ie də stoandə wæg - ie: 'adṅ bij 't veer'uus 'aa'j ən sloot.

b. zonder aanloop, met tussensteun: wij ginṅ bəveu'vəlt teenn də Poasṅ dan ginə wij deur Gæləmuun 'en - wij 'em laetər doe: 'e'w dər ee'rst vie:r stalṅ d'əneumm - ik bin dus eĵgələk tusṅpə'v'soon tusṅ də plaatsə-ləkə vəreenəgin en 't landələk orgaan, doar biṅ'k eĵgələk kóntaktə'v'soon tusṅ - ie: 'adṅ in die: tiet dat ik ər was doe: 'aa'j d'òldə Bee'ṅt van Maejen d'òldə Dirk Beekṅdam - (met bijw.bijz.) zie: kreenṅ as z'óp-skəe'gelt bətaeldṅ veur vuuf koenn dan kreenṅ zə vuuf brie:fies.

c. met aanloop: dan mósṅ zə met ən klejn bukien mósṅ z'ət doar deur die: sloot 'en 'aeln - dan was 't in enkələ moandṅ, enkələ moandṅ pər joar was 'Olaant vól - doe: móchə wij veur niks móchə wij oovər 't veer - doe: bin z'in 1940 bin die: əsloopt - toe: bó'w noar Valkṅburg en al die: plaesṅ bó'w toe: əgoan - toe: bi'w 'soatə'rs doar vandoan bi'w weer óp 'uus an əgoan - nów 'em zə laetər 'em z' ən 'uusien əkòcht - doe: 'em zə laetər 'em z' əwest óp ən boommkaemər van Breeman, óp ən boommkaemər 'em zə doe: əwest - doe: wö'rdə ie:ləmoalə met slanṅ wö'rdṅ ər əspójt - (met bijw.bijz.) doe: mósə wij, wij waa'ṅ mit zien vie:'ṅ, wij mósṅ dan fejtələk d' 'el'ftə (van de erfenis) mit 'n driejn die:ln.

d. geen aanloop, ww. voor en na de bep. verschillen: ie: kun bəveu'vəlt in də róntvraagə d'zoo, d'f met ən aandərə manie:rə kan dər iemant met ən vraagə kromm - en dat is veur də pəwzə 'e'w dan alltiet bejbəlstuudie - die: grónt is ook deur anslipm 'oogər əwö'ṅ, en die: is in oo'v'logstiet, in də twiejdə wee'lt oo'v'log bin zə doar bəgunṅ um die: in tə pòldə'ṅ - die: waa'ṅ dan 't vòlgndə joar wö'rdṅ z' óngəveer twiej joar - də mejnsṅ die: as in Móntriejòd mósṅ weenn, die: waa'ṅ voo'rt in Móntriejòd 'aa'j al mejnsṅ bij də boot - die: 'em 'əm dan óp 'eur 'euft draenn zə die: met ən bejdṅ wæg - dat is frijdəsaavns 'ebm wij die: vəreenəgin - die: joa'rmærk 'ef bestoan tut óp'eedṅ is 'ie dər nõg - wij 'em nów al ən joar ofdriej vie:rə krie'w dæ'rtəg guldṅ - ik was van də lantbòuwər-ie:nəgə zat ik in 't bəstuu:r - wij 'em 't ee'rstə joar dat 'aa'k zat doe: is 't ziertien wægəbreukṅ - ie: 'adṅ ie:r gəwoonlək as də mærk ər was, dan kree'j 'ie:r wel enkələ Vrie:sə koophuudṅ.

e. geen aanloop, ww. vóór en na de bep. verschillen in tijd: ie: 'em vró-gər 'aa'j stukədoorrie:t.

f. met aanloop, ww. vóór en na bep. verschillen: toe: bi'w 'snachṅs toe:

'e'w zoo bəroē:ʔt əwest as 'n 'ónt - doe: waa'k veur 't eeʔst zat ik doar - doe: 'e'w in die tiet, da'k doar in 't bəstuu:r zat, doe: is də boē:ʔn-leenbaan'k' əkoomm - doe: 'em z' əwest, dat was achtər 'ie:r 'Ærm Brōwər, jaa dat də maelzaekə was van də bónt, 'em zə dan ən pōosien əzeetn - en dan koomm zə noa één of twee joar zakt 'at óp zó'n laag pejl.

g. met aanloop en tijdsverschil: toe: bi'w 'soams um 'alf twaelmdə waa'w doar nōg an də gaan'k - toe: reedə wij noar Ejnt'oovm bi'w toe: toe:əreedn - toe: 'e'w, dat was gəwoon in də weekə, 'adə wij ook ən vrij 'uusien.

B. gemeenschappelijk deel is object:

a. zonder aanloop: 'ij dut 'at umslag dut 'ie dər of - wij 'em nōg ən dwtōo van Gələmuun 'e'w doar zien stoan in Maastricht - zie: kreenn ən meetər kreenn zə van die: driej meetər bij də sloot lan'as - 'k 'ep doar en'kələ dinn 'e'k doar ópəskreevm - ik 'at də bie:n' 'aa'k uut 't raem 'ann.

b. met aanloop: doe: 'ef'ie doar vie:r stukies laant 'ef'ie doar - toe: mósə wij dəzelfdə klinkə mósə wij weer tə pak'n zien tə krienn - doe: 'e'k Janəs 'e'k ər 'en əstuu:ʔt - nów 'e'k ən gədie:ltə 'e'k uməspit - dan mós'n zə də grónt die: dər uut kwamp mós'n zə brenn in die: sloot - en zoo kreenn zə dan ən 'óndəʔt guld'n kreenn zə mee -

c. met aanloop en tussensteun: doe: kreegə wij dat d'iesbaenə was dat kreeg də Mie:ntə - toe: 'e'w doar 'soams um ən uu:r of 'alf twaelm Jaap van dər Steeg die: 'e'w nōg van 'uus 'aelt - dan slachə wij eeʔst də vie:r óndəʔpoot'n die: slachə wij dan eeʔst;

d. met aanloop, ww. verschillen: dan maek'n zə mat'n van matrie:t 'e'j ook wel - dan kun zə dievərsə fəguu:ʔn maek'n zə dər in - zie: 'aann 900 man zata wij óp də boot.

C. gemeenschappelijk deel is praedicaatsnomen en object: dat bin penəmat'n zaenn z' 'ie:r - dat is 't pöldəʔtien, 't pöldəʔtien zae'w alltiet - en dat was doe: in die: tiet 'óndəʔtsestəg guld'n mós'n z' in driej joar bətael'n; object en praed.nomen: dan 'e'w mie:stal ən vrij 'uusien nuu:mm zə dat.

D. gemeenschappelijk deel is subject:

a. zonder aanloop: stet zó'n meulə stet ər doar óp.

b. met aanloop: dər kump ən boe:l rie:t kump ər ook wel uut buut'n, van də Belt, Skutsloot, Gie:təʔn - dər zat'n vie:r jón'as zat'n dər in in Maas-tricht, zat'n tə sloap'n - dər vaeʔn vie:r, vuuf vrachwaenn's vaeʔn 'ie:r frijdəs noar Zwələ - dan vaal'n dər vooʔt al Drentə, Vrie:slaant en Groonin'n, Nooʔt 'Olaant, Zeelaant, Braabant en Limburg vaal'n dər of -

dan kónn̄ dā burgəʳs kónn̄ koomm̄ veur zeumm̄ stuu:vəʳs ɔf twiej kwæʳ-ties - dan leup̄ 'ət wæɾtər leup̄ zoo noar dā buu:z̄n̄ toe: - nów kun dər nɔ̄gzeeumm̄kooenn̄ kun noast məkæɾə stoan - toe: was tər nɔ̄g ie:n raempien was tər lɔ̄s - toe: is dat doe:l̄ is wat uutəbrejt̄ - doe: 'ef dā stat 'ef laant̄ əkreenn̄ van dā mie:ntə; met passief ww.: dan wöʳt̄ ən penəchien wöʳt̄ ər inədrukt̄ - dan wöʳd̄n̄ die: bult̄n̄ wöʳd̄n̄ oovəral əbracht̄ - ook wel kōriedoarmat̄n̄ wöʳn̄ z'ook wel ənuu:mt̄ - 'snach̄s wöʳt̄ die: grens wöʳt̄ niet bəwækt̄ - en dan laetər wöʳt̄ 'ət deur die: kiendəʳs wöʳt̄ 'ət twiejdroas ədraejt̄.

c. met aanloop en tussensteun: dan vreuḡ oe: dā dooməneer die: vreuḡ wat - dan 'ölt̄ papa die: 'ölt̄ 'ət skie:tmaskər vastə - dan sköt̄ die: penə die: sköt̄ veuruut̄ - dan goan die: bael̄n̄ die: goan, die: wöʳn̄ 'ie:r weervəkðcht̄ - dan 'adə dā Mie:ntə die: 'adə dā etgəʳt̄ van dā Tɔp̄ - dan zuu:k̄n̄ dā preediekant̄n̄ die: as dər veur anəzɔcht̄ bin die: zuu:k̄n̄ dan bejbəlgədeelt̄n̄ ɔp̄ - doe: mɔ̄s dā Bærmsloot die: mɔ̄s deurvət̄rɔk̄n̄ wöʳn̄ - doe: is dā vaeʳgeul die: is wat vəlægt̄ - doe: gink̄ Jaakɔp̄ van Rees die: gink̄ dər uut̄ - doe: kwaamm̄ dā ərbejdəʳs die: kwaamm̄ al ən bietien in 't spul̄ - doe: trɔwdə Roeləf Breeman die: trɔwdə doe: - toe: was die: boom die: was neer - toe: lag dat 'ie:lə stel dat lag zoowat dubəlt̄ van 't lach̄n̄ - toe: kump̄ dər zo'n dienstər, zo'n jufəʳtien, die: kump̄ dər ən - toe: dach̄n̄ die: jɔ̄nəs die: dach̄n̄ dat zə mij pakt̄n̄ - toe: giŋ̄ dər ie:nə die: giŋ̄ 'alf bin̄ dat raem giŋ̄ 'ie 'an̄n̄ - nów bin dā krib̄m̄ die: bin doar wægəgraeft̄ - met ingan̄ van een septembər bin dā bɔnd̄n̄ die: bin ɔpə-'eevm̄; met passief ww.: dan wöʳt̄ die: skelə die: wöʳt̄ ər ɔf 'aelt̄.

d. met aanloop en tijdsverschil: doe kwamp̄ die: zɔjvəriŋsinstalaasie is doe: əkoomm̄ - doe: was ər ən joarmærk is ər doe: inəstelt̄.

e. met verschillende ww.: en dan is katəgəzaasie en jɔ̄nəlinsvəreenəgin̄ woar as ɔp̄ bejdə bejbəlstuudie kump̄, die: 'ef dā minstə bəlansteliŋ̄ - doar 'at dā Mie:ntə die: lag ən dā riŋksloot; bovendien overgang van subject in object en omgekeerd: nów was tər 'ət stuk zinḡ 'ebə wij nów weer bəhandəlt̄ - in 't 'Olaans is 't ən kɔpsməsiənə zaen̄n̄ zə dan - zoodoendə krie'j 't pətroe:n zit fejtələk in dā koaʳtə - die: 'ef dat jeugt-wærk is zoodaanəg ɔntwikəlt̄, dat dər bin al kaadəʳkursus̄n̄ uut vooʳt̄ - əkoomm̄ - dā pɔldər van Mastəbroek die: mɔ̄s dā riŋksloot bij dā Kaampəʳdiek lan̄əs die: mɔ̄s brie:dər wöʳn̄; in een zin is het gemeenschappelijk deel bijw.bep. en subject: zie: waaʳn̄ met ən stuk ɔf zes mejd̄n̄ waaʳn̄ doar.

§ 209 Anakoloet

Zoals te verwachten is in een bijna uitsluitend gesproken taal van een eenvoudige plattelandsgemeenschap, komt ook de anakoloet veel voor. Een niet normaal verlopende zin, een hiaat in de gedachten-uiting behoeft niet noodzakelijkerwijs iets onbegrijpelijks op te leveren. Im-

mers, expressie, gebaar, intonatie, klemtoon, kunnen een even belangrijke rol spelen in een gesprek als het woord zelf. Ik heb, althans, geen bijzondere moeilijkheden ondervonden bij mijn onderzoek. Bij de bandopnamen heb ik er steeds voor gezorgd met de betrokken personen, voor het merendeel oude bekenden uit mijn jeugd, wat te praten over dingen die hun na aan het hart lagen, die in hun leven een grote plaats hebben ingenomen, met *spr.* A over zijn functies in het gemeenschapsleven, als 'óþziendər' van de gemeente-weiden, bestuurslid van de Boerenleenbank, Landbouwvereniging en Melkfabriek, met *spr.* B over zijn riethandel, *spr.* C en F over de toestanden in onze jeugd en hun reis naar hun kinderen in Canada, *spr.* G over zijn functie als secretaris/penningmeester der twee sociale Fondsen, *spr.* I over de kokosfabricage, *spr.* J over zijn werk als leider der Jongelingsvereniging en zijn hobby, het tuinieren. Over het algemeen was, zoals ik hierboven bij de *apokoinou* reeds heb gezegd, de toon rustig ontspannen. Natuurlijk was niet alles gelijkvloers, kwamen er korte periodes van meer gespannenheid voor, bij het verhalen van kleine conflicten of spannende ogenblikken, maar zij bleven in de minderheid. Alleen bij mijn achttienjarige *spreker*, die over zijn avonturen met zijn makkers sprak, kwam het 'affect' veel meer tot uiting. Ik wil dit hoofdstuk beëindigen met enkele korte voorbeelden en enkele langere passages:

mær doe: 'e'k zə van 't veu'joar, doe: waa'n zə zoo bæ'rstnda duu:r, doe: kón'k vie:r koenn anneem̄ - mær dat leup deu'dat dat ansliptə wö'rdə dat grootər - nów ik was net daes joarəg, toe: mósə wij en toe: kree'w dan, toe: waar ik zeeziek en toe: bin'k óp də kooj əbleem̄ - ee'rst, ee'rst toe: mósə wij, nów jaa, een dag òf tienə 'e'w dər óp əzeet̄n - jaa, ik bin óp zestien joar lit əwörn en toe: gəlejðələk an, nów jaa, dan geev ie:oe: meer - zie:, en dat lestə joar 'ef 't wel ən klejn bietien, dat aa'k, nów jaa, niet al tə best, wat mien gəzón't'ejt bətreft, kón'k ər niet al tə bestə teenn̄ - ik bin 'ie:r kómies, en ik zit 'ie:r óp mien, nów jaa, 'k 'eb ie:r ən best səlaares, nów jaa, dan muu'j oe: al vəbeetə'n kunn, òf aa'j 't zelfdə wiln blie:vm̄, die: bətrækinn̄ die: bin dər niet zoo dikə gəzəejt.

Langere passages:

Spr. A: (over de prijs van het weiderecht) *nee, dat was niet zoo vuu:lə, nee; wij 'em 't laetər ook əmaekt, dat was al noadat ik óþziendər òf əwö'rn bin in vie:r òf vie:vm̄dæ'rtəg òf zoo ies, doe: stuu:'d̄n zə mij bəskejt, Jan, ie: muun ies koomm, die: óþziendə'rs die: as toe: zat̄n, 'ejn, zie: 'adn mij jaa die: 'óndə'rtsestəg guldn dat zit óns dwæ'rs, da's vuul tə wejnəg; toe: 'eb ik ər 'en əwest, en 'Endrək Siñəl en 'Endrək van Luutə en jaa, 'oe: muu'w dat nów maek̄n; ik zaegə, ik 'ebə ən ræcht əkòcht veur ... van Roobæ'rt, ik zaegə doe: móch ik zeuvm̄ joar wejdn̄ veur dat gelt, veur die: 'óndə'rtsestəg guldn; ik zaegə, dus dat was óngə-*

veerāngoejā twintāgguldŋ, ōngāveer; ik zaegā, en aa'w dat nōw reekŋ, en doe: waa'ŋ die: wejdŋ sestāg, doe: wij waa'ŋ doe: was 't vievmtwintāg, mæŋ doe: waa'ŋ zā sestāg, ik zaegā, dan muu'w 'engoan en zaegŋ, nōw sestāg guldŋ, ōngāveer, zeummŋ joar wejdŋ, ik zaegā, dan muu'w 't nōw maekŋ ōp vie:r 'ōnda'rt; 't is ook gābeu'rt, jaa, 't is ook gābeu'rt; nōw zae'k dat is mooj; doe: 'e'w 't zoo ōpāzet, ōp vie:r'ōnda'rt guldŋ.

Spr. B: nōw wij 'em vrōgār wel āwest, vrōgār 'em wij wel āwest, want dat rie:t dat wun doar zoo stærk an, ik zal oe: eemties ān klejn veu'r-beeltgeemmŋ, ik 'at met Riek van Rees, die: 'e'j tōch wel ākent, d'ōddlā Riek van Rees, doar 'e'k ies bij ān boe:r vandoan 'aelt, oe: 'Endrāk kent 'ām wel, dat was toe: Wilām Oa'rt van Brugŋ, dā man ān voe:rtien, dā man ān voe:rtien, dā man ān voe:rtien rie:t, ikā en d'ōddlā Riek van Rees, en ie:nāgā joa'ŋ laetār toe: kwaammŋ dār laedāgŋ vandoan, zoo 'ært stoe:lā dat goet uut; mæŋ 't is alāmoalā al weer wæg; nōw stoan dār boe:rdarijn, jaa, nōwis 't ān pōldār, zæg mæŋ, zie: 'em dār ān diek umāgoojt, dā stat van Kaampŋ 'ef dār ān diek umāgoojt ōp zien væcht en dā doomejnnŋ, en toe: 'em z' 'āt ināpōldā'rt, en nōw 'e'j doar boe:rdarijn; het driemaal: dā man ān voe:rtien, laat geen twijfel ān het 'affect'.

Spr. C: met dā boot; doar 'e'w wat bāleeft, 'eur (hoe zoo?) stōrm, stōrm; wij 'em wientkracht twaelmd' 'at, oo, oo, de boe:l die: gōŋk zoo umā ōp dā en aa'w, ie: :wō'rdŋ zoo, ie: aann ān boe:r uut Groonjŋ bij ōns en die: zee, 'ij was, die: was zoo ziek, 'ij zæg teenŋ mij: 't skeelt mij, zæg 'ie ook niet, al goojŋ zā mij oovā'boo'rt; en toe: laetār, toe: zaa'k 'ām doar achtār zitŋ, weer ōp die: boot, en toe: zat 'ie achtār ān koe-jækien, en toe: zae'k: wat doe'j nōw? 'ij zæg: mindār kan 't noojt, 'ij zæg: ik kan dit ook wel doen; oo, die: man die: was zoo ziek; mæŋ wij 'em 't ook meeāmaekt, dat aa'w zoo ān tōwm die: spændŋ zā zoo oovār dā boot 'en, en deur dā zitkaemār en deur dā rookkaemār, netzeldā wat, ie: 'em doar van alās, dat aa'w ōns vastā mōsŋ 'ōdlŋ; ie:n keer, nōw toe: zatā wij doar, ān man ōf tienā en toe: kwamp āŋ zoo ān gōlflslag en die: sleu zoo teenŋ dæk an, dat dā asbakŋ die: zejldŋ oovār dā glādā floe:ŋ 'en.

Spr. F: (vrouw): (op mijn vraag hoe 't land in Canada was) nōw, alāmoalā 'euwālachtāg, bōsāg, en ik vien' 'at gien best laant, 'eur, zie: zaennŋ wel ies, doar zōl dan goet laant weennŋ, mæŋ aandā's vien ik doar rōmā-laant, zoo van 't 'euj, van 't grōs, oo, zo'n raer laant, dār gruijt mæŋ zoo grōs, dā poastār (eng. pasture) nuu:mmŋ zā dat, nōw dat is zo'n raerā rōmā, 't is, 't is almoalā,gruu:jŋ mæŋ zoo beumpies ōp, al-moalā beumpies, en zukā raerā rōmā, nee, en doar 'e'j zukā gaetŋ, doar 'e'j jaa, doar 'em z'ook gien slootŋ, doar bin dan gaetŋ, doar muunnŋ dā koennŋ drinkŋ, in dā leegtā en dan 'e'j zoo weer ān bōs in dā poastār, nōw doar ku'j dā koennŋ niet in weer viennŋ; zie: zaennŋ wij 'em ies

ən keer əzöcht, zie: zaenn, ik wie:t niet 'oe:vuu:lə as tər wel vu'rt waa'ŋ, mæŋ zie: kónŋ zə niet weer vienn, zie: zatŋ in 't bós.

Spr. I: nów jaa, ie: 'em rōjgə matŋ, en ie: 'em də gəwoonə loopə'ŋs, en dan 'e'j nōg van die: pənəmatŋ, dat bin ook deu'ratŋ, met die: fəguu:'ŋ-ties dər aləmoal' in: mæŋ die: wō'ŋ 'ie:r prakties niet meer əmaekt; die: goan van ən stichtin; ən pənəmatə nów dat is, dat is nōg 'ie:l dōldə-wes təminsŋ veur də kookəsinindustrie dan, dan'em z' ən raem en doar stoan aləmoalə pennin, en dan wō'rt met d' 'aant die: kookəs dər um'en əvlöchtŋ en dan kun zə dievərsə fəguu:'ŋ mækn zə dər in, dat is nōg zuu:vər 'aantwærk; dikə matŋ dat is nōg zuu:vər 'aantwærk; dat bin pənəmatŋ zaenn z' 'ie:r.

Spr. K: toe: zólə wij eetŋ dan, en toe: 'adə wij niet gənóg, toe: mósə wij dər wat bij 'em, en toe: kump dər zo'n dienstər, zo'n jufə'rtien, die: kump dər an en die: zól óns efmties wat bij geemŋ, met ən 'ie:lə grootə skaalə met eerapəls en toe: kump zə bij mij, en toe: 'k wie:t niet, zie: brabəlt wat in 't Fraans óf zoo en ik zaegə zoo, ik maektə duudə-lək, 'ejn, dat z' 'ət mós vədie:lŋ en aləs, en toe: snaptə zə mæŋ niet, en ikə met bəweengŋ, də jónəs 'adŋ aləmoal' al skik, dat as wij aləmoalə wat mósŋ 'em, ik dachtə dat z' aləs bij mij óp bö'rt wəl goojŋ; nów jaa, en toe: snaptə z' 'ət niet, en zie: pakt zoo aləs bij mij weer van bö'rt óf en zie: gaf, zie: vədie:ldə aləs óndər də jónəs en ik kreegə niks; toe: 'e'k ... doar zatŋ vuulə meer 'Olaandə'ŋs en die: aandə'ŋ die: Fraansŋ die: snaptŋ dər nətuu:'lək niks van, die: 'Olaandə'ŋs, dus, die: as mij wel bəgreepŋ, die: snaptŋ dat, 'ejn, die: zaenn dat aləmoalə, en toe: lag dat 'ie:lə stel dat lag zoowat drijdubəlt van 't lachŋ.

VERANDERINGEN SINDS DE JAREN TWINTIG

*The general processes of change are the same
in all languages and tend in the same direction.*

L. Bloomfield

§ 210

In de klanken merkte ik de volgende veranderingen op:

1. de *o* in *bókn* bukken, *drók* druk, *lócht* licht, lucht, *rógə* rug, *rókŋ* rukken, die ik in mijn jeugd bij velen hoorde (zie § 23), komt nu alleen nog bij de alleroudsten voor, en zelfs daar niet altijd meer. In Leopold: S.t.W. bl.572-580 noteerde ik: *drók*, *drökken*, *drökte*, *gelök*, *gelökkelig*, *lócht* (= licht) 15 x, (= lucht) 1 x, *ongelökkelige*, *rök*, *rökwienden*, *stökken* en niet een *u*-spelling. Bij mijn opnamen hoorde ik *lócht* slechts tweemaal, bij mijn 78-jarige en bij een 70-jarige *spreker*.

2. de *oa* voor *r* of *r* + *cs.* in *doar*, *noar*, *koa^rta*, *voa^rt* enz. waarvoor men in mijn jeugd al wel *door*, *noor*, *koo^rta*, *voo^rt* zei, verliest steeds meer terrein. In *Kraggenburg*, S.t.W. 572-580 noteerde ik: *blaorde*, 19 x *daor*, *eigenaor*, *gevaor*, *jaor*, *jaoren*, *kwaodaordig*, *onvrikbaor*, *verstaonbaor*, *veurjaor*, *waor'eid*, *waore* (bnw.), *zoowaor*, *zwaore*; en, heel merkwaardig: 5 x *woor* (bijw.) en *woorbij*. Waarom 19 x *daor* met *ao* en 5 x *woor* met *oo*? Indien de *w* ronding veroorzaakt, waarom dan wel in *woor* bijw. en niet in *waore* bnw. en *waor'eid*? In 1882 dus al onzekerheid en in 1965 nog. In de *Stadskoerier* van 22 okt. 1964 stond een paragraaf over *snaorske*, schoonzuster. Verbaasd over dit Friese woord in Genemuiden, vroeg ik, of dit inderdaad in Genemuiden voorkwam, en schreef, dat ik wel *snoarə* ondeugende meid, kende, maar niet *snaorske*. Als reactie op het antwoord op mijn vraag, kwam er in de *Stadskoerier* van 11 febr. 1965 een stukje getiteld: *Mien snoren*, waaruit ik citeer: *Ek eb ook eleesn 't as de geleerden an 't bekvegten waarn over 't woord 'snore'*. *Ek kan oe eerst wel zaegn 't aai 't woord 'snore' skriem' muun met 'n o en niet met ao. Luustert mer ies: SNORE. eur ie door een a in?.* Maar dezelfde schrijver spelt in een recent verhaal, 23 dec. 1964: *joar*, 7 x *noar*, *kloare* en *oareg*, tegen 9 x *door*. En in de *Stadskoerier* van 10-4-1952 schrijft hij: 2 x *naor*, 2 x *daor*, 5 x *kaorten*, *waor*, *jaorig*, *gevaorlijk*, *oartigheid*, tegen 2 x *door* en 1 x *noor*. Ook in mijn bandopnamen hoorde ik herhaaldelijk *koa*, zodat ik blijf bij mijn mening, dat de *oa* wel terrein verliest, maar nog geenszins verdwenen is.

3. de *ej* die men vroeger algemeen hoorde in *burgamejstər*, *mejstər*, *skoelmejstər* is in deze woorden nu verdwenen, men zegt *burgameester*, *meestər*, *skoelmeestər*; maar in *vlejs* is hij gebleven. In 1896 klaagde Draaijer al: 'Het aantal *vleeseters* is (in Deventer) op onrustbarende wijze gestegen en dat der *vleiseters* in dezelfde mate gedaald'. Hoe lang zal Genemuiden nog *vlejs* eten?

4. In § 19 schreef ik dat de *i* voor bepaalde consonanten bij een deel der bevolking een zeer open klank is, en door enkele van mijn schrijvers met *e* wordt aangeduid, zoals in *ek*, *kreg*, *blef*, enz. Ik kan me deze klank niet herinneren uit mijn jeugd, wat echter nog niet wil zeggen, dat hij niet voorkwam. In Leopold, S.t.W. bl. 572-584 vind ik uitsluitend *i*-spelingen: *blijf*, *dat blik*, *dichte*, *dikke*, *fiksche*, *flikkeren*, *gezichte*, 'ij grip', *ik*, *ikke*, *kribben*, *liggen*, *niks*, *ogenblik*, *opeskrikt*, *pikkedonker*, *pikzwärt*, *richtige*, *sik*, *skik*, *skrik*, *skipper*, *skrikkelijk*, *spiksplinternij*, *verzichtig*, wat me sterkt in mijn vermoeden, dat dit verwijdingsproces iets is van de laatste halve eeuw.

5. de *u* als *umlaut* van *ó* in het stoffelijk bnw. *wuln* wollen is in onbruik geraakt, maar *vuln* veulen en tal van andere diminutiva (zie § 23k) hebben hem behouden.

6. de uitspraak *köʷsn*, die ik me herinner, naast *kæʷsn* kersen, is, geloof ik, ook verdwenen.

7. het oude *mit* met, waarvan ik in Leopold, S.t.W. 572-580 niet minder dan 24 gevallen aanstreepte, en dat mijn oudste *spreker* nog gebruikt, is bij alle anderen *met* geworden; en het oude *tut* waarvan Leopold t.a.p. 6 gevallen geeft, hoor ik alleen bij mijn oudste spreker, en zie ik als *tut* of *tuut* bij een enkele schrijver. Alle anderen zeggen en schrijven *tòt*.

8. soms treedt onder invloed van het AB in bepaalde woorden of uitdrukkingen een andere klinker op. Zo trof het me, dat mijn oudste en een van mijn jongste sprekers zeiden: 'ət kwam tər spraakə, terwijl men toch gewoonlijk *spraakə* zegt en: *ðfspraakə*, *uutspraakə*, *saemmspraakə*; ook het oude *veerə* ver, is verdrongen door *værə*, met behoud van de slot-*a*. Ik heb *veerə* niet een keer meer gehoord; een jongeman die *værə* gebruikte in zijn stukje, en die ik er naar vroeg, bleek *veerə* niet te kennen. In mijn jeugd hoorde men niet anders.

Van een en dezelfde persoon hoorde ik kort na elkaar: *ie: muun dat aləmoalə an vreemdn̄ ooverloatn̄*, en naar aanleiding van de jaarmarkt: *van vrens is ər wel ies meer* (volk) *əwest*. Voor het oude *nootaerəs* hoort men nu *nootaarəs*. Daarnaast hoorde ik steeds een *aa* in *komə-saarəs* en *salaarəs*, maar *ae* in *gəraezie* garage, en *bəgaeziedraegər*.

§ 211

Op het gebied van de grammatica noteerde ik:

1. *as* na een comparatief wordt geleidelijk verdrongen door *dan*;

2. na een comparatief maakt de voorwerpsvorm van het pers.vnw. plaats voor de onderwerpsvorm: *ik bin net zoo ððlt as oe*: wordt *ik bin net zoo ððlt as ie:jə*. Een correspondent schrijft: '*die pröt vule plater en olde-wesser as ekke (sommigen zaeng: as mij)*'.

3. de geïnverteerde vorm van de 1e pers. meerv. der werkwoorden, op ə, eindigt zonu en dan op ŋ, evenals in het AB. Mijn zo juist genoemde correspondent, die ik hiernaar vroeg schreef: *wij lōten de kiepm lōs, mer: dan lōte wij ze lōs*. Maar in zijn verhaal *De Kedeties* vind ik naast *door wolle wij - now maeke wij - dan ete wij - dan aele wij - door leupe wij - dan olle wij* ook vrij veel vormen op n: *dat konn wij niet be-taeln - op de Bermsloot bunnen wij z' onder en door gongn wij - toe leupen wij al deur de Langstroate - door waan wij niet veur - veur 't aawer erg in aarn stonen wij al weer op de stoepe*; en bij mijn jongste spreker noteerde ik: *adə wij - atə wij - konə wij, 2 x kwamə wij - kreegə wij - 2 x mōsə wij - reedə wij - trökə wij - 2 x zatə wij - 3 x zólə wij*, naast: *adŋ wij - kwaamŋ wij - zatŋ wij*.

4. bij de vervoeging van het ww. *weezŋ* wordt het hulpww. '*ebm* dikwijls vervangen door *weezŋ*, naar ik meen in veel sterkere mate dan dat vroeger het geval was, hoewel ik geen bewijzen heb om mijn mening waar te maken. Ik noteerde de volgende gevallen:

Spreker A (86 jaar)	hulpww. ' <i>ebm</i>	16	hulpww. <i>weezŋ</i>	5
B (78 jaar)		8		-
C/F (echtpaar, 70/65 jaar)		11		1
G (61 jaar, tweetalig)		3		3
H (42 jaar)		3		8
I (38 jaar)		-		1
J (31 jaar, tweetalig)		1		3
K (18 jaar)		4		2
Schrijver N (20 jaar)		<u>1</u>		<u>1</u>
	Totaal	47	Totaal	24

Gezien het grote verschil tussen de ouderen en de jongeren, meen ik te mogen concluderen, dat het hulpww. *weezŋ* aan de winnende hand is. Ook bij *goan* wordt '*ebm* wel als hulpww. gebruikt. Ik noteerde twee gevallen: *ik 'at noar Roetman əgoan - doar 'e'k twiej joar noar toe: əgoan*. Alle andere voltooide tijden van *goan* hadden *weezŋ*. Eenmaal noteerde ik '*ebm+wōrŋ*, in: *as zə dat niet wilŋ mōsŋ zə mæŋ geen wiŋ-kəlie:r əwōrŋ 'em*. Interessant is: '*t'at niet neudəg 'at 't* was niet nodig geweest.

5. bij de voegw. noteerde ik *ðf* voor *as* in: *net ðf, wat ðf, welkə ðf*; en *waneer* voor *as*.

woorden raken in onbruik, nieuwe doen hun intree. In de Genemuider Stadskoerier van 22 okt. en 10 dec. 1964, 7 jan., 4 en 18 febr. 1965 worden een aantal woorden besproken, die alleen de ouderen nog kennen en gebruiken, maar bij de jeugd onbekend zijn. Ik zal ze hier in alfabetische volgorde vermelden in de daar gebruikte spelling: *alderein* eau de cologne - *anrekkemandeer'n* aanbevelen - *betuun* schaars - *bruustrao*n bruiloft - *dildallug* onvast ter been (van een kind) - *fetuut'n* beuzelingen - *iebekraessien* dreumes - *kror'akke* straatslenterende vrouw - *krte* botterik - *labeurn* werken - *onzuun* slordig, niet proper - *op'immeln* schoonmaken - *poere* herrie, drukte - *prison* gevangenis, cachot - iemand op z'n *siebejeksie* (geven) - *sierup* stroop - *skommeln* najaars-schoonmaak houden - *snaorske* schoonzuster - *'uistrug* onaangenaam winderig - *verdifferendier'n* verdedigen - *verliekedieren* vereffenen - *waffende* wat voor een, welke - *zokerug* drukkend en windstil.

De schrijver behandelt nog meer woorden, maar geeft niet steeds aan of ze verouderd zijn of niet. De hierboven vermelde betekenissen zijn van hem.

Zelf heb ik ook een aantal woorden genoteerd die door 'meer beschaafde', naar men meent, verdrongen zijn of worden.

In de allereerste plaats noem ik de namen voor vader en moeder. De allerkleinsten zeiden in mijn jeugd: *taetə* en *mæmə*, nu is het *pappie*, *pappa*, *mammie*, *mamma*; ook mijn 18-jarige *spreker* zei: *pappa*; toch komen *væjər* en *moejər* nog veel voor. Maar *gróffæjər*, *groeffæjər* en *grópmoejər* hebben zeer veel terrein verloren aan *oopa*, *oøpøe*, *opə*. Het oude *-óm* en *-muu:jə* achter de voornaam van de bewuste oom en tante, zoals *Janóm* en *Mienəmuu:je* is nu *oomə* *Jan* en *tantə* *Mien(ə)*. Het woord *dee'nə* wordt veel minder gebruikt, *mejsien* en *mejt* veel meer. Het laatste woord betekende in mijn jeugd bijna altijd *dienstbode* of was het equivalent van *verloofde*. Nu hoor ik het veel, eenvoudig voor *meisje*. Een van mijn helpers vertelde me dat hij bij de slager een *pónt 'uspòt* vroeg, en toen moest uitleggen wat dat was, en hoe hij bij de kruidenier om een *vlesə eek* vroeg, en weer de verwonderde vraag kreeg: Wat is dat? Zo heet de oude *skðöldər* nu *pont*, de *slindərbaenə* *glejbaenə* en de *taltər* noemt men *skóməl*. De vroegere *bólə* heet nu vaak *stie:r*, het *Enəlsə wærk* noemt men *plansoen*; men gaat niet meer naar de *leerə* maar naar de *katəgəzaasie*; *mist*, *veerə* en *zeldə* zijn gemoderniseerd tot *mis*, *værə* en *zelfdə*. In de kledingafdeling raken *'emtrøk* borstrok, *jak* jak, *knubəlduu:kien* halsdoekje, *kðwsəbaanη* kousebanden, *liefien* lijfje, *óndə^vstə* onderlijfje, *'ölp-* of *'ulpsie:lη* bretels, *vuufskacht* vijfschacht, *wulη slónt* wollen voorschoot, uit de mode.

In mijn tijd al vond men eigenaardige samenstellingen van leenwoorden en eigen bezit. Hoewel niemand ooit sprak van *knaap*, *meisje* of *jongeling* was er een *knaapmvarie:nəgə*, *mejsiesvarie:nəgə* en *jónəliηsvarie:-*

nəgə. Zo noteerde ik nu: *kleutərskoelə*, VGLO-*skeelə*, *röjlvəkaavaləgə*, naast *kaevəls*, *vəkaevələgə* en *vəkaevəlt*. Spreker G zei: 'n voogəlree-zervaat waar 'n *gəweldəgə masaa voe:gəls veurkoomm*, ook *vremdə soo^rtn voe:gəls*, maar weer van *voogəlwachter*. Ik hoorde *röjgə raemə*, *röjgə matə*, het nieuwe *röjgə* naast het oude *raemə*, *matə*; *strooəlvielg-töjg*, maar ook *vlielgtuu:g*; voor de oude *liendə* waslijn, kreeg ik *dreug-lejn*; naast *lie:nn* lenen, *boe:^rnleenbaanə*, *laant* land, maar *lantədw-vəreenəgə*; voor *ruijbeuties* tekende ik *roejbeuties op*, men zegt *waetərspört* waar ik *waetərspört* verwachtte; *lejdnsgeksiedənis* had de *ej* uit AB *lijden* maar sonantische *n* en de *sk* van Genemuiden.

Bij de introductie van een nieuw woord, wordt het soms geheel of gedeeltelijk aangepast aan het dialect, soms onveranderd overgenomen. Geheel aangepast zijn b.v. *bəgaeziedraegər*, *blikskae* blikshade, *bromfiese*, *əskaekəlt* geschakeld, *gəraezie* garage, *toe:wie:zəgə* toewijzing, *veurran* voorrang, *waetərlejdəgə* waterleiding, *zoe:mər'uusien* zomerhuisje. Gedeeltelijke aanpassing hoort men in: *maasienaal* machinaal, met *s* voor *ʃ*, maar met behoud van de *aa* - *lazəpəraat* lasapparaat, met sandhi-*z*, en *ə*, maar behoud van de *aa*, *zijspan* met Genemuider *ij*, maar AB *a*. Onveranderd overgenomen zijn: 't *groenə kröjs* (zelden 't *gruu:nə kruus*), *vöjlnisemər* vuilnisemmer (vgl. *numər* emmer), *welvaart* (vgl. *voa^rt* vaart), *zöjvəriņsinstalaasie* (vgl. *zuu:vər* zuiver). In de woorden die in het AB op *-ing* uitgaan, had Genemuiden steeds: *əgə*. Nu noteerde ik: *nejgin*, *richtin*, *rətinsprooses*, *stichtin*, *vəreenəgin*; vooral bij de tweetaligen waren deze *-i* -woorden talrijk.

Ik besef, dat ik hiermee lang niet alle gevallen heb opgenoemd. Het was alleen mijn bedoeling aan te geven in welke richting de ontwikkeling zou kunnen gaan.

§ 213

Tenslotte wil ik nog enkele woorden wijden aan veranderingen van oudere datum, waarschijnlijk veroorzaakt door Hollandse invloed.

1. de *aa* in woorden als: *kənaal*, *kliemaat*, *sjaalə*, *skaalə*, *totaal*, enz. waarin de *aa* niet meer *oa* is geworden, en *umlaut* voor zo ver deze zou kunnen voorkomen, niet optreedt: *kənaaltien*, *sjaaltien*, *skaaltien*, *səgaa^rtien*, *'uuzaa^rtien*, enz. Opvallend is hier *skaalə* voor schotel, tegenover *skaalə* voor peil- en weegschaal, diminutiva resp. *skaaltien*, *skəültien*.

2. de *ee* in: *sleep* (van japon), vgl. *slie:pən* slepen; *slee(t)s*, vgl. *slietn* slijten.

3. de *uu* in: *duukər* waterdoorlaat, vgl. *oaldoekər* aalduiker.

4. de *ej* in: *ejskoo* ijsje, *'ejsn* hijsen, *fejn* fijn van smaak, vgl. *fien* fijn van vorm, structuur; *fejt* feit; *fənejnəg* venijnig; *plejn* plein; *rejzə* reis; *tejstə^rn* teisteren; *tərejn* terrein; *trejn* trein; *trejtə^rn* treiteren; *skejt*

en *skejtn* cacare.

5. de *öj* in: *böjs* buis, vgl. *Buusman* Buisman; *flöjtn* fluiten; *fröjt* fruit; *köjfk* kuif; *köjə'n* kuieren; *slöjər* sluier; *stöjtər* stuiter; *vie:ʳdöjtn* vierduitstuk;

en waarschijnlijk in vele andere woorden die aan mijn aandacht ontsnapt zijn.

In de grammatica zie ik drie gevallen die op westelijke invloed wijzen. 1. de *-n* in alle pers. plur. van het praesens der ww. Op bl. 110 van zijn Verzamelde Opstellen zegt Kloeke: 'Daar deze meervoudsuitgang op *t* veelal als een van de meest typische kenmerken van het Sassisch geldt', waaruit we dus kunnen concluderen, dat de *-n* in ieder geval niet Sassisch is. Wanink geeft voor de Achterhoek en Twente, Bezoen voor Enschede, Draaijer voor Deventer, en Schönfeld Wichers voor Rijssen de Sassische meervouds-*t*. Gunnink vermeldt voor Kampen, Schothorst voor de N.W. Veluwe de *-n*, wat overeenstemt met mijn bevindingen voor het gebied tussen IJssel en Zwartewater en onmiddellijk aan de overzijde van deze rivieren. Zie §§ 146/147.

2. de *-n* vormen bij inversie van de 1e pers. plur. van het praeteritum: *stónn wij* naast *stónə wij* (zie §§ 149/150). Hier kan echter ook de 3e pers. plur. van invloed zijn geweest.

3. de toename van het gebruik van *weezn* zijn, als hulpww. van tijd bij *weezn: ik bin əwest*, tegenover het oudere *ik 'eb əwest*.

Tegenover deze vrij schrale oogst op het gebied van klanken en grammatische verschijnselen, heeft het westen, naar ik geloof een grote verandering in het vocabulaire voortgebracht. Ik heb in Wanink's Twents-Achterhoekse Woordenboek alle woorden aangestreept die ik niet ken. Zijn woordenlijst beslaat ruim 150 bl. Ik heb mijn treffers en missers over de eerste 50 bl. geteld. Bijna 600 woorden kende ik wel, bijna 700 niet. Omdat ik niet op mijn eigen kennis alleen wilde afgaan, heb ik de Heer J. Mateboer gevraagd, of hij het boek ook eens wou doorzien. Hij heeft dat zeer nauwgezet gedaan en uitvoerig verslag uitgebracht van zijn bevindingen. Van de 130 woorden (uit het hele boek, niet alleen de eerste 50 bl.) die hij van commentaar voorzag, waren er + 75, die hij wel bleek te kennen en ik niet. Hieruit blijkt, dunkt me, dat zowel hij als ik de helft van de woorden niet kent. Het komt me voor, dat dit enorme verschil in woordenschat toegeschreven moet worden aan invloeden van buitenaf, en, door het levendige verkeer met de andere plaatsen aan de vroegere Zuiderzee, waarover ik in de inleiding heb geschreven, zal deze invloed wel hoofdzakelijk uit het westen zijn gekomen, gedeeltelijk uit Friesland en Gelderland. Ook uit Utrecht natuurlijk, de oude naam Oversticht wijst daar al op, maar ook Twente en Salland maakten deel uit van het bisdom Utrecht.

TWEETALIGHEID

Een tweetalige 'heeft' altijd minder dan twee talen en meer dan een.

E. Nuijtens

§ 214

De hoofdleveranciers van de stof voor dit gedeelte van mijn onderzoek zijn twee gemeenteambtenaren, vanaf hun geboorte te Genemuiden aldaar woonachtig, die ik zal aanduiden met Tw1 (61 jaar oud) en Tw2 (31 jaar oud). Beiden zijn van hun schooljaren af in gemeentedienst werkzaam en nemen actief deel aan het kerkelijke en sociale verenigingsleven. Door hun dagelijkse omgang met niet-dialectsprekende superieuren en collegae, en met dialect sprekende huisgenoten of ingezetenen, die zich op hun bureaus vervoegen, of waarmee ze buiten hun ambtelijke arbeid in aanraking komen, en, wat Tw2 betreft ook door zijn contacten met provinciaal en landelijk hoofdbestuur van de vereniging, waarvan hij plaatselijke voorzitter is, zijn ze tweetalig geworden. Hun dialect is nog niet in zijn wezen aangetast, maar vertoont tal van afwijkingen, die misschien de richting aangeven, waarin de taal van G. in het algemeen zich ontwikkelen zal, door het steeds nauwer wordende contact met en de zich uitbreidende invloed van het AB. Kerk en school, handel en industrie, krant, radio en televisie dragen daartoe bij.

In zijn uitvoerige studie over het verschijnsel der tweetaligheid zegt Nuytens in *De Tweetalige Mens*, bl. 21: 'Maar dan (i.e. als men het dialect wil leren kennen van 'gens simples') is het nodig dat men direct voeling heeft met het taalgebruik, dat men het te onderzoeken dialect even gemakkelijk over zijn lippen kan krijgen als de gegevens verzamelen van de lippen der dialectsprekers, d.w.z. dat men participierend kritisch kan luisteren'. Al waren mijn tweetaligen geen 'gens simples', deze juiste woorden hebben mij toch voortdurend voor ogen gestaan bij het maken van mijn bandopnamen. Bij hen, zowel als bij mijn andere sprekers heb ik steeds getracht participierend kritisch te luisteren. Ik heb gedurende die opnamen mijn vragen soms dwars door hun verhaal heen gedaan, om in hun antwoord daarop, de sprekers te dwingen tot spontane reacties door plotselinge wijziging in hun gedachtengang, en ik heb getracht mijn eigen woorden van vreemde smetten vrij te houden. Toen ik bij Tw2 wat te veel 'vaktermen' uit het verenigingsleven en veel

halfvernederlandste woorden constateerde, ben ik overgesprongen op zijn vrijetijdsbesteding, tuinieren, waardoor ineens de afwijkingen in het vocabulaire zo goed als verdwenen.

Ik heb mij in de hiervolgende analyse vooral bepaald tot een tiental 'eigenaardige' facetten van het G. dialect. Ter inleiding nog enige algemene opmerkingen.

In de uitspraak van Tw1 heb ik geen afwijkingen kunnen constateren in de realisatie der klinkers en medeklinkers, uitgezonderd de *h*. Tw2 maakte de gemiddelde klinkers *ee* en *oo* iets meer gesloten dan bij de anderen het geval was, maar ik vermoed, dat dit een individuele eigenaardigheid was, niet invloed van het AB. Van diftongering van deze klinkers, zoals die in het westen van ons land veel voorkomt, was geen sprake. Tw1 (61) sprak rustig, beschouwend en nam de tijd om zijn zinnen goed te vormen. Tw2 (31) sprak met jeugdig enthousiasme, in een wat sneller tempo, waardoor hij een enkele keer ontspoorde. Bij beiden was de zinsbouw, in het algemeen, beter dan bij de andere sprekers.

§ 214

1. Gebruik en omissie van de *h*.

Tw1: 'aantie:ʹŋ hanteren; 'at (2 x) had; 'adŋ hadden; 'alfweezŋ halfwezen; 'Aseltaʹdiek Hasselterdijk; bəʹeer beheer; 'ebm (3 x) hebben; 'ef (3 x) heeft; 'ærinaʹŋ (3 x) herinneren; 'eur haar (v.nw.); 'eur hoor; 'æktaarə (2 x) hectare; 'ærstelt hersteld; 'Endriekəs Hendrikus; 'ie:l (5 x) heel; 'ie:ləmoalə helemaal; 'ie:r (6 x) hier; 'oe:fdŋ hoefden; 'oe:vm (be)hoeven; 'ōndaʹtfeʹtəg honderdveertig; 'oogər (2 x) hoger; 'ōjszitŋdə (2 x) huiszittende; 'uus (2 x) huis; 'uusies huisjes; vərʹeugt verhoogd.

Met *h*: bəhændəlt behandeld; bəheuʹlək behoorlijk; bəhoeftəgə behoefte; haant hand; hebm hebben; helpm (2 x) helpen; hoogər (2 x) hoger.

Tw2: van dərʹAar van der Haar; achtərʹeuft achterhoofd; 'at (2 x) had; 'adə had; 'adn hadden; 'ærvormt Hervormd; 'ebm hebben; 'eedŋdaagsə hedendaagse; 'ef heeft; 'ep heb; 'eur (5 x) hoor; 'eus heus; gəzōntʹejt gezondheid; 'ie:r (6 x) hier; 'oe:v ie hoef je; 'Olaant Holland; ōpʹeevm opgeheven.

Met *h*: bəhandəlt behandeld; bəhandlŋ behandelen; hadə had; hee hē; hebə heb; heel heel; hæʹvōrmt (2 x) Hervormd; hoop hoop; hooftbəstuu:r hoofdbestuur.

Commentaar: Tw1: geen *h* in 'æktaarə, een leenwoord, naast het gewone woord *bundər*; 'ōjszitŋdə, geen *h* ondanks de *ōj* voor *uu* van het gewone woord 'uus huis; de *h* in *haant* hand, was zo krachtig, dat hij daardoor opviel; ondanks de *h* behoud van G. klinker in *bəhændəlt*, *bəheuʹlək*, *haant*. Tw2: opmerkelijk is de omissie van *h* in 'eus, een woord dat ik nooit eerder uit een G. mond heb gehoord; 'eedŋdaagsə met AB *aa* i.p.v. *ae*,

maar zonder *h*; *bəhandəlt* volgens het AB tegenover *bəhændəlt* van Tw1.

Opmerkelijk is de omissie van *h* in het midden van een woord, bij Tw1 *bə'eer* beheer; bij Tw2 *ópə'eem* opgeheven.

Bij beide sprekers zijn de *h*-loze woorden nog ver in de meerderheid. De onzekerheid blijkt uit '*ebm/hebm*, '*oogəv/hoogəv* bij Tw1; uit '*ada hadə*, '*ep/hebə*, '*ərvòrmt/hərvòrmt*, (*achtər*)'*euft/hooft*(bestuu:r).

En passant moge ik vermelden, dat ik bij de andere acht sprekers alleen bij de oudste, spreker A, éénmaal een *h* heb geconstateerd, nl. *hærfs* herfst, tegen'*ærfs*, '*s'ærfs*, '*s'ærfdæes* bij dezelfde persoon.

§ 215

2. *sk* voor AB *sch*.

Geen rasechte Genemuider zegt ooit *sch*; ook mijn tweetaligen niet, op één keer na.

Tw1: *bəskærmt* beschermd; *bəskoejin* beschoeiing; *gərie:tskópəm* gereedschappen; *miskien* misschien; *skoelə* school; *skóltus* scholtus (schout); *skuuties* schuitjes.

Tw2: *bəskikbaar* beschikbaar; *gəskiedənis* (3 x) geschiedenis; *gəskikt* (5 x) geschikt; *miskien* misschien; *sketsies* schetsjes; *skie:tn* schieten; *skoelə* school; *skoondəldə*'s schoonouders; *skoovaejər* schoonvader; *skrie:vəm* schrijven; *skult* schuld; *skupəm* schoppen; *skuu:rə* schuur; *skuutien* schuitje; *vəskilndə* verschillende. Éénmaal *schaakn* schaken (het spel).

Geen commentaar.

§ 216

3. De uitgang *-ing* in verbale abstracta en concreta.

De Genemuider zegt *-əgə* voor *-ing*, zie § 5.

Tw1: *anmærkin* aanmerking; *bəlcəgin* belegging; *bəskoejin* beschoeiing; *bəzitiŋ* bezitting; *inpòldəriŋ* inpoldering; *insteliŋ* instelling; *tagəmoetkoomiŋ* tegemoetkoming; *toestemiŋ* toestemming; *utkie:riŋ* uitkering; *vəbiendiŋ* verbinding; *wooniŋ* woning.

Daarnaast: *vəbiendəgə* (2 x) verbinding.

Tw2: *afdeeliŋ* afdeling; *bəspreekiŋ* bespreking; *bətrekiŋ* (3 x) betrekking; *óntwikeliŋ* ontwikkeling; *ordəverstooriŋ* ordeverstoring; *richtiŋ* richting; *vəreenəgiŋ* (7 x) vereniging; *vərie:nəgiŋ* idem; *vəkeeriŋ* verkering; *vər-óndərsteliŋ* veronderstelling; *viŋərweiziŋ* vingerwijzing; *voeliŋ* voeling; *vòrmiŋ* vorming.

Daarnaast: *bətrekingə* betrekking; *vəgaerəgə* vergadering; *vərie:nəgə* (3 x) vereniging.

Commentaar: Een zeer grote meerderheid van *-iŋ*-vormen, als in het AB. Voor het merendeel echter 'vaktermen' uit de dagelijkse werkkring en uit het verenigingsleven. Opmerkelijk zijn: *anmærkiŋ* met G. korte

klinker *a*; *sk* in *baskoeijŋ* beschoeiing; *uutkie:riŋ* en *væbiendiŋ* met *G*. klinkers *uu*, *ie:*, *ie* gecombineerd met niet-Genemuiders *-iŋ*.

§ 217

4. Assimilatie, geminatie en sonantische nasalen.

Deze drie verschijnselen, besproken in § 8, openbaren zich bij Tw1 en Tw2 in onverzwakte kracht.

Tw1 zei: *pm* in: *anslipm* aanslibben; *deu^vloopm* doorlopen; *gærie:tskôpm* gereedschappen; *helpm* helpen; *Kaampm* Kampen; *vækoopm* verkopen; *bm* in: *anslibm* aanslibben; *'ebm heb^m* hebben; *kribm* kribben; *vm* in: *leevm^sôndærdôlt* levensonderhoud; *'oe:vm* behoeven; *zeuvm* zeven; *tŋ* in: *ingæzeetŋ* ingezetenen; *inkômstŋ* inkomsten; *muutŋ* moeten; *noaloatŋ* nalaten; *dŋ* in: *'adŋ* hadden; *gædeepuutee^vdŋ* gedeputeerden; *gruwjdn* groeiden; *guldn* gulden; *nuu:mdŋ* noemden; *'oe:fdŋ* hoefden; *oovæ^vleedŋ* overleden; *væbeudŋ* verboden; *væskejdn* verscheiden; *voo^vwæe^vdŋ* voorwaarden; *woondŋ* woonden; *wô^vdŋ* werden; *sŋ* in: *mejnsŋ* mensen; *môsn* moesten; *zŋ* in: *buu:zŋ* biezen; *ækeuzŋ* gekozen; *weezŋ* wezen (ww. en znw.); *kŋ* in: *ækeekŋ* gekeken; *fæbriekŋ* fabrieken; *gæbruukŋ* gebruiken; *ðfæbreukŋ* afgebroken; *trækŋ* trekken; *vædrunkŋ* verdronken; *vætrökŋ* vertrokken; *væstreekŋ* verstreken; *weekŋ* weken; *wærkŋ* werken; *gŋ* in: *ejgŋ* eigen; *Kragŋburg* Kraggenburg; *krie:gŋ* krijgen; *laagŋ* lagen; *oogŋ-blik* ogenblik; *sômægŋ* sommigen; *zaegŋ* zeggen; *zörgŋ* zorgen; *lŋ* in: *væteln* vertellen; *rŋ* in: *aandæ^vn* anderen; *'aantie:^vn* hanteren; *beu^vn* beuren; *boe:^vn* boeren; *gæbeu^vn* gebeuren; *kindæ^vn* kinderen; *wæ^vn* waren; *wô^vn* worden; *jŋ* in: *gruwjŋ* groeien; *laandærijŋ* landerijen; *naejŋ* naaien; *twiejŋtwintæg* tweeëntwintig; *wŋ* in: *trôwms* trouwens; *weeduwm* weduwen; *mŋ* in: *ærmŋ* armen; *bleemm* bleven; *ækoomŋ* gekomen; *kaamm* Camen (eigenaam); *koomŋ* komen; *nuu:mŋ* noemen; *veu^vkoomŋ* voorkomen; *nŋ* in: *bægunn* begonnen; *gæzinn* gezinnen; *ie:nŋ-twintæg* eenentwintig; *indienn* indienen; *kônŋ* konden; *kunn* kunnen; *laann* landen; *stônŋ* stonden; *væbunn* verbonden; *woonn* wonen; *ŋŋ* in: *bæzitiŋŋ* bezittingen; *brenŋ* brengen; *ginn* gingen.

Tw2 zei: *pm* in: *knaapm* knapen; *leupm* liepen; *ôndæ^vwærp^m* onderwerpen; *ôpwerp^m* opwerpen; *skupm* schoppen; *bm* in *'ebm* hebben; *vm* in: *blie:vm* blijven; *boovmdien* bovendien; *geevm* geven; *ôpæ^veevm* opgeheven; *skrie:vm* schrijven; *uutægeevm* uitgegeven; *zeuvm* zeven; *tŋ* in: *bie:tŋ* bieten; *buutŋ* buiten; *eetŋ* eten; *æzeetŋ* gezeten; *gaetŋ* gaten; *kaa^vtŋ* kaarten; *kwaalietejtŋ* kwaliteiten; *muutŋ* moeten; *skie:tŋ* schieten; *wie:tŋ* weten; *zetŋ* zetten; *zitŋ* zitten; *dŋ* in: *'adŋ* hadden; *bônŋ* bonden; *leedŋ* leden; *lejdŋ* leiden; *veu^vbævejdn* voorbereiden; *sŋ* in: *ku^vsusŋ* cursussen; *tusŋ* tussen; *zŋ* in: *weezŋ* wezen (ww.); *kŋ* in: *bæspreekŋ* bespreken; *bijwerkŋ* bijwerken; *gæbruukŋ* gebruiken; *maekŋ* maken; *schaakŋ* schaken; *spreekŋ* spreken, *væwerkŋ* verwerken; *werkŋ* werken; *zuu:kŋ* zoeken;

gŋ in: *ejgŋ* eigen; *kriegŋ* krijgen; *oogŋ* ogen; *sómægŋ* sommigen; *vðlgŋ* volgen; *vraagŋ vroagŋ* vragen; *zaegŋ zegŋ* zeggen; *zö'gŋ* zorgen; *ln* in: *bəhandeln* behandelen; *handeln* handelen; *'ððln* houden; *gladiejoaln* gladiolen; *vədie:ln* verdelen; *vəteln* vertellen; *wiln* willen; *rn* in: *aandə'rn* anderen; *bəvreu'rn* bevroren; *əwö'rn* geworden; *gəbeu'rn* gebeuren; *kee'rn* keren (malen); *stiemuulee'rn* stimuleren; *stuudee'rn* studeren; *vəbeetə'rn* verbeteren; *vəgaadə'rn* vergaderen; *waa'rn* waren; *wö'rn* worden; *jŋ* in: *driejn* drieën; *wm* in: *bəwm* bouwen; *vəbðwm* verbouwen; *mm* in: *bloemm* bloemen; *damm* dammen; *koomm* komen; *neemm* nemen; *nuu:mm* noemen; *oovə'neemm* overnemen; *veu'neemm* voornemen; *nŋ* in: *breekə-boonn* sperziebonen; *kenn* kennen; *kunn* kunnen; *richtlejnn* richtlijnen; *vədweenn* verdwenen; *vətoonn* vertonen; *nŋ* in: *dinn* dingen; *dwinŋ* dwingen; *ringŋ* ringen; *linŋ* liggen; *vəreenəginŋ* verenigingen; *zinn* zingen. Dubbele assimilatie van *gn>gŋ>nŋ*;

Tw1: *əkreenn* gekregen; *əslaenn* geslagen; *kreenn* (3 x) kregen; *krie:nŋ* (4 x) krijgen; *neenn'tienə* (2 x) negentien; *oonn**g**blik* ogenblik; *teenn* tegen; *zaenn* zeggen. Tw2: *əkreenn* gekregen; *daenn* dagen; *krie:nŋ* (2 x) krijgen; *teenn* tegen; *vroann* vragen; *zaenn* (12 x) zeggen; van *vn>vm>mm*: Tw2: *geemm* geven.

Naast 'em hebben, als inf. en praesensvorm, bij Tw1 4 x, bij Tw2 6 x, gebruiken beiden hiervoor 'ebm, Tw1 4 x, Tw2 2 x, een vorm die ik bij geen der andere *sprekers* en *schrijvers* heb gevonden. Ook gebruiken beiden een vorm *muutn* moeten, als inf. en praesensvorm, waarvoor alle anderen *muun* hebben. Tw1 1 x, Tw2 4 x geen assimilatie van *b* en *t* in deze woorden.

Commentaar: Alleen in 'ebm, *muutn* invloed van het AB.

§ 218

5. Contractie van Vf. of voegw. met pers. vnw. of aanw. vnw.

Enclitisch: Tw1: *as 't* als het; *kan'k* (2 x) kan ik; *loa'w* laten we; *muu'k* moet ik; *waa'k* was ik; *zö'j* zou je; *zö'j't* zou je het; Tw2: *aa'j* (15 x) als je; *aa'k* (4 x) als ik; *aa'w* als we; *'aa'w* hadden we; *a'js* al eens; *as't* als het; *bi'j* ben je; *bi'n'k* ben ik; *da'j't* dat je het; *doe'k* (2 x) doe ik; *'e'k* (15 x) heb ik; *'e'j* (4 x) heb je; *'e'w* (3 x) hebben we; *goa'j* ga je; *goa'w* gaan we; *kan'k* kan ik; *kón'k* kon ik; *kó'j* kon je; *ku'j* (4 x) kun je; *krie'j* krijg je; *krie'k* krijg ik; *krie'w* krijgen we; *loa'k* laat ik; *loa'w* (2 x) laten we; *muu'j* (5 x) moet je; *wi'k* wil ik; *wi'j* wil je; *zó'k* zou ik.

Proclitisch: Tw1: *'k bin* ik ben; *'k 'ærinəvə* ik herinner; *'t 'ef* het heeft; *'t is* (3 x) het is; *'t was* het was; *'t wö'rt* het wordt; Tw2: *'k 'ep* ik heb; *'k zól* ik zou; *'t kan* het kan; *'t lig* het ligt.

Proclitisch en enclitisch: Tw2 *'t aa'j* dat als je.

Geen contractie bij Tw1 in: *'ət is*, bij Tw2 in: *ik 'ep* ik heb; *'eb ie* heb je; *'ebə wij* hebben wij; *bin ik* ben ik; *maag ie* mag je; *muunə wij* moeten

wij. Tw2 gebruikte éénmaal 't 'aanə wij dat als wij.

Commentaar: De contracties zijn even talrijk als bij de andere *sprekers* en *schrijvers*. Bij Tw2 komen echter de eigenaardige vormen *muuna wij* moeten wij, 't 'aanə wij dat als wij, voor, die niemand anders heeft. Is *muune wij*, met het hiervoor vermelde *muutn* en 'ebm, dat ik ook alleen bij de tweetaligen vond, een poging om iets minder 'plat' te spreken?

§ 219

6. Het voltooid deelwoord.

Tw1 heeft: *anəlaegt* aangelegd; *əgrævm* gegraven; *əkeekn* gekeken; *əkeuzn* gekozen; *əkoomn* gekomen; *əlaegt* gelegd; *əmaekt* gemaakt; *əslaenn* geslagen; *əstelt* gesteld; *əwest* geweest; *əwö'n* geworden; *əzet* gezet; *əzöcht* gezocht; *inəpölda'rt* ingepolderd; *neerəzet* neergezet; *noa-əloatn* nagelaten; *öfəbreukn* afgebroken; *öfəwæ'kt* afgewerkt; *wægəgræft* weggegraven; en zonder ə: *in'förmee'rt* geïnformeerd. Als bnw.: *aangə-slipt laant*; als znw. *gədeepuutee'rdn* gedeputeerden.

Tw2 zegt: *anəzöcht* aangezocht; *bijəwærkt* bijgewerkt; *ədoan* gedaan; *əgoan* gegaan; *əkoomn* gekomen; *əkreenn* gekregen; *əstoan* gestaan; *ətröwt* getrouwd; *əwest* geweest; *əwö'n* geworden; *əzeetn* gezeten; *əzægt* gezegd; *əzæjt* gezaaid; *uməspit* omgespit; en zonder ə: 'aelt gehaald; *öp'öðln* opgehouden; *studee'rt* gestudeerd. Als bnw.: *gəreeförmee'rt*, *gəzæjt*: *die batrækinn bin niet zoo dikə gəzæjt*.

Commentaar: Alles in overeenstemming met de vormen, die ik bij de anderen vond, behalve de klinker in *öp'öðln*, die meestal ö is.

§ 220

7. Telwoorden.

Tw1 heeft: *ie:n keer* één keer; 'ət *ie:nə* het ene; *ie:nntwintəg* eenentwintig; *twiej uu:r* twee uur; *twiejdə* tweede; *vuu'f guldn* vijf gulden; *vuuftienjoar* vijftien jaar; *vie:vm'æ'təg* vijfendertig; *zewvm, acht kien-də's* zeven, acht kinderen; 'n *joar öf vee'tienə* een jaar of veertien; *achtienə* achttien; *neenntienə* negentien; *twiejntwintəg* tweeëntwintig; 'önda'rt'f'ee'təg honderdveertig; daarnaast: *een, vier, neenntienzestien* zonder de gebruikelijke slot-ə.

Tw2 heeft: 'ət *ie:nə* het ene; *ie:n keer* een keer; *an d' ie:nə kaant* aan de ene kant; *twiej joar* twee jaar; *twiej meetər brie:t* twee meter breed; *dər bin dər mər driej of vie:rə opəkoomn*; *ən meetər öf achta*; *vie:vm-twintəg* vijfentwintig; daarnaast: *də een, een joar, een orgaan, een sep-tembər, noa een öf twee joar*.

Commentaar: *een* en *twee* zijn de zwakke plekken in het telwoordenfront. Tussen *noa* en *joar* vallen ze op als indringers.

§ 221.

8. Hebben en zijn.

Bij de vervoeging van het ww. *weezn* zijn, gebruiken beiden als hulp-
ww. zowel 'em hebben, als *weezn* zijn.

Tw1 zegt: *die 'ef 'ie:r zes joar əwest - dat 'ef ən lejdns-gəskiedənis' əwest - die 'ef voogəlwachtər əwest*; en tweemaal: *ik bin dər zelf nooft əwest*.

Tw2 heeft: *dat kan vrógər wel əwest 'em - een joar bin 'k algəmeen atjunkt əwest - ik bin meeəwest - dat is tə vaekə əwest - is dat ən bie-tien dóm əwest*.

Bij Tw2 noteerde ik ook: *doar* (i.e. naar die cursus) 'e'k doe: *twiej joar noar toe: əgoan*, eveneens met 'e'k heb ik, als hulpww.

Commentaar: Bij Tw2 is de stand vier maal *weezn* tegen éénmaal 'em, bij Tw1 twee maal *weezn* tegen drie maal 'em. Ik heb ook bij mijn andere jongere materiaal-leveranciers de neiging geconstateerd, de voorkeur te geven aan *weezn* als hulpww.

§ 222.

9. Vocabulaire.

De invloed van het AB op het dialect komt het sterkst tot uiting in de woordenschat, vooral bij Tw2. Nieuwe woorden dringen binnen, oude dialectwoorden worden geheel of gedeeltelijk geassimileerd aan het AB. Tw1: a. Nieuwe of geheel geassimileerde woorden: *biesveltpöldər* (de officiële naam) naast *buu:zn* biezen; *lanəs* langs, naast: *bij də diek lanəs - bij 't Zwòlsədie:p lanəs*; *moedər* voor *moejər*; *per weekə* (3 x), naast *in də weekə*, *in de driej weekən*; *stantpunt* voor *staantpunt*; *steets* voor *altiet*; *tenminstə* voor *təminsən*; *voogəreeservaat*, *voogəlwachtər* naast *voe:gəls* (2 x).

b. Gedeeltelijk geassimileerde woorden: *kindəʳn* naast *kiendəʳs*; *lejdns-gəskiedənis'*, met *ej* uit het AB, *sk* uit G.; *mejsien* voor *maechien*; *roej-beuties* voor *ruujbeuties*; *vaedər* voor *vaejər*; *vəərə* voor *veerə*; *voor-waeʳdn* voor *veuʳwaeʳdn*, naast *veuʳganər*, *veuʳkoomm*; *waetəʳsport* voor *waatəʳsport*.

Tw2: a. Nieuwe of geheel geassimileerde woorden: *aanzien*; *af en toe - van bójtn af*, naast: *die vaaln dər òf - óp də dag òf*; *afstant* voor *òfstaant*; *algəmeen* naast *algəmie:n*; *anderə* (4 x), *andəʳs* (3 x) naast *aandəərə* (2 x), *aandəʳn*, *aandəʳs* en éénmaal: *dan 't ie:nə*, *dan 't andərə*; *animoo*; *at-junkt*; *bejdə* (2 x) voor G. *bejdn*; *bəhandelt*; *beezəg*; *bloemətöjn*; *bòləboos*; *Braabant* voor *Broabaant*; *bejbəl*, *bejbəlstuidie*, niet éénmaal het G. *buubəl*; *diskusie*; *doosent*; *dooseʳdə*, *dooseʳdə óp zien ejn mənie:rə*; *doomienee* voor *dooməneer*; *əcht* in: *əcht óp də mənie:rə van - əcht wel ies neudəg*; G. *kentəcht* alleen als: *zuiver*, *əcht gòdlt*; *eevəntuweel*; *funksies*; *gədeeltələk* voor *gədie:ltələk*; *geestələkə vormin*; *graag* (5 x)

voor *grieg*; *handəlŋ* voor 'ændəlŋ; *hooftbæstuu:r* voor 'euf(t)bæstuu:r; *ingan* voor *ingaank*; *jamər* voor *jæmər*; *jón* voor *jónk*; *kapaabəl*; *kónfərensies*; *lichaamələk*; *lant* voor *laant*; *landələk* voor *laandələk*; *laag* (bnw.) voor *leeg*; *moedər* voor *moejər*; *óndə^rwejzər* voor *óndə^rwie:zər*, *ən óndə^rwejzər* van *də skoelə*; *ordə* voor *ö^rdə*; *ðrgaan*; *pas* voor *pasə* in: *kwam ər niet bij tə pas*; *plaatsələk* voor *plaesələk*; *röjm* voor *roem*; *salaarəs* voor *səlaarəs*; *steets* voor *altiet*; *studiewie:kents* studie-weekends; *toen* (4x) naast *toe*: (4x); *tejt* naast *tiet*; *vaak* naast *vaekə*; *veel* naast *vuulə* (3x); *vəreenəgin* (10x) naast *vərie:nəgə* (1x); *və^rjaa^r-dagsfóns* naast *və^rjoa^rdagsfóns* en *joarəg*; *və^rmaak* voor *və^rmaek*; *viñərwejzŋ* voor *viñərwie:zəgə*; *waneer* als voegwoord i.p.v. bijwoord; *van week tət week*, onmiddellijk gevolgd door *van moant tət moant*; *dat weet ik* voor *dat wie:t ik*; *zoostraks* voor *strækies*.

b. Gedeeltelijk geassimileerde woorden: *achtərtöjntien* voor *achtər-tuuntien*; *alie:n* naast *alie:nt*; *böjtŋ* voor *buutŋ*; *dreuglejn* voor *dreugliendə*, naast *dreugruumtə*; 'eedŋdaagsə *tiet* naast *eedndaegsə tejt*; *kaa^rtŋ* voor *koa^rtŋ*; *kaadər-kursusŋ*; *proobleemm*; *richtlejnŋ*; *spreekŋ* voor *praotŋ*; *uutəraart*; *veu^rtöjntien* voor *veu^rtuuntien*; *vəgaadə^rŋ*; *vraa-gŋ* naast *vroagə* en *róntvroagə*.

Commentaar: Er valt een vrij grote onzekerheid te constateren in de klinkers. We zien naast en door elkaar:

ie: en *ee*: *algəmie:n*, *alie:n*, *brie:t*, *ie:nə*, *mie:stal*, *vədie:lŋ*, *vərie:nəgə* naast: *algəmeen*, *een*, *gədeeltələk*; *vəkeeriŋ*, *vəreenəgin*.

ae en *aa*: *gaetŋ*, *maekŋ*, *naemə*, *plaesŋ*, *oo^rzaekə*, *vəjər*, *vaekə*, *və-gaerəgə*, naast: 'eedŋdaagsə, *lichaamələk*, *plaatsələk*, *schaakŋ*, *vaak*, *vəgaadə^rŋ*, *vəmaak*.

oa en *aa*: *anstoandə*, *bəzwoa^rlək*, *dóndə^rsoavms*, *goan*, *joar*, *kə^rkəroat*, *moant*, *soatə^rsmidəs*, *róntvroagə*, *vəjoa^rdag*, *vroagə*, naast: *Braabant*, *bəskikbaar*, *kaa^rtŋ*, *töjnbaas*, *tər spraakə*, *vəjaardag*, *vraagŋ*, *vrejdag-saavns*.

uu en *öj*: *buutŋlaant*, *d^r uut*, *duudələk*, *Gələmuun*, *gəbruukt*, 'uus, *uut-ejndələk*, *uutəraart*, naast: *böjtŋ*, *röjm*, *töjn*, *töjntien*.

eu en *oo*: *achtə^reuft*, *beunties*, *bəvreu^rŋ*, *dreuglejn*, *dreugruumtə*, *gleu-və*, *leupŋ*, *meugələk*, *veur*, *veu^rzitər*, naast 'oof^tzaekələk, *hooftbæstuu:r*, *o^rdəvəstooviŋ*.

ie(:) en *ej*: *achtə^rblie:vər*, *altiet*, *blie:vm*, *skrie:vm*, *tiet*, *wie:zə*, naast *bəwejs*, *óndə^rwejzər*, *richtlejnŋ*, *viñərwejzŋ*.

uu: en *oe*: *gruu:ntə*, *vəzuu:k*, *zuu:kŋ*, naast *voelin*.

aa en *a*: *aandərə*, *aandə^rŋ*, *afstaant*, *kaant*, *laank*, *vəkaansie*, naast: *anderə*, *anders*, *afstant*, *Braabant*, *ingan*.

o en *a*: *ðf* naast *af*, *afstant*.

§ 223

10. Tw1 gebruikte *iemant* (1 x), *niemant* (1 x), Tw2 *iemant* (3 x), en beiden hadden *zich* (1 x); woorden, die de Genemuider niet gebruikt. *Men*, dat eveneens vreemd is, werd door geen van beiden gebruikt.

§ 224

Als toegift op deze 10 punten nog een paar opmerkingen en gegevens over hun zinsbouw. Waarschijnlijk als gevolg van hun studie, het ambtelijk verkeer, hun dagelijkse werkzaamheden, vormen beide tweetaligen hun zinnen beter dan de overige *sprekers* van de bandopnamen. Ik laat het hier achter opgenomen verhaal *De Gaanze* buiten beschouwing, omdat de auteur het stukje al enige tijd geleden geschreven had, en het op mijn verzoek voor de recorder oplas, zodat het niet als 'gesproken taal' met de andere vergeleken kan worden.

Tw1 sprak zeer rustig en scheen gewoon zijn woorden met een zekere zorg te kiezen. Tw2 was radder van tong, maar, desondanks, waren ook zijn zinnen goed. Het aantal kleine ontsporingen, te verwachten in een onvoorbereid gesprek, met plotselinge vragen, was bij beiden gering. Steken ze dus in dit opzicht gunstig af bij hun plaatsgenoten, ze hebben dezelfde voorliefde voor het redundante *die, dat, doar, dan*, voor het herhalen van een zo juist genoemd ww. en voor het inlassen van het woordje *as* achter de verbindingswoorden *die, dat, wat, doar, woar, 'oe:, doe:* en zelfs éénmaal achter het ongebruikelijke voegwoord *waneer*. Tw1 gebruikte 14 x *die:* in gevallen als: *də gəmie:ntəboudə, die: bəzbrgt dat gelt bij 'eur*, 5 x *dat*, 2 x *doar*, 4 x *dan*.

Tw2 had 9 x *die:*, 2 x *doar*, 1 x *dan* in een dergelijke zin.

Tw1 herhaalt in *apokoinou* constructies zoals: *mær doe: bin z'in neenn-tienfeer'tag bin z' əsloopt*, 2 x *bin*, 4 x *is*, 1 x *mós*, 1 x *kreenn*.

Bij Tw2 vinden we geen *apokoinou* constructies.

Tw1 gebruikte 3 x *die: as* als relativum, tegen 6 x *die:*, andere constructies met *as* komen bij hem niet voor.

Tw2 echter heeft 11 x *die: as*, 11 x *dat as*, 7 x *wat as*, 6 x *doar as*, 1 x *woar as*, 1 x *'oe: as*, en 1 x *waneer an*. Bij geen der andere *sprekers* heb ik *waneer* als voegwoord aangetroffen, steeds was het *as*, terwijl *waneer* als vragend bijw. werd gebruikt.

§ 225

Behalve bij deze twee volwassenen heb ik ook, zij het slechts terloops, aandacht geschonken aan het verschijnsel der tweetaligheid bij twee kleuters, neef en nicht, vijf jaar oud, ruim een jaar leerlingen van een kleuterschool. Zij zaten bij hun grootmoeder wat te spelen, het meisje met plastic dierenfiguurtjes, de jongen met een geïllustreerd tijdschrift, dat hij doorbladerde en waaruit hij zo nu en dan een plaatje knipte. Het

was 29 april 1964, de vooravond van Koninginnedag, en hij was vol van het komende feest, waarin hij op een versierde wagen zou meerijden. Die zelfde morgen had hij zijn hand bezeerd bij het dichttrekken van de huisdeur.

Ik laat alle zinnen die ik opgetekend heb hier volgen. Vele ervan zijn antwoorden op vragen van mij, die ik zo nodig tussen haakjes zal vermelden.

Het meisje: *dit is ən paaʁt* (G. *peeʁt*) - *dit is ən skaapjə* (G. *skèʁpien*) - *'k'eb ən beer' əmaekt op skoelə* - *ən ooliefant 'e'k ook we'js əmaekt* - *'k'ep we'js bij tantə Driek əsloapm* (G. zei vroeger: *Driekəmuu:jə*) - *ik zetə zə met də stəʁtn ən məkəerə* - *Aaliekə* (haar zusje) *kan al stoan en kroepm* - *zie: trəkt də kraantəbak umə* - *ineens tegen mij: wat skrie:v ie zoo?* - *Aaliekə is nɔg vuulə klejnər* (G. *klejndər*) - *oomə Piet 'ef al an də diek* (waar haar neefje woont) *əwest* - *'k muut eemm noar də wee-see* (G. zei vroeger *'uusien*).

Commentaar: *paaʁt* voor *peeʁt*; *skaapjə* voor *skèʁpien*, met G. *sk* en AB *aa*; *tantə Driek* voor *Driekəmuu:jə*; *oomə Piet* voor *Pietóm*; *klejnər* voor *klejndər*; *wee-see* voor *'uusien*. Overigens zuiver dialect.

De jongen: *ik muut möʁn eemm noar skoel' en dan muu'k óp də waenŋ* - *'ij stet bij Gəjt Poes* (bijnaam) *in de skuu:rə* - *wij deunŋ dər beumpies óp en wij goan óp ən fiesə* - *ik 'eb ook we'js ən keer bij də kəniənəchies* (konijntjes) *əzeetŋ, toe: waaʁn Zwaanet* (zijn nichtje) *en dat mejsien van Gəjt boe:rinachies, dər was ook ən meulə en 'n sik* (geit) *óp die: waenŋ* - *'oe: 'et* (heet) *'ie nów ook weer* - *vəejər get ər noast loopm* - *'t is ən trəkər en die: vəsie:rə wij, wij krie:ŋŋ ən mooj 'uu:tien* (hoedje) *óp, die: 'em wij óp skoel' əmaekt, en 'n toe:tər* - *dər is tər ook ie:nə van Indiejaann, ie:nə van Swiebəʁtjə, en ie:nə van Piepoo en ie:nə van də Flinstoons* - *(in welkə klasə zit ie?) in də twiejdə; (wat leer ie doar aləmoalə?) vəʁsies uut də buubəl wel ies en uut ən gək'ejtbuu:kien* (grappig boekje) - *(leer ie ook reekŋ?) wij goan niet óp skoelə reekŋ* - *dat 'em wij óp skoel' əmaekt* - *ik 'eb ook we'js met 'əm əvəcht* (kinderfout voor *əvöchtŋ*) - *('e'j oe: 'aant zeer ədoan?) ik wəl dər in, ik wəl 'əm dichtə doen* (de deur), *ik wəl dər d' 'aant tusŋ doen en toe: vleug 'ie dichtə* - *Piepoo 'ef zukə lanə skoenn en 'n raerə mónt* - *puntskoenn a'j doar ən trap mee krie:ŋŋ dut ('t) zeer* - *'ij* (Pipo) *bəstet angie:s niet* - *Swiebəʁtjə 'efən snörəchien* - *ik wil dat uutknipm* - *(wat bin dat?) kiepies* (kippetjes), *'aenties* - *dat bin bloemm, wij 'em al nijə bloemm əkòcht, tulpm* - *'oe: 'ie:tŋ disə? krookəsŋ stoan dər niet in* - dan beschrijft hij een plaatje: *'euw* (hooi), *twiej booms en təkies* (takjes), *dit is ən òòld' 'əksə* (heks), *ən voe:gəl, ən steekəlværkŋ en 'n jaegər*.

Commentaar: *mejsien* voor *maechien*, is het enige woord dat invloed van het AB vertoont. Voor de rest zuiver dialect. De ouders van beide kinderen, in Genemuiden geboren en getogen, spreken dialect, de vaders

komen in hun werk nogal eens met niet-Genemuiders in contact. De gesprekjes met deze kinderen, de opnamen van de beide ambtenaren, ook die van mijn jongste *spreker* (18 jaar) en het stukje van een 20-jarige *schrijver*, getuigen van een krachtig leven in het Genemuiders dialect, van een nog slechts geringe beïnvloeding door het AB en geven me hoop voor de toekomst. Er zal nog heel wat water door het Zwolse Diep moeten stromen voor het *Gæləmuunəgəʳs* zich gewonnen geeft.

DIALECTGEOGRAFIE

HET DIALECT VAN GENEMUIDEN
VERGELEKEN MET DAT VAN DE OVERIGE PLAATSEN
TUSSEN EN ONMIDDELLIJK AAN DE OVERZIJDE
VAN DE IJSSEL EN HET ZWARTEWATER

*The finer the network,
the more complete the tale.*
L. Bloomfield

§ 226

Bijdit onderzoek heb ik de volgende plaatsen bezocht: F080 Kamper-eiland, F80 Grafhorst, F80+ Kamperzeedijk, F83 Zwartsluis, F84 Genemuiden, F85 Hasselt, F89 IJsselmuiden, F89+ Oosterholt, F90 Kampen (Stad en Brunnepe), F92a De Zande, F93 Wilsum, F94 Mastenbroek, F94a Genne, F94b Holten, F95 Zalk, F95a Westenholte (niet Westerholte, zoals het Systematisch Register vermeldt), F95b/c Veekaten/'s-Heerenbroek, en F96 Zwolle. Aangezien twee bewoners van F95b/c niet wisten waar Veekaten eindigde en 's-Heerenbroek begon, en een derde, die dit wel wist, me verzekerde dat er in de taal geen onderscheid was, heb ik de gegevens van deze laatste, die er geboren was en zijn hele leven, naar ik schat 55 jaar, had gewoond, voor beide laten gelden.

Ik hebaan de hand van ruim 200 woorden het verschil in klanken nagegaan, het voorkomen van *umlaut*, verschillen in de vervoeging der ww., en in het gebruik van vele znw. en enkele vnw.

Van te voren had ik op de afdeling Dialectologie van de Kon. Ned. Akademie van Wetenschappen te Amsterdam, van de uitgezonden 39 vragenlijsten, de op mijn onderzoek betrekking hebbende gegevens overgenomen.

Waar ik verschillen heb geconstateerd tussen mijn eigen bevindingen en de gegevens op de Amsterdamse vragenlijsten, heb ik dat met de letters VLA (Vragenlijsten Amsterdam) aangegeven. Ik wil niet nalaten te zeggen, dat ik aan mijn eigen bevindingen meer waarde hecht dan aan sommige gegevens op de VLA. Ten eerste, omdat het op deze lijsten niet steeds duidelijk is welke klank de gebruikte spelling weergeeft; ten tweede omdat ik de juistheid van verschillende opgaven betwijfel. Zo

was bijv. op lijst 2 (1932), bij vraag 1, 2, 3 en 6 voor F80 Grafhorst ingevuld: *sköpken, drötjen, strötjen, jörken*, wat mij erg verdacht voorkwam. De diminutieve suffixen *-ken en -jen* werden met grote stelligheid afgewezen door een 78-jarige inwoner van Grafhorst en door zijn dochter; evenzo werden op lijst 3 (1934) vraag 37 in het voor F94 Mastenbroek opgegeven *schaepies* de *sch* en de *ae* afgekeurd door een 68-jarige Mastenbroeker; het was *skèùpies*, zoals ik vermoedde.

In de helft van de bezochte plaatsen heb ik slechts één persoon kunnen raadplegen, in de overige twee, soms drie, waardoor mijn gegevens een iets steviger basis kregen. In de keuze van mijn 'helpers', heb ik mij laten adviseren door personen, die met de plaats goed bekend waren en de betrokken 'helpers' als echte autochtonen aanwezen.

Ik stelde mijn vragen in het Genemuider dialect, waardoor soms nuttige reacties optraden. Zo constateerden mijn twee 'helpers' in IJsselmuiden enige malen dat hun *æ* in *kærkæ* dichter bij de *a* zat, en dat hun *oa* meer gesloten was, dan de mijne. Om te vermijden dat mijn uitspraak van het verlangde woord hen zou kunnen beïnvloeden, heb ik steeds, waar dat mogelijk was, het woord laten invullen in een zinnetje, of als antwoord op een vraag, waarbij zich zelden moeilijkheden voordeden.

De woorden en klanken die ik heb onderzocht zijn voor een groot deel dezelfde die Klooke bespreekt in: 'De Taal van Overijssel' (Verz. Opst. bl. 97 vv.), in 'Overijssel' (Deventer 1931) en in 'Het Taallandschap van onze Noordoostelijke Provinciën', en die Sassen onderzocht heeft voor Ruinen. In overleg met hem, ben ik met dit geografisch onderzoek begonnen, waar hij is opgehouden, aan het Zwartewater. De getallen tussen haakjes onder de kaartjes verwijzen naar die van Sassen.

Commentaar bij de kaartjes (Ik laat hier de F vervallen).

§ 227 Kaart 1: *aa - ae*

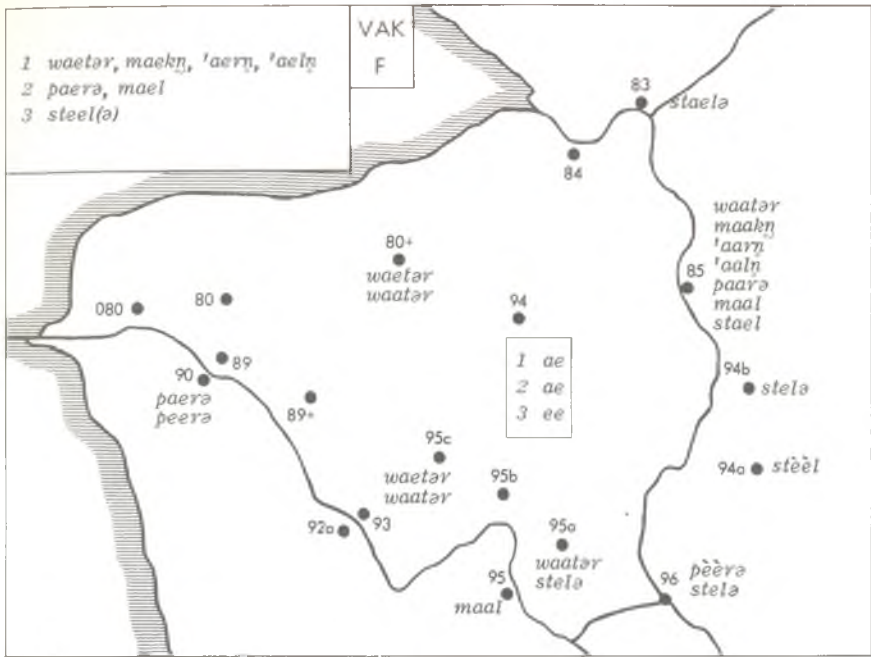
Gevraagd: water, maken, haren (van zeis), halen. Overal *ae*, behalve 85 *aa*; in 80+ en 95c *waatər en waetər*. Op de VLA noteerde ik *water* in 80+, 89, 90, 94, 95 en 96.

Gevraagd: peer, meel, steel.

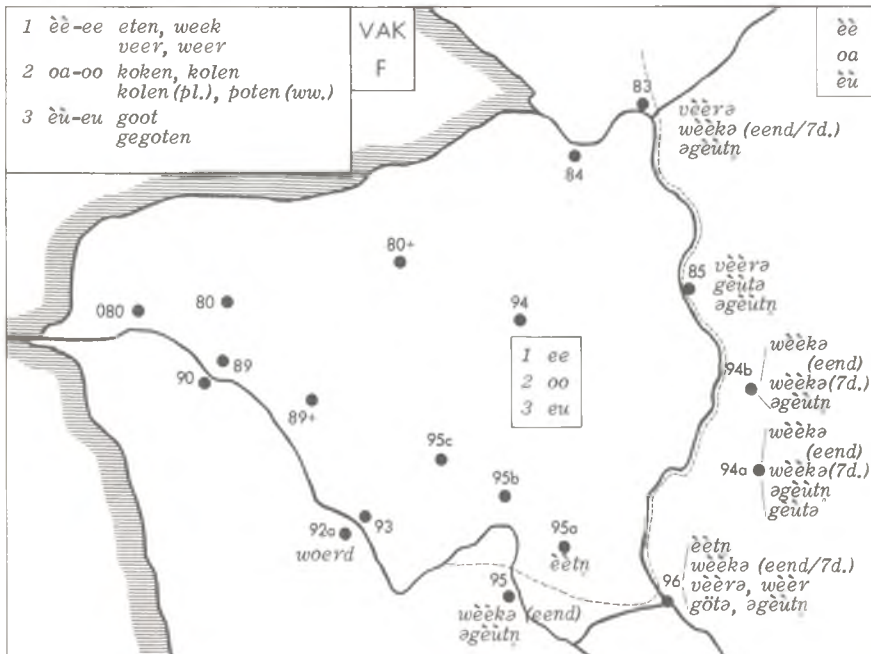
- a) peer: overal *paerə*, behalve 85 *paarə*, 90 *paerə* (stad) en *peerə* (Brunnepe), 96 *pèèrə*. VLA gaf *pa(a)rə* voor 80, 83, 89.
- b) meel: overal *mael*, behalve 85 en 95 *maal*. VLA gaf *maal* voor 80, 83, 85, 90.
- c) steel: overal *steel(ə)*, behalve 83 *staelə*, 85 *stael*, 94a *steel*, 94b, 95a 96 *stelə* (vgl. o.eng. *stela*).

§ 228 Kaart 2: *èè - ee; oa - oo*

Gevraagd: eten, week (woord), week (7 dagen), veer, weer (znw.).

1 (3)

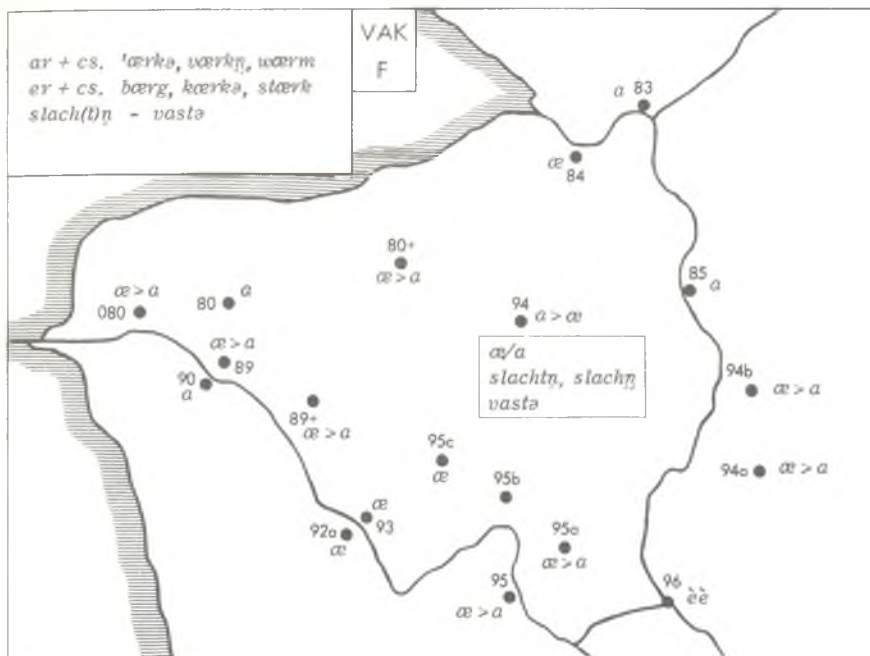
2 (3)

- a) eten: overal *eetn*, behalve 83, 85, 94a, 94b, 95, 95a, 96 *èètñ*, alle aan de overzijde van het Zwartewater en de IJssel, met uitzondering van 95a en 96. VLA gaf voor 83 *etten*, maar *èèt ie*.
- b) week (woerd): overal *weekə*, behalve 83, 94a, 94b, 95, 96 *wèèkə*, 92a *woerd*.
- c) week (7 dagen): overal *weekə*, behalve 94a, 94b, 96 *wèèkə*.
- d) veer: overal *veerə*, behalve 83, 85, 96 *vèèrə*.
- e) weer: overal weer, behalve 96 *wèèr*.
- Gevraagd: f) koken, g) kolen (brandstof), h) kolen (plant), j) poten (ww.), poten (znw.), k) goot, l) gegoten.
- f), g) en j) overal *kookn*, *kooln*, *pootn* met gesloten *oo*, behalve in 83, 85, 94a, 94b, 95 en 96 waar open *oa* voorkwam, vrijwel corresponderend met de *èè* van kaart 1.
- h) en j) overal *kooln*, *pootn*. De scheidingslijn tussen *èè*, *oa*, en *ee*, *oo* loopt langs het Zwartewater tot Zwolle en buigt dan om naar 95 Zalk, en wat de *èè* van *èètñ* betreft ook naar 95a Westenholte.
- k) goot: overal *geutə* behalve 85, 94a *gèùtə*, 96 *götə*.
- l) gegoten: overal *əgeutn*, behalve 83, 85, 94a, 94b, 95 en 96 *əgèùtn*. Ook hier weer de open klanken aan de overzijde van het Zwartewater en in Zwolle.

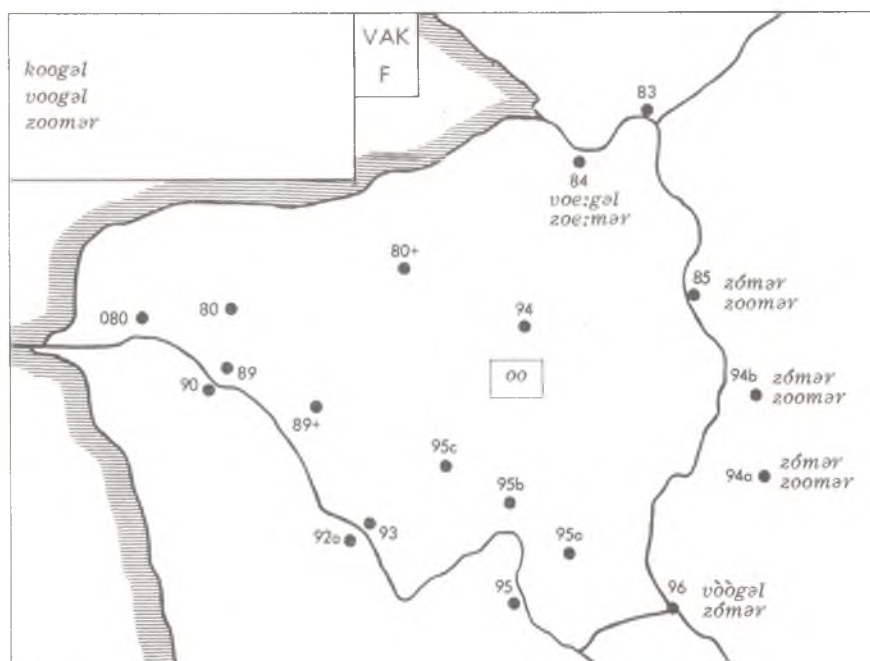
§ 229 Kaart 3: *ar* + cs. en *er* + cs.; *a* in vast, slachten.

Gevraagd: hark, varken, warm; (hooi)berg, kerk, kers, sterk, werk. Sassen onderzocht rekking van secondaire *a* (<*i* of <*e*) voor bepaalde cs. verbindingen. Van rekking voor *r* + cs. vond ik alleen in 96 Zwolle *stèèrk*, *vèèrkñ*, *bèèrg*, *'èèrkə*, *kèèrkə*, *wèèrk*. In *vastə*, *slachñ* of *slachtñ* overal korte klinker, evenals in de verbindingen *ar* + cs. en *er* + cs. Wat mij bij de *ar* + cs. en *er* + cs. vooral interesseerde was de kwaliteit van de klinker voor de *r*, die varieerde van *æ* tot *a*. De *æ* was echter niet overal gelijk, zoals ik in de inleiding tot dit hoofdstuk van IJsselmuiden al beschreef. Ik heb zeer aandachtig geluisterd, de woorden soms meermalen laten herhalen, en bleef in sommige gevallen in het onzekere of het nog een *æ*-variant was of al *a*. Ik wil hier ook nog verwijzen naar wat ik bij de *æ* in § 21, opm. geschreven heb.

In 84 Genemuiden, 92a De Zande, 93 Wilsum, 95c 's-Heerenbroek en 96 Zwolle was *vana* of *a*-variant geen sprake. In 90 Kampen was het bij beide ondervraagden duidelijk *a*. In 80 Grafhorst eveneens. In alle andere plaatsen was het een klank die tegen de *a* aan zat, zodat ik noteerde *æ* bijna *a* of *a* (*æ?*), en bij een en dezelfde spreker soms *a*, dan weer een soort *æ* (op de kaartjes aangeduid met *æ > a*) meende te horen. Op de VLA zie ik genoteerd: 80 Grafhorst *barg*, *harke*, 80+ Kamperzeedijk *barg*, *harke*, *karke*, *wark*, 080 Kampereiland *barg*, 83 Zwartsluis *barg*, (*h*)*arke*, *wark*, 89 IJsselmuiden *ba(a)reg*, *barg*, *hark*, *ka(a)rke*, *wa(a)rke*

3

4 (4)

(ik heb deze rekking niet geconstateerd bij mijn drie ondervraagden), 90 Kampen *barg, karke, wark*, 94 Mastenbroek *bargen, arke, wark*, 94b Genne *bargen, arke, harke, wark* (mijn 'helper' zei duidelijk: *bærg, kærkə*), 95 Zalk *barg, arke, harke, wark*, 95a Westenholtte *arke*, 95c 's-Heerenbroek *bargen, hark, karke* (mijn 'helper' weer duidelijk: *bærg, 'ærkə, kærkə*).

Uit de VLA blijkt, dat de invuller een *a* hoorde, of meende te horen; voor mijn gehoor was het zelden een duidelijke *a*. Kloeke, Taall.N.Pr. bl. 30 geeft voor Kampen en Zwolle *ä*.

§ 230 Kaart 4: kogel, vogel, zomer.

a) *koogəl*, in alle plaatsen.

b) overal *voogəl*, behalve 84 Genemuiden *voe:gəl*, en 96 Zwolle *vöögəl*.

c) overal *zoomər*, behalve 84 Genemuiden *zoe:mər*, 85 Hasselt, 94a Genne, 94b Holten *zoomər* en *zómər*, 96 Zwolle *zómər*.

§ 231 Kaart 5: koppel, hij loopt, hij doet, hij kon, hij mocht, hij moest, hij zou, hij stond, hij moet, hij roept, hij zuipt; los, om.

a) *kö̀pəl* in 80, 80+, 080, 90, 93, 94, 94a, 94b, 95, 95a, 95bc, 96;

köpəl in 83, 84, 85, 89, 89+, in twee enclaves in het *kö̀pəl*-gebied.

b) overal *'ij löp*, maar in 95bc ook *'ij loopt*.

c) overal *'ij dut*, maar in 83 *'ij döt*; VLA gaf voor 83 *dut* en *döt*.

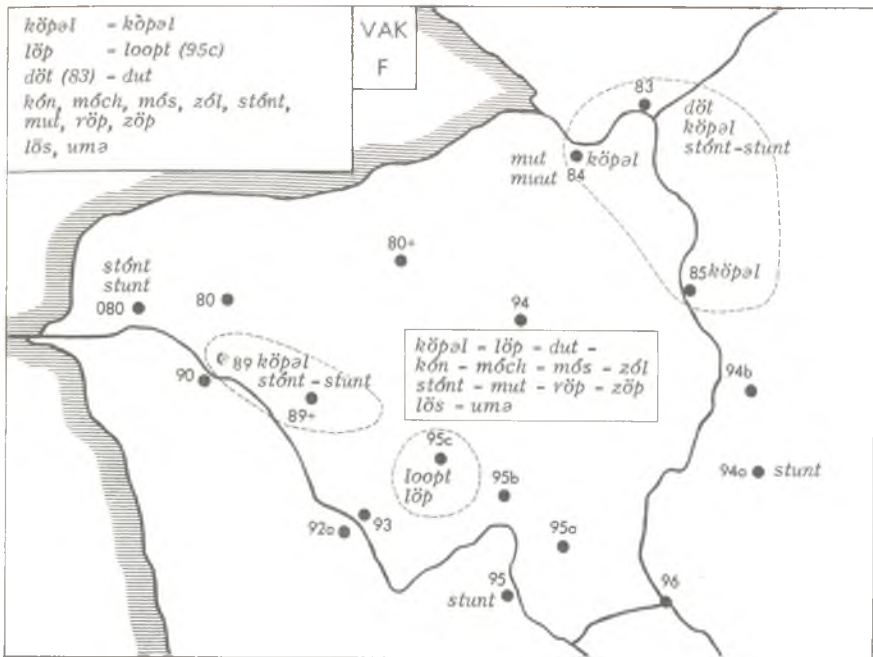
d) overal *'ij kón, móch, mós, röp, zól, zöp*; *'ij mut* in alle plaatsen, maar in 84 Genemuiden ook *muut*; *'ij stónt* in 80, 80+, 85, 90, 93, 94, 94b, 95a, 95bc, 96; *'ij stunt* in 94a en 95; *stónt* en *stunt* in 080, 83, 89, 89+.

e) in alle plaatsen *lös, umə*.

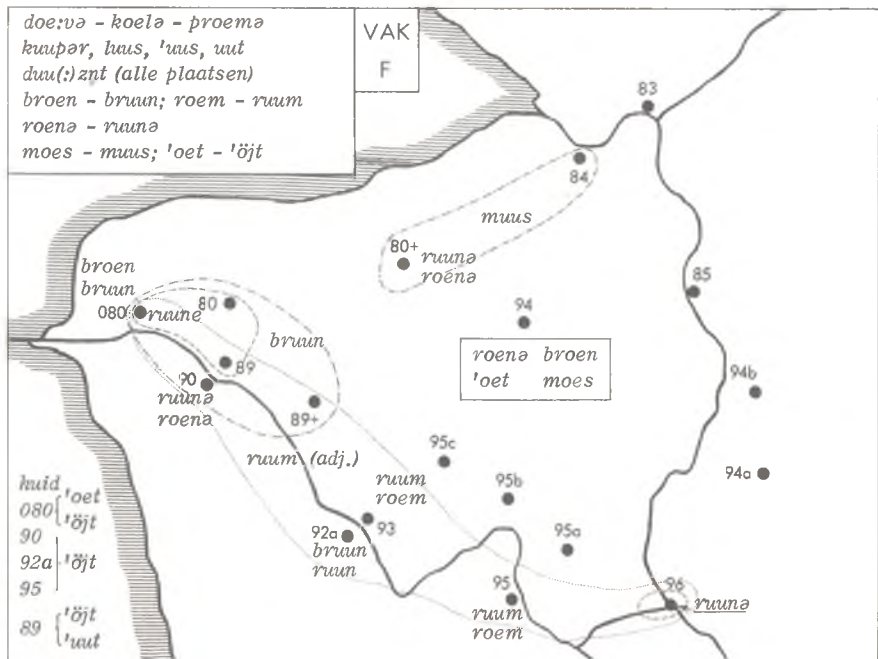
§ 232 Kaart 6: *oe(:) - uu(:)*.

Gevraagd: bruin, duif, duizend, huid, huis, kuil, kuiper, luis, muis, pruim, ruim (znw.), ruim (bnw.), ruïn, uit.

Al deze woorden hebben owg. *û*, behalve kuiper (vgl. os. *kôpa*, maar lat. *cûpa*). In mijn operatiegebied lopen de moderne vormen sterk uiteen. Voordat ik mijn bevindingen weergeef, wil ik graag nog iets zeggen over Kloeke's verklaring van (*h*)*uus* en *moes* voor huis en muis, op bl. 107/8 van zijn Verzamelde Opstellen. Als *moes* het behoud van de *oe* te danken heeft aan het feit 'dat het beperkt is gebleven tot de intieme huiselijke kring', hoe moet *uus* dan verklaard worden. Ik trof geen andere uitspraak aan in het onderzochte gebied. Dat is toch zeer zeker een woord uit de 'intieme huiselijke kring'. En is *duu(:)znt* een woord dat men zo 'heel vaak in de mond heeft'? Toch heeft het *uu(:)* in alle plaatsen, niet *oe*. Wat de verklaring dan wel is, kan ik niet zeggen, maar bij die van Kloeke zet ik vraagtekens.

5 (5)

6 (6)

Ik geef nu mijn notities in dezelfde volgorde als hierboven:

- a) bruin: overal *broen*, behalve 80, 89, 89+, 90 *bruun*, en 080 *broen* en *bruun*.
- b) duif: overal *doe:və*.
- c) duizend: overal de *wu*-klank, maar kort *duuznt* in 80+, 080, 90, 94a, 95, 95bc en 96; in alle andere *duu:znt*.
- d) huid: overal 'oet, behalve 080, 90, 95 'öjt, en 89 'uut en öjt; in 85, 94a en 95 vond men het een weinig gebruikt woord. Toch herinner ik me uit mijn jeugd de veel gebruikte bedreiging onder ons jongens:
'k zal oe: op d'oet geemm.
- e) huis: overal 'uus.
- f) kuil: overal koelə.
- g) kuiper: overal kuupər.
- h) luis: overal luus.
- i) muis: overal moes, behalve 80+ en 84 muus.
- j) pruim: overal proemə.
- k) ruim (znw.): overal ruum, behalve 95 ruum en roem.
- l) ruim (bnw.): overal roem, behalve 080, 89, 89+, 90, 95 en 96 ruum, en in 93 roem en ruum.
- m) ruïn: overal roenə, behalve 80, 080, 89, 96 ruunə, 92a ruun, 80+ en 90 roenə en ruunə.
- n) uit: overal uut.

§ 233 Kaart 7: ekster - enkel.

- a) overal *akstər*, behalve 84, 93, 94, 94b, 95bc en 96 *ækstər*; de *aakstər* van Kloeke, Verz.Opst. bl.110 in Grafhorst, was bij mijn zegsman *akstər*; ook vermeldt Kloeke t.a.p. voor IJsselmuiden en Kampen 'een adie iets naar ð zweemt'. Mijn zegslieden hadden die ð-achtige klank niet.
- b) enkel: overal *enkəl*.

§ 234 Kaart 8: *sch* - *sk* en *s* - *sk*.

Gevraagd: *schaap*, *schaar*, *scheel*, *schip*, *schop*, *schrijven*; *mus*, *visser*.

- a) bijna overal was het *sk* in al deze *sch*-woorden. Maar in 80+, 080, 90, 92a en 94a, 95a, 95bc kwamen *sch*-gevallen voor, soms in alle gevraagde woorden, soms in een deel ervan. Zo hoorde ik (of meende ik te horen) in 94a *schoap*, *scheerə*, *skeel*, *skip*, en in 95bc *schoap*, *scheerə*, *skeel*, *schip*, *schupə*, *skrie:vm*. VLA gaf voor Kampen: *schöpies* en *skööp* (ik hoorde eveneens *schaap* en *skoop*), voor Zalk *schaopies*, *scheupien* (ik hoorde *skoop*), voor 95a *schoopies*, *sköpies* (ik hoorde *skoop*, *schoap*).

Evenals Sassen, bl.277 van Ruinen vermeldt, was het bij deze *sch*-woorden ook voor mij soms zeer moeilijk vast te stellen of de velaar

een spirant of een explosief was.

- b) in bijna alle plaatsen kreeg ik *muskə(r)* voor mus, echter in 95 en 95bc *musə*, in 89 en 96 *muskə* en *musə*; voor visser kreeg ik bijna overal *visər*, echter herinner ik me uit 84 *viskər*, als beroep en als eigenaam, ook werd me in 80 en 94b *viskər* opgegeven van oudere mensen.

§ 235 Kaart 9: *egi>ei*; het regent; erwt; hij heeft.

- a) Gevallen als *rein* voor regen, *wein* voor wagen, die in het Fries, en als *rain*, *wain* in het Engels voorkomen, zijn in het onderzochte gebied onbekend. Evenzo de vormen *main* en *mein* voor meisje.

Naar de naam Egbert heb ik niet gevraagd. In Genemuiden vond ik de spellingen *Egbert*, *Eibert*, *Eimbert*, *Einbert* en *Ewbert*. Met Sassen vermoed ik dat *Eibert*, *Eimbert* en *Ewbert* door assimilatie van de *g* en de *b* zijn ontstaan. Tevens vermoed ik dat Einbert eenvoudig een spellings-*n* heeft; de combinatie *nb* is moeilijk en voor Genemuiden met zijn sterke neiging tot assimilatie niet waarschijnlijk.

Van *zegde* noteerde ik: *zeeg* in 80, 80+ (ook *zee*), 89 (ook *zej*), 90 (ook *zej*), 93, 94 (ook *zej*), 94a, 94b en 95; *zee* in 84; *zæg* in 85, 92a, 95bc; *zej* in 080, 89, 90, 94, 95a en 96.

- b) het *regent* was overal *reent* of *reegnt*, behalve in 96 *rèent* en in 83 *reent* en *rèent*.

- c) erwt was *arftə* in 80, 83, 85, 90, 94 (bijna *a*); *èərftə* in 96, overigens *ærftə*. Ik ondervond hier dezelfde moeilijkheid als bij de andere *er* + *cs.* en *ar* + *cs.* verbindingen, beschreven bij kaart 3.

- d) hij heeft was 'ij 'ef, als enige vorm in alle plaatsen.

§ 236 Kaart 10: klaver; veulen.

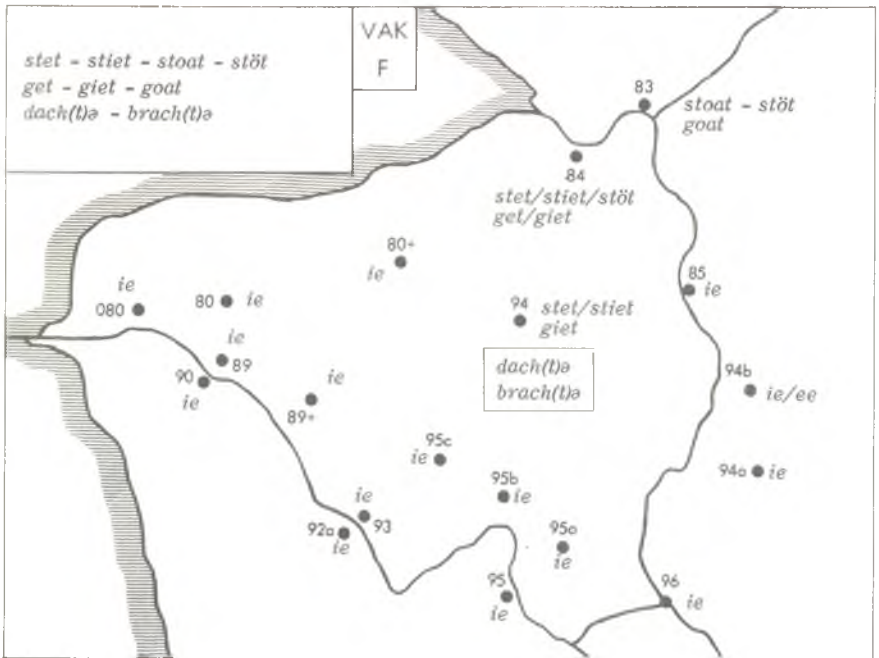
- a) klaver was overal *kləvər*, in 94b daarnaast *klōwər*.

- b) veulen was overal *vuln*, behalve 96 *vōln*, 83 *vul* en *veuln*. Sassen vermeldt voor 83 *vullen*; vermoedelijk komen ze alle drie voor.

§ 237 Kaart 11: hij staat, hij gaat; ik dacht, ik bracht.

- a) gaat, staat was overal *giet*, *stiet*; 84 Genemuiden heeft daarnaast *get*, *stet*, die naar het mij voorkomt, meer gebruikt worden dan *giet*, *stiet* (éénmaal hoorde ik in G. *stöt*); ook in 94 hoorde ik *stet* en *stiet*; in 83 *goat*, *stoat*, en éénmaal *vəstöt*. VLA geven voor 83 *verstāt*, *verstoat*. In 94b was het zeer moeilijk uit te maken of de spreker *giet* of *geet* zei. Ik heb tenslotte genoteerd *ee* bijna *ie*. Voor 95c gaf VLA *ij stoat*. Mijn zegsman verklaarde dit onjuist.

- b) dacht, bracht hadden als klinker overal *a*. De *t* werd in vele plaatsen gesyncopeerd: Ik noteerde *dachə*, *brachə* in 80, 89+, 93, 94a, 95bc, maar vermoed dat dit, evenals in Genemuiden, waar ze beide voorkomen, individuele verschillen zijn, geen plaatselijke.

11 (11)

§ 238 Kaart 12: *ij - ie(:); ee - ie - uu(:)*.

Gevraagd: a) bijbel, b) pijp, c) vijf, d) wijf, e) bies, f) vlies, g) spelen, h) veel.

In al deze woorden heeft Genemuiden *uu(:)*, zie § 15. Voor de overige plaatsen noteerde ik:

a), b) en d) waren overal: *biebəl, piepə, wief*.

c) gaf *vief* en *vie:və*, maar in 80 (ook *vief*), 080, 89, 90, 92a en 93 *vejf* en *vejvə*.

e) was overal *buu:zə*.

f) was overal *vhuu(:)s*, behalve in 90 *vlie:sien* (stad) en *vhuu:chien* (Brunnepe), 93 en 96 hadden *vlies(ien)*; *vhau*s met korte *uu* kwam voor in 080, 83, 85, 92a, 94 en 95bc, *vhuu:s* in 80+, 83, 85, 89+, 94a, 94b, 95, 95a.

g) was overal *speulŋ*, maar in 85, 94a, 94b, 95a en 96 *spöln*.

h) was *veulə* in alle plaatsen, behalve in 85, 94a, 94b, 95a en 96, die *völä* gaven.

Eveneens gevraagd: sporten (van ladder). Ik noteerde *spöʋtn* in 80, 080, 84, 85, 89, 94, 94b en 96; *spöʋtn* in 80+, 83, 89+, 90, 92a, 94a, 95a en 95bc.

§ 239 Kaart 13: *h-*.

Gevraagd: haan, hond, horen, haast, helpen, hooien.

In alle plaatsen ontbrak de *h*. Bij een enkele persoon meende ik een zwakke aspiratie te beluisteren, maar dat bleef beperkt tot één of twee gevallen. Als bijkomstigheid wil ik nog vermelden, dat ik voor *haan* overal 'aenə noteerde, behalve in 92a 'aanə, en geen bevestiging heb gevonden van de *aa* die VLA voor 080, 83, 89+, 90 en 94a vermelden. Deze lijsten geven ook *haazə* voor *haas* in 080 en 83 waar ik 'aezə kreeg.

§ 240 Kaart 14: *ie:* - *oe:*.

In het gehele gebied vond ik uitsluitend *ie:* als subject, *oe:* als object, voor het pers.vnw. 2e pers.enk. en meerv.

§ 241 Kaart 15: praesens pl. op *-n*; arm (znw.), gier (uier), kip, wind.

a) Gevraagd: gaan, hebben, zijn in de drie pers. meerv. Ik vond overal:

<i>wij goan</i>	<i>ie: goan</i>	<i>zie: goan</i>
<i>wij 'em</i>	<i>ie: 'em</i>	<i>zie: 'em</i>
<i>wij bin</i>	<i>ie: bin</i>	<i>zie: bin</i>

met uitzondering van 95a, 95bc en 96, waar de 2e pers. op *-t* eindigt:

ie: goat, ie: 'ept, ie: bint.

b) arm. Ik noteerde: *ærm* in 080, 80+, 94; *arm* in 92a en 95; zowel *ærm* als *arm* in 080; *èèrm* in 96; *nærm* in 80, 84, 89+, 93, 94a, 95a, 95bc; *narm* in 83, 85; *arm* en *narm* in 89; *ærm* en *nærm* in 90, 94b.

In Genemuiden komt ook *gænærmt* (gearmd) voor, in 89 kreeg ik *gə-narmt*, in 94b *gæærmt*. VLA gaven voor 80 *arm*, 80+ *arm*, 83 *narm*, *armpien*, 94a *armpien*, 95 *narmpien*, 95a *armpie*, 95bc *armpien* (onjuist bevonden door mijn zegsman).

c) voor uier gaven alle plaatsen *gie:r*; voor kip alle plaatsen *kipə*, behalve 84 Genemuiden *kiepə*; voor wind alle plaatsen *wint*, behalve 80, 83 en 84 *wient*.

§ 242 Kaart 16: praefix part.perf.; geen eenlettergr.part.perf. op *-ə*; 3e pers.sing.praes.

a) Het praefix *gə-* kwam in alle plaatsen voor als *ə-*.

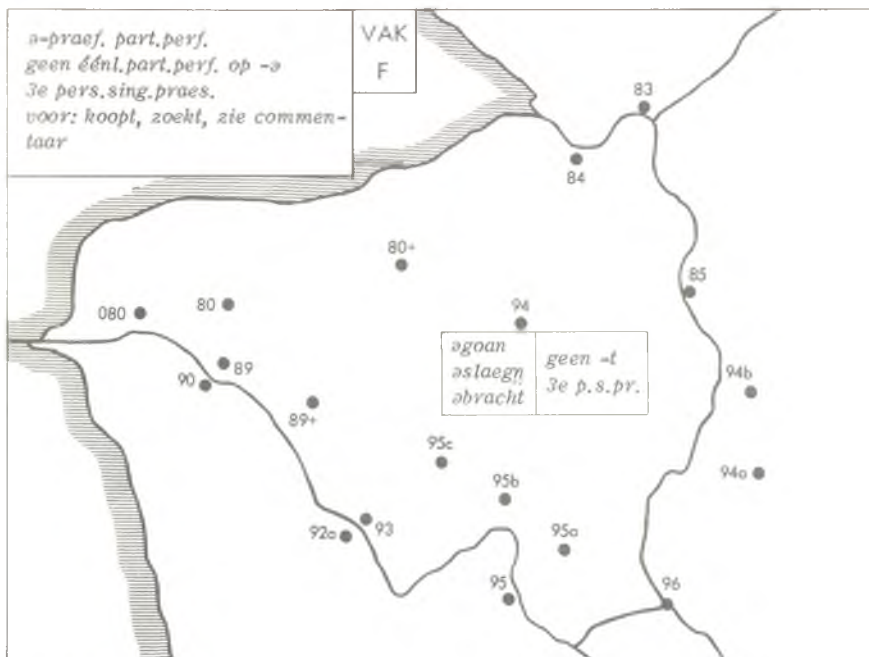
b) Eenlettergrepige part.perf. op *-ə* kwamen niet voor.

c) Voor de 3e pers.sing.praes. van sterke en reduplicerende ww. noteerde ik het volgende:

De gevraagde ww. waren: hij koopt, hij zoekt, hij krijgt, hij blijft, hij ligt, hij slaapt, hij vliegt, hij heet.

Met uitzondering van *hij koopt* en *hij zoekt* waren alle vormen uitgangsløos. Met uitzondering van *hij heet* hadden alle vormen een korte klinker.

Bij de ww. die in het AB *ij* als stamklinker hebben, wisselde deze

16 (16)

klinker tussen *e* en *i*. Soms was het moeilijk uit te maken welke van de twee het was, bijv. in Genemuiden en Hasselt. Ik noteerde *kreg*, *blef* voor 80, 80+, 080, 89, 89+, 90, 93, 94, 94a, 95a, 95bc, *krig*, *blif* voor 83, 85, 92a, 94b, 95 en 96. Wat Genemuiden betreft zie nog § 19. Voor *hij ligt* gaven alle plaatsen *lig*, behalve 94a *leg*, en in 85 aarzel ik weer of het *e* of *i* is.

hij slaapt was steeds '*ij slöp*', behalve 83 *slæp* en 84 *slæp* en *slöp*. *hij heet* was '*ij 'et*' in 80, 80+, 84, 89, 89+, 92a, 93, 94, 95bc; '*ij 'ie:t*' in 080, 83, 85, 90, 94a, 94b, 95, 95a en 96.

hij koopt was '*ij kòcht*' in 80+, 83, 84, 85, 94, 94b; '*ij kòch*' in 80, 080, 89 (ook *koopt*), 89+, 90, 93, 95, 95a, 95bc en 96; '*ij kòch*' in 92a en 94a. *hij zoekt* was '*ij zòcht*' in 80+, 84, 95; *zòch* en *zòcht* in 83, 85; '*ij zòch*' in de overige plaatsen.

§ 243 Kaart 17.

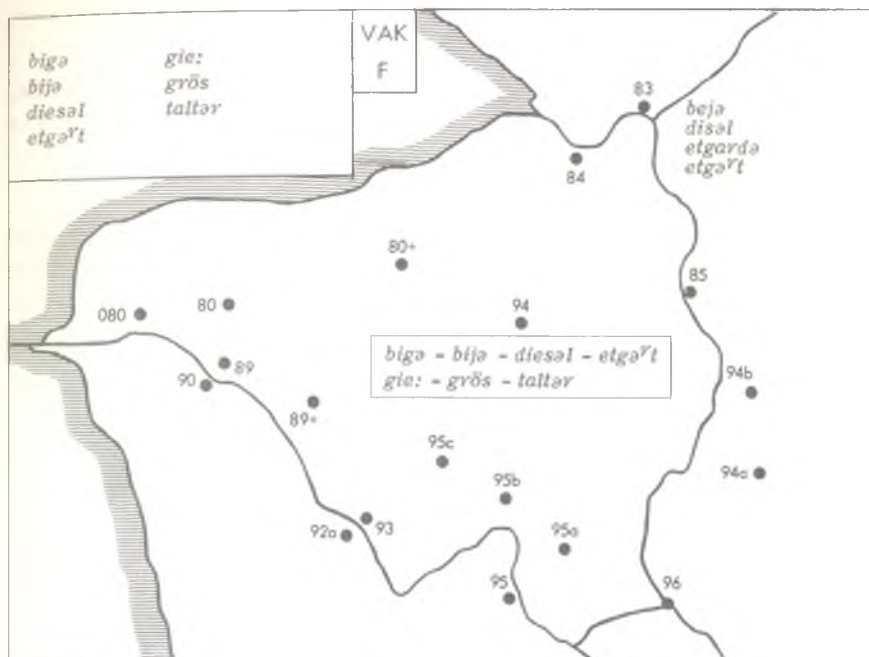
Gevraagd: *bigə*, *bijə*, *diesəl*, *etgərt*, *gie:*, *grös*, *taltər*.

a) overal *bigə*.

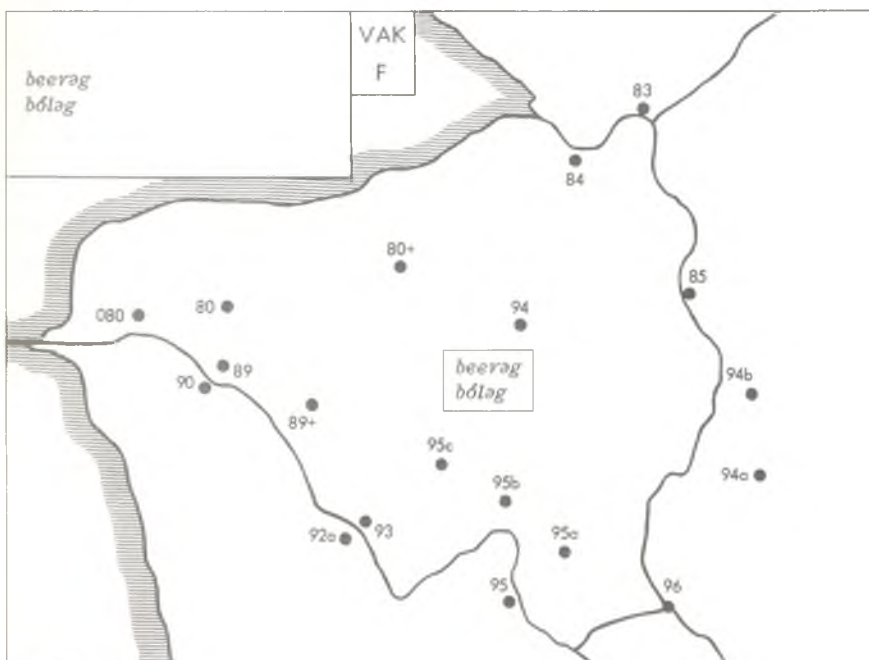
b) overal *bijə*, behalve 83 *bejə*.

c) overal *diesəl*, behalve 83 *disəl*.

d) overal *etgərt*, 83 ook *etgardə*. Mijn twee Kamper zegslieden kenden het woord niet.

17 (17 + 18)

18 (19 + 22)

e) overal *gie:*. Ook dit woord kenden de Kampers niet.

f) overal *grös*.

g) *taltər* was weer een onbekend woord voor de Kampers. In 89+, 92a, 93, 94b en 95bc was het nog veel in gebruik, in 080, 83, 84, 85, 95a en 96 zei men nu meestal *skoməl*.

§ 244 Kaart 18: tochtig (van varken etc.).

Hoewel men in enkele plaatsen het woord *töchtəg* kende, kreeg ik voor dit verschijnsel bij het varken steeds *beerəg*, bij de koe *bóləg*. Voor geit, konijn en schaaap hoorde ik op het Kampereiland hiervoor *speuls*.

§ 245 Kaart 19: trekhout (van paard).

Voor een eenspan was het woord overal *knupəl*; voor het trekhout dat bij een tweespan met de knuppels van beide paarden verbonden is noteerde ik: *eevənaar* in 80+, 080, 89+, 93, 95a, 95c; *èèmtər* in 95; in 80+ ook *tōw-eevmdər*; in 85 *tōwneevəl*; 84 *tōwneemər*; 89 *tōwneevənər*; 92a *neemtər*; 93 *tōwneemər* en *eevənaar*; 94 *tōwneemdər* en *eevənaar*; 94b *tōwneevəl*; de vormen *tōwneemər* en *tōwneevəl* duiden, dunkt me, duidelijk aan, dat men zich van het oorspronkelijke evenaar niet meer bewust is.

§ 246 Kaart 20: speen (van koe).

Omdat men in Genemuiden onderscheid maakt tussen de speen van een koe *pæpə* en *speunə*, en de fopspeen van een kind *speenə* heb ik in alle plaatsen beide woorden gevraagd. Ik noteerde voor de speen van een koe: *pæpə* in 80, 80+, 080, 84, 89, 89+, 92a, 93, 94, 94a, 94b, 95, 95a, 95bc en 96; *papə* in 83, 85 en 90. Daarnaast *speunə* in 80 (vroeger), 85, 89, 94, 94b, 95, 95a. Voor de fopspeen van een kind: *speenə* in 83, 84, 89, 90, 92a, 94b, 95, 95a en 96; in 80, 80+, 080, 84, 89, 89+ en 95a kwam *tukə* voor, in 94b het ww. *tukŋ*, in 95c *tukkərt*. Het gewone woord voor de speen van een koe is blijkbaar *pæpə*; in 94b zei mijn zegsman, dat hij *speunə* bijv. tegenover de veearts gebruikte. In Genemuiden is *speunə* een gewoon woord naast *pæpə*. In 080 en 92a wezen mijn zegslieden *speunə* af.

§ 247 Kaart 21: nageboorte (van koe).

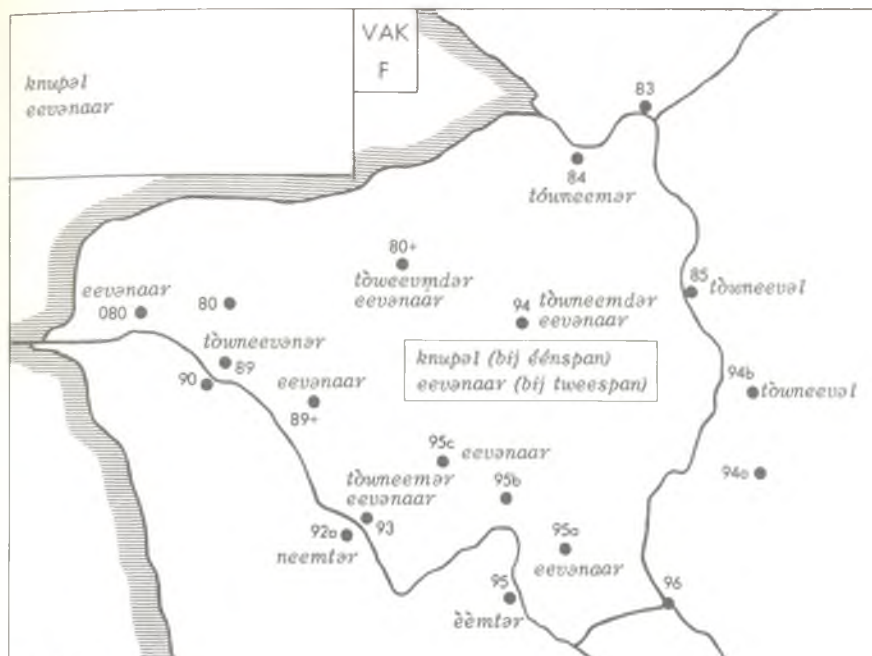
In alle plaatsen kreeg ik *voel*; in 80 en 84 daarnaast *'ie:lə*, en in 080 *'eelə*.

§ 248 Kaart 22: herkauwen; mestvocht; wiel.

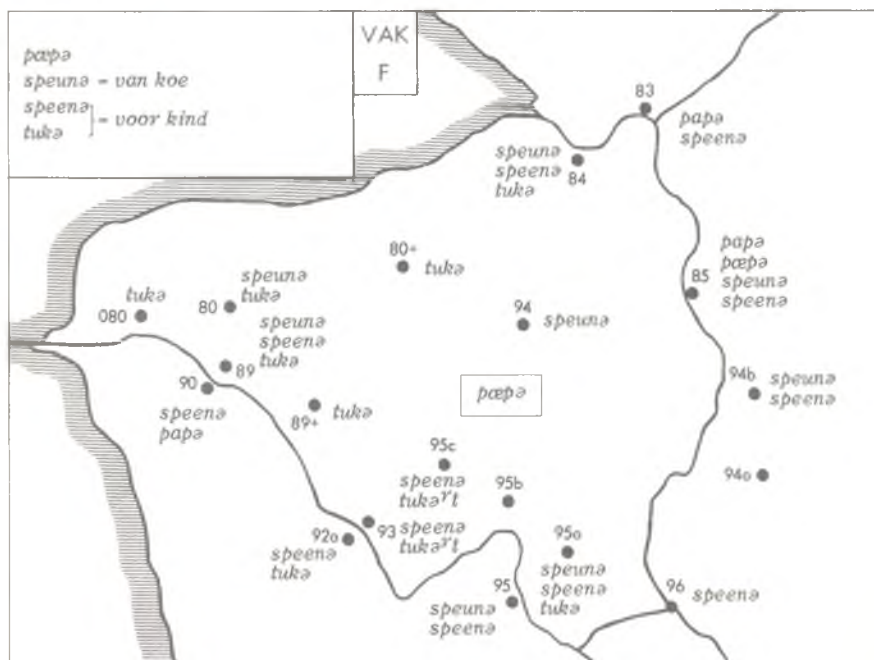
a) Voor *herkauwen* noteerde ik in alle plaatsen *'ee^rkaawm*, behalve in 94b, 95a *'ee^rkōwm*, in 96 *'èè^rkaawm* en 83 *nèè^rkaawm*, in 92a *erkōwm*.

b) Voor mestvocht overal *aeltə*; waar ik ook *gie:r* noteerde vond men dat een nieuw woord; soms kwam de opmerking: niet veel gebruikt.

Het woord *mie:gə* noteerde ik in 83, 84, 85, 89, 89+, 93, 94, 94a, 95,

19 (20)

20 (21)

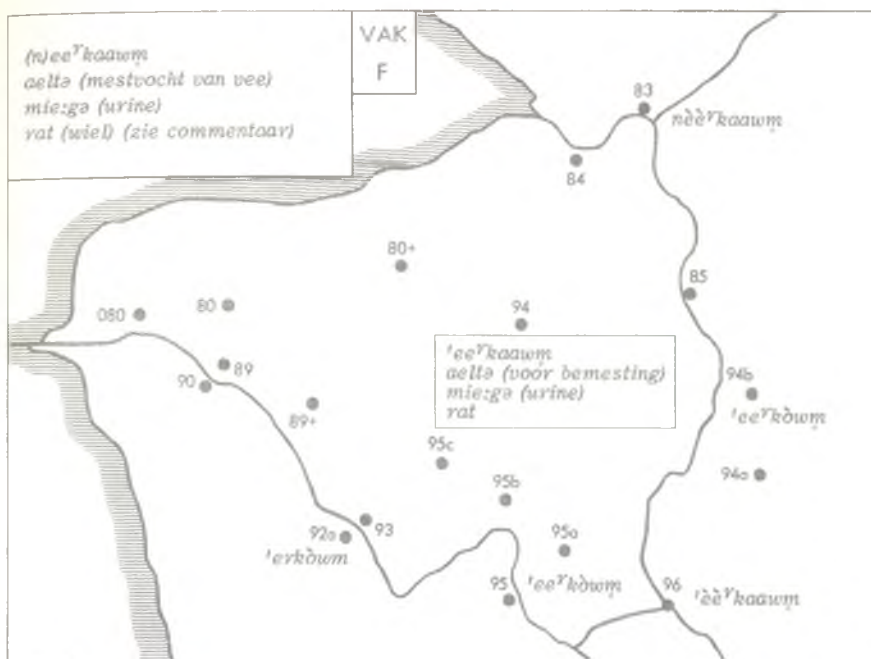
21 (23)

95a, 95bc, 96, maar dikwijls met de opmerking, dat het niet meer gebruikt werd, dat het in onbruik raakte, dat het een wat ruw woord was; in enkele plaatsen, 80, 84, 89, 90, 95, 95a kreeg ik ook *zejka*, dat eveneens als ruw werd beschouwd. Een jonge dochter in Westenholtte, die juist bij de bespreking van deze woorden binnenkwam om haar ouders goedendag te zeggen, vond het nogal onfatsoenlijk, dat haar vader en ik dergelijke woorden bespraken.

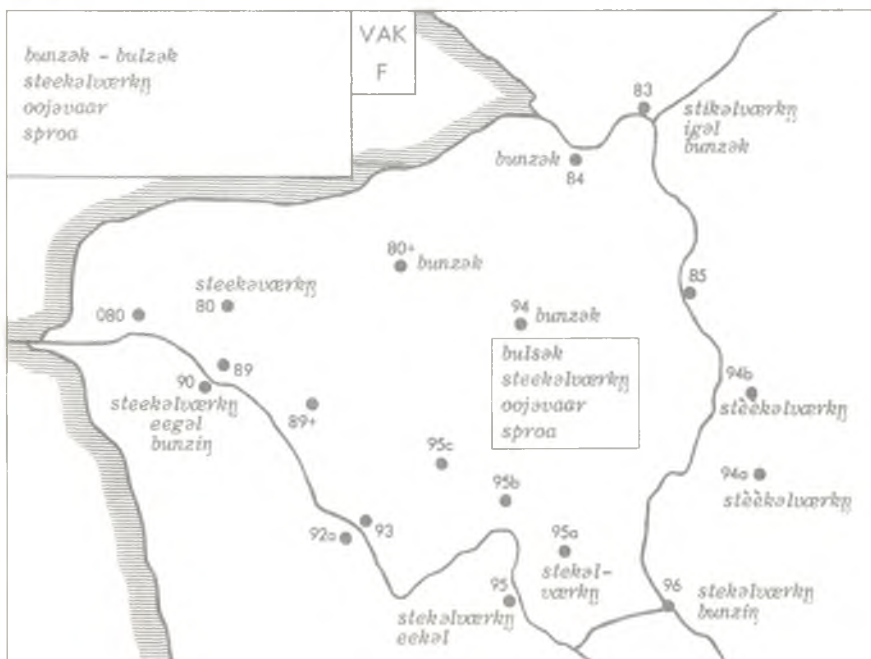
c) wagenwiel was zonder uitzondering *rat*.

§ 249 Kaart 23 bunzing; egel; ooievaar; spreeuw.

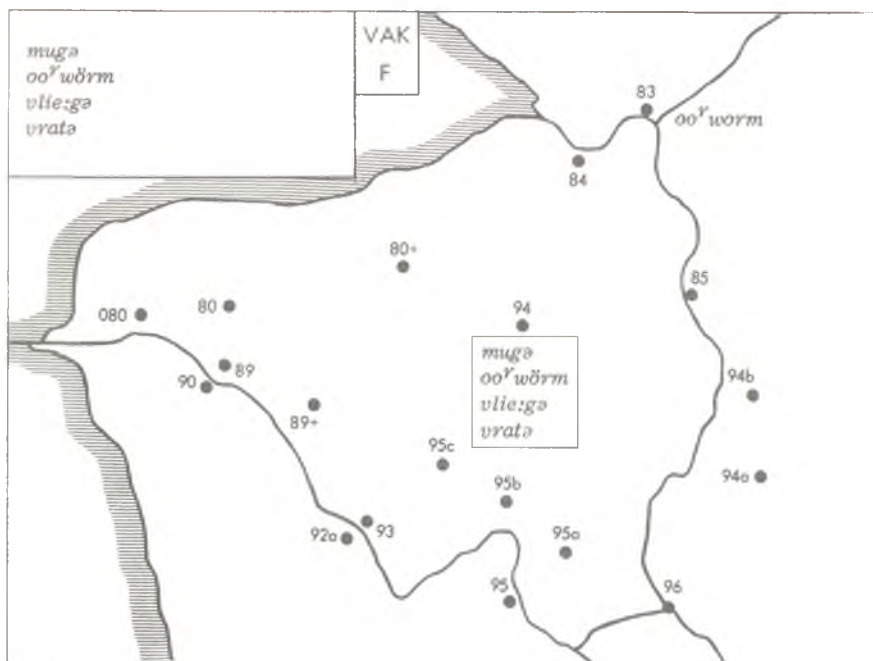
- a) Voor bunzing noteerde ik *bunzək* in 80+, 83, 84, 94; *bulsək*, *bulsik* in 85, 89, 89+, 92a, 93, 94a, 94b, 95, 95a, 95bc; in Kampen en Zwolle *bunziŋ*.
- b) De egel heette *steekəlværkŋ* in 80+, 080, 84, 85, 89, 89+, 90, 92a, 93, 94, 95bc; in 80 *steekəværkŋ*; in 94a, 94b *stèekəlværkŋ*; in 95, 95a en 96 *stekəlværkŋ*; in 83 *stikəlværkŋ* en *igal*; in 90 Kampen van beide heren ook *eegal*.
- c) Voor ooievaar noteerde ik *overaloojəvaar*, maar in 80, 83, 84, 89, 90, 95, 95a, 95bc en 96 kreeg ik ook *'ejleuəvər*, dat in onbruik raakte.
- d) Voor spreeuw kreeg ik overal *sproa*. VLA gaf voor 96 *spreeuw*.

22 (24)

23 (25 + 26 + 27)

24 (28)

§ 250 Kaart 24: mug; oorworm; vlieg; wrat.

Overal *mugə*, *ooʳwōrm* of *ooʳworm*, *vlie:gə* en *vrata*; alleen in 94b had mijn zegsman *gafəltanə* wel gehoord.

§ 251 Kaart 25: aardbei; kruisbes; mazelen.

a) Voor aardbei overal *eeʳbeeza*, behalve in het *ee*-gebied 94a, 94b, 95, 96 *eeʳbèèza*.

b) Voor kruisbes noteerde ik *kruu:zabeeza* in 83; *krie:zabeeza* (ook *krie:sabeeza*) in 80, 080, 84, 85, 89, 89a, 90, 92a, 93, 95a, 95bc; in 80+ en 94 was het *kriestabeeza*; in het *ee*-gebied 94a, 94b, 95 en 96 *krie:zabèèza*; in 95 ook *kruuzabèèza*, terwijl de hierboven genoemde dochter in Westenholte *kroe:zabeezn* gaf.

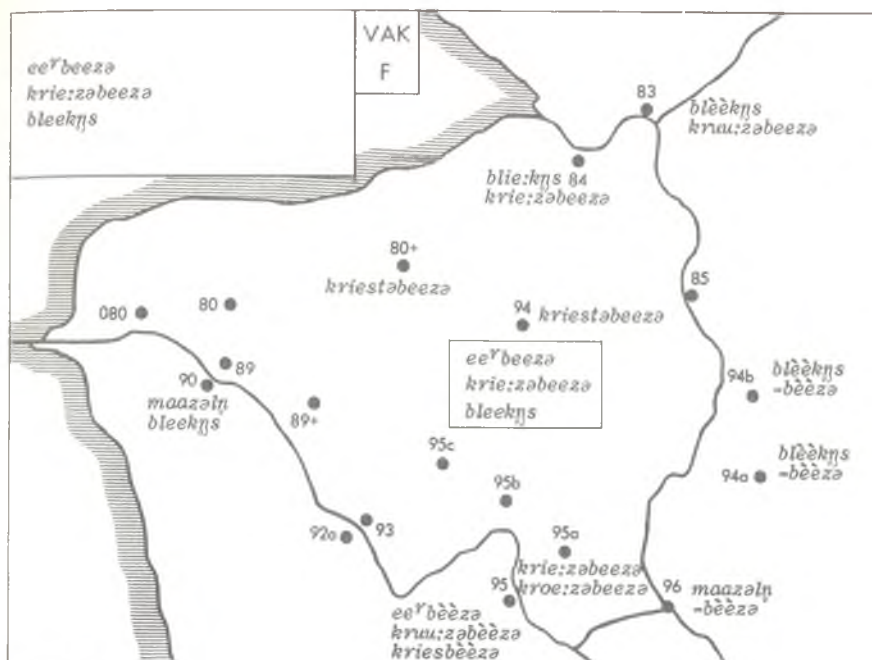
c) Voor mazelen bijna overal *bleekns*, in Genemuiden *blie:kns*, in 83, 94a, 94b *blèèkns*, in Kampen en Zwolle *maazəln*, dat ook elders begint door te dringen.

§ 252 Kaart 26: eend; mol; teef; tol; wreef.

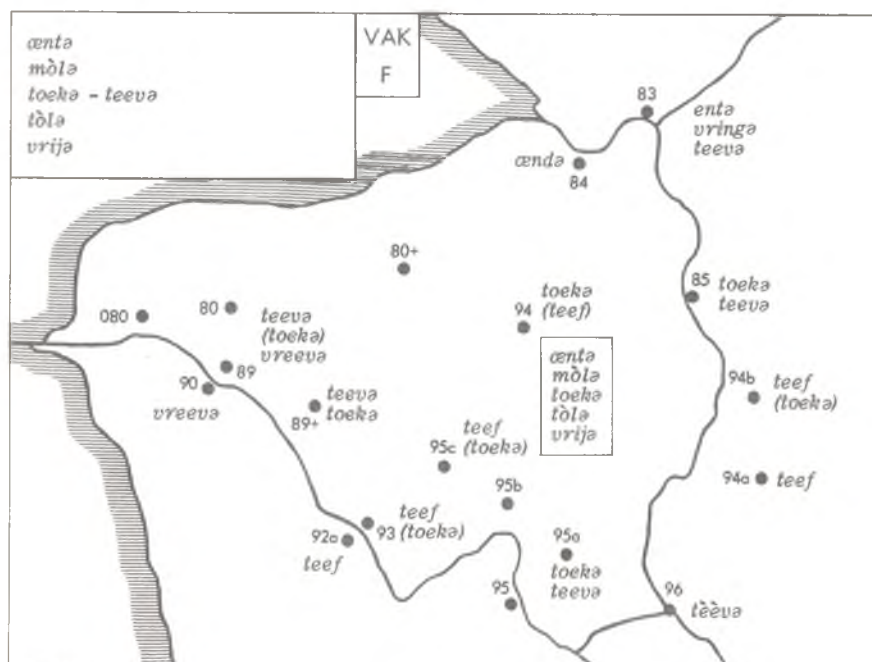
a) Voor eend noteerde ik in alle plaatsen *əntə*, behalve 83 *entə*, en 84 *əndə*.

b) Voor mol kreeg ik overal *mōlə*.

c) Voor teef noteerde ik *teef* of *teevə* in 83, 85, 89, 89+, 92a, 93, 94,

25 (29 + 30)

26 (31)

- 94a, 94b, 95a, 95bc; *tèèvə* in 96; alleen *toekə* in 80, 80+, 080 en 84; *toekə* kwam naast *teef/teevə* voor in 85, 89, 89+, 93, 94, 94b, 95a, 95bc. Ik krijg de indruk dat *toekə* aan het verdwijnen is.
- d) Voor tol kreeg ik overal *tōlə*; voor de priktol, die wij vroeger *bat* noemden, kreeg ik *battōlə* in 80, 80+, 080, 89, 89+; *batik* in 83, 'ōwbat in 94b, 95, 95a, 95bc, 96; in 85 en 92a *brōmtōlə*.
- e) Voor wreef, overal *vrijə*, behalve in 83 ook *vringə*, in 89, 90 *vreevə*.

§ 253 Kaarten 27 en 28.

Omdat Genemuiden *ie:* heeft voor AB *ee* in vele woorden, en in vele daarvan afwijkt van de omgeving heb ik ook een onderzoek ingesteld naar de ontwikkeling van owg. *ē < ai*. Ik heb gevraagd naar de woorden been, breed, deel, een, eikenhout, greep (mestvork), heel, heet, heten, menen, reep (touw), teen, zeep. Al deze woorden hebben in Genemuiden *ie:*. Omdat het aantal me wat te groot leek voor een kaartje, heb ik ze over twee verdeeld.

- a) been: overal *bie:n*, uitgezonderd 080, 89+, 90 *been*.
- b) breed: overal *breet*, uitgezonderd 83, 84 *brie:t*.
- c) deel: overal *deel*, uitgezonderd 84 *die:l*.
- d) een: overal *ie:n(a)*, uitgezonderd 080, 89 *gien eenə* (naast *ie:nspan*) en 89+, 90, 95 *een(a)*.
- e) eikenhout: overal *ie:kŋ'òòlt*, behalve 90 *eeŋ'òòlt*.
- f) greep: overal *greepə*, uitgezonderd 84 *grie:pə*.
- g) heel: overal 'eel, uitgezonderd 84 'ie:l.
- h) heet: overal 'ie:tə.
- i) heten: overal 'ie:tŋ, uitgezonderd 80 en 92a 'eetŋ.
- j) menen: overal *meenn*, uitgezonderd 84, 85, 94b *mie:nn*.
- k) reep: overal *reepə*, uitgezonderd 84 *rie:pə*.
- l) teen: overal *tie:*.
- m) zeep: overal *zeepə*, uitgezonderd 83, 84, 85 *zie:pə*; VLA *zeepə* voor 83, 85.

De ontwikkeling is zeer uiteenlopend, soms allemaal *ie:*, soms allemaal *ee*, behalve Genemuiden, of Genemuiden en enkele andere plaatsen. Zie voor deze *ie:* in Genemuiden §§ 17 en 39.

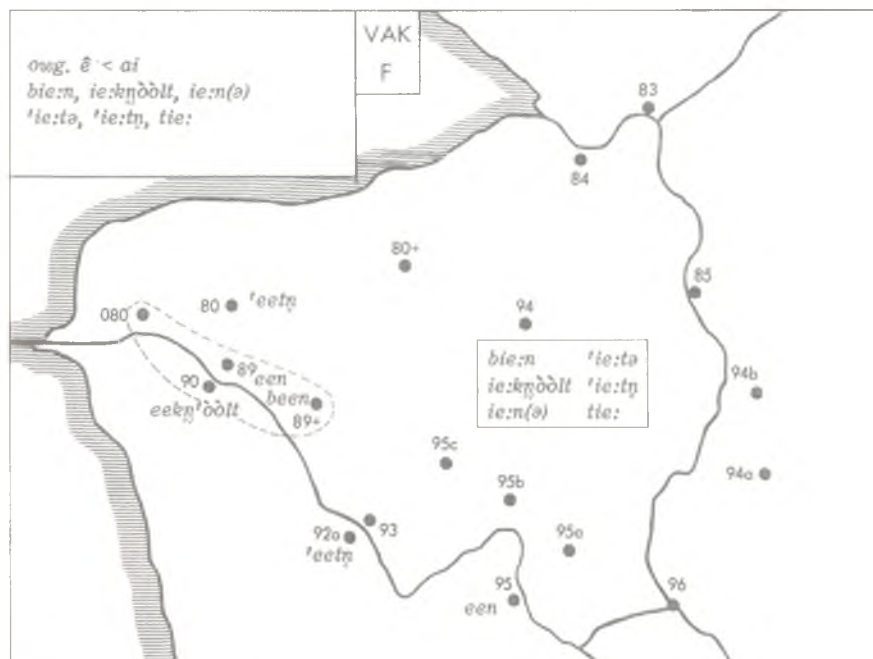
§ 254 Kaart 29.

Behalve *ie:* uit owg. *ē*, heeft Genemuiden ook *ie(:)* uit owg. *i* in enkele woorden, en wijkt ook hierin weer af van vele plaatsen in de omgeving. Ik vroeg: beetje, scheen (van het been), weten en zweep.

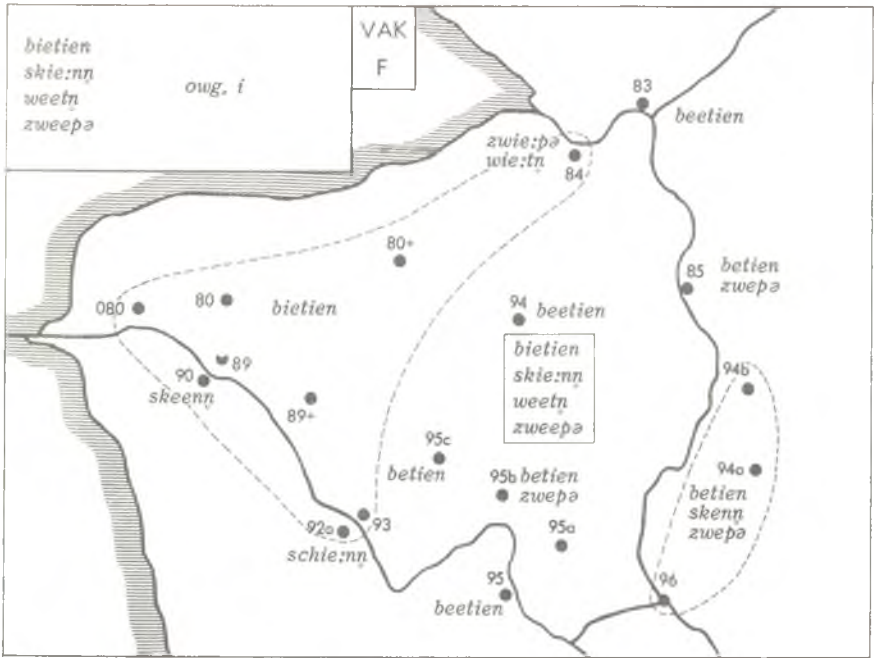
- a) beetje: *bietien* in 80, 80+, 080, 84, 89, 89+, 90, 92a, 93; *beetien* in 83, 94, 95; *betien* in 85, 94a, 94b, 95a, 95bc, 96.
- b) schenen: *skie:nn* in 80, 80+, 080, 83, 84, 85, 89, 89+, 92a (*schie:nn*), 93, 94, 95a, 95bc; *skeenn* in 90; *skenn* (vgl. eng. *shin*) in 94a, 94b, 96.
- c) weten: overal *weetŋ*, uitgezonderd Genemuiden *wie:tŋ*.

27

28

29

d) zweep: *zweepə* in 80, 80+, 080, 89, 90, 92a, 93, 94, 95, 95bc (waar ook *e* voorkwam); *zwepə* in 85, 94a, 94b, 95a, 95bc (ook *zweepə*) en 96; *zwie:pə* alleen in Genemuiden.

§ 255 Kaart 30: garnaal; keren; slepen; weesboom.

a) garnaal: overal *gəneelə*, uitgezonderd 83, 84, 85 *gənie:lə*.

b) keren: overal *keeʳn*, uitgezonderd Genemuiden *kie:ʳn*.

c) slepen: overal *sleepm*, uitgezonderd 80, 84 *slie:pm*, en 94b, 95bc, 96 *slepm*.

d) weesboom (op voer hooi): overal *weezəboom*, uitgezonderd 80, 84 *wie:zəboom*.

§ 256 Kaart 31: *umlaut* in diminutiva.

Gevraagd: lammetje, kapje, appeltje, potje, rokje, dopje, blokje, hondje, tonnetje, gansje, lampje, drankje, handje, vogeltje, boompje, botervlootje, kuiltje, koetje, schoentje, doekje, boekje, stoeltje, kaantjes, schaapje, draadje.

Behalve in 83 Zwartsluis, vond ik de *umlaut* in diminutiva in alle bezochte plaatsen. Ook in Zwartsluis zelfs nog twee restanten (?) in: *draeņkien* en *bōtərvleutien*. Voor enkele plaatselijke afwijkingen en verschillen in de resulterende vocaal zal ik alle woorden even afzonderlijk de revue

laten passeren. De zo juist genoemde vocaal-verschillen deden zich hoofdzakelijk voor bij de verbinding *a* + nasaal, omdat de rekking tot *aa* die Genemuïden vertoont, niet overal optreedt, zodat we als resultaat van de *umlaut* soms *æ*, soms *ae* vinden. Ook deed zich een enkele maal een verschil voor bij de *ó* waar het resultaat eenmaal niet *u*, maar *ö* was; en bij *koe* en *schoen* waar de ene plaats wel, de andere geen *umlaut* had.

a: lammetje, overal *læmæchien*, behalve 83 en 95a *lamæchien*; kapje, overal *kæpien*, behalve 83 en 95a *kapien*; appeltje, overal *æpæltien*, behalve 83 en 95a *apæltien*; VLA gaven *kapien* in 85, 89+, *apæltien* in 89, 90, 94, 94b, 95, 96. Ik kreeg in deze plaatsen *kæpien*, *æpæltien*.

ò: potje, rokje, dopje, gaven alle *põtien*, *rökien*, *döpïen*, behalve in Zwartsluis: *põtien*, *rökien*, *döpïen*.

ó: blokje, hondje, tonnetje, gaven overal *blukien*, '*untien*, *tunæchien*, behalve in Zwartsluis: *blókien*, '*óntien*, *tónæchien*, en in 89+ *blökien*, en *bötien* voor botje.

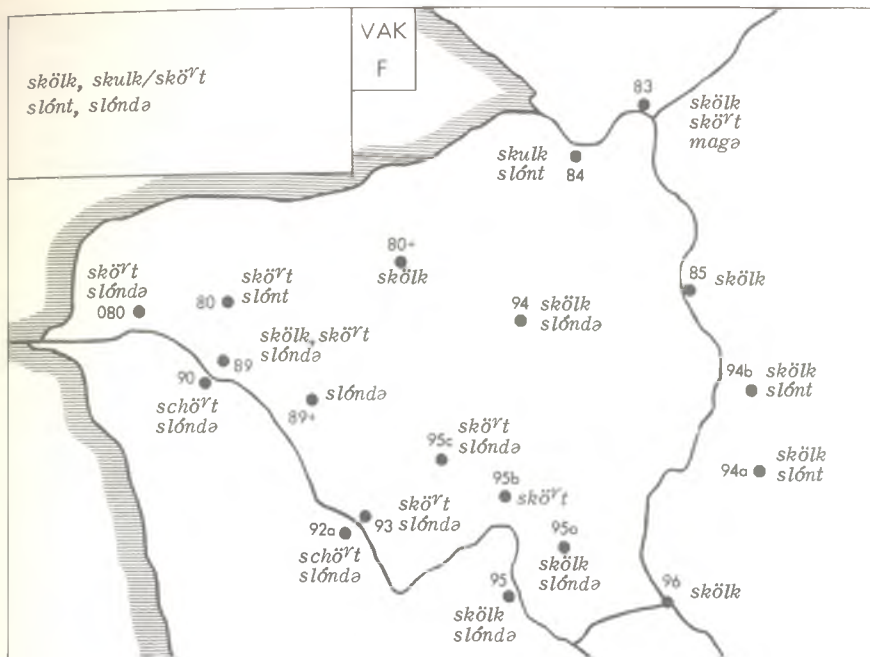
a + nasaal + cs.: lampje was *laempïen* in 80, 84, 94, 94a, 94b, 95bc; *læmpïen* in 080, 80+, 85, 89, 89+, 90, 92a, 93, 95, 95a en 96; in Zwartsluis *laampïen*; drankje was *draenkiën* in 83, 84, 94, 94b, *drænkiën* in de overige plaatsen; handje was '*aentien* in 80, 84, 89 (ook *æ*), 89+, 92a, 93, 94, 94a, 94b, 95a, 95bc, '*aantien* in 83; '*æntien* in de overige plaatsen. *oo*: vogeltje was overal *veugæltien*, behalve 83 *voogæltien*, 84 *vuu:gæltien*, 96 *veügæltien*; boompje was overal *beumpïen*, behalve 83 *boompïen*; (boter)vlootje was overal *-vleutien*, behalve in Hasselt *vlötien*.

oe: kuiltje was overal *kuulæchien*, behalve 83 *koelæchien*; koetje was *kuuchien* in 80 (ook *koechien*), 080, 85, 89, 89+, 94a, 95 (ook *koechien*), 95a, 95bc, 96; *knechien* in 80+, 83, 84, 92a, 93, 94, 94b, 95 (ook *kuuchien*); schoentje was *skuuchien*, *schuuchien* in 80, 080, 85, 89 (ook *skoechien*), 89+, 90, 92a, 93 (ook *skoechien*), 95, 95a, 95bc, 96; *skuuntien* in 94a, 94b; *skoechien* in 80+, 83, 84, 94.

oe: doekje was *duu:kien* in 80+, 84, 85, 89+, 90, 93, 94, 94a, 94b, 95, 95a, 95bc, 96; *duukien* in 80, 080, 89; *doekien* in 83; (van 92a geen gegevens); boekje was *buu:kien* in 80+, 84, 85, 89+, 90, 93, 94, 94a, 94b, 95, 95a, 95bc, 96, *buukien* in 80, 080, 89, *boekien* in 83 (92a g.g.); stoeltje was *stuu:ltien* in 080, 80+, 84, 85, 89+, 90, 93, 94, 94a, 94b, 95a, 95bc, 96, *stuultien* in 80, 89, 95, *stoeltien* in 83 (92a g.g.).

oa: kaantjes was overal *kèuchies*, in 83 *koachies*, (g.g.voor 94a, 94b); schaapje was overal *skèùpien*, *schèùpien*, in 83 *skoopien*; draadje was overal *drèùtien* of/en *drèùchien*, in 83 *droachien*. VLA gaf voor 94 *schaepies*, dat mijn zegsman afwees; voor 80 *sköpken*, *drötjen*, die door mijn helpers werden afgekeurd.

In jonge woorden zoals schaaltee, sjaaltee, kreeg ik in 80, 080, 84, 89, 89+, 93, 94 *skaaltien*, *sjaaltien*, zonder *umlaut*. In de andere plaatsen 368

32

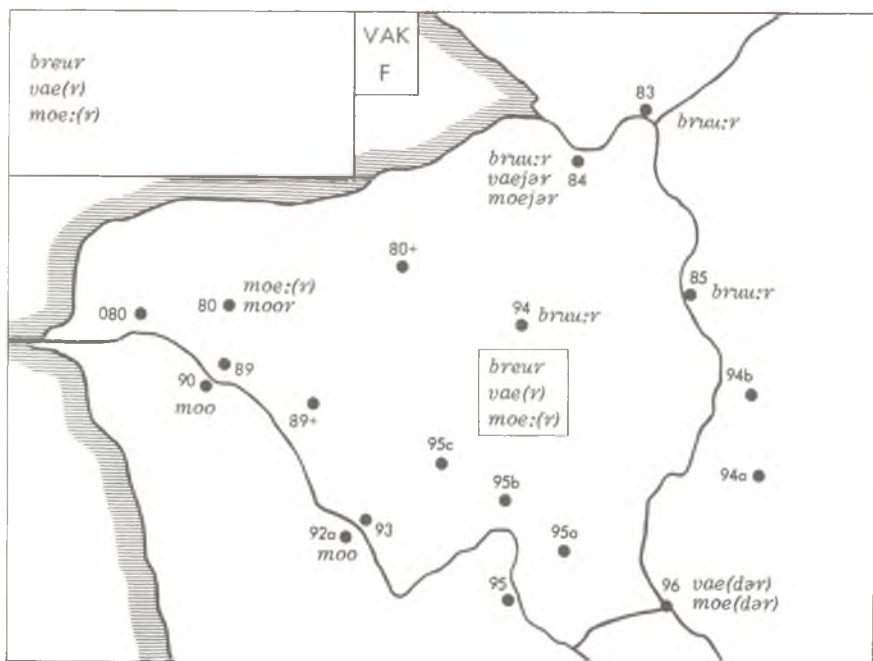
zijn deze woorden niet gevraagd. Terloops vermeld ik nog, dat in 93 Wilsum de *n* van het diminutive suffix heel zwak, dikwijls in het geheel niet hoorbaar was.

§ 257 Kaart 32: schort.

Ik noteerde *skölk* in 80+, 83 (ook *skört*), 85, 89 (ook *skört*), 94, 94a, 94b, 95, 95a, 96; *skulk* in 84; *skört* of *schört* in 80, 080, 83, 90, 92a, 93, 95bc. Daarnaast in 80, 080, 84, 89, 89+, 90, 92a, 93, 94, 94a, 94b, 95, 95a, 95bc ook *slónt* of *slónða*, gewoonlijk als voorschoot tot het middel reikend, vooral voor ruw werk; bijna overal werd het nu weinig of niet meer gebruikt. Toen ik in Zwartsluis zat te hengelen naar *slónt* zei mijn 65-jarige zegsvrouw: *ən wólŋ magə*. WNT geeft *magge*: vrouwenboezelaar, inzonderheid in Drente. Ik heb me afgevraagd of dit *magge*, voor werkschort, waarvoor vroeger wel een oude jute zak werd gebruikt, het o. eng. *maga*, o. hd. *mago*, maag zou kunnen zijn, met ongerekte *a*. Franck-van Wijk zegt bij maag: de grondbetekenis van maag is dan veeleer zak; Kluge-Götze: Et. Wört. d. deutschen Sprache zegt bij *Magen*: vielleicht zu lit. *mākas*, *mēkeris* 'Geldbeutel', slov. *móšnja* 'Beutel, Hodensack'.

§ 258 Kaart 33: broer, vader, moeder.

Broer was overal *breur*, behalve in 83, 84, 85, 94 waar men *bruu:r*

33

zegt; vader en moeder waren overal *vae(r)* en *moe:(r)*, waarbij de *r* in de meeste plaatsen al verdwenen was, in 80, 90, 92a was het *moo(r)*; de uitzondering is weer Genemuiden waar men zegt *vaejær*, *moejær*. Geleidelijk worden ook deze verdrongen door *pappa* en *mamma*. In Zwolle *vae(dær)*, *moedær*.

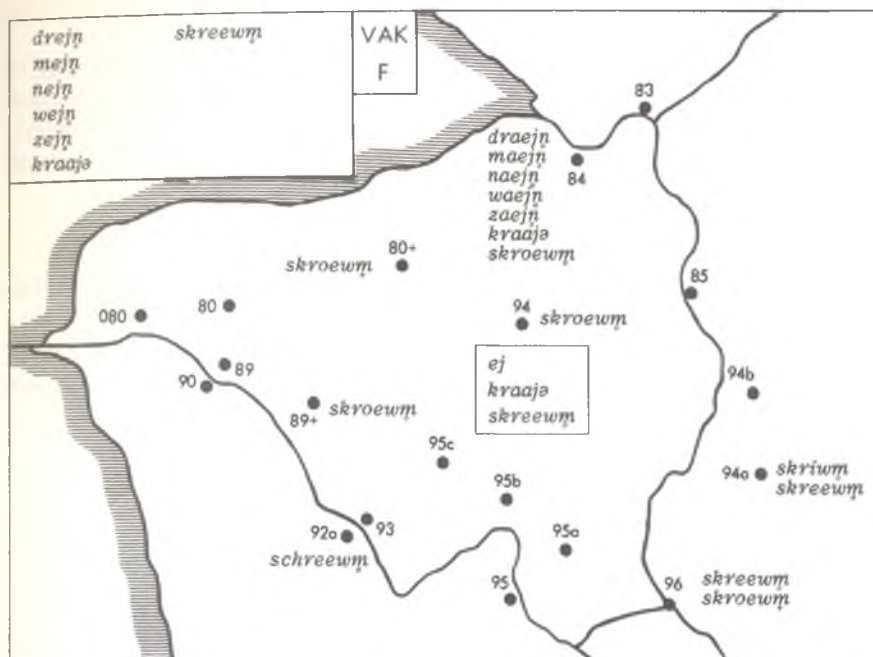
Men herkent de Genemuider o.a. aan de *j* in deze woorden. Schönfeld, H.Gr. bl.35 geeft *vayer* en *moeyer* van Jerolimo in Spaanse Brabander als Brabantse vormen. Voor de Zuid-Nederlandse afkomst van *j* uit intervocalische *d*, zie Van Haeringen, Neerlandica, 1949. Hoe deze *j*-vormen: *vaejær* en *moejær* uit het verre zuiden naar Genemuiden zijn opgedrongen en bewaard gebleven, zal wel altijd een raadsel blijven.

§ 259 Kaart 34:

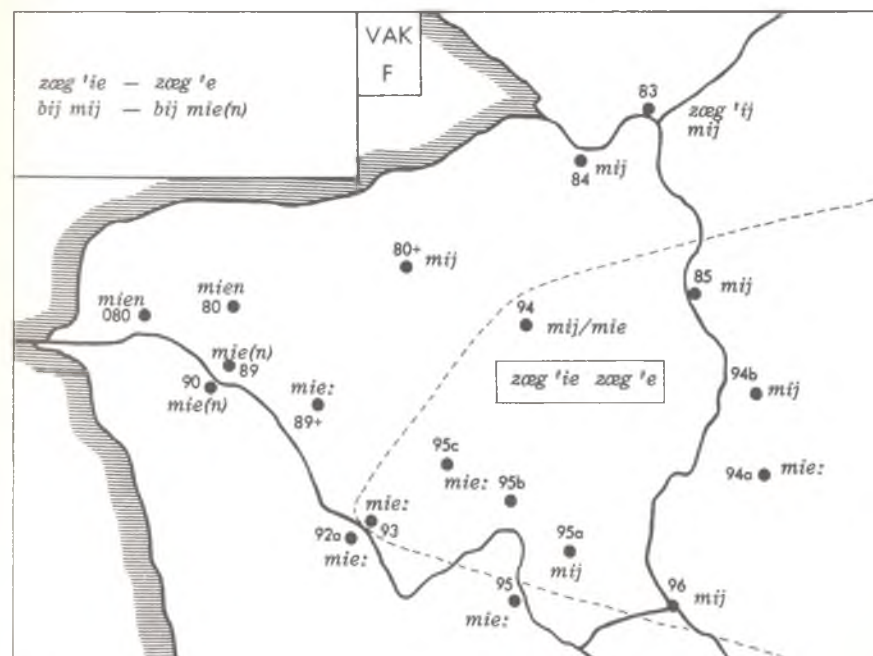
draaien, maaien, naaien, waaien, zaaien, kraai; schreeuwen.

Voor de ww. met *aai* vond ik overal *ej*: *dreijn*, *meijn*, *neijn* enz. behalve in Genemuiden waar *aej* optreedt: *draeijn*, *maeijn*, *naeijn* enz. De vogel heet echter overal *kraajə*, behalve in Genemuiden, waar het *kraejə* is. Voor schreeuwen kreeg ik bijna overal *skreewm*, in 92a *schreewm*, in 94a *skreewm* en *skriwm*, in 80+, 84, 89+, 94 *skroewm*, in 96 *skreewm* en *skroewm*.

370

34

35

§ 260 Kaart 35: zegt hij; (bij) mij.

Ik noteerde *zæg 'ie* in 80, 080, 80+, 84, 89, 89+, 90, 92a en 95; *zæg 'ə* in 85, 93, 94, 94a, 94b, 95a, 95bc en 96; *zæg 'ij* in 83; in 89, 90 ook *zeeg 'ie*. Voor (bij) mij noteerde ik *mij* in 80+, 83, 84, 85, 94 (ook *mie:*), 94b, 95a, 96; *mie:* in 89 (ook *mien*), 89+, 90 (ook *mien*), 92a, 93, 94 (ook *mij*), 94a, 95, 95bc; *mien* in 80, 080, 89 (ook *mie:*), 90 (ook *mie*).

§ 261 Kaart 36: *dat, daet, det; valn - vaaln*.

Het vnw. en voegw. dat was *dat* in 83, 84; *daet* in 85, 95, 95a; *daetə* in 94b; *det* in alle andere plaatsen.

Voor vallen noteerde ik: *vaaln* in 80, 84, 89 (ook *valn*), 89+, 93, 95bc, 96; alle andere plaatsen hadden de korte klinker. In 83 kreeg ik nog het p.pf. *əvöln*.

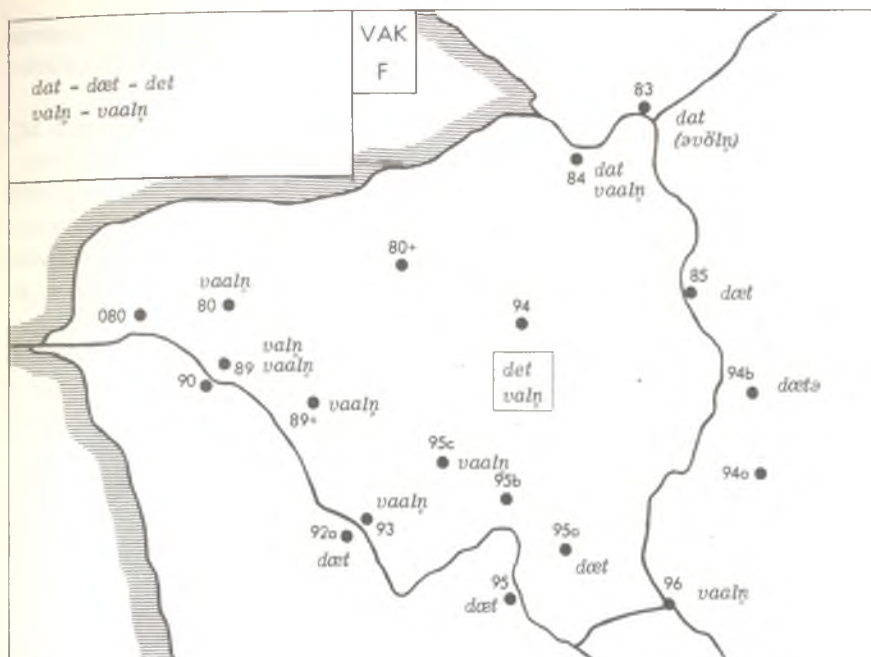
§ 262 Kaart 37: het wederkerend vnw.

Gevraagd: zich wassen in alle personen enk. en meerv.

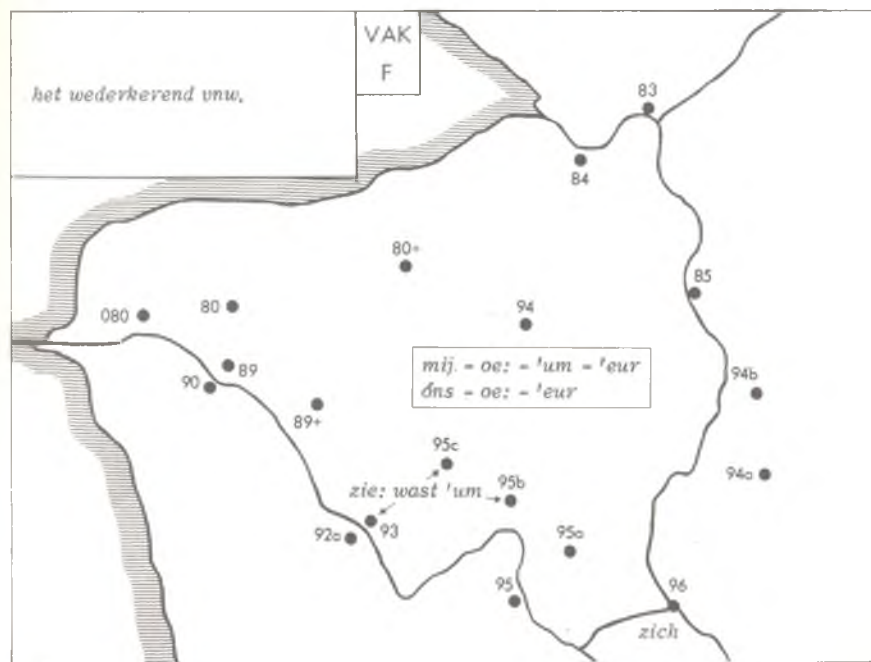
Voor 80, 80+, 85 en 90 heb ik geen gegevens. Meestal was het: *ik wasə mij - ie: wasn oe: - 'ij wast 'um - zie: wast 'eur - wij wasn óns - ie: wasn oe: - zie: wasn 'eur*. Echter in de 1e pers. sing.: *ik wasə mie:* in 92a, 93; *ik wasə mien* in 89; in de 3e pers.sing.: *'ij wast zich, zie: wast zich*, plur. *zie: wasn zich* in 96; in de 3e pers.sing.fem.: *zie: wast 'um* in 93 en 95bc; VLA gaven *zich* in de 3e pers. voor 94, 95, 95c en 96. Ik kreeg *zich* alleen in Zwolle.

§ 263

Tot besluit van deze commentaar wil ik niet nalaten als mijn mening uit te spreken, dat ik aan de resultaten van een op deze wijze uitgevoerd onderzoek naar plaatselijke verschillen in de dialecten, slechts een zeer betrekkelijke waarde toeken. Per slot van rekening zijn het alle gegevens geleverd door één, twee, soms drie personen uit een veel grotere gemeenschap, gegevens die misschien op sommige punten anders geweest zouden zijn, als ik andere personen had geraadpleegd. De verschillen tussen mijn bevindingen en de opgaven op de Amsterdamse vragenlijsten zijn vrij talrijk. Als ik naga hoeveel individuele en groepsverschillen ik heb geconstateerd bij het onderzoek naar het dialect van Genemuiden, waar ik beschikte over materiaal, zowel mondeling als schriftelijk, van een twintigtal medewerkers, aangevuld met tal van woorden en zinnen opgevangen in vele gesprekken, besef ik, dat mijn gegevens uit de omliggende plaatsen, eigenlijk maar steekproeven zijn. Ik heb hierboven al gewezen op enkele door autochtonen als onjuist aangeduide opgaven in de Amsterdamse vragenlijsten. Ik wil daar nog twee verschillen tussen Kloeke's bevindingen en de mijne aan toevoegen. Ten zuiden van de lijn Genemuiden-Zwartsluit-Wanneperveen-Staphorst

36

37

constateerde hij in de 2e pers.sing. en alle pers.plur. van het praesens de uitgang *-t*. Ik vond overal in mijn gebied *-n*, evenals Gunnink, Kampen en Omstreken, § 207.

In zijn *Hollandsche Expansie* zegt hij op bl. 154: 'Men vraagt zich af, hoe het komt dat Zwartsluis en Hasselt door de *muus*-golf zijn overstroomd en hij wijdt bijna twee bladzijden aan een verklaring, waarbij hij van de Doopsgezinden-theorie moet overschakelen op handel en verkeer. Ik kreeg in beide plaatsen niet *muus* maar *moes*. Van Zwartsluis heb ik op dit punt geen herinneringen, maar in Hasselt zei men in mijn jeugd *moes*.

Zodat ik maar zeggen wil, dat er in de dialectgeografie vele onzekere gegevens verwerkt worden.

Hoofdstuk IX

TEKSTEN

DE KEDETTIES

door J. Mateboer †

't Was daes veur de Kersdaeng in '98. Met de biestemerck was 't al begunn te vriezn en 't was nog gien dag weer deui ewest. Alle mörns stonn de bloemm dekke op de glaezn.

Wat ew dat winter een erremoede eleen, slim! De mattn kow in 't lesteniet meer kwiet want de boaznn aann de zolders tuut an de kattedalken toe vol. Wi-j beurdn in 't leste gien sent meer. En met de braand was 't ielemoale mist, dat wast. De börgers die aann nog wel turf want die deenn 's erft altied turf op, mer dat konn wi-j niet betaelnn. Wij leefdn um zo te zaeng vand' aand in de taand. Tuut overmoate van ramp kwam er die zoaterdaggemörn veur de Kersdaeng ook nog een skriever van 't stadius um d' eerste poaje van de buzepacht.

Vaejer ad dat joar veur 't eerste zelf een pesieltien buuzn 'uurd, saems met Ap-om. Mer moejer die zee teeng die klerk van 't stadius 'al sloi-j mi-j dood, ek eb gien sent, dat ek niet'. Mer toe zee ie 'aai't veur april niet betaeld em dan goa'k noar Beernd van Jan van Gaeje, want die was burge veur vaejer en Ap-om. Mer moejer die zee: 'dat maaj um miens pert wel doen, mer Beernd van Jan van Gaeje is nog ermer as wi-j'. 'Now', zeg ie toe, 'dan muj d'r mer op rekenn 't aai in april de deurwaerder op dak krieng!'

Gelukkig is 't niet zo verre ekoomm want in februari ist begunn te deujen en toe kon vaejer weer met Jan Hoekman mee goan noar de Kribben en in dezelfde tied aeld' ons Erm van Rees alle mattn of, want de Blokzielegers waarn weer ekoomm met twietjalken en toe waaw zo weer uut de braand.

Mer wat aak now vertelln wil, dat is dus ewest 's zoaters veur de Kersdaeng. Wi-j aann de boel een bietien an de kaant emaeft en toe bink met onz' Erm 's middes de Top rond ewest op de skaens. Onz Erm ad zelf een paer skaens en ek ad een paer van Grofvaejer, ie wietnn wel, met zo'n paer grote kruln dr veur an.

Op de Bermsloot bunnan wi'j ze onder en door gongn wi-j. Wi-j vleung der over, want 't was zo'k mooi skaens-ies! In tied aaj der over preutn waaw kris kras over de sleuties én bi-j de van Vleutendiek, en toe - zo deur buzeveld én - noar de zuudkaant luswal toe. Door an de luswal door

stond toe nog zon uussien, zon soort keettien. Dat was van Tiem Klinkert, die ad door zien residensie. Tiem Klinkert die was boas over de buuzen en over 't riet, die was - door achter an de Top - um zo te zaeng skepper en skriever. Bij dat keettien door wolle wi-j eem uutrussen, mer met iene aaw door waann, toe fladdert door zo een gaanze uut een pullegien riet vandoan. Wi-j zaang derekt wel dat as ie niet goed vlieng kon, en wi-j as de weergaer dr achter an op de skaens. 't Leek wel as ons leem der van of-öng, zo'k vlieng aaw deunn. Ien keer aaw um vaste mer toe kwam onz Erm te vaaln over een rietstengel en ekke boomm op um. Mer wi-j meukn 't aaw weer in de bienn kwaam en weer der achter an en in 't leste, ja eur, door kreeg em onz' Erm te pakkn, achter in de vierndertig bunder. Jonge, jonge, wat wast een dekke knesterd, i-j weug wel tien pond. En muu aaw waann. Achter d' oasem en nat van zwiet. De gaanze ad iene vleugel kepot, ek deinke 'tas d'olde Dolf um aneskeuten ad.

Toe aaw wat uuterust waan, toe zeg onz' Erm: 'Now maeke wi-j 't aw noar uus koomm. Wat zuln ze kieknn aaw door met zo'n dekke gaanze ankoomm'. Now een ketiertien laeter, toe leupen wi-j al deur de Langstroate; onz' Erm veurop - as 'n stoters aene - met de gaanze onder de nerm en een rest jonges achter ons an.

Wat was vaejer bliede met de gaanze. 'Now e'w met de Kersdaeng ies een lekker meultien', zee ie. Want 't was al wel zes weekn eleen 't aaw wat bi-j d' eerappels ad aarn. 'Kom op jonges', zee vaejer, 'wi-j gaon em derekt slachtn achter de berg', en i-j pakte 't kniepmes al uut de zakum 't op de drumpel te sliëpn. Mer moejer zee: 'Wacht ies, ek wiet beter road. Wi-j mossn em verkopen en veur de senten brood aeln, door ew meer an as an de gaanze, dat ew'. Mer door waan wi-j niet veur en vaejer ook niet. Vaejer zee: 'Neks der van eur, i-j get er an'. Mer moejer die ul eur eindtien vaste en in 't leste toe stak vaejer 't kniepmes weer in de zak. Mer onz' Erm die zeurde nog mer deur en in 't leste toe zee moejer: 'Now, wiet ie wat? Wi-j verkoopm um en dan aele wi-j veur de senten allemoale kedetties. Dan ete wi-j mörn kloare kedetties!'

Now, toe ew 't mer over-egemm en een poossien laeter door leupe wi-j weer met de gaanze, ekke en onz' Erm. Eerst biw noar meester Waleson ewest mer die was um te duur. Toe bow noar de domeneer ewest en die wol em ook niet em. En toe bow naor de notaeres ewest en die ew em vekocht veur vierndertig stuuvers. I-j wol nog em, wi-j zolln em veur 't zelfde geld ook nog plukkn, mer onz' Erm die zee: 'Dat verlappek. Ek wil em wel plukkn, mer veur een kwertien. Mer dat wol denotaeris niet. 'Dat kwertien', zee ie, 'dat kank zelf ook wel verdienn'. Toe aw tuus kwaamm met de senten toe zee moejer: 'Now gaot now mer regelrecht noar Ewbert de bakker en aelt mer kedetties, dan kriej der tomme allemoale iene van, dan olle wi-j der nog zat over veur mörn'.

'Aelt ook mer een paer pekeleerken', skroewde vaejer ons nog achternoa in de stege. Mer moejer die skroewde: 'Neks der van eur, wat zoln de meinsen wel deinkn!'

Toe aw an de beurte waan bi-j Ewbert de bakker (dr was nog al oareg volk in 't winkeltien) toe zee Geeze van Ewbert, met eur maawstemmigen: 'Wat muuj em jonges?'. 'Veur vierenderteg stuuvers kedetties', zee onz Erm. Wi-j wel gleum, Geeze die skruk eur oaste een ongeluk! 'Wat zej door? Kedetties?'. 'Ja', zee onz Erm, 'kedetties veur vierendertig stuuvers', en metiene gooid' ie zo al 't geld op de tunebaanke. Ek wil gleum 't as Ewbert de bakker agies niet zovule kedetties in uus aar.

Toe as onz Erm de senten op de tunebaanke gooide, toe keek Geeze van Ewbert ons toch zo raer an, zie dacht netuurlijk 't aaw der niet eerluk an-ekoomm waarn en toe ew 't eur mer vertölln, 't aaw een gaanze verkocht aarn an de notaeres. 'O net', zee Geeze, 'mer wacht ies', en toe pakte ze de leie onder de tunebaanke vandoan en, o grote tied, toe zee ze: 'Ie stoan nog veur iene gulden en achtensesteg in 't kriet. Now kow 't ies mooi liek maekn, dat kow', der bleef krek twie sent over. En metiene streek ze zo alle senten in de lae! en toe gaf z' onz Erm een kedettien en toe zee ze: 'zie zo saem dieln eur!'. En veur 't aaw er erg in aarn stonen wi-j al weer bi-j Geeze van Ewbert op de stoepe. 't Was allemoale zo gaw egoan, wi-j stonn al laank en bried buut'n, toe kreew pas in de gaeten wat as er gebeurde was. Onz' Erm stond met 't kedettien ind' aand ('t was nog een olde ook, want i-j was zo erd as een bekkel). Now toe bi'w mer op uus an-ezakt.

En, o, meinsen kienders, grote tied nog an toe, toe aaw met 't kedettien in uus kwaam', toe mos ie vaejer ies eurd em. I-j was de duvel geliek. I-j sleu met de voest op toafel (de kuppies rinkelden in 't blad) en i-j skroewde teeng moejer: 'Door eij 't now al. Ieje met oen kedetties. Now eij oe zin ein?'. En i-j gooid' et deur 't uus én, zo erd as ie kon. 't Vleug tegen de laampe an en 't glas kepot en onze Juno die grep 't kedettien en die vrat et gaw op. En toe wurd' ie nog elleger. I-j gaf onz Erm een klap an de kop en i-j skroewde: 'En eb ie 't erte ies in de balg 't aai weer met gaanzn tuuskoomm, dan is door 't gat van de deure, lilleke dekkop aaj bin. Domoor! 't Aai oe zo loaten veneuken deur dat ditendatse wuuf van Ewbert de bakker!'

Now, ek zal der mer over uutskeien. Ie begriepm 't al wel. Wi-j em een slechte Kersdaeng ad! D' eerste Kersdag ew broene bonen egeten met smolt. En de twiede Kersdag kapsienders weer met smolt. 'k Vergeet et nooit weer, dat doek niet.

(Onder dankzegging overgenomen uit 'De Stadskoerier' van 23 dec. 1964)

DE MOLLE
door J. Mateboer †

't Is deink al meer as sestig joar eelen, loa'k ies kieken; Erm van Jouk van Appien leefde nog, die woonde door bij ons veur an de Bente-man, met Jenne. Dat uusien is laeter ofebreuken ('k wiet nog wel, et zat vol waandluzen). Ja, ek gleuve dat et op de kop of vievmsestig joar eelen is. 't Was op een zundag. 's Mörns waaw noar de kerk' ewest, wi-j kerkten in d' ofgeskeiden kerke, an 't jégpot. Domeneer Estee dat was toe al een bejorde man; en wiet ie wie as ook nog leefde? d'Olde Gaeje! Die leefd' ook nog! Zie zat altied veuran op d' eerste rij, vlak veur 't deupuusien. Ek kan 't olde meinse nog wel zo zien zitten.

Mer goed. Wi-j waren 's mörns noar de kerk' ewest. Ekke, onze Jouk, onz' Erm, onze Jowkien, onz' Eurnte en vaejer. Moejer ging niet zo vaeke noar de kerke, want die sukkelde altied met de rugge. Wat of 't meinse now pesies mekierde dat wiet ek niet, mer wi-j em er van alles an edaon: Smeern met kloosterbalsem, met bezieleken, met obbedeldop, mer 't ölp allemoale eemvule. Wi-j em ook wel ies een spaense vliege veur eur aelt, bij Miene Maei. Ja, ie zuln wel niet wiêten, wat as een spaense vliege is? Nee? Now dat is zo'n soort pleister, zo groot as een sköltien, teegnwoordig ziej die dingn nooit meer en die kosten toe een stoter, dat was in die tied een iele aand vol geld en die mos ie dan op de rogge laegn. O, meinsen kienders en dat stunk! Aaj bi-j ons in 't petoal kwam'm dan koj 't al roek'n, dat koj. Mer de spaense vliegn die ölpen ook al niet.

En zie is nog ies een keer met vaejer noar een kwakzalver ewest, achter Zwolle endie smeerden eur zo achtertuus, bi-j de pompe, zalve in de kniewoagen. En toe as ze weer tuus was ef ze der in gien weke last meer van ad, dat efzeniet. Mer een weke laeter ad ze 't weer, mer zie kon toch niet iedere weke zo'n reize maeken achter Zwolle, want wi-j mossen matten as de braand um de kop boo'm waeter te ollen en dan loat ie 't wel um de centen en de tied te verreizen.

Zie ef ook nog ies een keer zalve ad van een vrouwe uut de kiekkaste, dat ef ze ook nog op de rogge esmeert, mer toe as Lubbert Almeras zee dat et stront van d' aêpe was, toe ef ze 't nooit weer gebruikt. Ek gleuve vaste as moejer vandaege an de dag eleefd adde, dan adden ze eur wel weer kloar ekreegn, dat aan ze. Want dan ad z' ook veur neks noar 't zieknuus ekund en dat kon toe ook niet. Vrogger ging d'r oaste nooit iêne noar 't zieknuus.

Mer affijn, 't was zundag en wi-j aann koffie edrunken met een steek van Merkus want sunnes kreew altied een steek bij de koffie. Toe aaw de koffie op aann, toe zeg moejer teegn mi-j: 'Jan, goan ie de kiepm mer ies voern', want wi-j aann twie kiepm bij d' olde Hulleman achter

de berg in een ökkien. Dat 'voern' dat betekende 't aaw grös mossen plukken, want echt kiepevoer dat kreegn die diers nooit. Zie kreegn altied grös en as 't mooi weer was dan löte wi-j ze lös. Mer wi-j kreegn toch alle zundaegn een ei bij 't brood en dat was nog wel een veurrecht; dat kreegn d'r niet vule in Gellemuun, dat kreegn ze niet.

Now ek gongenoar de Nachtweg, met onze Jannes, dat was de jongste, die was toe een joar of ses, zeumde. En wij koom bi-j 't kiepökkien en door zit mi-j zo een molle te vrüten. Ek zaeg teegn onze Jannes: 'Blief stoan!'. Oe as 't mij zo gaw deur de kop skeut dat wiet ek niet, mer ek jakkerde zo ert aak kon noar uus; ek griep 't broodmes van 't aanrecht in 't komboffien en toe as een wervelwiend weer noar de Nachtweg. Onze Jannes stond nog op 't zelfde plekkien want ij was zo bange as een wezel, dat was ie, want i-j ad nog nooit een molle zien vrüten. Mer ek leupe zeggies noar de mollebult toe en doar leut ek mi-j iel veurzegte op de kniënn zakken. En ja eur, toe aak eem ewacht adde, toe begon de molle weer te vrüten, eerst zeggies en toe erd en toe dacht ek: now mut 't weenn. En ek geeve een steek met dat grote broodmes in de mollebult; zo ert aak kon! Mer o, lieve tied! (et mes was zo skerp as een vliem). Ek steute der mee op een stiën en 't mes skeut mi-j deur d' aand en. O, grote tied, ek ad de doem oaste of. Et bloed spuitn der uut dat deut. En onze Jannes zo'k gielen! En toe wij met een beiden, draemm zo ert aaw konn noar uus, ekki veurop en onze Jannes achter mi-j an en skroewen as maegere verkens. Alle meinsen in de Benteman kwaamm buiten en toe aak bij de deure van ons uus waar, vö! ek flow!l

Toe aak weer bi-j kwam toe waaw veur 't Zwaentien en ek lage in vaejer zien pengelier en vaejer die kruulde mi-j. En een volk op 't Eindel Slim. Toe aaw bij dokter Bax veur 't uus waann toe beurde vaejer mi-j uut de krulewaegn en die draegde mij bij de dokter in uus en door lee ie mij bij de dokter in de gaank op de matte en zelf leup ie mer zo deur noar achtern. En door laag' ek op de matte met mien doem.

Ek eurde de dokter skroewn: 'Wat moet je? Wat is er aan de hand?' 'Wat zegde dokter? Kan de dokter niet astoeblijf eem elpen?' zee vaejer. 'Wat is er toch kerel', skroewde de dokter. 'Onze Jan ef de doem of', eurd' ek vaejer zaeng. En door kwam de dokter anvliegn. 'Kom hier jonge, vlug', want der lag al een plasse bloëd bi-j em op de matte. I-j slipte mij zo de spreekkaemer in en door gooid' ie mij zo een bulde van dat broene spul der op en dat beet zo gemiën en toe ging ek weer van de zokken.

Toe aak weer bi-j kwamme, toe laag ek in de bēdestee woor as vaejer en moejer altied sleupm en ik ad een iël pak lappen um d' aand en 't deu neks niet zeer, dat deut niet. Mer snaches ek nog wel weer zeerte ekreegn en niet zunig ook, mer dat was van de weerzeerte.

Mer ek ad ien geluk; ek kon in zes weekn niet matten en door waak

neks niet rouweg umme.

Ja, dat is now al weer vievm sestig joar eleen, wat vlög die tied toch. Ek bin now zowat tachtig en aaj 't niet gleumm dan kank oe de liek-stee nog wel loaten zien.

En wiet ie wie as er et mieste geluk nog bij ad ef? Moejer! Want deur de skrek is eur de stee in de rogge wegeskeuten en zie ef in gien vörl-joars weer last van de rogge ad, dat ef ze niet.

(Onder dankzegging overgenomen uit 'De Stadskoerier' van 4 juni 1964)

KROEBESIEN

Zie waarn met zien driejn, een zuster Jantien en twiej bruurs, Koop en Giep en zie woondn in ien van d' oolste 'uuzn van Gællemuun, ien van de weinege 'uuzn op 't Einde, die bij de braand van '68 waarn blievm stoan. 't Was een smal 'uus, mæ'r diepe, van de stroate tot vlak an de Dræcht, op een klein plaesien noa. A'j binnkwamm in 't veur'uus, 'aa'j ræchs een klein kaemertien, woar as Jantien gleuv ik sleup, mæ'r zeker wiet ik dat niet, want ik 'eb er nooit in ewest. Links van de veurdeure, die precies middn in de veurgevel zat, 'aa'j de tuunebaanke, met de grote keupern weegskoale en 't blok met de gewichtn. Veur 't raem op een briede, wat skuins oploompde plaanke lag wat wörs't, leverwörs't, met een boel lever der in, en bloedwörs't met blaanke dobbelstienties spæk, wat balknbrij en wat værknsvleis, en doarboomm an een keupern ruuchien een paer metwörs'n, en achter de tuunebaanke, an grote iezern 'oakn 'öngg een paer skinkn en een zie dik, vet spæk; koenn slachn ze nooit. 't Was er zo netties en skone, da'j van de floere egeetn konn 'em, as er niet altied wit zaand over de rooje en blauwe plevuuzn estreuid was. De muurn waarn 'elder ewit, de gedienties fris en ie konn an alles zien dat Jantien een 'elder zörgzaem wuufien was. 'In 'n slachterije muut 't skone weenn, aandars lusen de meinsn oe vleis niet', zee Jantien altied.

't Middnstuk van 't 'uus was iene grote kaemer en deur een smal gaenkien an de linkerkaant kwam ie in 't achter'uus, woar ze woondn, endoar weer achter was de skuure veur de slachterije. En, o, die grote tussnkaemer, wat waa'k doar altied bange veur, zo bange, da 'k mien 'ærte vuulde kloppm a'k dat gaenkien inginge. Ik durfde der soms 'oast niet 'en, mæ'r ja, ik mosse wel as vaeier zee: 'Loopt ies eemm noar Koop toe en vragt ies of ze van de weke nog een skoap kunn slachn', of as moeier vreug: 'Wi'j ies eemm driej pond kærmenade 'aeln van Jantien?' En wiet ie, woarumme a'k zo bange waar? In die kaemer zat Dienemuuje. En die was gæk. Noast de deure van 'eur gevangnisse zat

een klein raempjen, met een gedientien met rooie ruitjes der veur, en ik 'ad zo'n idee, dat ze doar achter zat te wachn en ze dat gedientien op een keer wel ies op zied kon skoevm. A'j deur dat gaenkien leupm, dan 'eurd' ie 'eur soms proatn, of kruunn, of lachn. Dat lachn vun ik 'èt ærgste, dan skeut ik veuruut. Toch was ze, gleuv ik, niet gevoarleik, teminsn doar 'e'k nooit van 'eurd. Mær ik 'aelde mij van alles in de kop en ik gleuve dat aa'k er 's nachns van droomde.

't Was ielemoale een donker 'uus. An weerskaantn van de veurdeure was een raem, niet groot, met kleine ruitjes, en veur de boomm'elfte 'öngook nog een gediën, dat ze veur de Zundag konn loatn zakkn, zodat ook de winkel donker was. 's Oams braandde der een pietreulielaampe met een iezern kappe boomm de tuunebaanke, mær doarboomm bleef 'et skiemereg en de skinkn leekn in 't 'alduuster net grote fleermuuzn. Ook die donkerte maekte mij bange. Aa'j de gaank ienmaal deur waarn, wörd' 'et wat beter, niet vuule, want in 't woonvertræk was mær ien raem, 'oog' in de muure, um nog wat licht te kriengg uut de smalle stege der noast.

't Was nog in de veerte familie van ons, en doarumme kon'k altied zo deurloopt noar achtern. Gelukkeg mær, want aa'k in die 'alfdonkere winkel ewacht mos 'em, en Dienemuuje 'ad op de deur' ebonkt, dan waa'k vaste weer noar buutn evleungg. Mær zoveer' is 't nooit ekoomm, want ik 'ad vrije toegaank in 't achter'uus. Doar zag 't er net zo skone uut as veur, en 't was er altied lækker wærm, want der was altied vuur op d' 'eerdplaete, zoemer en winter, umdat Jantien der op mos kookn. En 't was er ook vuule gezelleger as in die kaele winkel. D'r 'öng een mooie skeurkelender an de waand en een paer petrettn, dat waarn Luther en Calvijn, zee Jantien, en zie 'adn o zo'n mooi klökkien met skeepies, die 'en en weer gingg; op de reengbak in d' 'oek stond een glimnde geelkeupern aeker en an d' 'oale boomm 't vuur 'öng een roodkeupern waeterketel met een kleppien op de puupe. En dan die 'eerd zelf, allemoale mooie blauwe tegelties, woar as d' 'iele Buubel 'oast opstond: Adam en Eva, en Noach met d' ærke, en Mozes in 't buuzn kissien. Doar raekt' ik nooit op uutekeekn. Ik kende ze niet allemoale, Jantien wel, die miste der gien iene. En de skörstienmaantel was 'iel 'oge, wel een paer meter boomm de floere, en doar 'ad ze van die mooie broene komm op stoan, wel een stuk of vieve, met een blauwe baand in de middn en doar weer bluumpies op. Wij 'adn tuus niks van dat òlde spul, gien tegelties en gien skeepiesklökkien. Dat wo'k wel greeg 'ad 'em, zukke mooie tiktak-skeepies.

Ik gleuve dat Jantien wel ies greeg kienders um 'eur 'en 'ad, want aa'k mien boskop edoan 'ad, moch ik 'oast nooit zo weer wæg; ik mosse een köppien koffie meedrinkn met een kluntien of een stuk koeke der bij. En zie vreug van alles over bij ons tuus en zie vertelde mij van Diene-

muuje en van de slachterije. En as de mann der bij waarn 'ad Giep ook zo van alles te vroagn, Koop zee nooit vuule.

Zie konn 't goed met mekaere vienn, die driej. 't Was eigelek een 'iel bezunder stellechien. Zie waarn alle driej klein van stuk, nogal bried inde sköolders, en zie 'adn alle driej körte, kromme bienties. Now ja, ik zaege alle driej, mæ'r die van Jantien 'e'k nooit ezien, want zie 'ad altied lange rokken an, tot over d' enkels. Mæ'r umdat z' allemoale precies 'tzelde feguur 'adn, liekt 'et mij wel annemelek. Zie leupm ook op dezelde meniere, 'oe za'k 't zaengg, of 't 'iele boommlief iedere keer met 't bien dat noar veurn ging meedraejde, net as een knuppel op 't iespæn van een waengg. En as ze Sunnes noar de kærke gingg, dan kwam Koop eerst, eentel of tiene laeter Jantien en op 't leste nippertien Giep der achter an, altied zo'n bietien op een dræffien, of 'ie de boot nog mos 'aeln.

Koop was d' öolste en de bedaerste. 'Ij zee nooit vuule, 't was meer een wærker as een proater. Slachndat kon 'ie, as de beste. As 'ie met zien 'akmes bij 't grote blok stond en kærmenade maekte, allemoale mooi geliek, 'ændeg de bottn deur'akte en 't vleis ofsnee, dan moch ik greeg noar 'em stoan kiekn, zo gemakkelek, rusteg en zeker as 'ie dat deu, alle kærmenadechies eemm dikke. Giep was ook wel een goeie slachter, mæ'r 'ij was drifteg, wat kört veur de kop, en 'ij wol 't wel ies te vluggedoen, en as 'tan wat verkierd utvöl en Koop zee der wat van, dan kon 'ie raer utvaaln. 'Ij was een joar of tiene jonger as Koop, een noakomertien, zee Moejer, en ik gleuve dat de beide öolders estörvm bin, toe as 'ij nog 'iel klein was en dat Dienemuuje toe bij 'eur in 'uus ekoomm is en zie 'em met 'eur driejn groot ebracht 'em, en 'em miskien wat te vuule verwend 'em. In elk geval, 'ij 'ad nog al ies een grote mond teeng zien bruur en zuster, mæ'r miestal leutn z' em begoan, veural Jantien, want zie wus wel, dat 'ie 't zo kwoad niet miende, dat 'et zo zien meniere van doen was, as 'ie eigelek de smoor op 'emzelf in 'ad, umdat 'ie 't verkierd edoan 'ad. Zie begreep 'em 't beste, zie bleef kalm en ging mæ'r niet teeng 'em in, want zie wus wel, dat 't ook zo weer over was.

Woarumme ze gien van driejn ooit etrouwd waarn, doar 'e'k nooit van 'eurd. Miskien kwam 't wel, deurdat ze zo lange alles veur mekaer' ewest waarn, en gien be'oeftte 'adn an veraanderege. Zie 'adn zo onder mekaere 'et wærk verdielt. Jantien zörgde veur d' 'uus'öølege, deu zo 't lichte wærk in de slachterije en 'ölp in de winkel. Koop en Giep deunn 't zwoare wærk, 't slachn van 't værkn, 't of'akkn, Giep ging rond um te vroangg wat er neudeg was bij de klaantn en bezörgde wat er besteld was, en Koop ruumde de boel op en zörgde dat alles weer kloar kwam veur de volgnde slacht. Vuul vrije tied bleef er niet over, en as ze 's oams zo een poossien bij 't vuur ezeetn 'adn, en ze de kraante uut en

d' oamtkoffie op 'adn, gingg ze mæ'r noar bèède, want 't was d' aandere mörn weer vrog dag. D'r gebeurde zeldn wät bezunders.

Allient zo 'Soatersoamströk Giep een skone kiel an, 'n knappe broek en jasse, zien mooie geværfde klumpies, en leup noar 't Zwaentien of de Steern um een bõrreltien te drinken. 'Ij drunk er wel es iene te vuule en as 'iedan um een uur of tiene een bietien onzeker noar 'uus leveerde, kreeg 'ie nog al ies wat 'alfwassn jonges achter 'em an, die wel wussn 'oe as z' 'em an mossn pakkn. 'Kroebesien, Kroebesien, 'oe koom ie an die værknsvangerties?' Kroebesien 'adn z' 'em edeupt, umdat 't zo 'n klein keerltien was. En ie konn 'em niet 'elleger kriengg as met Kroebesien en værknsvangerties. Dan wõrd' 'ie de duuvel geliek. Ik gleuve, as 'ie der iene te pakkn ekreengg 'ad, dat 'ie 'em in zien drift vermoord kon 'em, mæ'r zie waarn 'em vuul te gaw of, en met zien kõrte, kromme bienties en zien waezege kop kwam 'ie niet vere. As ze dan wæghleemm, zakte de buje ook weer of en sukkeld' 'ie weer op 'uus an. 'k 'Ebook wel 'eurn vertelln, dat 'ie zung, as 'ie zo wat verdoezeld was. Jantien was altied nog wel op, 'õlp 'em kalm noar bèède en zee der gien woord over. Zie kende 'eur Giepien en wus wanneer ze mos zwiegn.

Ien keer was 'ie 'iel ærg van de kook, al was 't niet van de draank. 'Ij kreeg 'et te kwoad met de liefde. 'Ij zal zowat veerteg ewest 'em, toe kwam Merie van Tiem van Aaltien weer in Gællemuun. Zie 'iette eigelek Mærrechien, mæ'r in de stad 'ad ze dat veraanderd. Veur Gællemuneger begrippm was 't een bietien een lõs vrouwmeinsse, die 't now niet altied zo precies nam. Zie was jonk etrouwd met een skipper en zie was ook al jonk wedevrouw' ewõrn. Umdat ze in Gællemuun een bietien met de nække anekeekn wõrde, was z' eerst in Mõppelt goan woonn, en laeter in Amsterdam. Doar was ze zeker vrijer. En aa'j alles gleufdn wat ze van 'eur vertõlln, dan was de room wel van de melk of, zo as onze buurvrouwe teeng Moejer zee. Mæ'r 't bloed krup woar 't niet goan kan, en toe as d' oolde Tiem dood was, bleef ze noa de begraffenisse in Gællemuun. 'Eur moejer was al joarn dood, zie 'ad gien bruurs of zusters, en 'ad now een eign 'uussien, wel niet groot en in een stege, mæ'r wat mos ze met 'n groot 'uus doen en de stege was miskien nog wel makkelek ook, dacht ze. Gien overbuurn, die as oe op de vingers keekn. Een dag of veertiene laeter bracht een skipper 'eur meubelties uut Amsterdam mee en de buurte 'ad stof um over te proatn, weekn laank. Vuule moois wõrde der niet over 'eur verteld. Toe 't nijchien der wat of was, zakte dat geproat ook en noa een week' of zesse 'eurd' 'ie der niet vuule meer van, en keekn de vrouwm niet meer zo as ze noar de kærke ging of boskopm deu. Mæ'r vuule umgaank met de buurte 'ad ze niet. Bij de gruuntekærre was 't wel: 't Is koold, 'ein? of zo wat, mæ'r doar bleef 'et miestal bij. Aandere familie 'ad ze niet en anloop kreeg ze niet, zo te zien. Zie 'aelde 'eur vleis bij Jantien. Die

'ad 'et wel niet ærg op 'eur begreepm, mær een klaant' is een klaante en zie betaelde derækt. Op een keer dat Jantien noar de Sluus was veur een nije knipmusse, kwam Merie weer in de winkel en Giep mos noar veurn um t' 'elpm. Zie wol een pond kærmenaad' 'em, mær d' 'òolde was op en de nije nog niet kloar. 'Aa'j zo lange wachn kunn', zee Giep, 'za'k z' oe mörn wel eemm anrækkn, ik muut toch rond veur de bestellegn'. Zie preutn nog eemm noa, 'oe laete as z' 'et kon 'em, en dat kwam allemoale goed uut. Merie vertrök, mær Giep was een bietien van streek. 'Ij 'ad 'eur nog nooit van zo dichte bij ezien. Een fris gezichte, 't 'oar niet zo glad noar achtern as al die vrouwm 'ier 'adn, mær een bietien krullereg en wat in d' 'eugte, gien musse op, een goöldn ketntien um d' 'als en 'eur oogn..., doar was 'ie raer van in 't liëf. 't Was net as zedeur 'em 'en ekeekn 'ad. 'Ij mos er d' 'iel' oamt an deinkn en toe as 'ie de kraante zat te leezen, zag 'ie overal Merie stoan, dwærs deur de letters 'en. Now muut 't niet slimmer wörn, dacht 'ie, en 'ij gink nog eemm de slachterije in, an 't wærk. Mær doar was ze ook. Bij 't 'akblok was ze en bij de pompe, en toe dacht 'ie: 'Ik zal eemm een pond kærmenade veur 'eur op zied laengg', want doar waarn ze net veur 't eetn mee kloar ekoomm. En 'ij zöcht er de mooistn uut. Mær umdat 'ie wel wus, dat Koop strækkies zol vroangg, wat as die driej kærmenadechies doar mossn, laegd' 'ie ze wel ampært, mær toch vlak bij d' aandern. Zo, now 'ad 'ie 't vaste niet in de gaetn. Toe as 'ie weer in de kaemer was, besleut 'ie um mær noar bèede te goan, want Jantien zee al: 'Wat bi'j onrusteg van oamt. Bi'j niet goed?' En Koop, der boomm op: 'Ij löp d' 'iel' oamt al te dreuteln, of 'ie zien ei niet kwiet kan. Zeker 't veurjoar'. 'Stikt met oe veurjoar', zee Giep en wæg was 'ie, in de bèedestee, achter de gedienties. Zo, dacht 'ie, now kan 'k teminsn niks zien in 't donker. Mær of 'ie 'eur zag. Die frisse kleur, en dat 'oar, die kullechies en dat goöldn ketntien. Die wiewm 'ier 'adn allemoale een knubbelduukien umme, en rooie of zwærte kralln, mær zo'n goöldn ketntien, dat zaa'j allieneg Sunnes. En die oogn, zie leutn 'em niet lös. 'Ij wulde van de ræchterzied op de linker en van de linkerzied op de ræchter; 'ij 'eurde 'oe Jantien noar veurn gink en met Dienemuuje preut, 'ij 'eurde Dienemuuje lachn en proatn en toe was 'ie Merie eemm kwiet. Toe kreup Koop in d' aandere beëdestee en ook dat leidd' 'em eemm of, mær 't was nog niet stille of doar stond ze weer veur 'em, veur de tuunebaanke, met 'eur ketntien, 'eur kullechies en die donkere broene oogn. 'Ij kende gien iene die zukke donkere, deurdringgd' oogn 'ad. En zie keek 'em mær an. Op 't leste völ 'ie toch in sloap. Miskien 'ef 'ie toe van 'eur edroomd.

D' aandre mörn waarn z' um vuuf uur op, en noa 't eerste köppien koffie was 't 'iele værkn an de kaant veur ze gingg brood eetn. Giep 'ölp eerst mee de slachterije skone skrobmm en um een uur of 'alf

tiene maekt' 'ie de boel kloar um 't vleis rond te brengg. 'Ij 'ad doar een platte 'ölt**n** bak veur, uut ien stuk emaeht, net een platte skale, zo'n goeje elle laank en twinteg doem bried en die draegd' 'ie op de linker skoolder. Zo, dat was veur de burgemeister, die metwörst mos noar de notaeres, dat was veur Rika van Jan, dat veur d' oölde Lumme, dat veur 't Zwaentien. Woar was now die kærmenade van Merie? Die 'ad 'ie toch vlak bij d' aander' elaegd. Net kwam Koop de skuure in. 'Aa'j een bedoelege met die drij kærmenadechies die ampært laangg; 'k 'eb z' in de bak edoan, want ik dachte, doar 'ef 'ie zeker wat mee veur', zee Koop. Doar 'a'j 't gemieter al. Nooit ko'j stillechies wat doen. Altied 'ad 'ie oe in de gaetn. 'Ij wol 'em eerst van de domme 'oöln, mær 'ij vuulde dat 'ie een kleur kreeg, 't bloed kreup 'em noar de kop. Dan mos 't er mær uut. 'Wat ampært? O, die kærmenade. Die is veur Merie van Tiem, die wol ze gistermiddeg 'em, mær der was niks meer en toe 'e'k be-loofd da'k ze zol anrækkn'. 'Ijdeu net of 't 'iel gewoon was, mær 'ij zag, dat Koop 'em eemm goed aankeek, zonder wat te zaengg. 'Ij 'ad een kop as vuur, mopperde binnsmons nog wat noa, trök gaw zien wit-blauwe streepiesjæssien an, zette de bak op de skoolder en wæg was 'ie.

'Ij bewaerde de drie kærmenadechies veur 't leste. Zie woonde in d' Almerassnstege, vrij dichte bij de winkel, 'ij was strækkies zo tuus. Veur de deure stond 'ie eemm stille, 'ij vuulde zien 'ærte kloppm. Toe draeid' 'ie de klinke umme, stapte noar binn, reup: Volk! en bleef op de matte stoan. 't Was een klein keukntien, en 't zag der netties uut. Een buuzematte op de floere, een tœufeltien, twiej stoeln en een fenuus. Doar was z' al. 'Zo, Giep, kooht er in; dus 'ie bin 't niet vergeetn? Oevuul' is 't?' 'Een skillek', zee Giep, 'drij mooie kærmenadechies van 't 'aesien, 'k 'eb ze veur oe uutezöcht. De burgemeister 'ef ze niet beter vandaege'. 'k Zal eemm mien knippien kriengg', en wæg was ze weer, de kaemer in. 't Duurde gien menuut, en Giep vuulde zien vingers braann, toe as ze de drie dubbelties, iene veur iene in zien 'aand telde. 'Ij wörde der wærm van. As 'ie now mær gien kleur kreeg. 'E'j gien zin in een köppien koffie? 'k Eb ze net kloar'. 'Dat sloa'k niet of', zee Giep. 'Kooht dan mær in de kaemer, dan za'k een köppien veur oe kriengg'. Giep trök zien klompm uut, zette zien lege bak op de toafel en leup 'eur achternoa. 'Ij wus niet wat 'ie zag. Dat was 'iel aandere as vrogger bij Tiem. 'n Mooi kleed op de floere en over de toafel, een befet en skilderijn, 'ij keek zien oogn uut. Toe zag 'ie, dat z' 'eur umedraejd 'ad en noar 'em stond te kiek. Zie lachte. 'Ij vuulde dat 'ie een kleur kreeg, mær zie deu net of z'et niet zag. 'Dat 'aa'j niet edacht, 'ein, da'k 'ier zo mooi woonde. Dat 'e'k allemoal' in Amsterdam ekocht. Doar 'em z'et overal zo. Goat er bij zittn. Zie zo, 'n köppien wærm koffie. Za'k er een kluntien bijdoen, of 'e'j liever suker?' Suker of klunties, 't was Giep allemoal' 'tzelde. 'Ij wus niet goed woar as 'ie was. Aandere was 'ie

zo rad met de tonge en now wol 't niet goed. Toe 'öl z' em een börtien met koeke veur, grote stukkn, en toe as 'ie wat edrunkn en van de koek' epruufd 'ad, kwam 'ie wat lös. 'Ja, 'ie woonn 'ier lange niet slicht, Merie, der zulln der niet vuule weenn in Gællemuun, die as 't zo 'em. 't Liekt 'oast' a'k bijde notaeres op vezite bin'. 'Bij de notaeres, now doar zal 't er wela anders uutzien'. En zo raektn z' an de proat, van 't ien' op 't aandere. Doar begon de klokke te luddn. Twaelef ure. 'Allemachteg', zee Giep, 'twaelef ure, 'oe kan dat now. Ik bin 'ier net'. 'Ij vergat, dat 'ie drij köppies koffie op 'ad, een stuk koeke en twiej möppies. 'Dan muu'k maeknda'k wægkome', zee Giep, 'ie wörn bedaankt en aa'j weer wat neudeg bin, dan zaegt 'et mær. Of za'k zo ien of twiej keer in de weke koomm 'eurn?'. 'Aa'j dat doen willn, greeg', zee Merie, en zo was Giep al een eintien op wæg noar een vaste verkierge. Op stroate wörd 'ie eigelek pas goed wakker. Twaelef ure. Wat zolln ze wel zaengg? Now, doar 'oefd' 'ieniet lange op te wachn. 'Ij was nog niet binn of Koop zee: 'Woar 'e'j d' 'iele mörn now toch ewest. 't Liekt wel a'j gæk bin. Zo'n rest wærk nog, en dat blif mær uut. Of bi'j weer in 't Zwaentien bliemm 'angg?' Dat was altied een gevuuleg plækkien, 't Zwaentien, want 'ij wipte der wel ies iene noar binn, ook overdag, as 't zo uutkwam. En 'ij was vandaege zo onskuldeg as een pasgeboorn kiend. Veurdat 'ie der ærg in 'ad, was 't er al uut: 'Niks gien Zwaentien, 'k 'eb bij Merie van Tiem een köppien koffie edrunkn en toe bi'w an de proat eraekt'. Koop zee der niks op, 'ij keek 'em allieneg eemm an. 'Of mag dat soms niet?' 'Maagn, 't is gien kwestie van maagn, ie bin oöld en wies genug, teminsn dat 'oop ik, um te doen en te loatn wat aa'j zelf willn, mær of 't verstaandeg is?' Meer zee 'ie der niet van, mær veur Giep was 't genug. Met kôrte, driftege stæppies leup 'ie de skuur' uut, sleu de deure met geweld achter 'em dichte en toe kwam 't twiejde bedrief. 'n Bietien minder kan ook wel', zee Jantien, toe as 'ie in 't achter'uus kwam. 'Of bij 'elleg op oe zelf, 't aa'j zo lange wæg ebleemm bin. Woar 'e'j al die tied ewest?' 'Woar a'k ewest 'ebbe, now, aa'j 'tan wietn willn, bij Merie van Tiem'. 'Bij Merie van Tiem? Wat mos ie doar doen?' En weer mos 'ie 't uutlaengg, 'oedat allemoal' egoan was, en 'ij wol 't niet uutlaengg, wat 'adn ze der mee te maekn, 'ij was toch gien kiend meer, dat 'ie overal tækse en uutleg van mos geemm. Met een 'ellege kop leup 'ie wæg. 'D' eerappels bin zo gaer, blijft now bij 'uus', reup z' em nog noa. Mær zien kop stond niet noar eetn. 'Ij mos een bôrrel 'em, en as ze now dachn dat 'ie altied in 't Zwaentien zat, ging 'ie der 'en ook.

Jantien en Koop zattn die middeg met 'n beidn an toafel. Zie zeenn der niet vuule over, want 't waarn gien proaters. Zie wussn niet 'oe as ze der mee an mossn. Zie begreepm wel 'alf, dat 'ie noar 't Zwaentien egoan was en zie waarn bange dat 'ie met een flink stuk in de kraege noar 'uus zol koomm. Dat maekt' ik 's middes net mee, want moeier

mos dik spæk 'em veur de kapsienders en Jantien snee net een stuk of, toe as 'ie binn stapte, of liever binn vö! In iens vleug de deure lös en doar laag 'ie laank uut op de stienn floere. Buutn stonn wat kienders, die 'em achternoa eloopm waarn, mær Jantien deu gaw de deure dichte en de knippe der op. Intussn was Giep al weer zo 'alf overeinde en zie 'ölp 'em weer 'ielemoale inde bienn. 'Ij 'öl 'em vaste an de tuunebaanke. 'Ij 'ad mær iene klomp an, zien blauwgestreepte buissien zat vol natte vlækkn, de boomste knope van zien kiel was lös esprungg en zien gezichte was rood en opezet. Tochzag 'ie der niet verdrieteg uut. 'Ij lachte wat en toe begon 'ie te zingg: O, Suzanna, mær wieder kwam 'ie niet. Nog ies weer: O, Suzanna, en doar bleef 'et bij. Jantien 'ad gaw mien stuk spæk inepakt en keek eerst eemm of er nog volk op de stoepe stond. Toe zee ze: 'Goat now mær gaw noar 'uus, dan zal ik 'em noar bèede brengg'. Ik 'eurde nog, dat ze de knippe weer op de deure deu. Zie reup Koop en met zien beidn kreengg z' em de bèedestee in. Doar sleup 'ie zien roes uut. Toe as 'ie um een uur of zesse wakker wörde, was zien 'eufd weer 'elder, mær zien 'ærte was vol skaemte. Jantien en Koop waarn zo verstaandeg um te doen of er niks gebeurd was, 'ij ölp nog wat in de skuure tot ze gingg brood eetn. Jantien 'ad een flinke panne met bloedwörst ebakt, zie wus wat 'em greeg lustte, en 'ij 'aelde zien skae van 's middes goed in. 'Eet er mær goed van, dan koom 'ie weer een bietien bij', zee ze. Dat was eigelek 'et ienege wat ze der over zee. Zie prebeerdn alle driej gewoonte doen, en umdat ze nooit vuule preutn, zeker niet onder 't eetn, ging dat vrij goed. Noadat z' edaankt 'adn, ging Jantien de boel ofwassn, Koop mos noar een vergaerege en Giep ging bij d' 'eerd zittn um de kraante te leezen. En toe was 't weer mist. Doar was ze weer. 'Ij 'ad weer dat zelde gevuul, net as ze deur 'em 'en keek. Zukke donkere oogn, der ging een rillege deur 'em 'en. 'Ij kon an niks aandere deinkn. Die krullechies, dat ketntien um 'eur 'als en die driej dubbelties in zien 'aand. 'Ij sprung in de bienn en reup teeng Jantien: 'Ik Goa nog eem noar de skeerboas', en wæg was 'ie, veurdat ze der wat van kon zaengg, want 't was Dingsterdag en 'ij ging altied 's Wonzes en 'Soaters. 'Ij ging wærkelek noar de skeerboas; doar zat gelukkeg wat volk en umdat doar altied een boel nijs te koop was, was d' oamt gaw umme. Veur 'ie noar 'uus ging, leup 'ie nog eemm d' Almerassnstege deur, mær de gedienn waarn dichte en 'ij 'eurde niks. Zie was zeker al noar bèede. Van Jantien kreeg 'ie nog een köppien koffie en toe was 't weer bèedegoanstied. Zien bèedestee was teeng die van Dienemuuje an, en Dienemuuje was vandaege onrusteger as aandere. Zie preut mær, en zie zung wat en dat wærkte op zien zenuwm. En dat lachn der deur 'en. Zien gedachn waarn bij Merie, mær Dienemuuje zweefde doar ieder bot tussn deur. 'Ij wol wel met de voest teeng de waand eslaengg en eroepm 'em: 'Oolt oe toch stille', mær 'ij wus wel dat z' et niet 'elpm kon, de

stakkerd, en dat 'et dom van 'em was um kwoad te wörn. 'Ij wuulde en draeide, 'ij gooide de deekns van 'em of umdat 'et zo wærm was, en trök zedan weer over 'em 'en umdat 'ie kööld wörde. 'Ij dacht an Merie en an Dienemuuje en an 't Zwaentien en alles kærnde deur mekaere in zien krangorege kop. Gelukkeg veur 'em zakte Dienemuuje wat of, en kreeg de sloap 'um ook te pakkn.

't Was 's Wonzes netuurlek nog te vrog um te vroangg of er wat neudeg was; met goed fesoen mos 'ie toch wel tot Vrijdag wachn. Nog nooit 'ad 'em een dag zo lange eduurd. Koop begreep wel dat 'ie een bietien van de kook was, want 'ij wærkte wel twiejmoal zo 'ærd as aandere. En 't was ook net as 'ie wat goed maekn wol, want 'ij nam 'em ieder oongblik wærk uut d' 'aann, 'ij 'ölp Jantien bij 't skrobm van de stoepe en 't veur'uus, 'ijsjouwde nummers waeter an en streujde skoon zaand. Zie begreep m mekaere eigelek volkoomm, want zie zeenn der gien woord over, zie leutn 'em mærbegoan, net as 't 'iel gewoon was. Zie waarn zo an mekaere ewend, dat ze derækt zaangg as er wat an mekierde, an d' uitdrukkege van d' oongg, een træk um de mond, de stemme, een kleineg'eid was genog um de temperatuur an te gemm.

De Vrijdag kwam. Giep ging bestellegn opneem en kreeg weer een köppien koffie bij Merie. En 'Soaters, toe as 'ie 't vleis bracht, weer. Mær 'ij zörgde wel, dat 'et gien twaelef ure wörde zo as de veurege keer, want 'ij wol der niet weer spul van 'em. Mær zie leut 'em niet lös, 'ij dacht d' 'iele tied an 'eur en 't was al gaw zo vere, dat 'ie ook zo we'js eemm anleup veur een köppien koffie. Ja, allient veur een köppien koffie en um 'eur te zien en wat met 'eur te proatn. Doar was 'ie veurlopeg tevreende mee. Want Giep moch dan wel ies een bõrreltien te vuule drinkn en indrift dingg zaengg woar as 'ie laeter spiet van 'ad, 'ij was in zien 'ærte een eerlek, deur en deur fesoenieker tien. 'Ij maekte gien raere græppies, en as ze langes 'em 'en leup en 'em anraekte, of bij 't inskink over 'em 'en beug, 'ij maekte der gien misbruuk van, al ging 't 'em soms deur alles 'en. 'Ij wus best, wat er allemoale over Merie verteld wörde, van die skipper en noa zien dood doar in Möppelt en in Amsterdam, want 'oe ze der achter kwamm, dat begreep ie niet, mærb zie wussn alles. Al was 't 'em nog niet 'ielemoale dudelek, 'oe as 'ie 't anpakkn mos, ik gleuve dat 'ie in zien 'ærte 't idee 'ad, dat z' em greeg moch liedn, en dat ze miskien wel met 'em trouwm wol, al was 'ie niet zo jonk meer. Mær 'ij kon 'em teengover gien meinse der over uutspreekn, 'ij piekerde en piekerde tot 'ie der gien einde an wus. 't Mieste was 'ie nog bange, dat z' em uut zol lachn as 'ie 't 'eur vreug. Dat kon 'ie niet 'em.

't Wörde April. In 'uus was 't ook al beroerd, want Dienemuuje 'ad in gien joarn zo onrusteg ewest en wol 't bèèd' uut. Zie 'adn der van latn een soort 'ækkien veur espiekerd, dat ze der niet uut kon vaaln. Ieder-

iene was er overdag druk mee en 's nachns 'adn z' al een paer keer bij 'eur ewaekt. Dan was ze rusteger as, as z' allieneg was. Deur al die bedoenege waarn z' alle driej muu en uut 'eur gewone doen.

Ik kwam meder in die tied nog al ies, want wij attn een boel vleis. De pekeltone was een stuk 'en leeg, en 't was veur moeier makkeleker, da'w 't zelf eemm 'aeldn, en dat mos ik dan miestal doen, as dat Giep kwam 'eurn en brengg. Al waa'k nog mæ'r zo'n jonge, ik 'ad toch wel in in de gaetn, dat er wat an 'aeperde. Ik 'eurde Dienemuuje meer proatn en lachn as gewoonlek, en zie zaangg zeker da'k bange was, en dan leenn ze mij uut wat er was, mæ'r 't was aanders as vrogger. Ik dachte soms dat as ik miskien wat edoan 'ad, woar ze wat kwoad umme waarn, ook al zeenn ze dat niet, umdat moeier zo'n goeie klaante was.

Giep vun tochnog wel ies eemm tied um een köppien koffie bij Merie te drinkn, mæ'r 'ij bleef nooit lange, want 'ij wol Jantien en Koop niet in de steek loatn. Mæ'r zie trök 'em, 'ij zag 'eur, woar 'ie ook was.

En toe, op een Zoaterdagocht begreep 'ie iniens, dat 'et zo niet langer kon bliemm, en dat 'ie de knup mos deur'akkn. En 'ij dacht: As 't donker is, goa'k der 'en en ik zaeg 'oe as 't stet.

Dienemuuje 'ad een rustege nacht 'ad en Jantien kwam weer een bietien op 'eur ver'ael. Noa 't brood eetn ging ze rusteg bij 'eur zitn, Koop mos noar de skeerboas, en Giep dacht: 'Now kan 't mooi'. 'Ij trök een skone boezeroen an, deu zien nije zwærte strik veur, een knappe jass' an en zien Sunnese pet op, toe nog zien mooie zwærte fleweeln pantoffels an en leup noar veurn. 'Ij was zenewachteg en 'oopte ongemærkt de deur' uut te koomm, mæ'r netuurlek leup dat weer mist, want net toe as 'ie 't veur'uus instapte, kwam Jantien met een nærm vol beëdegoed de kaemer van Dienemuuj' uut, want die 'ad alles onder espijd. 'Woar muu'j 'en?' vreug ze, mæ'r veurdat 'et er uut was, 'ad ze der al spiet van, want an zien kleern begreep ze wel, woar 'ie 'en wol. Al die weekn 'ad ze stille toe ekeekn, en eziendat 'ie 't te kwoad 'ad. Zie konn over zukke dingg niet goed met mekaere proatn en dit leek 'eur ook de beste op-lössege. 'Eemm een boskop', zee Giep en trök de deure dichte. Een menuut laeter stond 'ie veur 'eur 'uus. De deure stond an, 'ij stapte 't keukntien in en toe 'eurde 'ie stemm, van een man en van Merie. 'Ij bleef stoan as of de bliksem 'em eraekt 'ad. Wie kon dat weenn? Zien 'ærte klopte zo, dat 'ie dacht, dat z'et binn miskien konn 'eurn. 'Ij kon niet goed verstoan, wat ze zeenn: op zien tienn leup 'ie over de matte, en met zien oor teeng de deure stond 'ie te luustern. 'Ij 'eurde zien naeme, teminsn zien bijnaeme. 'Ie maangg wel oppassn, want zie fluustern, dat Kroebesien 'ier nog al ies kump'. 'Fluustern doen ze toch, of die 'ier kump of niet, maekt oe mæ'r niet bezörgd. 't Is een best mænnechien, dat Kroebesien, en 'ij brengt mij 't beste vleis, dat 'ie 'ef, en as 'ie een köppien koffie bij mij drinkt, bræk mij dat de dag een bietien,

want wie kump 'ier aandere. Mær doar 'ölt ook alles mee op. Ie dachn toch niet da'k met 'em in bèede kroepe. Ik zie mij al lingg noast dat kleine Kroebesien met zien kromme peuties', en toe skaeterdn z' et allebeidn uut. Giep 'ad een gevuul as of al zien bloed uut 'em wægleup. Kroebesien! Kromme peuties! Zo'n loeder van een wuuf. Drifteg as al-tied trök 'iede deure lös en 'ij skroewde as of 'ie dol was: 'Zo, is Kroebesien wel goed genug um oe een bietien gezelskop t' 'oöln en lækkere kærmenadechies te brengg, mær 'ölt doar alles mee op. Fals loeder 't aa'j bin!', en 'ij sleu de deure dichte en vleug 't 'uus uut. Niet noar de stroate, doar was nog volk. Nee, noar de Nachtwæg, doar was gien meinse. Achter d' euibærgn, waar gien meinse 'em zien kon. 'Ij kreet, 'ij kreet, as of zien 'iele leevm kepot was. Want 't was een gevuuleg keerltien bij al zien drifteg' eid. 'Ij kreet, miskien nog meer van teleurstellege as van verdriet. Kroebesien 'ad z' em enuumd. Kromme peuties. Detroann leupm 'em over de wangg en 'ij dreugde z' of met zien grote zaldoek. Zo kwam 'ij weer wat tot bedaern. Mær 'ij dörst nog niet noar 'uus, met zien rooie oongg, en noar 't Zwaentien nog minder. Zo'n krenge van een wuuf. Kroebesien! Kromme peuties! 'Ij leup de Nachtwæg weer op noar 't Einde, toe de Kaamperdiek op. 'Ier was 'ie 'ielemoal' allieneg, kon gien meinse zien, dat 'ie ereerd 'ad. Zo'n verrækelink: Ik zie mij al noast 'em lingg, met zien kromme peuties. 't Luchtte 'em op, as 'ie dat zo in 'emzelf bromde, iedere keer weer. En zo ging 'ie noa een poossien toch mær op 'uus an.

Doar stond alles op stöln. In de tied, dat Jantien de voele wasse in de baelie edoan en de boel wat uutespuuld 'ad, was Dienemuuje overeind' ekoomm, 'ad 'et 'ækkien lös ekreengg en was veurover uut de bèedestee evaaln, 't 'eufd op de floere. Zo 'ad Jantien 'eur evunn en pas toe as Koop tuus kwam van de skeerboas, konn ze de dokter 'aeln. Zie leefde nog wel, mær doar was ook alles mee ezægd. En toe as Giep tuus kwam, was 't al ofeloopm. In al die beruurege vergat 'ie eemm zien eign verdriet. Toe as ze 's oams laete nog een oongblik rusteg an de toafel zattn, zag Jantien wel, dat er met Giep ook wat gebeurd was. 'Ij keek zo verdrieteg. Miskien was 't ook wel um Dienemuuje, dat dat now net gebeurn mos, toe as 'ij niet tuus was. Zonder wat te vroangg skunk ze veur de beide bruurs een groot glas braandewien in en zee: 'Drinkt dat now ies lækker op en dan noar bèede. Mörn kieke wij der allemoale aandere teeng an'. En Giep begreep, wat ze met die woordn bedoelde; dat zie begreepm 'ad, wat er met 'em gebeurd was. Die Jantien was een goeie meid, beter as... En toe kwam alles weer boomm en 'ij ging verdrieteg noar bèede. Mær 'ij sleup beter as 'ie verwacht 'ad, beter as 'ie in weekn edoan 'ad. Dat glas braandewien van Jantien 'ad een verstaandege zet ewest. Vrouwem doen vaeke meraekels verstaandege dingg zonder der over te proatn. Want der over proatn, dat kon 'ie niet. Niet met zien

eign zuster.

Deur de dood van Dienemuuje en de begraffenisse was er zo vuule te vertelln inde buurte, dat de prèuties over Giep en Merie op d' achtergrond raektn, veural toe as 'ie nooit meer zo um een uur of elmde 't steechien in ging. Want 'eurn of er wat neudeg was, dat was veurbij, en zie kwam niet weer in de winkel. En zo geleidelek kwam Giepien over zien verdriet 'en.

In 'eur 'ærte was Jantien bliede, dat 'et zo ofeloopm was. Zie gunde 'eur bruur, die zo 'alf en 'alf ook een kiend van 'eur was, greeg een goeie vrouwe, al begon 'ie wat t' oold te wörn um uut vrijn te goan. Mær zo'n sloerie. Nee, dan liever zo. En zo bin ze bij mekaer' ebleemm tot 'eur dood toe.

En now as Dienemuuje dood was, ging ik er met een lichter 'ærte noar toe, endegaank was niet meer zo donker en zo laank aa'k vrogger edacht 'ad. In 't grote achter'uus waarn niet allieneg de blauwe tegelties en 't mooie klökkien ende komm op de skörstienmaantel net as vrogger, mær ook de meinsn waarn weer gewoon, al kon Giep nog wel ies wat stille zittn kiekn, en al kreeg Jantien troann in d' oongg as 't gespræk op Dienemuuje kwam. Mær ook dat wörde met de tied minder.

DE LEEUWRIK EN DE MUSKE

Elk vuugeltien, of 't sjilpt of fluit,
Zingt zo as 't is gebækt,
Ik rieme dus mien vørsies in
Ienvoudeg dialæct.

Gien mooi-geskrief, mær 't eign woord
In onvervalste klaank;
Zo 'ool' ik, trouw an Gællemuun,
Mien taelgewietn blaank.

De leeuwrik streuit 'oog' in de lucht
Zien allelujaas rond,
De muske, met zien klein talent,
Sjilpt, dichte bij de grond.

O, MOEIER

O, Moeier, mien lieve Moeier,
Zo lange bi'j now al dood,
Mær 't 'eugt mij nog, as of 't gistern was,
'Oe'k zatt' en wipt' op oe skoot,
En ie zungg van 't peertien noar Zwolle
En 't skuutien met wittebrood.

O, Moeier, mien zörgzaeme Moeier,
Wij vunn oe zeldn niet tuus,
Oe opgewækte goed'eid was
De ziele van 't oolderlek 'uus,
An 't wærk of in oe luunegstoel
In 't 'uukien, noast 't grote fenuus.

O, Moeier, mien kranege Moeier,
Ie waarn mær klein van stuk,
Toch wus ie ons goed te bestuurn,
Al waa'w met ons zeumm nog zo druk;
Al jonk kree'w der skik in te dienn
Onder oe zachte juk.

O, onzelfzuchtege Moeier,
In 'iel oe lange leevm
'E'j eiglek anders niet edoan
As geevm, geevm, geevm,
An oe 'iele gezin, mær 't mieste an 'eur,
Die de Dood al vrog op 'ad eskreevm.

O, Moeier, mien wieze Moeier,
Van oe 'eb ik leern verstoan,
Wat een meinse muut doen en muut loatn
Um ræchtop deur 't leevm te goan;
A'k mien ikke 'eb leern bedwingg,
Dan 'ef dat oe veurbeeld edoan.

O, Moeier, mien lieve Moeier,
Ie bin now al dærteg joar dood,
Mær 'k 'eur 'oe nog wel ies, a'k drome,
En ik zie ons weer stoan an oe skoot,
A'j zungg, met oe lachnde oogn,
Van 't skuutien met wittebrood.

BETHLE'EM

In een kaele, 'ærde kribbe
In wat doekn, op wat ruut,
Slöp 'et kiend dat d' 'iele wereld
Vreed' en blieskop brengg muut.

't Jonchien klein dat d' aldergrooste
Van de grootn wördn zal,
D' 'Eilaand, kwam bij winterachte
Still' op eerde in een stal.

Niet 'Erodes, niet de Priesters
Wördt 'et grote nijs verteld
Mær an doodgewone 'ærders
Bij 'eur skoapm, veer' in 't veld.

Bliek van skrik as d' Engel neerdaelt,
Bange veur dat vremde licht,
Springg z' op, mær d' angst wördt blieskop
As ze luustern noar 't bericht.

Gien trompetters, gien 'erautn
Roepm 't nijs Judea rond,
't Vlög, uut d' overvloed van 't 'ærte,
Over 't laand, van mond tot mond.

'De Messias is geboren,
Deze nacht, in Davids stad!
Wie kan zuk nijs veur 'em 'öön?
'Kom, noar Bethlem, 'oast oe wat!

Skoopm dwaeln van de kudd' of,
D' 'ærders loatn z' onbewaekt,
Veur dat bliede, lang verwachte,
Dat 'eur diepste weezn raekt.

'Ichtnd staemeln z' an de kribbe:
'Eer zij God - en - licht bij nacht',
'Oe een Engel bij 'eur stoan kwam
En de bliede boskop bracht.

Blieskop over alle volkn,
Vrede d' 'iele wereld deur!
Jozef kan 't nog niet verwærkn,
't Kump 'em 'oast onmeuglek veur.

D' 'ærders wietn van gien einde,
Kiekn 'oast 'eur oogn uut,
Noar 'et kiend, dat rusteg deurslöp
In wat doekn, op wat ruut.

En Maria, stille luusternd,
Muu en zwak, diep anedoan,
Krit van blieskop, in 'eur oogn,
Op 'eur wang' een dikke troan.

Diep' in 't diepste van 'eur 'ærte,
Bærgt ze 't woord dat d' Engel bracht;
Grift ze, as met stoal in keuper,
't Wonder van die winternacht.

De Woar'eid

De Woar'eid wet,
Dat woar 'ie get,
Veur 'um die nacht
Gien bèède wacht;
Mær Leugnzak
Viendt onderdak.

VROAGN

'Oe kump 'et dat uut een klein pittien
Zo'n 'iele groot' appelboom gruuit,
Die ieder joar weer in de meimoand
Overdoadeg en zeldzem mooi bluuit?
'Oe mengt 'ie de kleur van de bloesm
Onveraanderlek rose met wit,
En zörgt 'ie dat 't klok'uus van d' appel
In 't noajoar weer vol pitties zit?

'Oe kump uut zo'n speldeprik-eichien
Een roep¹, 'oast te klein um te zien?
'Oe spint 'ie, volwassn, zien 'ulze
Van drèüties, nog fiender as fien?
Wat drif as zien tied kump, een vlinder
Dat donkere kokertien uut,
Die weer 't zelde soort eichies kan laegn,
Woar zien roepe uut voortkoomm muut?

'Oe gruuit uut begeerte van 't lichem
De blieskop van 't 'ærte, een kiend,
Dat uut donkere skoot, as de vlinder,
Zien wæg noar 'et leevmslicht viendt?
'Oe kan 't oasm 'aeln, krietn en drinkn,
Metiene van 't eerst' uur of an;
'Oe krig 't zien verstaand en zien wille,
'Oe gruuit 'et tot vrouw' of tot man?

'Oe krig d' eerde 'et licht en de wærmte,
Die neudeg bin veur ons Lestoan;
'Oe tolt 'ie elk joar um de zunne
Zonder ooit uut zien baene te goan;
'Oe vliegn de steerns bij miljoenn
'Oe langer 'oe meer van ons of,
En dijt 'et 'ielal eindloos wieder;
'Oe onstet altoos weer nije stof?

1) rups

Waarumme wördt d' iene meins' 'onderd
En stærft vaek' een kiend binn 't joar;
Waarum liekn gezond'eid en ziekte
Zo mær rond'estreuid, 'ier wat en doar;
Waarumme krig d' ien' 'ærde slaegn,
En koomm ze bij d' aander niet an;
Waarumme muut mien kiend now stærvm,
Zien vrouwe, zo jonk nog, 'eur man?

Wie vrog niet noar 't 'oe en 't waarumme?
In roasels get 't leevm veurbij.
Duuznd vroagn, zo oold as de meins' is,
En veur ieder die noadeinkt weer nij.
Wie ontruurd wördt deur 't wonder van 't leevm,
In de bloesm, een vlinder, een kiend,
Bug 'et 'eufd, vol ontzag veur de Skepper,
Ook as 'ie 'et antwoord niet viendt.

De Wieze

De Wieze wis
'Oe 't eiglek is;
Veur 't ærgste kwoad
Wet 'ij nog road;
Mær 't eign kruus,
Blif bij 'em tuus.

WOAR 'T OP ANKUMP

't Zit 'm niet in een boel grote woordn,
In mooie beloftn eemmin;
Woar 't op ankump? Oe leevn, oe doadn,
Die loatn pas zien, a'j wat bin.

't Zit 'm niet in een 'iel knap stel 'ærsns,
Ook al koom' ie d'r licht mee veuruut;
Woar 't op ankump? 't Ræchskoapm kerakter,
Dat zien wæg get, ræchtop en ræchtuut.

't Zit 'm niet in de kleern en 't pronkn
Met jeweeln in zulver of goöld;
Woar 't op ankump? Oe inbörst, oe 'ærte,
Get er wærmte van uut of blif 't kööld?

't Zit 'm niet in de staand en de riekdom,
Want oe Skepper maekt gien onderskeid;
Woar 't op ankump? Wat doe'j veur oe noaste?
Bi'j tot 'elpm en stunn bereid?

't Zit 'm niet in een 'oge peziesie,
In de macht over meinsn en geld;
Woar 't op ankump? De will' um te dienn,
Al bi'j over miljoenn esteld.

't Zit 'm ook niet in 't vrome gezichte,
A'j 't petoal van de kærke ingoan;
Woar 't op ankump? De ziele, 't gewietn,
D'r a'j mee veur Gods stoel koomm te stoan.

't Get veural um opræcht'eid en wærmte,
In 't gelove, ons doen, onze proat.
Wij bin zwak, mæ'r a'w 't eerlek prebeern,
Nemp God miskien de will' veur de doad.

IN 'T ÆRM'UUS

Ik bin zo oòld, ik bin zo stief,
'k 'Eb 'oast gien kracht meer in mien lief,
Mien 'iele lichem dut mij zeer,
Dat kump ook wel deur 't koolde weer,

Mær 't lig toch 't miest' an d' oòlderdom,
Die maekt mij kòoldreg, stief en krom;
Doar is nog gien kruud veur ewassn,
En 't ienigst' is, goed op te passn,

Veur tocht en kelt' en vochtig weer.
Nee, buutn koom' ik 'oast niet meer,
'k 'Eb in gien tied op stroat' ewest,
Mær, och, 'k 'eb 't 'ier in 't ærm'uus best,

Zie zörgn goed veur d' oolde Kloas,
Al bin 'k dan niet meer eign boas,
'k 'Eb niks te klaegn over 't 'Uus,
Mien oolde lichem is mien kruus.

Mien vrouwe? Die 's al joarn dood.
De kienders? Twiej. Ja, goed 'eur brood,
Mær vere weg, wied Broabaant in;
Zie koomm nog we'js, a'k joareg bin.

Ik bin zo stief, ik bin zo oòld,
Vlak bij de kachel bin 'k nog kòold,
En al mien bottn doen mij zeer.
't Kump ook wel van dat slichte weer.

'T DIEP

De revier zöcht in kronkels zien wæg noar de zee,
As een bliend', alle wiendstreekn uut,
Van Zwolle, tot 'Asselt, de Sluus, Gællemuun,
Kloare bochtn, oost, west, noord en zuud.

Eerst nuumdn z' em Genne en noader'aand Aa,
Mær die vunn gien weerklaank, want laeter
Zee d' 'iel' umtræk Diep, tot op 'eedn an toe,
Al is 't offiesjeel Zwærte Waeter.

Altied jonk, wækt 'ie 't leevm sins oeröolde tied
Uut Mastebroeks willige skoot,
Alles leeft op en gruut deur zien driftege kracht,
Noa de wintersloap, diep' as de dood.

Geslacht noa geslacht zag 'ie koomm en goan,
Donkre bossn oplichtn tot weidn,
Mær 'ij bleef wat 'ie was, onveraanderd van oard,
Niet van Genne of Aa t' onderskeidn.

Zien stemmeg' is eemm ongedureg as 't weer,
'Ij kan lachn zo blied' as een kiend,
In de zoemerse zunne an d' 'eldere lucht,
As 'ie zörgeloos spuult met de wiend.

Bij blak weer een spiegel, zo still' en zo glad,
Lig 'ie lui, wat verwonderd, te kiekn,
'Oe de duden, de buuzn en 't riet an de kaant
De dubbelde bredte bestriekn.

Een driegnde onweerslucht, grauw as de nacht,
Maekt 'em dofgries en somber as lood,
Dan jaegt 'em de rukwiend de stoepm op 't lief,
En 'ij beeft veur zien dolniese¹ stoot.

Now stæk 'em de bliksem met messn van vuur,
De slagreegn geeselt 'em rauw;
'Ij draegt 'et geduldeg, want all' eeuwm deur
Kwam noa d' onweerslucht altoos weer blauw.

1) doldrifting

In november brak deurgoans zien noajoarsdrift lös,
Van revier wörd' 'ie roazende zee,
Overspuulde al 't laand en met 'ellege kop
Eist' 'ie tol op an meinsn en vee.

Een diek was zien loon en al spu:'t 'ie nog op,
Zien grammietegste tied is veurbij.
Zien moat, 't oölde Flevo, verstopt deur een dam,
Löt 'em now in de steek bij 'oog tij.

Deur zien lokknde bochn, vol buuzn en riet,
Met 'eur oaldoekers, glintn¹ en kootn,
Met zien skeepm en skuuties, zien spiegelnde lucht,
Tussn weilaandn, kolkn en slootn,

Zöcht 't getemde Diep rustloos zien wæg noar de zee,
Bocht noa bocht, altoos wisselnd 't verskiet,
Tot zien kribbege mond 'em ræchtuut dwingt te goan
Noar zien uutloop, in buuzn en riet.

1) futen

De Goed'eid

De Goed'eid gef
Van wat 'ie 'ef
Zo vuul' 'ie kan.
Mær, wee de man,
Die, in zien skik,
Nog ummekik.

'T RIET

De wiend strik zæchies over 't riet
Van Bestevaer noar 't veer;
En 't golft en wiegelt zulvergries
'Iel zuties op en neer.

De zonne bliekt 'et gries 'oast wit,
De wolkn mækn 't grauw,
En d' 'eldre lucht boomm de revier
Kleurt 't donkre waeter blauw.

Een dunder kraege pluume-riet
Versluiert d' overkaant,
Zien weerskeid¹ 'angt in 't spiegelnd Diep,
Een valle met fræjnraand.

Ræchs van de Noorde um de bocht,
De toorns van de Sluus,
En links de diek noar 't Laandfanoo,
Zonder ien enkel 'uus.

't Is riet en waeter, waeter, riet,
Wat voegels, weilaand, vee,
Een visserspunter vaert veurbij
Noar Kraamburg, uut noar zee.

De wiend aet zæchies over 't riet
En rimpelt 't waeter flauw,
De witte wolkn drievm licht
As wattu over 't blauw.

1) evenbeeld, pendant

DE BUUZN

Tussn Kraamburg en de Ketel
Stoan de buuzn bij 't miljoen,
Buuzn, buuzn, duuznd bunder
't Lief bronsgruun, de kop roestbroen.

Kiek 'oe al die buuzn daansn,
'Oe dat golft en wiegt en zwaeit,
'En en weer, en op en daele
As de wiend er over waeit.

Luustert 'oe de buuzn fluustern,
Van een oolde, gooldn tied:
'*Riddersvrouwm, koneginn,*
Skæmdn 'eur veur buuzn niet.

Zachte, wærme buuzemattn
Dækt floern, 'ærd en kòdd,
Maekt kaele kaemers 'uuslek,
Weerdn kelt' uut stien en 'òòlt;

Dikke mattn, dunne mattn,
Effm, bont en grof en fien.
Mattn van gekleurde vlæchtn
Vunn oftræk nooit veurzien.

Vrouwm, kienders, vlöchtn slingers,
't Manvolk naeide kleur an kleur,
Gællemuunger mattn vleugn
'Iel de wiede wereld deur.

't Was te mooi um zo te blievm,
't Nije kump en 't òolde get;
Now kraeit 't kokes'aentien konek,
D' ærme buuz' is ofezet.'

Loat ze fluustern, loat ze droomm,
D' oolde roem is opeteerd,
Mær dat riege-wiege daansn,
Bin de buuzn niet verleerd.

Kiek toch 'oe dat golft en wiegelt
In de wiend, 'oe 't bug en zwaait,
Of 'ie met 'eur buist¹ en dawelt²,
Dan weer vrijt en zæchies aeit.

Luustert ies noar 't zuut gefluuster
Van die gruune buuznsee,
't Nemp oe uut de jacht van 't leevm
Noar zien droommwereld mee.

Tussn de Ramspol en Kraamburg
Gruujn de buuzn bij 't miljoen,
Skier³ en smoa⁴, elk joar op 't nije,
Onvergaanklek, gruun en broen.

1) ruw stoeien; 2) stoeien; 3) niet dik, slank; 4) lenig, soepel

De Luibuis

De Luibuis lig
Laankuut, 'ij krig
Van 't zittn al
Zeert' overal.
'Oe zal 't 'em goan,
As 'ie mut stoan.

'T MATTERAEM

(uut vrogger tied)

Op 't matteraem, verwunst, al is 't zien brood,
Vlæcht Jan de buuzn tussn 't stragge goarn,
Altoos mæ'r 't zelde, d' 'iele dag zo deur,
Zien winterdag-wærk, sins zien kienderjoarn.
Ien op, ien neer, tik-tak, tik-tak, op neer.

Met vaste vingers trækt 'ie uur noa uur,
Buuze veur buuze deur de goarnkettn;
Al wærkt 'ie wat 'ie kan, 'et lukt 'em niet,
Um al zien zörgn van 'em of te zett'n,
Ien op, ien neer, gien bakker börgt 'em meer.

'Ij weeft en weeft, en gunt zien maegre lief
Gien ruste, want de tied get gaw verleurn,
'Ij mat en mat, veur 't eett'n muut 'ie of,
'Ij wil van oamt zien vuuftien stuuvers beurn,
Ien op, ien neer, tik-tak, wel duuznd keer.

't Zwiet bræk um uut, en d' 'oest verskeurt zien börst,
Weer bloed! Nooit frisse lucht in 't donkre krot,
De smalle steege kent de zunn' 'oast niet,
'Ij 'oest zien vrakke¹ longg an 't raem kepot,
Ien op, ien neer, o God, bloed, now al weer?

Van d' 'iele lange dag, drij kwærties loon,
Veur zoerkool zonder spæk, en brood met smoo²lt,
Koffie van 't peertien², met een 'alve steek,
En vuul te vaeke 's oams de kachel kööld,
Ien op, ien neer, bloed, bloed, zien oolde zeer.

Dag in, dag uut, dient Jan zien dwingelaand,
Weeft met de buuzn 't leevm tussn 't goarn,
'Ij dut, wat 't monster eist, veur vrouw' en kiend,
Al zög 't zien bloed van of zien kienderjoarn,
Ien op, ien neer, ien op..., Jan mat niet weer.

1) zieke; 2) van cichorei

DE MAEIER
(uut vrogger tied)

De maeier maeit met vaste, briede slaegn,
En 't lange grös vält in een dikke gie;
Ræchtuut, ræchtan, trækt 'ie zien stöppelbaene,
Met ronde rugg' en deurgebeugn knie.

As 't mes zwoar trækt, kiert 'ie zien zeisn umme,
En 'aelt zien striek'oołt over 't stompe stoal,
Links ræchs, links ræchs, skril snærpt de strik op 't lemmet
En skeurt de stilt' in 't wiede laand brutoal.

Dunn' as een vliem slip 'ie zien grote skeermes,
Goed maein eist een gladde, skærpe snee;
Wat skief, de nærms brieduut, stap-stapt 'ie wieder,
Zien 'iele lief wiegt met de zeisn mee.

De zunne stæk in zien verbraande nække,
't Zwiet lóp 'em van 't gezichte, 't 'oar lig sloek
Teeng de dunaegn¹, donkre steenn verkleurn
Zien grieze kiel en blauwe onderbroek.

De klokke ludt 'et uur van skoft en eetn,
Onder zien jasse lig de zak met brood,
'Ij 'aelt de drinknskanne koolde koffie
Uut 't waeter an de kaante van de sloot.

Now kan 'ie, muu, de zwoare bienn ies strækkn,
De rugge stuunt 'ie teegn d' 'ækkepost,
Dik roggebrood met smoolt en een wit plækkien,
Zien zoerverdiende, skroale middegkost.

'Ij skoft gien uur, want tied is geld bij 't maein,
As ien stuk of is, lig een aander kloar,
Een lange middeg stet um nog te wachtn,
't Pesiel muut of, al vält ook 't einde zwoar.

Gien beter maeier in de wiede umtræk,
Zien baen' is ræcht en bried, zien stöppel kört;
Niet enkelt brood, 'ij dut 't met 'ært' en ziele,
't Is of 'ie 'ier een aander meinse wördt.

1) slapen

Verjaegd is 't spoek van matteraem en buuzn,
Van skuld en 'onger uut de wintertied,
De zoemermoandn brengn volop wærk mee,
Wel zwoar, mær 't 'ært' is licht, en 't laand zo wied.

Wat rök zo goed as grös dat net emaeid is,
Wie 'eurt de leeuwrik zingnd d' 'eugt' in goan,
Wat 'aelt er bij zo'n mooie zoemermörgn,
Wat voldut meer as wærk 't aa'j goed verstoan?

As 't 'ærte blied' is, vælt 'et zwoarste lichter,
Wie zucht en klaegt, wördt nooit zien zörgn kwiet,
Geld maekt allient gien stærvelink gelukkeg,
Wie skik in 't wærk 'ef, kent zien riekdom niet.

De maeier maeit met rusteg vaste streekn,
Een wiegnd, eevnwichteg beeld van kracht;
De leste slag, 'ij veegt de zeisn skoone,
Muu, mær voldoan, zien wærk op tied volbracht.

De Ofgunst

De ofgunst zit
Veur 't raem en fit
Op alles wat
Veurbij get, dat
Wat meer 'ef, dan
'Ij kriegn kan.

ZOEMEROAVNDZUNNE

As 't zunnerad an d' oavndlucht
Leger en leger daelt,
Is 't of zien licht uut wat 'et raekt
Al mooier kleurn 'aelt.

'Et rood met gries, 't gruuⁿblauw met wit,
Van 't messelwærk en 't 'o^olt,
'Et gruuⁿ van 't grös en 't geel van 't 'eui
Vernist 'et met zien goold.

De felle gloed van 't middeguur
Verzengt, verskruuit, verbraant;
Verbliendt, wie 't oog' er op durft sloan,
Verwiert, wie 't tært, 't verstaand.

Mær d' oavndzunne stæk niet meer,
Die 'aelt oe vrendlek an,
Verwærmt 't ontvaankleke gemoed,
Streuit blieskop woar 'ie kan.

Een lust veur 't oog' is 't oavndlicht,
Een zalv', as room zo mild,
Begereg drinkt 't de kleurndraank,
Die dörst in 't 'ærte stilt.

Gestoadeg rækt de skaeduw now
Zien streepm bried en smal,
Van 'ække, poale, wilg' en koe,
De diek, ien donkre wal.

Voort is de zunn' an 't sloapm toe,
Zien wærk noar plicht volbracht,
Zien gooldn beede stet al kloar
In 't veur'uus van de nacht.

'Ij zakt al zienderoogn wæg,
Trækt licht en skaeduw mee,
Maekt met zien gloed van d' onderlucht,
Ien rooie vlamzee.

Totdat de sloap zien oogn slut
Rækt 'ie nog zien gezag,
Mengt geel en gruun deur 't poars en rood,
As toegift' op de dag.

Dan krup de nacht zien poorte uut
En blust de zunnebraand;
De vlamme doovm, 't poars wördt gries,
De skiemer vælt op 't laand.

De Groapert

De groapert vret
Meer dan 'ie et;
Krig nooit genug,
En as 'ie moch
Dan at 'ie greeg
Ook oe börd leeg.

ZOEMEROAVND

De dag stærf of, de skiemer gruuit,
De daamp krup uut de slootn,
De wilgn drievm boomm op 't waes
En koenn stoan zonder pootn.

't Geluud van waegns op de diek
Liekt körtbij op de Griente;
Een voegel skroewt 'oog' in de lucht,
Een koe reert¹ op de Miente.

Now steekn ze de laampm op,
Een enkle steern springt an,
Een moeier röp 'eur kiend in 'uus,
Zie skroewt zo 'ærd ze kan.

Een 'ond 'oelt zien verdriet nog uut,
Net of 'em 't einde wacht;
De kikkers 'òòln 'eur oavnddienst,
De fleermuus get op jacht.

Op 't Diep spuult een 'ærmonika,
Een skippersvrouwe zingt
'Eur oavndlied, dat 'oog' en kloar
Op 't stille waeter klinkt.

Geleidlek goan de lichtn uut,
't Wördt still' an alle kaant,
De zoemerdeekn van de nacht
Lig griezeg over 't laand.

Weldoadeg zinkt de stilte neer
In 't smachtnd meinskiend,
As veurjoarsreegn trækt in 't laand
Noa skroale oostnwiend.

1) loeit

Een stilte die de dag niet kent,
As alles jaegt en jacht
Noar meer en meer an geld en goed:
De zeegn van de nacht.

De Mient' is iene grieze zee,
Vol steerns stet now de lucht,
In d' 'eugt' allient wat zacht geluud
Van voegels in de vlucht.

De Pottert

De Pottert telt
Zien lieve geld;
Zien zörg is groot,
Dat bij zien dood,
'Ij tot besluit,
't 'ler loatn muut.

MEI

't Is mei, 't is mei, 't wördt zoemer,
De winter is veurbij,
Now kump er skot in d' eerste gruui,
De zonne trækt de knopp' in bluui,
En maekt de wereld nij.

Now tovern boom en struke
D' 'of tot een Pæredies,
De Goöldn Reeng st æk, woar 't mæ r kan,
Zien lange bloesemluchters an
Van gele vlæmmechies.

Now rök de Singeringe
Boomm al 'eur buurn uut;
De romege-blaanke bloesemkleur,
De lækker-zuute lucht maekt 'eur
Een zuuvre Pinksterbruud.

Now pronkt ook de Koestæje¹
As ien groot feestboeket,
Met duuznd keersn geleg-wit.
't Is of 'ie vol bluui-blieskop zit,
Zo stroalnd as 'ie doar stet.

Now stoan Jasmien en Meidoorn
In rieke bloesemdracht,
As blieke vlækkn skiemerkleur,
En roekn, of 't niet op kan, deur
De stille veurjoarsnacht.

Now bruunn de mieste voegels
'Eur eerste laegsel uut,
'Et sjilpt en fluit van alle kaant,
De leeuwrik jubelt boovm 't laand,
Van tiere-liere-luut.

1) kastanje

Now is 't de tied van trouwm,
Met ongeduld verwacht;
'Et veurjoar stört zien overvloed
Van leevmsdrift in 't jonge bloed;
Zo gruuit een nij geslacht.

't Is bloesentied, 't is Bluuimoand,
De mooiste tied van 't joar;
'Ij neugt ons noa'n wat koold begin
Met zunnegloed zien lust'of in,
Veur zoemerintoct kloar.

't Is mei, 't is mei, 't wördt zoemer,
De winter is veurbij,
De goöldn zunn' an d' 'eldre lucht
Jaegt donkre zörgn op de vlucht,
De wereld lacht, as nij.

De Koendert

De Koendert dut
Kræk wat niet mut;
Wat veur mut goan,
Löt 'ie net stoan;
Wat 'ij 'aantiert,
Get glad verkiert.

DE MEULE

De meule draeit, de meule maelt,
De wiekn goezn¹ rond
Woeps, vlak bijlanges 't onderstuk,
Roets, eemties boomm de grond.

'Ij stæk zien grote grieperkop
Boomm d' 'iele umtræk uut,
Umdat 'ie alle wiend die waeit,
Zal 't goed goan, vangg muut.

De wiend tært: Toe dan, draeit mær op,
Ik goa gien streep op zied,
Al krie'k in vier-kwærsmoate slaeg,
Mij vangg, dat lukt oe niet.

Now spuuln ze saemt 'eur oolde spul.
Lissækien² in de lucht,
De wiend blös wat 'ie bloazn kan,
De wiekn wörn 'oast doezleg van
Die radde, ronde vlucht.

Ien, twiej, driej, viere, griept mij dan!
Ie kriengg mij nooit! Weer mist!
Zie wietn 't wel, 'eur skiengevæcht,
Wördt kaamp, weer onbeslist.

Lissækien veur, lissækien noa,
Nooit wörn de wiekn 't zat,
Zie draein, in iene muuite deur,
An 't grote, zwoare rad.

En ieder rad, 't zij groot of klein,
Van 't maelwærk, dut zien pært,
Iendracht maekt macht, zo draein ze saemt,
De stien, groot, zwoar en 'ærd.

Zien 'ærde zweurte skoert en vrif
De grovve kórrels fien,
En d' 'iele meul' 'ef fein zien draei,
De wiekn doen de reuznzwai,
In 't pakt-mij-spullechien.

1) gonzen, suizen; 2) krijgertje

De meule maelt, de meule draeit,
De wiekn vliegn rond,
'Ærder en 'ærder, 't wakkert an,
De wiend goest teeng de grond.

'Et druunt de meule deur zien kop,
'Et knapt, 'et kruunt en klaegt,
Geeft acht, now, mulder, da't 'ie niet
Over zien toern raekt.

'Ij kent de kuurn van de wiend,
Zien moateloze kracht,
En iedre meul', 'oe stærk ook, bug
Uuteindlek veur zien macht.

Gien zeiln op, gien kettn lös,
Wat kwoad kan, an de baand;
Sköt 'ie, pedows¹, de vaank toch deur,
Dan 'elpt gien Dræcht-vol waeter veur
De meul' in vliengde braand.

Mær onze meule tært de störm,
De vaank as stoal zo stærk,
Zit pal. 't Gevoar is al veurbij,
Weer stet 'ie kloar veur 't wærk.

Krap rust' 'ef zien gejaegd bestoan,
Zo gaw de wiend goed blös,
Zet mulderboas de kop er in
En gooit de kettn lös.

'Ij draeit en maelt bij elke wiend,
Noar 't uutkump, laet' en vrog,
Brood muut er weezn, iedre dag,
Mael is er nooit genog.

De meule goest, de mulder fluit,
Zie leevm van de wiend,
De meule draeit er alles deur,
Dat kump de mulder kwoalek veur,
Want 'ij 'ef vrouw' en kiend.

1) pardoes

De meule met zien fôrse kop
En briede wieknvlucht,
Stond as een vremde voegel, vrij,
Teeng d' 'oge, vere lucht;

'Ij gaf zo'n bliede leemdeg'eid
As 'ie an 't maeln was,
Van veer' of al: Roebolleg' 'Oek,
Pol, Værriet, Geut' en Sas;

'Ij stond zo skrap, kloar veur de vlucht,
In 't wiede Binnlaand,
Een bongerd links, 'et kærkien ræchs,
Vanof de trækpadkaant;

Now is 'ie vurt, mien voegelreus,
De Dræcht ernoast edempt,
Vurt bongerd, trækpad; 't kærkien nij,
't Laand vol ebouwd; ik vuule mij,
'Oast vlak bij 'uus, wildvremd.

CELLEMUUN

Cellemuun, ie bin gewoon mæ
Wat vlak laand an de revier,
Miestal stille en wat ienlek¹
An oe diek 'oast gien vertier

Tussn d' 'uuzn wied verspreid, as 't
Woar', op toekn² teeng de kaant,
Met 'eur oongg net boomm de diek uut
Staernd over 't lege³ laand,

Mæ r oe stilt' is mij een zeegn,
Die 'k begere vaek' en greeg;
'k Vuule mij bij oe nooit ienlek,
Ook al bi'j soms kael en leeg.

'k 'Eb mij in mien jongestied al
An oe diek en Diep vermaekt;
Deur mien oard bin 'k met de joarn
Ærg op oe gesteld eraekt.

Um oe waeter, riet- en weilaand,
Wintreg kael, vol zoemervrucht,
Vrendlek neugnd, somber driegnd,
Onder zunn' en onweerslucht.

Um oe Diep, dat blaank as zulver
Tussn gruune weidn blinkt,
En een waes van gööldn licht draegt
As met d' oamt de zunne zinkt.

Um oe riet- en buuzepolln
In een bocht van de revier,
Golvnd, wiegnd, daansnd, buugnd,
Op en daele, smoa⁴ en skier⁵.

Um oe lichte, ronde kolkn,
Met 'eur riet- en duderaand⁶,
Die een lucht- en wolknboodm
Spiegeln, diepe onder 't laand.

1) eenzaam; 2) gehurkt, ineengedoken; 3) laag; 4) lenig, soepel; 5) slank, dun;
6) rand van lisdodde

Um oe geile, gruune weidn,
't Wisselnd beeld van 't golvnd grös,
As 'et licht spuult met de skaeduw,
En de wiend er over blös.

Um oe rood- en zwærtbont vee, dat
't 'Alve joar oe weilaand kleurt;
Um 'et værs-gemaeide grös en
't 'Eui, dat as een kruud'of geurt.

Um oe vlammd' akkers bladriet,
Keuperrood en rosseg geel,
Dat in d' 'eldre noajoarszonne
Wiegt en daanst op göödn steel.

Um oe wintreg witte vlakke,
Vörsteg 'elder d' oge lucht,
't Riet vaelbroen teeng 't blauwe waeter,
't Gak-gak van een gaanzevlucht.

Um oe òölde boerderijn,
Wærm-rood 't briede gevelfront,
Zacht gries-gruun de rietn kappe,
Koesternd dichte bij de grond.

Um de krink van zwoar geboomte
Die zo'n òölde plaes' umslut
As een grotè, gruune stölpe,
Ærf en 'uus tot sier en skut.

Um 'et uutzicht, Diep en polder
Bij gien enkle bocht geliek,
Iedre draei een nije veerte
Van oe 'oge kronkeldiek.

Um oe bonte voegelwereld
Op 'et waeter, over 't veld,
In de lucht, in 't riet, de buuzn,
Voegels, voegels, ongeteld.

Zwaenn loatn 'eur bekiekn,
Trots ræchtop, 't lief stoateg bried;
Rappe zwærte waeterkiepies
Vluchtn skrikkreg tussn 't riet.

Skolwers doekn, gaw as 't weerlicht,
'n Knappe vis die 't wint van 'eur;
Glintn¹-onderzeeërs skietn
Eindn onder waeter deur.

Meeuw m zeiln boovm 't waeter;
Al mæ r rond, met briede vlucht,
Zweeft de buuzerd, stiegn d, daelnd,
Op de golfstroom van de lucht.

Kootn skæ reln bij de buuzn,
Doekn, zwemm, doekn weer;
Ændn op de kop in 't waeter
Wippm op en floepm neer.

Onbeweeglek as een poale
Stet de reiger bij de sloot;
D' ooievaar knikt-knakt 'iel defteg,
Rust dan uut op iene poot.

As een drifteg dik meneertien
Tukkert² kwiek de spikkelsprao³;
D' ækster löp met logge stappm,
Flap, zien lange stært wipt noa.

O, toe rakkerd, gawdief, smakkerd,
'n Lust veur 't oge is oe kleur,
Gruun, blauw, zwært, dat glimt as ziede,
Blinknd wit er tussn deur.

Kiek ze zeiln, kiek ze zweevm,
Kiek 'oe 't waggelt, tukst⁴ en löp;
'Eurt ze jubeln, 'eurt ze klaegn,
'Eurt 'oe 't waerskouwt, lokt en röp.

Koekoek (viendt mij mæ r ies) koekoek,
Kærre-kærre-kiet-kiet-kiet,
Kiewiet, kiewiet, o mien eiers,
Grutto, grutto, wus 'ek 't niet?

Leeuwrik, kleine meisterzanger,
Tiereliere, tierel uut!
Wat drif zovuul kloare blioskop
Met zo'n kracht oe keeltien uut?

1) futen; 2) met korte driftige pasjes lopen; 3) spreeuw; 4) wipt

't Röp, 'et tjoekt, 'et fluit en 't kwettert,
Vere weg en dichte bij,
Onuutputlek voegelleevm,
Oöld as 't Diep en altoos nij.

't Kwaekt en krast, 'et piept en skettert,
Toch, gien enkle klaank die steurt,
Dit geluud past bij de stilte,
Zo as zóolt bij 't eeten 'eurt.

Stilte, dom verkracht deur doedels¹,
Met brutoale bleermeziek²
Zwoar misbruukt, viendt 'ier nog ruste,
Veileg, tussn Diep en diek.

Zie zit greeg bij 't kappelnd waeter,
Pröt met oe deur 't fluusternd riet,
Leidt oe of van ærgernisse,
Van oe zörg' en oe verdriet.

Zie richt oe versteurde geest weer
Op wat um oe leeft en gruuit,
Op een vuugeltien, een bloeme,
'Alf vertrap, die toch nog bluuit.

Zie wis oe de grote riekdom,
Die ook 't kleine geevm kan,
Veegt 'et vluus weg uut oe oogn,
Leert oe zien, van nijs of an.

't Grote grip oe as een trækstoal³,
D' 'oge bærg, de wiede zee;
't Kleine brengt vaek', as 't oe beet krig,
Aandre, dieper blieskop mee.

Machteg mooi is d' Alpmwereld,
De Noordzee, zien strand en duun,
Toch trækt mij mien 'ærte 't stærkste
Noar oe toe, stil Cellemuun.

'k Bin deur bloed en tael verbundn
Met oe soobre boernstaand,
'k 'Eb mien sproake niet verloochnd,
'k Bliev' oe trouw, mien polderlaand.

1) onwijzen; 2) lawaai-muziek; 3) magneet

Ook al bi'j veur duuznd aandern
Nog zo ienlek, leeg en kael,
'k 'Eure bij oe, 'k 'oole van oe,
Ik verstoa oe stille tael.

NOAJOAR IN CELLEMUUN
Oktober 1965

In de wærm' oktoberzunne
Vlamt 'et riet oranjerood,
Van de diek tot de revier toe,
Ien blok vuur van sloot tot sloot.

't Keupern blad an gooldn stengel
Zæchies wiegnd over 't laand,
Vangt 'et licht en gef 't weerumme;
Net of 't 'iele rietveld braandt.

Blauwe lucht en witte wolkn
Spiegeln diep' in kolk en sloot,
't Meinslek klein gedoe verskrompelt
In een wereld, wied en groot.

Wiede veertn, 'oge lucht
Maekn 't 'ærte roem en licht,
't Oge raekt niet uutekeekn
In dat 'eldre, vere zicht.

Gien geluud dringt deur van 'Asselt
En de Sluus an d' overkaant,
Stilt' 'angt, as een rieke zeegn,
Over 'iel dat wiede laand.

WINTERNACHT IN CELLEMUUN

De moane göt zien zachte licht
Op 't laand, woar alles slöp,
De wiend vrijt fluusternd wat met 't riet,
Een wilde gaanze röp.

De boerderije an de diek
Vangt 't licht tot an de skuure,
Woar d' 'oge boom zien skaeduw vlækt
Op 't dak en teeng de muure.

De moane laegt van 't blieke licht
Een zulvern vluus op 't laand;
Deur 't blaanke waes trækt de revier
Een glinsternd lichte baand.

't Matzulvern licht maekt alles mooi,
All' 'ærde kleur wördt zachte,
Wat overdag mæx witkalk is,
Liekt pærrrelmoer bij nachte.

De moane tovert ons met 't licht
Een aandre wereld veur
As die van brood, begeert' en sloap
Uut d' alledaegse sleur.

'Ij woekert met geliend talent
En streuit zien kapitoal
Veur ieder vrij op eerde rond,
Niet ien-, mæx duuznd moal.

De moane, vrij, as kiend van 't Licht,
Van börg' en onderpaand,
Weeft onbekommerd 't zachte vluus
Van zulver over 't laand.

'T 'AENTIEN OP DE TOORN

Ons 'aentien op de toorn waeit met alle wiendn mee,
Mær 'n penne deur zien onderlief 'öldt 't biesien op zien stee;
't Is iendiels wispeltureg en aanderdiels staandvasteg,
En, gleuf mær vrij, op iene poot is dat verduuveld lasteg.

't Veurspelt 'et weer veur Gællemuun al zeuvm 'onderd joar,
Van 's mörgns vrog tot 's oams laete, altied stet 'et kloar,
Goed weer of slicht, ærg ongeliek, 'et gef deur wat 'et krig,
Ie muun niet deinkn, dat slicht weer an ons trouw ' 'aentien lig.

En is er in De Bilt gien weer, dan nemp 't een snipperdag,
'Oast dol van 't draein en nooit vrij, wie krig zo'n 'ærd gelag?
Dan spuult 'et veur zien tiedverdrief zien liefste spullechien:
Ik zie, o, Gællemunegers, ik zie, wat ie niet zien.

Zien 'aevexoogn zien precies, wie ræcht is, wie bedrög,
Van ons gezichte leest 'et of, wie woar'eid spræk, wie lög;
'Et kik dwærs deur de meinsn 'en, en wie 't zo naw niet nemp,
Die stet, met jass' of maantel an, veur 'um toch in zien 'emp.

Wie braand sticht, inbræk in de nacht, 'et ziet, wie of dat dut,
En wie doar op de loer lig in de stege, achter 't skut;
't Is duuvels jæmmer dat 'et op zo'n 'oge toorn stet,
'Et spaerde twej peliesies uut, zo'n biest, dat alles wet.

'Et ziet de diender vrog (en kwoad) uut 't wærme beëde stappm,
Met zien verkierde bien. Past op, loat 'ie oe now niet snappm.
'Et ziet de dokter in de nacht, die weer een kientien 'aelt,
En deinkt: 't Zal mij 's benijn, as de vaeier 'em betaelt.

'Et ziet 'oe d' oolde Jouk nog eemties binnwipt in 't Zwaentien,
En Geerte achteruut kump met een vlesse in 'eur maentien;
'Et ziet 'oe gier'ge Gærrechien 'eur dubbelties weer telt,
En dolle Daan gien zörgn kent, al 'ef 'ie nooit 'oast geld.

'Et ziet Volnoo en Kaampm, Zwolle, 'Asselt en De Sluus,
Mær 't blif toch op zo'n snipperdag 'et liefste nog bij 'uus,
't Is trouw an Gællemuun, want 't 'ef 'ier zien vaste stee,
Al waejt 'et dan ook 'onderdmoal met alle wiendn mee.

'T STAANBEELD

Doar was veur meer as vuufteg joar
Een burgemeister, altied kloar
Um goed te doen woar 't neudeg was.
't Kwam d' ærme matters goed van pas.

Die woln 'em toe een staanbeeld geevm,
En 't liefst' as 't kon, nog bij zien leevm.
Zie vreugn eerst Mevrouw um road,
Zie gaf doar boovm op de doad.

Zie was ærg op zo'n beeld gesteld
En zee: 'Ik 'elp' oe wel met 't geld;
Loat ieder in zien gifte vrij,
Wat er te kört is, krie'j van mij'.

Dat was de matters best noar 't zin,
't Was 't 'alve wærk, zo'n goed begin.
Toe vreug ze vrendlek: 'Wiet ie al
Wat veur soort beeld as 't wörn zal,

Van 'òòlt of iezer, stien of brons?
Mær d' òòlste zee: 'Gien man van ons
'Ef eiglek van zuk wærk verstaand,
A'j wiln, krieg ie de vrije 'aand'.

'Maag ik dat doen? Dan za'k traktiern,
Een lækker slukkien veur ons viern.
Mien man muut mörgn noar de stad,
Zo gaw 'ie wæg is, goa'k op pad'.

Eerst vreug z' et an de timmerman,
Die zee: 'Mevrouw, ik roa't niet an,
Zo'n 'òltn beeld get gaw kepot,
In weer en wiend is 't zo verrot'.

Toe gink ze noar de zwærte smid,
Die skrök 'em dood en wörd' 'oast wit,
'Ij reup: 'Mevrouwchien, weest toch wiezer,
't Is zo verroest, zo'n dink van iezer'.

De mess'ler wol der ook niet an:
'Een beeld van stien? Gien sproake van!
Ik bouwe kelders, muurn, daekn,
Mær burgemeisters kan'k niet maekn'.

Zie leup toe deur noar 't melkfebriek,
De directeur vun 't sympetiek,
Mær wól 't 'eur toch niet adviseern,
Want botter, sjonge, 't zol zo smeern.

Ten einde road vreug z' 'et de bakker;
Dat was een mænnechien, leep en wakker,
't Was voort: 'Mevrouw, dat zal best goan,
Ik zie meneer al veur mij stoan.

De bienn doe'k van roggebrood,
Lichveerdeg, mær voldoende groot
Um 't krentewægn lief te draegn,
Doar za'k een göödn 'ært' op laegn.

De nærms van timpm, d' 'aann kedetties,
Al zae'k 'et zelf, dat kan'k 'iel netties.
Doar an, zo 'alfwæg 'eup' en knie
Tien lange vingers van beskwie.

Now 't 'eufd, wat ducht oe van banket?
Ie zult ies zien, 'oe mooi as 't stet.
Zien oogn pruumpies, donker broen,
'k Zal wit glezuur in d' 'uukies doen.

Zien mond en oorn, mevrouw? Die muu'k er
Op skildern met gesmöltn suker.
Zien neuze van een 'alve soeze,
Of 't boovmblad van een tepoeze,

Oranjesnippers veur zien 'oar,
Een snörrechien, en 'ij is kloar.
Wat ducht oe, is 't zo noar oe zin?
'k Wil greeg 'em, da'j tevreende bin.

Wanneer? Ies kiekn. Vrijdagmörgrn?
Dan kan'k 't op mien gemak verzörgrn.
Ik breng 'em op de krulewaegn,
Zo'n zwoar stuk kan'k zo wied niet draegn.

Mevrouw gink oovral mee akkoord,
En bakker Jan 'öl trouw zien woord.
'Ij kwam der kræk op tied mee an:
'Zie zo, Mevrouw, doar is 'ie dan'.

Zie keek en keek 'eur oogn uut
En reup: 'Zien 'als is van beskuut,
Net as mien man een dreuge keel,
O, bakker Jan, wat een jeweel.

Al breng ie gien kwitaansie mee,
Ie kriengg mien 'iele pott'menee'.
De bakker is toe 'iel veldoan,
Met 'n dikke buul noar 'uus egoan.

Zie pakt' 'et beeld veurzichtig vaste
En draegd' 'et noar de glaezn kaste,
Want anders zat 't zo onder stof.
Toe völ, pedows, de kop der of,

In 'onderd stukkn op de grond.
Zie stak wat krummels in 'eur mond.
Dat smaekte bliksekaeters fijn,
't Was 'oaste kloare mæirsepein.

Zie reup: 'Man, man, koomt gaw ies 'ier!'
Zie smikkeldn een dik ketier;
De rest mos wachtn op de tee,
En ook de meid kreeg stukkn mee.

Kedetties, timpm, wægg, brood,
Die wördn onder 't volk verloot,
Mær 't goöldn 'ærte 'öl ze vaste,
Dat gink weer in de glaezn kaste;
De burgemeister, die slokop,
At al de lange vingers op.

DE WITTE WIEVM¹

In 't ingewaand van d' 'oge belt
Doar woonn de witte Wievm,
Met katoel'-oogn, spierwit 'oar
En maegre dörre lievm.

Deur duusterniss' en duuvelswærk
Bin oog' en geest verblieënd;
Bij nije moan' is 't 'æksnfeest,
Waert, waert oe², meinsnkiend.

As 't toorn'aentien drijmoal kraejt,
Stet 't grote uurwærk stille,
In donkre nacht, veur ien kört uur,
Krig 't wievmvolk zien wille.

't Get regelræcht op d' 'uuzn an
En 't beste kiezn z' uut.
Vannacht een gierge, rieke boer,
Die d'ran geleuvm muut.

Zie eetn eerst de boek goed rond
An skink³ en naegel'oolt⁴,
An rolle⁵, wörst en pekelveis,
Want 't lust 'eur, zoer en zoolt.

'Now noar de kelder, deerns, veuruut',
Zæg 't oolste wuuf: 'k 'Eb dörst,
Dat rookspul is zo zoolt as brem,
'Et braandt mij in de börst'.

Zie slobbert van de zuute room,
Die in de vaetn stet,
Tot an de neuze get ze drin,
'Eur kinne glimt van 't vet.

'Zie, zo, doar ku'w 't een moand mee doen,
Zuukt now mæ r oe vertier,
Wie nog niet zat is, zög de melk
Mær bij de koe uut 't gier.

1) Zie: Halbertsma, De Witte Wiven, Overijsselsche Almanak 1837, blz.217 vv.;
2) pas op; 3) ham; 4) rookvlees; 5) rolpens

De stroat' op, jaegt ze d' angst in 't lief!
Zie bonkn op de deurn,
En rikketikkn 'ærd an 't raem,
Gien stærvlink durft noar veurn.

Melkbussn kinkeln op de wæg,
Roomvaetn, ketels, nappm,
De waegns riedn z' in de sloot.
'Zo, kan 't wel deerns, now, gappm'.

Wie, dom, 'eur laekns buutn leut,
Te dreugn in de liende,
Betaelt dat now met skaand' en skae
En viendt er 's mörgns giende.

En d' òölste stoekt de jongstn op:
'Zörgt, da'k een maegien kriege',
Kroamvrouwm missn noa de sloap
'Eur kientien uut de wiege.

'Now tot besluit een jonge keerl,
Deinkt an oe noageslacht,
Biendt 'em as 't kan, vast' in zien sloap
En 'oöldt 'em in oe macht.

'Ier, da's een goeie, griept 'em, gaw,
Ons uur is 'oast veurbij'.
Te laet'. 'Ij slæt, 'ij trapt, 'ij vluukt...
Vurt bin ze. 'Ij 's weer vrij.

De wachter over 't spoekuur röp:
'Genogt veur disse keer,
Oe tied is umme: Kuuklekuu!
De klokke löp al weer,

Zwoeps, is al 't witte vrouwvolk wæg,
Roets, noar de wiewmbelt.
En 't 'aentien deinkt: 'Niet kraein, en
Dit missn? Veur gien geld'.

KIEPEKÆRMSE

As 't reegnt en de zonne skient
 Is 't kærmsse veur de kiepm,
 Zo is 't bepoald deur Sint Mærgriet,
 't Woarumme uut zo'n vere tied
 Ku'w now niet meer begriepm.

Elk kuukn leert van jonks of an:
 Stoat altied op oe ræcht,
 Met kiepekærms' een vrije dag.
 Gien boas die dat veraandern mag,
 Zo 'ef 't Mærgriet ezægd.

As tan de reegnboge neugt:
 Neemt 't er vandaeg' ies van,
 Goan z' in gestrækte kiepedraf
 Noar 't feest dat Sint Mærgriet 'eur gaf,
 Jan Pronkstært, groos, veuran.

'Eur pærreplu is vuul te klein,
 Mær driejkwært kan der onder,
 'Gien nood', zæg Jan, 'reeng dut gien zeer,
 En 't mieste vælt toch noast oe neer,
 Dan löp ien kwært mær zonder'.

Zie 'eurn de meziek nog niet,
 En roekn d' eulielucht,
 Of 'skweük', net of 't now weezn muut,
 De vleugels bried', de kop veuruut,
 Sköt alles in de vlucht.

Twiej eulekræppies¹ veur een cent,
 Een wærme, brosse woafel,
 Zie eetn wel niet zo percies,
 Mær pikkn al de krummelties
 'Iel netties van de toafel.

Jan zæg: 'Ie 'em zo trouw elægd,
 Now krie'j een glaessien rood
 Met suker, Braandewien veur mij,
 Veur 't vrouwvolk wat gebak der bij.
 Proost, deernties, 'ooldt oe groot!'

1) oliebollen

Zie drinkn 't rood of 't waeter is,
Kop neer, kop op, eemm wachn,
Met d' oogn dichte veur de smaek,
Dan daele weer, en altoos raek;
Jan skuddeboekt van 't lachn.

Now noar de mallemeule toe,
Doar koomm ze pas goed lös,
Zie vliegn rond en gieln 't uut,
Griet skroewt: 't Is net a'k spijn muut,
O, Jan, ik wörre brös!¹.

Zie wörn doezleg in de kop,
En draeireg in 'eur maegn,
Oöld 'Ennekien 'öldt 'eur lichem stief
En röp: 'Ik 'eb zo'n kraamp in 't lief,
Ik muut zo neudeg laegn'.

't Is met oe vrouwm ook altoos wat',
Zæg Jan: 'Altied weer frassn,
In 't 'okke ku'j oe ei niet kwiet,
'Ier op een peerd, kump 't veur de tied,
't Aa'j doar niet meer op passn.

Skiet now mær op, en geef mij 't ei,
Da's goed veur 't leste rundtien.
't Wördt tied, 't aa'w weer op 'uus an goan,
'k 'Eb juuk, 'k kan 'oast niet stille stoan'.
'Ij pikt en bit in 't kuntien.

'De reegnboege trækt al wæg,
Nog gaw der onder deur;
't Is dreuge, now de pas der in,
't Aa'w veur de nacht op 't rikke bin',
Jan get zien 'arem veur.

'Ij 'ef zien pærreplu verspuuld,
Die 's ærgns blievm stoan,
Zien vrouwvolk kaekelt tot besluit,
Van kiepekærmsn 'onderd uut,
Veurdats z' op 't rikke goan.

De kiepekærmse duurt mær kört,
En kump 'oogst zeldn veur,
Mær goed ook, want deur 't beezngrei,
Lee 'n kiepe aandere nog een ei.
Ook met wat rood der deur.

'T SKUUTIEN MET WITTEBROOD

'Op mien peertien, op een draf,
Mörgn is 'et Zoaterdag,
Dan goan wij noar Zwolle
'Aeln een skuutien met bolln,
Dan goan wij noar Slikkersloot,
'Aeln een skuutien met wittebrood.

Anon.

SUMMARY

In this book it has been my aim to give an accurate and detailed description of Genemuiden in all its essential aspects, as it was in my youth, during the first two decades of the twentieth century.

The first chapter describes the little town itself, its situation, its religious denominations, its social conditions and life, its ways and means of living, its customs and habits, etc., etc., as an introduction to and a background for the principal object of my study, an analysis of my native dialect, as it was spoken in those far-off days.

The second chapter is concerned with names, with the spelling *Genemuiden* and the pronunciation *Gæləmuun*, with the Christian names and surnames of its inhabitants, and with its field-names.

Chapter III gives a phonological treatment of its speech-sounds. In the description of the consonants due attention has been paid to the characteristic phenomena of syllabic nasals (§ 8), gemination (§ 9), and assimilation (§§ 10, 11).

Four interesting vowel-developments have been set forth at some length, to wit: lengthening of owg. *a*, *o*, *u* + *l* + *d* or *t*; of vowels in open syllables, in contractions and before nasals (§ 14); rounding, especially before or after labials (§ 15); *umlaut* in diminutives, in the third person singular of the present tense of strong verbs, in some old abstract nouns, and in a few material adjectives (§ 16); narrowing + lengthening of [*e.*>*i.*], of [*ø.* and *o.*>*y.*] and of [*o.*>*u.*], (§ 17).

In § 18¹ the vowels are classified as: a. 'lax' (du. ongespannen), b. short 'tense' (du. gespannen), and c. long 'tense'. Each group gives front, central and back vowels, arranged from 'high' to 'low'.

The diphthongs, conspicuous by their number, are arranged in *j*- and *w*-groups, in the same order as the corresponding vowels.

Of each vowel and diphthong I have given as many examples as I could think of or lay hands on. They are meant to give a fair idea of Genemuiden's every-day vocabulary.

In § 77 the distribution of Genemuiden's phonemes is shown; § 78 gives an extensive list of the very numerous contractions of *finite verb* + *pronoun(s)*, and of *conjunction* + *pronoun* or *adverb*, in frequent use in

every-day speech, short economical speech-units, coined from the salient sounds of two or three words, characteristic, I think, of dialects like the present one, almost exclusively spoken, with no written records to speak of.

The fourth chapter deals with nouns, pronouns, adjectives, adverbs, articles, numerals and verbs, and their different forms, successively. (Conjunctions are to be found in chapter V, §§ 184, 187). In § 83 special attention has been paid to diminutives; in § 84 I have collected some 750 nouns ending in *-ə*. This final *-ə*, which, I think, is another characteristic feature of my dialect, is also in evidence in §§ 93 ff. (possessive pronouns), §§ 97 ff. (demonstrative pronouns), §§ 113, 119, 120 (adjectives), § 125 (adverbs), § 136 (numerals), § 142 (present participle), and §§ 145/150 (present and preterite tenses).

Chapter V treats of the sentence. I have especially aimed at giving a substantially complete picture of how Genemuiden frames its sentences, how it builds up its speech. By means of the symbols A. for adjunct, S. for subject, V. for non-finite verb, and Vf. for finite verb, I have classified 3266 single clauses, for a survey of which see §§ 183 and 200. A few facts leap to the eye. Genemuiden prefers the main-clause to the sub-clause. Out of 3266 clauses, 2453 are main-clauses, both as regards construction and function. A further number of 207, though functionally sub-clauses, have the word-order of the main-clause, making a total of 2660 with main-clause word-order.

As regards the distribution of the elements A., S., V. and Vf. through the clauses, a look at the tables in §§ 183 and 200 will show that, out of 2660 main-clauses, 808 are S.Vf.A. types, 568 are A.Vf.S. types and 339 are S.Vf.A.V. types. Out of forty-four different types Genemuiden clearly prefers the above three. If we look at the table of sub-clauses, we see that the outstanding favourite type is S.A.Vf., numbering 208 out of 606. It leaves the next largest groups S.A.V.Vf. with 77 clauses, and A.S.Vf. with only 52, far behind. The three groups give a total of 337 out of 606 clauses and 22 types.

I have enumerated and described in great detail all the introductory words, as conjunctions, pronouns and adverbs, and drawn special attention to the extremely frequent use of the conjunction *as* after another introductory word, as in: *die: as, wie: as, dat as, wat as, toe: as, woar as, waneer as*, etc. (§§ 186/189); and to the redundant use of adverbs and pronouns (§ 178).

The functions of main-clauses are given in § 184, those of sub-clauses in §§ 192/199; a group of hybrid main-sub-clauses is to be found in § 185. Some minor aspects of word-order, the places of direct and indirect

objects, the place of *er*, are given in §§ 202/207.

A classified enumeration of all 'apokoinou'-constructions recorded is to be found in § 208, some examples of 'anacoluthon' in § 209.

In Chapter VI I have discussed the changes in sounds, conjugation and vocabulary since my youth, i.e. over a period of nearly fifty years, from my own observations and from remarks made by some of my contributors.

Chapter VII deals with bi-lingualism in two town-officials, natives of Genemuiden, and (to a very slight extent) in two children after their attending an infant-school for rather more than one year.

In Chapter VIII I have tried to show the local differences of speech in the area between the rivers Yssel and Zwartewater, and in adjacent communities, of eighteen towns and villages in all. From over two hundred words, submitted to one, two, or, sometimes, three persons, I have personally investigated the differences in sound-development, the occurrence of *umlaut*, differences in the conjugation of verbs, and in the use of a great number of nouns and pronouns.

The late professor Dr. G. G. Kloeke of Leyden University, wrote in his 'Taallandschap van onze Noordoostelijke Provinciën' (1955), page 146, note 346, that: 'this little town (of Genemuiden) is characterized by an outstanding (du. apart) and very genuine dialect.' In many respects it, indeed, stands out conspicuously from the dialects of all, or, in some cases, nearly all the neighbouring communities. See e.g.: map 4: *vœ:gal*, *zœ:mər*; map 6: *muus*; map 11: *get*, *stet*; map 12 *vuuf* (cf. also § 15: *buubəl*, *puubə*, *wuuf*, etc.); map 16: *kiepə*, *wient*; map 25: *blie:kɲs*; map 27: *brie:t*, *die:l*, *grie:pə*, 'ie:l, *mie:nɲ*, *rie:pə*, *zie:pə*; map 29: *wie:tɲ*, *zwie:pə*; map 30: *gənie:lə*, *kie:ʀɲ*, *slie:pɲ*, *wie:zəbɔɔm*; map 33: *bruu:r*, *moejər*, *vaejər*; map 34: *draejɲ*, *kraejə*, *kraejɲ*, *maejɲ*, *naejɲ*, *waejɲ*, *zaejɲ*, *skroewm*. To which many instances of divergence, not especially investigated, might be added.

The final chapter IX is devoted to texts, which will, I hope, help to complete the picture I have attempted to draw, and bear out professor Kloeke's words.

REGISTER

over de hoofdstukken III, uitgezonderd
§ 11 (Sandhi), § 77 (Distributie der Fonemen), § 78 (Contracties),
IV, uitgezonderd § 84 (\varnothing -woorden), V (alleen de verbindingswoorden),
VI, VII en VIII.

æ komt na a ; ə na e ; èè na ee ; èù na eu ;
 ie : na ie ; oe : na oe ; òò na o ; ö na òò ; uu : na uu ; η na n .
De getallen verwijzen naar de bladzijden.

'a(a)lf (half)	127, 216	ach(t)stə	235	aləbejdə (allebei)	88, 91
aaliejas (deugniet)	143	adər (adder)	128	216, 217	
Aalt	143	adərtien (addertje)	113	aləgaertien (allegaartje)	94
Aaltien (Aaltje)	114, 190	advies	108	141, 191	
aamŋ (amen)	96, 97	aedəl (adel)	141	aləmachtəg (allemachtig)	127
a(a)n-	103, 127	'aegədoorn (hagedoorn)	141	aləmən (alleman)	129, 217
a(a)nəbsteenn (aanbesteden)	104	'aegəl (hagel)	141	aləmoələ (allemaal)	88, 91
aandər (ander)	109, 181, 183	'aej (haai)	160	150, 217	
216, 230, 333, 335, 336		aejn (aaien)	160	alər'aandə (allerhande)	217
aandər'alf (anderhalf)	236	aekə (aak)	141	alərlej (allerlei)	217
aandər'alfels (1½ el breed)	183	aekəfietien (akkefietje)	142	alərlestə (allerlaatste)	226
aandərs (anders)	227, 335	aekələg (akelig)	142	aləs (alles)	217
aanderwəg (op 'n -) (elders)	229, 232	aekər (aker)	141	'alf (half)	127, 216
aanə (als)	288	aelmoes (aalmoes)	142	'alfweezn (halfwezen)	330
a(a)ŋəwəsn (aangewassen)		'aeln (halen)	95, 141, 237	algəmie:n (algemeen)	335
103, 239		243, 244, 246, 325, 334, 342		alie:nəg (alleen)	117, 151
a(a)ŋkər (anker)	110, 127, 129	aeltə (mestvocht)	141, 358	217, 228	
'aansə (handschoen)	109	aembijn (aambeien)	142	alie:(n)s (gelijk)	117, 129, 151
'aant (hand)	96, 98, 100, 107	'aemər (hamer)	141	alie:nt (alleen)	88, 117, 151
109, 110, 111, 143, 187, 330		'aenə (haan)	87, 107, 141	217, 228	
338		'aensien (handschoentje)	142	alkoof	129, 149
'aantfat (handvat)	125	'aentien (haantje)	191, 338	'alm (halm)	127, 190
'aantfətsəl (handvat)	125	'aentien (handje)	111, 142	almənək (almanak)	129
'aantie:rŋ (hanteren)	117, 330	143, 366, 368		'aloozie (horloge)	91, 149
332		'aentienvól (handjevol)	220	'als (hals)	127
'aantvól (handvol)	220	aepə (aap)	141	alt	129
a(a)nzien	335	aerg (ruw, van handen)	223	'alt (halt)	129
'Aar (Haar)	330	'aern (haren, van zeis)	342	alt(ə)met (soms)	229
'aarəm (harem)	143	'aet (haat)	141	altiet (altijd)	229, 335, 336
Aarnt (Arend)	143	'aetŋ (haten)	141	altoos	149, 229
achtə (8)	127, 235, 334	'aevə (have)	141	aluun (aluin)	129
achtər	127, 228	'aevək (havik)	141	a(l)weer	93
achtərən (achteraan)	228	'aevəloos (haveloos)	141	ambacht	127
achtər'ækə (achterhek)	128	'aevər (haver)	141	ambelt (aambeeld)	122, 129
achtərbaks	182	aevəræchs (averechts)	141	'Amərtien (Hammertje)	114
achtərblie:vər (achterblijver)	336	aevərjə (averij)	142	ampərt (apart)	228
achtər'euft (achterhoofd)	330	'aevm (haven)	97, 141	ampər	129, 226
336		'aeez (haas)	141, 246	an (aan)	104, 228
achtərīn	228	'aeezəlnəutə (hazelnoot)	141	an- (aan-)	103, 127
achtərkeukŋ (achterkamer)		afdeelin	331	an (als)	287, 288, 308
achtərōp	228	afejn (enfin)	231	an'aeln (aanhalen)	237
achtərstəveurŋ (achterstevo-		afəkəütien (advokaatje)	146	anbraann (aanbranden)	239
ren)	228	afəkoat (advokaat)	129	anbrejn (aanbreien)	239
achtərtōjtien (achtertuintje)	336	afsched	159	andie:l (aandeel)	151
achtərūut (achterruit)	228	afstant (afstand)	335, 336	Anəchien (Annigje)	114, 188
achtərvoorəl (a.-vierendeel)	236	'akə (hak)	129	anlægn (aanleggen)	334
achtiend'alf (17½)	236	akər (akker)	113, 127, 192	anmærkŋ (aanmerken)	331
achtienə (18)	235, 334	akərtien (akkertje)	113, 192	anneemər (aanemer)	97, 129
ach(t)ŋ (achten)	127, 264	'akŋ (hakken)	127	anneemərsjurk (belijdenis-	
ach(t)ŋdie:l (achtendeel)	128	'aksəl (haksel)	127	japon)	183
236		al (bw.)	127, 216, 229	anneemərspak (belijdeniskos-	
ach(t)ntachtəgstə (88ste)	235	al (vw.)	287, 288, 308	tuum)	183
ach(t)ŋtwintəg (28)	235	Albərtien (Albertje)	190	an'oakŋ (aanhaken)	237
		aldərəjn (eau-de-Cologne)	129	anrækŋ (aanreiken)	127
		326		anrijŋ (aanrijen)	158
		alə (alle)	216	anrikəmandie:rŋ (aanbevelen)	326
		aləbərstndə (bijw. van graad)	226	anskafŋ (aanschaffen)	129
				anslibm (aanslibben)	101, 103

104, 122, 239	ændə (eend)	107, 123, 362	ærvm̄ (erven)	95, 126
ansteɫ̄n̄ (aanstellen)	'ændəg (handig)	123	'ærvormt (hervormd)	330
anstaəndə (aanstaande)	'ændal (handel)	125	æsiē (asje)	124
336	'ændalŋ (handelen)	125		
Antien (Antje)	æpaltien (appeltje)	113, 124	baant (band)	96, 109, 110
antrækn̄ (aantrekken)	191, 366, 368		baantəl (hoepel)	109, 113, 191
antwoort	'ærbærgə (herberg)	126	baankə (bank)	110, 189
anwejn̄səl (aanwensel)	ærbejdər (arbeider)	125	babəlogoechies (mallepraat)	
anzuu:kŋ (aanzoeken)	ærbejdŋ (arbeiden)	125		112, 185, 190
aŋəl (angel)	ærbejt (arbeid)	125	bæckərŋ (bakeren)	141
'aŋəl (hengel)	'ærbejt (arbeider)	183	bæckstər (baker)	141
'aŋəlŋ (hengelen)	ærchief (archief)	90	bæl(ə) (baal)	142, 190
angie:l (in 't geheel)	'ærdər (herder)	126	bælie (tobbe)	142
103, 129	'ærdŋ (harden)	125	bæltien (baaltje)	190
226	ærəchien (kleine ar, r)	189	bæənə (baan)	98, 142, 191, 246
angie:(n)s (in 't geheel)	'ærəjasəs (jakkas)	126	bæənn̄ (baden)	141
129, 226, 338	ærəsliē (arreslee)	125	bæəntaltien (hoepeltje)	113
anŋoomm̄ (aankomen)	ærɫ (erf)	126	191	
99, 100	ærɫənīsə (erfenis)	126	bæəntien (baantje)	191
103, 230, 241	ærɫgənaemə (erfgenaam)	126	bæəntien (bandje)	142
'anŋ (hangen)	'ærɫsɫədag (herfst)	182, 230	bæənkien (bankje)	142, 189
96, 98, 100	330		bagəɫər (baggelaar)	129
127, 133, 236, 255	'ærɫs(t) (herfst)	89, 126, 181	bagər (bagger)	129
apəl (appel)	182, 234, 330		bagərn̄ (baggeren)	129
apəɫpent (appelmoes)	ærɫtə (erwt)	90, 95, 126, 350	bak	111, 129
apərəpoo (apropos)	ærɫ (erg, bnw.)	126, 141, 223	bakbie:st (bakbeest)	129
apoteek (apotheek)	ærɫgns̄ (ergens)	225, 228	bakboort (bakboord)	129, 148
Apien (Albertje)	ærɫgns̄ aandərs (elders)	228	bakəboart (bakkebaard)	129
as (als)	'ærinərŋ (herinneren)	330	bakəlejn̄ (bakkeleien)	129
93, 104, 105, 127,	ærkenəgə (erkenning)	91	bakər (bakker)	127, 183, 192
200, 224, 287, 289, 295, 302	'ærkenŋ (herkennen)	87	bakəriŋchien (bakkerijtje)	189
303, 305, 306, 308, 309, 324	ærkə (ark)	106, 125	bakərijə (bakkerij)	158, 184
325	'ærkə (hark)	127, 344, 346	189	
as dat (als dat)	'ærləkəjn̄ (harlekijn)	125	bakərsknəcht (bakkersknecht)	
287, 291, 309	'ærlinchiē (hermelijn)	101	183	
as dat as (als dat als)	126, 188		bakərswiŋkəl (bakkerswinkəl)	
287, 291	ærŋ (arm, bnw.)	125, 332	183	
309	ærŋ (arm, znw.) zie: nærm		Bakərtien (Bakkertje)	114
asə (as, van vuur)	'Ærm (Harm)	127, 182	bakərtien (bakkertje)	113, 192
127	ærŋmbeant (armband)	125	bakŋ (bakken)	127, 236, 239
asə (as, van wiel)	'ærmoē:də (armoede)	125, 126	bakzeuchien (bakzoodje)	129
'Asəldər (Hasselter)	'ærmooniekəə (harmonika)	125	balast (ballast)	129
223, 330	'Ærmpien (Harmpje)	127, 190	baldərn̄ (met veel lawaai val-	
'Asəltərdiek (Hasselterdijk)	ærŋm'uus (armenhuis)	186	ien)	129
234	ærŋmzaaləg (armzalig)	143	baldəədəg (baldadig)	129, 150
astəblief (alstublieft)	ærŋnas (harnas)	125	balə (bal)	112, 127, 187
137	ærŋnstəg (ernstig)	126	balg	127
astónə (asvat)	'ærpə (harp)	125	balŋŋ (balk)	185, 186
127	'ærs (hars)	125	balŋŋbri (balkenbrij)	129
atjunkt (adjunct)	'ærsns̄ (hersens)	126, 185	balkon	129
335	'ærstəɫ (hersteld)	330	balŋ (ballen)	129
atlas	'ærstikə (hartstikke)	225, 226	balsəm	129
129	246		ban	128
atləsien (atlasje)	'ært (hard)	125	bandiksn̄ (te keer gaan)	128
124	'ært (hert)	126, 227	banə (bang)	128, 221, 225
azə (als)	'ærtə (hart)	125	bankeɫ	129
225, 288, 308	'ærtŋs̄ (harten, in kaartspel)	187	bas	129
127, 335			bastə (bast, schild)	128
'æchtəgə (hechting)			bat (priktoł)	129, 362, 364
'æcht(t)ŋ (hechten)				
ægə (eg)				
'ækə (hek)				
127, 190				
ækəl (eikel)				
127				
'ækəpōst (hekpaal)				
127				
'ækien (hakje)				
124, 127				
'ækien (hekje)				
127, 190				
'æksə (heks)				
338				
ækstər (ekster)				
348				
'æktaarə (hectare)				
330				
'ælfien (halfje)				
124, 236				
'æłmpien (halmpje)				
124, 190				
'æłsien (halsje)				
124				
'ælstər (halster)				
85, 106, 123				

bæk (bek)	106, 127	bejbæl (bijbel)	335	bægeern (begeren)	139
bækien (bakje)	111, 124, 127	bejdæ (beide)	158, 217, 335	bægin	230
bækien (bekje)	127	bejtøl (beitel)	158	bæginŋ (beginnen)	99, 100
bælæchien (balletje)	112, 124, 187	bel'aemæl (belhamel)	141	134, 245, 252, 332	
bælkien (balkje)	124	belø (bel)	122, 187	bægoaft (begaafd)	151
bænsøln (de deur uit jagen)	125	beløchien (belletje)	122, 187	bægrafenisæ (begrafenis)	129
	125	Bels (Belg)	95	bægriepm (begrijpen)	137, 244
bær (bar)	93, 125	Belt	234	247	
bærbie:r (barbier)	125	bendæ	122	bægrootæg (begroting)	91
bærg (berg)	126, 344, 346	benæ (ben)	122, 188	bægrootŋ (begroten)	148
bærgroe: (bergroede)	88	benächien (bennetje)	188	bæhandølŋ (behandelen)	330
bærietōn (bariton)	125	Benæk (Bennink)	92	333, 335	
bærkø (berk)	126	bēsøm (bezem)	90, 122, 183	bæhoeftæg	330
bærm'aertæg (barmhartig)	125	best	122, 223, 224, 226	bækwoam (bekwaam)	150
Bærmsloot (Bermsloot)	126	227, 229		bælaant (beland)	109
bærnstie:n (barnsteen)	125	Betien (Betje)	86, 94, 190	bælaazærŋ (belazeren)	143
bærs (bars)	125	betleegæræg (bedlegerig)	139	bælastægæ (belasting)	91
bærsien (barstje)	126	betŋ (betten)	122	bælæchien (uitvlucht)	127
bærstæ (barst)	126	beuchien (boogje)	112, 146	bælægŋ (belegging)	331
bærs(t)ŋ (barsten)	126, 133	beugæl	145	bæledægæ (belediging)	91
226, 241, 242		beukæ (beuk)	145	bæleevm (beleven)	101
Bært	127	beukŋ (beuken)	146	bælejn (balein)	159
Bærtæa	127	beul	145	bælejŋ (beleid)	158
Bærtølŋk	92	beumpien (boompje)	146, 190	bæliedŋ (belijden)	136, 138
Bærtølt (Barteld)	182	338, 366, 368		bæloovm (beloven)	148
Bærtøs	127	beun	145, 191	bæmuu:ŋŋ (bemoeien)	161
Bærtien (Bertje)	86, 94	beuntien (beuntje)	146, 191	bænaana (banaan)	193
bæsien (bastje)	124	beuntien (boontje)	146, 191	bønært (benard)	125
bætien (tolletje)	124	336		bønijn (benieuwen)	158
beedæ (bede)	139	beurŋ (beuren)	94, 145, 332	bæ'oe:vm (behoeven)	330
beedølŋ (bedelen)	139	beurta (beurt)	145	bæpælægæ (bepaling)	91
beekæ (beek)	140	beurzæ (beurs)	145	bæpøalt (bepaald)	92
beekær (beker, vaas)	139	beutien (bootje)	111, 146, 184	bærejdn (bereiden)	158
beelt (beeld)	139	bèultien (boutje)	112, 147	bærejt (bereid)	158
beeræ (ursus)	139, 191, 338	bèursien (baarsje)	94, 113	bæretæ (baret)	123
beeræ (varken)	117, 139	146		bæroann (beraden)	150
beeræg (bronslig)	358	bèurtien (baardje)	113, 146	bæroe:rliŋk (beroerling)	92
Beerntien (Berendje)	190	bèusien (baasje)	94, 111, 146	bæroochien (bureautje)	115
beertien (beertje)	191	bæ'alvæ (behalve)	87	bærów (berouw)	162
beet	139	bæ'ændølŋ (behandelen)	87	bærówŋ (berouwen)	162
beetær (beter)	140, 183	bædaenkien (bedankje)	142	bæskaedagn (beschadigen)	91
beevær (bever)	139	189		141	
beeværtien (bevertien)	140	bædaern (bedaren)	142	bæskærmt (beschermd)	331
beeværtiens (van bevertien)	222	bædaert (bedaard)	142	bæskikbaær (beschikbaar)	331
	140	bædærvm (bederven)	126, 133	336	
beevm (beven)	140	bædiendæ	137	bæskoeljŋ (beschoeiing)	91
beezæ (bes)	90, 95, 140	bædienægæ (kerk,avondmaal)	91, 137	331	
beezæg (bezig)	335	bædienn (bedienen)	91, 137	bæskrie:vm (beschrijven)	101
bèedæ (bed)	107, 109, 141, 184	bædóm(p)t	134	bæskuut (beschuit)	91, 145
187		bædrie:gn (bedriegen)	115	bæslag	129
bèedæchien (bedje)	187	132, 152, 153, 251		bæslit	231
bèedegoet (beddegoed)	141	bædroe:ft (bedroefd)	156	bæsluutŋ (besluiten)	237
bèedëgoanstiet (bedtijd)	183	bæ'eer (beheer)	330	bæspreekn (bespreken)	331
237		bæ'elpm (behelpen)	87	332	
bèedækoesæ (bedstee)	148	bæ'eurlæk (behoorlijk)	226, 330	bæstaant (bestand)	109
bèedëplaaŋkæ (beddeplank)	141	bægæzie (bagage)	142	bæstee(d)ŋ (besteden)	96, 140
bèedëstee (bedstee)	141	bægæziedraegær (bagage-		bæstelægæ (bestelling)	91
bef	123	drager)	324, 327	bæstelŋ (bestellen)	122, 133
				252	

boeɣ̃ (boeien, znw.)	161	boogə (hoog)	112, 148, 184	brək(w)et̃ (briketten)	123
boek (buik)	108, 111, 147, 157	boom	100, 148, 184, 190, 338	br̃eũmpien (braampje)	146
boekwejtə (boekweit)	147, 158	boonə (boon)	97, 98, 148	br̃ie:f (brief)	102, 104, 152
boeməɫ̃ (boemelen)	147	boonəstækə (honestaaik)	186	br̃ie:fien (briefje)	102
boestakeerl (boeman)	147	boorə (boor)	113, 148, 191	br̃ie:t (breed)	116, 151, 336
boezəm	147	boort (boren)	148		364
boezəoen	147	boort (boord)	113, 149	br̃ie:vm̃gaerdər (brieven-gaarder)	141
boe:k (boek)	108, 111, 156, 157	boortien (boordje)	113	brij	93, 158
boe:kɣ̃die:ləgə (uitleenbibliotheek)	156	boortien (boortje)	113, 191	brij̃ (de r brouwen)	158
boe:k'ōöldər (boekhouder)	149	boot	111, 149	brik (rijtuig)	121
boe:l (boel)	113, 156, 190, 220	boovm̃ (boven)	97, 99, 149	brilə (bril)	121, 187
boe:ltien (boeltje)	113, 156, 190		228	briləchien (brillette)	187
boe:ndər (boender)	156	boovm̃dien (bovendien)	332	Broabaant (Brabant)	335, 336
boe:ndərtien (boendertje)	113	bōs	134, 184, 185, 190	broaɫ̃ (braden)	96, 107, 115
boe:ñ (boenen)	98, 156	bōt (been)	106, 134, 190	133, 150, 236, 248, 255	
boe:r	113, 157, 191, 332	bōt (vis)	106, 134, 190	broasəm (brasem)	150
boe:rđarijə (boerderij)	157, 184	bōtər (botter)	134	brōdallapə (broddellap)	134
boe:rinsə (boerin)	188	bōtər (boter)	93, 136	broek	147
boe:rinsəchien (boerinnetje)	188, 338	bōtərtien (bottertje)	113	broen (bruin)	147, 346, 348
boe:r̃m̃ (boer zijn)	157	bōtərvleutien (botervloetje)		broes (schuim)	102, 147, 157
boe:r̃leenbaankə (boerenleenbank)	327	bōw̃m̃ (bouwen)	162, 333	broe:z̃ (schuimen)	102, 109, 157
boe:r̃nskroom (boeren-schroom, kinderspel)	157	bōd̃ltə (bout)	92, 108, 112		
boe:r̃tien (boertje)	113, 156, 191		150	brōf (braaf, bw.)	136, 226
boe:tə (boete)	156	bōjs (buis)	160, 328	brōkə (brok)	135, 185
boe:t̃ (boeten)	95, 156	bōjstərəg (stormachtig)	160	brōmər̃t (brommer)	88
bōf (gelukje)	134	bōj̃t̃ (buiten)	336	brōmfiesə (bromfiets)	80, 327
bōf (ziekte)	134, 233	bōjz̃ñ (ruw stoeien)	160	brōm̃m̃ (brommen, ww.)	134
bōfm̃ (boffen)	134	bōləchien (broodje)	106, 133	brōm̃m̃ (standje)	134
bōk (dier)	111, 134, 184, 190		187	brōn	134
bōk (vaartuig)	111, 134, 184, 190	bōrəl (borrel)	133	brōns	134
bōk̃ (bukken)	130, 323	bōrg (varken)	132	brōt (brood)	148
bōk̃k̃ (bokking)	92, 134	bōrgə (borg)	132	brōs	136
bōl	136	bōrgə (borst)	132	brōwər (brouwer)	162
bōlə (broodje)	106, 135, 187	bōrs(t)əl (borstel)	88, 132	brōw̃m̃ (brouwen)	162
bōlə (stier)	106, 112, 134, 184, 187, 326	bōrt (bord)	132	brōkien (boterham)	132, 133
bōləboos	335	braandəwien (brandewijn)	109	brōs (broeds)	132
bōləg (bronslig)	358		191	brōsien (broche)	133
bōlnəkər (begraafplaats voor vee)	134	braandəwientien (brandewijntje)	191	bruchien (brugje)	189
bōn	97, 98, 134, 184, 188	braaɫ̃ (branden)	107, 242	brugə (brug)	130, 184, 189
bōnəchien (bonnetje)	115, 188	braant (brand)	109, 227	brukien (boterham)	132
bōnt (bnw.)	134	braantkərəchien (brancard)	109, 143	brulftə (bruiloft)	95, 130
bōnt (bond)	134, 332	brak	129	bruməl (braam, vrucht)	131
bōnt (stof)	134	braek̃ (braken)	141	bruudəgōm (bruidegom)	134, 144
bōnəl (bongel v.paard)	134	braentien (brandje)	142	bruukien (broekje)	144
bōñkə (heel veel)	134, 220	braekəbooñ (slaboontjes)	333	bruuntien (bruintje)	191
bōdə (bode)	148	breek̃ (breken)	127, 128, 139	Bruunties (Bruintjes)	191
bōdəm (bodem)	148, 183, 190		146, 240, 253	bruustroaɫ̃ (bruiloft)	144
bōdəmp̃ien (bodempje)	190	Breemənəchien	114	bruut (bruid)	144
		brej̃n (breien)	159	bruutoal (brutaal)	145
		brəm̃ (bremzout)	123	bruuj̃n (broeien)	161
		breɫ̃ (brengen)	98, 122, 123	bruu:m̃ (broeden)	155
			128, 243, 245, 259, 332, 350	bruu:r (broer)	155, 183, 191, 368
		brətə (breedte)	116, 123	bruu:r̃tien (broertje)	191
		breukə (breuk)	145	buchien (bochtje)	89, 112
		breutien (broodje)	146		131, 192

bufəl (buffel)	131	Daantien	114	Deedamsvoart (Dedemsvoart)	
bugartien loopm̄ (over zwak ijs lopen)	130, 192	daank (dank)	110	deegələk (degelijk)	234
bujchien (buitje)	189	daankn̄ (danken)	95, 110	deekn̄ (deken)	140, 192
bujə (bui)	85, 159, 184, 189	daegəroat (dageraad)	141	deekntien (dekentje)	192
bukien (bokje, dier)	111, 131 190	daegn̄ (dagen)	141	deelə (deel, van boerderij)	140
bukien (bokje, schuit)	111, 131 190	daeldər (daalder)	87, 142, 186	Deemtər (Deventer)	223
buksə (buks)	130	daelə (omlaag)	141, 225, 228	deern̄ (deren)	140
buləchien (stiertje)	106, 112 131, 187	dæl̄n (dalen)	108	deernə (meisje)	140, 184, 191 326
bulkn̄ (bulken)	131	daevər̄n̄ (daveren)	142	deern̄tien (meisje)	191
bult(ə) (bult, massa)	130, 220	dag	87, 98, 102, 104, 108 111, 112, 128, 186, 333	deezə (deze)	181, 210
bultien (bultje, hoopje)	228	dak	108, 128	deezndə (deze, zelfst.)	210
bundər	186, 330	dal	128	dejn̄gə (deining)	159
bunəchien (bonnetje)	115, 188	Dalsn̄ (Dalfsen)	91	dejn̄n̄ (deinen)	159
bunzək (bunzing)	92, 360	dam	129, 184, 188	dejn̄kn̄, deēkn̄ (denken)	89
burgəmejstər (burgemeester)	200, 201, 234, 324	damm̄ (dammen)	101, 129, 333	dejn̄n̄	97, 100, 105, 107, 110, 128 141, 159, 243, 259, 350
burgəmejstərsbaan̄kə (burge- meestersbank)	183	dan	103, 104, 127, 128, 216 229, 270, 274, 275, 276, 277	dempə (benauwd op de borst)	116, 122, 221
bus(ə) (autobus)	184	dapər (dapper)	128	denə (den)	122, 188
busə (bus)	130, 184	dasə (sjaal)	95, 129	denəchien (dennetje)	188
busien (bosje)	131, 186, 190	dat (vw.)	103, 128, 285, 286 287, 291, 295, 302, 303, 304 305, 306, 307, 309, 372	desnoo(t)s (desnoods)	88, 225
butien (beentje, vis)	94, 106 131, 190	dat (rel.)	128, 214, 215, 296 303, 372	deugniet	145
buubəl (bijbel)	110, 145, 335 338, 352	dat(ə) (dem.)	103, 128, 181 210, 211, 212, 213, 216, 270 274, 275, 337, 372	deugn̄n̄ (deugen)	98, 145
buukien (buikje)	108, 111, 144 155, 156	dat an (dat als, vw.)	276, 277 278, 287, 291, 304	deugt (deugd)	145
buul (zak)	144, 190	dat as (dat als, vnv.)	214 215, 296, 303, 304, 305	deuj (dooi)	160
buultien (zakje)	190	dat as (dat als, vw.)	287, 291	deujn̄ (dooien)	160
Buusman (Buisman)	328	dawəl̄n̄ (stoeien)	162	deukə (deuk)	146
Buutək (Buitink)	92	dəchien (dagje)	102, 111, 112 124	deun	145, 191
buutn̄ (buiten)	144, 228, 336	dæk (dek)	127	deuntien (deuntje)	117, 145 191
buutndieks (buitendijks)	182 228	dækien (dakje)	124, 127	deupm̄ (dopen)	145
buutns̄'uus (buitenshuis)	225 228	dækien (dekje)	127	deupsie:l (doopeel)	152
buu:gñ (buigen)	98, 115, 132 155, 251	dækñ (dekken)	127	deur (door)	145, 228
buu:kien (boekje)	108, 111 155, 156, 366, 368	dælie ('m - geev̄m, hard branden)	123	deurdat (doordat)	287, 293 307
buu:rman	155	dæməchien (dammetje)	124 188	deurə (deur)	145, 246
buu:rtə	155	dær (pak aan)	93	deureetn̄ (dooreten)	237
buu:zə (bies)	90, 110, 155 184, 332, 335, 352	dærd ¹¹ alf (derdehalf)	186, 236	deur'en (doorheen)	228
buu:zərt (buizerd)	156	dærdə (3de)	126, 235	deurgoans (doorgaans)	145 225, 229
chloor	90	dærdəs (de derde)	235	deurkeln̄ (tintelen, van ver- kleumde vingers)	88, 101 122
chloorəform (chloroform)	90	dærie (drek)	126	deurloopm̄ (doorlopen)	332
chroom	90	dærm (darm)	125, 184	deurlucht̄n̄ (doorlichten)	111
daadələk (dadelijk)	229	dærtəg (30)	126, 235	deurwaerdər (deurwaarder)	145
daamə (dame)	143, 184, 188	dærtəgstə (30ste)	235	deuzə (doos)	90, 146
daaməchien (dametje)	188	dærtəl (dartel)	125	də	103, 231, 232, 233, 245
daamp (damp)	109	dærtiendə (13de)	235	dəgeenə (degene)	139
daansn̄ (dansen)	109	dærtienə (13)	126, 235	dər (er)	274, 275, 276, 277
		dæsien (sjaaltje)	124	dərækt (direct)	226
				dəzel(fdə)	210, 214
				dəzien (dozijn)	185, 191
				dəzientien (dozijntje)	191
				dichtə (dicht)	221, 223, 225

324, 338					
dichtbij (dichtbij)	228	doardeur (daardoor)	228	dōndərsoavms (donderdag-	336
diejaa (dia)	184	doarmee (daarmee)	228	avonds)	
diejoakŋ (diaken)	150, 183	doarnea (daarna)	229	dōns	134
diek (dik)	136, 184	doarop (daar op)	228, 229	dōnkər	134, 183, 224
diendər	87, 137	doarumə (daarom)	225, 228	doof	148
dienn (dienen)	137	doarveur (daarvoor)	229	doojə (dode)	88
diesəl (distel)	88, 137, 356	doat (daad)	150	dooməneer (dominee)	149, 201
die (dem.)	181, 210, 211, 212	doatem (datum)	151	233, 335	
213, 270, 275, 276, 277, 278		doazert (sufferd)	151	dooməneersbaanəkə (d.bank)	
285, 286, 287, 338		dōbər (dobber)	136		183
die (rel.)	214, 215, 286, 296	dōbərtien (dobbertje)	113	doorə(n) (dooier)	149, 191
302, 305, 337		dōchtər	135, 183	doorn	149
die: as (die als, rel.)	214	dōchtərtien (dochtertje)	113	doortien (dooiertje)	191
215, 270, 287, 291, 296, 302		doeəəl (dōpə) (onwijze)	147	dooseem (doceren)	335
305, 337		doekŋ (duiken)	108, 115, 132	doosent (docent)	335
die:f (dief)	102, 152	147, 157, 251		doovm (doven)	148
die:g (deeg)	117, 151	doem (duim)	147, 183, 186	doozien (dozijn)	137
die:l (deel)	117, 151, 364	190		dōpə (dop)	135, 190
die:ləgə (deling)	91	doeməliŋk (duimeling)	92	dōs (blut)	134
die:lŋ (delen)	117, 151, 244	147		dōw (dauw)	162
die:pə (diep)	152, 221, 225	doenoor (dader)	149	dōwm (dauwen)	162
die:r (dier)	152, 184, 191	doestərəg (dommelig)	147	dōwm (duwen)	162
die:rtien (diertje)	191	does(t)ŋ (dommelen)	147	Dōjsər (Duitser)	88
die:zarəg (nevelig)	152	doe: (toen)	156, 201, 229, 270	dōpien (dopje)	133, 190, 366
dijə (dij)	158	274, 275, 276, 277, 286, 287		368	
dijŋ (dijen)	158, 251	291, 308, 337		dōpm (doppen)	132
dikə (dik)	100, 120, 221, 222	doe: as (toen als)	270, 287	dōr(ə) (dor)	93, 132, 221, 222
223, 224, 226, 324		308		dōrə (schandepop)	133
dikə brōkŋ (gevuld speculaas)	185	doe:k (doek)	108, 156, 157	dōrp (dorp)	93, 95, 132
dikərt (dikkerd)	88	doe:l (doel)	156	dōrsŋ (dorsen)	132
dildalŋ (op en neer gaan)	121	doe:(n)	98, 99, 100, 115, 156	dōrst (dorst)	132
dildaləg (onvast ter been, van kind)	326	157, 236, 237, 241, 242, 243		draanŋ (drank)	110, 143, 189
dinŋien (dingetje)	101, 189	244, 247, 248, 256, 257, 334		dracht	128
dinŋk (ding)	92, 101, 120, 187	338, 346		draegn (dragen)	96, 141, 254
189, 330		doe:və (duif)	90, 157, 184	draej (draai)	189
dinŋstərdag (dinsdag)	91, 94	346, 348		draejchien (draaitje)	189
101, 120		doe:zələg (duizelig)	157	draejərijə (draaijerij)	189
dinŋstərs (des dinsdags)	91	doe:zəlŋ (duizelen)	157	draejərijchies (draaifiguur-	
94, 182		dōf	134	tjes)	189
Dirk	182	dōfərt (doffer)	88, 134	draejŋ (draaien)	160, 246, 370
Dirkien (Dirkje)	190	dōfərtien (doffertje)	113	draenŋien (drankje)	142, 143
disə (deze)	120, 181, 210, 338	dōkŋ (dokken)	136	189, 366, 368	
disəl (dissel)	121	dōktər	136, 183, 192, 201, 233	draevm (draven)	96, 99, 141
dispə (deze, zelfst.)	210	dōktərtien (dokter)	113, 192	draf	111, 128, 189
dit	181, 210, 211, 277	dōktərsvlesien (medicijn-		drafərt (bromvlieg)	129
ditə (dit, zelfst.)	120, 210, 211	flesje)	183	Dræcht (Drecht)	127
216		dól	134	dræfien (drafje)	111, 124, 189
doajə (sullige vrouw)	151	dōik	136	drægə (dreg)	127
doakə (daak)	151	dóm	95, 134	dræk (oogvuil)	127
doar (daar)	103, 150, 228, 270	dōməkracht (dommekracht)		dreet (scheet)	140
274, 275, 276, 277, 287, 307		134		dreevəl (drevel)	140
323, 337		dōməlŋ (dommelen)	134	drenkəlŋk (drenkeling)	92
doar (rel.)	214, 296	dōmpə (neus)	134	dreugə (droog)	95, 145, 221
doar as (daar als, rel.)	214	dōndər	134	dreugərijə (drogerij)	158
215, 270, 287, 291, 296, 302		dōndərdag	94	dreugist (drogist)	145
305, 307, 337		dōndərs (donderdag)	91, 94	dreuglejn (drooglijn)	327, 336
		182		dreugn (drogen)	145, 239
		dōndərsmōrns (donderdag-		dreugruumtə (droogruimte)	
		morgens)	94	336	

dreugtə (droogte)	116, 145	dunĳŋ (dunken)	130, 259	eerbiet (eerbied)	139
dreutəŋ (drentelen)	146	durvm̄ (durven)	93, 95, 133	eerdət	139
dreuchien (droogje)	124	256		eerdə (aarde)	139
drèùchien (draadje)	112, 146	dus	276, 277	eerdər (voorheen)	117, 229
189, 366, 368		duudə (lisdodde)	145	eerə (eer)	139
drèùtien (draadje)	146, 189	duudələk (duidelijk)	336	'eerək (haring)	140
342, 366, 368		duudəri:t (riet met lisdodden)	145	eergistar(ŋ) (eergister)	139
driejə (3)	160, 235, 333, 334	145		229	
driejŋtwintəg (23)	235	duukər (duiker in waterloop)	145, 327	'eerkaawm̄ (herkauwen)	139
Driekəmuu:jə (tante Driek)	388	duumpien (duimpje)	144, 190	163	
driestə (driest)	137, 221, 222	Duu(t)s (Duits)	144	eerlək (eerlijk)	87, 139, 231
drietŋ (cacare)	121, 138, 250	duuštər (duister)	144	'eerskóp (heerschapp)	117, 139
drie:gn̄ (dreigen)	151	duu:fien (duifje)	155	eerst 224, 226, 229, 230, 235	
Drie:sien (Driesje)	190	duu:gə (duig)	156	275, 276, 277	
drie:vm̄ (drijven)	121, 140	duu:kiēn (doekje)	155, 366	'eert (haard)	139
152, 153, 250		368		'eertien (heertje)	191
dril	120	duu:nien (deuntje)	117, 156	eetŋ (eten)	95, 123, 128, 139
drinĳŋ (drinken)	120, 131	duu:r (duur)	88, 155, 224	140, 236, 237, 248, 253, 325	
242, 243, 252		duu:rŋ (duren)	156	332, 342, 344	
drinĳŋsbækien (drinkbakje)		duu:rətə	155	eetŋstiet (etenstijd)	183, 237
183, 237		duu:vəkəetər (uitroep)	156	eevənar (evenaar)	139, 358
drinĳŋskənə (drinkkan)	237	duu:vəkoartŋ (speelkaarten,		eevənoarŋ (evenaren)	139
drinĳŋ (dringen)	252	het spelen daarmee)	156	eevər (ever)	139
droat (draad)	112, 150, 189	duu:vəl (duivel)	155	eevərdasə (hagedis)	140
droe:və (druif)	90, 157, 190	duu:vəls (duivels)	226	Eevərtien (Evertje)	190
droe:vəg (droevig)	156	duu:znstə (1000ste)	235	ee(v)m̄ (even)	96, 99, 100
drók (druk)	130, 323	duu:znŋt (1000)	155, 235, 346	139, 229, 338	
drókŋ (drukken)	130, 323	348		ee(v)m̄malie:(n)s (gelijk)	129
dróktə (drukte)	323	dwaelŋ (dwalen)	141	151, 223	
drólə (haarwring)	136, 187	dwaes (dwaas)	142	ee(v)m̄móldər (iemand van de-	
dróməl (drommel)	134	dwaŋ (dwang)	128	zelfde leeftijd)	139
drónĳt (dronken)	88, 134	dwærəŋ (dwarrelen)	125	ee(v)m̄reedəg (evenredig)	139
222		dwərg (dwerg)	126	ee(v)m̄tər (evenaar)	358
droom	148	dwərs (dwars)	125, 228	ee(v)m̄ties (eventjes)	101, 139
dróləchien (haarwring)	133	dweegəl (bakkersdweil)	140	192, 225, 229	
187		dweepŋ (dweepen)	140	ee(v)m̄vuu:lə (evenveel)	217
druk (bnw.)	131, 223	dwiŋŋ (dwingen)	333	226	
druk (znw.)	130, 223	'e(b)m̄ (hebben)	87, 95, 99	ee(v)m̄wicht (evenwicht)	139
drukərijə (drukkerij)	158	101, 104, 122, 200, 237, 243		eew (eeuw)	163
drukŋ (drukken)	130, 241, 242	244, 246, 247, 248, 249, 257		eewag (eeuwig)	163
druktə	130, 246	264, 325, 328, 330, 335, 338		eezəl (ezel)	140
drumpəl (drempel)	111, 131	350, 354		efm̄ (effen, even)	122
drup (drop)	131	Eedək (Edink)	92	efm̄ties (eventjes)	229
drup(əl) (druppel)	131	eedəl (edel)	140	'eft (heft)	122
drupien (dropje)	131	'eedŋ (heden)	140	'eftəg (heftig)	123
druppŋ (druppelen)	130	'eedŋdaags (hedendaags)	330	ej (ei)	85, 159, 185
druus (droes)	144	336		'ejdə (heide)	158
druu:fien (druifje)	155, 190	eek (azijn)	140, 326	'ejdŋ (heiden)	158
druu:məs (dreumes)	116, 117	'eekəl (hekel)	140	ejər (heitoestel)	159
156		eek'oorn̄ (eekhoorn)	117, 139	ejarbastə (eierschaal)	128
druu:nŋ (dreunen)	117, 156	'eeməl (hemel)	140	ejnŋ (eigen)	158, 333
dubəlt (dubbel)	88	'eemroat (heemraad)	117, 139	ejnŋəardəg (eigenaardig)	158
dubəltien (dubbelte)	186	'eer (heer)	191	'ejkoe:rej (herrie)	159
dudə(chien) (schatje)	131	eerapəl (aardappel)	88, 139	'ejl (heil)	158
dufəls (duffels)	222	eerapəlskaalə (aardappel-		'Ejlaant (Heiland)	158, 234
duldŋ (duldēn)	130	schaal)	143	ejlaant (eiland)	109, 159
dumpəŋ (dompelen)	130	eerbeezə (aardbei)	88, 139	'ejləg (heilig)	158
dunə (dun)	87, 130, 221, 222	362		'ejleuvər (ooievaar)	111, 145
				360	

'ejlʒəm (heilzaam)	158	'eugn (heugen)	145	faalie (falie)	143
'ejmələk (heimelijk)	158	'eugtə (hoogte)	116, 145, 229	fakəl (fakkel)	128
'ejmwee (heimwee)	158	'euj (hooi)	160, 189, 338	fals (vals)	90, 95, 128
Ejmpiēn (Egbertje)	190	'eujchien (hooitje)	189	fanfaarə (fanfare)	143
'ejn (he)	159	'eujn (hooien)	160, 354	Fəriezeəjər (Farizeeër)	125
ejndə (einde)	110, 159	euləkrəpiēn (oliebol)	127	feeksə (feeks)	140
ejndəgn (eindigen)	159	145		feertəg (40)	90, 140, 235
ejndələk (eindelijk)	159	eulie (olie)	145	feertəgstə (40ste)	235
ejskoo (ijsco)	159, 327	'euln (heulen)	146	feest	140
ejsn (eisen)	158, 327	eumpien (oompje)	146	fejlə (dweil)	159
'ejsn (hijsen)	159	'eupə (heup)	145	fejləg (veilig)	90, 158
'ejstərŋ (heisteren)	159	'eur (haar, bez.vnw.)	207	fejŋ (fijn, van smaak)	87, 159
elə (el)	122, 183, 186	'eur (haar, pers.vnw.)	146	224, 226, 327	
elə (hel)	122	199, 202, 205, 206		fejt (feit)	159, 327
'eləg (nijdig)	122	'eurdər (hoorder)	145	fel	123
'eləgə (helling)	91	'eurəg (aardig)	88, 116, 146	Femə (Femmigje)	182
'eləveegə (helleveeg)	123	'eurŋ (horen)	87, 95, 145	Feməchien (Femmigje)	188
elf (11)	123	237, 243, 245, 246, 264, 330		Fenəchien (Fennigje)	188
elfdə (11e)	235	354		fəbriek (fabriek)	182, 332
elk	123, 181, 217	'eurŋdə (de hare)	207, 209	fəguur (figuur)	191
'elm (helm)	122	Eurŋtə (Arendje)	114	fəguur:rtien (figuurtje)	191
elmdə (11(e))	101, 123, 235	Eurŋtien (Arendje)	114, 190	fəliet (failliet)	137
'elŋ (hellen)	122	'eurŋtien (horentje)	113, 146	fənejnəg (venijnig)	90, 159
'elpm (helpen)	95, 122, 133	eurtien (oortje)	113, 146, 191	fəniēt (venijn)	154
245, 252, 330, 332, 354		'eurzelf (zichzelf)	206	fənuus (fornuis)	94, 102, 109
elsies (1 el brede matten)	183	'eus (heus)	330	145	
elzə (els)	90	'Eutək (Heutink)	92	fətuutŋ (malligheden)	145, 326
'em (zie 'ebm)		euvəl	145	fiejoe:lə (viool)	90, 116, 117
'emp (hemd)	101, 122, 187	'euvəl (heuvel)	145	157	
empə (kleinzerig)	123	euvəlleer (bovenleer)	145	fiejoe:ltien (viooltje)	90, 113
'emtrək (hemdrek)	326	'euzŋ (hopen)	146	117, 157	
en	103, 122, 232, 265, 281	'ëükien (haakje)	107, 146	fielaa (villa)	90, 137
282		Eülə (Aaltje)	114, 147	fien (fijn van bouw)	87, 224
'en (heen)	229	Eültien (Aaltje)	112, 114, 146	327	
en dan	265	147, 190		fienoal (finaal)	137
endə (einde)	107, 122	ëültien (aaltje)	112, 146, 190	fies (vies)	90, 102, 108, 137
'Endrək (Hendrik)	182	'ëültien (houtje)	112, 147	153, 224	
'Endriekəs (Hendrikus)	330	Eürtien (Aartje)	113, 114, 146	fies(ə) (fiets)	88, 137, 193
'enə (hen)	122, 128	190		246, 338	
'enəchien (hennetje)	128	ëürtien (adertje)	113, 146, 191	fiestərg (kieskeurig)	137
'enəp (hennep)	122	'ëürtien (haartje)	113, 146	fiestərt (kieskeurig mens)	137
entər	123	191		fiet (fijt)	137
en toe: (en toen)	265	ëüsien (aasje)	146	fie:tŋ (schoenen, voeten)	154
enəl (engel)	122	ëüvəntien (avondje)	101, 114	fietriejoe:l (vitriool)	117, 137
Enəšə wərk (plantsoen)	326	Ewbərt (Egbert)	161	157	
'engoan (heengaan)	103	ə- (bij p.pf.)	237, 238, 239	Fijchien (Fijtje)	189
enəkəl (enkel, znw.)	122, 348	240, 245		fiks	121, 324
enəkəlt (enkel, bnw.)	88, 123	əleedŋ (geleden)	96, 99, 238	film	190
181, 217		239		filmpiēn	190
'enšt (hengst)	95, 122	'əm (hem)	97, 199, 200, 202	filt (vilt)	90, 120
Epien (Egbert)	190	203, 206, 207		fisien (klein beetje)	121
er	315	ən (een)	97, 103, 104, 231	fis(t)əl (fistel)	88, 121
'etə (hitte)	123	232, 233, 315		fitŋ (vitten)	90, 121
etər (etter)	123	'ət (het)	181, 199, 200, 203	flaabə (algenliert)	110, 143
etgərt (etgroen)	88, 122, 356	204, 205, 206, 211, 231, 232		187	
euchien (oogje)	112, 146	233, 234, 270, 275, 276, 277		flaetər (flater)	142
'euf (hoofd)	145	278		fləbəchien (algenliertje)	187
'eufzækələk (hoofdzakelijk)		'ətzel(f)də (hetzelfde)	210	flərtə (flard)	125
226, 336		214			

fleemr̥ (flemen)	140	frikædilæ (frikadel)	121	gærdæ (gard)	125
fleermuus (vleermuis)	90	frōjt (fruit)	160, 328	gæræbaldie (G.-hoed, peper- munt)	125
139		fuj (foei)	159	Gæræchien (Gerritje)	127, 189
flensien (flensje)	123	funksie (functie)	335	gærfaemær (gerfkamer)	126
fliexsæ (feeks)	137	fusien (bosje hooi)	131	gær(r)spæl (gesp)	94, 125
flie:r bós (vlierstruik)	90	Fusien	114	gærstæ (gerst)	126
flie:ræ (vlier)	152	fuuftæg (50)	90, 110, 235	gæsiēs (kinderen)	185
flikær̥ (flikkeren)	120, 324	fuuftægstæ (50ste)	235	gæst (gast)	107, 123
flikflooꝝ (flikflooien)	161	fuulæsteern (feliciteren)	111	gæstert (viezerik)	125
flinstærtien (flentertje)	121	117, 145, 238, 239		gæs(t)̥ (kinderen)	88, 89
flinḡ	121, 226			94, 123, 185	
floe:ræ (vloer)	90, 113, 156	gaanzæ (gans)	90, 95, 108	geel	87, 139, 224
191		109		geemaleert (geëmailleerd)	222
floe:rs (floers)	157	gaank (gang)	110, 111, 143	geenæ (gene)	210
floe:rtien (vloertje)	113, 156	189		geeræ (geer)	139, 191
191		gaank (2 emmersvol)	110	geern (geren)	117, 139
flónkær̥ (flonkeren)	134	220		geertien (geertje)	191
flōw (flauw)	162	gaechien (gaatje)	189	Geertien (Geertje)	190, 191
flōjtæ (fluit)	160	gædægæ (gading)	141	geesl (gesel)	139
flōjtn (fluiten)	85, 160, 251	gædæsloan (gadeslaan)	141	Geesien (Geesje)	190
328		Gæjæ	160	geest	117, 139
flurtien (beetje, van vloeastof)	94, 220	gæjæ (uitbundige vrouw)	160	geestælæk (geestelijk)	335
foedæltien (niet propere vrouw)	147	gaensien (gansje)	142, 366	geevæ (gaaf)	140
foekæ (fuik)	147	gaenkien (gangetje)	111, 142	geevæl (gevel)	140
foekæpõt	147	189		geevrn (geven)	100, 101, 104
foekæstaekæ (fuikenstaak)	186	gaepært (gaper)	142	105, 123, 128, 139, 140, 242	243, 244, 245, 253, 332, 333
fo(e)ksn̥ (slordig naaien)	95	gaepn̥ (gapen)	142	gejl (geil)	158
134, 148		gaer (gaar)	141	gejtæ (geit)	158
foestært (voetzoeker)	88, 90	gaern̥ (garen, ww.)	95, 141	gel(d)̥ (gelde, ww.)	88, 122
148		gaes (gaas)	142	133, 252	
foetær̥ (foeteren)	148	gaetien (gaatje)	94, 104, 108	gelpæræg (gallig)	123
foe:zæl̥ (smeren, knoeien)	157	111, 189		gelt (geld)	103, 122
fóns (Fonds)	234	gafæl (gaffel)	128	gest (gist)	107, 122
fooj (fooi)	161	gafeltanæ (oorworm)	362	geulæ (geul)	146
foos (voos)	90	galæ (gal)	128	geutæ (goot)	145, 344
footægraaf (fotograaf)	143	galæg (gallig)	129	geutægat (gootgat)	145
footoo (foto)	184	galgæ (galg)	128	gø- (bij p.pf.)	238, 239, 240
Fort (Ford)	94	galm	129	gæbastært (basterd-, van suiker)	223
fósæ (bosje hooi)	134, 135	galmn̥ (galmen)	129	gæbækien (gebakje)	124
fōjksæ (feeks)	160	galpn̥ (galpen)	95, 129	gæbet (gebed)	109, 122
fōkien (fokje)	133	gamæl (gammel)	129	gæbeurn̥ (gebeuren)	332, 333
fraaj (fraai)	160	gan̥s (bezig)	225	gæbiedn̥ (gebieden)	251
Fraans (Frans)	109	gastært (viezerik)	125, 129	gæbloemt (gebloemd)	240
Fraank'uus (Frankhuis)	234	gat	95, 108, 111, 128, 142	gæboorn̥ (geboren)	149
frabæ (venijnig iemand)	129	189, 332, 336		gæboortæ	149
187		gatvædærie (bast.vloek)	126	gæbõt (gebod)	109
Frankriek (Frankrijk)	128	gaw (gauw)	162, 224, 227	gæbræk (gebrek)	109, 127
frasn̥ (fratsen)	88, 129	gawdie:f (gawdief)	162, 212	gæbruukn̥ (gebruiken)	144
fræbæchien (venijnig iemand)	124, 187	gawæg'ejt (gawwigheid)	162	332, 336	
124, 187		Gæjt (Gerrit)	127, 159	gædachtæ	128
fræjn̥ (franje)	123, 124, 159	gæk (gek)	127	gædepuuteerdn̥ (gedeputeer- den)	332, 334
fretæ (fret)	123	gæk'ejtbn̥:kien (boekje met grapjes)	338	gædie:ltælæk (gedeeltelijk)	335
freulæ	146	gækskeern̥ (gekscheren)	140	gædien (gordijn)	93, 94, 137
friemoln̥ (friemelen)	137	Gælæmuun (Genemuiden)	91	188	
frijdæs ('s vrijdags)	90, 91	125, 144, 222, 336		gædientien (gordijntje)	188
182		Gælæmuunægær (Genemuider)	222		
		gæntæ (gent)	125		

gædoantə (gedaante)	151	gætuu:gə (getuige)	155	gladijeooln (gladiolen)	333
gædult (geduld)	130	gætuu:gn̩ (getuigen)	155	glæsien (glaasje)	108, 111
gæduu:ræg (gedurig)	156, 229	gævaer (vaartuig)	141	glæezəg (glazig)	142
gæ'ejm (geheim)	158	gæværft (geverfd)	240	glæzəŋ (glazen, bnw.)	116, 222
gæ'eugn̩ (geheugen)	145	gævoar (gevaar)	323	glas	102, 108, 111, 116, 128
gæ'eurəg (gehorig)	145	gævoarlək (gevaarlijk)	323		142, 187
gæ'eurzəm (gehoorzaam)	145	gævoartə (gevaarte)	150	glat (glad)	128
gægeevms (gegevens)	240	gævoe:gəltə (gevogelte)	117	gləjbaenə (glijbaan)	326
gəkno̩r (gekno̩r)	93		157	gleuvə (gleuf)	145
gæleedn̩ (geleden)	238, 239	gævuu:glək (gevoeglijk)	155	gleuvrn̩ (zie: gæleuvrn̩)	
gæleert (geleerd)	240	gæwaer (gewaar)	141	glibərn̩ (glibberig)	121
g(ə)leuvrn̩ (geloven)	99, 145	gəwag	129	glic: (deugniet)	152
	245, 336	gəwæktn̩ (geweckte)	240	glimrn̩ (glimmen)	121, 242, 252
gəlikə (gelijk)	225	gəweer	140	ghinstərn̩ (glinsteren)	121
gəlók (geluk)	323	gəwej (gewei)	159	ghintə (fuut)	121
gəlókəg (gelukkig)	130, 323	gəwejdə (geweide)	158	ghisn̩ (uitglijden)	121
gəlooʋə (geloof)	90, 148	gəwelt (geweld)	122	gløepərt (gluiperd)	148
gəlukəg (gelukkig)	231	gəwicht(ə)	120	gløepərtien (gluiperdje)	113
gəluot (geluid)	144	gəwie:tn̩ (geweten)	152	gløeprn̩ (gluipen)	115, 133, 148
gəmag(t) (schaamdelen)	129	gəwoon	103, 149, 223, 227		241, 242, 251
gəmakələk (gemakkelijk)	227	gəwoonlək (gewoonlijk)	229	gløepmt (gluipend)	148, 226
gəmietə̩r (geduvel)	138	gəwulftə	131	gløe:t (gloed)	157
gəmie:n (gemeen)	117, 151	gəzæemələk (gezamenlijk)	141	gløojəg (glooiing)	161
gəmie:ntə (gemeente)	151		228	gløojn̩ (glooiën)	161
gəmoe:t (gemoed)	156	gəzəg	129	gløorie (glorie)	149
gənə̩rmt̩ (gearmd)	91, 125	gəzəŋ (gezang)	184	glöp (doorgang, opening)	136
	231, 240, 354	gəzələg (gezellig)	122	glöpien (doorgangetje)	133
gəneegn̩ (genegen)	140	gəzichtə (gezicht)	324	gluu:jn̩ (gloeien)	161
gəneezn̩ (genezen)	139, 140	gəzin	331	gluu:nəg (gloeïend, erg)	155
	254	gəzənt (gezond)	134, 232		226, 241
gənie:lə (garnaal)	93, 94, 152	gəzənt'ejt (gezondheid)	330	goan (gaan)	87, 92, 100, 103
	366	gəchəlŋ (giechelen)	137		111, 115, 116, 123, 134, 138
gəniepə̩rəg (geniepig)	137	gielŋ (gillen)	137, 241		150, 236, 237, 242, 243, 244
gənie:tn̩ (genieten)	115, 132	gien (geen)	103, 116, 117, 137		245, 247, 248, 249, 256, 257
	152, 153, 251		217, 218, 231		262, 313, 325, 332, 334, 336
gənoadə (genade)	150	giendə (geen, zelfst.)	217, 218	goarn̩ (garen, znw.)	95, 150
gənəg(t) (genoeg)	88, 134, 226	gienie:nə (geeneen)	217, 218	goavə (gave)	90, 151
gənət	136	giftə (gift, test)	120, 121	goavəl (tandvlees)	150
gəraemtə (geraamte)	95	gində̩r (ginder)	121, 228	goechəlŋ (giechelen)	148
gəraezie (garage)	91, 324	ginə (gindse)	210	goejə (goede)	88, 161, 223
	327	gips	121	goejəg (goedig)	148
gərak (gereedschap)	129	gisn̩ (gissen)	121	goet (goed, bnw., bw.)	147
gəreefə̩rmeert (gerefor-meerd)	334	gistə̩r(ŋ) (gisteren)	120, 229		224, 226, 227
gərieflək (gerieflijk)	136	gie: (zwad)	152, 356, 358	goed (goed, znw.)	147
gərie:tskəp (gereedschap)	152	gie:'ə̩nə̩r (geeuwhonger)	152	goe(t)skiks (goedschiks)	225
	331, 332	Gie:pien (Gijsje)	190	goe:zə (sul)	157
gəriŋə (gering)	120	gie:r (mestvocht)	152, 358	goe:zn̩ (gonzen)	157, 242
gəskiedə̩nis (geschiedenis)	331	gie:r (uier)	152, 191, 354	gəfə̩rt (dikzak)	134
gəskikt (geschikt)	331	gie:rəg (gierig)	152	gəlf, gəlvə (golf)	136
gəskroew (geschreeuw)	164	gie:rlapə (gierigaard)	152	gəlfərt (schrok)	136
gəslachtə (geslacht)	128	gie:r:tiem (uierdje)	191	gərn̩ (vlakgom)	134
gəsoodə̩mietə̩r (geduvel)	138	gie:sə̩m (hongerig)	152	goojn̩ (gooien)	161, 243, 245
gəspikəl̩t (gespikkeld)	240	gie:təlŋ (lijster)	92, 151		246
gəstoadəg (gestadig)	150	gie:tə̩r (gieter)	152	goor	149
gəstreep̩t	240	Gie:tə̩rn̩ (Giethoorn)	223	Got (God)	109, 135
gətal	128, 187	Gie:tə̩rsn̩ (inw.v.Gieth.)	223	gouwe (gouden)	88
gətələchien (getalletje)	187	gie:tn̩ (gieten)	146, 152, 248	gəòldn̩ (gouden)	88, 92, 108
gətrəwə̩dn̩ (gehuwden)	240		251, 344		150
		glæans (glans)	109		

gòòlt (goud)	92, 107, 108, 150	gròf	224	iekñ (ijken)	137, 155
gökien (gokje)	133	grófəñ (zoeken in broekzak)		iemant (iemand)	218, 337
gölfien (golfje)	133	gròk (grog)	136	iepə (iep)	137
görgəñ (gorgelen)	132	grómñ (grommen)	134	ies (eens)	116, 117, 137, 229
görtə (gort)	132	gróndərag (gronderig)	134	ies (ijs)	102, 136
graanzərag (snuwerig)	109	grónəkñ (brommen, van paard)	111, 131	iesəl (IJssel)	136
graasie (gratis)	143	grónt (grond)	134	iesəlmuaun (IJsselmuiden)	222
graatəs (gratis)	143	groot	88, 148, 223, 224	iesəlmuaunəgər (inw.v.IJ.)	222
grachtə (gracht)	192	groot(t)s (verwaand)	88, 148	iets	218
graevñ (graven)	101, 141, 236	grópmoejər (grootmoeder)	101, 134, 326	iewerik (soort uitslag)	162
254, 334		gròt	136	ie: (jij, U)	104, 152, 199, 200
graf	108, 128	gròw (grauw)	162	201, 207, 208, 218, 247, 275	277, 278, 354
Grafəs (Grafhorst)	223	gròwəl (zie: gruuwəl, § 72)	163	ie:jə (jij, U)	161, 199, 200
Grafñdər (Grafhorster)	223	grökien (grogje)	133	ie:kə (eik)	151
gramietə(rə)ğ (grimmig)	137	grös (gras)	132, 356, 358	ie:kñ (eiken)	155, 222
grap	129	gruəkñ (zie grónəkñ)	111, 131	ie:kñ'òolt (eikenhout)	151, 364
grächien (grachtje)	192	gruntəl (grendel)	88, 111, 131	'ie:l (heel)	117, 151, 223, 266
græfien (grafje)	124	grupə (greppel)	110, 131	330, 364	
grapien (grapje)	124	grupmael (gruttenmeel)	131	'ie:lal (heelaal)	151
greeg (graag)	140, 231, 335	gruus (gemalen piment)	145	'ie:lə (nageboorte van koe)	151, 152, 156, 358
greetgə (graagte)	116	gruuwəl (gruwel)	163	'ie:ləmoalə (helemaal)	117
greep	140	gruuwələk (gruwelijk)	163	151, 225, 226, 330	
grej (goedje, spul)	158, 159	gruu:jñ (groeien)	161, 236	'ie:lñ (helen, genezen)	117
grentə (grint)	123	255, 332		151	
greutə (grootte)	116, 145	gruu:n (groen)	87, 155, 183	'ie:lñdal (helemaal)	151
grèutien (graatje)	146	224		ie:luu: (jullie)	201
grèùzñ (gras voeren)	147	gruu:nmoes (gerecht)	155	ie:ndər (eender)	87, 117, 151
gräniet (graniet)	137	gruu:ntə (groente)	154, 336	ie:ndəraandəg (bijzonder)	151
griend	154	gruu:pə (mestgoot in stal)	111	ie:ndroa(t)s (eendraads)	183
griend	233	155		ie:nə(1)	117, 151, 218, 235
griepñ (grijpen)	121, 136	gruu:tñ (groeten)	155	334, 338, 364	
138, 155, 242, 250, 324		gruu:zələmentñ (gruzelemen-ten)	156	ie:nəg (enig)	151, 218
gries (grijs)	102, 109, 136	159		ie:nlək (eenzaam)	151
153, 224		gujə (scheut)	159	ie:nñtwintəg(21)	235, 332, 334
griet	137	Gujə	159	ie:nñtwintəgstə (21ste)	235
Griet	108, 109	gul(d)ñ (gulden)	130, 186, 236	ie:nñveertəgstə (41ste)	235
Grie:ntə	153, 154	332		ie:nñvuufəgstə (51ste)	235
grie:pə (greep, mestvork)	116	gumie (gummi)	222	'ie:r (hier)	152, 228, 277, 330
151, 155, 364		gunp (gunnen)	96	'ie:rnoamoals (hiernamaals)	150
grie:vm (grieven)	108	guntəñ (verlangend kijken)	131	'ie:s (hees)	117, 151
grie:zəl (griezel)	152	gust	131	ie:t (eed)	116, 151
grie:zələg (griezelig)	152	guu:r (guur)	88, 156	'ie:tə (heet)	116, 151, 221, 364
grif	121	handəñ (handelen)	333, 336	'ie:tñ (heten)	87, 116, 151
grifəl (griffel)	120	hee	330	235, 338, 354, 356, 364	
griməg (grimmig)	120	heel	223, 330	ie:vərag (ijverig)	152
groan (graan)	150	hoofbəstuu:r	330, 336	ie:wəg (eeuwig)	117, 164
groapərag (inhalig)	151	'ie (hij)	199, 201, 202, 203	ie:zəl (ijzel)	102, 109, 152
groapərt (schrok)	88, 151	246, 248		ie:zər (ijzer)	152
groat (graad)	150	'iebəkraesien (dreumes)	137	igəl (egel)	360
groat (graat)	150	326		'igtñ (hijgen)	121
gro(e)ffaejər (grootvader)	101	iedər	137, 181, 218	'ij (hij)	104, 158, 199, 201
134, 147, 326		iedarie:nə (iedereen)	218	202, 203, 246, 275, 277, 278	
groenə kròjs (groene kruis)	327	iegələk (iegelijk)	137	ik(ə) (ik)	103, 120, 199, 200
327				205, 210, 216, 246, 275, 277	
groenmoes (gerecht)	147, 155			278, 324, 325	
groetənisə (groeten)	147				
groe:və (groeve)	157				
groe:vəbroot (begravenis- maal)	157				

'ildə (hooizoelder)	121	joneevər (jenever)	140	kaer (kaar)	141
'ilə (Hilligje)	182	Jəwænəsien (Johannesje)	114	kaern (karnen)	142
'lləchien (Hilligje)	188	Joap (Jaap)	114, 143	kaernklósə (zeurkous)	142
in	103, 104	joar (jaar)	113, 150, 181, 182	kaetər (kater)	141
in-	103	186, 191, 234, 323, 336		kaevəl (kavel)	327
in'am (inham)	129	joarəg (jarig)	150, 323	kaf	128
in'əməchien (inhammetje)	124	joarləks (jaarlijks)	229	kaft	129
	150	joeksə (wilde meid)	148	kakərlakə (kakkerlak)	129
inbroakə (inbraak)	150	joeln (joelen)	148	kakn (cacare)	129
'indərn (hinderen)	121	jəŋchien (jongetje)	134, 188	kaakstoe:l (kinderstoel)	129
indərtiet (indertijd)	229	jəŋə (jongen)	134, 184, 188	kalf	128, 185
indienn (indienen)	332	jəŋəlnəsvəri:e:məgə (jonge-		kalk	128
inentn (inenten)	237	lingsvereniging)	326	kalm	129, 227
informeern	237, 332	jəŋk (jong, bnw.)	134, 183, 223	kalmeern (kalmeren)	237
inlichtəgn (inlichtingen)	185	335		kalms (kalmoes)	129
inmaekn (inmaken)	239	jəŋk (kind)	134, 187	kalvm (kalven)	95
inpəldərn (inpolderen)	237	jəŋkər	134	kamə (kam)	128, 184, 188
insteləgə (instelling)	331	Joompn (Jochem)	97, 101	kamənet (kabinet)	87
inwiedn (inwijden)	136	Joompien (Jochempje)	101	kaməruətien (kameraadje)	146
inzetəgə (inzetting)	91	114, 190		kaməroat (kameraad)	129, 151
ingaank (ingang)	335, 336	joot (jood)	149	kamfər	129
ingeevəgə (ingeving)	91	Jəwjkien (Jacobje)	190	kanə (kan)	128, 184, 185, 188
ingeevmp (ingeven)	103	jəkkn (jokken)	133	kanəpee (canapé)	129
ingəwaann (ingewanden)	105	jəkkntien (jokkentje)	192	kaniebaal (kannibaal)	143
109, 185		juk	130	kantoor	109, 149
ingəzeetn (ingezetenen)	332	juktə (jeuk)	130	kanəkər	128
'inkn (hinken)	120	juust (juist)	145	kapə (kap, muts)	128, 184
in'komstn (inkomsten)	332	juu:k (jeuk)	117, 155	kapərtien (kappertje)	113
		juu:kkn (jeuken)	117, 155	kapəsiendər (kapucijner)	87
jaa (ja)	143			129	
jaankn (janken)	110	kaaj (kaai)	88, 160	kaptejn (kapitein)	159
Jaap	143	Kaamm (Camen)	332	kasteel	129
Jaapien (Jaapje)	114, 190	kaamp (kamp)	109	kastə (kast)	89, 128, 192
jacht	129	Kaampər (Kamper)	109	kastoor	149
jaegər (jager)	141, 338	Kaampn (Kampen)	109, 331	katə (kat)	128, 184
jaegn (jagen)	141, 254	kaanəfas (kanefas)	143	katəbalkn (hanebalken)	185
Jaentien (Jaantje)	114, 190	kaans (kans)	108, 109	katəgəzoasie (catechisatie)	
jak	127, 129, 326	kaant(ə) (zijde)	108, 109, 229	129, 326	
jakərn (jakkeren)	129	kaantə (kantwerk)	109	katəliək (katholiek)	129
janeevər (jenever)	129, 140	kaapər (kapermuts)	192	katoelə (katuul)	112, 147
Jantə (Jantje)	109	kaapərtien (k.muts)	113, 192	katoeləchien (uiltje)	112
Jantien (Jantje)	114, 190	Kaatien (Kaatje)	114, 190	kəlfien (kalfje)	124
jasə (jas)	129	kaawm (kauwen)	163	kəlmpies (kalmpjes)	124, 192
jəchien (jachtje)	124	kaazəmiə:r (kasjmier)	143	227	
jəkər (jekker)	127	kaazəwil (casueel)	143	kəməchien (kammetje)	124
jəkien (jakje)	124	kabəljəw (kabeljouw)	162	188	
jəməər (jammer)	127, 336	kachəl	113, 129, 192	kənəchien (kannetje)	124, 188
jəsien (jasje)	124	kachəltien (kachelkje)	113, 192	kənsəl (kansel)	125
Jenəchien (Jennigje)	114, 188	kaebəl (kabel)	142	kəntəlŋ (kantelen)	125
Jenəsien (Jannesje)	114, 190	kaekə (kaak)	142	kəpien (kapje)	124, 366, 368
Jent	114	kaekə (kaak)	142	kərbənaadə (karbonade)	125
Jentien (Jentje)	190	kaekəln (kakelen)	142	kərbəl (carbol)	125
jeugdəg	145	kael (kaal)	141	kəreə (kar)	125, 184, 189
jeugt (jeugd)	145	kaemər (kamer)	141	kəre(ə)bies (karbies)	125, 137
Jeumpien (Jochempje)	101	kaemərdə:ks (kamerdoeks)	222	kəreəchien (karretje)	189
190		kaempien (kampje)	142	kəreəkiet (karekiet)	125
Jəupien (Jaapje)	114, 146, 190	kaensien (kansje)	142	kəreəmelk (karnemelk)	125
jəürtien (jaartje)	113, 146	kaentien (kantje)	142	kəreəvaan (karavaan)	143
191, 342				kəreəwats (karwats)	125

kærfstøk (kerfstok)	126	keuchien (biggetje)	189	kient (kind)	137, 185, 332, 335	
kærkas (karkas)	125	keugältien (kogeltje)	113, 146	kien(t)sdiel (kindsportie van erfenis)	183	
kærkə (kerk)	95, 106, 126	191	keukŋ (keuken)	95, 145, 192	kiepə (kip)	137, 184, 354
344, 346		keukŋtien (keukentje)	192	kiepəkærməsə (kippenkermis)	137	
kærkəroat (kerkeras)	336	keultien (kooltje)	112, 146	kiepien (kipje)	338	
kærmənaadə (karbon)	87	190	keupər (koper, metaal)	145	kieskaawŋ (kieskauwen)	137
125, 143		keupien (koopje)	146	163		
kærmŋ (kermen)	126	keur	130, 145	kiewə (kieuw)	163	
kærmsə (kermis)	126	keuræg	227	kie:ftə (kievit)	152	
kærnə (karn)	125	keutəl	145	kie:r (kier)	152	
kærnŋ (karnen)	145	utien (kootje)	146	kie:rŋ (keren)	117, 151, 366	
kærpet (karpet)	125	keuvəlŋ (keuvelen)	146	kie:vm (kijven)	152	
kærpər (karper)	125	keuzə	90, 145	kie:zŋ (kiezen)	95, 105, 115	
kærstdag (kerstdag)	126	keùchien (kaantje, kade)	112	133, 152, 153, 236, 251, 332	334	
kærśə (kers)	126, 344	185, 189, 231	keùchies (kaantjes)	112, 146	kikart (kikker)	88, 121
kærśeuvəntien (kerstavond)	113	189, 366, 368	189, 366, 368	189, 366, 368	kimə (kim)	121
Kærśien (Karstje)	190	keùmpien (kammetje van vogel)	146, 188, 190	kins (kin)	120, 188	
Kærspəl (Kasper)	94, 125	keürtien (kaartje, karretje)	113, 146, 191	kinəchien (kinnetje)	188	
kærspəl (kerspel)	94, 126	143	kəbaal (kabaal)	143	kipkærə (kipkar)	121
kærvə (kerf)	90	kəbōwtər (kabouter)	162	kisien (kistje)	89	
kærval (kervel)	126	kədoelŋ (Kadoelen)	234	kistə (kist)	89, 120	
kærvm (kerven)	126, 133	kəliek (koliek)	137	klaamp (klamp)	109, 220	
kærwej (karwei)	125, 159	kəmeel (kameel)	140	klaantə (klant)	109	
kæsien (kastje)	89, 124, 192	kənaal (kanaal)	143, 190, 327	klaaŋk (klank)	110	
kætien (katje)	124	kənaaltien (kanaaltje)	111, 190	Klaas	107, 143	
keegəl (kegel)	140	327	kəneel (kaneel)	140	Klaasien (Klaasje)	114, 190
keek (cake)	140	kəniənəchien (konijntje)	338	kladə (hoop)	129, 187, 220	
keel	94, 139, 190	kənon (kanon)	188	klaegŋ (klagen)	141	
keeltien (keeltje)	185, 190	kənunəchien (klein kanon)	188	klaempien (klampje)	142, 220	
keepər (keper)	140	kəpə:riejats (kapot)	157	klaetərŋ (hollen v.paard)	142	
keer	191, 230, 333	kəpət (kapot)	136	klam	129	
keerl (kerel)	94, 139, 190	kəsjet (korset)	90	klap	128, 190, 220, 227	
212		kətie:r (kwartier)	94, 186	klapə (klep van broek)	128	
keerltien (kereltje)	190	kətoe:n (katoen)	157	klaploopər	129	
keertien (keertje)	191, 230	kətoe:mŋ (katoenen)	222	klapŋ (klappen)	128	
Keesien (Keesje)	190	kətrólə (katrol)	187	klasə (klasse)	129	
keetəl (ketel)	140	kətruləchien (katrolletje)	187	klasis (classis)	129	
keevər (kever)	139	kəzien (kozijn)	137	klədəchien (hoopje)	124, 187	
keezə (kaas)	90, 117, 139	kibəlŋ (kibbelen)	121	220		
keezərie:və (kaasrasp)	90	kidə (hit)	121, 187	kləpien (klapje)	124, 190	
139, 152		kidəchien (hitje)	187	klærk (klerk)	126	
keezŋ (schiften v.melk)	139	kiekkaśə (woonwagen)	97	kləsə (klets)	125	
kejchien (keitje)	189	137	kiekŋ (kijken)	97, 99, 121	kləsien (klasje)	124
keja (kei)	159, 189	kiekŋ (kijken)	97, 99, 121	137, 138, 243, 247, 250, 332	kləsköp (kletskep)	125
kejzər (keizer)	158	kiel(ə) (kiel)	137, 187	334	kləsŋ (kletsen)	88, 125
keldərmótə (pissebed)	135	kieləchien (kieltje)	187	kləsnat (kletsnat)	125	
keltə (koude)	116, 122	kieləgoet (stof voor overhemd)	187	kləswortəl (klitwortel)	125	
kemkoamə (stofkam)	122	187	kielə	137	klədəræg (nat en vies)	123
kemŋ (kammen met stofkam)	101, 122	kielŋ (kietelen)	137	kleepəl (klepel)	140	
kemp'aenə (kempphaan)	122	kieloo (kilo)	185	kleermaekərije (kleermakerij)	158	
kenn (kennen)	96, 98, 122	kiemə (kiem)	136	kleern (kieren)	139, 185	
245, 247, 248, 333				kleet (kleed)	117, 139, 185	
ketŋ (ketting)	91, 122, 183			kleetwaegŋ (huifkar)	139	
188				kleevərklasə (kleefkruid)	140	
ketŋtien (kettinkje)	188					
keu (big)	97, 98, 146, 184					

klej (klei)	158	kloovə (kloof)	90, 148	knófələg (verkleumd, van han-	134
klejn (klein)	158, 188, 223	klōpm (kloppen)	135	den)	134
224, 338		klōsə (klos)	134, 190	knōlə (knol)	112, 135, 187
klejnə (kindje)	188	klōw (klauw, hoef van koe)	162	knoojn (pijnlijk pakken)	161
klejnəchien (kleintje)	188	klōwəl (kluwen)	162	knopə (knoop)	148, 155
klejnəg'ejt (kleinigheid)	158	klōwstərn (hollen van paard)	162	knōpə (knop)	135
klejnzeerəg (kleinzerig)	159		162	knōpə (soort eend)	136
klemə (klem)	123, 188	klōkien (klokje)	133	knōtwilgə (knotwilg)	136
kleməchien (klemmetje)	188	klumpien (klompje)	131	knōlōchien (knolletje)	112, 133
klemm (klemmen)	123	kluntien (klontje)	131	187	
klep (van pet)	123	klupərt (lid Ger. Gemeente)	88	knōpien (knopje)	133
klepə (klep van machine)	123	klusien (klosje)	131, 190	knōrn (knorren)	132
klepərn (kleppen)	123	kluu (kluitje)	144	knubəduu:kien (halsdoekje)	
klepm (te veel aanlopen)	123	kluu:mm (kleumen)	97		131, 326
kletərn (kletteren)	123	kluu:vm (kluiven)	155	k(n)uchn (kuchen)	131
kleur	191	knaapmvərie:nəgə (knappen-		knup (knoop in touw, vloek)	
kleurn (kleuren)	239	vereniging)	326		131, 155
kleurtien (kleurtje)	191	knabəl (knabbelen)	129	knupəl (knuppel)	358
kleutərskoelə (kleuterschool)	327	knaegn (knagen)	141, 254	knupm (knopen)	131
		knakn (knakken)	129	knusəl (knutselen)	89
klēurtien (glas jenever)	113	knal	129	knuusien (kapje v. brood)	144
146, 191		knap	129	148	
klēus (Klaasje)	114, 147	knapm (knappen)	129	koa (zomerkade)	88, 112, 151
klēuisien (Klaasje)	114, 146	knastərt (dik exemplaar)	125	189	
147, 190		knəchien (knechtje)	192	koamə (kam)	110, 150, 184
klēuzə (Klaasje)	114, 147	knəcht (knecht)	127, 192	188, 189	
klēuvərtien (klavertje)	113	knəpies (knappes)	192	koamsəl (kaamsel)	151
kliemaat	143, 327	knərpm (knerpen)	126	koann (kaantjes)	98, 112, 151
klie:rə (klier, hemdboard)	152	knərs (kraakbeen)	125	185, 189	
klikien (klikeje)	121	knəstərn (knarsen)	125	koar'akə (straatslijpster)	151
klikn (klikken)	121	knəstərt (dik exemplaar)	125	326	
klimm (klimmen)	97, 98	kneedn (kneden)	139	koarə (kar)	150, 191
120, 131, 252		kneln (knellen)	123	koarn (straatslijpen)	151
klīnkə (klink)	121	knētərn (knetteren)	123, 241	koartə (kaart)	113, 323, 332
klīnkər (klinkersteen)	121	knəukəl (knokkel)	145	336	
klīnkn (klinken)	120, 131, 252	knəupien (knoopje)	146	kōchəl (binnenstromen)	134
klīpə (klip)	121	knəuzn (kneuzen)	145	koechien (koetje)	112, 144
klitsə (ontuchtige vrouw)	121	knībəl (knibbelen)	121	157, 189, 366, 368	
kloar (klaar)	151, 323	knief (mes)	137	koejækien (cognacje)	124
kloare (louter)	225, 226	knien (konijn)	137, 155, 188	koekəloe:r (koekeloeren)	148
kloarə (jenever)	113, 151, 191	knienəchien (konijntje)	188	157	
Kloas (Klaas)	107, 143	kniepərtien (ijzerkoek)	137	koekoe	148
kloavər (klaver)	113, 150, 187	kniepm (knippen)	137, 138, 250	koelə (kuil)	112, 147, 187, 346
350		kniestərn (knijpen)	137	348	
kloavərs (kl. in kaartspel)	187	knie: 97, 98, 99, 100, 152		koeln (koelen)	147
kloavərtien (klavertje)	113	155, 184, 189		koepəl	148
klōdər (klodder)	134	knie:chien (knietje)	189	Koe(n)roat (Koenraad)	182
klōetə (kluit)	147	Knie:ləs(ien) (Cornelis(je))	190	koesə (koets)	89, 148
klōkə (klok)	135	knie:'ōdlt (kniehout)	152	koest	148
klōkə (kloek)	136	knie:woagə (knieholte)	150	koestəjə (kastanje)	86, 123
klōk'uus (klokhuis)	136	152		124, 159, 189	
klōmp(ə) (klomp)	134	knik	121	koestəj(ə)chien (kleine kas-	
klōŋəl (klungel)	134, 212	knikər (knikker)	121	tanje)	189
klōŋəri:jchies (prullaria)	134	knikərn (knikkeren)	121	koetərwaals	148
kloorəs (sul)	149	knipə (knip, val)	121	koē: 97, 98, 99, 112, 157	
klootr (testikel)	148, 185	knipien (beursje)	121	184, 186, 189	
klootrboe:r (werpspel)	148	knipm (knippen)	121	koē:kə (koek)	157, 185
klootzak (scrotum)	148	knipmusə (neepjesmuts)	121	koē:itə (koelte)	157
klootzakn (zeuren)	148	knōestə (knōest)	148	koē:ndərt (sukkel)	157

koe:m̄ (koeren)	157	kooplōj (kooplui)	186	kraej̄ (kraai)	86, 160, 184
koe:ʔs	157	koopluud̄ (kooplieden)	144	189, 370	
koe:stōk (stok van veedrijver)	157	186		kraej̄ (kraaien)	160, 255
koe:zə (kies, domme vrouw)	90, 95, 157	koopm̄ (kopen)	148, 246, 259	kraekəl̄iŋchien (krakelingetje)	189
kófər (koffer)	134, 192	338, 354, 356		kraekəl̄ink (krakeling)	92
kófərtien (koffertje)	113, 192	koor	149, 191	141, 189	
kōfiē (koffie)	136	koort (koren)	149	kraek̄ (kraken)	141
kōk	135	koorsə (koorts)	149	kraenə (kraan)	142
kōk'aalz̄ (kokhalzen)	136	koort (koord)	113, 149	kraensien (kransje)	142
kōkərel̄ (kokkerellen)	136	koortien (koordje)	113	kraentien (krantje)	142
kōkərt (kokkerd)	136	koortien (koortje)	191	Kraḡnburg (Kraggenburg)	101
kōks(jaans) (Gereformeerd)	136	Koosien (Koojsje)	114	332	
kōksjaan̄ (Gereformeerden)	136	kootə (bot)	149	kralə (kraal)	124, 187
kōidər	136	kootə (meerkoet)	149, 326	kramə (kram)	124, 188
kōlə (kol)	112, 136, 187	kōp	135, 184	kraŋə (binnenstebuiten)	221
kōlf	135	kōp̄ (koppig)	135	krap	129
kōlk	135	Kōr (Cor)	93, 94	krapə (wervelsluiting)	129
kōlōmkachəl	134	kōs(t)̄ (kosten)	88, 185	kraplāpə (kroplap)	129
kōmaa (komma)	134	kō(t)̄s̄ (kotsen)	136	kras (bnw.)	129
kōmbōf	134	kouwe (koude)	88	krasə (kras, znw.)	129
kōmeet	134	kōwchien (kooitje)	189	krasgat (zijpening in vrouwenrok)	129
kōmā (kom)	101, 134, 188	kōwə (kous)	162	kræbəchien (krabbetje)	124
kōmāsāarəs (commissaris)	324	kōwsabaan̄ (kousebanden)	326	187	
kōmfoor	134, 149	kōldə (koude)	92, 108, 149	kræk (krek)	226
kōmfōrt (couvert)	134	kōölt (koud)	92, 93, 108, 110	kræləchien (kraaltje)	124, 187
kōmies (kommies, brood)	137	149		kræməchien (krammetje)	124
kōmkōmər (komkommer)	134	kōjəŋ (kuieren)	160, 328	188	
kōmpaebəl (compabel)	134	kōjf (kuif)	160, 328	kræpien (werveltje)	124
kōmpas	134	kōkien (kokje)	133	kræsien (krasje)	124
kōmplōt	134	kōlāchien (kolletje)	112, 133	kreeftə (kreeft)	140
kōmst	134	187		kreegəl (kregel)	140
kōnfərənsie (conferentie)	336	Kōlkien	114	kreŋchien (krengetje)	188
kōŋkəl̄ (konkeleŋ)	134	kōlkien (kolkje)	133	kreŋə (krenng)	123, 182, 188
Koobəchien (Cobaatje)	187	kōpəl (koppel)	133, 220, 346	kreŋk̄ (krenken)	123
Koochien (Cobaatje)	114, 189	kōpien (kopje)	133, 184	kreŋkōp (krenng)	123
koogəl (kogel)	113, 149, 191	kōrəl (korrel)	133	krentə (krent)	123
346		kōrpəraal (korporaal)	133	krentəstuutien (krentebol)	144
kookər (koker)	149, 192	kōrsə (kers)	132, 324	kreukəl	146
kookərtien (kokertje)	113, 192	kōrsien (korstje)	94	kreupəl	145
kookəs (kokos)	94	kōrstə (korst)	132	kreust (kroost)	146
kook̄ (koken)	149, 239, 344	kōrt (kort)	132	kreuzə (kroos)	90, 145
kool	112, 148, 190	kōrtəgə (korting)	91, 132	krēūmpien (kraampje)	146
kool̄ (steenkool)	149, 344	kōrt̄s̄ (onlangs)	225, 229	190	
koolraepə (koolraap)	148	kōsien (kostje)	94	krībə (krib)	120, 184, 187
koomm̄ (komen)	96, 97, 98	kōstər (koster)	132	324, 332	
99, 100, 101, 115, 128, 149		kraabə (krab)	110, 143, 187	krībāchien (kribbetje)	187
242, 243, 245, 246, 247, 248		kraab̄ (krabben)	110, 143	krībəg (kribbig)	121
249, 253, 263, 332, 333, 334		236		kriejoe:l̄ (krioeleŋ)	157
koonəginə (koningin)	149	kraamp (kramp)	109	kriet (krijt)	136
koonək (koning)	92, 149	kraan̄k (krank)	110	kriet̄ (huilen)	137, 138, 250
koonək̄ (knikkerspel)	149	kraantə (krant)	109	Krie:gər (Krijger)	234
koonək̄kriek (koninkrijck)	149	kraantəbak (krantenbak)	338	krie:ḡ (krijgen)	97, 104, 152
koop	148	kraanzə (krans)	90, 109	153, 244, 245, 248, 250, 325	
Koopien (Koopje)	114	krabə (krab)	128, 187	332, 333, 334, 338, 354, 356	
		kracht	128	krie:zəbeezə (kruisbes)	152
		kraebəchien (krabbetje)	187	154, 362	
		kraegə (kraag)	142	Kriəkə	182
		kraejchien (kraaitje)	189		

krikə (krik)	121	99, 100, 101, 104, 111, 128	kwoa(t)skiks (kwaadschiks)	225	
krimpm̄ (krimpen)	120, 241	130, 134, 236, 244, 246, 249			
	252	256, 260, 313, 325, 332, 333			
krin̄chien (kringetje)	189	346	Laamərt (Lambert)	109, 182	
krin̄k (kring)	92, 97, 120, 189	kuntien (kontje)	131	laampə (lamp)	95, 109, 111
krin̄kəl	120	kurkə (kurk)	131	143	
krip	121	kursus	332	laandələk (landelijk)	336
Krisjan (Christiaan)	90	kus	131	laandərijn̄ (landerijen)	332
kristalək (christelijk)	90	kusn̄ (kussen, ww.)	130	Laanfənoo (Ambt Vollenhove)	223, 234
Kristəs (Christus)	90	kusn̄ (kussen, znw.)	130, 183		
kroamə (kraam)	98, 151, 190	kust	130	Laanfənoos (van A.V.)	223
kroebəsien (klein persoon)	190	kutə (vagina)	130	laant (land)	96, 109, 327
	190	kuukn̄ (kuiken)	144, 192	332, 336	
kroechien (kroegje)	112, 144	kuukn̄tien (kuikentje)	192	la(a)ntbōw (landbouw)	109
kroeg	112, 148	kuulbak (koelbak)	144	laan̄k (lang)	110, 336
kroep	148, 233	kuuləchien (kuiltje)	112, 144	labeurn̄ (werk)	326
kroepm̄ (kruipen)	115, 133	187, 366, 368		lachn̄ (lachen)	95, 128, 236
	147, 251, 338	kuuln̄ (rollen)	251	254	
Kroesien	114, 144	kuum (mat, tam)	145	lach	112
kroē:nə (kroon)	117, 157, 191	Kuundər (Kuinre)	87, 234	lae (lade)	88, 98, 141, 184
krōm	134	kuupə (kuip)	144	189	
krōnkəl̄n (kronkelen)	134	kuupər (kuiper)	346, 348	laechien (laatje)	189
krookədilə (krokodil)	149	kuut (kuit, van vis)	145	laedəgə (lading)	91
krookəs (krokus)	149, 338	kuutə (kuit, van been)	145	lae(d)n̄ (laden)	95, 96, 141
kroost	146	kuu:kien (koekje)	155	236, 254	
krōp (van dier)	135	kwa(a)bə (kwab)	128, 187	laegn̄ (leggen)	107, 141, 240
krōt	136	kwaalietejt (kwaliteit)	332	242, 259, 334	
krōpien (kropje)	133	kwaanswies (kwansuis)	109	laekn̄ (laken)	141, 183, 192
krōtien (krotje)	133	kwaboal (kwabaal)	128	laekn̄s (lakens)	222
krukə (kruk)	130	kwaekn̄ (kwaken)	142	laekn̄tien (lakentje)	192
krulə (krul)	130, 187	kwaeliə (halve gare)	142	laekn̄veldər (lakenvelder)	141
kruləchien (krulletje)	188	kwakəl̄n (kwakkelen)	129	laempien (lampje)	111, 142
kruməchien (krompersoontje)	131, 188	kwakzalvər	129	143, 366, 368	
	131, 188	kwalə (kwal)	129	laentien (ladje)	142
kruməl (kruimel)	131	kwalstər̄n (kwalsteren)	129	laetə (laat)	221, 224, 225, 226
krumələg (niet fit meer)	131	kwalstər'ōlt (bitterzoet)	129	229	
kruməl̄n (niet fit meer han-		kwastə (kwast)	129	laetərtien (latertje)	192
delen)	131	kwəbəchien (kwabbetje)	124	lak	129
	131	187		lakn̄ (lakken)	129
kruidn̄ (kruiden)	144, 185	kwərt (kwart)	125	lam (bnw.)	128
kruukə (kruik)	144	kwərtəl (kwartel)	125	lam (znw.)	128, 185, 188
kruuləwaegn̄ (kruiwagen)	144	kwərtien (kwartje)	186	Laməchien (Lammigje)	114
kruuln̄ (kruien)	144, 251	kwəsien (kwastje)	124	188	
kruus (kruis)	102, 109, 144	kweekəl̄n̄k (kwekeling)	92	lamstraal	143
	156	kweenə (hermafrodiēt)	139	lantbōw (landbouw)	109
kruusp̄ (kruisen)	102	kwel̄n (kwellen)	122	lantbōwwəreenəgin̄	109, 327
kruut (kruid)	144	kwēültien (kwaaltje)	112, 146	191	
kruu:n̄ (kreunen)	117, 156	kwiel (kwijl)	137	224, 225, 230	
kruu:ntien (kroontje)	191	kwiel̄n (kwijlen)	137	lan̄əs (langs)	104, 228, 335
kruu:zəmnt (kruizemunt)	156	kwiet (kwijt)	137	lapə (lap)	128, 246
kubə (kubbe)	184, 187	kwietəansie (kwitantie)	109	lasapəraat (lasapparaat)	104
kubəchien (kubbetje)	187	kwik	120	327	
kuchn̄ (kuchen)	131	kwispəldoor (kwispedoor)	121	lasə (las)	129
kudə (kudde)	187	149		last	128
kudəchien (kleine kudde)	187	kwoajə (kwaaije)	88, 161	lastər	128
kul	131	kwoalə (kwaal)	112, 150, 191	latə (lat)	128
kuməchien (kommetje)	131	kwoalək (kwalijk)	151	ləchien (lachje)	112, 124
	188	kwoat (kwaad)	150	læk (lek)	127
kundə	130				
kunn̄ (kunnen)	96, 97, 98				

lækæzie (lekkage)	91	lepkaelfien (kalf met fles ge- voed)	122	liestə (leest)	117, 137
lækər (lekker)	127, 183, 224 231	lepkeuchien (big met fles ge- voed)	122	liestə (lies)	137
lækŋ (lekken)	127	lepmaegə (lebmaag)	122	liestə (lijst)	137, 192
læmæchien (lammetje)	124	les(ə) (les)	122	liestər (lijster)	137
188, 366, 368		lesəl (letsel)	123	lie:f (lief)	102, 108, 152, 155
læpien (lapje)	124	lesŋ (lessen, ww.)	122	lie:ŋ (liegen)	115, 133, 152 153, 251
Læsien	114, 115, 124	lestə (laatste)	89, 122, 223 224, 226, 230, 236	lie:m (leem)	117, 151
læsien (lastje)	124	letər (letter)	123	lie:m (lijm)	152
lætien (latje)	124	letərlapə (borduurlap)	123	lie:mŋ (lijmen)	98, 151
ledər (ladder)	123	letərŋ (borduren)	123	lie:n (leen)	151
leedəka(a)nt (ledikant)	140	letŋ (letten)	122	lie:nkoe:kə (lijnkoek)	152
leedəmoatŋ (lidmaten, lede- maten)	140	leugŋ (leugen)	145, 192	lie:nmael (lijnmeel)	152
leedŋ (lichaam)	140	leugŋbaig (leugenzak)	146	lie:nŋ (lenen)	117, 151
leeg	140	leugŋtien (leugentje)	192	lie:nzoat (lijnzaad)	152
leegə (laag, bnw.)	140, 221 225, 335	leuk	146	lie:rə (draaiorgel)	152, 191
leegtə (laagte)	116	leutərŋ (leuteren)	146	lie:rtien (draaiorgeltje)	191
leep	140	leutien (lootje)	133, 186, 193	liet (lied)	152
leepəl (lepel)	140	lèuchien (laagje)	112, 146	liet:ien (liedje)	152
leepərt (leperd)	140	ləkaaltien (lokaaltje)	190	lie:vərloa (lieverlede)	230
leer	191	ləwaaj (lawaai)	160	liəgə (ligging)	91
leerə (catechisatie)	117, 139 336	lichaamələk	336	liŋŋ (liggen)	97, 104, 105, 107 120, 128, 241, 245, 249, 254 324, 332, 333, 354, 356
leerlink (leerling)	92	lichəm (lichaam)	121, 190	lij (luw)	158
leerŋ (leren, ww.)	117, 139 140	lichəmpien (lichaampje)	190	lijtə (luwte)	158
leertien (leertje)	191	lichien (lichtje)	89, 192	likdoorŋ	121
leerzə (laars)	90, 139	licht (niet donker)	120, 183	likŋ (likken)	120
leet (leed)	139	licht (niet zwaar)	121	lilək (lelijk)	121
leevŋ (leven, ww.)	101, 140 245	licht (znw.)	89, 120, 121, 192 230	liləkərt (lelijkerd)	201
leevŋsəndər'òolt (levenson- derhoud)	332	lichtər (draagband, touw in bedstee)	121	lindəboom	120
leew (leeuw)	163, 189	lich(t)mis	120	linŋ (linnen)	97, 121
leewchien (leeuwtje)	189	lichtŋ (lichten)	95, 121	lint	120
leewərik (leuwerik)	163	lichtŋ (weerlichten)	120	linŋks	121
leezŋ (lezen)	139, 245, 254	liedŋ (lijden)	136, 138, 236 250	lipə (lip)	95, 120
lejchien (leitje)	189	lie:f (lijf)	102, 108, 109, 136 153, 155	lipies (en keelties) (zoute vis)	185
lejdəbaant (leiband)	159	liefien (lijfje)	102, 326	lisækien (krijgertje)	193
lejdəgə (leiding)	91	liek (gelijk)	136, 223, 226	lisə (lus)	121
lejđŋ (leiden)	159, 332	liek (lijk)	136	list	120
lejđŋgəskiedənis	327, 335	liekdoorn (likdoorn)	121, 136	lit (lid, deksel)	109, 120, 332
lejə (lei)	159, 189	liekeur (likeur)	146, 191	litteekŋ (litteken)	97, 120
lejlatə (liniaal)	159	liekeurtien (likeurtje)	191	loagə (laag, znw.)	112, 150
lejsəls (leidsels)	159	liekə (afgestreken 5-1,maat)	136	loatŋ (laten)	115, 133, 146 150, 242, 243, 247, 248, 249 255, 263, 264, 313, 325
lelə (lel)	123, 188	liekŋ (gelijken, lijken)	137 138, 250	lócht (licht, lucht)	130, 323
leləchien (lelletje)	188	liekstee (litteken)	137	lódərag (lodderig)	134
Lemər (Lemmer)	234	liekə (limonade)	143	loedər	147, 192
lemət (lemmet)	123	liendə (lijn, waslijn)	87, 137 327	loedərtien (loedertje)	113, 192
lempə (meid)	123	lieniejəal (liniaal)	143, 190	loek (luik)	147
lendə	122	lieniejəaltien (liniaaltje)	111 190	loek (loer)	157
lens (van pomp)	123	lies (zwak, onvast)	89, 138	loe:rəpə (verstoppertje)	157
lentə	122	liesien (lijstje)	192	loe:rŋ (loeren)	157
lentə (lens)	123			lōf (eer)	135
lenə (leng, in meel)	123			lōg	136
lenŋ (lengen)	122			lōgər (logger)	136
lentə (lengte)	95, 122			lōkŋ (lokken)	135
				lōl	112, 136

lómært (lommerd)	134	luusæfær (lucifer)	145	manəl (amandel)	128, 192
lóm̄p (bnw.)	134	luustər̄n (luisteren)	144	manəltien (amandeltje)	192
lóm̄pə (vod)	134	luu:nəgə (leuning)	91, 155	manəlwörtəl (voederbiet)	129
lóm̄pərt (lomperd)	135	luu:n̄ (leunen)	117, 155	mast	129, 192
lón̄ə (long)	98, 134, 188	maaḡn (mogen)	89, 104, 105	Mastəbroek	223
lood̄n (loden)	222	128, 134, 143, 246, 256, 262		Mastəbroekər	223
loof	148	346		mat (bnw.)	128
looj̄n (looien)	161	maandə (mand)	109	matə (mat van vloer)	128
look (ui)	148	maans (mans)	109	matəbòltə (onderdeel van	
lookaal (lokaal)	143	maantəl (mantel)	109, 113	mattenraam)	150
lookaaltien (lokaaltje)	111	191, 192		matəriejaal (materiaal)	143
loom	148	maantəltien (manteltje)	192	matəskaevə (mattenschaaf)	
loon	148	maank (mank)	110		142
loop (diarree)	148	ma(a)nkəment (mankement)	129	məmə (mammie)	125, 326
loopər (loper)	148, 192	ma(a)nk̄ie:r̄n (mankeren)	129	mənəchien (mannetje)	124
loopəriə (diarree)	158	152, 238		188	
loopərtien (lopetje)	113, 192	maasienaal (machinaal)	227	mər (maar)	93, 265, 281, 282
loopm̄ (lopen)	115, 116, 133	maawərt (miauwer)	163	283, 308	
146, 148, 241, 242, 243, 247		maawr̄n (miauwen)	163, 236	Mərə (Marrigje)	127
249, 255, 325, 332, 338, 346		maazəl̄n (mazelen)	362	Mərəchien (Marrigje)	127
loor (niet vers, van tee)	149	macht	128	189	
loos	148	maechien (meisje)	141, 192	mərgəl (mergel)	126
loot (lood)	148, 185	mægə (maag)	141	mərie (merrie)	126
lootəgə (loting)	91	mægər (mager)	87, 141	mərk (merk)	125, 126
loovər (lover)	148	mægt (dienstbode)	141, 192	mərk (markt)	125
loozə (loods, schuur)	90, 149	Maej (Maai)	160	mərk̄n (merken)	126
loozp̄ (lozen)	148	mæj̄n (maaien)	160, 255, 370	mərk̄n (markten)	125
lòt	135, 193	mæk (maak)	141	mərlien (marlijn)	125
lów (lauw)	162	mæk̄n (maken)	141, 244, 245	mərmər (marmer)	125
lòwtər (louter)	162	247, 255, 325, 332, 334, 336		mərmótə (marmot)	125
løj (lui)	160, 189	342		mərnas (merinos)	126
løjbōjs (luiwammes)	160	mæksəl (maaksel)	141	mərnstn (menigste)	94, 216
løjchies (lieden)	189	mæl (meel)	142, 342	mərs (mars)	125
løjwaeḡn (luiwagen)	160	mæləgə (maling)	141	mərsəpejn (marsepein)	125
løjwaməs (luiwammes)	160	mæl̄n (malen)	141, 239, 249	mərsəsee (marechaussee)	
lòləchien (lolletje)	112, 133	maenəkəpə (wintermuts voor		125	
lös (los)	223, 346	paard)	141	mərtəl̄n (martelen)	125
Lubəchien (Lubbigje)	187	maen̄ (manen, znw.)	141	mərtər (marter)	125
lubm (lubben)	130	maen̄ (maden)	141	Mərt̄n (Marten)	127
luchien (luchtje)	192	maen̄ (manen, ww.)	141	məsien (mastje)	124, 192
lucht (geur)	131	maentəltien (manteltje)	113	mətien (matje)	124, 190
lucht (hemel)	130, 192	191		mee	88, 140, 228
lucht (licht)	111	maentien (mandje)	142, 184	meedəsien (medicijn)	140
lud̄n (luiden van klok)	95	mærtə (dienstbode)	142	meegoan (meegaan)	242
130		mæzə (maas)	141	meeneem̄n (meenemen)	100
lulə (penis)	131	mæz̄p (mazen)	142	243	
lul̄n (lullen)	131	māf̄n (maffen)	105	meenie (menie)	140
Luməchien (Lummigje)	188	magə (voorschoot)	369	meer (comp.)	139, 218
luməl (lummel)	131	mak	129	meerdərwaeḡs (op meer	
lunzə (luns)	130	makələk (makkelijk)	227	plaatsen)	142
lun̄chien (longetje)	131, 188	mal	129	meer̄n (meren)	140
lups (loops)	132	maləjan (mallejan)	129	meer̄ndie:ls (grotendeels)	139
lus̄n (lusten)	88, 130, 244	maləmeulə (draaimolen)	129	meerskuum (meerschuum)	140
lust	130	mamaa (mamma)	326	Meert (Maart)	139
Lutərsziel (Lutterzijl)	234	mamie (mammie)	326	meetər (meter)	140, 186
lud̄n (lieden)	144	man	128, 184, 188, 220	meet̄n (meten)	128, 139, 253
luukien (luikje)	144	manluud̄n (manlui)	144, 186	meewə (meeuw)	163
luus (luis)	102, 109, 144, 156			meezə (mees)	90
346, 348					

mèensə (mens)	107, 108, 110	məneertien (meneertje)	191	mist (mis, bnw.)	88, 120, 326
141		mənuut (minuut)	186	mist	120
Mej (Mei)	159	məraekəl (mirakel)	226	mit (met)	324
mejneet (meineed)	159	məseerŋ (marcheren)	91, 117	moal (maaltijd)	107, 112, 150
mejnsə (mens)	107, 141, 159	məsiənə (machine)	91, 138	190	
332		184, 188		moal (hoeveelheid)	220
mejpenək (meepenning)	159	məsiənəchien (machinetje)	188	moandag (maandag)	90, 150
mejsien (meisje)	326, 335	məsistərs (manchester)	222	182	
338		mətōrachien (motortje)	115	moanə (maan)	150, 191
mejsiesvōrie:nəgə (meisjes- vereniging)	326	midəg (middag)	120, 181, 182	moant (maand)	150, 186, 234
mejstər (meester)	201, 324	midəl (middel)	120	moat (maat, land)	150
mejt (meisje, dienstbode)	159	midŋ (midden)	95, 120, 182	moat (maat, makker)	150
326		miedŋ (mijden)	138	moatə (maat v.meten)	150
mejzeuntien (meizoentje)	159	miekaa (mica)	138, 222	189	
meldŋ (melden)	122	mien (mijn, vnv.)	137, 155	moatreegəl (maatregel)	150
melk	123	207, 208		moatskapije (maatschappij)	
melkfabriek	182	mien (mijn, znw.)	138, 155	151	
melkŋ (melken)	95, 122, 133	miendə (de mijne)	88, 100	mōdər (modder)	135
183, 237, 252		137, 207, 209		mōdərbağ (baggermachine)	129
melkŋstiet (melktijd)	237	miennŋ (mijnen, ww.)	138, 155	moejər (moeder)	88, 161, 183
melkrak (rek voor m.-bussen)	128	364		326, 335, 336, 370	
men	207	mietə (mijt, stapel)	138	moejərspōrsie (moederlijk erfdeel)	183
mennŋ (mennen)	123, 252	mietə (mijt, insekt)	137	moek (zie § 35d.)	148
mənəl (liter)	123	mietər	138	moekŋ (kniezen)	148
mennŋ (mengen)	122, 252	mietōrs	226	moelbaant (muilband)	147
mep	123	mie:gə (urine)	152, 358	moes	147
mes	95, 122	mie:gərt (pisser)	88	moe:də (mode)	116, 117, 184
mesə (mest)	88, 123	mie:gnŋ (urineren)	152, 153	moe:r (moeder)	370
mesələr (metselaar)	89, 123	250		moe:rbijsə (moerbei)	158
mesəlŋ (metselen)	89, 123	mie:laant (weiland)	117, 152	moe:rə (moer)	113, 157, 191
mes(t)ŋ (mesten)	88	mie:nəg (menig)	152	moe:rstaal (moedertaal)	157
metie:nə (meteen)	225, 230	mie:nəgie:nə (menigeen)	152	moe:rtien (moertje)	113, 156
metie:nə as (meteen toen)	308	mie:nəgtə (menigte)	152	191	
metworst (metworst)	122	mie:nŋ (menen)	117, 151, 155	moe:rwien (moerwijn)	157
meubəl	146	mie:ntə (meent)	117, 151, 153	moe:t (moed)	157
meugələk (mogelijk)	145, 336	154, 186		moe:tə (moot)	157
meukə (rommel)	146	mie:rə (mier)	152, 191	moe:twiləg (moedwillig)	157
meulə (molen)	145, 338	mie:rtien (miertje)	191	mōfə (mof)	135, 189
meunə (meun)	145	mie:st (meest)	117, 151, 218	mōfəlŋ (moffelen)	135
mēültien (maaltje)	107, 112	mie:stal (meestal)	230, 336	mōgəlŋ (onhandig doen)	135
146, 190, 220		mie:s(t)ŋtiet (meesttijds)	230	mōlə (mol, dier)	135, 188
mēüntien (maandje)	146	mij (mij)	158, 199, 200, 205	362	
mēüntien (maantje)	146, 191	206, 207, 372		mōlm	136
mēütien (maatje)	146, 186	mikə (brood)	121	mōmbəğ (mombakkes)	135
189		mikŋ (mikken)	120	mōmpəlŋ (mompelen)	135
mədəllie (medaille)	123	miljərt (miljard)	235	mōnək (monnik)	135
məgoonie'ōōlt (mahoniehout)	149	miljoen(stə)	235	mōnstər	135
149		milt (mild)	120	mōnt (mond)	96, 134
məjoor (majoor)	149	miltə (milt)	120	mōntər	134
məkaandər (elkaar)	109, 207	min (gemeen)	120, 223, 224	mōntər	161, 224
məkaerə (elkaar)	207, 228	mindər	218	mooj	149
246, 338		minderen)	121	moorelə (morel)	149
məkie:rŋ (mankeren)	91	minstə	120	moorəs (mores)	149
mənaandər (elkaar)	89, 109	misdoat (misdaad)	150	moort (moord)	149
207		misələk (misselijk)	120	mōs	135
mənaerə (elkaar)	89, 207	mischien (misschien)	121, 138	mōsəl (mossel)	136
məneer	191, 201	231		mōstərt (mosterd)	135
		mispəl	121		
		misŋ (missen)	120		

mót (mot, stof)	135	naemr̥s (namens)	142	nətuu:rlək (natuurlijk)	231
mótə (mot, vlinder)	134, 190	naer (naar, bnw.)	142	nichien (nichtig)	89
mótə (zeug)	135, 146, 190	naevə (naaf)	142	nichtə (nichtig)	89, 120
mótn (morsen)	135	naevəl (navel)	142	niemant (niemand)	218, 337
mówə (mouw)	162	nagə (vinnig meisje)	129	nies (driftig)	89, 138
mójtə (moeite)	160, 161	napə (nap)	128	Niesien (Niesje)	190
Möləchien	114	nat	128	nieskòp (driftkop)	138
möləchien (molletje)	133, 188	nəchien (nachtje)	124, 192	niet (nijd)	137
Möpəldər (Meppeler)	223	nəkə (nek)	127	niet (bw.)	138, 244
Mópəlt (Meppel)	133, 223	nəpien (napje)	124	nie:rə (nier)	152, 191
möprien (koekje)	133, 185, 190	nərg̃ns, nərn̥s (nergens)	126	nie:rtien (niertje)	191
mörg̃n (morgen, maat)	132	218, 225, 228		nie:tə (neet)	152
mörg̃n (morgen, tijd)	132, 182	nərm (arm, znw.)	91, 125	nij (nieuw)	158, 224, 230
230		184, 190, 231		nijchien (nieuwtje)	189
mörməl (mormel)	132	nərm̥pien (armpje)	190, 351	nijmoe:s (nieuwmodisch)	116
mörn (morren)	132	nərsis (narcis)	125	117, 157	
mörsdoot (morsdood)	133	nətien (natje)	124	nij̥s (nieuws)	158
mudə (mud)	130, 184, 186, 187	nee	139	nikəl (nikkel)	121
mudəchien (mudje)	187	Needərlaant (Nederland)	140	nikər (nikker)	120
mufien (mofje)	131, 189	neefien (neefje)	140	nik̃n (knikken)	90, 120
mugə (mug)	130, 362	neefien (mugje)	140	niks 121, 183, 218, 244, 324	
muldər	130	neegər (neger)	140	noa (na)	87, 150, 224, 228
mundəg (mondig)	130	neeñdə (9)	140, 235	noabörst (achterborst als vleessoort)	150
muntə (munt)	130	neeñneeñtəg̃stə (99ste)	235	noadat (nadat)	287, 293, 308
muntien (mondje)	131	neeñtəg̃ (90)	140, 235	noajoar (najaar)	181, 234
musə (muts)	89	neeñtəg̃stə (90ste)	235	noakiek̃n (nakijken)	238
muskə (mus)	90, 130, 348, 350	neeñt̃ienə (19)	235, 333, 334	noaldə (naald)	88, 107, 112
mutien (motje)	131, 190	neeñt̃ienzestienə (1916)	334	150	
muulə (muil, slof)	145, 188	neeñtwintəg̃ (29)	235	noaloat̃n (nalaten)	332, 334
muuləchien (muiltje)	188	neem̃n (nemen)	98, 99, 101	noaloat̃nskap (nalatenschap)	150
muus (muis)	102, 109, 144	123, 128, 139, 248, 253, 333		150	
156, 346, 348, 374		neer	140	noa(r) (naar)	150, 287, 293
muusien (muisje)	102	neerəgə (nering)	91	306, 323	
muu(t)n (moeten)	104, 134	neerzet̃n (neerzetten)	334	noa(r)g̃slə̃n (naargelang)	287
144, 244, 246, 247, 256, 260		neetəldoe:k (neteldoek)	222	293, 306	
313, 325, 332, 333, 334, 338		neevə (neef)	139	noast (naast)	150, 229
346		neevəl (nevel)	139	noastə (naaste)	150
muu: (moe)	88	nej̃in (neiging)	327	noat (naad)	150, 189
muu:jə (tante)	161, 326	nejlōn (nylon)	222	noazoatə (nazaat)	150
muu:jlək (moeilijk)	161	nel (troefnegen)	123	noeastə (moest, znw.)	147
muu:jtə (moeite)	161	Neləchien (Nelligje)	187	nòg	104, 135, 230
muu:rə (muur)	155	net (bw.)	226, 230	noojt	161, 230
		netə (net, znw.)	122	nòkə (nok)	136
naaw (nauw)	163	neties (netjes)	123, 227	nómər (mommer)	135
Naazəret (bijnaam Hasselt)	143	net òf (net alsof)	287, 293, 309	nónə (non)	135, 188
nacht	128, 182, 183, 192	net toe: as (net toen)	308	noomt (oven)	88, 91, 149
nacht(t)jæk (nachtjak)	127	netzeldə wat (onverschillig wat)	214	231	
nacht(t)moal (kerk.avondmaal)	150	neudəg (nodig)	145	noort (noord)	94, 149
Nacht(ə)wəg (Achterweg)	91	neugñ (nodigen)	145	noot (nood)	94, 148
128, 231		neuk̃n (coïre)	146	nootaeres (notaris)	143, 149
naegəl (nagel)	142, 183	neutə (noot)	145	201, 324	
naegəl'òòlt (nagelhout)	142	neutəmuskoat (nootmuskaat)	132	noot(ə) (muzieknoot)	149
naej̃n (naaien)	160, 332, 370	132	nootweer (noodweer)	148	
naejstər (naaister)	160	neuzə (neus)	90	nootzaekələk (noodzakelijk)	231
naek̃t (naakt)	142	nèültien (naaldje)	88, 112	nów (nu)	162, 230, 275, 276
naemə (naam)	142, 336	147		277, 287, 293, 308	
naemələk (namelijk)	142	nèültien (naadje)	147, 189	nòwələks (nauwelijks)	162
		nəgeern (negeren)	140		

nökien (nokje) 133
 nōrs (nors) 133
 nōsəlŋ (nestelen) 88, 132
 nōsien (nestje) 89
 nōst (nest) 89, 132
 nul(ə) (nul) 132, 188
 nuləschien (nūlletje) 188
 numər (emmer) 91, 110, 131
 231, 327
 numər (nommer) 132
 nunəchien (nonnetje) 131, 188
 nut 130
 nuu:mŋ (noemen) 98, 155
 332, 333
 nuu:rŋ (neuren) 156, 242
 nuu:rsəl (het neuren) 156

'oakə (haak) 107, 150, 184
 'oakŋ (haken) 150, 237, 239
 oal (aal) 112, 150, 190
 'oal (vuurhaal) 150
 'oal (schraal, van wind) 151
 oaldoekər (schollevaar) 147
 150, 327
 Oalt (Aalt) 107, 112, 143
 'oar (haar, znw.) 113, 150
 191, 227
 oarə (aar) 150, 191
 oarə (ader) 113, 150
 oarəg (aardig) 88, 150, 226
 323
 oarəg'ejt (aardigheid) 323
 Oarnt (Arend) 143
 Oart (Aart) 113
 oart (aard) 150
 oarzəlŋ (aarzelen) 150
 oas (aas, kaart) 151
 oas (aas, lokaas) 150
 oasəm (adem) 150, 234
 'oast (haast, znw.) 150, 354
 'oast(ə) (haast, bw.) 150, 225
 227, 354
 oa(v)mt (avond) 101, 150, 181
 182
 oa(v)mtuu:r (avontuur) 151
 oĉ(t)nt (ochtend) 134
 'oekŋdə (wat voor) 215, 216
 oelə (uil) 147
 'oelŋ (huilen v. hond) 92, 147
 oen (jouw, uw) 207, 208, 209
 'oen (hoe een) 215
 oenda (de jouwe, de uwe) 207
 209
 'oenda (wat voor een) 215
 'oeneer (wanneer) 230
 'oest (hoest) 147
 'oes(t)ŋ (hoesten) 88, 147
 'oet (huid) 108, 147, 157, 346
 348

oe: (je, u) 199, 200, 205, 206
 207, 208, 325, 354
 oe: (jouw, uw) 207
 'oe: (hoe) 157, 227, 276, 277
 295, 303, 337
 'oe: as (hoe) 287, 291, 295
 302, 303, 337
 'oe: ɔf (hoe) 295, 303
 oe:luu: (jullie) 201
 'oe:k (hoek) 157
 'oe:kə (vishaak) 157
 'oe:kəvetə (hoekkast) 157
 'oerə (hoer) 157
 'oe:t (hoed) 108, 157
 'oe: vəkə as (hoe vaak) 295
 303
 'oevə (hoef) 90, 157
 'oe:vŋ (hoeven) 98, 101, 104
 107, 247, 313, 330, 332
 'oe:vuu:lə as (hoeveel) 295
 303
 oe:zelf (jezelf) 206
 ɔf (af) 228, 229, 237, 335
 ɔf (of) 104, 105, 135, 279, 281
 283, 284, 287, 293, 303, 309
 325
 'ɔf (hof) 109, 135
 ɔf'aelŋ (afhalen) 104
 ɔfbreekŋ (afbreken) 104, 332
 334
 ɔfbroakə (afbraak) 150
 ɔfdaankŋ (afdanken) 239
 ɔfdoe:(i)n (afdoen) 104
 ɔf'elŋ (afhelpen) 237
 ɔfər (offer) 135
 ɔfgəmietərt (heel erg) 227
 ɔfgəskejŋ (Gereformeerd)
 239
 ɔfloopŋ (aflopen) 104, 240
 ɔfluchtŋ (laatste rondgang
 door stal maken) 111
 ɔfneemŋ (afnemen) 242
 ɔfnieləŋ (afgappen) 138
 ɔfrikŋ (omheinen) 122
 ɔfsluutŋ (afsluiten) 237, 239
 240
 ɔfsprèukien (afpraakje) 147
 ɔfspraak (afpraak) 324
 ɔfstreupŋ (afstropen) 145
 ɔfwærkŋ (afwerken) 334
 'ɔkə (hok) 136
 ɔksəl 136
 'ɔl (hol, znw.) 135
 'Olaant (Holland) 330
 'óməl (hommel) 134
 'ómpe (homp) 135
 ɔn (oneven) 134
 ɔn- 103
 ɔnbəskóft (onbeschoft) 91, 135

ɔndaŋks (ondanks) 110
 ɔndər 134, 229
 ɔndərdoems (achterbaks) 147
 182
 ɔndərleægər (onderlegger) 94
 135
 ɔndərleest (onlangs) 226, 230
 ɔndərloagə (onderlaag) 94
 ɔndərmelek (taptemelk) 94
 ɔndərmoats (ondermaats) 182
 ɔndərstə (lijfje) 326
 'ɔndərstə (100ste) 235
 ɔndərstə boom (onderst
 boven) 229
 'ɔndərt (100) 134, 235, 236
 ɔndərvienn (ondervinden) 99
 ɔndərwərp (onderwerp) 332
 ɔndərwiəl (onderwijl) 137
 ɔndərwie:zər (onderwijzer)
 336
 ɔnfann (ontvangen) 244
 ɔnoorə (afgekeurde mat) 149
 ɔns (vnw.) 102, 108, 134, 181
 199, 206, 207, 208, 245
 ɔns (znw.) 134, 185
 ɔnsetnt (ontzettend) 241
 ɔnstriedŋ (ontstrijden) 137
 138
 ɔnt- 134
 'ɔnt (hond) 87, 134
 ɔntwikəlŋ (ontwikkeling) 331
 ɔnvəwachs (onverwachts) 228
 ɔnzələg (viezig) 135
 ɔnzŋdə (de onze) 207, 209
 ɔnzuun (niet proper) 145, 326
 ɔŋər (honger) 134
 ɔŋədəupt (ongedoopt) 103
 240
 ɔŋəkookt (ongekookt) 240
 ɔŋəliek (ongelijk) 103
 ɔŋəlókəg (ongelukkig) 130
 323
 ɔŋətərowt (ongetrouwd) 103
 240
 ɔŋəveer 140, 227, 232
 ɔŋkōs(t)ŋ 185
 oogə (oog) 98, 112, 148, 323
 'oogə (hoog) 148, 224, 225
 330
 oogŋblik (ogenblik) 230, 324
 332, 333
 oogst 149
 oojəvaar 88, 161, 360
 oojəvaartien (ooievaartje) 111
 oojt (ooit) 161, 230
 ook 148
 ookər (oker) 149
 oolək (olijk) 148
 ooliefant (olifant) 149, 338

oomə (oom)	148, 336, 338	ópskörtŋ (opschorten)	132	ooglid)	121
'oop (hoop, massa)	148, 220	ópskrie:vm̄ (opschrijven)	101	paechien (paadje)	108, 189
330		ópškríkŋ (opschrikken)	324	paer (paar)	142, 189, 191, 220
oopaa (opa)	326	ópstoekŋ (ophitsen)	148	paerə (peer)	142, 191, 342
oopa (oma)	326	ópstówm̄ (opslaan van matten, biezen)	162	paertien (tweeling)	142, 191
'oopaə (hoop, verwachting)	149	ópstreupm̄ (opstropen)	145	paertien (peertje)	191
oopaereŋ (opereren)	117, 238	óptuu:gn̄ (optuigen)	155	pak	129
'oopm̄ (hopen)	149, 246	ópwaerpŋ (opwerpen)	332	pakŋ (pakken)	95
oopoə (oma)	326	ópzichtər	103	palm	128
oor	113, 148, 191	ópziendər (opziener)	103	paltoo (paletot)	129, 149
ooraŋjə (oranje)	149	órdəvərstoerŋ	331, 336	panə (pan)	98, 100, 128, 188
oordeel	139, 149	órdgaan	336	pantófəl (pantoffel)	129, 192
oorlóg	109, 149	ósə (os)	135	pantófəltien (pantoffeltje)	192
'oorŋ (hoorn)	87, 113, 149	'óspietoal (hospitaal)	136	papaa (pappa)	326
oorsprónk (oorsprong)	149	ótər (otter)	135	papəgaaj (papegaai)	129, 160
oort (½ liter)	149	ótərdóks (orthodox)	136	papərasŋ (paperassen)	129
oort (oord)	149	ouwə (oude)	88	papie (pappie)	326
oorwōrm (oorworm)	362	'ów (stop)	243	pas (bw.)	129, 230
oorzaakə (oorzaak)	149, 336	ówəl (ouwel)	162	pasə (pas, in: te pas)	129, 183
oosiejaan (oceaan)	143	'ówm̄ (houwen)	162, 255	pasŋ (passen)	95, 129
oost	148	ówtəmaaties (automaties)	227	paspoortə (paspoort)	129, 182
ootəpətootə (scnatje)	149	ówtōo (auto)	184	pastərt (patser)	129
ootien (wijsneusje)	149	ówtōochien (autootje)	115	pat (pad)	98, 108, 128, 189
oovar (over)	149, 229	'óöldəgə (houding)	91	pətkien (pakje)	124
oovərdreevm̄ (overdreven)	100	óöldərdóm (ouderdom)	149	pəŋəchien (pannetje)	124, 188
oovərəbleemŋ (overgebleven)	228	óöldəwəs (ouderwets)	149, 182	pəŋsə (pens)	108, 125
oovərəjndə (overeind)	225	'óöld(d)ŋ (houden)	88, 92, 108	pəpə (tepel)	125, 358
229		115, 149, 244, 246, 247, 255	325, 333	pəradies (paradijs)	125
oovərəkoomŋ (weer voorbij)	228, 240	óolt (oud)	80, 89, 92, 107	pəraplu (paraplu)	125
oovərgəevm̄ (overgeven)	99	108, 110, 149, 223, 224		pərasól (parasol)	125
oovərliedŋ (overlijden)	137	112, 116, 150		pərk (park)	125
138, 237, 332		'óolt (hout)	86, 92, 93, 107	pərkəment (boekomslog)	123
oovərmōrŋ (overmorgen)	230	112, 116, 150		126	
oovərneemŋ (overnemen)	333	'óofien (hofje, tuintje)	133	pərsə (pers)	126
'oozə (broek, kous)	149	'ókien (hokje)	133	pərsŋ (persen)	126
'oozə (hoos)	149	'ójchəlŋ (huichelen)	160	pərt (part)	125
óp	134, 229	'ójstərəg (winderig)	160, 326	pərtəkəliə:r (particulier)	125
óp'aelŋ (ophalen)	237	'ójszitŋdə (huiszittende)	330	pərtie (sommigen)	125, 218
óp'ebm̄ (ophebben)	237	'óləchien (holletje)	133	pərtien (partje)	126
óp'eedŋ (heden)	230	'ólpie:lŋ (bretels)	117, 151	pəsien (pasje)	124
ópetŋ (opeten)	237	326		pərzək (perzik)	126
óp'eugn̄ (opoghen)	145	'óltien (houtje)	112	peegəl (pegel)	140
ópgeruomt (opgeruimd)	240	'óltŋ (houten)	116, 132, 222	peepər (peper)	145
ópgruu:jŋ (opgroeien)	242	ópər (opper)	133	peerdəblej (watermunt)	159
óp'iməlŋ (schoonmaken)	326	ópərn̄ (opperen)	133	peert (paard)	95, 140, 338
ópkörtŋ (opranken)	132	órdə (orde)	133, 336	Peertərtien (Petertje)	190
óplaejŋ (oplaaien)	160	órdər (order)	133	peetoomə (peetoom)	140
óploekərn̄ (opkikkeren)	148	örgəl (orgel)	132	pejlskoalə (peilschaal)	144
ópneemŋ (opnemen)	99	örgənist (organist)	133	150	
ópnuu:mŋ (opnoemen)	99, 100	'órkəst (orkest)	133	peləgərstə (gort)	101, 123
óp'ódlŋ (ophouden)	334	'órtŋ (horten)	133	pelŋ (pellen)	95, 123
óppasŋ (oppassen)	242	'órzəl (horzel)	132	penduulə (pendule)	123
ópraepŋ (oprapen)	142	paant (pand)	109	penə (pen, pin)	123, 188
ópreemŋ (rimpelen van naaiwerk)	123	paap	143	penəchien (pennetje)	188
ópruumŋ (opruimen)	144	padə (pad, dier)	128, 187	penək (penning)	92, 122
ópsie:rŋ (opsieren)	152	padəpistər (ontsteking op		pensie:l (penseel)	152, 190
				pensie:l:tien (penseeltje)	190

pentər (stuiter)	123	piłəχien (pilletje)	188	pluuməχien (pluimpje)	188
pepəl (populier)	123	piŋχien (pinkje)	189	190	
pes(r)kòp	123	piŋəŋ (pingelen)	121	pluumpien (pluimpje)	188, 190
pes(r)ŋ (pesten)	95, 123	piŋk (vinger)	121, 184, 189	pluus (pluis, pluche)	102, 109
pet(ə) (pet)	95, 123	piŋkə (pink, jonge koe)	121	145	
petəgoojərtien (petjebal)	123	184, 189		pluustern (in stukjes uiteen- trekken)	145
192		pinkien (pinkje)	189	pluu:zn (pluizen)	156, 251
peuləvə (peluw)	90, 111, 145	Pinxstərn	120, 230, 233	poəjə (betalingstermijn)	161
peultien (paaltje)	112, 147	pip	120, 233	poalə (paal)	112, 150, 191
191		pišn (pissen)	121	poars (paars)	151
peđóws (pardoes)	162, 228	pitə (pit)	120	Poasn (Pasen)	150, 230, 233
pemissie (permissie)	94	plaagə (plag)	143	póχərtien (pochertje)	113
pər (per)	232, 233	plaantə (plant)	109	pódə (vuil, znw.)	135
pešensgəwie:zə (percenten- gewijs)	183, 225, 227	plaaŋkə (plank)	110, 189, 246	pódək (podding)	135
pešes-vəbaal (proces- verbaal)	94	plaentien (plantje)	142	poedəl	148
pešies (precies)	94, 227	pləənχien (plankje)	142, 189	poedəln (vluchtig wassen)	148
pešie:l (perceel)	117, 153	pləəsə (plaats)	89, 143	poejər (poeder)	88, 161
190		pləəsŋ (plaatsen)	143, 336	poelə (peul)	148
pešie:ltien (perceeltje)	190	pləetə (plaat)	143	poelə (schatje)	112, 148, 188
pešətər (oorvijs)	129	pləkərtien (plakkertje)	113	poeləχien (schatje)	112, 144
pešətoal (portaal)	94	plan	129, 188	148, 188	
pešəroelie (patrouille)	148	plasn (plantsoen)	89, 326	poelie:r (poelier)	148
pešəroeu:n (patroon)	117, 157	Plas	234	poep'əsə (sukkel)	148
pešəru:ntien (patroontje)	155	plastiek (plastic)	222	poepəri:jə (diarree)	158
piekeur (pikleur)	146	pləχtəg (plechtig)	127	poepərtien (gatje)	113
piekə (pik)	138	pləkə (plek)	127	poepm (cacare)	147
piekərn (piekeren)	138	pləkien (plakje)	124, 127	poes	148, 190
piekfejn (piekfijn)	138	pləkien (plekje)	127	poesak (gemene vent)	148
pieđər (pijler)	87, 137	pləənχien (plannetje)	124	poesien (poesje)	144, 190
pieleutien (pilotje)	115	188		poesŋ (poetsen)	89, 148
pielə (penis)	138	pləšien (plasje)	124	poespas	148
pielə (pijl)	137	pleegŋ (plegen)	139	poespəmaadə (poetspomme)	143
pieləχien (penis)	138	plejn (plein)	159, 327	143	
pieloo (pilo)	138	plejstər (pleister)	159	poestə (puist)	89, 148, 192
pieləos (van pilo)	222	pletŋ (pletten)	122	poestərəg (winderig)	148
pienə (pijn)	137	pləmuu:r (plamuur)	156	poestərt (onaangenaam sin- jeur)	88, 148
pietəkəetər (magere pap)	138	plicht	120	poe:rə (herrie, paal)	157
143		pliesie (politie)	138	poe:rŋ (peuren)	95, 157
pietərseelie (peterselie)	137	plint	121	pófərtien (poffertje)	113
140		pləagə (plaag)	150	pókŋs (pokken)	135, 185, 187
Piet	182	pləagəri:jə (plagerij)	158	233	
Pietien (Pietje)	190	pləagŋ (plagen)	115, 133, 150	pólə (pol)	188
pietien (luisje)	138	255		pólkaa (schuurmiddel)	135
pietreulie (petroleum)	138	pləeg (stel)	147, 221	póls	135
piezakŋ (hard werken)	129	pləoegə (ploeg, werktuig)	90	pómpə (pomp)	135
138		157		pónt (500 gram)	134, 185
pie:pŋ (piepen)	153	plófŋ (ploffen)	135	pónt (vaartuig)	135
pie:rə (penis, worm)	152, 191	ploo (plootje)	161, 189	pookər (pook)	149, 192
pie:rəsteekərtien (naam van spelletje)	192	plooχien (plooitje)	189	pookərtien (pookje)	113, 192
pie:rətien (wormpje)	191	plooχŋ (plooiën)	161	poepəlŋ (popelen)	149
pik (pek)	120	plómp	135	poortə (poort)	113, 149
pikədónkər (pikdonker)	324	plugə (plug)	132	poortien (poortje)	113
pikzwərt (pikzwart)	324	plukien (plukje)	132	poot	149, 344
pikŋ (pikken)	120	plukŋ (plukken)	130, 132	pootan (poot aan)	149
pikŋ (kleven)	120	plump (plons)	132, 221	pootəg (potig)	149
pilə (pil)	121, 184, 188	plumpŋ (plonsen)	132	pootp (poten)	344
		pluumə (pluim)	98, 144, 188	pópə (pop)	135
		190			

pōst	135, 192	prooduuseern (produceren)	241	ral (gierend, van wind)	130
pōt	106, 111, 135, 184, 190	prooj	161	ram	128, 188
192		proopər (proper)	149	raməl (rammelaar, van kind)	130
pōtsmit (roetaanslag)	120	proost	149	raməlŋ (rammelen)	130
pōwchien (pauwtje)	189	prōpə (prop)	135	rampzaaləg (rampzalig)	143
pōwə (pauw)	162, 184, 189	prōpien (propje)	133	Ramspol	234
pōws (paus)	162	prulə (prul)	132, 188	raŋ (rang)	184
pōwzə (pauze)	162	pruləchien (prulletje)	188	rap (snel; gearsten, van klomp)	129, 227
pōləchien (polletje)	133, 188	prusŋ (prutsen)	132	ras	130
pōr(ə) (por)	93	prutəlŋ (pruttelen)	132	rat (rad, bnw.)	128
pōrŋ (porren)	133	pruumpien (pruimpje)	144	rat (rad, znw.)	108, 128, 189
pōrsəlejn (porselein)	133, 159	188, 190, 193		rachdeur (rechtdeur)	229
pōrsie (portie)	133	pruu:vm (proeven)	155	rəcht (recht, bnw.)	87, 127
pōrt (port)	133	pufn (puffen)	132	rəcht (recht, znw.)	127
pōrtien (glaasje port)	86, 94	pukəl (pukkel)	131	rəchtər (rechtter)	127
pōrtlaant (portland)	133	pulp	132	rəchtuut (rechtuit)	229
pōsien (postje)	133, 192	puməl (pummel)	132	rək (rek)	127
Pōsien	114	pumpəlŋ (pimpelen)	111, 132	rəkŋ (rekken)	127
pōtien (potje)	85, 86, 94	pumpien (pompje)	131	rəkŋ (reiken)	127
106, 111, 133, 190, 193, 366		puntə (punt)	132	rəmməchien (rammetje)	124
368		puntər	132	188	
pracht	128	puntskoenn (puntschoenen)	338	rənsəl (ransel)	125
praemə (praam)	143, 190	Pupien	114	rənsəlŋ (ranselen)	125
praempien (praampje)	190	pupien (popje)	131	redŋ (redden)	122
prakə:ie:ŋ (prakkizeren)	117	purkŋ (peuteren in neus)	132	ree (netjes)	140
153, 237		putə (put)	130	ree	139
prakties (praktisch)	227	puupə (pijp)	110, 144, 352	reedə (rede)	140
pralə (testikel)	129	Puupert (Pijper)	110	reedələk (redelijk)	140
preekŋ (preken)	139	puusien (puistje)	89, 144, 192	reefəl (rafel)	140
preevəlŋ (prevelen)	140	ra(a)mp (ramp)	109, 130	reefəlŋ (rafelen)	140
preevəlers (femelaars)	140	ra(a)nsoen (rantsoen)	109, 130	reegəl (regel)	139
prej (prei)	189	raant (rand)	109	reegəlmoatəg (regelmatig)	230
prejchien (preitje)	189	raanzərəg (ranzig)	109	reegəlŋ (regelen)	139, 239
prentə (prent)	123	rachəl (fluim)	113, 129, 192	reegəlrəcht (regelrecht)	229
prèutien (praatje)	147, 185	rachəlŋ (fluimpje)	113, 192	reegəl (regen, znw.)	139, 192
prèuties (praats)	190	rəchien (wieltje)	108, 189	reegŋ (regenen)	139, 350
p(r)əsənt (procent)	123	raegəbəl (ragebol)	143	reegŋboogə (regenboog)	139
prəvoost (provoost)	149	raegŋ (ragen)	143	reegŋtien (regentje)	192
prəzənt (present)	123	raek (raak)	142	reegŋwaetər (regenwater)	139
priejeel (prieel)	140, 191	raekəlŋ (rakelen)	142	reekəgə (rekening)	139
priejeeltien (prieeltje)	191	raekŋ (raken)	142	reekəl (rekel)	139
priemə (priem)	138, 188	raem (raam)	98, 142, 190	reekŋ (rekenen)	99, 139, 338
prieməchien (priempje)	188	Raemaekərsziel (Radenma-kerzijl)	234	reern (schreien, loeien)	139
priem (prijs)	102, 109, 138	153		r'et	140
priestər	137	raempien (raampje)	190	rej (rij)	189
priezōn (cachot)	326	raemm (ramen)	98	rejchien (rijtje)	189
prie:zn (prijzen)	102, 153, 250	raentien (randje)	142	rejdəg (netjes v. uiterlijk)	159
prikŋ (prikken)	120, 121, 244	raepə (raap)	142	rejdəkoamə (haarkam)	110
primətief (primitief)	227	raer (raar)	143	159	
proatŋ (praten)	115, 133, 151	raetəl (ratel)	143	rejgər (reiger)	159
238, 244, 255		raetəlŋ (ratelen)	143	rejn (rein)	159
prōbeern (proberen)	237	raetəlskeləg (met veel rate- laar)	143	rejnəgŋ (reinigen)	159
proemə (pruim)	93, 98, 147	raevə (raaf)	90, 142	Rejntien (Reintje)	190
188, 190, 346, 348		rak (rek)	128	rejzə (reis)	90, 159, 327
proes(t)ŋ (proesten)	88, 148	rakərt (rakker)	88, 130, 192	remm (remmen)	100, 101, 122
251		201		236	
prōŋkŋ (pronken)	135	rakərtien (rakkertje)	113, 192	renn (rennen)	123
probleem	336				

rentə	123	vee	137, 155	roe: (roede, paal)	88, 112, 189
rentənie:r	123	rie:t (riet)	151, 152, 156	Roë:bóləgə 'Oe:k	234
rep	123	rie:tŋ (rieten)	155	roe:r	113, 157, 191
resien (restje)	192	rie:və (rasp)	90	roe:rđompə	157
rest	123, 192, 221	rie:vm̄ (raspen)	153	roe:rtien (roertje)	113, 156
reufien (roofje)	146	rie:zəbəsəm (stalbezem)	109	191	
reuk	146	rie:zəbəs (takkenbos)	109, 152	roe:t (roet)	156, 157
reus	146	rie:zŋ (rijzen)	152, 153, 250	rófəlag (rouw, van handen)	135
reusien (roosje)	146, 190	rijgoarŋ (rijggaren)	158	rógə (rug)	112, 130, 134, 246
reustərŋ (roosteren)	145	rikkroat (draad voor afraste- ring)	121	rógə (rogge)	135
reutəlŋ (reutelen)	145	rikə (zitstok v.kippen)	121	rògŋ (brood)	135
reuzəl	145	rikəgə (afrastering)	91, 122	ròk (ruk)	323
rèüsəltien (raadseltje)	113	rikŋ (afrasteren)	121	ròk (rammelend)	136
147, 192		rilə (huidploo)	122	ròk	135
rəbat (zie § 22 d.)	130	riləgə (rilling)	91	ròkies (bomij)	136
rədies (radijs)	109, 138	rimətiek (reuma)	122	ròkŋ (rukken)	323
rəklamə (reclame)	184	rimpəl	122	ròkwient (rukwind)	130, 323
rəmentŋ (te keer gaan)	123	rinčien (ringetje)	189	ròlə (rol)	112, 135, 188
rəpuu (kapot)	145	riŋənetə (reinet)	122	ròlə (rolpens)	112, 135, 188
rəzienə (rozijn)	188	rink (ring)	92, 96, 120, 184	ròlloagə (rollaag)	97, 150
rəzienəchien (rozijntje)	188	187, 189		ròlŋ (rollen)	95
ribə (rib)	120, 187	riskie:rŋ (riskeren)	117, 153	ròməl (rommel)	113
ribachien (ribbetje)	187	rit	122	ròməltien (rommeltje)	113
richəl	121	ritmoaldə (ritmaald)	122	ròm̄p	135
richtəgə (richting)	91, 324	ritwör̄m (ritnaald)	122	ròm̄pslòm̄p	135
richtər (minder ver)	121	roa(d)ŋ (raden)	96, 100, 115	rònt (rond)	135, 227
Richtər̄ink	92	133, 150, 236, 255		ròntvraagə (rondvraag)	336
richtŋ (richten)	91, 331	roasəl (raadsel)	113, 150, 192	ròŋə (rong)	134
richtlèjŋ (richtlijn)	333, 336	roasvagaerəgə (raadsverga- dering)	89	roof	148
riedŋ (rijden)	137, 138, 248	150	150	rooje (rooie)	88
250, 325		roazŋ (razen)	150	rooje 'dònt (rode hond)	233
riejoe:l (riool)	116, 117, 157	róbəlag (oneffen, van ijs)	135	rooŋŋ (rooien, omhakken)	161
riek (rijk, znw.)	137	roef	147	rooŋŋ (klaarspelen, treffen)	161
riekə (rijk, bnw.)	137, 221	Roefien (Roelofje)	114, 144	rook	148
222		190		rookŋ (roken)	239
rieksdaelder (rijksdaelder)	186	roejbeutien (roeiboetje)	327	room	148
riem (rijm)	137	335		rooms	95
riemə (riem, gordel)	98, 137	roekəloos	147	root (rood)	148
riemə (roeiriem)	98, 137	roekŋ (ruiken)	115, 133, 147	roovə (roof, wondkorst)	90
188, 190		251		149	
riempien (riempje)	188, 190	Roeləfien (Roelofje)	190	roovər (rover)	192
riep (rijp, znw.)	137	roem (ruim)	147, 227, 336	roovərtien (rovertje)	113, 192
riepə (rijp, bnw.)	108, 137	346, 348		roovm̄ (roven)	148
155, 221, 222		roenə (ruin)	148, 191, 346	roozə (roos, koorts)	90, 148
riepm̄ (rijpen)	137, 155	348		149, 190	
ries'dòlt (rijshout)	152	roepə (rups)	147	ròpərt (harde werker)	88, 136
riestə (rijst)	138	roepm̄ (roepen)	115, 116, 133	ròpm̄ (hard werken)	136
riestəbrj (rijstepap)	138	147, 249, 255, 346		ròskoamə (roskam)	136
rietə (rijt, waterloop)	138	roes	148	ròsə (rots)	89
155, 234		roesəl (kap van klomp)	101	ròsŋ (hard gaan)	136
rietuu:g (rijtuig)	156	147		ròtdiŋk (rotding)	212
rie:gə (rij)	152	roest (oxydatie)	147	ròtə (rat)	136, 184
rie:gəln (krioelen)	153	roest (zitstok)	147	ròtgaanə (rotgans)	136
rie:pə (reep, touw)	108, 116	roetə (ruit)	148	ròtŋsprooses (rottingspro- ces)	327
151, 155		roetns (ruiten, in kaartspel)	187	ròtŋ (rotten)	135
rie:pə (ruif)	108, 153, 155	roe: (roede, maat)	88, 157, 186	ròtzak	212
364				ròtzoo (rotzooi)	88
rie:p̄m̄ (bronstig springen van					

rōw (rouw)	162	safroan (saffraan)	130	sjōr(ə) (sjor)	93
rōwie:zəl (rijp, ijzel)	152, 162	saləmaandər (salamander)	109	skaalə (schaal)	107, 143, 144
rōwṃ (rouwen)	162	salmiejak (salmiak)	130	191, 327	
rōjgəmatə (ruige mat)	327	salmiejækien (salmiakje)	124	skaaltien (schaaltje)	111, 143
rōjgəraemə (raam v. ruige matten)	327	sal(tə)peetər (salpeter)	130	144, 191, 327, 368	
rōjlvəkaavələgə (ruilverkaveling)	327	sam (verszacht)	130	skaans (schans)	109
rōjm (ruim)	336	sandaaltien (sandaaltje)	111	skaansweegə (uit schande)	183
rōkien (rokje)	133, 366, 368	sap	128	228	
rōtien (ratje)	133	sas	130	skacht (schacht)	128
rubər (rubber)	132, 222	særfdæs (bij de herfstdag)	182	skae (schade)	88, 142
ruchien (rugje)	112	særfs (in de herfst)	89, 182	skaedələk (schadelijk)	142
rugə (rug)	130	sərn (sarren)	126	skaeduuw (schaduw)	142
rukṃ (rukken)	130	seedort (sedert)	139	skaekəln (schakelen)	239, 327
ruləchien (rolletje)	112, 131	seldərie (selderij)	138	skaekṃ (schaken)	142, 331
188		sentrəfuu:zə (centrifuge)	91	332, 336	
runtien (rondje)	131	sestəg (60)	90, 235	skaeməl (schamel)	142
rupṣə (rups)	132	sestəgstə (60ste)	235	skaemmṃ (schamen)	90, 142
rusə (rus, plant)	130	seumtəg (70)	90, 110, 146	244, 254	
rus(t)ṃ (rusten)	88, 130	235		skaemtə (schaamte)	142
ruu (rui)	144	seumtəgstə (70ste)	235	skaers (schaars)	143
ruu(:)chien (roedje)	112, 155	səgaarə (sigaar)	143, 191	skae(s)ṃ (schaats)	89, 143
189		səgaartien (sigaartje)	111	186	
ruudəkikərt (bijnaam voor Genemuider)	144	191, 327		skaetərṃ (schateren)	143
ruu(d)ṃ (ruien)	144	sakuu:r	227	skaevə (schaaf)	90, 142
ruulṃ (rollen)	145	səlaarəs (salaris)	143, 324	skaevṃ (schaven)	142, 240
ruum (ruim van schip)	144	336		254	
ruumṃ (ruimen)	144, 242	sətien (satijn)	138	skalm (schakel)	130, 190
ruumtə (ruimte)	116, 144	sətroe:n (citroen)	157	skamal (schamel v. wagen)	130
Ruunərwoōlt (Ruinerwold)	93	səvətə (servet)	182	skandaal (schandaal)	130, 143
108, 145, 149		siebəjæksə (zie § 27g)	138, 326	skandaaltien (schandaaltje)	111
Ruunṃ (Ruinen)	145	sieliesalpeetər (chilisalpeter)	91	skat (schat)	128
ruuntien (ruintje)	191	91		skəlmpien (schakeltje)	124
ruut (afval v. biezten, waterplanten)	144	sienees (Chinees)	91	190	
ruutər (ruiter)	145	sienəsapəl (sinaasappel)	138	skærəln (scharrelen)	126
ruutien (ruitje)	144	siepəl (ui)	137	skærṃ (scherf)	126, 190
ruutvoornṃ (ruisvoorn)	144	siepm (sijpelen)	137	skærmpien (schermpje)	190
ruu:jbeutien (roeibootje)	327	sierurg (chirurg)	91	skærp (scherp)	126
335		sie:lə (ceel)	117, 153	skərvə (scherf)	90, 126
ruu:jṃ (roeien)	161, 255	sie:rəp (stroop)	153	skeedə (schede)	139
ruu:rəgə (roering)	91	sie:rəpləsien (broodje)	124	skeel (scheel)	224, 348
Ruu:rək (Ruurink)	92	sik (baard)	120, 324	skeelṃ (schelen)	140
ruu:rṃ (roeren)	155	sik (geit)	120, 338	skeepəl (schepel)	140, 186
ruu:zie (ruzie)	156	sikəl (sikkel)	120	skeepṃ (schepen)	139
		sikien (baardje)	120	skeerə (schaar)	140, 191
		sikien (kalfje)	120	348	
		sikrətəarəs (secretaris)	143	skeerəgə (schering)	91, 139
		Siṃəl (Singel)	182	skeerṃ (scheren)	139, 146
		siṃəriṃə (sering)	122	253	
saaj (saai)	160	sjaalə (sjaal)	111, 143, 191	skeerṃ (scheren, pl.)	140
Sa(a)ndər (Sander)	109	327		skeertien (schaartje)	191
Saandərtien (Sandertje)	114	sjaaltien (sjaaltje)	111, 143	skeet (scheet)	140
sabat (sabbat)	130	191, 327, 368		skejdəgə (scheiding)	91, 159
sachərejṃəg (chagriṃjig)	91	sjampa(n)jə (champagne)	91	skejdṃ (scheiden)	159, 255
sæbəl (sabel)	143	sjærp (sjeerp)	126	skejt (scheiding)	159
saegoo (sago)	143	sjeezə (sjees)	90	skejt (schijt)	159, 327
saems, saemt (samen)	88	sjef (chef)	91	skejtərt (bangerik)	88, 159
101, 142, 218, 225, 228		sjet (sajet)	90, 123	skejtṃ (cacare)	159, 251, 328
saemṃsproakə (samenspraak)	150, 324	sjəfeur (chauffeur)	91	skel(d)ṃ (schelden)	88, 122
		sjeu (jus)	146	133, 252	

skelə (bel)	122, 188	skoeləchien (schooltje)	113	skraegn (schragen)	143
skelə (schil)	122, 188	144, 188		skramə (schram, varken)	188
skeləchien (belletje)	188	skoelmejtər (schoolmeester)	324	skrəməchien (schrammetje)	188
skeləchien (schilletje)	188	skoe: (schoen)	97, 98, 99	skrap (schrap)	130
skelm (schelm)	123	112, 157, 184, 189, 338		skreef (schreef)	139
skelŋ (schillen)	133, 252	skoe:fwægn (kinderwagen)	157	skrie:vm (schrijven)	105, 152
skelpə (schelp)	123	skoe:rŋ (schuren)	157	153, 250, 331, 332, 336, 338	348
skep (schep)	221	skoe:vm (schuiven)	115, 133	skrik (schrik)	324
skepəgə (schepping)	91	157, 246, 251		skrikələk (schrikkelijk)	324
skepm (scheppen)	90, 122, 254	skófəl (schoffel)	113, 134, 192	skrikŋ (schrikken)	133
sketsien (schetsje)	331	skófəltien (schoffeltje)	113	skroal (schraal)	151
skeur (scheur)	145, 191	192		skrōbeerəgə (schrobbering)	135
skeurn (scheuren)	145	skóft (schaf)	135	skrōbər (schrobber)	135
skeurtien (scheurtje)	191	skóft (schouder van dier)	135	skrōbŋ (schrobben)	135
skeusəl (schieter)	145	skóft (schurk)	135	skroewart (schreuwert)	164
skeutə (scheut)	145	skóftŋ (schafte)	95, 134	skroewm (schreuw)	111
skeutien (schootje)	146, 221	skók (schok)	135	164, 370	
skèültien (schaaltje)	112, 144	Skókərt (Schokker)	136, 192	skroe:və (schroef)	90, 157
147, 191, 327		Skókərtien (Schokkertje)	113	skroe:vm (schroeven)	251
skèupien (schaapje)	107, 147	192		skrootə (schroot, plank)	148
338, 342, 366, 368		skól (ondiep)	134	skruu:fien (schroefje)	155
skèurtien (scherfje)	147, 191	skólə (ijsschots)	112, 134, 188	skruu:jŋ (schroei)	161
skəlet (skelet)	91	skólə (vis)	112, 135, 188	skruu:kəls (bezwaren)	156
skonie:rə (scharnier)	153, 182	skóməl (schommel)	135, 326	skubə (schub)	95, 135, 187
skəviel (handig)	138	358		skubəchien (schubje)	187
skie:f (scheef)	117, 151	skóməŋ (najaarsschoonmaak houden)	135, 326	skudŋ (schudden)	130
skie:mər (schemer)	152	skoojər (schooier)	161	skuldəg (schuldig)	130
skie:n (scheen)	152, 364	skoojŋ (schooien)	161	skuləchien (kl.i.jsschots)	112
skie:nŋ (schijnen)	152	skooŋə (schoon)	88, 148, 221	131, 188, 193	
skie:nsəl (schijnsel)	152	222, 224		skuləchien (vis)	112, 131, 188
skie:r (slank)	153	skoonōldərs (schoonouders)	331	skulk (schort)	132, 369
skie:roal (schieraal)	153	skoonvaejər (schoonvader)	331	skult (schuld)	130, 331
skie:tŋ (schieten)	115, 133	skoot (schoot)	148	skupə (schop, werktuig)	132
152, 153, 248, 251, 331, 332		skootər (hooilader)	149	348	
skie:və (schijf)	152	skootŋ (hooi opsteken)	149	skupm (schoppen)	183, 331
skiftŋ (schiften)	120	skootvōrkə (lange hooivork)	149	332	
skik (schik)	324	skooovə (schoof)	90, 148	skupms (schoppen, in kaartspel)	183, 187
skildər (schilder)	122	skót (schot)	135	skurft (schurft)	131
skilək (schelling)	120	sków (schouw)	162	Skutslōot (Schutslōot)	234
skilfər (schilfer)	122	skówm (schouwen)	162	skuulŋ (schuilen)	144, 251
skiməl (schimmel)	120	skōōldər (schouder)	92, 93	skuum (skuim)	144, 190
skiməŋ (schimmelen)	120	108, 150		skuumpien (schuimpje)	190
skin (hoofdroos)	122	skōōldər (veerpont)	92, 108	skuumspoanə (schuimspaen)	144
skiŋkə (ham)	120	149, 326		skuutə (schuit)	144
skiŋkŋ (schenken)	121, 252	skōōldərmaantəl (schoudermantel)	150	skuutien (schuitje)	331
skip (schip)	90, 109, 140, 348	skōōlt (schout)	92, 108, 150	skuu:fien (schuifje)	155
skipər (schipper)	324	skōōltŋdiendər (schoutendieenaar)	93	skuu:kŋ (scheuken)	116, 117
skoalə (schaal)	107, 112, 143	skōr(ə) (schor)	93, 133, 221	skuu:rə (schuur)	91, 155, 191
144, 150, 191, 327		skōrstie:m (schoorsteen)	133	331, 338	
skoop (schaap)	90, 107, 150	skōrt (schort)	369	skuu:rŋ (schuurtje)	191
348		skōtəl (schotel)	94, 132, 144	sla(a)bə (slab)	110, 130, 143
skoopər (schaard, scherf)	150	skōtien (schotje)	133	187	
191		skraegə (schraag)	143	slaŋk (slank)	110
skōbə (schub)	135				
skōbərəg (haveloos)	135				
skoechien (schoentje)	112, 144				
157, 189, 366, 368					
skoelə (school)	113, 188, 331				
338					

slach(t)ŋ	128, 344	slœ:ræg (onwel)	157	smoa (lenig, soepel)	87, 151
slaeg (slaag)	143	slœ:rie	157	224	
slaegŋ (slagen)	142	slôf (niet croquant)	134	smoandæs ('s maandags)	90
slaegær (pompzwengel, aandruklat)	142	slôf'akə (sloffend vrouwspersoon)	135	91, 182	
slaegəriĵə (slagerij)	158	slôfə (slof)	135, 184, 189	smoel	108, 147, 157
slaegŋ (slagen)	142	slôfm (slofften)	135	smoes	157
slaetærŋ (morsen)	143	slók	106, 134	smoesien (smoesje)	148
slag	102, 108, 128	slókdærm (slokdam)	135	smoestæræg (niet schoon)	148
slampa(a)mpær	109, 130	slókn (slikken)	135, 251	smoestært (onguur individu)	88
slanə (slang)	130, 188	slómp (grote hoeveelheid vloeistof)	135, 221	smoe:l (drukkend, van weer)	87, 108, 157
slæbächien (slabbetje)	124, 187	slónt (voorschoot)	131, 135	smœ:zə (erg losse turf)	157
slæchien (slagje)	124	326, 368		smœ:zələg (oezelig)	157
slækien (slakje)	124	slónzə (slons)	135	smœ:zn (smoezen)	157
slænĵchien (slanĵetje)	124, 188	sloop	149	smók (kus)	135
slee (stroef)	140	sloopm (slopen)	148	smókəln (smokkelen)	135
sleep	140, 327	sloot	148	smook	149
slee(t)s	140, 327	sloovə (sloof)	149	smookŋ (smoken)	149
slet	107, 123	sloovm (sloven)	148	smoor	149
sleufien (sloofje)	146	slöp (slap)	136	smós (landloper)	135
sleupien (sloopje)	146	slót	135	smoölt (smout)	93, 108, 149
sleur	146	slótjær (sluier)	160, 328	smöltŋ (smelten)	133, 239
sleutəl	145	slórdæg (slordig)	134	252	
sleutien (slootje)	193	slótien (slotje)	133	smörgŋs ('s morgens)	91, 101
sléupien (slaapje)	147	slufien (slofje)	131, 189	182, 230	
slichien (klinkerpad)	120, 192	slukien (slokje)	106, 131	snaaw (snauw)	184
slicht (slecht)	120, 192	sluntien (voorschootje)	131	sna(a)wm (snauwen)	162, 163
sliem (slijm)	137	slurpm (slurpen)	95, 132	snachŋs (des nachts)	182
slierpŋ (slijpen)	108, 137, 138	sluus (sluis)	102, 109, 145	snaevəl (snavel)	142
155		Sluus, de - (Zwartsluis)	145	snakŋ (snakken)	130
sliëpplaankə (slijplank)	97	222, 234		snapm (snappen)	130
137		sluutŋ (sluiten)	115, 133, 144	snærŋs (snars)	126
slietŋ (slijten)	137, 138, 250	251		snært (snert)	126
327		Sluu:zægær (inwoner van Zwartsluis)	222	snee	88, 98, 140, 184
slië: (slee)	88, 98, 152, 184	smach(t)ŋ (smachten)	128	sneechien (sneedje)	189
slië:f (sleef)	117, 153	smaek (smaak)	142	snel	227
slië:pkærə (stortkar)	153	smaekŋ (smaken)	142, 255	snevəln (sneuvelen)	146
slië:pm (slepen)	108, 116, 153	smakært (deugniet)	88, 130	sneürtien (ondeugende meid)	113, 147, 191
155, 250, 327, 366		smal	128	snibə (vinnig vrouwspersoon)	122, 187
slië:rŋ (glijden)	153	smærtŋ (smarten)	126	snibächien (vinnig meisje)	187
sliem (erg)	120, 223, 227	smeedəriĵə (smederij)	158	snien (snijden)	137, 138, 236
slindərbaenə (glijbaan)	121	326		244, 247, 250	
slindærŋ (glijden)	121	smeedŋ (smeden)	140	sniestærŋ (sissen)	138
slinĵər (slinger)	120	smeekŋ (smeken)	139	snij (sneeuw)	158
slinĵŋ (slinken)	120, 252	smeer	139	snijŋ (sneeuwen)	158
slipə (slip)	122	smeeræg (smerig)	140	snikŋ (snikken)	122
sloa (sla)	151	smeerlap	201, 212	snipə (snip)	121
sloan (slaan)	107, 115, 116	smeerm (smeren)	140, 246	snipærŋ (snipperen)	120
123, 146, 151, 236, 244, 247		250		snipsnoardəriĵ (prullaria)	122, 185
248, 254, 333, 334		smetŋ (smetten)	123	snit (kleine zeis)	121
sloap (slaap)	150	smidəs ('s middags)	91, 182	snoarə (ondeugende meid)	113
sloapm (slapen)	115, 116, 123	smiekørt (geniepigerd)	138	151	
133, 150, 241, 243, 255, 354		smiestært (onbetrouwbaar individu)	138	snoarə (snaar)	150, 191, 323
356		smietŋ (smijten)	137	snoarskə (schoonzuster)	323
slóbær (slobber)	135	smit (smid)	109, 120, 140	326	
slóbærŋ (slobberen)	135	smi(t)skmæcht (smidsknecht)	183	snoëjært (snoeper)	161
sloek (sluik)	148				
sloepm (sluipen)	115, 147, 251				

snoe:ɲ (snoepen)	161	spærə (spar)	189	spoe:t (spoed)	157
snoepien (snoepje)	115	spærəχien (sparretje)	189	spónə (spon)	135
snoetə (snuut)	148	spærtəɲ (spartelen)	126	spónəgə (sponning)	135
snoe:k (snoek)	157	spærtien (spatje)	124	spónturf (harde turf)	135
snoe:r (snoer)	113, 157	speenə (fopspeen)	98, 139	spónzə (spons)	90, 134
snoe:rtien (snoertje)	113, 156	191, 358		spoor (spoorrein)	149
snoe:vm (snuiven)	115, 133	speentien (fopspeen)	191	spówə (spouw)	162
157, 251		speerə (speer)	139	spō:ɲ (spuien)	160
snótəpə (snootaap)	135	speesəri:ɲ (specerijen)	140	spōjtə (spuit)	160
snótər (snoot)	135	spejzə (spijs)	152	spōjtɲ (spuiten)	160, 250, 251
snójtər (snuiter)	160	speldə (speld)	123	spórt (sportbeoefening)	134
snörə (snor)	134, 189	speuls (speels)	358	spórtə (sport van ladder)	132
snörəχien (snorretje)	189	speuna (tepel van koe)	98, 110	352	
338		146, 191, 358		spraakə (sprake)	324, 336
snörs (nors)	134	speuntien (kleine tepel)	191	spreekɲ (spreken)	127, 128
snuf (snuif)	132	speur (spoor)	145, 191	139, 146, 242, 253, 332, 336	
snugər (snugger)	132	speurtien (spoorrtje)	191	sprejɲ (spreiden)	159
snurkɲ (snurken)	95, 132	spéuntien (spaantje)	147, 191	sprenkəɲ (sprenkelen)	123
snuustəri:ɲ (snuisterijen)	145	spiekər (spijker)	138	spreukien (sprookje)	146
snuu:ɲ (snoeien)	161	spielə (spijl)	138	spreüχien (jonge spreekuw)	
snuu:kien (snoekje)	156	spienaezie (spinazie)	138	112, 147, 189	
soə(v)ms ('s avonds)	182, 231	spie:ndə (spinde)	138	sprinjɲ (springen)	252
soatərs ('s zaterdags)	91, 94	spietɲ (spijten)	138, 250	sproa (spreekuw)	97, 98, 112
182		spie:gəl (spiegel)	152	151, 184, 189, 360	
soatərsmidəs ('s zaterdags- middags)	94, 336	spie:kə (spaaak)	152	sproakə (spraak)	150, 324
soep	148	spie:rə (spier)	153, 191	sproetɲ (sproeten)	148
soepien (soepje)	144	spie:rɲk (spiering)	153	sprók (te droog)	136
soetəs (soetache)	148	spie:rnaekɲ (spiernaakt)	153	sprunχien (sprongetje)	131
soe:mərs (des zomers)	182	spie:rtien (spiertje, sprietje)	152, 191	spruu (te droog)	145, 163
soe:zə (soes)	90, 157, 184	spie:rɲit	153	spruuw (spruw)	163
soe:zɲ ('suzen)	157	spie:zə (spijs)	90, 152	spruu:ɲ (sproeien)	161
söldəat (soldaat)	136, 151	spij (speeksəl)	158	spul (goedje, spel)	101, 131
söldeerɲ (solderen)	117, 141	spijn (spuwen)	158, 159, 244	187	
söldéutien (soldaatje)	147	251		spuləχien (spelletje)	187
söldəsteern (solliciteren)	140	spiksplintərnij (splinternieuw)		spunsien (sponsje)	131
sómbar	135	324		spuukər (spijker)	110
sómə (som)	98, 135, 188	spiktaekəl (spektakel)	143	spuu:ləgə (speling)	110, 155
sóməgɲ (sommigen)	332, 333	spinəbelɲ (spinrag)	122	spuu:ləgə (spoeling)	91, 155
sóms	225, 230	spinə(kòp) (spin)	120	spuu:lɲ (spelen)	110, 117, 155
sóp	190	spinəraegə (spinrag)	182	352	
sópɲ (soppen, prakken)	136	spinəwebə (spinneweb)	122	spuu:lɲ (spoelen)	155
soober (sober)	149	187		staampər (stamper)	109
soodaa (soda)	149	spinəwebəχien (spinnewebje)		staant (stand)	109
soofaa (sofa)	149	187		staantpunt (standpunt)	335
sooliedə	149	spinjɲ (spinnen)	120, 252	staanχ (stank)	110
soort	182	spit (houten lat om vlees aan te hangen)	120	staekə (staak)	142
sópien (sopje)	190	spleet	140	staekɲ (staak)	142, 186
spaant (spant)	109	splintər	122	staekɲ (staken)	127, 143
spae (spa)	88, 98, 142, 184	splisɲ (splitsen)	240	staelə (staal, voorbeeld)	143
spærɲ (sparen)	142	spisnə (spaan)	150, 191	staeməɲ (stamelen)	142
spærɲpót (spaarpot)	142	spoanɲ (spanen)	150	staentien (standje)	142
spæchtə (specht)	127	spoeləχien (spoeltje)	188, 291	staepəl (stapel)	142
spæn (span)	125, 221	spoe:k (spook)	117, 157	staepəlgæk (stapelgek)	142
spændie:rɲ (spenderen)	238	spoe:kɲ (spoken)	117, 157	staepəlɲ (stapelen)	142
spænnɲ (spannen)	98, 106, 123	spoe:(:):lə (spoel)	113, 147, 157	staerɲ (staren)	142
255		188, 191		staevə (staaf)	142
spænsə (spaanse)	125	spoe:(:):tien (spoeltje)	113, 191	stakərt (stakker)	88, 130, 192
spæntów (spantouw)	125	192		stakərtien (stakkerdje)	113

stal	112, 128, 184	stichting	327	s(t)òldeern (solderen)	117, 141
stamə (stam)	128, 188	stief (stijf)	102, 109, 137, 153	stòm	134
stanə (stang)	128	224		stòməln (stommelen)	135
stap	128, 184	stiefmoejər (stiefmoeder)	137	stòmp (bot)	134
Stapərs (Staphorst(er))	223	stiekəm	138	stòmpə (stomp, restant)	134
stapm (stapper)	128, 246, 254	stiekompies (stiekem)	192	stòmpm (stompen)	135
stat (stad)	109, 128	stiel (stijl, paal)	137	stookər (stoker)	192
sta(t)sbuu:zn (stadsbiezen)	183	stiems (koppig)	138	stookərtien (stokertje)	192
sta(t)skient (stadskind)	183	stiemuuleern (stimuleren)	333	stookn (stoken)	149
sta(t)sweegə, van - (van de zijde van de stad)	183, 228	stiesəl (stijfsel)	101, 137	stoom	148
stækriǰə (bovenbalk in stal)	127	stiesəlbloemə (pinksterbloem)	137	stoomm (stomen)	148
stæləchien (stalletje)	112, 124	stiewəg (stevig)	117, 138, 163	stoot	148
stəməchien (stammetje)	124	stie:gn (stijgen)	152, 153, 250	stootər (12½ cent)	149, 186
188		stie:n (steen)	117, 152, 191	stootərs' aenə (trotse haan)	183
stəndər(t) (stander)	125	stie:n tien (steentje)	191	Stootərtien	114
stəpien (stapje)	124	Stie:nwiekərwoölt (Steenwijkervold)	93, 108, 149	stootn (stoten)	115, 116, 133
stərk (sterk)	126, 227, 344	stie:r	326	stoovə (stoof)	90, 149, 190
stərt (staart)	127, 338	stie:vəg (stevig)	153	stoovm (stoven)	239
stərtien (staartje)	86, 94	stie:vm (stijven)	109, 152	stōp (halt)	243
126		stiftə (stift)	121	stōpə (stop, kurk)	135
stətien (stadje)	86, 94, 124	stikə (ijzeren steekpen)	120	stōpm (stoppen)	135, 236, 243
126		stikn (stikken)	120, 239, 242	stōtərn (stotteren)	136
stərvm (sterven)	101, 126	stilə (stil)	120, 221, 225, 227	stōt (stout)	93, 108, 150
133		stiləchien (stilletje)	120, 187	stōfien (stofje)	133, 189
stee	88, 98, 140, 183, 184	stiləchies (stilletjes)	192, 227	stōjt (keer)	160, 228
189		stinkn (stinken)	120, 242, 252	stōjtərt (stuiter)	160, 327
steechien (plekje)	189	stip (jus)	121	stōjtn (stuitten)	160
steegə (steeg)	139	stipə (stip)	121	stōkies (stokje)	106, 133
steek (suikerballetje)	140	stipm (stippen)	121	stōltə (stelt)	132
steekəblient (stekeblind)	141	stoal (staal, metaal)	151	stōltm (stollen)	132
steekəl (stekel)	140	stoan (staan)	99, 100, 101	stōltmberg (hooiberg met schuur eronder)	132
steekəlværkn (egel)	338, 360	115, 116, 123, 134, 138, 151		stōpien (stopje)	133
steekn (steken)	127, 128, 139	236, 237, 241, 242, 244, 247		stōrm (storm)	132
253		249, 263, 325, 328, 332, 334		stōrtm (storten)	132
steel	139, 191, 342	338, 346, 350		straant (strand)	109
steeln (stelen)	139, 146, 253	stoat (staat)	151	strafə (straf)	130
steeltien (steeltje)	191	stoatəg (statig)	151	strafm (straffen)	130
Steempien (Steventje)	190	stōbə (stobbe)	135, 187	stragə (strak)	128, 130, 221
Stee(v)m (Steven)	97, 101	stoekn (blijven steken)	147	strækies (straks)	192, 230, 336
steev)m (steven)	140	stōepə (stuik biezen)	147	stræk (strekken)	127
steern (ster)	39, 184	stoepə (stoep)	147	streek	140
steets (steeds, bw.)	335, 336	stoepə (stuip)	148	strep	141
stejgər (steiger)	159	stoetə (stoet, brood)	148	streevm (streven)	139
stejgərn (steigeren)	159	stoe:l (stoel)	112, 157, 191	stremm (stremmen)	122
stejl (steil)	159	stoe:ln (stoelen)	92	stremə (streng, znw., bw.)	122
stel	123, 185	stoe:vm (stuiven)	115, 133	221, 222, 225	
stelaezie (stellage)	91, 123	157, 251		strenə (streng, znw.)	188
143		stōf (wat stuift)	136, 189	streuchien (strootje)	189
steln (stellen)	122, 134	stōf (stof, materiaal)	136, 184	streujgə (strooisel v. stal)	92
stemə (stem)	122, 188	189		160	
steməchien (stemmetje)	188	stōfəl (sukkel)	135	streujn (strooien)	160
stemp (stemmen)	96	stōfər (stoffer)	136, 192	streumpien (stroompje)	146
stenn (steunend persen)	122	stōfərtien (stoffertje)	113, 192	190	
stənəl (stengel)	122	stōfm (stoffen, bnw.)	222	streupərt (directoire)	146
steufien (stoofje)	146, 190	stōk (stok)	106, 135	streupm (stropen)	145
steur	146	stōk (stuk)	130, 323	streupnægəl (stroopnagel)	145
steurn (storen)	146	stōkvis	136		
stèutien (staartje)	147				

strèultien (straaltje)	112, 147 191	189	teemṁ (temen)	97
strèutien (straatje)	147, 342	suukəlaachien (chocolaadje)	teer	139
striedṁ (strijden)	137, 138	111, 143, 189	teerəgə (tering)	92, 139, 233
250		suukəɾ (suiker)	teerṁ (teren)	139, 239
striekṁ (strijken)	137, 138	suukərej (cichorei)	teevə (teef)	362, 364
250		swintərs (des winters)	tejstəɾṁ (teisteren)	159, 327
striemə (striem)	138	swónzəs ('s woensdags)	telṁ (tellen)	122, 252
striet (strijd)	137	91, 182	temṁ (temmen)	97, 98, 122
strik (strik, stropdas)	120	sveurjoars (in het voorjaar)	tentə (tent)	95, 123
stroal (straal)	112, 150, 191	182	tentoonsteləgə (tentoonstel- ling)	92
stroalvliegtōjg (straalvlieg- tuig)	327	taal	testə (test)	123
stroatə (straat)	150	taant (tand)	teumpien (toompje)	190
stroef	102, 109, 147	tach(ṁ)təg (80)	teuntien (toontje)	191
strōmpəṁ (strompelen)	135	tach(ṁ)təgstə (80ste)	teutṁ (teuten)	146
strōnt	135	taekəl (takel)	teufəltien (tafeltje)	113, 147
stroo	148, 189	tael (taal)	192	
strookə (strook)	149	taelṁ (talen)	tə (te)	245
stroom	148, 190	taeltien (taaltje)	təbee (tibet, stof)	141
stroop	149	taemələk (tamelijk)	təgəliekə (tegelijk)	225, 228
strōp (tegenvaller)	135	taenṁ (tanen, van netten)	təgəmoetkoomin	331
strōpə (strop in touw)	135	taentien (tandje)	təmaatə (tomaat)	193
strōt	135	taertə (taart)	təminsn (tenminste)	159, 231
strōpien (stropje)	133	taertien (taartje)	335	
strōtien (strotje)	133	taetə (pappie)	təpoe:zə (tompoes)	90, 193
struukə (struik)	145	taetəɾṁ (tateren)	tərachətə (terecht)	127, 183
struukəṁ (struikelen)	144	Tag (veldnaam)	225, 229	
struusvoe:gəl (struis)	144	takə (tak)	tərejṁ (terrein)	159, 327
stubschien (stobbetje)	187	takəbōs (takkenbos)	tərogə (terug)	130
stugə (stug)	221	taksie:ɾṁ (taxeren)	tərugə (terug)	225, 229
stuk	130	taksoasie (taxatie)	təvrendə (tevreden)	221
stukadoor (stukadoor)	132	talk	tiedəgə (tjding)	92, 137
stumpərt	88, 132	taltəɾ (schommel)	tiefies (tyfus)	185, 233
stumpərtien (stumperdje)		192, 326, 356, 358	tiek (tijk)	137
stumpien (stompje)	131	taltərtien (schommeltje)	Tiem (Tijmen)	155
stutṁ (stutten)	130	192	tiem (tijm)	138, 155
stuudeerṁ	145, 237, 333, 334	tam	Tiempien	190
studiewie:kents (studie- weekends)	336	tamboe:ɾ	tiendə	235
stuupien (stuipje)	144	təmpəɾ	tiənə (10)	137, 155, 235
stuutien (broodje)	144	tantə	Tienəsien (Tinusje)	190
stuuwə (stuw)	145, 163	taṁə (tang)	tientien (tientje)	191
stuu:ltien (stoeltje)	112, 156	tapṁ (tappen)	tieskaawṁ (kieskauwen)	138
191, 366, 368		tasə (tas, zak)	163	
stuu:ṁṁ (steunen)	94, 117	tækien (takje)	tiet (tijd)	137, 230, 234, 336
stuu:r	155, 191	təksə (tekst)	tie: (teen)	97, 98, 117, 152
stuu:ṁ (sturen)	94, 155	təṁchien (tangetje)	155, 184, 189, 364	
stuu:rtien (stuurtje)	191	təṁkṁ (tanken)	tie:chien (teentje)	189
stuu:vəɾ (stuiver)	156, 186	tərgṁ (tergen)	tie:mṁṁ (hooi bijeengaren met plank)	155
236		təɾṁptien (terpentijn)	tie:mplaṁkə (zie hierboven)	155
sufərt (suffer)	88, 132	tərtṁ (tarten)	tie:rəg (tierig)	153
sukəṁ (sukkelen)	131	tərvə (tarwe)	tie:rlantejnties (tierlan- tjintjes)	153
suməchien (sometje)	131	təsien (tasje)	tij	158
188		teegəl (tegel)	tikṁ (tikken)	121
sun(d)əs ('s zondags)	91, 182	teegṁ (tegen)	tilṁ (tillen)	120
sunəkloas (sinterklaas, spe- culaas)	185	teegṁ(s)woordəg (tegenwoor- dig)	timəɾluudṁ (timmerlui)	186
suukəlaa (chocola)	143, 145	teekṁ (teken)	timəɾmanskəcht (timmer-)	
		teekṁptien (tekentje)		
		teelṁ (telen)		

mansknecht	183	toovərŋ (toveren)	148	troe:vŋ (troeven)	157
timərŋ (timmeren)	120	tōp (veldnaam)	135	trōfel (troffel)	113, 135
timpə (puntbroodje)	122	tōpŋ (toppen)	135	trōfəltien (troffeltje)	113
tipə (tip)	122	tōsə (bosje, handvol)	134, 135	trōg	135, 189
tipəlŋ (tippelen)	122	tōt as (totdat)	287, 291, 294	trōmə (trom, trommel)	188
tipien (tipje, halsdoekje)	122	308		trōonə (trouwen)	149
tjalk	130	tōtdat	287, 294, 308	troos(t)ŋ (troosten)	145, 148
tjælkien (tjalkje)	124	tōw (touw)	162, 184, 189	trōsə (tros)	190
(t)neegntəg (90)	235	tōwchien (touwtje)	189, 193	trōwŋ (trouwen)	162, 239, 240
(t)neegntəgstə (90ste)	235	tōwneemər (evenaar opdissel)	91, 231, 358	334	
toafəl (tafel)	113, 151, 192	tōchien (tochtje)	112, 192	trōwŋs (trouwens)	231, 332
toaj (taai, bnw.)	161	tōdəchien (vodje)	187	trōchien (trogje)	133, 189
toaj (taai, znw.)	161, 185, 189	tōjn (tuin)	191, 336	trōj (trui)	189
toajchien (taaitje)	189	tōjnbaas (tuinbaas)	336	trōjchien (truitje)	189
toajnaegəl (nijdnagel)	161	tōjntien (tuintje)	191, 336	trōsien (trosje)	190
tōch	231, 276	tōləchien (tolletje)	112, 133	truuməchien (trommeltje)	131
tōcht	112, 192	188		truu (terug)	145
tōchtəg (tochtig)	358	tōrə (tor)	189	tucht	130
tōdə (tod)	187	tōrnŋ (tornen)	132	tukə (fopspeen)	358
tōdn (sjouwen)	95, 136	traktie:rŋ (trakteren)	237	tukərŋ (driftig stappen)	132
toeftə (toef)	148	tram	130	tukien (dutje)	132
toekə (teef)	147, 362, 364	trap (schop)	130	tukŋ (springen)	132
toekŋ, op - (gehurkt)	89, 185	trapə (trap, treden)	128, 190	tulbaant (tulband)	109, 132
toekŋdə (toekomende)	230, 241	trapie:rŋ (betrappen)	130	tulŋ (veel koffie drinken)	132
toen	287, 308, 336	trapŋ (trappen)	130	tulpə (tulp)	132, 338
toe: (toen)	157, 201, 230, 270	trəfm (treffen)	104, 125, 133	tunəchien (tonnetje)	131, 188
274, 276, 277, 286, 287, 293	295, 308	252		366, 368	
toe: (jij)	201	trək (trek)	127	tunəl (tunnel)	104, 132
toe: as (toen)	270, 287, 291	trəksər (trekker)	338	tunchien (tongetje)	131, 188
293, 294, 308		trəkŋ (trekken)	127, 133, 252	turəmentŋ (wilde rukken)	132
toe:koomŋ (toekomen)	99, 230	325, 332		turf	93, 130
toe:r (toer)	157, 191, 230	trəməchien (trammetje)	124	turfoomt (turfoven)	91
toe:rtien (toertje)	191	trəpien (trapje)	124, 190	tusien (bosje)	131
toe:stemŋ (toestemming)	331	tree	88, 98, 139, 184, 189	tusŋ (tussen)	131, 332
toe:tərŋ (toeteren)	157	treechien (treetje)	189	tusŋbejdŋ (tussenbeide)	229
toe:tərt (toeter)	157, 192, 338	treenŋ (treden van haan)	139	tut (tot)	324
toe:tərtien (toetertje)	113, 192	trejn (trein)	159, 327	tut an dat (totdat)	287, 294
toe:valəg (toevallig)	231	trejtərŋ (treiteren)	159, 327	308	
toe:vərdan (straks)	157, 230	tret (hagelsnoer)	122	tuulə (tule)	145
toe:wie:zəgə (toewijzing)	92	treurəg (treurig)	145	tuuməlŋ (tuimelen)	145
327		treurn (treuren)	145	tuun (heg, tuin)	98, 144, 156
tōl (tol, belasting)	135	treus(t)ŋ (troosten)	145, 148	188, 191	
tōlə (tol, speeltuig)	112, 136	trəuntien (traantje)	147, 191	tuun'aemər (grote houten ha-	
188, 362, 364		triep (trijp)	138	mer)	144
tōmee(t) (straks)	135, 140	tripəlŋ (trippelen)	122	tuuntien (tuintje)	188, 191
230		troag (traag)	150	tuus (thuis)	229
tōmeetveurdan (straks)	135	troan (traan in oog)	99, 151	tuusəbōōltə (lisdodde)	144
230		191		145, 150	
tōnə (ton)	96, 134, 184, 188	troan (traan v.kabeljauw)	151	tuusəlŋ (duikelen)	145
tōnəkŋ (prutsen met hand-		troanŋ (tranen)	151	tuutejndə (ten slotte)	230
werkje, naaien)	135	troebəl	148	tuu:g (tuig)	155
tōŋə (tong)	96, 184, 188	troef	102, 109, 148, 157	Tuu:nə (Teuntje)	182
tōŋəbloarə (tongblaar)	150	troefien (troefje)	144	tuu:nəbaanŋə (toonbank)	117
toom (van paard)	148	troelaa (slordige vrouw)	148	155	
toom (van kippen)	221	troelə (forsche vrouw)	113, 188	Tuu:nəs (Teunis)	156
toon	149, 191	troeləchien (schatje)	113, 144	Tuu:nəsien (Teunisje)	190
toorŋ (toren)	149	148, 188		tuu:nŋ (tonen)	98, 117, 155
tootaal (totaal)	143, 327	troep	148, 221	156	

rwælfðæ {12de}	235	336	vanlesn̄ (onlangs)	226	
rwælm(də) (12, 12de)	101, 142	uuteraart (uiteraard)	336	vanmidæg (vanmiddag)	234
235		uut'eurn̄ (uithoren)	237	vanmōrn̄ (vanmorgen)	234
rwentər (tweejarig paar)	123	uutgeevm̄ (uitgeven)	332	vannacht	234
rwiefəl (twijfel)	137	uutkie:riŋ (uitkering)	331	vanoamt (vanavond)	234
rwiefəlŋ (twijfelen)	137	uutknippŋ (uitknippen)	338	vantəveurn̄ (van te voren)	145
rwieg (twijg)	137, 153	uutmaekŋ (uitmaken)	243	vanweegə (vanwege)	183, 228
rwiejə (2)	160, 235, 334	uutpuulŋ (uitpuilen)	145	vanzelf	231
rwiejðə (2de)	235, 338	uutrejŋ (uitkammen)	159	vanŋ (vangen)	97, 100, 128
rwiejðs (de tweede aan de		uutskejŋ (uitscheiden)	242, 243	133, 255	
heurt)	235	uutsluusəl (uitsluitse)	89	vastə (vast)	128, 221, 225
rwiejdroa(t)s (tweedraads)	183	uutspənsəl (uitspansel)	125	227, 231	
rwiejŋtwintæg (22)	235, 332	uutspijŋ (uitspuwen)	242, 243	vas(t)ŋ (vasten)	128
334		uutsproakə (uitspraak)	324	vat	108, 128, 189
rwiejŋveertəgstə (42ste)	235	uutstukkŋ (verstellen)	130, 239	vəchien (vachtje)	124
twintæg (20)	121, 235	uutvəkie:zŋ (uitverkiezen)	251	vəch(t)ŋ (vechten)	89, 127
twintəgstə (20ste)	235	uutvieniŋ (uitvinden)	99	133, 252, 338	
'uj (in: tə'uj ðf təfuj, zie		uutvoe:rəgə (uitvoering)	92	vəkien (vakje)	124
§ 46)	159	'uuwələk (huwelijk)	163	vələchien (valletje)	112, 124
'uldə (hulde)	130	'uuzaar (huzaar)	143, 145	188	
'ulpzie:lŋ (bretels)	117, 151	191		vərə (ver)	88, 221, 225, 229
226		'uuzartien (huzaartje)	111	324, 335	
'ulzə (huls)	90	191, 327		vərgŋ (vergen)	126
um (om)	130, 230, 246	'uu:kien (hoekje)	156	Vəriet (Venerite)	234
um as (omdat)	287, 291, 294	uur (uur)	156, 186, 191	vərkŋ (varken)	126, 344
307		uur: (uier)	155	vərməsəlīe (vermicelli)	126
umdat (omdat)	285, 287, 294	'uur:rə (huur)	155	vərs (vers)	126
307		'uur:rŋ (huren)	155, 237, 239	vərsien (versje)	338
umdat as (omdat)	287, 291	uur:rtien (uurtje)	191	vərvm̄ (verven)	126, 239, 240
294, 307		'uutien (hoedje)	156	vərzŋ (verzenen)	126
umə (om, terug)	130, 225, 229	vaalŋ (vallen)	107, 115, 123	vətn̄ (vatten)	106, 107, 123
346		133, 143, 236, 237, 242, 372		vee	
umərs (immers)	111, 131, 231	vacht	128	veegə (veeg, znw.)	90
uməspitŋ (omspitten)	334	-vəchien (vaatje)	108, 189	vee-gee-cl-oo-skoelə (VGLO- school)	327
umskəlieks (gemakkelijk)	138	vægə (vaag)	143	veegŋ (vegen)	139
'unəg (honing)	90, 131	vəjə (vader)	88, 160, 183	veelŋ (velen, ww.)	139
unstər	132	326, 335, 336, 338, 370		Veenə, 't - (Kolderveen)	234
'untien (hondje)	131, 184	vəjərspsōrsie (vadersportie)		veenə (veen)	140, 191
366, 368		183		veentien (veentje)	191
'upə (heup)	130	vaekə (vaak)	142, 225, 230	veer (overzetveer)	140
'upəlŋ (huppelen)	131	336		veerdæg (vaardig)	140
'upəlpeert (hobbelpaar)	131	vael (vaal)	107, 142	veerə (ver)	88, 139, 221, 225
'usəlŋ (hutselen)	131	vaeltə (vaalt)	142	229, 324, 326, 335	
'uspōt (varkensribbetjes)	132	vaem (vadem)	142	veerə (veer, van vogel, spring- veer)	139, 191, 344
326		vaendəl (vaandel)	142	veerman	140
'utə (hut)	130	vaenə (vaan)	142, 191	veertien (veertje)	191
uuləvel (ulevel)	145	vaentien (vaantje)	191	veertiendə	235
'uus (huis)	102, 104, 109, 144	vəe(r) (vader)	370	veertienə (14)	90, 140, 235
156, 229, 330, 336, 346, 348		vəerŋ (varen)	142, 236, 254	veerzə (vaars)	140
'uusien (huisje, privaat)	330	vəezə (vaas)	143	veetə (vete)	139
338		vəezəl (vagina van koe)	142	veetər (veter)	139
'uus'ðōləgə (huishouding)	149	vak	128	vəjnstər (venster, v.-luik)	110
'uusroat (huisraad)	144	valə (val, voor muizen, van gordijn)	112, 128, 188	vel	122, 184, 187
uut (uit)	103, 144, 237, 336	van	103, 128	veləchien (velletje)	187
346, 348		vandaegə (vandaag)	108, 183	vel(ə)gə (velg)	122
uutbakŋ (uitbakken)	239	225, 230, 234		velŋ (vellen)	122
uutdreugn̄ (uitdrogen)	240	vandoan (vandaan)	151	veld (veld)	122
uutejndələk (uiteindelijk)	230				

vent	123, 212	vəđómt (verdoemd)	154, 225	127, 154, 212	
ventər	123	vəđrĩn̄k̄ŋ (verdrinken)	332	vəræk̄ŋ (verrekken)	127, 242
ventŋ (venjen)	123	vədult (verdraaid)	132	vəræk̄t (verrekt)	154, 225, 227
vest	123	vəduu:vəlt (verduiveld)	225	vəreenəgĩŋ (vereniging)	327
vet	107, 123	vədweenn̄ (verdwenen)	333	331, 333, 336	
veur (voor)	103, 145, 229, 287	vəgaadərŋ (vergaderen)	333	vər'eugŋ (verhogen)	145
294, 302, 336		336		vərie:nəgə (vereniging)	92
veural (vooral)	231	vəgaerəgə (vergadering)	88	152, 331, 336	
veur as (voordat)	287, 294	92, 142, 331, 336		vəróndərstelĩŋ (veronderstel- ling)	331
308		vəgeetŋ (vergeten)	94, 123	vər'uu:zəgə (verhuizing)	155
veurbərejdn̄ (voorbereiden)	332	128, 245, 253		156	
veurbij (voorbij)	145	vəgĩf(t) (vergif)	120	vəsie:rŋ (versieren)	152, 338
veurdat (voordat)	287, 294	vəgĩsŋ (vergiszen)	244	vəskejdŋ (verscheiden)	219
302, 308		vəguməgə (vergunning)	92	332	
veurdat as (voordat)	287, 291	vəjoardag (verjaardag)	336	vəskeunəgə (verschoning)	92
294, 308		vəkaansie (vakantie)	109, 336	vəskilŋdə (verschillende)	219
veurəg (vorig)	234	vəkaant (vacant)	109	241, 331	
veurganər (voorganger)	335	vəkaevələgə (verkaveling)	327	vəskrikələk (verschrikkelijk)	227
veurgoandə (voorgaande)	230	vəkaevlŋ (verkavelen)	327	vəskrómpəln̄ (verschrompe- len)	135
veurjoar (voorjaar)	181, 182	vəkie:rəgə (verkering)	117	vəspərn̄ (versperrcn)	126
231, 234, 323		152, 331, 336		vəspóchtŋ (vergaan, van stof)	135
veurkeukŋ (voorkamer)	145	vəkie:rt (verkeerd)	93, 117	135	
veurkoomŋ (voorkomen)	332	152		vəspərn̄ (versperrcn)	126
335		vəkloarəgə (verklaring)	92	vəspóchtŋ (vergaan, van stof)	135
veurn̄ (voren, bw.)	145	vəkneutərŋ (verkneuteren)	146	vəsprejdn̄ (verspreiden)	159
veurnaem (voornaam)	142	vəkoolt (verkoold)	92	vəstaant (verstand)	109
veurn̄də (vorig)	230	vəkoopəgə (verkoop)	101	vəstəft (vergaan)	130
veurneemŋ (voornemen)	333	vəkoopərtien (verkopertje)	113	vəsteurn̄ (verstoren)	146
veuróldərs (voorouders)	145	vəkoopŋ (verkopen)	332	vəstoanboar (verstaanbaar)	323
veurran̄ (voorrang)	327	vəkóól(d)ŋ (verhouden)	88, 149	323	
veurtojtien (voortuintje)	336	vəkulŋ (foppen)	131	vəstoekŋ (verstuiken)	147
veurvórel (voor-vierendeel)	236	vəkwənsəln̄ (verkwanselen)	125	vəteern̄ (verteren)	139
veurzichtəg (voorzichtig)	227	vəleenn̄ (verleden)	231	vətələchien (verhaaltje)	187
veurzitar (voorzitter)	336	vəlich(t)ŋ (verlichten)	121	vəteln̄ (vertellen)	133, 252
veur zoo vərə as (voorzover)	306	vəliekədie:rŋ (vereffenen)	138	332, 333	
306		326		vətoonŋ (vertonen)	333
vəültien (vouwte)	88, 111	vəlie:zn̄ (verliezen)	94, 104	vətræk̄ŋ (vertrekken)	332
112, 147		133, 153, 251		vətroetəln̄ (vertroetelen)	147
vəürtien (vaartje)	113, 147	vəmaak (vermaak)	336	vəvoe:rŋ (vervoeren)	157
vəbeetərŋ (verbeteren)	333	vəmuu:jnt (vermoeiend)	241	vəwaant (verwaand)	93, 143
vəbiedŋ (verbieden)	251, 332	vənemstəg (vernuftig)	122	vəwærkŋ (verwerken)	332
vəbiendəgə (verbinding)	331	vəneukərije (bedriegerij)	158	vəweer (verweer)	139
vəbienn̄ (verbinden)	332	vəneukŋ (bedriegen)	146	vəweern̄ (verweren)	139
vəblikŋ (verkleuren)	121	vənieməln̄chien (gemeen iemand)	154, 189	vəwiētŋ (verwijten)	137, 138
vəbówn̄ (verbouwen)	333	vənieməln̄k̄ (gemeen iemand)	92, 138, 154, 189	250	
vəbrie:dn̄ (verbreden)	116, 152	vəniem̄t (galbulten)	138	vəwie:rŋ (verwarren)	152
vədərie (bastaardvloek)	126	vəniem̄t (heel erg)	138, 154	vəzəadəgn̄ (verzadigen)	142
vədərvə (verderf)	126	226, 227		vəzəəməln̄ (verzamelen)	142
vədienn̄ (verdiene)	94, 99	vərabəzie:rŋ (vergiszen)	153	vəzichtəg (voorzichtig)	324
vədifərəndie:rŋ (verdedigen)	326	vər'ael (verhaal)	191	vəzietə (visite)	138
vədiŋ (verdraaien)	158	vər'aeltien (verhaaltje)	191	vəzuu:k (verzoek)	336
vədiŋt (verdraaid)	158	vər'alderie:rt (ontdaan)	153	vələ (vijl)	137, 188
vədoe:zəln̄ (verdoezelen)	157	vər'achjan̄ (waarachtig)	231	vələchien (vijltje)	188
vədoe:zn̄ (duizelen)	157	vər'achtəg (waarachtig)	127	vələŋ (vijlen)	137
vəđóməln̄k̄ (verdoemeling)	92	231		vənienn̄ (vinden)	96, 103, 137
154		vərəkələln̄k̄ (ellendeling)	92	138, 252	
				vie:gə (vijg)	90, 152
				vie:gədaalə (dadel)	152

vie:rd'alf (vierdehalf) 186, 236	146, 152, 153, 242, 251, 338	voorwaerdn (voorwaarden)	
vie:rdə 235	354		332, 335
vie:rdəs (de vierde aan de beurt) 236	vlijn (vleien) 158	vörmin (vorming)	331
vie:rdöjtn (vierduitstuk) 160	vlijn (vlijen) 158	vøs 95, 135	
185, 328	vloej (vloeipapier) 161	vööldə (vouw) 88, 93, 108	
vie:rə (4) 90, 103, 152, 235	vloet (vloed) 157	111, 112, 149	
334	vlökə (vloek) 135	vòòl(d)ñ (vouwten) 93, 108, 149	
vie:rkaant (vierkant) 109	v(l)öndər (vlonder) 135	255	
vie:rñ (vieren) 152	vloo 97, 98, 148, 184	vödächien (vodje) 187	
vie:rñtwintəg (24) 235	vloot 149	vöjnisemər (vuilnisemmer)	
vie:rñveertəg (44) 90	vlöt 135	327	
vie:rñvuuftəg (54) 90	vlötñ (vloten) 135	völkien (volkje) 133	
vie:rroedər (hooiberg met 4 roeden) 183	vlökien (vloekje) 133	vördərñ (vorderen) 132	
vie:və (5) 90, 109, 153, 184	vlucht 130	vörəl (vierendeel) 134, 236	
235	vlugə (vlug) 130, 221, 225	vörəljoars (kwartaal) 183, 186	
vie:vər (vijver) 152	vluk (vloek) 109	vörəltien (partje) 134	
vie:vmədərtəg (35) 334	vluu:jñ (vloeien) 161, 255	vörkə (vork) 132	
vie:vmətwintəg (25) 235	vluu:k (vloek) 155	vörñ (vorm) 132, 190	
vie:vməveertəg (45) 90	vluu:kört (vloeker) 88	vörmpien (vormpje) 190	
vie:vməvuuftəg (55) 90	vluu:kñ (vloeken) 133, 155	vörst (vorst, van dak) 132	
vijaant (vijand) 109, 158	255	vörst (vorst, princeps) 132	
viñ (villen) 95, 120	vluu:s (vlies) 111, 155, 352	vörst (vorst, het vriezen) 132	
vimə (vim) 120, 185, 188	voart (vaart) 113, 151, 323	vösien (vosje) 133	
viməchien (vimmetje) 188	vödə (vod) 187	vracht 89, 112, 130, 192	
vinə (vin, van vis) 120, 188	voel (vuil) 87, 147, 224	vrak (ziek) 95, 128	
vinə (blaasworm) 120	voel (nageboorte van koe) 147	vrak (wrak) 95, 130	
vinəchien (vinnetje) 188	152, 224, 358	vranə (veeziekte) 130	
viñər (vinger) 120, 183	voelñ (voeling) 331, 336	vratə (wrat) 95, 128, 362	
viñərwejziñ (vingerwijzing) 331, 336	voest (vuist) 147, 192	vračhien (vrachtje) 112, 124	
120	voes(t)ñ (de hand geven) 147	192	
vis 120, 184	voe:gə (voeg) 157	vratien (wratje) 124	
vis(k)ər (visser) 90, 120, 348	voe:gal (vogel) 113, 117, 157	vreedə (vrede) 140	
350	183, 192, 327, 338, 346	vreekñ (wreken) 95, 139, 146	
vlaagə (vlag) 112, 143	voe:gn (voegen) 157	254	
vlak 128	voe:gt (voogd) 117, 157	vreetñ (vreten) 123, 128, 139	
vlam 98, 130, 188	voe:r 113, 157, 185, 191	253	
vlamm (vlammen) 98, 130	voe:rəgə (voering) 92, 157	vreesə (vrees) 90, 117, 139	
vlas 128	voe:rman 157	vreedagsaavn (vrijdags-avonds) 336	
vləchien (vlaggetje) 112, 124	voe:rñ (voeren) 94, 157	vremt (vreemd) 101, 122, 183	
vləch(t)ñ (vlechten) 89, 127	voe:rtien (voertje) 113, 156	324	
133, 252	191	vreüchien (vraagje) 112, 147	
vləkə (vlek) 127	voe:t (voet) 94, 157, 183, 186	190	
vləkñ (vlekken) 127	vól 134	Vrie:sə (Fries) 152	
vləməchien (vlammetje) 124	völdoe:(i)ndə 103, 241	Vrie:slaant (Friesland) 152	
188	vóleedəg (volledig) 141	vrie:vm (wrijven) 95, 152	
vleeg (handig) 141	vöjñ (volgen) 135, 241, 333	153, 250	
vleegəl (vlegel) 140	völk 135	vrie:zn (vriezen) 115, 133	
vleet 141	vólnoo (Vollenhove) 223	152, 153, 251	
vlejs (vlees) 159, 324	vólnoos (uit V.) 223	vrij 158, 227	
vlejsəetərs (vleeseters) 324	völstreəkt (volstrekt) 231	vrijdag 90, 158	
vlesə (fles) 90, 122	vónst (vondst) 135	vrijə (wreef) 158, 362, 364	
vleugəl 146	vónkə (vonk) 135	vrijkoomñ (vrijkomen) 241	
vliegtuu:g (vliegtuig) 327	voogəreesərvaat (vogel-reservaat) 327, 335	vrijmoe:dəg (vrijmoedig) 158	
vliem (vlijm) 137	voogəlwachtər (vogelwachter) 327, 335	vrijñ (vrijen) 158	
vlie:gə (vlieg) 90, 152, 362	voorə (voor, znw.) 149	vrikn (wrikken) 120	
vlie:gñ (vliegen) 98, 115, 133	voorn 149	vriññ (wringen) 95, 120, 252	
	voort (dadelijk) 230	vraagə (vraag) 90, 112, 150	
		184, 190, 336	

vroagn (vragen)	95, 96, 98 101, 104, 115, 133, 146, 150 236, 243, 248, 249, 255, 333 336	waegn (wagen, znw.)	142, 183 192, 338	wat veur (wat voor)	215
vroetvrōwə (vroedvrouw)	147	waegnskòt (wagenschot)	142	wat veur ie:nə (wat voor een)	215, 216
vrōg (vroeg)	102, 135, 230	waegntien (wagentje)	192	wæchien (wachtje)	124, 192
vrōgər (voorheen)	103, 230	waejn (waaien)	160, 255, 370	wæchien (weggetje)	112, 189 192
vrōgartien (vroegertje)	113 192	waekn (waken)	142, 249, 254	wæg (weg, bw.)	102, 106, 109 127
vroom	149	waensien (wantje)	142	wæg (weg, znw.)	189
vrōwchien (vrouwtje)	189	waentien (wandje)	142	wæggraevm (weggraven)	240 334
vrōwə (vrouw)	95, 162, 184 189	waer (waar, znw.)	142	wægkroepartien (verstopper- tje)	113, 192
vrōwluđn (vrouwen)	144, 186	waern, oe: - (zich hoeden)	142, 244	wækien (wakje)	124
vruu:tn (wroeten)	95, 155 255	waerneem (waarnemen)	142	wækn (wecken)	239, 240
vulæchien (veulentje)	188	waerskōwm (waarschuwen)	142	wælæchien (walletje)	124, 187
vulmpien (veulentje)	190	waes (waas)	142	wænchien (wangetje)	124, 188
vuln (veulen)	131, 183, 188 324, 350	waesəm (wasem)	143	Wændər (Werner)	125
vunkten (vonkje)	131	waetər (water)	142, 342	wærf (werf)	126
vurt (weg, verdwenen)	131 223, 229	waetərlejdægə (waterleiding)	92, 327	wærk (werk)	126, 344, 346
vuuf (5)	90, 104, 110, 144 153, 334, 352	waetərspòrt (watersport)	327 355	wærkəlk (werkelijk)	231
vuufdə (5de)	235	wafndə (welke)	215, 216, 326	wærkn (werken)	95, 126, 246 332
vuufkòp (vijfitermaat)	137 185, 186	wagəln (waggelen)	130	wærm (warm)	126, 344
vuufroedər (hooiberg met 5 roeden)	183	waj (hui, wei)	159	wærmies (warmpjes)	227
vuufskach(t)n (vijfschachten)	128, 326	wak	130	wærvəlwiēt (wervelwind)	227
vuuf't'alf (vijfdehalf)	236	wakər (wakker)	128, 224	wæsien (wasje)	124
vuuftiendə (15de)	235	wal	128, 187	wætien (watje)	124
vuuftienə (15)	90, 235, 334	walgn (walgen)	128	wəbə (web)	122
vuufvōrəls (1½ el breed)	183	walm	128	wedn (wedden)	95, 122
vuusien (vuistje)	144, 192	walvis	128	wee	139
vuustə (alvast)	110, 144, 225 230	wan-	128	weedəman (weduwenaar)	140
vuustəvuu:lə (veel te veel)	100 219	waneer (wanneer)	128, 139 287, 294, 308, 336, 337	weedəvrōwə (weduwe)	140
vuu:gəltien (vogeltje)	113, 117 156, 192, 366, 368	waneer an (wanneer)	287, 294 308, 337	weedəwə (weduwe)	140, 332
vuu:lal (veelal)	155	waneer as (wanneer)	287, 291 294, 308	weefsəl	141
vuu:(l)ə (veel)	110, 117, 155 156, 219, 224, 225, 226, 227 338, 352	wanə (schelp)	128	weegn (wegen)	98, 139, 253
vuu:lŋ (voelen)	95, 155	want (vw.)	128, 281, 284	weggn (wegens)	139
vuu:r (vuur)	155, 191	wanə (wang)	98, 128, 184, 188	wegskoalə (weegschaal)	144 150
vuu:rtien (vuurtje)	191	wapərn (wapperen)	130	weekə (week, 7 dagen)	140 186, 230, 234, 332, 342, 344
vuu:tien (voetje)	154, 156	was (bijenwas)	128	weekə (woord)	141, 342, 344
waansə (want, handschoen)	109	wasə (wasgoed)	128	weeklaegn (weeklagen)	139
waant (wand)	109	wasp (wassen, stijgen)	128 241, 242, 255	weeldə	139
wacht(ə)	192	wasp (wassen, reinigen)	105 128, 236, 254, 372	weenə (wen, gezwel)	140
wachtə (nachtwacht)	128	wat (onb.vnw.)	128, 183, 219 232, 274, 275, 276, 277, 278	weer (bw.)	140, 230
wach(t)n (wachten)	128, 243	wat (betr.vnw.)	214, 215, 296	weer (znw.)	139, 191, 342, 344
wæ(d)n (waden)	95, 96, 142 236, 254	wat (vr.vnw.)	128, 215, 297 303, 304	weerbərstəg (weerbarsstig)	140
		wat as (wat, betr.vnw.)	214 215, 287, 291, 296, 303, 304 305, 306, 337	weerdə (waarde)	139
		wat as (wat, vr.vnw.)	296, 302	weergæ (weerga)	140, 227 233
		wata (wat?)	215, 216	weerlich, as də - (bliksem- snel)	139, 182
		watn (watten)	130, 185	weerlicht (bliksem)	139, 182
		wat of (wat)	215, 216, 287, 297 303	weerlt (wereld)	139
				weern (weren)	140
				weerskaant (weerskanten)	139
				weerskejt (evenbeeld)	139
				weerskie:n (weerschijn)	152

weersziet (weerskanten)	139	wiek (wijk)	137	wintêrdag	230
weert (waard, znw.)	140	wiekə (wiek)	137, 155	wintêrvoe:tp (wintervoeten)	185
weertien (weertje)	191	wiekŋ (wijken)	137, 138, 250	wiŋart (wingerd)	122
weerumə (terug)	225	wielndə, wielnt (zie § 27, g.)	110, 138, 219	wipŋ (wippen)	122
weerwîlə (weerwil)	140	wiemə	138, 188	wis(ə) (wis, bnw.)	120
weerwîlf	139	wieməchien (kleine wieme)	188	wisə (wis, znw.)	120
weeseə (w.c.)	338	wien (wijn)	137	wisəlp (wisselen)	121
Weetərink	92	wienn (winden)	96, 137, 138	wisŋblakstien (uitroep, bastaardvloek)	130
weetərink (wetering)	92, 140	252		wispəltuu:rəg (wispelturig)	122, 156
weetərn (drenken van vee)	140	wient (wind)	137, 354	wit	121
weevm (weven)	139	wientvlagə (windvlaag)	142	witŋ (witten)	239
weezə (wees)	90, 96, 117	wies (wijs)	102, 109, 137, 153	woafəl (wafel)	113, 151, 192
139		224		woag'als (waaghals)	150
weezəl (wezel)	139	wiesneuzə (wijsneus)	138	woagə (waag)	150
weezŋ (zijn)	86, 93, 96	wiet (wijd)	137, 155, 229	woagŋ (wagen)	115, 133, 150
99, 100, 101, 104, 105, 111		wietwaegŋ (wagenwijd)	137	255	
128, 139, 200, 244, 245, 246		wie: (rel.)	297	woapm (wapen)	150, 183
247, 248, 249, 256, 325, 328		wie: (vr.vnw.)	215, 278, 297	woar (waar, bnw.)	150, 227
332, 334, 335, 338, 354		302, 303		323	
wejdə (weide)	159	wie:as (wie, vr.vnw.)	215	woar (waar, bw.)	150, 229
wejdəgreevə (weidegraaf)	104	287, 297, 303		323, 337	
140		wie:gə (wieg)	90, 152	woar (waar, betr.bw.)	150
wejgərn (weigeren)	159	wie:gŋ (wiegen)	152	214, 215, 276, 277, 287, 296	
wejlaant (weiland)	159	wie:k (week, bnw.)	117, 152	305, 337	
wejnəg (weinig)	159, 219, 224	155		woar as (waar, betr.bw.)	214
226		wie:rə (war)	152	215, 287, 295, 296, 303, 305	
we'js (wel eens)	230, 338	wie:rə (weten)	97, 100, 110	307, 337	
wejtasə (weitas)	159	123, 131, 152, 155, 244, 245		woarbij (waarbij)	323
wejtə (weite)	159	246, 247, 256, 332, 336, 364		woarbörg (waarborg)	151
wel (bw.)	122	wie:zə (wijze, melodie)	152	woardeur (waardoor)	295, 305
welə (wel, znw.)	122	336		woar'ejt (waarheid)	323
welk(ə)	181, 215	wie:zəboom (weesboom)	117	woarlək (waarlijk)	150
welk(ə) of (welke)	287, 297	153		woarumə (waarom)	225
303		wie:zər (wijzer)	102, 152	woarveur (waarvoor)	228
welkjdə (welke)	215, 216	wie:zŋ (wijzen)	109, 152, 153	woekər	147
welŋ (wellen)	122	250		woest	147
weltər (gevouwen hooibundel)	123	wij	158, 199, 200, 275, 277	woestejn (woestijn)	147
123		278		woestəlinŋ (woesteling)	147
weltərn (hooiladen met welters)	123	Wijə (Wijhe)	158	woestəniə (woesteni)	147
welvaart	143, 327	wijwaetər (wijwater)	158	wolə (wol)	116, 134, 188
wenn (wennen)	122, 240	wikə (wikke)	120	wolk	135
wentəlp (wentelen)	123	wilə (wil)	120, 188	wolŋ (wollen)	116
wentəlteefien (wentelteefje)	123	wiləchien (willetje)	188	wondə	134
123		wiləmoes (moedwillig)	148	wondər	134
west	122	182, 225		wonzədag (woensdag)	90, 134
wet	123, 184	Wiləmpien (Willempje)	190	182	
wetŋ (wetten)	122	wilgə (wilg)	90, 120	woonəgə (woning)	92, 331
wetstie:n (wetsteen)	122	wilŋ (willen)	88, 95, 97	woonŋ (wonen)	149, 332
weurtien (woordje)	113	120, 244, 246, 249, 256, 257		woort (woord)	113, 149
wèufəltien (wafeltje)	113, 147	261, 325, 333, 338		wuortien (woordje)	113
192		wilt (wild, bnw.)	120, 224	-wòlt (-wold)	93, 108, 149
Wèulə (Wouter)	114, 147	wilt (wild, znw.)	120	Wòltər (Wouter)	93, 107
Wèultien (Woutertje)	107, 112	wimpəl	120	108, 112, 114, 149	
114, 147, 182, 190		winn (winnen)	120, 131, 252	Wòltərtien (Woutertje)	114
wicht	120	winst	122	wòlkien (wolkje)	133
wichtə (gewicht)	120, 182	wintər	120, 181, 182, 234	wòrdŋ (worden)	132, 246
wiebəlp (wiebelen)	138	winter'aann (winterhanden)	185		
wiedŋ (wieden)	137				

250, 252, 332, 333, 334	zeegrae(v)ŋ (afwatering)	139	zien (zijn, bez.vnw.)	137, 207
wörm (worm)	132, 190	zeekær (zeker)	140, 181, 224	209, 232
wörmpien (wormpje)	190	231		zien (zien)
wörp (worp)	132	zeekærə, 'n - (zekere)	219	98, 107, 128, 137
wörst (worst)	132	zeemæls (zemel)	140, 185	138, 236, 242, 244, 247, 254
wörstælŋ (worstelen)	132	zeenəwə (zenuw)	139	264, 313
wörtəl (wortel)	132	zeer (bnw.)	139	ziendə (de zijne)
wörtəllof (wortelloof)	136	zeerə (wond met korst)	191	88, 137, 207
wuləchien (wolletje)	188	zeertien (wondje)	191	ziet (zijde, kant)
wulŋ (wollen)	116, 130, 222	zeevər (kwijl)	140	ziet (zijd, wijd en -)
324, 326		zejkə (urine)	360	zie: (zijde spek)
wunsn (wensen)	95, 111, 130	zejkart (pisser)	88	zie: (zij, vnw.)
wuntien (wondje)	131	zejkŋ (urineren)	159	200, 201, 202, 203, 219, 245
wurgn (wurgen)	95, 130	zejl (zeil)	159, 191	247, 275, 277, 278
wurm (worm)	130, 132	zejltien (zeiltje)	191	zie:l (zeel)
wuuf (wijf)	109, 110, 144, 153	zejsŋ (zeis)	159	117, 153
352		zeldŋ (zelden)	95, 122	zie:pə (zeep)
wuuldə, wuultŋ (zie § 27, g.)	110, 219	zeləs (zelf)	91	116, 152, 364
		zelf	104, 122, 206	zie:pəskoarə (zeurkous)
		zel(f)də (zelfde)	91, 103, 210	zie:r
		214, 246, 326		152, 191
z' (ze)	200	zelvə (salie)	122	zie:rtien (ziertje)
za(a)bŋ (zabbelen)	110, 130	zendə (zeis)	122	ziftŋ (ziften)
zaaləg (zalig)	143, 150	zendəgə (zending)	92	120
zaant (zand)	109	zesdə (6de)	235	zijchien (zeefje)
zachtə (zacht)	89, 128, 221	zesə (6)	90, 122, 235	189, 189
222, 227		zesŋsestəg(stə) (66, 66ste)	90, 235	252, 333
zaedəl (zadel)	142	zesŋseumtəg (76)	235	ziŋk
zaegə (zaag)	85, 90, 107	zesŋtwintəg (26)	235	120, 252
142		zestiend'alf (zestiende-half)	185	ziŋkŋs (zware hoofdpijn)
zaegn (zeggen)	86, 98, 103	236		120, 182
104, 127, 142, 242, 243, 244		zestienə (16)	90, 235	ziŋŋ (zingen)
245, 246, 248, 259, 332, 333		zetŋ (zetten)	122, 244, 246	98, 120, 248
334, 350, 372		332, 334		252, 333
zaejŋ (zaaien)	160, 239, 255	zeuchien (zoodje)	189, 221	ziŋk
334, 370		zeugə (zeug)	146	120, 252
zaekə (zaak)	142	zeultien (zooltje)	112, 146	185
zaelə (zaal)	142, 191	191		120, 128
zaeltien (zaaltje)	191	zeum (zoom)	190	97, 100, 120, 128
zak	128, 190	zeum(də) (7, 7de)	101, 110	242, 249, 254, 325, 332, 334
zakŋ (zakken)	130	146, 235, 332, 384		338
zaldoek (zakdoek)	101	zeumŋ (zomen)	98	zoaləg (zalig)
zalm	128	zeumpien (zoompje)	190	150
zalvə (zalf)	90, 128	zeumseumtəg(stə) (77, 77ste)	90, 235	150, 189
zam (verszacht)	130	90, 235		150, 189
zan (zang)	128	zeumtienə (17)	101, 146, 235	zoatərdag (zaterdag)
zar	128, 227	zeumtwintəg(stə) (27, 27ste)	235	112, 146
zəchies (zachtjes)	89, 124	235		94
192, 227		zeunə (zoon)	146, 191	zóbərəg (slodderig)
zəgə (zegge, pl.)	90, 127	zeuntien (zoontje)	191	135
zəkien (zakje)	124, 190	zeurn (zeuren)	146	zoepərtien (zuipertje)
zəlfien (zalfje)	124	zèutien (zaadje)	147, 189	115, 133, 251
zərkə (zerk)	126	zich	206	346
zee	139	ziedə (zijde, stof)	137	zoegərtien (zuigertje)
zeebaskuut (biscuit)	145	ziek	103, 137	113
Zeediek (Kamperzeedijk)	234	ziel (zijl, sluis)	137, 155, 191	115, 133
zeedŋ (zeden)	140	zielə (ziel)	137	157, 251
zeegn (zegen, net)	140	zieltien (sluisje)	191	157
zecnŋ (zegen, benedictie)	139			157, 181
zeegn (zegenen)	139			182, 234, 346
				zoemərdag (zomerdag)
				230
				zoemərtien (zomertje)
				113
				zoemər'uusien (zomerhuisje)
				327
				zoer (zuur)
				88, 157
				zoer:rdoo (zure saus)
				157
				zoer:kool (zuurkool)
				157
				zoer:rlaandər (zuurpruimer)
				157
				zoer:rtien (zuurtje)
				156, 157

191		zötien (stukje koffiedik)	133	zweera (zweer)	139, 191
zög	136	zuchien (zuchtje)	192	zweerp (zweren, van eed)	139
zók(ə) (zulk)	93, 134, 135	zucht (ziekte)	130	zweern (zweren, van wond)	140, 242, 253
210, 213, 214		zuch(t)ŋ (zuchten)	130, 192	zweert (zwaard)	139
zókə (sok)	90, 135, 190	zuk(ə) (zulke)	93, 130, 181	zweertien (zweertje)	191
zókŋdə (zulke)	210, 214	210, 213, 214, 227, 338		zweeval (zwavel)	139
zöldər 93, 108, 113, 135, 192		zukŋdə (zulke)	210, 214	zweelŋ (zweelgen)	95, 133, 252
zöldərtien (zoldertje)	113, 192	zulŋ (zullen)	88, 92, 111, 127	zweelŋ (zweillen)	122, 133, 252
zomp	135	130, 134, 200, 244, 246, 256		zweemŋ (zweemen)	98, 100
zó'n (zo een)	103, 104, 213	260, 325		101, 122, 133, 252	
214		zulvər (zilver)	111, 131	zweesŋ (zweetsen)	123
zóndə (zo een)	210, 214	zundag (zondag)	130, 182, 230	zweurtə (zwaarte)	116
zó'n zeldə (net zo een)	210	zundə (zonde)	130	zweurtien (zwoerdje)	113, 146
zoo (zo)	148, 227, 232, 274	zunə (zon)	130, 188	191	
276, 277		zunəchien (zonnetje)	188	zwich(t)ŋ (zwichten)	120
zoo (zode)	88, 103, 149	zuster	131, 183	zwiemərəg (onwel)	138
zoo (zooi)	88, 189, 221	zuudələk (zuidelijk)	144	zwien (zwijn)	137
zoo as (zoals)	287, 295, 309	zuudŋ (zuiden)	144	zwie:ŋŋ (zwijgen)	105, 152
zoodoendə	227, 228	zuut (zuid)	108, 144, 156	153, 250	
zookərəg (drukkend, van weer)	149, 326	zuu:kŋ (zoeken)	89, 133, 155	zwie:pə (zweep)	116, 152, 366
zoo lanə as (zolang als)	287	259, 332, 334, 336, 354, 356		zwie:rŋ (zwieren)	94, 153
295, 308		zuu:nəg (zuinig)	155	zwie:t (zweet)	94, 152, 234
zoolə (zool)	112, 149, 191	zuu:tə (zoet)	108, 155, 156	zwie:tbie:mŋ (zweetvoeten)	185
zoor	148	221, 222, 225		zwie:tŋ (zweten)	116, 152
zoovuu:lə (zoveel)	219	zuut:ies (zoetjes)	192	zwie:tvoe:tŋ (zweetvoeten)	185
zoowat (bijna)	227	zuu:vəl (zuivel)	155	zwikŋ (zwikken)	122
zoowat (dergelijke zaken)	219	zuu:vər (zuiver)	155, 327	zwil (eelt)	120, 187
zoowoar (zowaar)	323	zwabər (zwabber)	130	zwil (rij hooi)	120, 122, 187
zót (koffiedik)	136	zwaepjŋ (zwaaien)	160	zwiləchien (zeentje)	187
zò(ò)ldər (zolder)	93, 108	zwaeləfien (zwaluw)	142	zwiləchien (rijtje hooi)	187
150, 192		zwaenə (zwaan)	142, 191	zwoagər (zwager)	150
zòolt (zout)	92, 93, 108, 149	Zwaentien (Zwaantje)	191	zwoar (zwaar)	150, 224, 323
zòoltvaechien (zoutvaatje)	189	zwaentien (zwaantje)	191	zwoe:l (zwoel)	157
zójvərŋsinstalaasie (zuive- ringsinstallatie)	327	zwak	130	zwoorə (zwoerd)	113, 149
zokien (sokje)	133, 190	zwalkŋ (zwalken)	130	182, 191	
zöldərtien (zoldertje)	113, 133	zwalm (walm)	130	Zwölərkərspəl (Zwoller- kerspel)	94
192		zwamm (zwammen)	130		
zörgə (zorg)	132	zwərm (zwerf)	126		
zörgŋ (zorgen)	132, 332, 333	zwərt (zwart)	126, 223		
		zwərvm (zwerfen)	126, 133		

E R R A T A

blz.	regel	voor:	lees:
88	2	kee ^r l	kee ^r l̥
89	10	stukje	stukjes
	27	tèufeltien	tèufältien
91	7	chilisaltpeter	chilisalpeter
	23	enkældə	eŋkældə
92	3	vegaerəgə	vəgaerəgə
	35	+ d of t	+ l + d of t
101	16	doe	doe:
106	36	enz.	enz.;
109	2	rədie:zn	rədie:zn̥
	42	doe	doe:
110	4	kee ^r l	kee ^r l̥
	24	bm	b̥m̥
111	29	oe > uu:	oe: > uu:
112	29	vrèugien	vrèuchien
119	26	bluu:j	bluu:j
120	26	schimmelen	schimmel(en)
129	13	bakseuchien	bakzeuchien
	37	maləmeule	maləmeulə
130	4	saltpeter	salpeter
131	20	kee ^r ltien	kee ^r l̥tien
132	5	purk̥ŋ	purk̥ŋ
	7	snurk̥ŋ	snurk̥ŋ
133	16	trek̥ŋ	træk̥ŋ
134	10	'ont	'ónt
	32	fok̥ŋ	fók̥ŋ
135	35	lòk̥ŋ	lòk̥ŋ
137	43	toe	toe:
138	12	schrap éénmaal: riestə rijst	
	35	mied̥ŋ	mied̥ŋ
		ónstried̥ŋ	ónstried̥ŋ
141	16	[bæ d] [sæ d]	[bæ:d] [sæ:d]
144	8	bruustroan	bruustroan̥
146	5	reus seumtəg	reus; seumtəg
147	39	roek̥ŋ	roek̥ŋ
148	10	ópsteek̥ŋ	ópsteek̥ŋ
149	8	koonək̥ŋ	koonək̥ŋ

150	27	haast oa(v)mt	haast; oa(v)mt
	28	ploagn	ploagn
	35	vroagn	vroagn
	42	'oakn	'oakn
151	8	klaor	kloar
	10	kwaolæk	kwoalæk
	30	blie:kn	blie:kn
		blie:kns	blie:kns
	33	ie:kn'òòlt	ie:kn'òòlt
	39	kie:rn	kie:rn
152	3	kee ^r ltien	kee ^r ltien
	31	die:pə	die:pə
	43	ma(a)ŋkie:rn	ma(a)ŋkie:rn
154	9	groni	grōni
	28	nōmnian	nōmnian
159	2	meipenning	meepenning
182	13	ik zat	ik zat'
	37	toevalæg	toe:valæg
190	29	-m	-mə
	37	bael	bael(ə)
191	27	speu ^r tien stuu:r	speu ^r tien; stuu:r
196	9	streŋə	streŋə
200	25	zól	zól
205	13	vum	vun
	35	dunkt	dunkt
	39	mankie:rə	maŋkie:rə
210	27	opəpast	ópəpast
211	5	zo'n	zó'n
212	22	'ondə ^r t	'òndə ^r t
213	19	ie	'ie
214	7	zukŋdə, zókŋdə	zukŋdə, zókŋdə
	8	zukŋdə	zukŋdə
	15	zo'n	zó'n
	39	zien	əzien
217	30	enkəl(ə)	eŋkəl(ə)
220	41	n	ən
223	14	es	sə
225	26	koomm	koomm
226	9	fies	fiesə
234	34	melkn	melkn
235	39	'ondərstə	'òndərstə
252	36	kee ^r ltien	kee ^r ltien
255	31	woagn	woagn

259	34	maagn	maagn
262	21	móchn̩	móchn̩
263	1	klón̩əltien	klón̩əltien
	2	əkost	əkost
	2	biŋ'k	biŋ'k
	16	giŋə	giŋə
	23	uutvlie:gn̩	uutvlie:gn̩
	39	liŋ	liŋ
266	13	biŋ'k	biŋ'k
	14	klin̩kə	klin̩kə
	18	'Eŋkie	'Eŋkie
270	28	əwörn	əwörn
274	41	ziekŋ'uus	ziekŋ'uus
276	10	mejnsn̩	mejnsn̩
301	25	òfwachŋ	òfwachŋ
308	2	vie:r	vie:rə
	26	stakŋ	stakŋ
317	28	manie:rə	mənie:rə
330	28	'adn̩	'adn̩
335	23	buu:zn̩	buu:zn̩
414	6	klaegt	kraekt